Pali Text Society

The Commentary on the Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE AT QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

PART I

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY

BY

LUZAC & COMPANY, LTD.

46 GREAT RUSSELL STREET, W.C.1

1970

First published - 1906
Reprinted - - 1970

SBN 7189 0481 8

This reprint of
The Commentary on the Dhammapada
and the Index volume
has been made possible by the generosity
of the
Well-Wisher
who sponsored the reprint
in 1969 of
Buddhist Legends
by E. W. Burlingame

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY STEPHEN AUSTIN AND SONS, LTD.,
CAXTON HILL, HERTFORD.

PREFACE

§ 1. MSS. and Editions.

It is now more than fifty years since Fausböll published his editio princeps of the Dhammapada, with copious extracts from the commentary and a Latin version of the text.[1] For this work (a remarkable production, if we consider the early age of Pāli scholarship at the time of its appearance) three MSS. in Sinhalese characters were used and to such good purpose that what may be called the standard text of the Dhammapada was once and for all constituted. It is true that quite lately the same distinguished scholar brought out a fresh edition of the Dhammapada,[2] but the somewhat Procrustian treatment of the text in order to make the verses run more smoothly seems a little audacious in the face of the Māgadhī theory, and the fact that a system of Pāli metrics based upon a complete examination of all the existent Gāthās is still to be written.[3] The chief value of the new edition rests upon the copious parallels and cross-references given in the footnotes to other Pāli and Sanskrit texts and to European works on Buddhism.

The edition of 1855 has formed the basis for many

[1] Dhammapadam. Ex tribus codicibus Hauniensibus Palice edidit, Latine vertit, Excerptis ex Commentario Palico Notisque illustravit V. Fausböll. Hauniae, 1855.

[2] The Dhammapada, edited a second time with a literal Latin translation and notes for the use of Pāli students. London, 1900. Bibliography, pp. ix-xi.

[3] See Rhys Davids' remarks in the Introduction to Dīgha II.

translations, among which that of Dr. K. E. Neumann[1] claims special attention, based as it is upon a very wide knowledge of the Buddhist Canon. It has, however, long been felt that a complete edition of the Pāli commentary was an indispensable preliminary to a thorough understanding of the text, and also of the standpoint from which an orthodox Buddhist regards the sayings of the Teacher. It was, therefore, with great pleasure that I undertook at the request of Prof. Rhys Davids the task of editing the voluminous Aṭṭhakathā, for the first time in a complete form in the Roman character. Two or three editions in Sinhalese and Burmese print have already appeared since 1855, for the work as a collection of legends enjoys among adherents of Buddhism a popularity second only to that of the Jātakas.[2] These editions are, as a rule, very good, being practically equivalent to good MSS. It was from one of these, the Sinhalese edition of 1886,[3] that a complete copy was made by the late Dr. H. Wenzel, whose death robbed Pāli and Tibetan scholarship of a patient and gifted investigator. This copy forms the basis of the present edition.

The following MSS. have been collated for the first volume :

C. (in possession of Prof. Rhys Davids)—foll. *nc* (315), nine lines to the page, 20⅝ (writing 18¼) by 2 (1½). This is a MS. of the whole work.

C[a]. (Rh. D.)—foll. *dhau* (302), 10 lines, 17⅞ (writing 15¾) by 2⅛ (1⅝). Also a complete MS.

K. Fragments of Kambodian MSS. in the British Museum, Bibliothèque Nationale, Paris, and Tübingen University Library. These fragments are of different ages and hands, but are all similar in their reading of the text. Judging from the difference in the numbering, the frag-

[1] Der Wahrheitpfad. Aus dem Pāli, in den Versmaassen des Orig. übers. von K. E. N. Leipzig, 1893.

[2] See, for example, Wickremasinghe's catalogue of printed Sinhalese books in the British Museum, p. 11, No. xiii. ; p. 134, No. viii. ; also Nos. xii., xiii., xvii., and p. 145, No. viii. ; and Beal's preface to his translated selections from the allied Chinese anthology.

[3] Ed. Guṇaratana Mulleriyāve. Colombo.

ments seem to have been taken from distinct MSS.; in some cases, however, it would seem that the copyist had in view to write only a portion of the work, as when a fragment of a later portion of the work commences with *Ka*. These fragments are extremely interesting; they nearly always give sense, and, where they do not, give a clue to the right reading. They are, on the whole, more diffuse than the Sinhalese texts,[1] but, on the other hand, often omit *āha*, *vatvā*, *pucchi*, etc., where the other MSS. retain them. Where a Jātaka occurs imbedded in the text, these fragments give a reading closer to that of Fausböll's edition of the Jātakas than to that of the present text. The spelling is often of a rude description, consonants being frequently doubled, as in *aggamāsi* for *agamāsi*, *Uddena* for *Udena*,[2] *nibbutto* for *nibbuto*, etc. The cerebrals. are rather avoided than otherwise, and *l* often takes the place of *ḷ*, which also occurs in the Sinhalese MSS. The distinctions of long and short *i* and *u* are not strictly adhered to, and, as in the Sinhalese MSS., the short vowel with *ṃ* often occurs in place of the corresponding long vowel. So, too, we find °*isuṃ* for °*iṃsu* most frequently, *kuhaṃ* (=*kahaṃ* or *kuhiṃ*), *bhiriyā* (*bhariyā*), *kaṭumbiko* (*kuṭimbiko*), *ṇhā*° for *nahā*° (snā), *by* for *vy*, as in *byañjana* for *vyañjana*. These fragments are as a rule very carefully corrected, and are written with singular clearness. With their aid one is in possession of an almost complete Kambodian version of the text. The fragments used for the present volume are:

For the comm. on the first two vss. the fragments in the Bibliothèque Nationale numbered Pāli 93-97, giving between them a continuous text.

For the comm. on vss. 3-8 the British Museum fragment. MSS. Or 1273—first fragment—*Kā* to *gā*=24 leaves.

For the comm. on vss. 8-59 (with the exception of vss. 51-53) the Bibliothèque Nationale fragments from 98 onwards.

[1] *Cf.* Hardy, *J.P.T.S.*, 1902-3, pp. 61 *ff*.
[2] But *cf.* Utrayana, *J.P.T.S.*, 1886, p. 4.

For the comm. on vss. 51-53, a fragment from the University of Tübingen.

I have refrained from giving any very particular account of the fragments used, as M. Cabaton, of the Bibliothèque Nationale in Paris (to whose courtesy for the use of his MS. catalogue I am much indebted), gives an exhaustive account of them in the new Oriental catalogue.

F. What Fausböll gives from his three MSS. in the Copenhagen Library. Max Müller in his Introduction to Rogers' 'Buddhaghosha's Parables,' says, it is true: 'Many of these fables had been published in Pāli by Dr. Fausböll, at the end of his edition of the "Dhammapada"; but as the MSS. used by him were very defective, the Pāli text of these parables had only excited but had not satisfied the curiosity of Oriental scholars.' But examination of Fausböll's readings shows that his MS.[1] of the Commentary was quite good, and that the greater part of the defects are due more to misreading of the text than to badness of the MS. itself. Sinhalese MSS., as a rule, are very well written, but the characters are extremely small, added to which the ligatures are often very hard to make out, and many of the letters have great similarities. Confusions of the *n* and *t* and of *m*, *c*, and *v*; account for a great number of the errors in F.; *ddh* is often given where we should read *ṭṭ*, as in *vaddhati*, the case of most frequent occurrence. What a good Pāli scholar could do with F. was shown by the late H. C. Warren, who in his 'Buddhism in Translations' has given versions of some of the tales (222-6, 264-7, 381-3, 430-3, 451-81). As to the Burmese version which Rogers used, it seems merely to have been a compilation of not much worth, giving some of the more popular tales in a concise form. There are 302 tales in the whole work; Rogers gives versions of 29, and this in the space of 191 pages.

B. A Burmese edition of the whole work printed at

[1] Pref. vii.: 'Quæ ex commentario Buddhaghosæ excerpsi, quum *uno tantum codice* confidendum sit. . . .'

Rangoon.[1] This I have collated word for word; its readings are almost exactly the same as those of K. The same holds good to a great extent of an India Office Burmese MS., which has been collated for the third volume, where an account of it will be given.

S. A very good Sinhalese edition by W. Dhammânanda Thera and M. Ñānissara Thera, printed at Colombo in 1898. It has proved of the greatest assistance in the correction of the text, and is in every respect an admirable piece of work.

A still more recent text of great excellence is that which is being brought out by Dīpaṅkara and Dharmasena. The first part (containing the first Vagga) came out in 1905 (Vidyāprakāsa Press, Ambalamgoda), and has been consulted on points of difficulty. A feature of this edition consists in the short notes on crucial points appended to the volume. A work of great interest, which it is to be hoped some Sinhalese savant will take up, would be an edition of the ancient Sinhalese glossary to our Aṭṭhakathā, about a thousand years old, mentioned by Louis de Zoysa in his catalogue of MSS. in the temple-libraries of Ceylon (1885). For the interpretation of difficult words such a work should prove of much value.

§ 2. Character of the Commentary.

The work itself is styled 'Dhammapada Commentary,' but the Commentary plays but a small part in comparison with the bulk of the illustrative tales.[2] The scheme of the work is shortly as follows: First comes the quotation of a word or two of a verse in the Dhammapada itself. Then we are given the name of the place in which the verse was uttered, and of the person or persons concerning whom it

[1] 1903; ed. by Ū. Yan.

[2] So in the Mahāvastu, which calls itself a Vinaya work, the illustrative stories have quite eclipsed the canon law which a Vinaya ought to contain. I am indebted to Professor Rhys Davids for calling my attention to this point.

was spoken. Then comes the narrative[1] giving the story of the persons in question, ending with a quotation of the verse or verses *in extenso* by the Buddha himself. This is followed by a word-for-word commentary put into the mouth of the Teacher. As a result of the Dhammadesanā, so many become Sotâpannas or Arahats, etc., as the case may be. The narrative is often followed by a subsidiary narrative, setting forth the person's doings in a former birth. The whole work constitutes a species of Buddhist 'Acta Sanctorum,' enforcing by multitudinous concrete examples the theory of Karma laid down in the fundamental text with which the Dhammapada opens 'Manopubbaṅgamā dhammā.' As an illustration, a résumé of the first story is here subjoined.

STORY OF CAKKHUPĀLA.

A householder, Mahāsuvaṇṇo by name, pays reverence to a tree, and makes a vow in its presence. Thereafter his wife bears him three sons, whom he names 'Pālo,' 'Cullapālo,' and 'Mahāpālo,' for the tree was protected (*pālitam*) by him, and the sons are the result. When the sons grow up, marriages are contracted for them by their elders.

At this time the teacher was living at the Jetavana monastery, which Anāthapiṇḍika had caused to be built for him. To edify his merchant friend, he tells a tale of his former existence, how he the Buddha had cut off his own head and suffered other tortures for righteousness' sake. As a result of his tale, of the seven millions dwelling at Sāvatthi, five become noble disciples, two Puthujjanas. Now the disciples had two duties—in the forenoon to give gifts, in the afternoon to go and hear the doctrine, bearing perfumes, etc., in their hands. Mahāpālo, learning whither they are going, joins their ranks and comes to do reverence to the Teacher. The Buddha preaches to him the doctrine,

[1] *Cf.* the introductory verses of the Manorathapūraṇī :

Suttānaŋ pana atthā na vinā vatthūhi ye pakāsanti
Tesaŋ pakāsanatthaŋ vatthūni pi dassayissāmi.

after hearing which Mahāpālo expresses his wish to become a mendicant. Before doing this, however, he has to go and obtain the consent of his younger brother. The latter tries to shake him in his resolution, but in vain, and Mahāpālo after making over all his property to his younger brother returns to be ordained by the Buddha.

After five years have passed, Mahāpālo comes to ask the Buddha how many are the burdens of the religious life. He is told two—that of study, and that of contemplation. The former means the memorizing and teaching of one or two Nikāyos, or of the whole Tipiṭaka; the latter is the life of fasting and temperance which leads to Arahantship, and this Mahāpālo chooses as he is too old for the former. He then obtains an object of meditation from the teacher, and sallies forth with sixty disciples. After a journey of twenty yojanas they reach a large frontier village, and enter it to beg for alms. The inhabitants give them a friendly reception, induce them to stay for the three months of Wass, and build them a Vihāra. A physician also offers his services in case of sickness.

Mahāpālo now summons his monks and asks them how they intend spending Wass. They tell him with all the four Iriyāpathas. He commends their resolution, and admonishes them to be diligent in good works. Himself he contents with three postures, and he vows not to stretch his back in repose. After a month of this exercise his eyes begin to fail and he gets ophthalmia. His disciples offer to inform the doctor, and to this Mahāpālo agrees. A preparation of oil is sent, and with this he anoints his eyes. He then goes to the village and meets the doctor, who is astonished to learn from his patient that his eyes are still bad. He asks Mahāpālo if he has used the prescription sitting or lying down, but can get no answer out of him. Going himself to the monastry, he sees that his patient has not lain down. Frequent remonstrances prove unavailing. Mahāpālo tells the doctor he will deliberate on the matter, and then see what can be done. Having no kinsmen to consult, he holds a consultation with his own body, and

decides that blindness compared with countless transmigrations is as naught; let the eyes go rather than the Doctrine be neglected. The doctor consequently gives him up as a bad job. The night after, Mahāpālo loses both his eyes and the lusts of the flesh, and becomes a Sukhavipassako or Arahant of the second grade. The villagers come to sympathize with him on the loss of his eyes, and promise that he shall want for nothing. As Wass is drawing to a close, the sixty disciples also attain to Arahantship.

At the end of Wass, the sixty express a desire to see the teacher, and inform Mahāpālo. He accedes to their request, but says that he will come after they have gone, as there lies before them a wood infested by evil spirits, where a blind man would only be a hindrance. They must go and see his youngest brother and tell him what has happened; he will then send a guide. So bearing his greetings to the Buddha and the eighty great Theros they depart, amid great lamentations on the part of the villagers. Reaching their destination in safety, they deliver their message. The brother wishes to send a nephew Pālita, but is told that the road is so dangerous that the nephew must first be ordained and then sent. After a fortnight's training, off goes Pālita, and reaches the village in safety. There he spends a fortnight in attendance on the Thero and then both set out, Pālita holding his uncle's staff. On their way they pass through a wood near the village of Kaṭṭhanagara, and Pālita the younger, charmed by the voice of a maiden who sings as she gathers sticks in the wood, excuses himself for a moment to his uncle, and goes off and breaks the third Buddhist commandment. The Thero, guessing what has happened, refuses to take him as a guide, even though he casts off his monastic garments and offers to accompany him as a layman. The young man departs weeping and lamenting his sin.

Meanwhile, Indra's magic throne shows signs of heat, and the god looking round about perceives the Thero. Thinking 'My head will split into seven pieces if I help not this holy man,' he goes to his rescue, in the guise of a

wayfarer, and offers to guide him to Sāvatthi. Through his magic power, Indra brings the Thero to his destination that very evening, informs the brother of his arrival, and then vanishes. Pālita's brother is overjoyed to see the Thero once more, and gives him two servants to wait upon him.

In the last watch of the night, Pālita rises to pace up and down in the cloister. As it has rained heavily during the night, many cochineal insects come up out of the ground and are unwittingly trampled under foot by him. The other residents are filled with astonishment and go to tell the Tathāgata how Pālita has crushed insects under his feet. They are asked: 'Did you see him doing this?' and answer, 'No.' The Buddha tells them that as they did not see Pālita, so did Pālita not see the insects; he is quite blameless. The mendicants then ask how it came about that, though predestined for Arahatship, be became blind? This, they are told, is the result of his action in a former birth, and the story is related. Once upon a time there lived in Benares a doctor. Going his rounds he once saw a woman with weak eyes. He asks: 'What will you give me, if I cure you?' She answers: 'I and my children will be your slaves.' The doctor gives her a medicine through one application of which her eyes are made sound. She now regrets her promise, and when the doctor comes again she tells him that her eyes are much worse. He sees what she is up to and determines to make her blind. Going home, he mixes a preparation, returns, and makes her anoint her eyes therewith. The woman becomes totally blind. That doctor was Cakkhupāla. 'Mendicants,' said the Buddha, 'the action then performed by my son continued to dog his footsteps; for the sinful action follows after him just as the wheel does the foot of the ox that bears the yoke.' Having told this story and established the connection, like one sealing an edict with the royal seal after the wax has been affixed, the King of righteousness uttered this verse: States spring from mind, etc.

The stories vary in length; some are merely jejune

accounts evidently manufactured to give a framework to the verses; others are long and interesting, containing curious pieces of folklore, including whole Jātakas. Some of the stories are very entertaining, such as that of the quarrel of the two ascetics on p. 39 *ff.*, of the recalcitrant donkey on p. 123 *ff.*, of the pork-butcher on p. 125 *ff.* The second fasciculus starts with the story of Udena (to whom so much of the 'Kathāsaritsāgara' is devoted, and who is also the hero of the Sanskrit drama Ratnâvalī), which gives us the *roc* of the Arabian Nights and Marco Polo, the wooden elephant filled with armed men, the Indian equivalent of the Trojan horse,[1] and the luck-child Ghosaka, who figures in so many fairy-tales and who is adduced in the Commentary on the Mahāvaŋsa to illustrate the rescuing of Candragupta in a similar plight by a cowherd (Vaŋsatthapakāsinī, p. 121 of the edition of 1895). In the tale of Cullapanthaka we find the King of Benares wandering about incognito like Haroun Alraschid in order to learn the candid opinion of his subjects. The story of Saṅgharakkhita (p. 300 *ff.*) is possibly the parent of the story whose successive modifications in its transit from land to land have been so charmingly described by Max Müller. The Viḍūḍabha-vatthu (p. 337 *ff.*) has a historical importance of a Homeric type in its account of the destruction of the Sākiyas. The story of Visākhā is well known through Mr. Warren's spirited translation; in it we find a delightful picture of the finest type of Indian womanhood. The last tale of the present instalment gives a vivid account of the quarrel between two friends, one a Bauddha, the other a Jaina. Like the Jātaka book, which it so much resembles, the work is a perfect mine of curious information on ancient India.

§ 3. Date and Authorship of the Work.

On p. 127 we have a quotation from the Milindapañha (ed. Trenckner, 67-8) which enables us to date the work roughly in the one direction. Professor Rhys Davids in

[1] See Rhys Davids' *Buddhist India*, p. 5.

his Introduction to 'The Questions of King Milinda' (S.B.E. xxxv.) has pointed out (p. xv.) that 'when Buddhaghosa wrote his great works—that is, about 430 A.D.—he had before him a book giving the conversations between Milinda and Nāgasena.' So it has been with our author, who is said by tradition to have been Buddhaghosa, though this, as in the case of the Jātaka Commentary, is open to question (see *infra*). 'Milinda' reigned 'probably from about 140 to about 115, or even B.C. 110' (xxiii.). And if the Milindapañha was written 'when the memory of the actual facts of Menander's reign was fading away—that is, some generations after his death' (xxv.)—then we must give the Dhammapadaṭṭhakathā a date which is certainly A.D., for it would be some time before the famous 'Questions' would come to rank as canonical.

If we compare the present work with the Chinese book translated in Beal's 'Dhammapada from the Buddhist Canon,'[1] we are at once struck by the fact that, just as the sections and the verses show a great difference in arrangement, so, too, is it with the tales. In Beal there is only one story (p. 94), which corresponds to a story in the present volume, and that is the tale of Pūtigattatissatthera, which appears in the Daṇḍavagga in Beal and in the Cittavagga in our book. The Chinese version is much more ornate and miraculous; added to this the jātakas told to account for the unfortunate condition of the Thero are quite different. The same holds good of another tale common to both, the story of how Pasenadi, acting on the Buddha's advice, reduced his stoutness. This occurs in the Nāgavagga of the Pali, in the Pakiṇṇavagga of the Chinese. The

[1] Long ago in his Hibbert Lectures (London, 1881, pp. 200-204) Professor Rhys Davids criticised this title. He showed, by a detailed analysis, that only about 13 per cent. of the Pali verses are represented in the Chinese. And he suggested, very appositely, that if anyone were to publish, with illustrative stories, some of the hymns common to 'Hymns Ancient and Modern' and other hymn books, and were to call his book 'Hymns Ancient and Modern,' he would run great risk of falling into the clutches of the law.

story itself is extremely similar in both versions, probably on account of the prosaic nature of the subject. Beal tells us that the original of his translation was brought from India in 223 A.D. The existence of some form of these two tales before this date may therefore be assumed, though this does not take us very far. All that we can affirm is that the Indian original of the Chinese anthology and the Pali commentary both drew their stories from a common source, as in the case of the Saṅgharakkhita Vatthu and the Pañcatantra story, but applied them to different verses. When we consider that the method of arrangement is different in the Pali and Chinese books, we feel bound to assume at least two different diaskeuasts, and again, perhaps, two different commentators. The verses would be selected from the Buddhist scriptures according to the different schools, while the illustrative stories and the explanations might be added later from a common source consisting of Vinaya and fable literature. As to a Sanskrit 'recension' of the Dhammapada and its relation to the Pali, it would be premature to speak, however, as much fresh light is needed, and there are indications that valuable information may be obtained from Turfan. Dr. Pischel, in his article 'Die Turfan-Recensionen des Dhammapada,' has given some most interesting specimens of a Sanskrit text of certain verses (Sitzungsberichte der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften, 1908, xxxix.). It is instructive, for example, to find the reading *yodheṭha* confirmed by the Turfan MS. and the Peṭakopadeśa, as it already is by our commentator, in verse 40 (see p. 316 of the Dhammapadaṭṭhakathā), where Fausböll read *yojetha*. The same scholar has promised further communications, which will be welcomed by students of Buddhism.[1]

We now come to the question of the authorship of our Commentary. The stories are ascribed to Buddhaghosa, with the exception, of course, of the jātakas, which, like

[1] Dr. Pischel's lamented death, which occurred while these sheets were passing through the press, has frustrated all hopes of further contributions from his gifted pen.

the word-for-word commentary, are put into the mouth of the teacher. Now, it is admitted that the Manoratha Pūraṇī is the work of Buddhaghosa; but if one compares its text of, say, the story of Ghosaka as given by Hardy in the *J.R.A.S.* with ours, there are such differences that our work cannot be said to be by the same author. And, again, if Buddhaghosa is the author of the Commentary on the Jātaka (against which see Rhys Davids, 'Jātaka,' Introduction, p. 65), how is it that our Commentary gives a wrong reference? The passage in question is on p. 285 of our edition, where the Cullasukajātaka is referred to the Dasanipāta. It is in the Navanipāta of Fausböll's edition. One would feel more inclined to attribute to Buddhaghosa only the word-for-word commentary, and the work as we possess it to a later redactor. Internal evidence proves that the word-for-word commentary could never have been uttered by the Buddha; later on, for example, we shall find a reference in it to the Mahāvihāra of Sinhalese history, whose existence could only have been known of by the Buddha through a special prophetic vision. The word-for-word commentary is all that one could credit Buddhaghosa with from the language of the introductory verses (p. 2).

In conclusion, I beg to tender my thanks to the administrators both of the Moray Research Fund of Edinburgh University, and of the Max Müller Fund in Oxford, through whose generosity I was enabled to prosecute the studies necessarily preliminary to this edition. To Professor Rhys Davids I am specially indebted for the loan of books and MSS., and for much valuable criticism and advice; and my thanks are due to Dr. Barnet of the British Museum, the Librarian of Tübingen University, and M. Cabaton of the Bibliothèque Nationale, for their courtesy in enabling me to make use of the MSS. of their respective libraries. I am also much indebted to the Government of India for procuring me, at much trouble

and expense, Kambodian MSS. from the Bibliothèque Nationale at Paris.

§ 4. Tales which have been Translated in Works other than Rogers.

1. Cakkhupālattheravatthu. Louis de la Vallée-Poussin, Godefroy de Blonay. Contes Bouddhiques. Légende de Cakkhupāla. *Revue de l'Histoire des Religions*, Paris, 1892, pp. 180-193.

2. Maṭṭhakuṇḍalivatthu. Translated by the same in the same number of the *Revue*, pp. 193-200.

3. Kosambikabhikkhūnaŋ Vatthu. Translated by the same in the *Revue* for 1894, pp. 329-337.

4. Viḍūḍabhavatthu. Translated *ibidem*, pp. 195-211.

5. Patipūjikakumārikavatthu. Translated by Warren, 'Buddhism in Translations,' pp. 264-267.

6. Visākhāvatthu. Translated by Warren, pp. 451-481.

7. Godhikavatthu. Translated by Warren, pp. 380-383.

8. A translation of part of the commentary on the first verse of the second Vaggo will be found in the *J.R.A.S.* for 1898, pp. 741-794, by E. Hardy. This is a most interesting article, as it gives side by side with our text that part of the Manoratha-Pūraṇī which deals with the story of Ghosaka.

9. Jātakas imbedded in the work will be found translated either in Rhys Davids (as far as they are contained in his 'Buddhist Birth Stories,' London, 1880), or in the Cambridge translation. Exact references to Fausböll's edition will be found in the notes.

LIST OF VATTHUS

I. Yamakavaggo.

II. Appamādavaggo.

III. Cittavaggo.

(24) 1. Meghiyatthera.
(25) 2. Aññatarabhikkhussa.
(26) 3. Ukkaṇṭhitabhikkhussa.
(27) 4. Bhāgineyyasaṅgharakkhita.
(28) 5. Cittahatthatthera.
(29) 6. Pañcasatavipassakabhikkhūnaṃ.
(30) 7. Pūtigattatissatthera.
(31) 8. Nandagopāla.
(32) 9. Soreyyatthera.

IV. Pupphavaggo.

(33) 1. Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaṃ.
(34) 2. *Marīcikammaṭṭhānikattherassa.*
(35) 3. Viḍūḍabha.
(36) 4. Patipūjikāya.
(37) 5. Macchariyakosiya.
(38) 6. Pāṭhikājīvaka.
(39) 7. Chattapāṇiupāsakassa.
(40) 8. Visākhāya.
(41) 9. Ānandattherassa Pañha.
(42) 10. Mahākassapattherassa Piṇḍapātadinna.
(43) 11. Godhikattherassa *Parinibbāṇa.*
(44) 12. Garahadinna.

[DHAMMAPADATTHAKATHĀ.]

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀ-SAMBUDDHASSA.[1]

Mahāmohatamonaddhe loke lokantadassinā,
yena saddhammapajjoto jalito jalitiddhinā,

tassa pāde namassitvā sambuddhassa sirīmato,
saddhammañ c' assa pūjetvā katvā saṅghassa c'añjaliŋ.

Taŋ taŋ kāraṇam āgamma dhammâdhammesu kovido,
sampattasaddhammapado[2] Satthā dhammapadaŋ subhaŋ

Desesi karuṇāvegasamussāhitamānaso,
yaŋ ve devamanussānaŋ pītipāmojjavaḍḍhanaŋ.

'Paramparâbhatā tassa nipuṇā Atthavaṇṇanā,
yā Tambapaṇṇīdīpamhi[3] dīpabhāsāya saṇṭhitā,

na sādhayati sesānaŋ sattānaŋ hitasampadaŋ,
appevanāma sādheyya sabbalokassa sā hitaŋ.'

Iti āsiŋsamānena dantena samacārinā[4]
Kumārakassapenâhaŋ therena thiracetasā,

---

[1] *Many of the Paris MSS. have for this* namatthu—*one fr.* (96) *adds also* ratanattayassa.
[2] C^a. B. K. sampanna°.
[3] K. tāmba°.
[4] *one* K. dhammacār°.

saddhammaṭṭhitikāmena sakkaccaŋ abhiyācito,
taŋ bhāsaŋ ativitthāragataŋ[1] ca vacanakkamaŋ,

pahāyâropayitvāna tantibhāsaŋ manoramaŋ,
gāthānaŋ vyañjanapadaŋ[2] yaŋ tattha na vibhāvitaŋ,

kevalaŋ taŋ vibhāvetvā[3] sesaŋ tam eva atthato,
bhāsantarena bhāsissaŋ āvahanto vibhāvinaŋ,
manaso pītipāmojjaŋ atthadhammûpanissitan ti.

---

[1] K. B. ativitthāraŋ gataŋ. [2] K. bya° (always).
[3] C[a]. vibhāvitvā

1. Cakkhupālatthera-vatthu

Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā manomayā, /
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā,
tato naŋ dukkham anveti cakkaŋ va vahato padanti.

Ayaŋ dhammadesanā kattha bhāsitā ti., Sāvatthiyaŋ.[1] Kaŋ ārabbhâti.[2] Cakkhupālattheraŋ.

Sāvatthiyaŋ kira Mahāsuvaṇṇo nāma kuṭimbiko[3] ahosi, aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako.[4] So ekadivasaŋ nahānatitthaŋ[5] gantvā nahātvā[6] āgacchanto antarāmagge sampannasākhaŋ ekaŋ vanaspatiŋ[7] disvā, ayaŋ mahesakkhāya devatāya adhiggahīto bhavissatîti tassa heṭṭhābhāgaŋ sodhāpetvā pākāraparikkhepaŋ kārāpetvā vālikaŋ[8] okirāpetvā[9] dhajapatākaŋ ussāpetvā[10] vanaspatiŋ alaṅkaritvā: 'puttaŋ vā dhītaraŋ[11] vā labhitvā tumhākaŋ mahāsakkāraŋ karissāmîti patthanaŋ[12] katvā pakkāmi.

Ath'assa[13] bhariyāya kucchiyaŋ gabbho patiṭṭhāsi.[14]

---

[1] K. *a.* ti. [2] K. *a.* ārabbha ti.
[3] F. kuṭumbiko. K. setthika°. [4] K. *a.* hoti.
[5] K. ṇhāna° (al.) [6] Ca. om. K. B. ṇhatvā.
[7] K. vanappatiŋ al.
[8] Ca. B. vāḷukaŋ. F. vālikā. K. vālukaŋ.
[9] K. *a.* samantato. [10] K. *a.* taŋ.
[11] *Some* K. *frr.* dhittaraŋ. [12] K. paṭṭh°.
[13] K. *a.* na cirass'eva. B. na cirass'eva ath'assa.
[14] Ca. °āti.

So[1] tassā gabbhaparihāraŋ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaŋ vijāyi.[2] Seṭṭhi attanā pālitaŋ vanaspatiŋ nissāya laddhattā tassa 'Pālo' ti nāmaŋ akāsi.[3] Aparabhāge aññaŋ puttaŋ labhi.[4] Tassa 'Cullapālo' ti nāmaŋ katvā, itarassa[5] 'Mahāpālo' ti nāmaŋ kari. Te[6] vayappatte ghara-bandhanena bandhiŋsu.[7]

Tasmiŋ samaye Satthā pavattavaradhammacakko anupubbena gantvā Anāthapiṇḍikena[8] mahāseṭṭhinā catupaṇṇāsakotidhanaŋ vissajjetvā kārite Jetavanamahāvihāre viharati mahājanāŋ saggamagge ca mokkhamagge ca patiṭṭhāpayamāno. Tathāgato hi mātipakkhato[9] asītiyā pitipakkhato[10] asītiyā ti dve asītiñātikulasahassehi[11] kārite vihāre[12] ekam eva[13] vassâvāsaŋ vasi.[14] Anāthapiṇḍikena kārite Jetavanamahāvihāre ekūnavīsati,[15] Visākhāya sattavīsatikoṭidhanapariccāgena kārite Pubbârāme cha vassâvāse[16] ti dvinnaŋ kulānaŋ guṇamahantataŋ paṭicca Sāvatthiŋ nissāya pañcavīsati vassāvāse vasi. Anāthapiṇḍiko 'pi Visākhā 'pi mahāupāsikā nibaddhaŋ[17] divasassa dve vāre Tathāgatassa upaṭṭhānaŋ gacchanti, gacchantā ca 'daharasāmaṇerā no hatthe olokessantîti' tucchahatthā nāma[18] na gatapubbā, purebhattaŋ gacchantā

---

[1] K. *a.* ñatvā. B. sā gabbhassa patiṭṭhitabhāraŋ ñatvā tassa ārocesi. So tassa gabbhassa etc.

[2] B. *a.* taŋ nāmagahaṇadivase.

[3] C^a^. akaŋsu. K. B. *a.* sā.

[4] K. aññaputtaŋ patilabhi.

[5] K. *a.* va.

[6] K. *a.* dve.

[7] K. B. *a.* aparabhāge mātāpitaro kālam akaŋsu. Sabbaŋ pi vibhavam itare (K. bhogaŋ dvinnaŋ) yeva vicāriŋsu (K. vivaresuŋ).

[8] C^a^. F. Anāthapiṇḍika°.

[9] C^a^. K. mātu°.

[10] F. C^a^. pīti°. K. pitu°.

[11] K. °tiyā.

[12] K. Nigrodhamahāvihāre.

[13] K. B. yeva.

[14] F. vāsaŋ vasitvā.

[15] K. B. *a.* vassāni vassâvāsaŋ vasi.

[16] K. cha vassāni vassaŋ vasi.

[17] K. *a.* pi.

[18] C^a^. K. om. nāma.

khādaniyâdīni gāhāpetvā[1] gacchanti, pacchābhattaŋ pañcabhesajjāni aṭṭha ca[2] pānāni. Nivesanesu pana tesaŋ dvinnaŋ[3] bhikkhusahassānaŋ[3] niccapaññattān'[4] evâsanāni honti. Annapānabhesajjesu yo yaŋ icchati tassa[5] taŋ yath' icchitam[6] eva sampajjati. Tesu Anāthapiṇḍikena ekam eva divasam pi Satthā pañhaŋ apucchitapubbo.[7] So kira 'Tathāgato buddhasukumālo[8] khattiyasukumālo[8] upakāro[9] me gahapatîti mayhaŋ dhammaŋ desento kilameyyâ' ti 'Satthari adhimattasinehena pañhaŋ na pucchati. Satthā pana tasmiŋ nisinnamatte yeva, 'ayaŋ seṭṭhī maŋ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhati, ahaŋ hi kappasatasahassâdhikāni cattāri asaṅkheyyāni alaṅkatapaṭiyattaŋ attano sīsaŋ chinditvā akkhīni uppāṭetvā hadayamaŋsaŋ ubbattevā pāṇasamaŋ puttadāraŋ pariccajitvā pāramiyo pūrento paresaŋ dhammadesanattham eva pūresiŋ; esa maŋ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhatî'ti ekaŋ[10] dhammadesanaŋ katheti[11] yeva.

Tadā Sāvatthiyaŋ satta manussakoṭiyo vasanti. Tesu Satthu dhammakathaŋ sutvā pañcakoṭimattā manussā ariyasāvakā jātā;[12] dve[13] koṭimattā puthujjanā.[14] Tesu ariyasāvakānaŋ dve yeva kiccāni ahesuŋ, purebhattaŋ dānaŋ denti, pacchābhattaŋ gandhamālâdihatthā vatthabhesajjapānakādiŋ[15] [16] gāhāpetvā dhammasavaṇatthāya[17] gacchanti.

Ath'ekadivasam Mahāpālo ariyasāvake gandha-mālādi-

---

[1] Cª. gahetva. B. K. gahetvā va.
[2] K. *om.* ca *a.* ādāya vihāraŋ gacchanti *after* pā°.
[3] Cª. bhikkhūnaŋ sahassānaŋ.
[4] K. niccaŋ. B. niccaŋ paññattâsanā neva.
[5] K. *rep.* [6] Cª. F. yadicchitaŋ.
[7] Cª. Satthā paṇhaŋ na pu°. K. Satthāraŋ paṇho na pucchitabbo. S. Satthāraŋ. *So* B. (*has also* na pu°).
[8] Cª., B., F. °sukhumālo. [9] K. bahûpakāro.
[10] C. *om.* [11] C., Cª. K. kathesi. [12] C. Cª. *om.*
[13] K. dvi°. [14] K. *a.* jātā. [15] Cª. tatthabhe°.
[16] K. B. °pānakâdīni. [17] F. °natthaŋ.

hatthe vihāraŋ gacchante disvā, 'ayaŋ mahājano kuhiŋ gacchatîti'[1] pucchitvā, 'dhammasavaṇāyâ' ti sutvā, ahampi gamissāmîti[2] gantvā Satthāraŋ vanditvā parisapariyante nisīdi.

Buddhā cā nāma dhammaŋ desentā[3] saraṇasīlapabbajjâdīnaŋ upanissayaŋ oloketvā ajjhāsayavasena dhammaŋ desenti. Tasmā taŋ divasaŋ Satthā tassa upanissayaŋ oloketvā dhammaŋ desento anupubbikathaŋ[4] kathesi, seyyathīdaŋ;[5] dānakathaŋ sīlakathaŋ saggakathaŋ kāmānaŋ ādīnavaŋ okāraŋ saṅkilesaŋ nekkhamme ca ānisaŋsaŋ pakāsesi. Taŋ sutvā Mahāpālo kuṭimbiko[6] cintesi: 'paralokaŋ gacchantaŋ puttadhītaro vā[7] bhogā vā nânugacchanti, sarīram pi attanā saddhiŋ na gacchati. Kim me gharâvāsena? Pabbajissāmîti. So desanāpariyosāne.[8] Satthāraŋ upasaṅkamitvā[9] pabbajjaŋ yāci. Atha naŋ Satthā:[10] 'natthi te koci āpucchitabbayuttako ñātîti āha. 'Kaniṭṭhabhātā pana me atthi bhante ti.[11] 'Tena hi taŋ āpucchā'[12] ti. So 'sādhû' ti sampaṭicchitvā Satthāraŋ vanditvā gehaŋ gantvā kaniṭṭhaŋ pakkosāpetvā: 'tāta yaŋ imasmiŋ kule saviññāṇakâviññāṇakaŋ[13] dhanaŋ kiñci atthi sabbaŋ taŋ tava[14] bhāro, paṭipajjāhi nan' ti. 'Tumhe pana sāmîti.'[15] 'Ahaŋ Satthu santike pabbajissāmîti. 'Kiŋ kathesi bhātika tvaŋ me mātari matāya[16] mātā viya, pitari mate pitā viya laddho, gehe vo[17] mahāvibhavo, sakkā gehaŋ[18] ajjhāvasanteh'eva[19] puññāni

---

[1] F. gacchantîti. [2] K. *a.* tena saddhiŋ.
[3] C. C[a]. desento. [4] *Sinh. first ed. ānu°.*
[5] K. seyyadidaŋ. [6] F. kutumbiko. K. katu° (al).
[7] B. bhātaro vā. [8] K. *a.* uṭṭhāyâsanā.
[9] K. *a.* vanditvā. [10] K. *a.* pucchi.
[11] C. C[a]. B. *om.* [12] B. K. āpucchāhîti.
[13] C[a]. °ka. B. saviññāṇakampi aviññānakampi.
[14] K. tavaŋ.
[15] K. *a.* kuhiŋ gamissathā ti, tāta. K. *om.* sāmîti.
[16] C[a]. tvaŋ mātari mate mātā viya.
[17] K. B. te. [18] B. gehe. [19] B. te yeva.

kātuŋ, mā evaŋ akatthā '[1] ti. 'Tāta[2] mayā Satthudhammadesanā sutā,[2] Sātthārā hi saṇhasukhumaŋ tilakkhaṇaŋ āropetvā[3] ādimajjhapariyosāne kalyāṇadhammo[5] desito, na sakkā so agāra-majjhe pūretuŋ, pabbajissāmi tātā' ti. 'Bhātika[6] taruṇā pi ca tāv'attha[7] mahallakakalo pabbajissathā' ti. 'Tāta mahallakassa hi attano hatthapādâpi anassavā honti, na[8] vase vattanti, kim-aṅga[9] pana ñātakā, svâhaŋ tava vacanaŋ[10] na karomi, samaṇapaṭipattiŋ pūressāmī.[11]

Jarā jajjaritā honti hatthapādā anassavā
Yassa so vihatatthāmo kathaŋ dhammaŋ carissatîti
pabbajissām' evâhaŋ[12] tātā' ti.

Tassa viravantass' eva Satthu santikaŋ gantvā pabbajjaŋ yācitvā[13] laddhapabbajjûpasampado[14] ācariyûpajjhāyânaŋ santike pañcavassāni vasitvā vutthavasso pavāretvā[15] Satthāraŋ upasaṅkamitvā vanditvā pucchi: 'Bhante imasmiŋ sāsane kati dhurānîti.'[16]

'Ganthadhuraŋ vipassanādhuraŋ ti dve yeva dhurāni bhikkhū' ti. 'Katamaŋ pana bhante ganthadhuraŋ katamaŋ vipassanādhuraŋ' ti. 'Attano paññânurūpena ekaŋ[17] vā dve vā nikāye sakalaŋ vā pana[18] Tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ uggaṇhitvā tassa dhāraṇaŋ kathanaŋ vācanaŋ'

---

[1] K. B. akaritthāti.

[2] B. ahaŋ Satthudhammadesanaŋ sutvā gharâvāse vasituŋ na sakkomi. K. sutvā. [3] Ca. ārocetvā.

[4] F. °pariyosanakalyāṇa°. C. kalyāna°. K. B. °pariyosāna kalyāṇo.

[5] B. *a.* vasantena. [6] C. Ca. bhātiya.

[7] F. ettha. C. Ca. *only* tavā. K. B. tvaŋ taruṇo yeva tāva tiṭṭhatu (K. tiṭṭha).

[8] B. *a.* attano. [9] C. B. aṅgaŋ. Ca. ahaŋ.

[10] K. B. Kathaŋ. [11] S. K. pūressāmīti.

[12] K. °mi' haŋ. [13] K. yāci.

[14] K. laddhûpasampado.

[15] Ca. *omits* vutthavasso pavā°.

[16] K. *a.* atha satthā āha. [17] K. *a.* nikāyaŋ.

[18] Ca. *omits* vā pana.

ti idaŋ ganthadhuraŋ nāma. Sallahukavuttino pana panthasenâsanâbhiratassa[1] attabhāve khayavayaŋ paṭṭhapetvā sātaccakiriyavasena[2] vipassanaŋ vaḍḍhetva[3] arahattagahaṇaŋ idaŋ[4] vipassanādhuraŋ nāmâti· 'Bhante ahaŋ mahallakakāle pabbajito ganthadhuraŋ pūretuŋ na sakkhissāmi vipassanādhuraŋ pana pūressāmi,[5] kammaṭṭhānam me kathethā' ti.

Ath'assa Satthā yāva arahattaŋ[6] kammaṭṭhānaŋ kathesi. So Satthāraŋ vanditvā attanā[7] sahagāmino bhikkhū pariyesanto saṭṭhī[8] bhikkhū labhitvā tehi saddhiŋ nikkhamitvā vīsaŋyojanasataŋ[9] maggaŋ gantvā ekaŋ mahantaŋ paccantagāmaŋ patvā tattha saparivāro piṇḍāya pāvisi. Manussā vattasampanne bhikkhū disvā pasannacittā āsanāni paññāpetvā nisīdāpetvā[10] paṇītenâhārena parivisitvā, 'bhante kuhiŋ ayyā gacchantîti pucchitvā, 'yathāphāsukaṭṭhānaŋ upāsakā' ti vutte, 'paṇḍitamanussā vassâvāsaŋ senâsanaŋ pariyesanti bhadantā' ti ñatvā, 'bhante sace ayyā imaŋ temāsaŋ idha vaseyyuŋ, mayaŋ saraṇesu patiṭṭhāya[11] sīlāni gaṇheyyāmā' ti āhaŋsu.[12] Te pi 'mayaŋ imāni kulāni nissāya bhavanissaraṇaŋ karissāmā' ti[13] adhivāsesuŋ. Manussā tesaŋ paṭiññaŋ gahetvā vihāraŋ paṭijaggitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni sampādetvā adaŋsu. Te nibaddhaŋ tam eva gāmaŋ piṇḍāya pavisanti. Atha ne eko vejjo upasaṅkamitvā, 'bhante bahūnaŋ vasanaṭṭhāne aphāsukam pi nāma hoti,[14] tasmiŋ uppanne mayhaŋ katheyyātha,[15] bhesajjaŋ karissāmîti pavāresi.[16] Thero vassûpanāyikadivase te bhikkhū āmantetvā pucchi:

---

[1] Cª. om. K. °rantassa. B. santasenāsanā *in brackets.*
[2] K. sātaca°.
[3] K. °ḍḍhitvā.
[4] C., Cª., B. *om.*
[5] Cª. pūressāmîti.
[6] Cª. K. arahattā. B. aharattam.
[7] Cª. attano.
[8] Cª. saṭṭhiŋ. B. saṭṭhi.
[9] F. B. vīsayo°. Cª. K. °satamaggaŋ. K. visati°.
[10] K. *om.*
[11] K. *a.* pañca.
[12] K. ah°.
[13] K. *a.* cintetvā.
[14] C. honti.
[15] K. *a.* ahaŋ vo.
[16] C. Cª. pavāreti. K. *a.* saṭṭhi.

'āvuso imaŋ temāsaŋ katihi[1] iriyāpathehi vītināmessathā' ti. 'Catūhi bhante'[2] ti. 'Kiŋ pan'etaŋ āvuso patirūpaŋ, nanu appamattehi bhavitabbaŋ, mayaŋ hi dharamānassa[3] Buddhassa santike[4] kammaṭṭhānaŋ gahetvā[5] āgatā, Buddhā ca nāma na sakkā saṭhena ārādhetuŋ,[6] kalyāṇajjhāsayena h'ete[6] ārādhetabbā, pamattassa ca nāma cattāro apāyā sakagehasadisā, appamattā hothâvuso' ti.[7] 'Tumhe pana bhante' ti.[8] 'Ahaŋ tīhi iriyāpathehi vītināmessāmi, piṭṭhiŋ na pasāressāmi āvuso' ti. 'Sādhu bhante appamattā hothā' ti.

Therassa niddaŋ anokkamantassa paṭhamamāse atikkante[9] akkhirogo uppajji, chiddaghaṭato udakadhārā viya akkhīhi dhārā[10] paggharanti. So sabbaraṭṭiŋ samaṇadhammaŋ katvā aruṇuggamane[11] gabbhaŋ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhâcāravelāya therassa santikaŋ upasaṅkamitvā,[12] 'bhikkhâcāravelâyaŋ bhante' ti[13] āhaŋsu. 'Tena h'āvuso[14] gaṇhatha pattacīvaraŋ' ti[15] attano pattacīvaraŋ gāhāpetvā[16] nikkhami. Bhikkhū[17] tassa akkhī paggharante[18] disvā, 'kim etaŋ bhante' ti pucchiŋsu. 'Akkhī me āvuso vātā vijjhantîti.'[19] 'Nanu[20] bhante vejjen' amhā[21] pavāritā, tassa kathemā'[22] ti. 'Sādh'

---

[1] B. Katīhi. K. kattīhi. [2] K. *a.* vitināmessāmā.
[3] B. dharamānakassa. [4] K. B. santikā. [5] K. uggahetvā.
[6] K. °sayeh'eva tumhehi te. B. te vo *for* h'ete.
[7] B. *a.* Kiŋ.
[8] K. *a.* Katīhi iriyāpathehi pavatessathā.
[9] K. B. *a.* majjhimamāse sampatte. K. attikkamante.
[10] K. B. assudhārā. [11] K. aruṇuggamanasamaye.
[12] K. B. gantvā.
[13] F. °vetāgatā ti. C. °velāya, *corr.* °velā. B. °velā.
[14] K. hi ā°. [15] K. *a.* vatvā so.
[16] K. gahetvā. [17] C. *om.*
[18] B. akkhīhi paggharantaŋ. K. akkhīhi assudhāre paggharante.
[19] K. B. akkhīni (al). K. vāto vijjhatī. [20] C. *om.*
[21] B. K. pavārit' amhā. S. F. amhā pā°.
[22] K. kathessāmā.

āvuso'[1] ti. Te vejjassa kathayiŋsu, so telaŋ pacitvā pesesi. Thero nāsāya[2] telaŋ āsiñcanto nisinnako va āsiñcitvā antogāmaŋ pāvisi. Vejjo[3] disvā āha: 'bhante[4] ayyassa kira[5] akkhī[6] vāto vijjhatîti.' 'Āma upāsakā' ti. 'Bhante mayā telaŋ pacitvā pesitaŋ nāsāya vo āsittaŋ'[7] ti. 'Āma upāsakā' ti. 'Idāni kīdisaŋ' ti. 'Rujat' eva upāsakā' ti. 'Vejjo' mayā ekavāren' eva[8] vūpasamanasamatthaŋ[9] telaŋ pahitaŋ,[10] kiŋ nu kho rogo na vūpasanto'[11] ti cintetvā, 'bhante nisīditvā vo āsittaŋ[12] nipajjitvā' ti pucchi. Thero tuṇhī ahosi,[13] punappunaŋ pucchiyamāno pi[14] na kathesi. So 'vihāraŋ gantvā[15] vasanaṭṭhānaŋ olokessamîti' cintetvā, 'tena hi bhante gacchathā' ti theraŋ vissajjetvā vihāraŋ gantvā therassa vasanaṭṭhānaŋ olokento caṅkamananisīdanaṭṭhānam eva disvā sayanaṭṭhānam adisvā, 'bhante nisinnehi[16] vo āsittaŋ nipannehîti'[17] pucchi. Thero tuṇhī ahosi. 'Mā bhante evam akattha[18] samaṇadhammo nāma sarīre[19] yāpente sakkā kātuŋ, nipajjitvā āsiñcathā' ti punappunaŋ[20] yāci. 'Gacchathâvuso,[21] mantetvā jānissāmîti.'[22] Therassa ca tattha[23] n'eva ñātī na[24] sālohitā atthi, kena[25] saddhiŋ manteyya?[26] Karajakāyena pana saddhiŋ

---

[1] K. sādhū āv°. [2] C. nāsikāya. [3] K. *a.* taŋ.
[4] F. *om.* K. *om.* āha. [5] K. kiŋ.
[6] B. K. akkhīni. [7] K. āsiñcitan (al.).
[8] K. *a.* rogaŋ. [9] K. vūpasamatthaŋ.
[10] K. pesitaŋ. [11] Ca. S. vupasanto. K. vūpassamati.
[12] K. udāhu. [13] K. *a.* so.
[14] K. *a.* kiñci. [15] K. *a.* therassa.
[16] F., C., Ca. nisinnohi.
[17] F. āsitto' siti. Ca. āsittaŋ nipannohî'ti.
[18] B. karittha. K. akar°.
[19] B. sarīraŋ yāpentena. C. sarīro. Ca. yapento.
[20] F., C., Ca. punappuna.
[21] C. gacchatha dāni ā°. Ca. gacchathāti ā°. B. gaccha tyaŋ tāv' āvuso. K. gacchâvuso.
[22] B. vejjam uyyojesi. [23] K. *a.* gāme.
[24] C., Ca., K. *om.* [25] F., C., Ca. yena. [26] K. °vyā ti.

mantento, 'vadehi tāva āvuso Pālita tvaŋ[1] kim akkhī[2] olokessasi udāhu Buddhasāsanan' ti[3] anamataggasmiŋ hi saŋsāravaṭṭe tava anakkhikakālassa[4] gaṇanā[5] natthi, anekāni pana Buddhasatāni Buddhasahassāni[6] atītāni, tesu te[7] ekabuddho[8] pi na paricchinno, idāni imaŋ antovassaŋ 'tayo māse na nipajjissāmîti'[9] te mānasaŋ[10] baddhaŋ, tasmā cakkhūni te nassantu vā bhijjantu vā Buddhasāsanam eva dhārehi, mā cakkhunîti'[11]—bhūtakāyaŋ ovadanto imā gāthā[12] abhāsi:

'Cakkhūni hāyanti[13] mamāyitāni,
sotāni hāyanti[14] tath' eva deho,[15]
sabbam p'idaŋ[16] hāyati[17] dehanissitaŋ,
kiŋkāraṇā Pālita tvaŋ pamajjasi?

'Cakkhūni jīranti mamāyitāni
sotāni jīranti[18] tath' eva kāyo,
sabbam p'idaŋ jīrati[19] kāya[20]-nissitaŋ,
kiŋkāraṇā Pālita tvaŋ pamajjasi?

'Cakkhūni bhijjanti mamāyitāni,
sotāni bhijjanti[21] tath' eva rūpaŋ,[22]
sabbam p'idaŋ bhijjati rūpanissitaŋ[23]
kiŋkāraṇā Pālita tvaŋ pamajjasîti.'

---

[1] C[a]. *om.* [2] C[a]. akkhiŋ.
[3] K. C[a]. *om.* ti. [4] K. B. akkhikāṇassa.
[5] K. B. nāma (K. gaṇā nāma). [6] K. °sahassā.
[7] K. B. *om.* [8] K. eko Buddho. [9] K. nipajāmîti.
[10] K. B. temāsaŋ (B. ti°) nivaddhaŋ adhiṭṭhānaŋ (B. nibaddhavīriyaŋ) karissāmi. C[a]. *has* nibaddhaŋ.
[11] K. *a.* olokehī. [12] B. gāthāyo.
[13] K. B. hāyantu (K. B. *imper. throughout*).
[14] K. hā° so°. [15] K. B. Kāyo,
[16] B. midaŋ. K. iddhaŋ. [17] F. kāyani°.
[18] K. jīr° so°. [19] K. B. jīratu.
[20] B. deha°. [21] K. bh° so°.
[22] C. C[a]. rūpo. F. B. kāyo. K. deho.
[23] B. deha. K. kāya.

Evaŋ tīhi gāthāhi attano ovādaŋ datvā nisinnako va natthukammaŋ katvā gāmaŋ piṇḍāya pāvisi. Vejjo[1] disvā, 'kiŋ bhante natthukammaŋ kataŋ' ti pucchi. 'Āma upāsakā' ti. 'Kīdisaŋ bhante' ti. 'Rujat' eva, upāsakā' ti. 'Nisīditvā vo[2] bhante kataŋ nipajjitvā' ti. Thero tuṇhī ahosi. Punappunaŋ pucchiyamāno[3] pi na kiñci[4] kathesi. Atha naŋ vejjo 'bhante tumhe sappāyaŋ na karotha, ajja[5] paṭṭhāya 'asukena[6] me telaŋ pakkaŋ' ti mā vadittha; aham pi 'mayā vo telaŋ pakkaŋ' ti na vakkhāmîti' āha. So vejjena paccakkhāto vihāraŋ gantvā[7] 'vejjenâpi paccakkhāto 'si iriyāpathaŋ mā vissajja[8] samaṇā' ti:

'Paṭikkhitto tikicchāya vejjenâsi vivajjito,
niyato maccurājassa kiŋ Pālita[9] pamajjassîti.'

Imāya gāthāya attānaŋ ovaditvā[10] samaṇadhammaŋ akāsi. Ath' assa majjhimayāme atikkante[11] apubbaŋ acarimaŋ akkhīni c'eva kilesā ca pabhijjiŋsu.[12] So[13] sukhavipassako arahā hutvā[14] gabbhaŋ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāravelāya[15] gantvā,[16] 'bhikkhācārakālo[17] bhante' ti āhaŋsu.[18] 'Kālo āvuso' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi gacchathā' ti.[19] 'Tumhe pana bhante' ti. 'Akkhīni me āvuso parihīṇā'[20] ti. Te tassa akkhīni oloketvā assupuṇṇanettā hutvā,[21] 'bhante mā cintayittha,

---

[1] K. B. taŋ. [2] K. telaŋ. [3] F., C., C[a]., K., B. pucchito.
[4] K. kiñci pi na. [5] K. B. ajjato.
[6] K. *a.* nāma vejena. B. nāma *for* me.
[7] B. *a.* tvaŋ. K. *a.* *after* pi.
[8] F., C[a]., B. vissajji. K. visajjesi.
[9] B. *a.* tvaŋ. [10] K. *a.* thero.
[11] F. C[a]. atikkamante. K. attikantamatte.
[12] B. bhijjimsu. K. bhijisu. [13] C. *om.*
[14] K. *a.* taŋ khaṇaŋ yeva vikasitapaduma-sadiso hutvā.
[15] F. K. °velāyaŋ. [16] K. B. āgantvā.
[17] K. °velāya. [18] K. *a.* kiŋ.
[19] K. B. kiŋ. [20] B. parihīnānîti. K. parihinnāni.
[21] K. °puṇṇehi nettehi rodantā hutvā.

mayaŋ vo paṭijaggissāmā' ti theraŋ assāsetvā[1] kattabbayuttakaŋ vattapaṭivattaŋ[2] katvā gāmaŋ[3] pavisiŋsu.[4] Manussā theraŋ adisvā, 'bhante amhākaŋ ayyo kuhiŋ' ti pucchitvā[5] taŋ pavattiŋ[6] sutvā[7] yāguŋ pesetvā sayaŋ piṇḍapātaŋ ādāya gantvā theraŋ vanditvā pādamūle[8] pavaṭṭamānā[9] roditvā,[10] 'mayaŋ bhante[11] paṭijaggissāma tumhe mā cintayitthā' ti samassāsetvā pakkamiŋsu Tato paṭṭhāya nibaddhaŋ yāgubhattaŋ[12] vihāram eva pesenti. Thero pi itare saṭṭhibhikkhū nirantaraŋ ovadati; te tass' ovāde ṭhatvā upakaṭṭhāya pavāraṇāya sabbe va saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇiŋsu. Vutthavassā ca pana Satthāraŋ daṭṭhu-kāmā hutva theraŋ āhaŋsu: 'bhante Satthāraŋ daṭṭhukām' amhā' ti. Thero tesaŋ vacanaŋ sutvā cintesi: 'ahaŋ dubbalo antarāmagge ca amanussapariggahītā[13] aṭavī[14] atthi, mayi etehi saddhiŋ gacchante sabbe kilamissanti, bhikkham pi labhituŋ na sakkhissanti, ime puretaram eva pesessāmîti.'[15] Atha ne āha: 'Āvuso tumhe purato gacchathā' ti.[16] 'Tumhe pana bhante' ti. 'Ahaŋ dulbalo antarāmagge ca amanussapariggahītā aṭavī[14] atthi mayi tumhehi saddhiŋ gacchante sabbe kilamissatha tumhe purato gacchathā' ti. 'Mā bhante evam karittha; mayaŋ tumhehi saddhiññeva gamissāmā' ti. 'Mā vo āvuso evaŋ[17] ruccittha[18] evaŋ sante mayhaŋ aphāsukaŋ bhavissati, mayhaŋ kaṇiṭṭho tumhe disvā pucchissati, ath' assa mama cakk-

---

[1] B. samassāsetvā.
[2] C^a. °yuttavattapaṭi vattaŋ. F. yuttakaŋ vattaŋ.
[3] C. *om.*
[4] C^a. K. gāmaŋ piṇḍāya pav°.
[5] B. ārocesuŋ te.
[6] K. pavuttiŋ (*almost al.*).
[7] K. *a.* rodantā.
[8] B. pādamūlesu.
[9] F. pavaddhayamānā. C^a. pavaddhamānā. K. B. °ṭṭ° K. pari°.
[10] K. rodetvā.
[11] B. bh° ma°.
[12] K. yāgū° (*almost al.*).
[13] K. °hittā. B. °hitā.
[14] F. aṭavī. C^a. aṭavī'tthi.
[15] B. pesissāmiti.
[16] K. *a.* kiŋ.
[17] K. gamanaŋ.
[18] F. C. āvuso rucci. C^a. āvuso ruci.

hūnaŋ parihīnabhāvaŋ āroceyyātha, so mayhaŋ santikaŋ kañcid[1] eva pahiṇissati,[2] tena saddhiŋ āgacchissāmi,[3] tumhe mama vacanena[4] Dasabalañ ca asītimahāthere ca vandathā' ti te uyyojesi.

Te theraŋ khamāpetvā antogāmaŋ pāvisiŋsu. Manussā te[5] nisīdāpetvā bhikkhaŋ datvā, 'kiŋ bhante ayyānaŋ gamanâkāro paññāyatîti.'[6] 'Āma upāsakā, Satthāraŋ daṭṭhukām' amhā' ti. Te punappunaŋ yācitvā tesaŋ gamanacchandam eva ñatva anugantvā paridevitvā nivattiŋsu. Te pi anupubbena[7] Jetavanaŋ gantvā Sattharañ ca[8] mahāthere ca therassa vacanena vanditvā punadivase yattha therassa kaṇiṭṭho vasati taŋ vīthiŋ piṇḍāya pāvisiŋsu. Kuṭimbiko[9] te sañjānitvā nisīdāpetvā katapaṭisanthāro[10] 'bhātikathero me kuhiŋ' ti pucchi. Ath' assa te taŋ pavattiŋ ārocesuŋ. So[11] tesaŋ pādamūle pavaṭṭento roditvā pucchi: 'idāni bhante kiŋ kātabbaŋ' ti. 'Thero ito kassaci gamanaŋ paccāsiŋsati[12] gatakāle tena saddhiŋ āgamissatîti.' 'Ayaŋ me[13] bhante bhāgineyyo Pālito nāma etaŋ[14] pesethā' ti. 'Evaŋ pesetuŋ[15] na sakkā, magge paripantho atthi[16] 'pabbājetvā pesetuŋ vaṭṭatîti.' 'Evaŋ katvā pesetha bhante' ti. Atha naŋ pabbājetvā addhamāsamattaŋ cīvaragahaṇâdīni sikkhāpetvā maggaŋ ācikkhitvā pahiṇiŋsu. So anupubbena taŋ gāmaŋ patvā[17] gāmadvāre ekaŋ mahallakaŋ disvā, 'imaŋ gāmaŋ nissāya koci āraññako vihāro atthîti' pucchi. 'Atthi bhante' ti. 'Ko[18] tattha vasatîti.' 'Pālitatthero[19] nāma bhante' ti. 'Maggaŋ me ācikkhathā' ti. 'Ko'si tvaŋ bhante' ti. 'Therassa bhāgineyyo 'mhîti. Atha naŋ gahetvā

---

[1] K. B. kiñcid. [2] C. pahiyissati. [3] K. gamissāmi.
[4] K. °nen' eva. [5] C. Cᵏ. *om.* B. *a.* disvā.
[6] K. *a.* pucchiŋsu. [7] K. *a.* gantvā patvā *for* ga°.
[8] B. *a.* asīti°. [9] B. Kuṭumbiko. K. kaṭu° al.
[10] K. *a.* bhante. [11] B. *a.* taŋ sutvā.
[12] B. āgamanaŋ paccāsīsati *and a.* tassa.
[13] C. Cᵃ. *om.* [14] K. *a.* bhante. [15] K. *a.* gihibhāve.
[16] B. taŋ. [17] C. Cᵃ. pavisitvā.
[18] B. *a.* nāma. [19] F. Cᵃ. Pālitathero.

vihāraŋ nesi. So theraŋ vanditvā addhamāsamattaŋ vattapaṭivattaŋ katvā theraŋ sammāpaṭijaggitvā: 'bhante mātulakuṭimbiko me tumhākaŋ āgamanaŋ paccāsiŋsati etha gacchāmā' ti āha. 'Tena hi[1] me[2] yaṭṭhiŋ gaṇhāhîti.' So yaṭṭhikoṭiŋ gahetvā therena saddhiŋ antogāmaŋ pāvisi.[3] Manussā te[4] nisīdāpetvā, 'kiŋ bhante gamanâkāro' va[5] paññāyatîti' pucchiŋsu.[6] 'Āma upāsakā, gantvā Satthāraŋ vandissāmîti.'

Te nānappakāreṇa yācitvā alabhantā[7] theraŋ uyyojentā[8] upaḍḍhapathaŋ gantvā roditvā nivattiŋsu. Sāmaṇero theraŋ yaṭṭhikotiyā[9] ādāya gacchanto antarāmagge aṭaviyaŋ Kaṭṭhanagaraŋ[10] nāma[11] therena upanissāya vutthapubbagāmaŋ[12] sampāpuṇi.[13] So tato nikkhamitvā araññe gāyitvā gāyitvā dārūni uddharantiyā ekissā itthiyā gītasaddaŋ sutvā sare nimittaŋ gaṇhi.

Itthisaddo viya hi añño saddo purisānaŋ sakalasarīraŋ pharitvā ṭhātuŋ samattho nāma natthi. Tenâha Bhagavâ: 'nâhaŋ bhikkhave aññaŋ ekasaddam pi samanupassāmi yo evam purisassa cittaŋ[14] pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaŋ[15] bhikkhave itthisaddo' ti.[16] Sāmanero[17] tattha nimittaŋ gahetvā yaṭṭhikoṭiŋ vissajjetvā, 'tiṭṭhatha[18] tāva bhante, kiccam me atthîti'[19] tassā

---

[1] B. K. *a.* imaŋ. [2] K. *om.*

[3] C. Cª. pavisiŋsu. K. pāvisi.

[4] Cª. *om.* K. B. *a.* theraŋ; *and* K. corr. *a.* disvā paccuggantvā paññātâsane.

[5] S. B. vo. [6] Cª. pucchi.

[7] Cª. alabhante. K. alabhitvā.

[8] B. uyyojetvā. K. °nto. [9] F. Cª. °koṭiŋ.

[10] K. saŋkattha°. [11] K. *a.* atthi.

[12] K. B. vutthapubbaŋ (K. °ṭṭh°).

[13] *Sic in* F., C., Cª.; °puni in S.; K. pāpuṇi; *and a.* K. Yadā aññatarā itthī gāmato nikkhamitva araññe gantvā gāyitā dārūni uddharanti vicarati, so etissā itthiyā, *etc.*

[14] K. *a.* sosetvā. [15] K. yathā. [16] K. *a.* so.

[17] K. *a.* pi. [18] K. B. tiṭṭha. [19] K. *a.* vatvā.

santikaŋ gato. Sā taŋ disvā tuṇhī ahosi, so tāya saddhiŋ sīlavipattiŋ pāpuṇī. Thero cintesi: 'idān' ev'[1] eko gītasaddo sūyittha, so ca kho itthiyā; sāmaṇero[2] pi cirāyati,[3] so[4] sīlavipattiŋ patto bhavissatîti.' So pi attano kiccaŋ niṭṭhāpetvā āgantvā, 'gacchāma bhante' ti āha. Atha nāŋ thero pucchi: 'pāpo jāto' si sāmaṇerā' ti. So tuṇhī hutvā[5] punappunaŋ pucchito[6] pi na kiñci kathesi. Atha naŋ thero āha: 'tādisena pāpena mama yaṭṭhikoṭigahaṇakiccaŋ natthîti.' So saŋvegappatto[7] kāsāyāni apanetvā gihīniyāmena[8] paridahitvā, 'bhante pubbe ahaŋ[9] sāmaṇero, idāni pan' amhi gihī jāto, pabbajanto pi câhaŋ na saddhāya pabbajito maggaparipanthabhayena pabbajito etha[10] gacchāmā' ti āha. 'Āvuso gihīpāpo pi pāpo[11] samaṇapāpo pi pāpo yeva, tvaŋ samaṇabhāve ṭhatvâpi[12] sīlamattaŋ pūretuŋ nāsakkhi, gihī hutvā kiŋ nāma kalyāṇaŋ karissasi; tādisena pāpena mama[13] yaṭṭhigahaṇakiccaŋ natthîti.'[14] 'Bhante amanussūpaddavo[15] maggo,[16] tumhe pi andhā kathaŋ idha vasissathā' ti. Atha naŋ thero: 'āvuso tvaŋ mā evaŋ[17] cintayī,[18] idh' eva me[19] nipajjitvā marantassâpi aparâparaŋ pavaṭṭentassā[20] pi tayā saddhiŋ gamanaŋ nāma natthîti' vatvā imā gāthā abhāsi:

'Handâhaŋ hatacakkhu'smī[21] kantāraddhānaŋ āgato,
semānako[22] na gacchāmi, natthi bāle sahāyatā.'

---

[1] K. *om.* ev'. [2] K. *a.* saddo. B. saddo chijji.
[3] K. aticir°. [4] B. *a.* tāya saddhiŋ.
[5] K. *a.* therena. [6] B. puṭṭho.
[7] K. *a.* attano. [8] F., Ca., B. gihini°. K. °en' eva.
[9] F., Ca., B. ahaŋ pubbe. [10] K. *a.* bhante.
[11] C. Ca. *om.* K. gihi pi pāpo samaṇā pi pāpo.
[12] K. *om.* [13] C. F. me. [14] B. *adds* āha, K. so.
[15] K. °ddūto. [16] C. *adds* ahesu.
[17] B. *a.* apariṇāyikā. K. °akā. K. t° e° mā.
[18] Ca., F., B. cintayi. C. cintesi.
[19] Ca. *om.* [20] B. parivattantassā.
[21] MSS. °smiŋ. F. B. 'smi.
[22] K. B. seyyamāno (*in brackets*, B.).

'Handâhaŋ hatacakkhu 'smī[1] kantāraddhānam āgato,
marissāmi no gamissāmi natthi bāle sahāyatā' ti.'

Taŋ sutvā itaro saŋvegajāto: 'bhāriyaŋ vata me sāhasikaŋ ananucchavikaŋ kammaŋ katan' ti[2] bāhā paggayha kandanto vanasaṇḍaŋ pakkhanditvā tathā pakkanto va ahosi.

Therassâpi sīlatejena[3] saṭṭhiyojanâyāmaŋ paṇṇāsayojanavitthataŋ[4] paṇṇarasayojanabahalaŋ jayasumanapupphavaṇṇaŋ[5] nisīdanuṭṭhānakālesu[6] onamanunnamanapakatikaŋ Sakkassa devarañño paṇḍukambalasilâsanaŋ uṇhâkāraŋ dassesi.[7] Sakko, 'ko nu kho maŋ ṭhānā cāvetukāmo'[8] ti lokaŋ[9] olokento dibbena cakkhunā theraŋ addasa.[10] Tenâhu porāṇā:

'Sahassanetto devindo dibbaŋ cakkhuŋ[11] visodhayi,
pāpagarahī[12] ayaŋ Pālo ājīvaŋ parisodhayi.
'Sahassanetto devindo dibbaŋ cakkhuŋ visodhayi,
dhammagaruko ayaŋ Pālo nisinno sāsane rato' ti.'

Ath' assa etad ahosi: 'sacāhaŋ evarūpassa pāpagarahino dhammagarukassa ayyassa[13] santikaŋ na gamissāmi, muddhā[14] me sattadhā phāleyya;[15] gamissāmi'ssa[16] santikaŋ' ti. Tato:[17]

'Sahassanetto devindo devarajjasirīdharo,[18]
khaṇen' eva upâgantvā[19] Cakkhupālaŋ upâgami.'[20]

---

[1] MSS. °smiŋ. F. B. 'smi. [2] K. *a.* vatvā. [3] K. silla°.
[4] C. pannāsaŋ yojana°. Cᵃ. *om.* K. B. paññāsa°.
[5] K. jayakusumapu°. [6] B. °anuṭṭāhaṇa°.
[7] K. °eti. [8] K. cāletu°. [9] F., Cᵃ., B., K. *om.*
[10] K. adassa (*freq.*). [11] B. dibbacakkhuŋ.
[12] C. pāpāga°. B. pāpagarahito. [13] B. ayyakassa.
[14] K. *a.* pi. [15] K. phal°. [16] Cᵃ. tassa, *so* B.
[17] K. *om.* [18] B. sirindharo.
[19] F. khaṇena āgantvāna. C. Cᵃ. khaṇena āgantva taŋ. B. taṅkhaṇena āgantvāna. K. khaṇena tattha āgantvā.
[20] K. *a.* ti.

Upagantvā ca[1] pana therassâvidūre[2] padasaddaŋ akāsi. Atha naŋ thero pucchi: 'ko eso' ti. 'Ahaŋ bhante addhiko'[3] ti. 'Kuhiŋ yāsi upāsakā' ti. 'Sāvatthiyaŋ[4] bhante' ti. 'Yāhi āvuso' ti. 'Ayyo pana bhante kuhiŋ gamissatîti.'[5] 'Ahaŋ pi tatth' eva gamissāmîti.' 'Tena hi[6] ekato' va gacchāma bhante' ti. 'Ahaŋ[7] dubbalo,[8] mayā saddhiŋ gacchantassa tava papañco bhavissatîti.' 'Mayhaŋ[9] accāyikaŋ natthi, ahaŋ[10] pi ayyena saddhiŋ gacchanto dasasu[11] puññakiriyā-vatthusu ekaŋ[12] labhissāmi ekato va gacchāma bhante' ti.

Thero: 'eko[13] sappuriso bhavissatîti' cintetvā, 'tena hi yaṭṭhikoṭiŋ gaṇha[14] upāsakā' ti āha. Sakko tathā katvā paṭhaviŋ saṅkhipanto saṅkhipanto[15] sāyaṇhasamaye Jetavanaŋ sampāpesi. Thero saṅkhapaṇavādisaddaŋ[16] sutvā: 'katth'eso saddo' ti pucchi.[17] 'Sāvatthiyaŋ bhante' ti. 'Upāsaka[18] pubbe[19] mayaŋ gamanakāle cirena gamimhā'[20] ti. 'Ahaŋ[21] ujukamaggaŋ jānāmi bhante' ti. Tasmiŋ khaṇe thero, 'nâyaŋ manusso devatā bhavissatîti' sallakkhesi:[22]

> 'Sahassanetto devindo devarajjasirīdharo,[23]
> saṅkhipitvāna taŋ maggaŋ khippaŋ Sāvatthiŋ āgamîti.'

So theraŋ[24] therass' ev' atthāya[25] kaṇiṭṭhakuṭimbikena

---

[1] F. C[a]. *om.* [2] K. B. therassa avidūre.
[3] K. *a.* āgato 'mhī.
[4] F. Sāvatthiŋ (*the MSS. vary frequently between the two readings*).
[5] K. °sī. [6] K. bhante *after* hi. [7] K. B. *a.* āvuso.
[8] K. *a.* 'mhi. [9] K. *a.* turitagamanaŋ.
[10] F. C[a]. aham. [11] C. C[a]. dasapu°.
[12] K. *a.* pi. [13] K. eso. [14] K. gaṇhi.
[15] B. saṅkhipento. C[a]. K. *om. one.*
[16] K. saṅkha-bheri-pannava-sadde. [17] K. *a.* saddo.
[18] K. *om.* [19] C. C[a]. *om.* [20] K. gat'amhā ti.
[21] K. *a.* pana. [22] K. *a.* tenâhu porāṇā.
[23] B. sirindharo. [24] B. netvā.
[25] K. therassa vasanatthāya.

kāritaŋ[1] paṇṇasālaŋ netvā pallañke nisīdāpetvā piyasahāya-vaṇṇena[2] tassa santikaŋ gantvā, 'samma Pālā'[3] ti pakkositvā, 'kiŋ sammā' ti. 'Therassâgatabhāvaŋ[4] jānāsîti.'[5] 'Na jānāmi, kiŋ pana thero āgato' ti. 'Āma samma idān' āhaŋ[6] vihāraŋ gantvā theraŋ tayā kata[7]-paṇṇasālāyaŋ[8] nisinnakaŋ disvā āgato' mhîti' vatvā pakkāmi.

Kuṭimbiko' pi[9] vihāraŋ gantvā theraŋ disvā pādamūle pavaṭṭento[10] roditvā:[11] 'idaŋ disvā ahaŋ bhante tumhākaŋ pabbajituŋ nâdāsiŋ'[12] tiādīni vatvā dve dāsadārake bhujisse[13] katvā therassa santike pabbājetvā, 'antogāmato yāgubhattâdīni āharitvā theraŋ upaṭṭhahathā' ti paṭipādesi.[14]

Sāmaṇerā vattapaṭivattaŋ katvā theraŋ upaṭṭhahiŋsu. Ath' ekadivasaŋ disâvāsino bhikkhū, 'Satthāraŋ passissāmā' ti, Jetavanaŋ āgantvā Satthāraŋ[15] vanditvā asītimahāthere disvā vihāracārikaŋ carantā Cakkhupālattherassa vasanaṭṭhānaŋ patvā, 'taŋ[16] pi passissāmā' ti sāyaŋ tadabhimukhā ahesuŋ. Tasmiŋ khaṇe mahāmegho uṭṭhahi. Te 'idāni sāyañ[17] ca megho ca uṭṭhito[18] tato[19] pāto va gantvā passissāmā' ti nivattiŋsu. Devo paṭhamayāmaŋ vassitvā majjhimayāme vigato, thero āraddhaviriyo āciṇṇacañkamano tasmā pacchimayāme cañkamanaŋ[20] otari. Tadā pana navavaṭṭhāya[21] bhūmiyā bahū

---

1 Cª. kāritapaṇṇasālaŋ. 2 B. piyasahāyaka°.
3 K. B. Cūḷapālā. 4 C. Cª. °āgamanabhāvaŋ. K. *a.* na.
5 K. *a.* āha. Āma samma. 6 K. B. idāni aham.
7 B. Kārita°. K. Kāritāya. 8 B. °sālāya.
9 K. *om.* 10 K. B. parivattento.
11 K. *a.* theraŋ vanditvā. 12 B. nādāsîti.
13 B. bhūjisse. K. bhujj°. 14 K. °yādesi.
15 K. B. Tathāgataŋ.
16 C. idam. Cª. idāni. F. imam pi. B. idam pi. K. idaŋ theraŋ.
17 K. B. atisāyanho. 18 S. uṭṭhahi.
19 K. B. *om.* K. āg° 20 F., C., Cª., B. cañkamaŋ.
21 F. °vaṭṭhaddhāya. C. Cª. navaddhāya. K. navavu°.

indagopakā uṭṭhahiŋsu, te there caṅkamante yebhuyyena vipajjiŋsu; āvāsikā[1] therassa caṅkamanaṭṭhānaŋ kālass' eva na sammajjiŋsu. Itare bhikkhū, 'therassa vasanaṭṭhānaŋ passissāmā' ti āgantvā caṅkamane pāṇake[2] disvā, 'ko imasmiŋ caṅkamatîti'[3] pucchiŋsu. 'Amhākaŋ upajjhāyo bhante' ti. Te ujjhāyiŋsu: 'passatha[4] samaṇassa kammaŋ sacakkhukāle[5] nipajjitvā niddāyanto kiñci akatvā idāni[6] cakkhuvikalakāle "caṅkamāmîti" ettake pāṇe[7] māresi, "attham karissāmîti" anatthaŋ karîti.'[8] Atha te[9] gantvā[10] Tathāgatassa ārocesuŋ: 'bhante Cakkhupālatthero "caṅkamāmîti" bahū pāṇake māresîti.' 'Kiŋ pana so tumhehi[11] mārento diṭṭho' ti. 'Na diṭṭho bhante' ti. 'Yath' eva tumhe taŋ na passatha, tathā so pi[12] te pāṇe na passati, khīṇâsavānaŋ maraṇacetanā nāma natthi bhikkhave' ti. 'Bhante arahattassa upanissaye sati kasmā andho jāto' ti. 'Attanā[13] katakammavasena bhikkhave'[14] ti. 'Kiŋ pana bhante[15] tena kataŋ' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha.'

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Bārāṇasīrāje[16] rajjaŋ kārente eko vejjo gāmanigamesu[17] caritvā vejjakammaŋ karonto ekaŋ cakkhudubbalaŋ itthiŋ disvā pucchi: 'kiŋ te aphāsukaŋ' ti. 'Akkhīhi na passāmîti.' 'Bhesajjaŋ te karomîti.[18] 'Karohi sāmîti.' 'Kiŋ me dassasîti.' 'Sace me akkhīni pākatikāni[19] kātuŋ sakkhissasi ahaŋ te saddhiŋ puttadhītāhi dāsī bhavissāmîti.' So 'sādhū' ti bhesajjaŋ saŋvidahi; ekabhesajjen' eva akkhīni pākatikāni ahesuŋ.

---

1 K. B. antevāsikā. 2 B. matapāṇake.
3 B. caṅkamīti. 4 K. B. passathâvuso.
5 B. sacakkhukakāle.
6 *Here ends Paris*, 93, 94; *resumed in the middle of* 95.
7 B. pāṇake. 8 B. karotîti.
9 F. C^a. *om.* 10 K. nivattetvā. 11 K. *a.* pāṇe.
12 F. tathâpi so. B. tath' eva. 13 B. attano.
14 F., C., C^a. *om.* 15 C., C^a., B. *om.*
16 K. Bārānasirañño. B. Kāsikarañño.
17 C., C^a., B. °nigame.
18 K. B. karissāmîti. 19 K. pākaṭ°.

Sā cintesi: 'Ahaŋ etassa puttadhītāhi saddhiŋ[1] dāsī bhavissāmîti' paṭijāniŋ,[2] na kho pana maŋ saṇhena[3] samudācarissati, vañcessāmi naŋ' ti. Sā vejjenâgantvā:[4] 'kīdisaŋ bhadde' ti puṭṭhā, 'pubbe me akkhīni thokaŋ rujiŋsu, idāni[5] atirekataraŋ rujantîti' āha. Vejjo: 'Ayaŋ maŋ vañcetvā kiñci adātukāmā na me etāya dinnabhatiyā attho, idān'[6] eva naŋ[7] andhaŋ karissāmîti' cintetvā, gehaŋ gantvā bhariyāya tam[8] atthaŋ ācikkhi. Sā tuṇhī ahosi. So ekaŋ bhesajjaŋ yojetvā tassā santikaŋ gantvā, 'bhadde imaŋ bhesajjaŋ añjāhîti'[9] añjāpesi; tassā[10] dve akkhīni dīpasikhā viya vijjhāyiŋsu. So[11] vejjo Cakkhupālo ahosîti.'[12]

'Bhikkhave tadā mama puttena katakammaŋ pacchato pacchato[13] anubandhi, pāpakammaŋ hi nām' etaŋ dhuraŋ vahato balivaddassa[14] padaŋ cakkaŋ viya anugacchatîti'— idaŋ vatthuŋ kathetvā anusandhiŋ ghaṭetvā patiṭṭhāpitamattikaŋ sāsanaŋ rājamuddāya lañchento[15] viya dhammarājā imaŋ gātham āha:

1. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā manomayā,
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā
tato naŋ dukkhaŋ anveti cakkhaŋ va vahato padaŋ' ti.

Tattha 'mano' ti kāmâvacarakusalâdibhedaŋ sabbam pi catubhūmikacittaŋ. Imasmiŋ pana pade tadā tassa vejjassa uppannacittavasena niyamiyamānaŋ vavatthāpi-

---

1 Cᵃ., B., K. saputtadhītā (*om.* pu° sa°).
2 K. patipajāniŋ.
3 B. sammācarena.
4 K. ve° punâgantvā.
5 B. pana.
6 C., Cᵃ., B., K. idāni.
7 K. taŋ. B. dinnāya.
8 K. B. etam.
9 B. anjehîti.
10 F., C., Cᵃ., B. *om.*
11 F. C. *om.*
12 K. B. *om.* ti.
13 K. *om. one.*
14 K. balibadd°. B. balivaddhassa.
15 F., Cᵃ., B. lañchanto.

yamānaŋ paricchijjiyamānaŋ[1] domanassasahagataŋ paṭighasampayuttacittam eva labbhati.[2] 'Pubbaṅgamā' ti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. 'Dhammā' ti guṇadesanāpariyattinissattavasena[3] cattāro dhammā nāma. Tesu:

'Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino,
adhammo nirayaŋ[4] neti, dhammo pāpeti suggatiŋ' ti

ayaŋ guṇadhammo nāma—'dhammaŋ vo bhikkhave desissāmi ādikalyānaŋ'[5] ti, ayaŋ desanādhammo nāma—'idha pana bhikkhave[6] ekacce kulaputtā dhammaŋ pariyāpuṇanti suttaŋ geyyaŋ'[7] ti, ayaŋ pariyattidhammo nāma—'tasmiŋ kho pana samaye dhammā[7] honti[8] khandhā hontîti,' ayaŋ nissattadhammo nāma—'nijjīvadhammo' ti pi eso[9] eva. Tesu imasmiŋ ṭhāne nissattanijjīvadhammo[10] adhippeto, so atthato tāyo arūpino khandhā: vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho ti—etehi manopubbaṅgamā.[11] Etesaŋti[12] manopubbaṅgamā[13] nāma, 'kathaŋ pan' etehi saddhiŋ ekavaṭṭhuko ekârammaṇo apubbaŋ acarimaŋ ekakkhaṇe uppajjamāno[14] pubbaṅgamo nāma hotîti. Uppādaccayaṭṭhena. Yathā hi bahusu ekato gāmaghātâdikammāni[15] karontesu: 'ko etesaŋ pubbaṅgamo' ti vutte,[16] yo tesaŋ[17] paccayo hoti, yaŋ nissāya te taŋ kammaŋ karonti, so datto[18] vā matto[19] vā tesaŋ 'pubbaṅgamo' ti vaccati—

---

[1] K. °jamānaŋ. [2] Cᵃ. K. labhati.
[3] K. B. °nisattanijjīvavasenā. [4] K. niriyaŋ (*al.*).
[5] Cᵃ. nāma. [6] K. *a.* veyyākaraṇan.
[7] F. samayena. [8] F. hontîti.
[9] F., C., Cᵃ. es'. K. es' eva nayo.
[10] K. B. nisattanijjīva°. [11] F. C. hi.
[12] K. B. etehi mano pubbangamo. S. ete hi °mo.
[13] F. C. mano pubbaṅgamo.
[14] B. mano. [15] K. °ghaṭṭâdīni ka°. F. °ghātak°.
[16] K. vuttena. [17] B. nesam.
[18] K. dato. F. danto. [19] B. mitto. K. mito.

evaŋ sampadam idaŋ veditabbaŋ. Iti 'uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṅagamo etesan' ti 'manopubbaṅgamā';[1] na hi te mane anuppajjante uppajjituŋ sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva. Adhipativasena pana mano seṭṭho etesan ti 'manoseṭṭhā.' Yathā hi corâdīnaŋ corajeṭṭhakâdayo adhipatino[2] seṭṭhā, tathā tesam pi[3] mano ti[4] manoseṭṭhā. Yathā pana dāruādīhi nipphannāni tāni[5] tāni bhaṇḍāni dārumayâdīni nāma honti, tathā ete pi[6] manato nipphannattā'[7] 'manomayā' nāma. 'Paduṭṭhenā' ti āgantukehi abhijjhâdīhi dosehi[8] paduṭṭhena. Pakatimano hi[9] bhavaṅgacittaŋ,[10] taŋ appaduṭṭhaŋ. Yathā hi pasannaŋ udakaŋ āgantukehi nīlâdīhi upakkiliṭṭhaŋ nīlodakâdibhedaŋ hoti, na ca navaŋ udakaŋ nâpi purimaŋ pasannaudakam[11] eva, cittam[12] pi āgantukehi abhijjhâdīhi dosehi[13] paduṭṭhaŋ hoti, na ca navaŋ cittaŋ nâpi purimaŋ bhavaṅgacittam eva. Tenâha Bhagavā: 'pabhassaram idaŋ bhikkhave cittaŋ, tañ ca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhaŋ' ti—evaŋ manasā ce paduṭṭhena 'bhāsatī va karoti vā,' so bhāsamāno catubbidhaŋ[14] vacīduccaritam eva bhāsati,[15] karonto tividhaŋ kāyaduccaritam eva karoti, abhāsanto akaronto tāya abhijjhâdīhi paduṭṭhamanasatāya[16] tividhaŋ manoduccaritaŋ pūreti, evaŋ assa dasa akusalakammapathā pāripūriŋ gacchanti. 'Tato naŋ dukkham anvetī'

---

[1] K. *a.* nāma. [2] K. adhipatipati. [3] K. *om.*
[4] B. adhipati mano va seṭṭho. K. adhipati, seṭṭho.
[5] F. *om.* [6] B. te pi.
[7] K. °atā (*freq. variant for* °attā *in such nouns*).
[8] F. upakilesehi. [9] K. pi.
[10] F. *om.* bhavaṅgacittaŋ—abhijjhādīhi.
[11] K. pasannaŋ.
[12] C. K. tam. K. B. tathā tam pi (*for* ci pi).
[13] F. bhavaṅgadosehi. [14] K. catuvidhaŋ.
[15] K. *enumerates in each case, and a.*, vacīduccaritaŋ, *etc.*, nāma.
[16] C[a]., B. °mānasatāya.

ti, tato tividhaduccaritato taŋ puggalaŋ dukkham anveti, duccaritânubhāvena catūsu apāyesu[1] manussesu vā tam-abhāvaŋ gacchantaŋ kāyavatthukam pi itaram pîti,[2] iminā pariyāyena kāyikaŋ cetasikaŋ[3] vipākadukkhaŋ anugacchati. Yathā kiŋ: 'cakkaŋ va vahato padaŋ' ti, dhure yuttassa dhuraŋ vahato balivaddassa[4] padaŋ cakkaŋ viya. Yathā hi so[5] ekam pi divasaŋ dve pi pañca dasa pi addhamāsam pi māsam pi[6] vahanto cakkaŋ nivattetuŋ jahituŋ na sakkoti, atha khv[7] assa purato abhikkamantassa yugaŋ gīvaŋ bādhati, pacchato paṭikkamantassa cakkaŋ ūrumaŋsaŋ paṭihanti,[8] imehi dvīh'ākārehi[9] bādhantaŋ cakkaŋ tassa padânupadikaŋ[10] hoti, tath'eva manasā paduṭṭhena tīni duccaritāni pūretvā ṭhitaŋ puggalaŋ nirayâdisu tattha tattha gatagataṭṭhāne[11] duccaritamūlakaŋ[12] kāyikam pi cetasikam pi dukkhaŋ anubandhatîti.

Gāthāpariyosāne tiŋsasahassabbhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇiŋsu, sampattaparisāya pi desanā[13] sātthikā saphalā[14] ahosîti.

Cakkhupālattherassa vatthu[15] paṭhamaŋ.[16]

---

[1] F. B. cattāro apāye. C. cattāro apāyesu.
[2] K. itaravatthukaŋ pîti.
[3] K. pamattabhāvaŋ. B. tam attabhāvam. F., B., K. kāyikace°.
[4] K. °badd°.
[5] K., B. *a*. cakkaŋ.
[6] C., K., B. *om.*
[7] F. ca. K. kho assa.
[8] K. kāraṇehi. B. dvīhi.
[9] B. patihanati. K. °haññati.
[10] F. C. pādânu°.
[11] F., C., K. gataṭṭhāne. K. *a*. °sukāya°.
[12] K. °duccaritâdi°.
[13] C. desanāya.
[14] F. *om.*
[15] B. Cakkhupālatherav°. F. C. vatthuŋ.
[16] K. paṭhamo.

2. Maṭṭhakuṇḍali-vatthu

Dutiyagāthā[1] pi Sāvatthiyaŋ yeva Maṭṭhakuṇḍaliŋ ārabbha bhāsitā.

Sāvatthiyaŋ kira Adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahosi.[2] Tena kassaci kiñci adinnapubbaŋ[3], tena taŋ 'Adinnapubbako' tv'eva[4] sañjāniŋsu; tass' ekaputtako[5] ahosi piyo manāpo. Atth' assa pilandhanaŋ kāretukāmo: 'sace suvaṇṇakārass' ācikkhissāmi[6] vetanaŋ[7] dātabbaŋ bhavissatîti' sayam eva suvaṇṇaŋ koṭṭetvā maṭṭhāni kuṇḍalāni katvā adāsi, ten'assa putto 'Maṭṭhakuṇḍalī' tv'eva paññāyittha. Tassa soḷasavassakāle[8] paṇḍurogo udapādi.[9] Mātā puttaŋ oloketvā, 'brāhmaṇa puttassa te rogo uppanno tikicchāpehi naŋ' ti āha. 'Bhoti sace vejjaŋ ānessāmi bhattavetanaŋ dātabbaŋ bhavissati,[10] tvaŋ mama dhanacchedaŋ[11] na olokesîti.'[12] 'Atha[13] kiŋ karissasi brāhmaṇā' ti. 'Yathā me dhanacchedo na hoti, tathā karissāmîti.' So vejjānaŋ santikaŋ gantvā, 'asukarogassa nāma tumhe kiŋ bhesajjaŋ karothā' ti pucchati.[14] Ath' assa te yaŋ vā taŋ vā rukkhatacâdiŋ ācikkhanti.[15] So taŋ āharitvā puttassa bhesajjaŋ karoti, taŋ karontass' ev' assa rogo balavā ahosi, atekicchabhāvaŋ upâgami. Brāhmaṇo tassa dubbalabhāvaŋ ñatvā ekaŋ vejjaŋ pakkosi.[16] So[17] oloketvā: 'amhākaŋ ekaŋ kiccaŋ atthi, aññaŋ vejjaŋ pakkositvā tikicchāpehîti[18]

---

[1] K. B. *have* Manopubbangamā dhammā ti du°.
[2] C. *om.*
[3] C., Cª., B., K. na dinna°.
[4] B. nāmaŋ.
[5] Cª. °puttiko.
[6] K. B. suvaṇṇakāre kāressāmi. K. *a.* me bhata°.
[7] K. B. °vettanam.
[8] B. °vassika°. K. °vasika°.
[9] K. B. *a.* tassa.
[10] B. *a.* Kim.
[11] F. °cchedanaŋ.
[12] B. olokessasîti.
[13] B. *a.* ṇaŋ.
[14] Cª., K., B. pucchi.
[15] K. ācikkhiŋsu.
[16] K. pakosāpesi.
[17] K. B. taŋ.
[18] K. *a.* vatvā taŋ rogaŋ.

taŋ paccakkhāya[1] nikkhami. Brāhmaṇo tassa maraṇa-samayaŋ ñatvā, 'imassa dassanatthāya āgatâgatā[2] antogehe[3] sāpateyyaŋ passissanti, bahi naŋ karissāmîti' puttaŋ nīharitvā bahi ālinde[4] nippajjāpesi.

Taŋ divasaŋ Bhagavā balavapaccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya pubbabuddhesu katâdhikārānaŋ ussannakusalamūlānaŋ veneyyabandhavānaŋ dassanatthaŋ Buddhacakkhunā lokaŋ volokento[5] dasasahassacakkavāḷe[6] ñāṇajālaŋ patthari.

Maṭṭhakuṇḍalī bahi ālinde nipannâkāren' eva tassa anto[7] paññāyi.

Satthā taŋ disvā tassa antogehā nīharitvā tatthà nipajjāpitabhāvaŋ ñatvā, 'atthi nu kho mayhaŋ ettha gatapaccayena attho' ti upadhārento idaŋ addasa:

'Ayaŋ māṇavo[8] mayi manaŋ[9] pasādetvā kālaŋ katvā tāvatiŋsadevaloke tiŋsayojanike[10] kanakavimāne nibbattissati, accharāsahassaparivāro[11] bhavissati. Brāhmaṇo pi naŋ[12] jhāpetvā rodanto aḷāhaṇe[13] vicarissati,[14] devaputto tigāvutappamāṇaŋ[15] saṭṭhisakaṭabhārâlaṅkārapatimaṇḍitaŋ accharāsahassaparivāraŋ[16] attabhāvaŋ oloketvā[17] 'kena nu kho kammena mayā ayaŋ sirisampatti[18] laddhā' ti olokento,[19] mayi cittappasādena laddhabhāvaŋ ñatvā[20] 'dhanacchedabhayena mama bhesajjaŋ akatvā[21] idāni āḷāhaṇaŋ gantvā rodati, vippakārappattaŋ naŋ karissāmîti' pitari akkhantiyā[22] Maṭṭakuṇḍalivaṇṇenâgantvā[23]

---

[1] B. pahāya. B. āgatā. [2] K. āgatā.
[3] F. antogahe. [4] B. āḷinde. [5] S. olo°.
[6] B. K. °vāḷesu. [7] K. *a.* ñāṇajālassa.
[8] MSS. mānavo. [9] K. B. cittaŋ.
[10] F. tāvatiŋsayojanike. [11] C[a]. °parivuto.
[12] K. B. taŋ. [13] B. K. ālahane. [14] B. va carissati.
[15] K. °vūtta°. [16] K. *a.* attano. [17] K. oloketā.
[18] K. *a.* vippatisāripattaŋ naŋ kārissamīti cintetvā pittari rodante Maṭṭakuṇḍalī.
[19] B. oloketva. [20] K. B. ayaŋ brāhmaṇo.
[21] K. akāretvā. [22] K. B. rodante (*for* akkh).
[23] F. °vaṇṇo nā°. C. °vaṇṇena gantvā. B. °vaṇṇena ā°.

āḷāhaṇassâvidūre nipajjitvā rodissati. Atha naŋ brāhmaṇo 'ko'si tvaŋ' ti pucchitvā,[1] 'ahaŋ te putto Maṭṭhakuṇḍalîti'[2]—'kuhiŋ nibbatto'sîti'—'tāvatiŋsabhavane' ti—'kiŋ kammaŋ katvā' ti vutte, mayi cittapasādena nibbattabhāvaŋ ācikkhissati—brāhmaṇo 'tumhesu cittaŋ pasādetvā sagge nibbattā[3] nāma atthîti'—maŋ pucchissati.[4] Ath'assâhaŋ[5] 'ettakāni satāni vā sahassāni vā satasahassāni vā ti na sakkā gaṇanāya paricchindituŋ' ti vatvā[6] dhammapade gāthaŋ[7] bhāsissāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaŋ dhammâbhisamayo bhavissati, Maṭṭhakuṇḍalo sotāpanno bhavissati, tathā Adinnapubbako brāhmaṇo—iti imaŋ kulapputtaŋ nissāya dhammayāgo[8] mahā[9] bhavissatîti' ñatvā, punadivase katasarīrapaṭijaggano mahābhikkhusaṅghaparivuto[10] Sāvatthiŋ piṇḍāya pavisitvā anupubbena brāhmaṇassa gehadvāraŋ gato. Tasmiŋ khaṇe Maṭṭhakuṇḍalī antogehâbhimukho nipanno[11] hoti[12]. Satthā attano apassanabhāvaŋ ñatvā ekaŋ rasmiŋ vissajesi. Māṇavo, 'kiŋ obhāso nām'eso' ti parivattitvā, nipanno va Satthāraŋ disvā 'andhabālapitaraŋ[13] nissāya evarūpaŋ Buddhaŋ upasaṅkamitvā kāyaveyyāvatikaŋ[14] vā kātuŋ dānaŋ vā dātuŋ dhammaŋ vā sotuŋ nâlatthaŋ,[15] idāni me hatthâpi avidheyyā[16] aññaŋ kattabbaŋ natthîti' manam eva pasādesi.[17] Satthā, 'alaŋ ettakena[18] imassā' ti[19] pakkāmi. So Tathāgate cakkhupathaŋ vijahante[20]

---

[1] K. pucchissati *and a.* Brāhmaṇaŋ. [2] B. ācikkhissati.

[3] K. nibbato. C. nibbattaŋ nāma. F. nibbattanāma.

[4] F. *a.*

[5] K. *a.* sattā mayi cittaŋ pasādetvā satte nibbattā.

[6] F. *om.* [7] C. gāthā.

[8] F. *corr.* dhammâbhisamayo. B. mahādhammâbhisamayo.

[9] C. *om.* [10] K. °parivutto (*most freq.*).

[11] C[a]. nisinno. [12] B. ath' assa.

[13] K. °laŋ. [14] C. B. °vaṭikaŋ. K. °vacakaŋ.

[15] K. *corr.* °ddhaŋ. [16] C. aviddheyyā. K. anādipayyā.

[17] K. °ti. [18] K. B. cittapasādena.

[19] K. *a.* cintetvā. [20] F. *rep.*

yeva pasannamano kālaŋ katvā suttappabuddho viya devaloke tiŋsayojanike kanakavimāne nibbatti.

Brāhmaṇo pi'ssa sarīraŋ jhāpetvā āḷāhaṇe rodanaparāyaṇo ahosi,[1] devasikaŋ āḷāhaṇaŋ gantvā rodati 'kahaŋ ekaputtakā'[2] ti. Devaputto pi attano sampattiŋ oloketvā,[3] 'kena nu kho[4] kammena[5] laddhā' ti upadhārento, 'Satthari manopasādenā'[6] ti ñatvā, 'ayaŋ brāhmaṇo mama aphāsukakāle bhesajjaŋ akāretvā idāni āḷāhaṇaŋ[7] gantvā rodati, vippakārappattam etaŋ[8] kātuŋ vaṭṭatîti,' Maṭṭakuṇḍalivaṇṇenâgantvā āḷāhaṇassâvidūre bāhā paggayha rodanto[9] aṭṭhāsi. Brāhmaṇo taŋ disvā,[10] 'ahaŋ tāva puttasokena rodāmi, esa kimatthaŋ rodati pucchissāmi naŋ' ti pucchanto imaŋ[11] gātham āha:

'Alaṅkato Maṭṭhakuṇḍali[12]
mālābhāri[13] haricandanussado,
bāhā paggayha kandasi,
vanamajjhe kiŋ dukkhito tuvaŋ'[14] ti.

So[15] āha:

'Sovaṇṇamayo[16] pabhassaro
uppanno rathapañjaro mama,
tassa cakkayugaŋ na vindāmi
tena dukkhena jahissaŋ[17] jīvitaŋ' ti.

---

1 K. *a.* so. 2 F., B., K. kahaŋ ekaputtakā, *repeated.*
3 B. olokento.
4 K. B. *have* me *for* nu kho. F. C. *om.*
5 K. *a.* ayaŋ sirisampatti.
6 K. manaŋ.
7 Ca. ālāhanaŋ. K. āhalanaŋ (*very freq.*).
8 K. B. eva nam. 9 K. kaṇḍanto.
10 C. cinteti. 11 K. *om.*
12 F. S. °kuṇḍalī.
13 K. B. māladhāri. Ca. mālabhāri. 14 C. Ca. tvaŋ.
15 B. māṇavo. 16 F. Svaṇṇa°.
17 B. jahissāmi. M. jahessāmi.

Atha naŋ brāhmaṇo āha:

> 'Sovaṇṇamayaŋ maṇimayam[1]
> lohamayaŋ atha rūpiyāmayaŋ[2]
> ācikkha me[3] bhaddamāṇava,[4]
> cakkayugaŋ paṭilābhayāmi[5] te' ti.

Taŋ sutvā māṇavo 'ayaŋ[6] puttassa bhesajjaŋ akatvā puttapaṭirūpakaŋ maŋ disvā rodanto "suvaṇṇādimayaŋ[7] rathacakkaŋ karomîti" vadati, hotu niggaṇhissāmi[8] naŋ' ti—cintetvā 'kīva-mahantaŋ mama[9] cakkayugaŋ karissasîti'[10] vatvā, 'yāva-mahantaŋ ākaṅkhasîti'[11] vutte, 'candasuriyehi[12] me attho, te me dehîti' yācanto:[13]

> 'So māṇavo tassa pāvadi:
> candasuriyā[14] ubhayettha[15] bhātaro;
> sovaṇṇamayo ratho mama,
> tena cakkayugena sobhatîti.'

Atha naŋ brāhmaṇo āha:

> 'Bālo kho[16] tvaŋ asi[17] māṇava,
> yo tvaŋ patthayase[18] apatthiyaŋ,
> maññāmi tuvaŋ[19] marissasi,
> na hi tvaŋ lacchasi candasuriye'[20] ti.

Atha naŋ māṇavo 'kiŋ pana paññāyamānass'atthāya rodanto bālo hoti—udāhu apaññāyamānassā' ti[21] vatvā:

---

[1] K. manī°. [2] K. B. rūpiyamayaŋ.
[3] B. *a.* tvaŋ. K. mettaŋ *for* me. [4] F. °maṇava.
[5] B. °labhissāmi. [6] B. K. *a.* brāhmaṇo.
[7] F. svaṇṇā°. [8] K. nigaṇhāmi.
[9] C., B., K. me. [10] C. karissatīti.
[11] B. *om.* īti, *and adds* tāvamahantam karissāmīti.
[12] F. °sūriyehi; *so* B., *which has* candima° (*al.*).
[13] B. āha. [14] K. candima°. F. °sūriyā.
[15] C., C[a]. ubhayattha. [16] F. ko.
[17] F. *om.* asi. C. B. tvaŋ si. K. kho si tvaŋ.
[18] K. °si. [19] K. tvaŋ.
[20] K. candima°. [21] B. °mānassatthāyāti.

'Gamanâgamanam pi dissati
vaṇṇadhātu ubhayattha[1] vīthiyo;[2]
peto[3] pana[4] kālakato na dissati.[5]
Ko[6] n'idha kandataŋ bālyataro'[7] ti.

Taŋ sutvā brāhmaṇo 'yuttaŋ esa[8] vadatîti' sallakkhetvā āha:[9]

'Saccaŋ kho[10] vadesi[11] māṇava,
aham eva kandataŋ bālyataro[7]
candaŋ viya dārako rudaŋ
petaŋ[12] kālakatábhipatthayaŋ'[13] ti

vatvā[14] tassa kathāya nissoko hutvā māṇavassa thutiŋ[15] karonto imā gāthā abhāsi:

'Ādittaŋ vata maŋ santaŋ,
ghaṭasittaŋ[16] va pāvakaŋ,
vārinā viya osiñcaŋ[17]
sabbaŋ nibbāpaye daraŋ.

'Abbahī[18] vata me sallaŋ
sokaŋ hadayanissitaŋ,
yo me sokaparetassa.[19]
puttasokaŋ apânudi.

'Svāhaŋ[20] abbūḷhasallo 'smi
sītibhūto[21] 'smi nibbuto,
na socāmi na rodāmi
tava sutvāna māṇavā' ti.

---

[1] F. K. ubhayettha. [2] F. vīti yo. K. B. vīthiyā. [3] B. putto. [4] C., C[a]., K. *om.* [5] F. dissako. [6] F. *om.* [7] B. bālataro. [8] K. esa yuttaŋ. [9] F., C., C[a]., K. *om.* [10] B. *a.* tvaŋ. [11] K. vādasi. [12] K. B. puttaŋ. [13] K. B. °patthayeti. [14] K. *a.* iti. [15] F. māṇavassāthutim. K. thūtiŋ. [16] F. ghataŋ sittaŋ. [17] K. B. osiñci. [18] F. abbahi. C. sabbahi. C[a]. sabbamhi. K. B. abbūḷham. [19] F. soka kare; *corr.* sokaŋ. [20] C., C[a]. so'haŋ. B. abbuḷha°. [21] K. sita°.

Atha naŋ 'ko nāma[1] tvaŋ' ti pucchanto:[2]

'Devatā nu'si gandhabbo
ādu[3] Sakko purindado,
ko vā tvaŋ kassa vā putto,
kathaŋ jānemu taŋ mayaŋ' ti

āha.[4] Ath'assa[5] māṇavo:

'Yañca kandasi yañca rodasi
puttaŋ āḷāhaṇe sayaŋ[6] ḍahitvā[7]
svâhaŋ kusalaŋ karitvā kammaŋ
tidasānaŋ sahavyataŋ[8] patto' ti.

ācikkhi.[9] Brāhmaṇo āha:

'Appaŋ vā[10] bahuŋ vā nâdassaŋ[11]
dānaŋ[12] dadantassa sake agāre
uposathakammaŋ vā[13] tādisaŋ.
Kena[14] kammena gato'si devalokaŋ' ti.

Mānavo āha:

'Ābādhiko'haŋ dukkhito bāḷhagilāno[15]
āturarūpo'mhi sake nivesane,
Buddhaŋ vigatarajaŋ vitiṇṇakaṅkhaŋ
addakkhiŋ[16] sugataŋ anomapaññaŋ.'

'Svâhaŋ muditamano[17] pasannacitto añjaliŋ akariŋ[18]
Tathāgatassa,
tâhaŋ[19] kusalaŋ kammaŋ karitvā[20] tidasānaŋ,
sahavyataŋ[8] patto' ti.

---

[1] C. C^a. nu. [2] K. *a.* gāthaŋ āha. [3] C. C^a. āhu. B. adu.
[4] C. C^a. *om.* [5] K. naŋ. [6] K. sayañ ca.
[7] B. ḍayhitvā (*v.* Ch. ad verbum). [8] K. °bya^a.
[9] K. *om.* [10] B. *om.*
[11] C^a. nāddasa. K. nādassāmi. F. C. nādassāma. B. na passāmi. [12] B. dānam *to next line.*
[13] B. natthi. [14] F. tādisakena.
[15] B. gilāno *simply.* [16] B. adakkhi. K. adakkhim.
[17] K. B. pamudita°. [18] K. B. akari.
[19] F. *corr.* tenâhaŋ? K. B. svāhaŋ *one.* K. sohaŋ.
[20] F. kusalakammaŋ. F. *om.; corr.* akatvā? B. kusalaŋ karitvāna kammaŋ—*so* C^a.

Tasmiŋ kathente[1] yeva brāhmaṇassa sakalasarīram pītiyā paripūri. So taŋ pītiŋ pavedento:[2]

'Acchariyaŋ vata abbhutaŋ[3] añjalikammassa[4] ayam[5]
  īdiso vipāko,
aham pi muditamano pasannacitto ajj'eva Buddhaŋ
  saraṇaŋ vajāmîti'[6]

āha. Atha naŋ māṇavo:

'Ajj'eva Buddhaŋ saraṇaŋ vajāhi[7]
dhammañ ca saṅghañ ca pasannacitto,
tath'eva sikkhāya padānī[8] pañca
akhaṇḍaphullāni samādiyassu.

'Pāṇātipātā viramassu khippaŋ,
loke adinnaŋ parivajjayassu,
amajjapo[9] no[10] ca musā bhaṇāhi,[11]
sakena dārena ca hohi tuṭṭho' ti

āha. So sādhū ti sampaṭicchitvā imā gāthā abhāsi:

'Atthakāmo'si me, yakkha, hitakāmo'si, devate;
karomi tuyhaŋ vacanaŋ, tvaŋ si[12] ācariyo mama.

'Upemi Buddhaŋ saraṇam,[13] dhammaŋ câpi
  anuttaraŋ,
saṅghañ ca naradevassa, gacchāmi saraṇam aham.

'Pāṇātipātā viramāmi khippaŋ,
loke adinnaŋ parivajjayāmi,
amajjapo no ca musā bhaṇāmi,
sakena dārena ca homi tuṭṭho' ti.

---

[1] F. C. *repeat.* [2] K. *a.* āha.
[3] B. abbhūtaŋ. K. abhūtaŋ.
[4] B. añjalī°. C[a]. añjaliŋ. [5] K. hoti *for* ayaŋ.
[6] K. *one fr.* F. gacchāmīti. [7] F. vajāmi.
[8] C[a]. sikkhāni padāni. C. B. sikkhāpa°—*so* B.
[9] C[a]. amajjapā. [10] F. B. ma.
[11] C. F. abhāṇāhi. [12] F. K. tvaŋ asi.
[13] C. saṛ° Bu°—*so* B., C[a]., K.

Atha naŋ devaputto: 'brāhmaṇagehe te[1] bahuŋ dhanaŋ atthi. Satthāraŋ upasaṅkamitvā dānaŋ dehi, dhammaŋ, suṇāhi, pañhaŋ pucchā' ti[2] vatvā, tatth'ev'antaradhāyi. Brāhmaṇo pi gehaŋ gantvā brāhmaṇiŋ āmantetvā, 'Bhadde ahaŋ samaṇaŋ Gotamaŋ nimantetvā pañhaŋ pucchissāmi, sakkāraŋ karohîti' vatvā vihāraŋ gantvā Satthāraŋ n'eva abhivādetvā na paṭisanthāraŋ katvā ekamante[3] ṭhito, 'Bho Gotama adhivāsehi me ajjatanāya[4] bhattaŋ saddhiŋ bhikkusaṅghenā' ti āha.[5] Satthā adhivāsesi; so Satthu adhivāsanaŋ viditvā vegenâgantvā[6] sakanivesane[7] khādanīyaŋ bhojanīyaŋ paṭiyādāpesi. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto tassa gehaŋ gantvā paññattâsane nisīdi. Brāhmaṇo sakkaccaŋ parivisi. Mahājano[8] sannipati micchādiṭṭhikena kira Tathāgate[9] nimantite dve janakāyā sannipatanti. Micchādiṭṭhikā 'Ajja samaṇaŋ Gotamaŋ pañhapucchāya[10] viheṭhiyamānaŋ passissāmā' ti sannipatanti; sammādiṭṭhikā 'Ajja Buddhavisayaŋ Buddhalīḷhaŋ passissāmā' ti sannipatanti. Atha[11] brāhmaṇo katabhattakiccaŋ Tathāgataŋ upasaŋkamitvā nīcâsane nisinno pañhaŋ pucchi: 'Bho Gotama tumhākaŋ dānaŋ adatvā pūjaŋ akatvā dhammaŋ asutvā uposathavāsaŋ avasitvā kevalaŋ mano pasādamatten'[12]eva sagge nibbattā nāma hontîti.' 'Brāhmaṇa kasmā maŋ pucchasi? nanu te puttena Maṭṭhakuṇḍalinā mayi manaŋ pasādetvā attano sagge nibbattabhāvo kathito' ti. 'Kadā bho Gotamā' ti. 'Nanu tvaŋ ajja susānaŋ gantvā kandanto[13] avidūre bāhā paggayha kandantaŋ ekaŋ māṇavaŋ disvā: 'Alaṅkato Maṭṭhakuṇḍali

---

[1] F. C. *om.* B. Brāhmaṇa te gehe. *So* K., *with* tava.
[2] Cª. B. pucchāhîti.
[3] F., B., K. ekamantaŋ.
[4] C. svātanāya.
[5] K. *om.*
[6] F. vegena gantvā.
[7] B. *a.* paṇītaŋ. K. bahuŋ.
[8] K. bahū°.
[9] C. Cª. Tathāgataŋ.
[10] K. B. pañhaŋ pucchanāya, Cª. pañhaŋ.
[11] B. *a.* Kho.
[12] Cª. pasādana°.
[13] K. *a.* āhaḷanassa.

mālābhārī[1] haricandanussado' ti dvīhi janehi kathitakathaŋ pakāsento sabbaŋ Maṭṭhakuṇḍalivaṭṭhuŋ kathesi.

Ten' ev' etaŋ Buddhabhāsitaŋ nāma jātaŋ[2] kathetvā[3] pana 'na kho brāhmaṇa[4] ekasataŋ na dve[5]—atha kho mayi manaŋ pasādetvā[6] sagge nibbattānaŋ[7] gaṇanā nāma[8] nātthīti' āha.[9] Mahājano na[10] nibbematiko hoti.[11] Ath' assa anibbematikabhāvaŋ[12] viditvā Satthā 'Maṭṭhakuṇḍalidevaputto vimānen' eva saddhiŋ āgacchatū' ti adhiṭṭhāsi. So tigāvutappamāṇen' eva[13] dibbâbharaṇapaṭimaṇḍitena attabhāvenâgantvā vimānā[14] oruyha Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi. Atha naŋ Satthā: 'Tvaŋ[15] imaŋ sampattiŋ kiŋ kammaŋ katvā paṭilabhîti' pucchanto:

'Abhikkantena vaṇṇena yā[16] tvaŋ tiṭṭhasi devate,
obhāsentī[17] disā sabbā osadhī viya tārakā,
pucchāmi taŋ deva[18] mahânubhāva,[19]
manussabhūto[20] kimakāsi puññaŋ' ti[21]

gātham āha. Devaputto ayaŋ me[22] bhante sampatti[23] tumhesu manaŋ pasādetvā laddhā' ti. 'Mayi manaŋ pasādetvā laddhā te' ti.[24] 'Āma bhante' ti.

Mahājano devaputtaŋ oloketvā 'acchariyā[25] vata bho Buddhaguṇā,[26] Adinnapubbakabrāhmaṇassa putto nāma[27]

---

[1] Cᵃ. mālabhārī. C. mālabhāri. B. māladhāri. K. °ī.
[2] S., B., K. *a.* taŋ.
[3] Cᵃ. *a.* ca. B. ca pana kho bho.
[4] B. *a.* na.
[5] C., Cᵃ., B., K. *a.* sataŋ.
[6] B. pasīditvā.
[7] K. *a.* sattānaŋ.
[8] C. Cᵃ. *om.*
[9] B. *a.* atha.
[10] K. B. *om.* na.
[11] Cᵃ. ceva ti ahosi. Ḳ. ahosi.
[12] K. B. nibbem°.
[13] K. *om.*
[14] B. vimānato; *corr.* °nâvaruyha.
[15] C. *om.*
[16] K. B. yo.
[17] B. obhāsanti.
[18] F. devi.
[19] F. °bhāve.
[20] F. Cᵃ. °bhūtā.
[21] K. *a.* imaŋ.
[22] F., C., Cᵃ. *om.*
[23] F. *om.* Cᵃ. °ttiŋ.
[24] K. *om.*
[25] C. Cᵃ. acchariyaŋ.
[26] C. Cᵃ. °guṇaŋ.
[27] F., B., K. nāma putto. C. Cᵃ. *om.* nāma.

aññaŋ kiñci puññaŋ akatvā Satthari manaŋ pasādetvā evarūpaŋ sampattiŋ paṭilabhîti' tuṭṭhiŋ pavedesi. Atha nesam 'kusalâkusalakammakaraṇe mano pubbaṅgamo mano seṭṭho, pasannena hi manena katakammaŋ devalokaŋ manussalokaŋ[1] gacchantaŋ puggalaŋ chāyā va na vijahatîti' idam vatthuŋ kathetvā anusandhiŋ ghaṭetvā patiṭṭhāpitamattikaŋ sāsanaŋ rājamuddāya lañchanto viya dhammarājā imaŋ gātham āha:

2. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā manomayā;
manasā ce pasannena bhāsati vā karoti vā,
tato naŋ sukham anveti chāyā va anapāyinîti.'[2]

Tattha kiñcāpi '**mano**' ti avisesena sabbampi catubhūmakacittaŋ[3] vuccati; imasmiŋ pana pade niyamiyamānaŋ vavatthāpiyamānaŋ paricchijjīyamānaŋ aṭṭhavidhaŋ kāmâvacarakusalacittaŋ labbhati. Vatthuvasena pana[4] hariyamānaŋ tato pi somanassasahagataŋ ñāṇasampayuttacittam[5] eva labbhati. '**Pubbaṅgamā**' ti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. '**Dhammā**' ti vedanâdayo tayo[6] khandhā. Etesaŋ[7] hi uppādapaccayaṭṭhena somanassasampayuttamano pubbaṅgamo etesaŋ ti[8] manopubbaṅgamā nāma. Yathā hi bahusu ekato[9] mahābhikkhusaṅghassa cīvaradānâdīni vā uḷārapūjādhammasavaṇadīpamālākaraṇâdīni[10] vā puññāni karontesu 'ko etesaŋ pubbaṅgamo' ti vutte, yo tesaŋ paccayo hoti, yaŋ nissāya te tāni puññāni karonti, so tisso vā phusso vā[11] tesaŋ 'pubbaṅgamo' ti vuccati, evaŋ[12] sampadam idaŋ veditabbaŋ. Iti uppādappaccayaṭṭhena mano pubbaṅgamo

---

[1] F. *corr.* °lokā. K. manussadvilokaŋ.
[2] K. B. anupāyiniti. [3] C., B., K. catubhūmika°.
[4] C^a. B. panâh°. [5] K. °ttaŋ. [6] B. va.
[7] K. B. ete. [8] C^a. etena *for* etesan ti.
[9] B. K. hutvā.
[10] B. °savanâdīni vā mālāgandhasakkārakaraṇâdīni.
[11] C^a. *om.* phusso vā. [12] K. eva.

etesaŋ ti manopubbaṅgamā;[1] na hi te mane anuppajjante uppajjituŋ sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva.[2] Adhipativasena[3] mano seṭṭho etesaŋ ti manoseṭṭhā.[4] Yathā hi gaṇâdīnaŋ[5] adhipati puriso 'gaṇaseṭṭho,' 'seniseṭṭho' ti vuccati,'[6] tathā tesam pi mano ti,[7] manoseṭṭhā. Yathā pana suvaṇṇâdīhi nipphannāni[8] tāni tāni bhaṇḍāni suvaṇṇamayâdīni nāma honti, tathā ete[9] pi manato nipphannattā manomayā nāma. 'Pasannenā' ti anabhijjhâdīhi guṇehi pasannena.[10] 'Bhāsati vā karoti vā' ti evarūpena manena bhāsanto catubbidhaŋ[11] vacīsucaritam eva bhāsati;[12] karonto tividhaŋ kāyasucaritam eva karoti,[12] abhāsanto akaronto tāhi[13] anabhijjhâdīhi pasannamānasatāya tividhaŋ manosucaritaŋ pūreti,[14] evam assa dasakusalakammapathā pāripūriŋ gacchanti.[15] 'Tato naŋ sukham anvetîti' tato tividhasucaritato taŋ puggalaŋ sukham anveti. Idha tebhūmakam pi kusalaŋ adhippetaŋ, tasmā tebhūmakasucaritânubhāvena[16] sugatibhave nibbattaŋ puggalaŋ[17] duggatiyaŋ vā sukhânubhavanaṭṭhāne ṭhitaŋ kāyavatthukam pi itaravatthukam pi[18] avatthukam[19] pīti kāyikacetasikaŋ vipākasukhaŋ anugacchati, 'na vijahatîti' attho veditabbo. Yathā kiŋ? 'Chāyā va anapāyinī'[20] ti. Yathā hi chāyā nāma sarīrapaṭibaddhā sarīre gacchante gacchati, tiṭṭhante tiṭ-

---

[1] C. C[a]. °pubbaṅgamo. K. *a.* nāma.
[2] B. K. *a.* evaŋ.
[3] B. *a.* pana.
[4] C. etesan ti mano seṭṭho mano seṭṭho.
[5] C. C[a]. gaṇanâdīnaŋ.
[6] C[a]. vuccatîti.
[7] C., C[a]., K. *om.* m°. ti. B. va seṭṭhā *for* ti manoseṭṭhā.
[8] C. C[a]. nippanāni. B. nipphāditāni bhaṇḍāni.
[9] C. C[a]. yathā etesaŋ *for* t°. e°.
[10] B. K. *a.* manasā.
[11] K. °vidhaŋ.
[12] K. *a.* vā.
[13] K. B. tāya. S. tehi.
[14] K. purenti.
[15] C[a]. °ati.
[16] F. K. °ika°.
[17] C., C[a]., B., K, *om.*
[18] C[a]. *om.* it° pi
[19] K. *om.* pi av°.
[20] K. B. anu°.

ṭhati, nisīdante nisīdati, na sakkā[1] saṇhena vā pharusena vā 'nivattāhîti'[2] vatvā vā pothetvā vā nivattāpetuṃ, kasmā? sarīrapaṭibaddhattā, evam evaṃ[3] imesaṃ dasannaṃ kusalakammapathānaṃ[4] āciṇṇasamāciṇṇamūlakaṃ[5] kāmâvacarâdibhedaṃ kāyikacetasikasukhaṃ[6] gatagataṭṭhāne[7] anapāyinī chāyā viya hutvā na vijahatîti.

Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammâbhisamayo ahosi. Maṭṭhakuṇḍalidevaputto sotâpattiphale patiṭṭhahi. Tathā Adinnapubbako[8] brāhmaṇo, so[9] tāva mahantaṃ vibhavaṃ Buddhasāsane vippakirîti.

Maṭṭhakuṇḍalīvatthu[10] dutiyaṃ.

3. THULLATISSATTHERA-VATTHU

'Akkocchi maṃ' ti, imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Tissatheraṃ ārabbha kathesi.

So kirâyasmā bhagavato pitucchāputto, mahallakakāle pabbajito, buddhānaṃ[11] uppannalābhasakkāraṃ paribhuñjanto thullasarīro[12] ākoṭitapaccākoṭitehi[13] cīvarehi[14] yebhūyyena vihāramajjhe upaṭṭhānasālāyaṃ nisīdati.

Tathāgataṃ[15] dassanāya[16] āgatā āgantukā bhikkhū[17] 'eko[18] mahāthero bhavissatîti' saññāya tassa santikaṃ gantvā vattaṃ āpucchanti, pādasambāhanâdīni āpucchanti. So tuṇhī hoti.[19] Atha naṃ eko daharabhikkhu 'kativassā tumhe' ti pucchitvā, 'vassaṃ[20] natthi, mahallakakāle pabbajitā mayaṃ' ti vutte, 'āvuso dubbinīta

---

[1] B. sakkoti. [2] K. nivatte°. [3] K. B. eva.
[4] Ca. kusalānaṃ ka. [5] K. B. kusalamūlakaṃ.
[6] C. B. °cetasikaṃ sukhaṃ. [7] F. *om.*
[8] K. °aka°. [9] C. Ca. *om.*
[10] F., C., Ca. °m. K. Adinnaṃpubbakabrāhmaṇavatthuṃ.
[11] K. Buddhasāsane. [12] K. B. thūla.
[13] K. *a.* ahosi. [14] K. *om.* B. nivāsetvā.
[15] K. °tassa. [16] C., Ca., B. dassanatthāya.
[17] B. *a.* tam disvā. [18] K. eso.
[19] K. B. ahosi. [20] C. Ca. vassānaṃ.

mahallaka attano pamāṇaŋ na jānāsi; ettake mahāthere disvā sāmīcimattam[1] pi[2] na karosi, vatte āpucchiyamāno tuṇhī hosi[3] kukkuccamattam pi te natthîti' accharaŋ pahari. So khattiyamānaŋ janetvā: 'tumhe kassa santikaŋ āgatā' ti pucchitvā, 'Satthusantikaŋ' ti vutte, maŋ pana 'ko eso' ti sallakkhetha, mūlam eva vo chindissāmîti' vatvā rudanto[4] dukkhī dummano Satthusantikaŋ agamāsi.[5] Atha naŋ Satthā: 'kin nu kho[6] tvaŋ Tissa dukkhī dummano assumukho rudamāno[7] āgato 'sîti'[8] pucchi. Te pi bhikkhū: 'esa gantvā kiñci āloḷaŋ[9] kareyyā' ti,[10] ten' eva saddhiŋ gantvā Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ nisīdiŋsu. So Satthārā pucchito 'ime maŋ bhante bhikkhū akkosantîti' āha. 'Kahaŋ pana tvaŋ nisinno 'sīti.[11] 'Vihāramajjhe upaṭṭhānasālāyaŋ bhante' ti. 'Ime te bhikkhū āgacchanto[12] diṭṭhā' ti. 'Āma[13] diṭṭhā bhante'[14] ti. 'Uṭṭhāya[15] te paccuggamanaŋ kataŋ' ti. 'Na kataŋ bhante' ti.[16] 'Parikkhāragahaṇaŋ[17] āpucchitaŋ' ti. 'Nâpucchitaŋ bhante' ti. 'Vattaŋ vā pānīyaŋ[18] vā āpucchitaŋ' ti. 'Nâpucchitaŋ bhante' ti. 'Āsanaŋ[19] abhiharitvā[20] pādasambāhanaŋ kataŋ' ti. 'Na kataŋ bhante' ti. 'Tissa mahallakabhikkhūnaŋ sabbam etaŋ vattaŋ kātabbaŋ; etaŋ akarontena hi[21] vihāramajjhe nisīdituŋ na vaṭṭati, tav' eva[22] doso, ete bhikkhū khamāpehîti.' 'Ete[23] naŋ bhante

---

[1] B. samīcikammamattaŋ. [2] C. C[a]. *om.*
[3] K. B. ahosi. [4] K. rodanto.
[5] K. aggamāsi (*a very freq. spelling*).
[6] C., C[a]., B. *om.* [7] K. B. roda°. [8] C. C[a]. āgato ti.
[9] C[a]. ālūla. C. ālūlaŋ. K. ālulikaŋ.
[10] K. *a.* cintetvā. [11] C[a]. °nno ti.
[12] K. °ntā. [13] C[a]. B. *om.* B. Kiŋ.
[14] K. *a.* me diṭṭhā. [15] C[a]. upaṭṭh°.
[16] K. *a.* tesaŋ. [17] K. *a.* te. B. -gg-.
[18] K. *om.* [19] K. *a.* tesaŋ.
[20] B. nīharitvā .abhivāditvā. K. abhisaŋha°.
[21] K. hi aka°. B. *om.* hi. [22] K. esa.
[23] K. C[a]. *a.* va.

akkosiŋsu, nâhaŋ ete khamāpemîti.'[1] 'Tissa mā evaŋ kari, tav' eva[2] doso khamāpehi te'[3] ti.[4] 'Na khamāpemi[5] bhante' ti. Atha Satthā 'dubbaco esa bhante' ti tehi[6] bhikkhūhi vutte, 'na bhikkhave idān' eva[7] pubbe p' esa[8] dubbaco yevā'[9] ti vatvā, 'idāni tāv' assa bhante dubbaco bhāvo amhehi ñāto, atīte[10] kiŋ akāsīti' vutte, 'tena hi bhikkhave suṇāthā' ti vatvā atītaŋ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Bārāṇasīrāje[11] rajjaŋ kārente[12] Devalo[13] nāma tāpaso aṭṭhamāse Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya cattāro māse nagaraŋ upanissāya vasitukāmo Himavantato āgantvā nagaradvāre dārake disvā pucchi: 'imaŋ nagaraŋ sampattapabbajitā[14] kattha vasantîti.' 'Kumbhakārasālāyaŋ bhante' ti.[15] Kumbhakārasālaŋ[16] gantvā[17] dvāre ṭhatvā, 'Sace te Bhaggava[18] agaru, vaseyyāma ekarattiŋ sālāyā'[19] ti āha. Kumbhakāro 'mayhaŋ[20] rattiyaŋ sālāya[21] kiccaŋ natthi mahatī[22] sālā[23] yathāphāsukaŋ[24] vasatha bhante' ti sālaŋ nīyādesi.[25] Tasmiŋ pavisitvā nisinne aparo pi Nārado nāma tāpaso Himavantato āgantvā kumbhakāraŋ ekarattivāsaŋ yāci.

Kumbhakāro[26] 'paṭhamamāgato[27] iminā saddhiŋ ekato vasitukāmo bhaveyya[28] vā no vā attānaŋ parimoces-

---

[1] K. B. °ssāmîti. [2] C. tam eva. K. tav evaŋ.
[3] B. ne. [4] K. °hīti. C^a. hīti tehi.
[5] K. B. khamāmi. C^a. °pemīti.
[6] K., B., C^a. *om.* [7] B. *a.* dubbaco esa.
[8] K. vesa. B. pi esa. C^a. pi sa. [9] K. evā.
[10] B. *a.* esa. [11] K. B. °siraññe.
[12] K. *a.* atha kho. B. karonte.
[13] K. Devilo. B. Devīlo. [14] C^a. samaṇapabbajitā.
[15] K. *a.* so tattha. B. *a.* tāpaso. [16] C. C^a. °sālāyaŋ.
[17] K. *a.* tāpaso. [18] K. *om.*
[19] K. B. °yan. [20] K. amhesu.
[21] B. vattiŋ sālāyaŋ. K. rattisālāyaŋ. [22] K. °tiyā.
[23] K. sāḷāyaŋ. [24] C^a. B. yathāsukhaŋ.
[25] K., B., C^a. niyyā°. [26] K. *a.* pi.
[27] C. K. pathamâ°. [28] K. vaseyya.

sāmîti '[1] cintetvā 'sace bhante paṭhamam upagato[2] rocessati,[3] tassa ruciyā vasathā' ti āha. So taŋ upasaṅkamitvā, 'sace te[4] ācariya agaru, mayam p'ettha[5] ekarattiŋ vaseyyāmā' ti. 'Mahatī[6] sālā[7] pavisitvā ekamante vasā' ti[8] vutte, pavisitvā puretaraŋ[9] paviṭṭhassâparabhāge[10] nisīdi. Ubho pi sārāṇīyaŋ[11] kathaŋ kathetvā nipajjiŋsu.[12] Sayanakāle Nārado Devalassa nipajjanaṭṭhānañ ca dvārañ ca sallakkhetvā nipajji. So pana Devalo[13] nipajjamāno[14] attano[15] nisinnaṭṭhāne[16] anipajjitvā dvāramajjhe tiriyaŋ nipajji. Nārado rattiŋ nikkamanto[17] tassa jaṭāsu akkami. 'Ko maŋ[18] akkamîti' ca[19] vutte,[20] 'ācariya ahaŋ' ti āha. 'Kuṭajaṭila araññato āgantvā mama jaṭāsu[21] akkamasîti.' 'Ācariya tumhākaŋ idha nipannabhāvaŋ[22] na jānāmi, khamatha me' ti vatvā, tassa kandantass' eva bahi nikkhami. Itaro, 'ayaŋ pavisanto pi maŋ akkameyyā' ti parivattetvā pādaṭṭhāne sīsaŋ katvā nipajji. Nārado pi pavisanto: 'pathamam pâhaŋ ācariye aparajjhiŋ, idāni'ssa pādapassena pavisissāmîti' cintetvā āgacchanto gīvāya[23] akkami, 'ko eso' ti ca[24] vutte, 'ahaŋ ācariyā' ti vatvā, 'kuṭajaṭila pathamaŋ[25] jaṭāsu akkamitvā idāni gīvāya[23] akkamasi abhisapissāmi taŋ' ti vutte, 'ācariya mayhaŋ doso natthi, ahaŋ tumhākaŋ evaŋ[26] nipannabhāvaŋ[27] na jānāmi, "paṭhamam pi ācariya aparajjhiŋ,[28] idāni pāda-

---

[1] B. paṭi°. [2] K. pathamâgato. Cᵃ. upāgato.
[3] Cᵃ. rocessāti. [4] B. vo.
[5] K. mayam ettha. B. 'cettha. [6] K. mahatiyā.
[7] K. sālāyaŋ. [8] K. vassasī. B. vasāhīti.
[9] K. pure. [10] K. pavisaṭṭhassa a°.
[11] C., Cᵃ., B. sārāṇīyakathaŋ. [12] C. K. *om.* *So* B. Cᵃ.
[13] C. Cᵃ. *om.* [14] K. nipajji°.
[15] C. °nā. [16] B. nippajjana°.
[17] K. nikkhanto. Cᵃ. nikkhamaṇo. [18] C. Cᵃ. *om.*
[19] K. *om.* [20] K. *a.* Nārado. [21] K. jaṭaŋ.
[22] K. sayana°. [23] K. gīvāyaŋ. [24] C. K. *om.*
[25] K. *a.* me. [26] K. eva. [27] K. nippajjana.
[28] C. Cᵃ. me aparādhaŋ. K. me aparādaŋ atthi.

passena pavisissâmîti"[1] paviṭṭho' mhi, khamatha me' ti āha. 'Kuṭajaṭila abhisapissāmi taŋ' ti. 'Mā evaŋ karittha[2] ācariyā' ti. So tassa vacanaŋ anādiyitvā:[3]

'Sahassaraŋsī satatejo suriyo tamavinodano
pātodayante[4] suriye muddhā te phalatu sattadhā' ti.

Taŋ abhisapi yeva. Nārado 'ācariya "mayhaŋ doso natthîti"[5] mama vadantass' eva tumhe abhisapissatha,[6] yassa doso atthi tassa[7] phalatu mā niddosassā' ti vatvā āha:[8]

'Sahassaraŋsī satatejo suriyo tamavinodano
pātodayante[4] suriye muddhā te phalatu sattadhā' ti

abhisapi.[9] So pana mahânubhâvo atīte cattāḷīsa anāgate cattāḷisāti asītikappe anussarati, tasmā 'kassa nu kho upari sāpo patissatîti' upadhārento, 'ācariyassā' ti ñatvā, tasmiŋ anukampaŋ paṭicca iddhibalena aruṇuggamanaŋ nivāresi. Nāgarā aruṇe anuggacchante rājadvāraŋ gantvā: 'Deva tayi rajjaŋ kārente[10] aruṇo na uṭṭhahati,[11] aruṇaŋ no[12] uṭṭhāpehîti' kandiŋsu. Rājā attano kāyakammâdīni olokento kiñci ayuttaŋ adisvā, 'kin nu kho kāraṇaŋ' ti cintetvā, 'pabbajitānaŋ vivādena bhavitabbaŋ' ti parisaṅkamāno 'kacci imasmiŋ nagare pabbajitā atthîti' pucchi. 'Hiyyo[13] sāyaŋ kumbhakārasālāya[14] āgatā atthi[15] devā' ti vutte,[16] taŋ khaṇaññeva[17]

---

[1] K. pavissā°. [2] K. akarittha.
[3] K. *a.* sapathaŋ akosi.
[4] C. pāto va uda°. K. B. pāto uda°. Cª. pāto viya ud°—*infra* pāto ud°. [5] K. natthi.
[6] C. Cª. abhisapittha. K. °ppitha. B. abhisapatha.
[7] K. B. *a.* muddhā. [8] B. *om.*
[9] K. abhisappito. [10] B. karonte.
[11] C. uṭṭhāhati. [12] K. *om.*
[13] Cª. hīyo. [14] K. °sālaŋ. B. °āyaŋ.
[15] K. *om.* [16] C., Cª., B. *om.* [17] C. Cª. khanaŋ yeva.

rājā ukkāhi dhāriyamānāhi tattha gantvā Nāradaŋ vanditvā ekamantaŋ nisinno āha:

'Kammantā nappavattanti Jambudīpassa, Nārada.
Kena loko tamobhūto? Tam me akkhāhi pucchito' ti.

Nārado sabbaŋ taŋ[1] pavattiŋ ācikkhi[2] 'iminā kāraṇenâhaŋ[3] iminā abhisapito. Athâhaŋ mayhaŋ doso natthi, yassa doso atthi tass' eva upari sāpo patatū' ti vatvā abhisapiŋ. Abhisapitvā ca pana 'kassa nu kho upari sāpo patissatîti[4] upadhārento suriyuggamaṇavelāyaŋ[5] ācariyassa muddhā sattadhā phalissatîti[6] disvā, etasmiŋ anukampaŋ paṭicca aruṇassa[7] uggantuŋ[8] na demîti. 'Kathaŋ pan' assa bhante antarāyo na bhaveyyā' ti. 'Sace maŋ[9] khamāpeyya, na bhaveyyā' ti. 'Tena hi khamāpehîti.'[10] 'Eso mahārāja[11] maŋ[12] jaṭāsu ca gīvāyaŋ[13] ca akkamī, nâhaŋ etaŋ kuṭajaṭilaŋ khamāpemîti.' 'Khamāpehi[14] bhante, mā evam akarîti.[15] 'Na mahāraja[16] khamāpemîti.' 'Muddhā te sattadhā phalissatîti'[17] vutte pi na khamāpesi[18] yeva. Atha naŋ rājā: 'na tvaŋ attano ruciyā khamāpessasîti,' hatthapādakucchigīvāsu naŋ[19] gāhāpetvā Nāradassa pādamūle onamāpesi. Nārado: 'ūṭṭhehi, ācariya,[20] khamāmi te' ti[21] vatvā, 'mahārāja nâyaŋ yathāmanena khamāpeti, nagarassa[22]

[1] C., K., Cª. *om.*
[2] C., K., Cª., B. ācikkhibvā.
[3] B. kāraṇena ahaŋ.
[4] C. Cª. uparipatissatîti.
[5] K. B. °velāya.
[6] C. Cª. phāli°.
[7] Cª. aruṇaŋ.
[8] B. uggacchantaŋ.
[9] K. *a.* so.
[10] B. *a.* vutte.
[11] C., B., Cª. *om.*
[12] K. *om.*
[13] B. gīvāya.
[14] K. *om.;* mā bhante e° ka°.
[15] C. kari. Cª. B. karīti.
[16] C. Cª. *om.* K. ma° na.
[17] C. Cª. phāli° (*al.*).
[18] K. °peti.
[19] C., K., B., Cª. *om.*
[20] C. uṭṭhāh'ācariya. Cª. uṭṭhah'ā°. B. uṭṭheh'ācariya.
[21] Cª. khamāpeti vā°.
[22] C. Cª. *om.* K. nagarassâvi°.

avidūre eko saro atthi, tatra naŋ sīse mattikāpiṇḍaŋ katvā galappamāṇe udake ṭhapāpehîti.'[1] Rājā tathā kāresi.[2] Nārado Devalaŋ āmantetvā: 'ācariya mayā iddhiyā vissaṭṭhāya suriyasantāpe uṭṭhahante[3] udake nimujjitvā aññena thāṇena uttaritvā gaccheyāsîti' āha.[4] Tassa suriyarasmīhi[5] samphuṭṭhamatte[6] va mattikāpiṇḍā sattadhā phalī, so nimujjitvā aññenā thāṇena palāyîti.'[7]

Satthā imaŋ dhammadesanaŋ āharitvā, 'tadā bhikkhave rājā Ānando ahosi, Devalo Tisso, Nārado aham eva;[8] evaŋ tadā p'esa dubbaco yevā'[9] ti vatvā, Tissattheraŋ āmantetvā: 'Tissa bhikkhuno hi[10] "asukenâhaŋ akkuṭṭho[11] asukena pahaṭo asukena jito asuko[12] kho me bhaṇḍaŋ ahāsîti"[13] cintentassa veraŋ nāma na vupasammati,[14] evaŋ pana anupanayhantass' eva[15] upasammatîti' vatvā imā gāthā abhāsi:[16]

3. 'Akkocchi maŋ avadhi maŋ ajini māŋ ahāsi me,
ye[17] taŋ upanayhanti[18] veraŋ tesaŋ na sammati.

4. 'Akkocchi maŋ avadhi maŋ ajini maŋ ahāsi me,
ye[19] taŋ na upanayhanti veraŋ tesûpasammatîti.'

Tattha 'akkocchîti'[20] akkosi; 'avadhîti' pahari;

---

1 K. B. *a.* āha. 2 K. akāsi. 3 K. *a.* tvaŋ.
4 K. *a.* tasmiŋ khaṇe. 5 K. °raŋsihi. B. raŋsīhi.
6 K. samuṭṭhamatto. C[a]. samuṭṭhamatte.
7 C[a]. *om.* ti. K. palāyittha.
8 K. evā ti. *So* B. C[a]. *had this, but corr.*
9 K. evā. 10 B. bhikkhū hi nāma. K. *om.*
11 K. kuṭṭho. B. kuddho.
12 C. C[a]. asukena. K. *om.* kho. 13 K. avahā°.
14 C. upa°. B. vūpa°.
15 C[a]. pana up°. C. na upa°. K. °ntassa ca.
16 K. imaŋ gātham āha. 17 K. B. *a.* ca.
18 F. upanayihanti.
19 K. B. ye ca taŋ nūpa°. C[a]. jesaŋ *for* ye taŋ. C[a]. vup°.
20 K. akkocchi man ti.

'ajinîti' kūṭasakkhiotāraṇena[1] vā vādapaṭivādena vā karaṇuttariyakaraṇena[2] vā ajesi;[3] 'ahāsîti' mama santakaŋ pattâdisu[4] kiñcid eva avahari; ye[5] taŋ' ti ye keci devā[6] vā manussā vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā taŋ 'akkocchi maŋ' ti ādivatthukaŋ kodhaŋ sakaṭadhuraŋ viya nandhnā[7] pūtimacchâdīni[8] viya ca[9] kusâdīhi punappunaŋ[10] veṭhentā[11] 'upnayhanti' tesaŋ sakiŋ uppannaŋ veraŋ na sammatîti' na vupasammati;[12] ye taŋ na upanayhantîti' asati[13] amanasikāravasena vā kammapaccavekkhaṇavasena[14] vā ye taŋ akkosâdivatthukaŋ[15] kodhaŋ 'tayâpi koci[16] niddoso purimabhave akkuṭṭho[17] bhavissati, pahaṭo bhavissati, kûṭasakkhiŋ okāretvā jito[18] bhavissati, kassaci te pasayha[19] kiñci acchinnaŋ bhavissati, tasmā niddoso hutvā pi akkosâdīni[20] pāpuṇāsîti'— evaŋ na upanayhanti,[21] tesu[22] pamādena uppannam pi veraŋ iminā anupanayhanena[23] nirindhano viya jātavedo upasammatîti.[24]

Desanāpariyosāne satasahassā[25] bhikkhū sotâpattipha-

---

[1] F. K. °sakkhiŋ. B. otaraṇena. K. otārena.
[2] F., C., Cª. kāraṇu° kāraṇena.
[3] K. ajjesi. Cª. *rep.* ajesi.
[4] K. vattâ°. B. pattâdīsu.
[5] C. *a.* va. K. B. ca.
[6] B. devatā.
[7] K. anubandhitvā.
[8] F. nānāpū°.
[9] K. om.
[10] C. Cª. ° ppuna, *so usually.*
[11] Cª. vethentā. K. vethetvā. B. veṭhetvā.
[12] B. na vūpasamati. K. B. ye ca taŋ nupa° C. upā°. Cª. *om.*
[13] K. B. asatiyā.
[14] C. kammaŋ pa° vakkhavasena. B. °ādivasena. Cª. *has* kammaŋ.
[15] C. akkosâdi ava°.
[16] K. *om.*
[17] K. akkose. Cª. B. akkoṭṭho.
[18] C. okārāpito.
[19] C. Cª. *a.* na. K. sa pateyyaŋ.
[20] K. akkosanā.°
[21] C. Cª. vupa°.
[22] K. *corr.* tesaŋ.
[23] K. °nayhantena.
[24] B. vūpasammatîti.
[25] C., Cª., K. °sahassa.

lâdīni pāpuṇiŋsu. Dhammadesanā mahājanassa sātthikā[1] ahosi, dubbaco pi subbaco jāto ti.[2]

Thullatissattheravatthu tatiyaŋ.[3]

4. KĀḶIYAKKHINĪ-VATTHU

'Na hi verenā' ti[4] imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto aññataraŋ vañjhitthiŋ ārabbha kathesi.

Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate[5] khette ca ghare ca sabbakammāni attanā va karonto mātaraŋ paṭijaggati.[6] Atha' assa mātā: 'kumārikaŋ te tāta ānessamîti' āha. 'Amma mā evaŋ vadetha ahaŋ yāvajīvaŋ tumhe paṭijaggissāmîti.' 'Tāta khette va[7] ghare va[7] kiccaŋ tvam eva[8] karosi, tena mayhaŋ cittasukhaŋ nāma[9] na hoti, ānessāmîti.[10] So punapunnaŋ paṭikkhipitvā[11] tuṇhī ahosi. Sā ekaŋ kulaŋ[12] gantukāmā[13] gehā nikkhami. Atha naŋ putto 'katarakulaŋ[14] gacchathā' ti pucchitvā,—'asukaŋ[15] nāmā' ti vutte, tattha gamanaŋ paṭisedhetvā[16] attano abhirucitaŋ kulaŋ ācikkhi. Sā tattha gantvā kumārikaŋ vāretvā[17] divasaŋ ṭhāpetvā[18] taŋ itarassa[19] ghare[20] akāsi. Sā vañjhā ahosi.

Atha naŋ mātā: 'putta tvaŋ attano ruciyā kumārikaŋ ānāpesi, sā dāni[21] vañjhā jātā aputtakañ ca nāma[22] kulaŋ

---

[1] K. jātā. [2] K. hoti.
[3] C. C[a]. Thūla° vatthuŋ. K. Tissa° tthuŋ ta°. B. *om.* Thulla°.
[4] C[a]. *a.* verāṇîti. [5] B. kālaŋkate (*general spelling*).
[6] C., K., B., C[a]. paṭijaggi. [7] K. B. ca.
[8] K. *om.* [9] K. B. *om.* [10] K. °mi te ti.
[11] B. °etvā. [12] B. kulakumārikaŋ ānetuŋ.
[13] C. C[a]. gantuŋ. [14] K. B. kataraŋ.
[15] B. asukakulaŋ. [16] C. paṭisedhetvā.
[17] B. dhāretvā (*in brackets*).
[18] C[a]. ṭhap°. K. va vaṭṭhapetvā. [19] K., C[a]., B. tassa.
[20] B. vasaŋ. [21] B. idāni. C[a]. *om.* [22] K. *a.* sāpateyya.

vinassati, paveṇī na ghaṭiyati,[1] tena[2] aññaṅ te kumārikaŋ ānessamîti,'[3] tena 'alam ammā' ti[4] vuccamānā pi punappunaŋ kathesi. Vañjhitthi taŋ kathaŋ sutvā 'puttā nāma mātāpitunnaŋ vacanaŋ[5] atikkamituŋ na sakkonti;[6] idāni[7] aññaŋ vijāyiniŋ itthiŋ[8] ānetvā maŋ dāsibhogena paribhuñjissanti,[9] yannūnâhaŋ sayaŋ ev'ekaŋ[10] kumārikaŋ āneyyaŋ'[11] ti cintetvā, ekaŋ kulaŋ gantvā tass' atthāya kumārikaŋ vāretvā,[12] 'kiŋ nām' etaŋ amma vadesîti' tehi paṭikkhittā[13] 'ahaŋ vañjhā, aputtakaŋ[14] kulaŋ[15] nassati, tumhākaŋ[16] dhītā puttaŋ[17] paṭilabhitvā[18] kuṭumbassa sāminī bhavissati, detha naŋ[19] mayhaŋ sāmikassā' ti yācitvā, sampaṭicchāpetvā[20] ānetvā sāmikassa ghare akāsi. Ath' assā[21] etad ahosi: 'sac' āyaŋ putta vā dhītaraŋ vā labhissati, ayam eva kuṭumbassa sāminī[22] bhavissati; yathā dārakaŋ na labhissati[23] tath' eva naŋ kāretuŋ[24] vaṭṭatîti.' Atha naŋ āha:[25] 'yadā te kucchiyaŋ gabbho patiṭṭhāti,[26] atha[27] me āroceyyāsîti.' Sā[28] 'sādhū' ti sampaṭicchitvā[29] gabbhe patiṭṭhite tassârocesi. Tassā[30] pana sāy' eva[31] niccaŋ yāgubhattaŋ deti; ath'

---

[1] Cᵃ. ghaṭī°. [2] K., Cᵃ., B. *om.*
[3] C. anemîti. Cᵃ. B. ānemîti. [4] K. *a.* sā.
[5] K. *om.* paṭikkamatuŋ. [6] Cᵃ. asakk°.
[7] K. *om.* [8] C. *om.*
[9] C. B. *om.* pari. K. °ssati. [10] K. etaŋ.
[11] B. ānemîti. [12] B. dhāretvā (*in brackets*).
[13] C. paṭikkhittaŋ. K. patikkhipitvā. [14] C. aputtaŋ.
[15] B. nāma. K. *corr. a.* vi°. [16] B. pana.
[17] K. puttadhītā. [18] B. vādhībharaŋ vā labhitvā.
[19] K. taŋ. [20] Cᵃ. sampaṭicchitvā.
[21] K. *a.* puna. [22] B. sāmikā.
[23] C., B., Cᵃ. labhati. [24] K. B. kātuŋ.
[25] K. *a.* bhadde. B. amma.
[26] C. Cᵃ. patiṭṭhāsi. K. B. °ṭṭhāti. [27] K. tadā.
[28] Cᵃ. *om.*
[29] C. patisutvā. K. B. patisuṇitvā. Cᵃ. paṭi°.
[30] K. *a.* tato sā. B. itarissā.
[31] K. sayam eva. B. sā sayam eva.

assā āhāren' eva saddhiŋ gabbhapātanabhesajjaŋ adāsi;[1] gabbho pati.[2]

Dutiyam pi gabbhe patiṭṭhite tassā[3] ārocesi. Itarā dutiyam pi tath' eva pātesi. Atha naŋ paṭivissakitthiyo[4] pucchiŋsu: 'kacci te sapatti antarāyaŋ karotîti.' Sā tam attham ārocesi.[5] 'Andhabāle[6] kasmā evam akāsi, ayaŋ tava issariyabhayena gabbhapātanaŋ[7] yojetvā deti,'[8] tena te gabbho patati. Māssu puna[9] evam akatthā'[10] ti vuttā, tatiyavāre[11] na kathesi. Ath' assā itarā[12] udaraŋ disvā:[13] 'kasmā mayhaŋ gabbhassa patiṭṭhitabhāvaŋ[14] na kathesîti' vatvā, 'tvaŋ maŋ ānetvā dve vāre[15] gabbhaŋ pātesi, kimatthaŋ tumhaŋ[16] kathemîti' vutte, 'naṭṭhā dāni' mhîti' cintetvā, tassā[17] pamādaŋ olokentī[18] pariṇate[19] gabbhe okāsaŋ labhitvā bhesajjaŋ yojetvā adāsi. Gabbho pariṇatattā[20] patituŋ asakkonto[21] tiriyaŋ nipajji;[22] kharāvedanā[23] uppajji, jīvitasaŋsayaŋ[24] pāpuṇi. Sā 'nāsit' amhi tayā, tvam eva maŋ ānetvā[25] tayo dārake nāsesi, idāni aham[26] pi nassāmi,[27] ito dāni cutā yakkhinī hutvā tava dārake khādituŋ samatthā hutvā nibbatteyyaŋ' ti patthanaŋ ṭhapetvā,[28] kālaŋ katvā tasmiŋ

---

[1] B. akāsi. [2] B. patati. K. pattati.
[3] C[a]. B. *om.* [4] K. pativisā i°.
[5] C., K., B., C[a]. °cetvā. [6] K. B. andhabāla.
[7] K. gabbhapātanabhe°. B. gabbhassa pātanabhesajjaŋ.
[8] K. *om.* [9] K. B. mā puna. [10] K. akaritthā.
[11] K. tatiyaŋ pi vāraŋ. B. tatīyavāre. (B. *al.* dutīya, tatīya.)
[12] B. atha sā itarissā. [13] K. *a.* bhadde.
[14] C[a]. patitabhāvaŋ. [15] C. C[a]. vāraŋ.
[16] S. tuyhaŋ. [17] K. *a.* tato.
[18] K. °keti atha' assā. [19] K. paripuṇante.
[20] K. paripuṇa°. [21] C[a]. na sakk°.
[22] K. *a.* ath' assā tippa°.
[23] C. kharave°. C[a]. kharaŋ vedanaŋ.
[24] C[a]. jīvitasaŋsaŋ. K. B. jīvitokkhayaŋ.
[25] C. *a.* tvam me. C[a]. B. *a.* tvam eva.
[26] K. sayaŋ. [27] K. nasissāmi. [28] B. paṭhapetvā.

yeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itaram pi sāmiko gahetvā 'tayā me kulûpacchedo kato' ti kapparajannukâdīhi supoṭhitaŋ poṭhesi. Sā ten' evâbādhena kālaŋ katvā tatth' eva kukkutī hutvā nibbattā;[1] kukkuṭaṇḍāni[2] vijāyi. Majjārī āgantvā tāni[3] khādi; dutiyam pi tatiyaŋ pi khādi yeva. Kukkutī:[4] 'tayo vāre mama aṇḍāni khāditvā idāni mam pi khāditukāmâsi;[5] ito[6] cutā saputtaŋ[7] taŋ khādituŋ labheyyaŋ' ti patthanaŋ katvā tato cutā dīpinī hutvā nibbatti. Itarā migī hutvā nibbatti. Tassā[8] vijātakāle[9] dīpinī āgantvā tayo vāre puttake[10] khādi. Migī: 'maraṇakāle imāya me tikkhattuŋ puttakā[11] khādi, tā[12] idāni mam pi khādissati, ito dāni[13] cutā etaŋ saputtaŋ[14] khādituŋ labheyyaŋ' ti patthanaŋ katvā yakkhinī hutvā nibbatti. Dīpinī[15] tato cutā Sāvatthiyaŋ kuladhītā hutva nibbatti.[16] Sā vuddhippattā dvāragāmake[17] patikulaŋ[18] agamāsi. Aparabhāge ca puttaŋ vijāyi. Yakkhinī tassā piyasahāyikāvaṇṇenâgantvā:[19] 'kuhiŋ me sahāyikā' ti.[20] 'Antogabbhe vijātā' ti.[21] 'Puttan nu kho vijātā udāhu dhītaraŋ' ti,[22] 'passissāmi naŋ' ti pavisitvā passantī viya dārakaŋ gahetvā khāditvā gatā; punavāre[23] pi tath' eva khādi. Tatiyavāre[24] itarā garubhārā[25] hutvā sāmikaŋ āmantetvā 'sāmi imasmiŋ ṭhāne ekā yakkhinī mama dve putte khāditvā gatā

---

[1] C. nibbatti. [2] B. Kukkutī na cirass' eva aṇḍāni.
[3] B. aṇḍāni. [4] B. *a.* cinteti.
[5] B. kāmāsîti. C[a]. °āti. [6] K. *a.* dāni.
[7] B. saputtakaŋ. K. taŋ saputtakaŋ.
[8] C[a]. *om.* [9] C. C[a]. vijātavijāta°. K. vijāyana°.
[10] K. putte. [11] K. puttā. C. putte. C[a]. puttake.
[12] B. °tvā. [13] C[a]. *om.*
[14] K. °ttakaŋ. C[a]. *om.* [15] B. *a.* tatth 'eva. K. *a.* pi.
[16] C[a]. *om.* [17] K. °gāme. [18] K. °kube.
[19] K. °yikāya va° ā°. [20] K. *a.* pucchi.
[21] K. *a.* ahaŋsu, sā taŋ sutvā.
[22] C. C[a]. *om.* K. *a.* pucchitvā. B. *a.* vutte.
[23] K. dutiya. B. dutīya. [24] K. *a.* pi.
[25] K. gurugabbhā.

idāni[1] kulagehaŋ gantvā vijāyissāmîti' kulagehaŋ gantvā vijāyi. Tadā sā[2] yakkhinī udakavāraŋ gatā[3] hoti. Vessavaṇassa hi yakkhiniyo vārena[4] Anotattadahato[5] sīsaparamparāya udakaŋ āropenti.[6] Tā[7] catumāsaccayena pi pañcamāsaccayena pi muccanti; aparā[8] kilantakāyā jīvitakkhayam pi pāpuṇanti. Sā pana udakavārato muttamattā va[9] vegena taŋ gharaŋ gantvā: 'kuhiŋ me sahāyikā' ti pucchi. 'Kuhiŋ tvaŋ na passissasi;[10] tassā imasmiŋ ṭhāne jātajātadārake[11] yakkhinī[12] khādati, tasmā kulagehaŋ gatā' ti. 'Sā[13] yattha vā tattha vā gacchatu,[14] na me muccissatîti.'[15] Veravegena[16] samussāhitamānasā[17] nagarâbhimukhī pakkhandi. Itarā pi nāmagahaṇadivase dārakaŋ nahāpetvā nāmaŋ katvā: 'sāmi idāni sakagharaŋ gacchāmā' ti, puttaŋ ādāya sāmikena saddhiŋ vihāramajjhe maggena[18] gacchantī puttaŋ sāmikassa datvā vihārapokkharaṇiyā[19] nahātvā[20] sāmike[21] nahāyante puttaŋ[22] pāyamānā ṭhitā, yakkhiniŋ āgacchantiŋ disvā sañjānitvā: 'sāmi[23] sāmi vegen' ehi, vegen' ehi,[24] ayaŋ sā[25] yakkhinîti' uccāsaddaŋ katvā yāva tassa

---

[1] C. Cª. *om.* B. mama. [2] Cª. *om.*
[3] K. *a.* Vessavaṇṇassa. [4] Cª. vāre.
[5] C. Cª. Anotattato. K. Anottato. [6] B. āharanti.
[7] C. Cª. sā. [8] B. yakkhiniyo. [9] K. ca.
[10] B. kuhiŋ naŋ passāmi. Cª. kuhiŋ passissāhîti. C. K. *om.* tvaŋ. K. passāmi, te ahaŋsu.
[11] K. jātadārakaŋ. [12] B. āgantvā.
[13] K. *a.* cintesi. [14] C. Cª. gacchantu.
[15] Cª. muccatîti. [16] K. verena. B. vegena.
[17] C., K., Cª. *om.* mānasā. Cª. K. āhita. K. *a.* taŋ.
[18] C. Cª. °majjhamaggena. K. °majjhena ma°. B. gatamaggena.
[19] K. °yaŋ. B. nhatvā. Cª. nahāpitvā.
[20] K. ṇhāyitvā uttaritvā puttaŋ gahetvā.
[21] K. *a.* otarante. B. nhāyite uttaritvā.
[22] puttass' ath'aññam. [23] K. B. *om.* K. B. vegena ehi.
[24] B. *a.* ayaŋ yakkhinī vegen' ehi. C., K., Cª. *only once.*
[25] K. sāyaŋ.

āgamanaŋ[1] saṇṭhātuŋ[2] asakkontī nivattitvā[3] antovihārâbhimukhī pakkhandi. Tasmiŋ samaye Satthā parisamajjhe dhammaŋ deseti,[4] sā puttaŋ Tathāgatassa pādapīṭhe[5] nipajjāpetvā:[6] 'tumhākaŋ mayā esa dinno, puttassa me jīvitaŋ[7] dethā' ti āha. Dvārakoṭṭhake adhivattho[8] Sumano nāma[9] devo yakkhiniyā anto pavisituŋ nâdāsi.

Satthā Ānandattheraŋ āmantetvā: 'gacchânanda taŋ yakkhiniŋ pakkosāhîti'[10] āha. Thero[11] pakkosi. Itarā: 'ayaŋ[12] bhante āgacchatîti' āha. Satthā: 'etu, mā saddam akāsîti' vatvā taŋ āgantvā thitaŋ: 'kasmā evaŋ karosi, sace tumhe mādisassa Buddhassa[13] sammukhībhāvaŋ nâgamissatha issaphandanānaŋ viya[14] kākôlūkānaŋ viya ca kappaṭṭhitikaŋ[15] vo veraŋ abhavissa,[16] kasmā veraŋ paṭiveraŋ[17] karotha, veraŋ hi averena upasammati no verenā' ti vatvā imaŋ gātham āha:

5. 'Na hi verena verāni sammantîdha, kudācanaŋ
averena ca sammanti; esa dhammo sanantano' ti.

Tattha 'na hi verenā' ti yathā hi kheḷasiṅghāṇikâdi[18] asucimakkhitaṭṭhānaŋ[19] teh'eva asucīhi dhovanto[20]

---

[1] C. C[a]. tassáya°. K. tassâgamanāya.
[2] K. B. saṇṭhāretum. [3] K. °ttetvā.
[4] K. desesi. [5] C. C[a]. °piṭṭhe. K. piṭṭhiŋ.
[6] K. nipajāpetvā. [7] C. C[a]. *a.* no.
[8] C. adhivuttho. C[a]. vatto.
[9] C. C[a]. *om.* K. B. Sumanadevo.
[10] B. pakkosāpehîti. C. C[a]. pakkosāti.
[11] K. *a.* taŋ. [12] C. itarâyaŋ. C[a]. itarāya.
[13] K., C[a]., B. *om.* issa.
[14] K. ahinaŋ kulānaŋ (!) viya veraŋ acchaphaṇḍanānaŋ. B. ahinakulānaŋ viya (*one* veraŋ) acchaphandanānaŋ.
[15] B. Kappaṭṭhitaŋ. [16] B. bhavissati.
[17] C. verapaṭi°. [18] K. B. °dīhi.
[19] B. asucīhi. [20] K. B. dhovantā.

suddhaŋ niggandhaŋ[1] kātuŋ asakkonti,[2] atha kho taŋ ṭhānaŋ bhiyyosomattāya asuddhatarañ ca duggandhatarañ ca hoti, evamevaŋ[3] akkosantaŋ paccakkosanto paharantaŋ paṭipaharanto[4] verena veraŋ vūpasametuŋ[5] na sakkoti. Atha kho bhiyyo veram eva karoti, iti verāni nāma verena kismici pi[6] kāle na sammanti, atha kho vaḍḍhanti yeva. 'Averena ca sammantîti,' yathā pana tāni kheḷâdīni asucīni vippasannena udakena dhoviyamānāni nassanti,[7] taŋ ṭhānaŋ suddhaŋ hoti niggandhaŋ, evameva[8] averena khantimettôdakena yonisomanasikārena[9] paccavekkhaṇena verāni vūpasammanti, paṭippassambhanti, abhāvaŋ gacchanti. 'Esa dhammo sanantano' ti, esa averena verûpasamanasaṅkhāto porāṇako dhammo[10] sabbesaŋ buddhapaccekabuddhakhīṇâsavānaŋ gatamaggo[11] ti.

Gāthāpariyosāne yakkhinī sotâpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāya pi desanā[12] sātthikā ahosi.

Satthā taŋ itthiŋ āha: 'etissā tava puttaŋ dehîti.' 'Bhāyāmi bhante' ti. 'Mā bhāyi, natthi te etaŋ nissāya paripantho' ti. Sā[13] tassā adāsi. Sā taŋ[14] cumbitvā āliṅgitvā puna māti yeva datvā rodituŋ ārabhi.[15] Atha naŋ Satthā: 'kim etaŋ' ti pucchi. 'Bhante ahaŋ pubbe yathā[16] tathā vā[17] jīvitaŋ kāppentī[18] pi kucchipūram[19] nālatthaŋ, idāni kathaŋ jīvissāmîti.' Atha naŋ Satthā: 'mā cintayîti' samassāsetvā taŋ itthiŋ āha: 'imaŋ

---

[1] F. duggandhaŋ. K. B. nigandhaŋ.
[2] F. *corr.* °koti. C., K., Cª. na sakkoti. B. na sakkonti.
[3] K. B. evameva. [4] C. paṭiha°.
[5] Cª. upa°. K. vupasammitūŋ.
[6] C. kismim pi. K. B. kismiñ ci. [7] K. vina°.
[8] Cª. evamevaŋ. [9] K. *a.* patisaŋkhārena.
[10] K. °kadhammo. [11] K. gamana. B. *simply* maggo.
[12] B. dhamma°. [13] K. *a.* puttaŋ. *So* B. *after* sā.
[14] K. *a.* gahetvā. [15] S. ārabhī.
[16] B. *a.* vā. [17] K. *om.*
[18] K. kappemi. B. kappantī. [19] Cª. °pūraṇaŋ.

netvā attano gehe nivesetvā[1] aggayāgubhattehi paṭijaggāhîti.' Sā taŋ netvā piṭṭhivaŋse patiṭṭhāpetvā aggayāgubhattehi paṭijaggi. Tassā vīhipaharaṇakāle musalaŋ[2] muddhaŋ paharantaŋ viya upaṭṭhāti.[3] Sā sahāyikaŋ āmantetvā: 'imasmiŋ ṭhāne vasituŋ na sakkhissāmi,[4] aññattha[5] maŋ patiṭṭhāpehîti'[6] vatvā musalasālāya[7] udakacāṭiyaŋ uddhane[8] nimbakose[9] saṅkārakuṭe gāmadvāre ti etesu ṭhānesu patiṭṭhāpitâ pi 'idha me musalaŋ[10] sīsaŋ bhindantaŋ viya upaṭṭhāti, idha dārakā ucciṭṭhajalaŋ[11] otārenti, idha sunakhā nipajjanti, idha dārakā asuciŋ karonti, idha kacavaraŋ[12] chaḍḍenti, idha gāmadārakā lakkhayoggaŋ[13] karontîti;' sabbāni tāni paṭikkhipi. Atha naŋ bahigāme vivittokāse patiṭṭhāpetvā tatth' assā[14] aggayāgubhattâdīni hariŋsu.[15] Sā[16]: 'imasmiŋ saŋvacchare subbuṭṭhikā[17] bhavissati, thalaṭṭhāne sassaŋ karohi; imasmiŋ saŋvacchare dubbuṭṭhikā[18] bhavissati, ninnaṭṭhāne yeva[19] karohîti' sahāyikassā[20] āroceti.[21] Sesajanehi katasassaŋ atiudakena vā anodakena vā nassati, tassā ativiya sampajjati. Atha naŋ: 'samma[22] tayā katasassaŋ[23] n'eva accodakena[24] na anodakena[25] nassati, subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaŋ ñatvā kammaŋ karosi, kin nu kho etan' ti pucchiŋsu. 'Amhākaŋ sahāyikā yakkhinī

---

1 B. nivāsāpetvā. 2 K. musalaggaŋ. B. musalaggena.
3 B. °āsi. 4 B. sakkomi. 5 B. aṭhāne.
6 K. patitthāhī. 7 K. °yaŋ. 8 K. udaka.
9 B. nibba°. 10 K. B. musalena.
11 K. uccitthûdakaŋ. B. uccitthodakaŋ.
12 K. Kavacaraŋ. 13 B. lakkhaṇa°.
14 K. B. tattha tassā.
15 K. *a.* niharitvā supatidinaŋ patijaggi, sā yakkhinī evaŋ cintesi 'ayaŋ me sahāyikā idāni bahûpakārā handâhaŋ kiñci patigunaŋ karomîti. B. hari.
16 K. *om.* 17 K. suvu°. 18 K. duvu°.
19 K. B. *a.* sassaŋ. 20 K. B. °kāya.
21 K. °cesi. 22 K. B. amma.
23 C. katassā. K. kataŋ sa°. 24 K. *a.* nassati.
25 C., B., C^a. anudakena. C^a. *om.* na.

subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaŋ ācikkhati,[1] mayaŋ tassā vacanena thalaninnesu sassâdīni[2] karoma, tena no[3] sampajjati. Kiŋ tapassatha?[4] Nibaddhaŋ amhākaŋ gehato yāgubhattâdīni hariyamānāni,[5] tāni[6] etissā harīyanti.[7] Tumhe pi etissā aggayāgubhattâdīni haratha; tumhākam pi kammante olokessatîti.' Ath'assā sakalanagaravāsino sakkāraŋ kariŋsu; sā pi tato paṭṭhāya sabbesaŋ kammante olokentī lābhaggappattā[8] ahosi mahāparivārā.[9] Sā aparabhāge aṭṭhasalākabhattāni paṭṭhapesi tāni yāv' ajjakālā dīyanti[10] yeva.[11]

Idaŋ kāliyakkhiniyā uppattivatthu catutthaŋ.[12]

5. KOSAMBAKA-VATTHU[13]

'Pare ca na vijānantîti,' imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Kosambake[14] bhikkhū ārabbha kathesi.

Kosambiyaŋ hi Ghositârāme pañcasatapañcasataparivārā[15] dve bhikkhū vihariŋsu Vinayadharo[16] ca Dhammakathiko ca. Tesu Dhammakathiko ekadivasaŋ sarīravaḷañjaŋ[17] katvā udakakoṭṭhake[18] ācamanaudakâvasesaŋ bhājane ṭhapetvā[19] nikkhami. Pacchā Vinayadharo[20]

---

[1] B. ācikkhi. [2] K. sassāni. B. thalesu ninnesu sassāni.
[3] K. *a.* sassaŋ. B. sampajjiŋsu.
[4] Cᵃ. panassatha. B. na passatha. [5] Cᵃ. nīhar°.
[6] C. Cᵃ. tānaŋ. K. *om.*
[7] K. taŋ hariyyāmîti. B. hariyati.
[8] K. *a.* yasagga. [9] K. *a.* ca.
[10] K. yāvajjatakālādīniyan. [11] B. yevāti.
[12] C. Cᵃ. °vatthun ti. Cᵃ. *a.* kālayakkhiniyā vatthuŋ. B. kāḷiyakkhiniyā vatthu catutthaŋ.
[13] *Cf.* Kern. M.I.B. 34-5. F. Jāt., iii. 486-490; *and* Vinaya, i. 337.
[14] C., K., B., Cᵃ. °bike. [15] K. pañca *for first* pañcasata.
[16] K. Vineya. [17] F. °vañjiŋ. C. °valañjanaŋ.
[18] F. udake ko°. C. °koṭṭake. [19] C., B., Cᵃ. *a.* va.
[20] C. Cᵃ. *a.* thero cā.

tattha paviṭṭho taŋ udakaŋ disvā nikkhamitvā itaraŋ pucchi: 'āvuso tayā udakaŋ ṭhapitaŋ' ti. 'Āma āvuso' ti. 'Kiŋ pan' ettha āpattibhāvaŋ na jānāsîti.' 'Āma na jānāmîti.'[1] 'Hot' āvuso ettha āpattîti.' 'Tena hi paṭikarissāmi nan' ti. 'Sace pana te āvuso asañcicca asatiyā kataŋ natthi āpattîti,' so tassā āpattiyā[2] anāpattidiṭṭhi[3] ahosi. Vinayadharo pi attano nissitakānaŋ: 'ayaŋ Dhammakathiko āpattiŋ āpajjamāno pi na jānātîti'[4] ārocesi. Te tassa nissitake disvā: 'tumhākaŋ upajjhāyo āpattiŋ āpajjitvâpi āpattibhāvaŋ na jānātîti'[5] āhaŋsu. Te gantvā attano upajjhāyassârocesuŋ.[6] So evaŋ āha: 'ayaŋ[7] Vinayadharo pubbe "anāpattîti" vatvā idāni "āpattîti" vadati, musāvādī eso' ti. Te gantvā, 'tumhākaŋ upajjhāyo musāvādîti' evaŋ aññamaññaŋ kalahaŋ[8] vaḍḍhayiŋsu. Tato Vinayadharo okāsaŋ labhitvā Dhammakathikassa āpattiyā adassane[9] ukkhepanīyakammaŋ akāsi; tato patthāya tesaŋ paccayadāyakā upaṭṭhākâ pi dve koṭṭhāsā ahesuŋ. Ovādapaṭiggāhakā bhikkhuniyo pi ārakkhadevatâpi[10] sandiṭṭhasambhattā ākāsaṭṭhā devatâpîti[11] yāva brahmalokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuŋ, cātummahārājikaŋ ādiŋ katvā[12] yāva akaniṭṭhabhavanā[13] pan' idaŋ[14] kolāhalaŋ agamāsi. Ath' eko[15] aññataro[16] bhikkhu Tathāgataŋ upasaṅkamitvā[17] ukkhepakānaŋ[18] 'dhammiken' evâyaŋ kammena[19] ukkhitto,'[20]

---

[1] C. C^a. āma ajā°.
[2] C. tatth' assâpa°. B. tassā. C. tassâp°.
[3] C^a. anāpattiyā. [4] B. jānāmîti. [5] C. C^a. jānāsī.
[6] K. B. °yassa ā°. [7] F. *om.* [8] F. aññamaññaka°.
[9] F. *om.* K. °nena. [10] C. *a.* tā. K. B. tāsaŋ.
[11] F., C., C^a. akāsaṭṭhade°. K. B. °satthakade°.
[12] C^a. rājikā ādīni. K. *om.* c°r°ā°k°.
[13] B. *a.* sannipatitā devā, *om.* pan'.
[14] K. pana ekaninnānaŋ. [15] C. C^a. atha kho.
[16] K. B. *om.* [17] K. *a.* bhante.
[18] F. °kāyaŋ. [19] K. eva kammenâyaŋ.
[20] K. B. *a.* ti. B. *a.* vinayadharānaŋ, antevāsikānaŋ dhammiken' eva vinayakammena.

ukkhittânuvattakānaŋ[1] 'adhammikena kammena ukkhitto' ti laddhiŋ, ukkhepakehi[2] vāriyamānānam pi[3] ca tesaŋ taŋ[4] anuparivāretvā vicaraṇabhāvaŋ ārocesi. Bhagavā, 'samaggā kira hontū' ti dve vāre pesetvā, 'nayicchanti[5] bhante samaggā bhavituŋ' ti sutvā, tatiyavāre, 'bhinno bhikkhusaṅgho[6] bhinno bhikkhusaṅgho' ti[7] tesaŋ santikaŋ gantvā ukkhepakānaŋ ukkhepane itaresañ ca āpattiyā adassanāya[8] ādīnavaŋ kathetvā puna tesaŋ tatth' eva ekasīmāya[9] uposathâdīni anujānitvā[10] 'bhattaggâdisu bhaṇḍanajātānaŋ[11] āsanantarikāya[12] nisīditabbaŋ' ti bhattagge vattaŋ[13] paññāpetvā, 'idāni bhaṇḍanajātā viharantîti' sutvā tattha gantvā, 'alaŋ bhikkhave, mā bhaṇḍanaŋ' ti ādīni vatvā[14] 'bhikkhave bhaṇḍanakalahaviggahavivādā nām' ete anatthakārakā.[15] Kalahaŋ nissāya hi laṭukikāpi[16] sakunikā[17] hatthināgaŋ jīvitakkhayaŋ pāpesîti.' Laṭukikajātakaŋ[18] kathetvā, 'bhikkhave samaggā hotha, mā vivadatha,[19] vivādaŋ nissāya hi[20] anekasahassavaṭṭakā[21] jīvitakkhayaŋ pattā' ti, Vaṭṭakajātakaŋ kathesi. Evam pi tesu[22] vacanaŋ anādiyantesu aññatarena dhammavādinā Tathāgatassa vihesaŋ anicchantena, 'āgametu bhante Bhagavā dhammassāmī, appossukko bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram

---

[1] B. *a.* dhammakathika antevāsikanaŋ pana. B. kammen' eva. [2] F. ukkhepehi. K. B. laddhi°.
[3] K. °mānaŋ pi ca. B. °mānaŋ.
[4] B. *om.* [5] F., K., B. *om.* y.
[6] F. *a.* ti. K. C[a]. *om.* bhi° bhi° *once.*
[7] K. *a.* sutvā atha Satthā. B. atha Satthā.
[8] K. °ne. C. C[a]. adesanāya. [9] K. °yaŋ.
[10] B. °etvā. [11] B. °jātā. [12] C. C[a]. ānantarikāya.
[13] C[a]. bhattagg' va vattaŋ. [14] K. ādinavaŋ vatvā.
[15] K. °kārikā. [16] C. C[a]. laṭukikāya. K. laṇṭu°.
[17] C. C[a]. °kāya. B. sāk°.
[18] K. laṇṭukikī. F. Jāt. iii. 174-7.
[19] C[a]. vivādata. K. vivādatha. [20] C. *om.*
[21] K. anekasatasahassāni °āni.
[22] K. evaŋ etesu bhagavato. B. *has* bhagavato.

anuyutto viharatu, mayam etena[1] bhaṇḍanena kalahena viggahena[2] vivādena paññāyissāmā' ti vutte[3] atītaŋ āhari.[4]

'Bhūtapubbaŋ bhikkhave Bārānasiyaŋ Brahmadatto nāma Kāsīrājā[5] ahosîti.' Brahmadattena Dīghatissakosalarañño[6] rajjaŋ acchinditvā aññātakavesena vasantassa pituno[7] māritabhāvañ c'eva ñatvā[8] Dīghâyukumārena[9] attano jīvite dinne tato paṭṭhāya tesaŋ samaggabhāvañ ca kathetvā, 'tesaŋ hi nāma bhikkhave rājānaŋ[10] ādinnadaṇḍānaŋ[11] ādinnasatthānaŋ evarūpaŋ khantisoraccaŋ bhavissati. Idha kho taŋ[12] bhikkhave[13] sobhetha yaŋ tumhe evaŋ svākkhāte dhammavinaye pabbajitā[14] samānā khamā ca[15] bhaveyyātha soratā cā' ti ovaditvā pi n'eva te[16] samagge kātuŋ sakkhi.[17] So tāya[18] ākiṇṇavihāratāya ukkaṇṭhito 'ahaŋ kho idāni ākiṇṇo dukkhaŋ viharāmi, ime ca bhikkhū mama vacanaŋ na karonti, yannūnâhaŋ[19] eko[20] gaṇamhā[21] vūpakaṭṭho vihareyyaŋ' ti cintetvā Kosambiyaŋ piṇḍāya caritvā anapaloketvā bhikkhusaṅghaŋ, ekako va attano pattacīvaraŋ ādāya Bālakaloṇakârāmaŋ[22] gantvā tattha[23] Bhagutherassa ekacārikavattaŋ kathetvā pācīnavaŋsamigadāye[24] tiṇṇaŋ kulaputtānaŋ sāmaggirasânisaŋsaŋ[25] kathetvā, yena Pārileyy-

---

[1] F. mayaŋ tena. K. B. °meva tena.
[2] C^a. kalahavigg°. [3] K. *a.* Satthā. [4] F., C., C^a., S. *om.*
[5] K. rājā. B. Kāsikarājā, *om.* ti. C^a. *om.* ti.
[6] F. Dīghatiko°. B. Dīghâvu pitussa ko°.
[7] F., C., C^a. *om.* [8] C., B., C^a., S. *om.* K. ñña°.
[9] F., K., B. Dīghâvu°. [10] C., K., B., C^a. rājūnam.
[11] F. *om.* [12] K. khanti.
[13] K. bhikkhūsaṅghamajjhe. [14] K. *corr.* °jitvā.
[15] C., C^a., K. cā. [16] C. C^a. *om.* B. tesaŋ.
[17] F., C., C^a. asakkhi. [18] C. C^a. tāsaŋ.
[19] F. C^a. *corr.* yannūnahaŋ. [20] K. B. ekako va.
[21] C. C^a. gaṇato.
[22] K. Pālileyyakaḷakārakagāmaŋ. B. Pālileyyakagāmaŋ.
[23] B. Bhagavā. [24] K. pācinnapase.
[25] F. sāmaggiyara°. B. sāmaggiyânisaŋsaŋ.

yakaŋ[1] tad avasari. Tatra sudaŋ Bhagavā Pārileyyakaŋ upanissāya Rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle Pārileyyakena hatthinā upaṭṭhiyamāno phāsukaŋ vassâvāsaŋ vasi.

Kosambiyavāsino[2] pi kho upāsakā vihāraŋ gantvā Satthāraŋ apassantā, 'kuhiŋ bhante Satthā' ti pucchitvā—'Pārileyyavanasaṇḍaŋ gato' ti. 'Kiŋ kāranā'[3] ti. 'Amhe samagge kātuŋ vāyami,[4] mayaŋ pana na samaggā ahumhā' ti. 'Bhante tumhe Satthu santike pabbajitvā tasmiŋ sāmaggiŋ[5] karonte samaggā nâhuvatthā'[6] ti. 'Evam āvuso' ti. Manussā: 'ime Satthu santike pabbajitvā tasmiŋ sāmaggiŋ karonte pi samaggā na jātā; mayaŋ ime nissāya Satthāraŋ daṭṭhuŋ[7] na labhimha,[8] imesaŋ n'eva āsanaŋ dassāma,[9] na abhivādanâdīni karissāmā' ti,[10] tato paṭṭhāya tesaŋ sāmīcimattam[11] pi na kariŋsu. Te appāhāratāya sussamānā katipāhen' eva ujukā hutvā aññamaññaŋ accayaŋ desetvā khamāpetvā: 'upāsakā mayaŋ samaggā jātā, tumhe pi no purimasadisā hothā' ti āhaŋsu. 'Khamāpito pana[12] vo bhante Satthā' ti. 'Na khamāpito āvuso' ti. 'Tena hi Satthāraŋ khamāpetha, Satthu khamāpitakāle mayam pi tumhākaŋ pubbasadisā[13] bhavissāmā' ti. Te antovassabhāvena[14] Satthu santikaŋ gantuŋ avisahantā dukkhena taŋ[15] antovassaŋ vītināmesuŋ. Satthā pana tena hatthinā[16] upaṭṭhiyamāno sukhaŋ vasi.

So pi hi hatthināgo[17] gaṇam[18] pahāya[19] phāsuvihā-

---

[1] C. Cª. pārale°. K. B. pālile° (*al.*). B. *a.* atthi.
[2] F. C. Kosambiyaŋ vā°. K., B., Cª. °mbivā°.
[3] K. *a.* bhante. Cª. *om.* ti.
[4] K. °mati.
[5] Cª. sāmaggaŋ.
[6] K. na ahutthā. B. nahuŋhāti vatvā.
[7] B. sudaṭṭhum.
[8] K. °mhā.
[9] C. Cª. *om.*
[10] K. B. *a.* te.
[11] C. Cª. °mattakam.
[12] C. *om.*
[13] C., K., Cª. purimasa°.
[14] K. °vassā.
[15] Cª. *om.*
[16] K. *a.* tena.
[17] F., C., Cª. *om.*
[18] K. gaṇe.
[19] C. gaṇappa°. Cª. nappahāya.

ratthāy'[1] eva taŋ vanasaṇḍaŋ pāvisi. Yathâha:[2] 'ahaŋ kho ākiṇṇo viharāmi, hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi chinnaggāni c'eva tiṇāni khādāmi obhaggobhaggañ[3] ca me sākhābhañgaŋ[4] khādanti,[5] āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhantassa ca[6] me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaŋ[7] upanighaŋsantiyo[8] gacchanti; yannūnâhaŋ eko va gaṇasmā[9] vūpakaṭṭho vihareyyaŋ' ti. Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena Pārileyyakaŋ rakkhitavanasaṇḍaŋ[10] bhaddasālamūlaŋ[11] yena Bhagavā ten' upasañkami; upasañkamitvā pana Bhagavantaŋ vanditvā olokento aññaŋ kiñci adisvā bhaddasālamūlaŋ pādena[12] paharanto[13] tacchetvā soṇḍāya sākhaŋ gahetvā sammajji. Tato paṭṭhāya soṇḍāya ghaṭaŋ gahetvā pānīyaŋ paribhojanīyaŋ upaṭṭhapeti.[14] Uṇhodakena atthe sati uṇhodakaŋ paṭiyādeti.[15] Kathaŋ? Hatthena kaṭṭhāni ghaŋsitvā aggiŋ pāteti[16]; tattha[17] dārūni pakkhipanto[18] jāletvā tattha[19] tattha pāsāṇe[20] pacitvā dārukhaṇḍakena[21] pavaṭṭetvā[22] paricchinnāya khuddakasoṇḍiyaŋ[23] khipati. Tato hatthaŋ otāretvā udakassa tattabhāvaŋ jānitvā gantvā Satthāraŋ vandati.[24] Satthā: 'udakaŋ te tāpitaŋ Pārileyyā'[25] ti vatvā, tattha gantvā

---

[1] F. gaṇamhā saphāsu°. [2] C., K., C[a]. yathā hi.
[3] F. obhagge bha°. K. obhaggavibha°.
[4] K. °bhañgāni. [5] K. khādiyanti.
[6] F., C., K., B. *om.* [7] C[a]. kālaŋ.
[8] C. C[a]. °santi. [9] K. B. ganamhā.
[10] F. C. pārileyyakara° saṇḍo. C[a]. °saṇḍo.
[11] K. taŋ vanasaṇḍaŋ pāvisi, atha kho bhagavantaŋ bhaddasālamūlam āgataŋ disvā.
[12] B. pāden' eva. [13] K. paharento taŋ.
[14] B. °āpeti. K. °pesi. Atha. [15] K. patiyādetvā deti.
[16] K. B. saŋpā°. K. sampādeti. [17] F., C., C[a]. taŋ.
[18] F. ukkhi°. B. *a.* aggiŋ.
[19] C., B., C[a]. *om.* K. *om. both.* [20] B. *a.* pakkhipitvā.
[21] K., C[a]., B. dārudaṇḍakena. [22] K. B. pariva°.
[23] B. soṇḍikāya. [24] K. vanditvā.
[25] C. C[a]. pārale°.

nahāyati. Ath'assa nānāvidhāni phalāni āharitvā deti. Yadā pana Satthā gāmaŋ piṇḍāya pavisati, tadā Satthu pattacīvaram ādāya kumbhe patiṭṭhāpetvā Satthārā saddhiŋ yeva[1] gacchati. Satthā gāmûpacāram patvā: 'Pārileyya ito paṭṭhāya tvaŋ[2] gantuŋ na sakkā, āhara me pattacīvaraŋ' ti āharāpetvā gāmaŋ[3] pavisati. So pi yāva Satthu nikkhamanā[4] tatth' eva ṭhatvā Satthu[5] āgamanakāle[6] paccuggamanaŋ katvā purimanayen' eva pattacīvaraŋ gahetvā vasanaṭṭhāne otāretvā vattaŋ dassetvā sākhāya vījati.[7] Rattiŋ vāḷamigaparipanthanivāraṇatthaŋ[8] mahantaŋ daṇḍaŋ soṇḍāya gahetvā Satthāraŋ rakkhissāmiti yāva aruṇuggamanā[9] vanasaṇḍassa antarantare[10] vicarati.

Tato paṭṭhāy' eva[11] kira so vanasaṇḍo Rakkhitavanasaṇḍo nāma jāto ti. Aruṇe uggate[12] mukhodakadānaŋ ādiŋ katvā[13] ten' eva upāyena[14] sabbavattāni karoti.[15]

Ath' eko makkaṭo taŋ hatthiŋ uṭṭhāya[16] samuṭṭhāya divase[17] divase Tathāgatassa ābhisamācārikaŋ[18] karontaŋ disvā[19] 'ahaŋ pi kiñcid eva karissāmîti' vicaranto ekadivasaŋ nimmakkhikaŋ[20] daṇḍakamadhuŋ[21] disvā daṇḍakaŋ bhañjitvā[22] daṇḍaken' eva saddhiŋ madhupaṭalaŋ Satthu santikaŋ haritvā[23] kadalipattaŋ chinditvā tattha ṭhapetvā

---

[1] K. saddhiññeva. [2] F. *om.* B. K. tayā.
[3] K. B. *a.* piṇḍāya. [4] K. °matto tāva.
[5] B. *om.* [6] K. nikkhamana°.
[7] C. vījayati. K. vijji. B. vījati.
[8] K. bāla° paṇṭha°. C. °migaŋ. Cᵃ. °panthi°.
[9] °manaŋ. [10] C. Cᵃ. antena. B. antarena.
[11] F., C., B., Cᵃ. patthāya yeva. [12] K. ugacchante.
[13] Cᵃ. ādīni. F. ākatvā. K. °dakaŋ dantakathaŋ ākaditvā.
[14] C. Cᵃ. ev'upā°. B. ev'ūp°. [15] Cᵃ. karonti.
[16] Cᵃ. hatthinaŋ upaṭṭhāya.
[17] F., C., B., Cᵃ. *om.* K. *once.* [18] F., C., K., Cᵃ. abhi°.
[19] K. B. *a.* cintesi. [20] K. B. nima°.
[21] K. °dhupaṭalaŋ. Cᵃ. °madhukaŋ.
[22] K. samadhupaṭalaŋ chinditvā. [23] K., B., Cᵃ. āha.

adāsi; Satthā gaṇhi[1]; makkaṭo[2] 'karissati nu kho paribhogaŋ na karissatîti' olokento gahetvā nisinnaŋ disvā 'kin nu-kho' ti cintetvā daṇḍakoṭiyaŋ[3] gahetvā parivattetvā[4] upadhārento aṇḍakāni disvā tāni[5] saṇikaŋ apanetvā[6] adāsi. Satthā[7] paribhogam akāsi. So tuṭṭhamānaso taŋ taŋ sākhaŋ gahetvā naccanto aṭṭhāsi. Ath' assa gahitasākhā pi akkantasākhā pi bhijji.[8]

So ekasmiŋ khāṇukamatthake[9] patitvā nibbiddhagatto[10] Satthari[11] pasannen' eva cittena kālaŋ katvā tāvatiŋsabhavane tiŋsayojanike kanakavimāne nibbatti accharāsahassaparivāro[12] ahosi.

Tathāgatassa tattha hatthināgena upaṭṭhiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudīpe pākaṭo ahosi. Sāvatthinagarato Anāthapiṇḍiko[13] Visākhā mahāupāsikā ti evamādīni mahākulāni[14] Ānandattherassa sāsanaŋ pahiṇiŋsu. 'Satthāraŋ no bhante dassethā' ti. Sāvatthivāsino pi[15] disâvāsino[16] pañcasatā bhikkhū vutthavassā Ānandattheraŋ upasaṅkamitvā: 'cirassutā no[17] Ānanda Bhagavato sammukhā dhammikathā; sādhu mayaŋ āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammiŋ kathaŋ savaṇāyā'[18] ti yāciŋsu.[19] Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā 'temāsaŋ ekavihārino Tathāgatassa santikaŋ[20] ettakehi bhikkhūhi saddhiŋ upasaṅka-

---

1 K. naŋ gahetvā tuṇhī. 2 K. *a.* kiŋ.
3 C^a^. kaṭiŋ. 4 C^a^. *om.* parivattetvā. K. °ttitvā.
5 C. C^a^. *a.* aṇḍakāni. 6 K. apanāmetvā.
7 K. *a.* patigahetvā. 8 K. B. bhañjiŋsu.
9 F., C., B. khāṇumattake. C^a^. khānumatthake.
10 B. niviṭṭhagatto. K. nicitthagato pi.
11 F., C., K., C^a^. *om.* 12 B. Makkaṭadevaputto nāma.
13 K. *a.* ca. 14 C. C^a^. kulāni.
15 F., C., B., C^a^. *om.* (Sāva° *erased*). K. tadā.
16 F., C., B., K. pi.
17 C., K., B., C^a^. *a.* āvuso. B. cirassaŋ vata.
18 K. dhammasavaṇāyā. B. dhammakathaŋ. C^a^. dhammiyā°.
19 K. āhaŋsu. 20 K. *a.* gantvā.

mituŋ ayuttan' ti cintetvā, te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekako va[1] Satthāraŋ upasaṅkami. Pârileyyako taŋ disvā daṇḍam ādāya pakkhandi.[2] Satthā oloketvā: 'apehi[3] Pārileyyaka mā vārayi,[4] Buddhupaṭṭhāko eso' ti āha.[5] So tatth' eva daṇḍaŋ chaḍḍetvā pattacīvarapaṭiggahaṇaŋ[6] āpucchi. Thero na adāsi.[7] Nāgo 'sace uggahitavatto bhavissati Satthu nisīdanapāsāṇaphalake parikkhāraŋ na ṭhapessatîti'[8] cintesi. Thero pattacīvaraŋ bhūmiyaŋ ṭhapesi; vattasampannā hi garūnaŋ[9] āsane vā sayane vā attano parikkhāraŋ na ṭhapenti.[10] Thero Satthāraŋ[11] vanditvā ekamantaŋ nisīdi. Satthā[12]: 'ekako[13] āgato 'sîti' pucchitvā pañcasatehi bhikkhūhi saddhiŋ āgatabhāvaŋ sutvā, 'kahaŋ[14] pan' ete'[15] ti vatvā, 'tumhākaŋ cittaŋ ajānanto bahi ṭhapetvā āgato'mhîti' vutte, 'pakkosāhi ne ti,[16] thero tathā akāsi. Satthā[17] tehi saddhiŋ paṭisanthāraŋ katvā tehi bhikkhūhi: 'bhante Bhagavā buddhasukumālo[18] c'eva khattiyasukumālo[19] ca tumhehi temāsaŋ ekakehi tiṭṭhantehi nisīdantehi ca dukkaraŋ kataŋ vattapaṭivattakārako pi mukhodakādidāyako[20] pi nâhosi maññe' ti vutte, 'bhikkhave Pārileyyakahatthinā[21] mama sabbakiccāni katāni. Evarūpaŋ pi sahāyakaŋ[22] labhantena ekato[23] vasituŋ yuttaŋ, alabhantassa

---

[1] F. *om.* [2] K. °ṇḍi. F. pakkandi.
[3] K. B. *repeat.* [4] K. B. nivā°. [5] C^a. *om.*
[6] C^a. °ragahanaŋ. B. °raŋ paṭiggahetuŋ.
[7] B., C^a., K. nâdāsi. [8] F. thapesīti.
[9] B. gurūnaŋ. [10] K. *a.* so disvā pasannacitto ahosi.
[11] B. upasaṅkamitvā. [12] K. B. *a.* Ānanda.
[13] B. eko va. K. C^a. ekako va. [14] K. kuhiŋ.
[15] C., K., C^a. pana te. [16] C., K., B., C^a. *a.* āha.
[17] K. *a.* te bhikkhū āgantvā Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ nisīdiŋsu.
[18] F., C., K., B., C^a. °sukhumālo.
[19] F. *om.* K. °sukhumālo. [20] C^a. kadāyako.
[21] C^a. *a.* °hatthīnaŋ.
[22] C., B., C^a. sahāyaŋ. K. *a.* pana.
[23] K. ekake va. B. ekako va.

ekacārikabhāvo va seyyo'[1] ti vatvā imā Nāgavagge tisso gāthā[2] abhāsi:

(328.) 'Sace labhetha nipakaŋ sahāyaŋ,
saddhiŋcaraŋ[3] sādhuvihāri[4] dhīraŋ,
abhibhuyya sabbāni parissayāni,
careyya ten' attamano satīmā.

(329.) 'No ce labhetha nipakaŋ sahāyaŋ,
saddhiŋcaraŋ sādhuvihāri[5] dhīraŋ,
rājā va[6] raṭṭhaŋ vijitaŋ pahāya,
eko care mātaṅg'araññe[7] va nāgo.

(330.) 'Ekassa caritaŋ seyyo, natthi bāle
sahāyatā,
eko care na ca pāpāni kayirā,
appossukko mātaṅg'araññe va nāgo' ti.

Gāthāpariyosāne pañcasatā pi te bhikkhū arahatte[8] patiṭṭhahiŋsu. Ānandatthero Anāthapiṇḍikâdīhi pesitaŋ[9] sāsanaŋ ārocetvā: 'bhante Anāthapiṇḍikapamukhā pañca ariyasāvakakoṭiyo[10] tumhākaŋ[11] āgamanaŋ paccāsiŋsantīti' āha. Satthā 'tena hi gaṇhāhi pattacīvaraŋ' ti,[12] pattacīvaraŋ gāhāpetva nikkhami.[13] Nāgo gantvā[14] magge tiriyaŋ aṭṭhāsi, 'kiŋ karoti bhante nāgo' ti. 'Tumhākaŋ bhikkhave bhikkhaŋ dātuŋ paccāsiŋsati; dīgharattaŋ kho panâyaŋ mayhaŋ upakārako,[15] nâssa[16] cittaŋ kopetuŋ[17] vaṭṭati, nivattatha[18] bhikkhave' ti Satthā bhikkhū

---

[1] F. vaseyyā. K. *om.* va.
[2] C., C[a]., K. gāthāyo.
[3] K. saddhicaraŋ.
[4] K. °vihāraŋ°.
[5] K. °vihāra°.
[6] F. ca (va *in 2nd ed.*).
[7] F. °rañño (°ññe *in 2nd ed., where he says: MSS. and editions* °ñño).
[8] K. °ttaphale.
[9] B. pesita°.
[10] K. °sāvakā.
[11] F., C., C[a]. *om.*
[12] C[a]. *om.* patt° ti.
[13] K. *a.* hatthi.
[14] B. *a.* gata°.
[15] F. upakāro.
[16] F. n'assa. B. nāgassa.
[17] B. *a.* na.
[18] K. °ttetha.

gahetvā nivatti. Hatthī pi vanasaṇḍaŋ pavisitvā pana sakadaliphalâdīni nānāphalāni[1] saŋharitvā,[2] rāsiŋ[3] katvā, punadivase bhikkhūnaŋ adāsi. Pañcasatā bhikkhū sabbāni khepetuŋ nâsakkhiŋsu. Bhattakiccapariyosāne Satthā pattacīvaraŋ gahetvā nikkhami; nāgo bhikkhūnaŋ antarantarena gantvā Satthu purato tiriyaŋ aṭṭhāsi.[4] 'Kiŋ karoti bhante nāgo'[5] ti. 'Ayaŋ[6] bhikkhave tumhe pesetvā maŋ nivattetîti.[7] Atha naŋ Satthā: 'Pārileyya idaŋ[8] mama anivattanīyagamanaŋ,[9] tava iminā attabhāvena jhānaŋ vā vipassanaŋ vā maggaphalaŋ vā[10] natthi, tiṭṭha[11] tvaŋ' ti āha. Taŋ sutvā nāgo mukhe soṇḍaŋ pakkhipitvā[12] rodanto pacchato[13] pacchato agamāsi; so hi Satthāraŋ nivattetuŋ labhanto[14] ten' eva niyāmena yāvajīvaŋ paṭijageyya. Satthā pana taŋ gāmûpacāram patvā: 'Pārileyya ito paṭṭhāya tava abhūmi, manussâvāso[15] saparipantho tiṭṭha tvaŋ' ti āha. So rodamāno tatth' eva[16] ṭhatvā Satthari cakkhupathaŋ vijahante[17] vijahante[18] hadayena[19] phalitena kālaŋ katvā[20] Satthari pasādena tāvatiŋsabhavane tiŋsayojanike kanakavimāne accharāsahassamajjhe[21] nibbatti[22]; Pārileyyakadevaputto yev'assa[23] nāmaŋ ahosi.

Satthā pi anupubbena Jetavanaŋ agamāsi. Kosambikā

---

[1] C. C^a. °phalâdīni. K. sakaddhali°. [2] B. °haretvā.
[3] C. *a.* haritvā.
[4] K. *a.* bhikkhū taŋ disvā Bhagavantaŋ pucchiŋsu.
[5] C., B., K., C^a. *om.* [6] C^a. B. hi. C^a. ahaŋ.
[7] B. nivattetukāmo. F. nivattesi. K. C^a. °ttetîti.
[8] C^a. imaŋ.
[9] F. anivattita°. C. anivattiya°. K. B. anivatta. C^a. anivatti°.
[10] K. maggaŋ vā pha°. [11] K. tiṭṭhahi.
[12] B. °petvā. [13] K. anupa°. C^a. pacchato pacchā.
[14] C. C^a. alabhanto. [15] F. abhumima°.
[16] F., C., B. *om.* [17] F., K., B., C^a. *om.*
[18] K. paja°. [19] C^a. hadaya°. [20] K. karitvā.
[21] K *om.* [22] K. *a.* accharāsahassaparivāro.
[23] K. B. tvev assa. C^a. v'assa.

bhikkhū[1] 'Satthā kira Sāvatthiŋ[2] āgato'[3] ti sutvā, Sattharaŋ khamāpetuŋ tattha agamaŋsu.[4] Kosalarājā 'te kira Kosambakā[5] bhaṇḍanakārakā bhikkhū āgacchantîti' sutvā Sattharaŋ upasaṅkamitvā: 'aham bhante tesaŋ mama vijitaŋ pavisituŋ na dassāmîti' āha— 'mahārāja sīlavantā te[6] bhikkhū kevalaŋ aññamaññaŋ vivādena mama vacanaŋ na gaṇhiŋsu; idāni[7] maŋ khamāpetuŋ āgacchanti; āgacchantu mahārājā' ti. Anāthapiṇḍiko pi: 'ahaŋ[8] tesaŋ vihāraŋ pavisituŋ na dassāmîti' vatvā tath' eva Bhagavatā paṭikkhitto tuṇhī ahosi. Sāvatthiyaŋ[9] anuppattānaŋ pana tesaŋ Bhagavā ekamante vivittaŋ kārāpetvā[10] senâsanaŋ dāpesi[11]; aññe bhikkhū tehi saddhiŋ[12] ekato na[13] nisīdanti, na tiṭṭhanti[14]; āgatâgatā Sattharaŋ pucchanti: 'kahaŋ[15] bhante bhaṇḍanakārakā Kosambakā bhikkhū' ti. Satthā 'ete' ti dasseti. Te[16] 'ete ca[17] ete kirā' ti āgatâgatehi[18] aṅguliyā dassiyamānā lajjāya sīsaŋ[19] ukkhipituŋ asakkontā[20] Bhagavato pādamūle nipajjitvā Bhagavantaŋ khamāpesuŋ. Satthā: 'bhāriyaŋ vo bhikkhave kataŋ tumhe nāma[21] mādisassa Buddhassa santike pabbajitvā mayi sāmaggiŋ karonte mama vacanaŋ na karittha; porāṇakapaṇḍitā pi vajjhappattānaŋ[22] mātāpitunnaŋ[23]

---

[1] K. °mbibhi°. [2] Ca. °tthiyaŋ. [3] B. gato.
[4] B. āg°. [5] C., K., B. Kosambikā (*al.*).
[6] B. °vanto ete. [7] Ca. dāni. [8] K. *a.* bhante.
[9] B. Sāvatthiŋ. [10] C. Ca. kāretvā.
[11] K. adāsi. [12] C., B., Ca. *a.* n'eva.
[13] K. n'eva ekato. C. Ca. va *for* na. B. *om.* na. Ca. *om.* na *before* ti. [14] K. B *a.* na vandanti.
[15] F. kanaŋ mete; *corr.*, kaham ete. *So* B. C. K. katame te. Ca. katame, *om.* bhante.
[16] F. B. *om.*
[17] C., K., Ca. kira. K. *a.* te. B. ete kira te ete kirāti. Ca. *rep.* te ete kira (t. e. kirāti).
[18] K. *a.* manussehi. [19] F. sīghaŋ. [20] B. °nto.
[21] K. pana. [22] B. vayappattā. Ca. vajjhappattā.
[23] K. B. °pitūnaŋ.

ovādaŋ sutvā tesu jīvitā voropiyamāṇesu pi taŋ[1] anatikkamitvā pacchā dvīsu raṭṭhesu[2] rajjaŋ kārayiŋsū' ti vatvā puna Devakosambikajātakaŋ[3] kathetvā: 'evam bhikkhave Dīghâyukumāro[4] mātāpitusu[5] jīvitā voropiyamānesu pi tesaŋ ovādaŋ anatikkamitvā pacchā[6] Brahmadattassa dhītaraŋ labhitvā dvīsu Kāsikosalaraṭṭhesu[7] rajjaŋ kāresi, tumhehi pana mama vacanaŋ akarontehi bhāriyaŋ kataŋ' ti vatvā imaŋ gātham āha:

6. 'Pare ca na[8] vijānanti "mayam ettha yamāmase,"[9]
ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā' ti.

Tattha 'pare' ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanakārakā pare nāma, te tattha[10] saṅghamajjhe kolāhalaŋ karontā; 'mayaŋ[11] "yamāmase"[12] uparamāma nassāma[13] satataŋ[14] samitaŋ maccusantikaŋ gacchāmā' ti na jānanti.[15] 'Ye ca tattha vijānantîti' ye tattha[16] paṇḍitā 'mayaŋ maccusamīpaŋ[17] gacchāmā' ti vijānanti; 'tato sammanti medhagā' ti evaŋ hi te[18] jānantā yonisomanasikāraŋ uppādetvā medhagānaŋ[19] kalahānaŋ vūpasamāya paṭipajjanti, atha nesaŋ[20] tāya paṭipattiyā te medhagā sammantîti. Atha vā 'pare cā' ti pubbe mayā 'mā bhikkhave bhaṇḍanaŋ' ti ādīni vatvā ovādiyamānâpi mama ovādassa apaṭiggahaṇena

---

[1] K. *a.* ovādaŋ. [2] K. *om.*
[3] C. C[a]. Devakosambiya°. K. Devadighāvujātakaŋ.
[4] K. B. Dīghāvu°. [5] K. B. °pitūsu.
[6] F. B. *om.* [7] K. Kāsipa°.
[8] B. na ca. [9] K. yamāmhase (*al.*).
[10] K. ettha. [11] K. *a.* ettha. [12] K. *a.* ti.
[13] K. uparimā manussā. [14] C[a]. na taŋ.
[15] K. B. vijā°. [16] K. ca. [17] K. °pe.
[18] K. *a.* paṇḍitā. [19] C. C[a]. medhanaŋ.
[20] K. tesaŋ.

amāmakā pare nāma;[1] 'mayaŋ chandâdivasena micchāgahaṇaŋ[2] gahetvā 'ettha' saṅghamâjjhe 'yamāmase' bhaṇḍanâdīnaŋ vuddhiyā[3] vāyamāmā[4] ti na vijānanti—idāni pana yoniso paccavekkhamānā[5] tattha tumhākaŋ antare ye paṇḍitapurisā 'pubbe mayaŋ chandâdivasena vāyamantā ayoniso paṭipannā' ti vijānanti; tato tesaŋ santikā paṇḍitapurise nissāya ime idāni[6] kalahasaṅkhātā medhagā sammantîti ayam ettha attho ti.[7]

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū[8] sotâpattiphalâdisu[9] patiṭṭhahimsū ti.[7]

Kosambakavatthu pañcamaŋ.[10]

---

6. CŪLAKĀḶA-MAHĀKAḶA-VATTHU

'Subhânupassiŋ viharantaŋ' ti[11] imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Setavyanagaraŋ[12] upanissāya[13] viharanto Cūlakāḷa-Mahākāḷe ārabbha kathesi.

Setavyavāsino[14] hi[15] Cūlakāḷo Majjhimakāḷo Mahākāḷo ti tayo[16] bhātaro kutimbikā. Tesu jeṭṭhakaṇiṭṭhā disāsu vicaritvā sakaṭehi[17] bhaṇḍaŋ āharanti; Majjhimakāḷo ābhataŋ vikkiṇāti. Ath' ekasmiŋ samaye te ubho pi

---

[1] F., C., C[a]. *om.* [2] K. °gāhaŋ.
[3] C. C[a]. bu°. [4] K. °mānā.
[5] C. C[a]. paccavekkhayamānā. [6] C., K., B. dāni.
[7] K. *om.* [8] K. °ttā bhi°. K. *om.* ti.
[9] C[a]. B. °dīsu.
[10] K. °mbiyava°. C. C[a]. Kosambikavatthuŋ. B. Kosambikabhikkhūnaŋ vatthu p°.
[11] B. subhânupassin ti. C[a]. a . . . passī. F. C. °passī. K. °passi°. C. C[a]. viharantîti.
[12] C. C[a]. setabba°. K. B. Setabya°.
[13] K. nissāya sisaŋpāvane. B. sisapāvane.
[14] K. °byanagaravā°. [15] C. C[a]. pi.
[16] B. Kaniṭṭhā. [17] K. B. pañca sakaṭasatehi.

bhātaro[1] pañcahi sakaṭasatehi nānābhaṇḍaŋ gahetvā Sāvatthiŋ[2] gantvā Savatthiyā ca[3] Jetavanassa ca antare sakaṭāni mocayiŋsu. Tesu[4] Mahākāḷo sāyaṇhasamaye mālāgandhâdihatthe Sāvatthivāsino ariyasāvake dhammasavaṇatthāya[5] gacchante disvā 'kuhiŋ ime gacchantîti' pucchitvā, tam atthaŋ sutvā, 'aham pi gamissāmîti' cintetvā, kaniṭṭhaŋ āmantetvā: 'tāta sakaṭesu appamatto hohi, ahaŋ dhammaŋ sotuŋ gacchissāmîti'[6] vatvā[7] gantvā Tathāgataŋ disvā[8] vanditvā parisapariyante nisīdi. Satthā taŋ divasaŋ[9] tassa ajjhāsayavasena[10] ānupubbikathaŋ[11] kathento dukkhakkhandhasuttâdivasena[12] anekapariyāyena kāmānaŋ ādīnavaŋ ca[13] okāraŋ saŋkilesaŋ ca kathesi. Taŋ sutvā Mahākāḷo: 'sabbaŋ kira pahāya gantabbaŋ; paralokaŋ gacchantaŋ n'eva bhogā na ñātayo[14] anugacchanti; kim me gharâvāsena, pabbajissāmîti' cintetvā, mahājane[15] Bhagavantaŋ[16] vanditvā pakkante[17] Satthāraŋ pabbajjaŋ yācitvā,[18] 'natthi te koci apaloketabbo' ti vutte,[19] 'kaniṭṭho me atthi bhante' ti,[20] 'apalokehi naŋ' ti vutte, 'sādhu bhante' ti[21] gantvā,[22] 'tāta imaŋ sabbaŋ sāpateyyaŋ[23] paṭipajjā' ti āha.[24]

---

1 Cᵃ. bhātarā (° *sign erased*).
2 Cᵃ. °tthiyaŋ (*MSS. al. oscillate*). 3 C. Cᵃ. *om.*
4 Cᵃ. *om.* 5 C., K., B., Cᵃ. °savaṇāya.
6 C., B., Cᵃ. gacchāmîti.
7 K. sādhū ti sampaticchi, Mahākālo tattha.
8 C., K., B., Cᵃ. *om.* 9 S. disvā.
10 C., K., B., Cᵃ. ajjhāsayena. 11 C., K., B., Cᵃ. anu°.
12 K. °nde sutâdi°. Cᵃ. dukkhadukkhatvās°.
13 C., K., B., Cᵃ. *om.*
14 K. bhogāni ññātiyo. B. ñātakā ca. Cᵃ. bhogānaŋ.
15 K. °nesu. 16 B. Satthāraŋ. C. Cᵃ. *om.*
17 K. °ntesu. 18 K. *a.* Satthārā. 19 K. puṭṭhe.
20 K. B. *a.* vatvā tena hi. B. bh° atthîti. 21 B. vatvā.
22 K. *a.* āgantvā kaniṭṭhaŋ etad avoca. B. *a.* kaniṭṭham pakkosāpetvā.
23 Cᵃ. pātheyyaŋ. 24 K. B. °hîti. K. *om.* āha.

'Tumhe pana bhātikā'[1] ti. 'Ahaŋ Satthu santike pabbajissāmîti.' So tāŋ nānappakārehi yācitvā nivattituŋ[2] asakkonto: 'sādhu sāmi yathâjjhāsayaŋ[3] karothā' ti āha.[4] Mahākāḷo gantvā Satthu santike pabbaji.[5] 'Ahaŋ bhātikaŋ gahetvā va[6] uppabbajissāmîti[7] Cūlakāḷo pi pabbaji. Aparabhāge Mahākāḷo upasaŋpadaŋ labhitvā, Sattharaŋ upasaŋkamitvā 'sāsane kati[8] dhurānîti'[9] pucchitvā, Satthārā dvīsu pi dhuresu kathitesu 'ahaŋ bhante mahallakakāle pabbajitattā ganthadhuraŋ[10] pūretuŋ na sakkhissāmi;[11] vipassanādhuram pana[12] pūressamîti yāva arahattā[13] sosānikadhutaṅgaŋ[14] kathāpetvā, paṭhamayāmâtikkame sabbesu[15] niddaŋ okkantesu susānaŋ gantvā[16] paccūsakāle sabbesu[17] anuṭṭhitesu[18] yeva vihāraŋ āgacchati.

Ath' ekā susānagopikā Kāḷī nāma[19] chavaḍāhikā therassa ṭhitaṭṭhānaŋ nisinnaṭṭhānaŋ[20] caṅkamitaṭṭhānaŋ[21] ca disvā: 'ko nu kho idhâgacchati, parigaṇhissāmi naŋ' ti parigaṇhituŋ asakkontī ekadivasaŋ susānakuṭikāyam[22] eva[23] dīpam jāletvā[24] puttadhītaro ādāya gantvā ekamante nilīnā[25] majjhimayāme theraŋ āgacchantaŋ disvā gantvā[26] vanditvā: 'ayyo no bhante imasmiŋ ṭhāne viharatîti' āha.[27] 'Āma upāsike'[28] ti. 'Bhante susāne

---

[1] K. °ka kuhi gamissathā. [2] K., B., C^a. °ttetuŋ.
[3] K. B. yathā a°. [4] K. *om.*
[5] K. B. *a.* atha kho Cūlakālo cintesi.
[6] K. anugantvā. [7] K. *a.* tadā.
[8] C., B., C^a. *om.* [9] C. C^a. dhurāni.
[10] K. *a.* pana. [11] K. nâsakkh°.
[12] K. *om.* [13] K. °ttaŋ.
[14] B. dhūt°. [15] K. *a.* manussesu.
[16] B. nisīdi. [17] K. *a.* manussesu.
[18] C^a. 'nuṭṭh°. [19] K. Kālikā nāma.
[20] K. nisīdanaṭṭhānañ ca. [21] K. caṅkamana.
[22] K. *a.* tiṇa°. [23] K. *om.*
[24] B. jālāpetvā. [25] K. nilayi. B. niliyamānā.
[26] K. *a.* taŋ. B. āgantvā. [27] K. thero.
[28] K. upāsikā.

viharantehi nāma vattaŋ uggaṇhitum[1] vaṭṭatîti.' Thero: 'kiŋ pana mayaŋ tayā kathitavatte vattissāmā' ti[2] avatvā, 'kiŋ kātuŋ vaṭṭati upāsike' ti āha.[3] 'Bhante sosānikehi[4] nāma susāne vasanabhāvo susānagopakānaŋ ca[5] vihāre mahātherassa ca[6] gāmabhojakassa ca[6] kathetuŋ vaṭṭatîti.'[7] Kiŋkāraṇā' ti. 'Katakammā[8] corā[9] sāmikehi padânupadaŋ anubaddhā[10] susāne bhaṇḍakam[11] chaḍḍetvā palāyanti; atha manussā sosānikānaŋ paripanthaŋ karonti; etesaŋ pana kathite 'mayaŋ imassa bhadantassa ettakaŋ nāma kālaŋ ettha[12] vasanabhāvaŋ jānāma, acoro eso' ti upaddavaŋ[13] nivārenti; tasmā etesaŋ kathetuŋ vaṭṭatîti.'[14] 'Aññaŋ kiŋ kātabbaŋ' ti.[15] 'Bhante susāne vasantena nāma ayyena maŋsapiṭṭhakapalālâdīni[16] vajjetabbāni, divā na niddāyitabbaŋ, kusītena na bhavitabbaŋ, āraddhaviriyena[17] asaṭhena[18] amāyāvinā hutvā kalyāṇâjjhāsayena vasitabbaŋ,[19] sāyaŋ sabbesu suttesu vihārato āgantabbaŋ, paccūsakāle sabbesu anuṭṭhitesu yeva vihāraŋ gantabbaŋ. Sace bhante ayyo imasmiŋ ṭhāne evaŋ[20] viharanto pabbajitakiccaŋ matthakaŋ pāpetuŋ sakkhissati,[21] sace matasarīraŋ ānetvā chaḍḍenti, ahaŋ[22] kambalakūṭâgāraŋ āropetvā gandhamālâdīhi sakkāraŋ katvā sarīrakiccaŋ karissāmi. No ce sakkhissati[23] citakaŋ jāletvā[24] sañkunā ākaḍḍhitvā[25]

---

[1] K. gaṇhituŋ. [2] K. vattessāmāti [3] K. sā.
[4] K. susā°. [5] C., K., Cᵃ. *om.* [6] Cᵃ. *om.*
[7] B. thero. [8] C. °kamme. K. kammā, *corr.* °mma.
[9] B. *a.* dhana. [10] C. Cᵃ. anubandhanto.
[11] K. °ikaŋ. [12] Cᵃ. etta. [13] K. upaddhataŋ.
[14] B. K. *a.* thero. [15] K. *a.* sāmi āha.
[16] K. macchamasaŋpitthatilagulâdīni. Cᵃ. °pitthipa°. B. macchamaŋsatilapiṭṭhatelaguḷâdīni.
[17] K. B. *a.* bhavitabbaŋ.
[18] K. asatthena. Cᵃ. B. asaṭṭhena.
[19] K. B. bhavitabbaŋ. [20] Cᵃ. eva.
[21] K. °sassi. [22] C., K., Cᵃ. *om.*
[23] K. °ssasi. [24] K. B. āropetvā. B. jāl° *also.*
[25] C. Cᵃ. ka°. K. ākaddhi°.

bahi khipitvā[1] pharasunā koṭṭetvā khaṇḍākhaṇḍikam chinditvā aggimhi pakkhipitvā[2] jhāpessāmîti' āha.[3] Atha naŋ thero: 'sādhu bhadde' ti ekaŋ pana rūpârammaṇaŋ disvā mayhaŋ katheyyāsîti'[4] āha.[5] Sā 'sādhū' ti sampaṭicchi.[6] Thero yathâjjhāsayena susāne samaṇadhammaŋ karoti. Cūlakāḷatthero pana uṭṭhāya samuṭṭhāya gharadvāraŋ[7] cintetvā[8] puttadāraŋ anussarati 'bhātiko me[9] atibhāriyaŋ kammaŋ[10] karotîti' cinteti.[11] Ath' ekā kuladhītā tammuhuttasamuṭṭhitena[12] vyādhinā[13] sāyaṇhasamaye amilātā akilantā kālam akāsi. Tam enaŋ ñātakâdayo[14] dārutelâdihi[15] saddhiŋ sāyaŋ susānaŋ netvā susānagopikāya: 'imaŋ jhāpehîti,' bhatiŋ datvā niyyādetvā pakkamiŋsu. Sā tassā pārutavatthaŋ[16] apanetvā taŋ muhuttamattaŋ[17] pīṇitapīṇitaŋ[18] suvaṇṇavaṇṇaŋ sarīraŋ disvā[19] 'imaŋ ayyassa dassetuŋ patirūpaŋ ārammaṇaŋ' ti cintetvā gantvā theraŋ vanditvā:[20] 'evarūpaŋ nāma ārammaṇaŋ atthi, oloketha[21] ayyā' ti āha.[22] Thero 'sādhū' ti gantvā[23] pārupaṇam harāpetvā[24] pādatalato yāvakesaggaŋ[25] oloketvā: 'atipīṇitam[26]

---

[1] K. *a.* ṭhapetvā. [2] K. *a.* tuyhaŋ nassetvā. Cª. °opetvā.
[3] C., K., Cª. *om.* [4] K. kathehī.
[5] K. *om.* [6] C., B., Cª. paccassosi. K. °ssoti.
[7] K. B. gharâvāsaŋ.
[8] K. B. °ntesi. Cª. cintesinti. C. Cª. pana cinteti.
[9] K. ayaŋ me bhā°. [10] K. *om.*
[11] K. *om.* [12] K. *om.* taŋ. K. mahuttaŋ (*al.*).
[13] K. B. byā° (*al.* by° *in such cases*).
[14] K. ññātiyo. B. ñātakā.
[15] K. dārūni. Cª. B. °dīhi (*long and short vowels in* 'i' *and* 'u' *nouns loc. and instr. pl. about equally divided*).
[16] K. pārupanaŋ vā°. [17] C. B. °mataŋ.
[18] K. paṇitapaṇitaŋ. B. paṇītaŋ. [19] C. *om.*
[20] B. *a.* bhante. K. *a. after* nāma.
[21] K. olokeyyāthāti. [22] K. *om.*
[23] C., B., Cª. vatvā. [24] B. āh°.
[25] K., B., Cª. °ggā (*continual variant*).
[26] K. B. atipaṇītaŋ.

etaŋ rūpaŋ suvaṇṇavaṇṇaŋ aggimhi[1] pakkhipitvā mahājālāhi[2] gahitamattakāle[3] mayhaŋ āroceyyāsîti[4] vatvā sakaṭṭhānam eva gantvā nisīdi. Sā tathā katvā therassa ārocesi; thero āgantvā[5] olokesi, jālāya[6] pahaṭapahaṭaṭṭhānaŋ[7] kabaragāviyā[8] viya[9] sarīravaṇṇaŋ ahosi, pādā namitvā[10] olambiŋsu, hatthā patikuṭiŋsu[11] naḷātaŋ[12] niccammam ahosi.[13] Thero: 'idaŋ[14] sarīraŋ idān' eva[15] olokentānaŋ apariyattikaraŋ[16] hutvā idān' eva khayaŋ pattaŋ vayaŋ pattaŋ'[17] ti, rattiṭṭhānaŋ gantvā nisīditvā[18] khayavayaŋ sampassamāno:[19]

'Aniccā vata saṅkhārā uppādavayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti tesaŋ vūpasamo sukho'

ti gāthaŋ[20] vatvā vipassanaŋ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaŋ[21] pāpuṇi. Tasmiŋ arahattaŋ patte Satthā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaŋ caramāno Setavyaŋ[22] gantvā siŋsapāvanaŋ pāvisi. Cūlakāḷassa bhariyāyo 'Satthā kira anuppatto'[23] ti sutvā 'amhākaŋ sāmikaŋ gaṇhissāmā' ti pesetvā Satthāraŋ nimantāpesuŋ. Buddhānaŋ pana aparicitaṭṭhāne[24] āsanapaññattiŋ[25] ācikkhakena[26] ekena bhikkunā paṭhamataraŋ gantuŋ vaṭṭati. Buddhānaŋ hi majjhimaṭṭhāne āsanaŋ paññāpetvā, tassa

---

1 C., B., Cª. *a.* nam. 2 K. mahājāla°.
3 K. *om.* °matta°. 4 K. °ceyyāhiti.
5 C., B., Cª. gantvā. 6 Cª. jālāyaŋ.
7 K. pahaṭṭaṭṭhāne.
8 C. Cª. °gāvī. B. °vī. K. kavaragāvi, *corr.* °va.
9 C. Cª. *om.* 10 K. ca nikkhamitvā. B. nikkhamitvā.
11 B. *a.* ūru°. 12 K. lalātaŋ. 13 Cª. hosi.
14 K. imaŋ (*constant var. in all MSS.*). 15 K. *om.*
16 K. pādayakaraŋ. B. pariyanta°. 17 K. vayapa°.
18 K. nisīdi. 19 K. *a.* imaŋ gāthaŋ āha.
20 Cª. gāthā. 21 K. °ttaṭalaŋ.
22 K. °byanagaraŋ. 23 B. *a.* siŋsapāvanaŋ.
24 B. apariciṇṇa°. K. °tta°.
25 K. °naŋ °ttaŋ. Cª. °naŋ. 26 K. B. ācikkhantena.

dakkhiṇato Sāriputtattherassa, vāmato Mahāmoggallānattherassa ca[1] tato paṭṭhāya ubhohi passehi[2] bhikkhusaṅghassa āsanaŋ paññāpetabbaŋ hoti. Tasmā Mahākāḷatthero cīvarapārupaṇaṭṭhāne ṭhatvā:[3] 'tvaŋ purato gantvā āsanapaññattiŋ ācikkhā' ti[4] Cūlakāḷaŋ pesesi. Tassa diṭṭhakālato paṭṭhāya gehajanā tena saddhiŋ paribhāsaŋ[5] karonto[6] nīcâsanāni saṅghattherakoṭiyaŋ[7] attharanti,[8] uccâsanāni saṅghanavakakoṭiyaŋ.[9] Itaro: 'mā evaŋ karotha nīcâsanāni upari mā[10] paññāpetha uccâsanāni heṭṭhā' ti āha. Itthiyo tassa vacanaŋ asuṇantiyo[11] viya: 'tvaŋ kiŋ karonto vicarasi, kiŋ tava āsanāni[11] paññāpetuŋ na vaṭṭati, tvaŋ kaŋ āpucchitvā pabbajito, kena pabbajito[12] 'si, kasmā idhâgato sîti' vatvā nivāsanapārupanaŋ acchinditvā setakāni[13] nivāsetvā sīse mālācumbaṭakaŋ[14] ṭhapetvā: 'gaccha[15] Satthāraŋ ānehi, mayaŋ āsanāni paññāpessāmā' ti pahiṇiŋsu.[16] Na ciraŋ bhikkhubhāve ṭhatvā avassikā va uppabbajitā[17] lajjituŋ na jānanti.[18] Tasmā so[19] tenâkappena[20] nirāsaṅko va gantvā[21] vanditvā buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ[22] ādāya gato.[23] Bhikkhusaṅghassa pana bhattakiccâvasāne Mahākāḷassa bhariyāyo:[24] 'imāhi attano sāmiko gahito, mayaŋ pi amhākaŋ sāmikaŋ gaṇhissāmā'

---

[1] C., B., C[a]. *om.* [2] C. C[a]. °su passesu.
[3] K. *a.* kaniṭhaŋ (āha *erased*). [4] K. °kkhāhîti.
[5] K. B. °hāsaŋ. [6] K. karonti.
[7] K. B. °rassa ko°. C. saŋghaŋ thera°.
[8] K. aṭṭha°. C. C[a]. attharati.
[9] K. °kassa ko°. C. °navakoṭiyaŋ. [10] K. *a. om.*
[11] K. asunantā. [12] K. pabbajāpito.
[13] K. *a.* vatthāni. [14] K. °cumbi°. B. °cumbu°.
[15] K. *a.* taŋ. [16] K. *a.* so.
[17] K. upa °tvā. B. °jitattā. [18] K. B. jānāti.
[19] K. *om.* [20] K. B. tena āka°.
[21] B. *a.* Satthāraŋ. K. *a.* taŋ. [22] C. C[a]. saṅghaŋ.
[23] K., B., C[a]. āgato.
[24] K. bhiriyāyo (*most freq. spelling in* K.).

ti cintetvā punadivasatthāya[1] nimantayiŋsu. Tadā pana āsanaŋ paññāpaṇatthaŋ[2] añño bhikkhu agamāsi; tā tasmiŋ khaṇe okāsaŋ alabhitvā Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ nisīdāpetvā bhikkhaŋ adaŋsu. Cūlakāḷassa pana dve bhariyāyo,[3] Majjhimakāḷassa catasso, Mahākāḷassa aṭṭha.[4] Bhikkhusaṅghe[5] hi[6] bhattakiccaŋ kātukāmā[7] nisīditvā bhattakiccaŋ akaŋsu; bahigantukāmā uṭṭhāya agamaŋsu. Satthā pana nisīditvā bhattakiccaŋ kari; tassa bhattakiccapariyosāne tā itthiyo: 'bhante Mahākāḷo amhākaŋ anumodanaŋ katvā āgacchissati,[8] tumhe purato gacchathā' ti vadiŋsu. Satthā: 'sādhū' ti vatvā, purato agamāsi; gāmadvāraŋ patvā bhikkhusaṅgho ujjhāyi:[9] 'kiŋ nām' etaŋ Satthārā kataŋ, ñatvā nu kho kataŋ udāhu ajānitvā' ti. Hiyyo Cūḷakāḷassā[10] purato gatattā pabbajjantarāyo jāto; ajja aññassa purato gatattā antarāyo nâhosi.[11] Satthā Mahākāḷaŋ nivattetvā[12] āgato. Sīlavā kho pana bhikkhū ācārasampanno; karissanti nu kho tassa pabbajjantarāyaŋ' ti. Satthā tesaŋ vacanaŋ sutvā[13] ṭhito: 'kiŋ kathetha bhikkhave' ti pucchi. Te tam atthaŋ ārocesuŋ. 'Kiŋ pana tumhe bhikkhave Cūlakāḷaŋ viya Mahākālaŋ sallakkhethā' ti. 'Āma bhante, tassa hi dve pajāpatiyo, imassa aṭṭha; aṭṭhahi[14] parikkhipitva[15] gahito kiŋ karissati bhante' ti. Satthā: 'mā bhikkhave evaŋ avacuttha, Cūlakāḷo[16] uṭṭhāya samuṭṭhāya subhârammaṇabahulo viharati, papātataṭe ṭhitadubbalarukkhasadiso;[17] mayhaŋ pana putto

---

[1] K. B. divase Satthāraŋ. C[a]. divase Satthā.
[2] C., B., C[a]. āsanapa°.
[3] C. C[a]. bhariyā.
[4] K. *a.* bhiriyāyo.
[5] C., B., C[a]. °saṅgho. K. bhikkhu.
[6] C., K., B., C[a]. pi.
[7] B. °kāmo.
[8] K. datvā gamissati.
[9] B. bhikkhū ujjhāyiŋsu.
[10] C[a]. Cūlassa.
[11] K. nâhoti idāni.
[12] K. °ttāpetvā. B. idāni Mahākāḷaŋ ṭhapetvā.
[13] K. *a.* nivattitvā. B. °etvā.
[14] K. tāhi.
[15] C[a]. paṭi°.
[16] K. *a.* divase.
[17] B. tassa papāte ṭhito. K. papāte *for* papātataṭe. C. ṭhitaŋ du°.

Mahākāḷo asubhavihārī[1] ghanaselapabbatto viya acalo' ti vatvā imā gāthā[2] abhāsi:

7. 'Subhânupassiŋ viharantaŋ indriyesu asaŋvutaŋ
bhojanamhi[3] amataññuŋ kusītaŋ hīnavīriyaŋ,
taŋ ve pasahati[4] Māro vāto rukkhaŋ va dubbalaŋ.

8. 'Asubhânupassiŋ[5] viharantaŋ indriyesu susaŋvutaŋ
bhojanamhi ca mattaññuŋ saddhaŋ āraddhavīriyaŋ
taŋ ve nappassahati[6] Māro vāto selaŋ va pabbataŋ' ti.'

Tattha 'subhânupassiŋ viharataŋ' ti[7] subhaŋ anupassantaŋ iṭṭhârammaṇe[8] mānasaŋ vissajjetvā viharantan ti attho. Yo hi puggalo nimittagāhaŋ[9] anubyañjanaggāhaŋ[10] gaṇhanto, 'nakhā sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'aṅguliyo sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'hatthapādajaṅghā ūru kaṭi udaraŋ[11] thanā gīvā oṭṭhā dantā mukhā[12] nāsā akkhīni[13] kaṇṇā bhamukā naḷāṭaŋ[14] kesā sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'kesā lomā[15] nakhā dantā taco sobhaṇā'

---

[1] B. asubhânupassi viharati. K. *corr.* asubhârammaṇaŋ viharati.
[2] K. gāthāyo
[3] F. C[a]. *a.* ca.
[4] F. (*new ed.*), B. pasahatī.
[5] C. C[a]. °ssī.
[6] F. (*new ed.*). B. °hatī.
[7] C. C[a]. subhânupassîti. K. °nuppasîti. B. °ssinti.
[8] K. *a.* ca.
[9] K. *a.* gaṇhanto.
[10] F., C., C[a]. anuvyañjana°.
[11] K. *a.* manāpaŋ.
[12] F. *corr.* B. mukhaŋ. K. mukha.
[13] C[a]. akkhinī.
[14] F. *corr.* naḷāṭā. K. lalātam.
[15] F. *corr.* lomaŋ.

ti gaṇhāti; vaṇṇo subho saṇṭhānaŋ subhaŋ ti gaṇhāti; ayaŋ subhânupassī nāma. Taŋ eva[1] subhânupassiŋ viharantaŋ[2]—'indriyesu asaŋvutaŋ' ti, cakkhâdīsu cakkhudvārâdīni arakkhantaŋ,[3] pariyesanamattā paṭiggahaṇamattā paribhogamattā ti imissā mattāya ajānanato 'bhojanamhi' ca 'amattaññuŋ; api ca[4] paccavekkhanamattā vissajjanamattā[5] ti imissâpi[6] mattāya ājānanato 'amattaññuŋ'; 'idaŋ bhojanaŋ dhammikaŋ, idaŋ adhammikan' ti[7] pi ajānantaŋ;[8] kāmavyāpāda-[9] vihiŋsāvitakkavasikatāya[10] 'kusītaŋ'; 'hīnavīriyaŋ' ti nibbiriyaŋ catūsu iriyāpathesu viriyakaraṇarahitam;[11] 'pasahatîti' abhibhavati, ajjhottharati'; 'vāto rukkhaŋ va dubbalaŋ' ti balavavāto chinnataṭe[12] jātaŋ dubbalarukkhaŋ viya. Yathā hi so vāto tassa[13] rukkhassa pupphapalāsâdim[14] pi sādeti[15] vināseti,[16] khuddakasākhâpi bhañjati, mahāsākhâpi bhañjati,[17] samūlakam pi taŋ[18] rukkhaŋ ubbattetvā pātetvā uddhamūlaŋ adhosākhaŋ katvā gacchati, evamevaŋ[19] evarūpaŋ puggalaŋ antouppanno Kilesamāro pasahati; balavavātena[20] dubba-

---

[1] K. Cᵃ. evaŋ. B. evaŋ taŋ.

[2] F. C. °passīvi°. K. °passivi°. K. indriyesū ti cakkhvādisu chasu indriyesu asaŋvuttan ti.

[3] K. *a.* amattaññū ti. [4] K. a.

[5] C. K. *om.* [6] K. imisāya.

[7] K. *a.* taŋ.

[8] K. na jā° kusitan ti.

[9] C. K. kāmabyāpāda°. B. Kāmachanda°.

[10] B. vasitāya. Cᵃ. vasīk°.

[11] F. °saŋrahitaŋ. B. *a.* taŋ ve.

[12] K. *corr.* chinnatitthe. B. chinnapapāte.

[13] B. *a.* dubbala°.

[14] B. pupphaphalapalāsâdi. K. *same as* B., *but* °âdīni. Cᵃ. phalaphāsâdiŋ.

[15] K. B. pāteti. [16] K. B. *om.*

[17] F. *om.* [18] Cᵃ. tañ ca.

[19] B. evameva. K. *a.* bhikkhave. [20] C., K., Cᵃ. vāto.

larukkhassa pupphapalāsâdīnaŋ[1] viya khuddânukhuddakâpattiāpajjanam[2] pi karoti; khuddakasākhābhañjanaŋ[3] viya nissaggiyâdiāpattiāpajjanam[4] pi karoti; mahāsākhābhañjanaŋ viya terasasaṅghâdisesâpattiāpajjanam[5] pi karoti. Ubbattetvā uddhamūlakaŋ heṭṭhāsākhaŋ katvā, pātanaŋ viya pārājikâpajjanam pi karoti; svākkhātasāsanā nīharitvā katipāhen' eva gihibhāvaŋ[6] pāpetîti.'[7] Evaŋ[8] evarūpaŋ puggalaŋ Kilesamāro attano vase vattetîti attho. '**Asubhânupassiŋ**' ti[9] dasasu asubhesu aññataraŋ asubhaŋ passantaŋ, paṭikkūlamanasikāre[10] yuttaŋ kese asubhato passantaŋ, lome nakhe dante tacaŋ vaṇṇaŋ saṇṭhānaŋ asubhato passantaŋ; '**indriyesū** ti chasu indriyesu; '**susaŋvutaŋ**' ti[11] nimittâdigāharahitaŋ[12] pihitadvāraŋ;[13] amattaññutāpaṭipakkhena[14] '**bhojanamhi mattaññuŋ**,'[15] '**saddhaŋ**' ti, kammassa c'eva[16] phalassa ca saddahanalakkhaṇāya lokikāya saddhāya,[17] tīsu vatthūsu aveccappasādasaṅkhātāya lokuttarasaddhāya c'eva[18] samannāgataŋ; '**āraddhavīriyaŋ**'[19] ti, paggahitaviriyaŋ paripuṇṇaviriyaŋ; '**taŋ ve**' ti, taŋ[20] evarūpaŋ puggalaŋ yathā dubbalavāto saṇikaŋ paharanto ekaghanaŋ selaŋ cāletuŋ na sakkoti,

---

[1] Cᵃ. pupphaphalaphalāsasādīnaŋ. K. *ut supra, and a.* pātanaŋ viya. B. pupphaphalapalāsapātanaŋ viya.

[2] C. °pattikāpajjanam. [3] C. Cᵃ. khuddhasā°.

[4] K. °âdīni.

[5] C. °disesâpajjanam. Cᵃ. °disesāap°. K. °sâpi āpajjanaŋ. K. *om.* pi. K. terasasaṅghâdisesā pi āppajjanaŋ karoti ubbatetvā uddhaŋ mūlam, *etc.* Katvā pātanaŋ viya.

[6] S. gihī°. [7] K. pātetîti. B. vattetîti.

[8] K. *om.* [9] F. °passîti. Cᵃ. °passintîti.

[10] K. °kārena yuttaŋ. Cᵃ. kāresu. F. °kārentaŋ.

[11] F. Cᵃ. *om.* [12] Cᵃ. °garahitaŋ.

[13] K. °rañ ca. [14] B. °paṭikkhepena.

[15] K. °ññun ti attho. [16] Cᵃ. ca.

[17] B. lokikasaddhāya *and a.* c'eva.

[18] B. ca K. °yañ c'eva ttīsu. [19] Cᵃ. °yañ ca. [20] B. e°taŋ.

tathā abbhantare uppajjamāno pi Dubbalakilesamāro nappasahati, khobhetuŋ,[1] cāletuŋ na sakkotîti attho.

Tā pi kho tassa purāṇadutiyikāyo[2] theraŋ parivāretva: 'tvaŋ kaŋ āpucchitvā pabbajito, idāni gihī bhavissasîti'[3] ādīni vatvā kāsāvaŋ[4] nīharitukāmā ahesuŋ. Thero tāsaŋ ākāraŋ sallakkhetvā nisinnâsanā[5] vuṭṭhāya iddhiyā uppatitvā kūṭâgārakaṇṇikaŋ[6] bhinditvā ākāsenâgantvā[7] Satthari gāthā[8] pariyosāpente va[9] Satthu suvaṇṇavaṇṇaŋ sarīraŋ[10] abhitthavanto otaritvā Tathāgatassa[11] pāde vandi.

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū[12] sotāpattiphalādīsu patiṭṭhahiŋsū ti.

Cūlakāḷa-mahākāḷa-vatthu chaṭṭham.[13]

---

7. Devadatta-vatthu

'Anikkasāvo'[14] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Rājagahe Devadattassa kāsāvalābhaŋ[15] ārabbha kathesi.

Ekasmiŋ hi samaye dve aggasāvakā[16] pañcasate pañcasate attano parivāre ādāya Satthāraŋ āpucchitvā[17] Jetavanato[18] Rājagahaŋ agamaŋsu.[19] Rājagahavāsino[20] dve pi tayo pi bahū pi ekato hutvā āgantukadānaŋ adaŋsu. Ath' ekadivasaŋ āyasmā Sāriputto anumodanaŋ

---

[1] K. *a.* kampetuŋ vā. B. *a.* vā *after* cāletuŋ.
[2] Cᵃ. °dūtikāyo. K. °dutiya°.
[3] C. Cᵃ. bhavissatîti. B. bhavissasi na bha°.
[4] K. kāsāyā. [5] B. °āya. [6] B. *a.* dvidhā.
[7] C., Cᵃ., K. ākāsena gantvā. [8] C. Cᵃ. gāthaŋ.
[9] B. C. yeva. [10] Cᵃ. °asarīraŋ.
[11] K. Tatthā° (*a freq. spelling in the* K. *frr.*).
[12] C., Cᵃ., K. sampattā°.
[13] K. °mahātheraŋ vatthu chaṭṭhamaŋ. Cᵃ. vatthuŋ.
[14] K. *a.* kāsâvan. [15] K. *a.* gandhāra. [16] K. *a.* ekeko.
[17] B. vanditvā. R. *a.* va°. [18] K. *a.* nikkhamitvā.
[19] C. āgamiŋsu. Cᵃ. agamiŋsu. K. agg°.
[20] K. °nagara°. B. *a.* pi.

karonto: 'upāsakā eko sayaŋ dānaŋ deti paraŋ na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadaŋ labhati, no parivārasampadaŋ. Eko paraŋ samādapeti sayaŋ na deti; so nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadaŋ labhati no bhogasampadaŋ. Eko sayaŋ pi na deti param pi na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne kañjikamattam[1] pi kucchipūraŋ na labhati, anātho hoti nippacayo. Eko sayaŋ pi deti paraŋ pi samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne attabhāvasate pi attabhāvasahasse pi attabhāvasatasahasse pi bhogasampadaŋ c'eva parivārasampadañ ca labhatîti' evaŋ dhammaŋ[2] desesi.

Tam eko[3] paṇḍitapuriso sutvā 'acchariyā[4] vata bho[5] dhammadesanā, sukāraṇaŋ[6] kathitaŋ; mayā imāsaŋ dvinnaŋ sampattīnaŋ nipphādakaŋ kammaŋ[7] kātuŋ vaṭṭatîti' cintetvā, 'bhante sve mayhaŋ bhikkhaŋ gaṇhathā'[8] ti theraŋ nimantesi.[9] 'Kittakehi te bhikkhūhi attho upāsakā' ti.[10] 'Kittakā pana vo bhante parivārā' ti. 'Sahassaŋ[11] upāsakā' ti. 'Sabbeh'eva[12] saddhiŋ sve bhikkhaŋ gaṇhatha[13] bhante' ti. Thero adhivāsesi. Upāsako nagaravīthiyaŋ caranto:[14] 'amma tāta[15] mayā bhikkhusahassaŋ nimantitaŋ, tumhe kittakānaŋ bhikkhūnaŋ[16] bhikkhaŋ dātuŋ sakkhissatha, tumhe kittakānaŋ' ti samādapesi.[17] Manussā attano attano pahona-

---

[1] K. °bhattaŋ. [2] K. dhammadesanaŋ.
[3] K. taŋ sutvā eko. F. tañ c'eko.
[4] F., C., Cª., K. acchariyaŋ.
[5] K. *a*. abbhūtaŋ vatta bho.
[6] F. °desanāsu kā°. K. °desanaŋ sukhakār°. B. sukhakāraṇaŋ sukathitaŋ.
[7] F. nipphādakakammaŋ. K. nipphādana°.
[8] F. gaṇhati; *corr.* °tū. [9] K. *a*. thero āha.
[10] K. *a*. taŋ sutvā āha. [11] C. Cª. sahassamattā.
[12] F. va. C., Cª., K. sabbehi.
[13] F., C., Cª., K. gaṇhatha.
[14] K. *a*. manusse disvā. [15] K. tātā.
[16] K. *om*. [17] F. K. °peti.

kaniyāmena: 'mayaŋ dasannaŋ[1] dassāma'—'mayaŋ vīsatiyā'—'mayaŋ[2] satassā' ti āhaŋsu. Upāsako: 'tena hi ekasmiŋ ṭhāne samāgamaŋ katvā ekato va pacissāma,[3] sabbe tilataṇḍulasappiphāṇitâdīni[4] samāharathā' ti ekaṭṭhāne[5] samāharāpesi. Ath' assa eko kuṭimbiko satasahassagghanakaŋ[6] gandhakāsāvavatthaŋ datvā: 'sace te dānavaṭṭaŋ[7] nappahoti, idaŋ vissajjetvā yadūnaŋ taŋ[8] pūreyyāsi; sace pahoti, yass' icchasi tassa bhikkhuno dadeyyāsîti' āha.[9] Tassa sabbaŋ dānavaṭṭaŋ pahosi,[10] kiñci ūnaŋ nāma nâhosi. So manusse pucchi: 'idaŋ ayyā[11] kāsāvaŋ ekena kuṭimbikena evaŋ nāma vatvā dinnaŋ[12] atirekaŋ jātaŋ, kassa naŋ demā' ti. Ekacce: 'Sāriputtattherassā' ti āhaŋsu; ekacce: 'thero sassapākasamaye[13] āgantvā gamanasīlo Devadatto amhākaŋ maṅgalâmaṅgalesu sahāyo udakamaṇiko viya niccappatiṭṭhito,[14] tassa naŋ[15] demā' ti āhaŋsu. Sambāhulikāyakathāya[16] pi: 'Devadattassa dātabbaŋ' ti cattāro bahutarā ahesuŋ. Atha naŋ Devadattassa adaŋsu; so taŋ chinditvā[17] saŋvidahitvā rajitvā[18] nivāsetvā pārupitvā vicarati.[19] Taŋ disvā: 'nayidaŋ Devadattassa anucchavikaŋ, Sāriputtattherassa anucchavikaŋ, Devadatto attano ananucchavikaŋ nivāsetvā pārupitvā vicaratîti' vadiŋsu.

---

[1] C. dvinnaŋ.

[2] K. *a.* tiŋsāya, mayaŋ cattāḷīsāya, mayaŋ pañcāsāya, mayaŋ. B. *a.* tiŋsati, mayaŋ cattālīsaŋ, mayaŋ, *and has* sataŋ.

[3] B. parivisissāma.

[4] F. *corr.* °pāṇītādīni. C. C[a]. tela°. B. *a.* °madhu° *after* °sappi°.

[5] K., C[a]., B. ekasmiŋ ṭh°.

[6] F., C., C[a]. sahassa°. C[a]. °gghaṇakaŋ. K. B. °i-kaŋ.

[7] S. *a.* pana.

[8] F. tadā dānaŋ. C. taŋ dānaŋ. C[a]. ya° taŋ dānaŋ. B. yaŋ ūnaŋ taŋ.

[9] K. *a.* tadā.

[10] K. pahoti.

[11] C. C[a]. ayye.

[12] K. *a.* idaŋ dānavattaŋ.

[13] K. °paripāka°.

[14] K. B. niccaŋ.

[15] K. taŋ.

[16] C., C[a]., B. sambahu°. C[a]. °līkāya. C[a]. *a.* tava.

[17] K. nicchi° *va.* sibbitvā.

[18] F. *om.* K. *a.* koṭetvā.

[19] K. *a.* manussā naŋ. B. manussā *after* taŋ disvā.

Ath' eko disāvāsiko bhikkhu Rājagahā[1] Sāvatthiŋ gantvā Satthāraŋ vanditvā katapaṭisanthāro Satthārā dvinnaŋ aggasāvakānaŋ phāsuvihāraŋ pucchito ādito[2] paṭṭhāya sabbaŋ taŋ pavattiŋ[3] ārocesi. Satthā: 'na kho bhikkhave[4] idān' ev' eso[5] attano ananucchavikaŋ vatthaŋ dhāreti, pubbe pi dhāresi yevā' ti vatvā[6] atītaŋ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Brahmadatte rajjaŋ kārente Bārāṇasivāsī[7] eko hatthimārako hatthī māretvā[8] māretvā dante ca nakhe ca antāni ca ghanamaŋsañ ca āharitvā vikkiṇanto[9] jīvikaŋ kappeti.[10] Ath' ekasmiŋ araññe anekasahassā hatthī gocaraŋ gahetvā gacchantā paccekabuddhe disvā tato paṭṭhāya gacchamānā gamanâgamanakāle[11] jannukehi patitvā[12] vanditvā pakkamanti. Ekadivasaŋ hatthimārako taŋ kiriyaŋ disvā: 'ahaŋ ime kicchena māremi, ime ca gamanāgâmanakāle[13] paccekabuddhe vandanti, kiŋ nu kho disvā vandantîti' cintento, 'kāsāvaŋ'[14] ti sallakkhetvā: 'mayâp' idāni[15] kāsāvaŋ[14] laddhuŋ vaṭṭatîti cintetvā, ekassa paccekabuddhassa jātassaraŋ[16] oruyha nahāyantassa tīre ṭhapitesu kāsāvesu[17] cīvaraŋ thenetvā tesaŋ hatthīnaŋ gamanâgamanamagge sattiŋ[18] gahetvā sasīsaŋ[19] pārupitvā nisīdati.[20] Hatthī taŋ disvā 'paccekabuddho' ti saññāya vanditvā pakkamanti. So tesaŋ sabbapacchato[21] gacchantaŋ sattiyā paharitvā māretvā dantâdīni gahetvā sesaŋ

---

[1] F. °gaha; *corr.* °gahato.
[2] F. *om.*; *corr. a.* tato.
[3] K. pavuttiŋ, *om.* taŋ, *a.* bhagavato.
[4] B. bhikkhu.
[5] K., C^a^., B. eva so.
[6] K. *a.* tena yācito.
[7] K. °vāsiko.
[8] F., C^a^., K. *om.*
[9] F. *corr.* vikkī°.
[10] C., C^a^. K. kappesi.
[11] F., C., C^a^. gamanakāle.
[12] K. B. nipat°.
[13] C. gamanakāle.
[14] K. Kāsāvavatthan.
[15] B., C., C^a^. mayâpi idāni.
[16] K. jātaŋ saraŋ. B. jātasāraŋ.
[17] B. cīvaresu, *and om.* cīvaraŋ. K. *a.* gato.
[18] C^a^. °maggena satthiŋ. K. satiŋ.
[19] B., C., C^a^., K. sīsaŋ.
[20] K. nisīdi, *and a.* tadā. B. nisīdi.
[21] F. *corr.* sabbesaŋ pa°.

bhūmiyaŋ nikhanitvā[1] gacchati. Aparabhāge Bodhisatto hatthiyoniyaŋ paṭisandhiŋ gahetvā hatthijeṭṭhako yūthapati ahosi. Tadā pi so tath' eva karoti. Mahāpuriso attano parisāya parihāṇiŋ[2] ñatvā, 'kuhiŋ ime hatthī gatā,[3] mandā jātā' ti pucchitvā, 'na jānāma sāmiti' vutte, 'kuhiñci[4] gacchantā maŋ anāpucchā[5] na gamissanti, paripanthena bhavitabbaŋ' ti cintetvā,[6] 'ekasmiŋ ṭhāne kāsāvaŋ pārupitvā nisinnassa santikā paripanthena bhavitabbaŋ' ti parisaṅkitvā,[7] taŋ pariganhituŋ vaṭṭatîti'[8] sabbe hatthī [9] purato pesetvā sayaŋ pacchato[10] vilambamāno āgacchati. So sesahatthīsu vanditvā gatesu mahāpurisaŋ āgacchantaŋ disvā cīvaraŋ saŋharitvā sattiŋ vissajji.[11] Mahāpuriso satiŋ upaṭṭhapento āgacchanto pacchato[12] paṭikkamitvā [13] sattiŋ vañcesi. Atha naŋ: 'iminā' me[14] hatthī nāsitā' ti gaṇhituŋ pakkhandi; itaro ekaŋ[15] rukkhaŋ purato katvā nilīyi. Atha 'naŋ rukkhena saddhiŋ soṇḍāya parikkhipitvā gahetvā bhūmiyaŋ pothessāmîti'[16] tena nīharitvā dassitaŋ kāsāvaŋ disvā: 'sac' āhaŋ imasmiŋ dussissāmi[17] anekasahassesu[18] me buddhapaccekabuddhakhīṇāsavesu lajjā ca[19] nāma bhinnā bhavissatîti' adhivāsetvā: 'tayā me ettakā[20] ñātakā nāsitā' ti pucchi. 'Āma sāmîti' vutte, 'kasmā evaŋ bhāriyaŋ kammam akāsi, attano ananucchavikaŋ vītarāgānaŋ anucchavikaŋ vatthaŋ paridahitvā, evarūpaŋ kammaŋ karontena bhāriyaŋ tayā[21] kataŋ' ti evañ ca pana[22] vatvā uttarim pi niggaṇhanto: 'Anik-

---

[1] Cᵃ. nikkhipitvā. [2] F. *corr.* °ṇaŋ.
[3] B. gaṇā gantva. [4] C. kuhiŋ. Cᵃ. °n ti.
[5] F. *corr.* °pucchantā. B. °itvā. [6] B. vatvā.
[7] B. parisaṅketvā. [8] F., C., Cᵃ. *om.*
[9] K. hatthino. [10] F. pacchā.
[11] K. *a.* yeva. K. °tvā. [12] F. *om.*
[13] K. °ati°. [14] K. B. ime.
[15] C. kaŋ. [16] B. *a.* kate.
[17] K. dubb°. B. dubbh°. [18] K. B. anekasatasa°.
[19] F. va. K. B. *om.* [20] C. Cᵃ. *a.* ime.
[21] Cᵃ. *om.* [22] C. *a.* naŋ.

kasāvo kāsāvaŋ[1]—pe[2]—sa ve kāsāvaŋ arahatîti'[3] vatvā —'ayuttaŋ te kataŋ' ti āha.[4]

Satthā imaŋ dhammadesanaŋ āharitvā,[5] 'tadā hatthimārako Devadatto ahosi, tassa niggāhako hatthināgo aham evā' ti[6] jātakaŋ samodhānetvā, 'na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto attano ananucchavikaŋ vatthaŋ dhāresi[7] yevā' ti vatvā, imā gāthā abhāsi:

9. 'Anikkasāvo kāsāvaŋ yo vatthaŋ paridahessati,[8]
apeto damasaccena, na so kāsāvam arahati.

10. 'Yo ca vantakasāv' assa sīlesu susamāhito
upeto damasaccena sa ve kāsāvam arahatîti.'

Chaddantajātakenâpi ca[9] ayam attho dīpetabbo' ti.[10] Tattha 'anikkasāvo' ti rāgâdīhi[11] kasāvehi sakasāvo; paridahessatîti' nivāsanapārupaṇaattharaṇavasena paribhuñjissati—'paridahissatîti'[12] pi pāṭho; apeto damasaccenā' ti indriyadamanena[13] c'eva paramatthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto viyutto[14] pariccatto ti attho; 'na so' ti, so evarūpo puggalo kāsāvaŋ paridahituŋ nârahati; 'vantakasāv' assā' ti catūhi maggehi vantakasāvo chadḍitakasāvo[15] pahīnakasāvo assa; 'sīlesū' ti catupārisuddhisīlesu; 'susamāhito' ti suṭṭhu samāhito sūṭṭhito[16] 'upeto' ti indriyadamanena c'eva[17] vuttappakārena ca saccena[18] upagato,[19] 'sa ve' ti so evarūpo puggalo taŋ gandhakāsāvavatthaŋ[20] aharatîti.'[21]

---

[1] K. kāsāyaŋ; *corr. to* °vaŋ.
[2] K. *gives all vs.* 9—*om.* pe *and* sa ve kā° ar°.
[3] K. *a.* gāthaŋ.
[4] K. vatvā taŋ visajesi *for* āha.
[5] B. *a.* jātakaŋ samodhānesi.
[6] K. *a.* vatvā.
[7] F., C., Cª. dhāreti.
[8] B. paridahissati.
[9] K. °jake nāma. F. C. *om.* ca.
[10] K. *a.* yevā. F. Jāt. v. 50.
[11] S. kāmarāg°.
[12] F. paridadhassatîti. B. paridha°.
[13] B. °damena—*and so infra.*
[14] K. vimutto.
[15] Cª. *om.*
[16] K. suṭṭhahito.
[17] C. Cª. ca.
[18] K. vacīsa°.
[19] K. upeto.
[20] B. kāsāvavatthaŋ, *in brackets.*
[21] Cª. arahatîti.

Gāthāpariyosāne so[1] disāvāsiko bhikkhu sotâpanno jāto;[2] aññe pi bahū[3] sotâpattiphalâdīni pāpuṇiŋsu; desanā mahājanassa sātthikā ahosîti.

Devadattassa vatthu sattamaŋ.[4]

---

8. AGGASĀVAKA-VATTHU

'Asāre sāramatino' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Veḷuvane viharanto[5] aggasāvakehi niveditaŋ Sañjayassa anāgamanaŋ ārabbha kathesi.

Tatrâyaŋ anupubbikathā:[6] Amhākaŋ hi Satthā ito kappasatasahassâdhikānaŋ catunnaŋ asaṅkheyyānaŋ matthake Amaravatīnagare[7] Sumedho nāma brāhmaṇakumāro hutvā, sabbasippesu[8] nipphattiŋ patvā, mātāpitunnaŋ[9] accayena anekakoṭisaṅkhaŋ dhanaŋ pariccajitvā, isipabbajjaŋ pabbajitvā, Himavante vasanto jhānâbhiññaŋ[10] nibbattetvā, ākāsena gacchanto Dīpaṅkaradasabalassa Sudassanavihārato Rammanagaraŋ[11] pavisanatthāya[12] maggaŋ sodhiyamānaŋ[13] disvā, sayam pi ekam[14] padesaŋ gahetvā[15] tasmiŋ asodhite[16] yeva āgatassa Satthuno attānaŋ setuŋ katvā[17] kalale attharitvā: 'Satthā sasāvakasaṅgho kalalaŋ anakkamitvā maŋ akkamanto gacchatū' ti nipanno, Satthārā taŋ[18] disvā va: 'Buddhaṅkuro[19] esa anāgate kappasatasahassâdhikānaŋ

---

1 F. *om.* 2 B. ahosi. 3 Ca. subahū.
4 Ca. dinnagandhakāsāvavatthuŋ. 5 K. *a.* dvihi.
6 Ca. ānu°.
7 B. Amaravatīnāma°. F. Amaranaṅgare. C. Ca. Amaranagare.
8 K. °sippānaŋ. F., C., Ca. °sippe.
9 B. K. °ūnaŋ (*constant variant*). 10 K. °āni.
11 B. Rammavatīnagare. K. Ambaravatīna°.
12 F. Rammanaṅgarapa°. 13 C. S. *a.* janaŋ.
14 K. eka°. 15 K. *a.* sodessāmi ti. 16 K. aniṭṭhiṭe.
17 K. *a.* ajinacammaŋ. B. ajinacammaŋ *after* kalale.
18 K. Ca. *om.* 19 K. °karo.

catunnaŋ asaṅkheyyānaŋ pariyosāne Gotamo nāma Buddho bhavissatîti' vyākato; tassa Satthuno aparabhāge Koṇḍañño, Maṅgalo[1] Sumano, Revato,[2] Sobhito, Anomadassī, Padumo, Nārado, Padumuttaro, Sumedho, Sujāto, Piyadassī, Atthadassī, Dhammadassī, Siddhattho, Tisso, Phusso, Vipassī, Sikhī, Vessabhū, Kakusandho,[3] Koṇāgamano, Kassapo[4] ti lokaŋ obhāsetvā uppannānaŋ imesam pi tevīsatiyā[5] Buddhānaŋ santike laddhavyākaraṇo, dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo ti samatiŋsapāramiyo pūretvā, Vessantarattabhāve ṭhito[6] paṭhavikampanāni[7] mahādānāni datvā, puttadāraŋ pariccajitvā āyupariyosāne Tusitapure[8] nibbattitvā,[9] tattha yāvatāyukaŋ ṭhatvā dasasahassacakkavāḷadevatāhi sannipatitvā:[10]

'Kālo' yaŋ[11] te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaŋ
sadevakan[12] tārayanto, bujjhassu amataŋ padaŋ' ti

vutte,[13] pañca mahāvilokanāni viloketvā,[14] tato cuto Sakyarājakule paṭisandhiŋ gahetvā,[15] tattha mahāsampattiyā parihariyamāno[16] anukkamena bhadrayobbanaŋ patvā, tiṇṇaŋ utūnaŋ anucchavikesu tīsu pāsādesu devalokasiriŋ viya rajjasiriŋ[17] anubhavanto uyyānakīḷāya gamanasamaye anukkamena jiṇṇavyādhimatasaṅkhāte[18]

---

[1] K. Suma°. [2] K. Revatto. [3] Kakku°.
[4] K. *a.* cā. [5] F. tevīsatiyānaŋ. B. catuvīsatiyā.
[6] K. *a.* sattakkhattuŋ.
[7] K. °kampâdīni. S. °kampanâdīni. [8] K. Tussipure.
[9] K. B. °etvā. [10] K. *a.* Buddhatthāya yācitto.
[11] F., C., C[a]. *om.* B. deva° *for* yaŋ te.
[12] K. sadevalokaŋ. [13] K. taŋ sutvā *for* vutte.
[14] K. *a.* Kālaŋ desañ ca dīpañ ca kulaŋ mātaram eva ca ime pañca viloketvā uppajjanti mahāyasā ti (*two verses*). B. *likewise, but has* uppajjati mahāyaso, *and puts the vss. after* vutte.
[15] B. *a.* dasamāsaaccayena mātukucchito vijāyi soḷasavassakāle tattha, *etc.* [16] K. parivā°.
[17] C[a]. *om.* K. *om.* ra°. [18] F. °saŋkhyāte.

tayo devadūte disvā, sañjātasaŋvego nivattitvā, catutthavāre[1] pabbajitaŋ[2] disvā, 'sādhu pabbajjā' ti pabbajjāya ruciŋ uppādetvā, uyyānaŋ gantvā tattha divasaŋ khepetvā Maṅgalapokkharaṇītīre nisinno kappakavesaŋ gahetvā āgatena Vissakammena[3] devaputtena alaṅkatapaṭiyātto Rāhulakumārassa jātasāsanaŋ sutvā, puttasinehassa balavabhāvaŋ ñatvā: 'yāva idaŋ bandhanaŋ na vaḍḍhati,[4] tāvad eva naŋ chindissāmîti' cintetvā, sāyaŋ nagaraŋ pavisanto:

'Nibbutā nūna sā mātā nibbuto nūna so pitā
nibbutā nūna sā nārī, yassâyaŋ īdiso patîti'

Kisāgotamiyā[5] nāma pitucchādhītāya bhāsitaŋ imaŋ gāthaŋ sutvā: 'ahaŋ imāya nibbutapadaŋ sāvito' ti[6] muttāhāraŋ omuñcitvā tassā pesetvā, attano bhavanaŋ[7] pavisitvā sirisayane nipanno[8] niddûpagatānaŋ nāṭakitthīnaŋ vippakāraŋ disvā, nibbiṇṇahadayo[9] Channaŋ uṭṭhāpetvā, Kanthakaŋ[10] āharāpetvā Kanthakaŋ āruyha Channasahāyo dasasahassacakkavāḷadevatāhi parivuto mahābhinikkhamaṇaŋ nikkhamitvā, Anomānāmanadītīre[11] pabbajitvā, anukkamena Rājagahaŋ gantvā, tattha piṇḍāya caritvā Paṇḍavapabbatapabbhāre nisinno Magadharañño[12] rajjena nimantiyamāno taŋ paṭikkhipitvā, sabbaññutaŋ patvā, attano vijitaŋ āgamanatthāya tena gahitapaṭiñño Āḷārañ ca Uddakañ[13] ca upasaṅkamitvā, tesaŋ santike adhigatavisesaŋ[14] adisvā[15] analaṅkaritvā[16] chabbassāni mahāpadhānaŋ padahitvā, visākhapuṇṇama-

---

[1] C. C[a]. catutthe vāre. [2] S. °tarūpaŋ.
[3] *New S. ed.* °kammunā. B. Visukammena. C. C[a]. °kammade°. K. Vissakammanā. [4] K. na bbaddhati
[5] K. kissā°. F. Kisagotamīnāmapitucchādhītābhā°.
[6] K. tīti vato. [7] B. gabbhaŋ.
[8] C., C[a]., K. nisinno. (K. *has* panno *erased.*)
[9] K. nibbindha°. B. nibbinda°. [10] K. B. °ṇṭh°.
[11] B. C[a]. Anomānadītīre. [12] B. *and new* S. raññā
[13] C[a]. Uddālakañ. K. B. Udakañ. [14] C[a]. *a.* anuttame.
[15] F., K., B. *om.* [16] C. C[a]. *om.* K. analabhitvā.

divase[1] pāto va Sujātāya dinnapāyāsam paribhuñjitvā, Nerañjarāya nadiyā suvaṇṇapātiŋ[2] pavāhetvā, Nerañjarāya nadiyā[3] tīre Mahāvanasaṇḍe nānāsamāpattīhi divasabhāgaŋ vītināmetvā, sāyaṇhasamaye sotthiyena dinnaŋ tiṇaŋ gahetvā, Kālena nāgarājena[4] abhitthutaguṇo bodhimaṇḍaŋ āruyha, tiṇāni santharitvā: 'na tāv' imaŋ[5] pallaṅkaŋ bhindissāmi yāva me anupâdāya āsavehi cittaŋ vimuccatîti'[6] paṭiññaŋ katvā, puratthâbhimukho[7] nisīditvā[8] suriye anatthamite[9] yeva Mārabalaŋ vidhamitvā, paṭhamayāme pubbenivāsañāṇaŋ[10] majjhimayāme[11] cutûpapātañāṇaŋ[12] patvā,[13] pacchimayāmâvasāne paccayākāre ñānaŋ otāretvā,[14] dasabalacatuvesārajjâdisabbaguṇapatimaṇḍitaŋ sabbaññutañāṇaŋ paṭivijjhitvā,[15] sattasattâhaŋ bodhimaṇḍe[16] vītināmetvā, aṭṭhame sattâhe ajapālanigrodhamūle nisinno dhammagambhīratāpaccavekkhaṇena[17] appossukkataŋ āpajjamāno dasasahassacakkavāḷamahābrahmaparivārena[18] Sahampatibrahmuṇā[19] āyācitadhammadesano[20] buddhacakkhunā lokaŋ oloketvā Brahmuṇo[21] ca ajjhesanaŋ adhivāsetvā: 'kassa nu kho ahaŋ paṭhamaŋ dhammaŋ deseyyaŋ' ti olokento Āḷāruddakānaŋ kālakatabhāvaŋ ñatvā, pañcavaggiyānaŋ bhikkhūnaŋ bahûpakārataŋ[22] anussaritvā, uṭṭhāyâsanā

---

[1] F. *corr.* °mādivase. K. °puṇṇami°. [2] F. svaṇṇā°.
[3] K. *om.* [4] K. kāḷanā°. [5] Cᵃ. *a.* sita°.
[6] C. Cᵃ. vimucissatîti. K. vimuñcissatîti. B. na *before* vi°.
[7] K. puratthimâ°. [8] C. nisīdi.
[9] K. B. aṭṭhaṅgamite. [10] K. Cᵃ. °ññānaŋ.
[11] K. *a.* patvā. [12] K. catūpapapāta°. F. Cᵃ. cutuppāta°.
[13] K. nibbattetvā. [14] K. *a.* aruṇugamanasamaye.
[15] K. patibujjhitvā. (K. *al.* patibujjh° *for* paṭivijjh°.)
[16] K. °maṇḍale. [17] K. °atāya.
[18] Cᵃ. dasasahassī°. C. dassasahassi°. F., C., Cᵃ., K. *om.* cakkavāḷa. C. Cᵃ. °mahābrā°.
[19] K. Sahapati°. [20] K. āyācitaŋ dhammaŋ desento.
[21] F. Brahmaṇo. C. K. Brāhmuno. B. *om.* ca.
[22] K. °raŋ.

Kāsipuraŋ gacchanto antarāmagge[1] Upakena[2] saddhiŋ mantetvā āsāḷhapuṇṇamadivase[3] Isipatane migadāye pañcavaggiyānaŋ[4] vasanaṭṭhānaŋ patvā, te[5] ananucchavikena samudācārena samudācarante saññāpetvā, Aññākoṇḍaññapamukhe[6] aṭṭhārasa brahmakoṭiyo[7] amataŋ[8] pāyento[9] dhammacakkaŋ pavattetvā, pavattavaradhammacakko[10] pañcamiyaŋ[11] pakkhassa sabbe pi[12] te bhikkhū arahatte patiṭṭhāpetvā, taŋ divasam eva Yasassa kulaputassa[13] upanissayasampattiŋ disvā taŋ rattibhāge nibbijjitvā[14] gehaŋ pahāya nikkhantaŋ:[15] 'ehi Yasā' ti pakkositvā, tasmiñ ñeva rattibhāge sotâpattiphalaŋ patvā punadivase arahattaŋ pāpetvā[16] apare[17] pi tassa sahāyake catupaṇṇāsajane ehibhikkhupabbajjāya[18] pabbājetvā arahattaŋ[19] pāpesi. Evaŋ loke ekasaṭṭhiyā arahantesu jātesu vutthavasso pavāretvā:[20] 'caratha bhikkhave cārikaŋ' ti saṭṭhibhikkhū[21] disāsu pesetvā sayaŋ Uruvelaŋ[22] gacchanto antarāmagge Kappāsikavanasaṇḍe tiŋsajane[23] Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotâpanno, sabbuttamo anāgāmī ahosi; te pi[24] sabbe ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā, sayaŋ Uruvelaŋ gantvā aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni[25] dassetvā,

---

[1] K. antarāya ma°.
[2] F. *corr.* upāsakena. K. *a.* ājīvakena.
[3] F. C. asāḷhipuṇṇamā°. C[a]. āsāḷhipuṇṇama°. B. āsaḷhi°. K. °mi°.
[4] K. *a.* bhikkhūnaŋ.
[5] K. tena.
[6] C[a]. Aññā°. K. B. Aññāta°. K. °ppa°.
[7] K. brāhma°.
[8] C. amatapānaŋ. C[a]. amataŋ pānaŋ.
[9] K. pāyetvā.
[10] K. pavattitapavara°. B. pavattita°.
[11] K. pañcamigatiyaŋ.
[12] F., C., C[a]. *om.*
[13] B. Yasakula°.
[14] K. nibbhinditvā. B. nibbind° *in brackets.*
[15] K. nikkhamantaŋ. C. *a.* tam. B. *a.* taŋ disvā.
[16] F. pāpesi.
[17] B. aparabhāge.
[18] C[a]. ehi bhikkhū bhāvāya.
[19] C[a]. arahatte.
[20] K. *a.* satthā.
[21] F. saṭṭhiŋ bhi°.
[22] C. Uruvelāyaŋ. K. Uluvelaŋ (*gen.* Uru°).
[23] F. C[a]. tiŋsayojane.
[24] C[a]. *a.* satte.
[25] K. °ssā.

Uruvelakassapâdayo sahassajaṭilaparivāre tebhātikajaṭile vinetvā, ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā, Gayāsīse nisīdāpetvā ādittapariyāya desanāya[1] arahatte patiṭṭhāpetvā, tena arahantasahassena[2] parivuto Bimbisāraraññо dinnaŋ paṭiññaŋ mocessamîti' Rājagahanagarûpacāre Laṭṭhivanuyyānaŋ gantvā, 'Satthā kira āgato' ti sutvā dvādasanahutehi[3] brāhmaṇagahapatikehi saddhiŋ āgatassa rañño madhuradhammakathaŋ kathento rājānaŋ ekādasahi nahutehi[4] saddhiŋ sotâpattiphale patiṭṭhāpetvā, ekanahutaŋ saraṇesu[5] patiṭṭhāpetvā, punadivase Sakkena devaraññā[6] māṇavakavaṇṇaŋ[7] gahetvā abhitthutaguṇo Rājagahanagaraŋ[8] pavisitvā, rājanivesane katabhattakicco Veḷuvanârāmam paṭiggahetvā, tatth' eva vāsaŋ kappesi; tattha naŋ Sāriputtamoggallānā upasaṅkamiŋsu.

Tatrâpi ayaŋ[9] ānupubbikathā:[10] Anuppanne yeva hi Buddhe Rājagahato avidūre Upatissagāmo Kolitagāmo ti[11] dve brāhmaṇagāmā ahesuŋ.[12] Tesu Upatissagāme Rūpasāriyā nāma brāhmaṇiyā gabbhassa patiṭṭhitadivase yeva Kolitagāme Moggaliyā nāma brāhmaṇiyā[13] pi gabbho patiṭṭhahi. Tāni kira dve pi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā[14] ābaddhaparibaddhasahāyakān'[15] eva; tāsaŋ[16] dvinnam pi ekadivasam eva[17] gabbhaparihāraŋ adaŋsu. Tā ubho pi dasamāsaccayena putte vijāyiŋsu; nāmagahaṇadivase Sāriyā brāhmaṇiyā[18] puttassa Upatissagāmake[19] jeṭṭhakulassa puttattā 'Upatisso' ti nāmaŋ

---

1 B. *a.* ne.
2 C^a^. °sahassapari°.
3 K. °nahuttehi (°tt° *al.*).
4 K. ekādasana°.
5 K. tisar°.
6 K. C^a^. °rañño. B. °rājena.
7 F. C^a^. māṇavavaṇṇaŋ.
8 K. °gahaŋ.
9 C. C^a^. °p'āyaŋ. K. tatrâyaŋ.
10 F., C., C^a^. anu° (*constant var.*).
11 F. C. *om.* K. cā ti.
12 F. C. *om.* C^a^. °gāmâhesuŋ.
13 F. Moggalānāmabrā°. C. Mogallānabrā°. C^a^. Moggall°.
14 K. °vattāni.
15 K. āvaddha°. F. °paribaddhā (?) sa°. K. °pati°. B. °paṭi°.
16 C. °kān' etāsaŋ.
17 K. °divase meva.
18 F., C., C^a^. Sāribrā°.
19 C^a^. °gāme.

kariŋsu;[1] itarassa Kolitagāme jeṭṭhakulassa puttattā 'Kolito' ti nāmaŋ kariŋsu.[2] Te ubho pi[3] vuḍḍhim[4] anvāya sabbasippānaŋ pāraŋ agamaŋsu. Upatissamāṇavassa kīḷanatthāya nadiŋ vā uyyānaŋ vā gamanakāle pañca suvaṇṇasivikāsatāni parivārāni[5] honti; Kolitamāṇavassa pañca ājaññarathasatāni. Dve pi janā pañca[6] pañca māṇavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusaŋvaccharaŋ giraggasamajjaŋ[7] nāma hoti.[8] Tesaŋ dvinnam pi ekaṭṭhāne yeva mañcam[9] bandhanti; dve pi ekato va nisīditvā samajjaŋ passantā[10] hasitabbaṭṭhāne hasanti, saŋvegaṭṭhāne saŋvegaŋ janayanti[11] dāyaŋ[12] dātuŋ yuttaṭṭhāne dāyaŋ[13] denti. Tesaŋ iminā va niyāmena ekadivasaŋ[14] samajjaŋ passantānaŋ paripākagatattā[15] ñāṇassa purimesu divasesu[16] viya hasitabbaṭṭhāne hāso vā saŋvegaṭṭhāne saŋvegajananaŋ[17] vā[18] dātuŋ yuttaṭṭhāne dānaŋ[19] vā nâhosi.[20] Dve pi pana janā evaŋ cintayiŋsu: 'kiŋ ettha oloketabbam atthi, sabbe p'ime[21] appatte vassasate apaṇṇattikabhāvaŋ gamissanti, amhehi pana ekaŋ mokkhadhammaŋ[22] pariyesituŋ vaṭṭatîti' ārammaṇaŋ gahetvā nisīdiŋsu. Tato Kolito Upatissaŋ āha: 'samma Upatissa na tvaŋ aññesu divasesu[23] viya haṭṭhapahaṭṭho[24] anattamanadhātuko 'si, kiŋ te sallakkhitaŋ' ti.[25] 'Samma Kolita etesaŋ olokane sāro

---

[1] K. akaŋsu.
[2] C. C[a]. kariŋsū ti.
[3] F. *om.*
[4] C. uddhim.
[5] F., C., C[a]. parivārā. F. *corr. om.*
[6] F. C[a]. *om.*
[7] C[a]. °samāpajjaŋ. K. °samajo.
[8] K. C[a]. honti. B. ahosi.
[9] K. matipatiññaŋ *for* ma°.
[10] C[a]. *rep.*
[11] K. saŋvejanti. C[a]. saŋvijjanti. C. B. saŋvejenti.
[12] C. C[a]. *om.*
[13] C[a]. dāyādam.
[14] C. *a.* pi taŋ. C[a]. *a.* pi.
[15] F. °gatassa.
[16] F. purimesu.
[17] K. C[a]. saŋvego.
[18] K. *a.* dāyaŋ.
[19] K. dāyaŋ.
[20] F. nāhoti; *corr.* K. na hoti. C[a]. na hosi.
[21] F. v'ime.
[22] F. ekamo°.
[23] C. aññadi°.
[24] K. *a.* idāni.
[25] K. *a.* So āha.

nāma[1] natthi, niratthakam etaŋ,[2] attano mokkhadhammaŋ gavesituŋ vaṭṭatîti' idaŋ cintayanto nisinno'mhi; tvaŋ pana kasmā anattamano' ti.[3] So pi tath' eva āha.[4]

Ath' assa attanā saddhiŋ ekajjhāsayanaŋ ñatvā Upatisso āha:[5] 'amhākaŋ ubhinnam pi sucintitaŋ, mokkhadhammaŋ pana[6] gavesantehi[7] ekā pabbajjā[8] laddhuŋ vaṭṭati, kassa santike pabbajāmā' ti.

Tena kho pana samayena Sañjayo[9] paribbājako Rājagahe paṭivasati, mahatiyā paribbājikaparisāya[10] saddhiŋ. Te 'tassa santike pabbajissāmā' ti, pañca māṇavakasatāni 'sivikā[11] ca rathe ca gahetvā gacchathā' ti uyyojetvā,[12] pañcahi pi satehi saddhiŋ Sañjayassa santike pabbajiŋsu. Tesaŋ pabbajitakālato[13] paṭṭhāya Sañjayo atirekalābhaggayasaggappatto ahosi,[14] katipâhen' eva sabbaŋ Sañjayassa samayaŋ parimadditvā: 'ācariya tumhākaŋ jānanasamayo ettako va, udāhu uttarim pi atthîti' pucchiŋsu. 'Ettako va; sabbaŋ tumhehi ñātaŋ' ti vutte,[15] cintayiŋsu: 'evaŋ sati imassa santike brahmacariyavāso[16] niratthako, mayaŋ yaŋ[17] mokkhadhammaŋ gavesituŋ nikkhantā taŋ[18] imassa santike uppādetuŋ na sakkoma,[19] mahā kho pana Jambudīpo gāmanigamarājadhāniyo carantā[20] addhā[21] mokkhadhammadesakaŋ kañci ācariyaŋ labhissāmā' ti. Tato paṭṭhāya yattha yattha 'paṇḍitasamaṇabrāhmaṇā atthîti'[22] vadanti, tattha tattha gantvā sākacchaŋ karonti. Tehi puṭṭhapañhaŋ aññe

---

[1] C., Ca., K., B. *om.*
[2] C. °kam ev' etaŋ. Ca. °kam eva taŋ.
[3] K. B. 'sîti. [4] C. tath' evâha. [5] K. *a.* samma.
[6] K. *a.* gavesituŋ vaṭṭati. [7] K. *a.* nāma.
[8] K. B. ekaŋ °jjaŋ. [9] B. *a.* māma.
[10] K. °aka°. [11] K. B. °kāyo.
[12] B. *a.* te ubho pi ekāya sivikāya ekena rathena gantvā—*then* Sañjayassa, *etc.* [13] K. *corr.* °itato.
[14] Ca. *a.* tena. K. *a.* te. [15] K. *a.* te. [16] F. *a.* va.
[17] K. B. *om.* [18] C. Ca. *so.* K. caramānā.
[19] Ca. sakkā amhākaŋ (Kho, *etc.*). [20] F. *a.* tattha.
[21] B. mokkhadhammaŋ desitaŋ kiñci. [22] K. santī.

kathetuŋ na sakkonti; te pana[1] tesaŋ pañhaŋ vissajjenti; evam sakalajambudīpaŋ[2] pariganhitvā[3] nivattitvā sakaṭṭhānam eva[4] āgantvā: 'samma Kolita amhesu[5] yo paṭhamaŋ amataŋ adhigacchati, so itarassa[6] ārocetū' ti[7] katikaŋ akaŋsu. Evaŋ tesu katikaŋ katvā viharantesu Satthā vuttânukkamena[8] Rājagahaŋ patvā Veḷuvanaŋ paṭiggahetvā Veḷuvane viharati; tadā:[9] 'caratha bhikkhave cārikaŋ bahujanahitāyā' ti ratanattayaguṇappakāsanatthaŋ[10] uyyojitānaŋ ekasaṭṭhiyā arahantānaŋ antare[11] pañcavaggiyānaŋ abbhantaro[12] Assajimahāthero[13] paṭinivattitvā Rājagahaŋ āgato punadivase pāto va pattacīvaraŋ ādāya Rājagahaŋ piṇḍāya pāvisi. Tasmiŋ samaye Upatissaparibbājako pāto va bhattakiccaŋ katvā Paribbājakârāmaŋ gacchanto theraŋ disvā cintesi: 'mayā evarūpo nāma pabbajito na diṭṭhapubbo yeva ye loke arahanto[14] vā arahattamaggaŋ vā samāpannā,[15] ayaŋ tesaŋ bhikkhūnaŋ[16] aññataro. Yannūnâhaŋ imaŋ bhikkhuŋ upasaṅkamitvā puccheyyaŋ: 'kaŋsi[17] tvaŋ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā tvaŋ dhammaŋ rocesîti.' Ath' assa etad ahosi: 'akālo kho imaŋ bhikkhuŋ pañhaŋ pucchituŋ, antaragharaŋ[18] paviṭṭho piṇḍāya carati. Yannūnâhaŋ imaŋ bhikkhuŋ piṭṭhito[19] piṭṭhito anubandheyyaŋ, atthikehi upaññātaŋ[20] maggaŋ'[21] ti. So theraŋ laddhapiṇḍapātaŋ aññataraŋ okāsaŋ gacchantaŋ disvā nisīditukāmataŋ c'assa ñatvā

---

[1] Cª. *om.* [2] K. °jambū°. [3] K. *a.* pacchā.
[4] Cª. °ṭṭhān' eva. [5] F. *om.*
[6] F., C., Cª., B. *om.* [7] K. *a.* aññamaññaŋ.
[8] K. anukk°. [9] K. *a.* Satthārā.
[10] Cª. °tthāya. [11] K. antare *after* pa°.
[12] F. C. abhantare. Cª. B. abbhantare.
[13] F., C., Cª. Assajithero. K. Assajitathero.
[14] F. *corr.* arahantā (?).
[15] C. samāpatto. Cª. samāpattaŋ vā.
[16] K. bhikkhu. [17] F. *corr.* k'āsi.
[18] K. *a.* ayaŋ. [19] K. *om.* [20] Cª. upasa°.
[21] B. *a.* piṭṭhito piṭṭhito anubandhîti.

attano paribbājakapīṭhakaŋ[1] paññāpetvā adāsi; bhattakiccapariyosāne pi'ssa attano kuṇḍikāya udakaŋ adāsi. Evaŋ ācariyavattaŋ katvā katabhattakiccena therena saddhiŋ madhurapaṭisanthāraŋ katvā evam āha[2]: 'vippasannāni[3] kho pana[4] te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo, pariyodāto, kaŋsi[5] tvaŋ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā[6] tvaŋ dhammaŋ rocesîti' pucchi. Thero cintesi: 'ime paribbājakā nāma sāsanassa paṭipakkhabhūtā, imassa sāsane[7] gambhīrataŋ dassessāmîti[8] attano navakabhāvaŋ dassento āha: 'ahaŋ kho āvuso navo acirappabbajito adhunâgato imaŋ dhammavinayaŋ,[9] na tāvâhaŋ[10] sakkhissāmi vitthārena dhammaŋ desetuŋ' ti. Paribbājako: 'ahaŋ Upatisso nāma, tvaŋ yathā sattiyā appaŋ vā bahuŋ vā vadatu;[11] etaŋ nayasatena nayasahassena paṭivijjhituŋ mayhaŋ bhāro' ti cintetvā āha:

> 'Appaŋ vā bahuŋ vā bhāsassu
> atthañ ñeva me brūhi
> atthen' eva[12] me attho
> kiŋ kāhasi vyañjanaŋ bahuŋ' ti.

Evaŋ vutte, thero: 'ye dhammā hetuppabhavā' ti[13] gāthaŋ āha. Paribbājako paṭhamapadadvayam eva sutvā sahassanayasampanne[14] sotâpattiphale[15] patiṭṭhahi, itaraŋ

---

[1] F. °piṭṭhikaŋ. C^a. °pīthaŋ. [2] K. *om.* evam āha.
[3] F. pavippa°; *corr.* paṭippa°.
[4] F., C., C^a., K. *om.* B. *om.* te. [5] F. *corr.* k'āsi.
[6] K. *a.* dhammassa vā. C^a. Kasmā *for* Kassa vā.
[7] B. sāsanassa. [8] K. *a.* atha kho thero.
[9] F. dhammaŋ vi°.
[10] C^a. na yannūnâhaŋ. F. na, nâhaŋ. K. na tāva.
[11] F. vadatha. K. C^a. vada.
[12] C., C^a., K. atthena.
[13] K. *a.* tesaŋ hetuŋ Tathāgato, tesañ ca yo nirodho evaŋvādī mahāsamaṇo (*completing the verses*).
[14] K. B. °patimaṇḍite *for* °sampanne.
[15] K. °magge *for* phale.

padadvayaŋ sotâpannakāle[1] niṭṭhāpesi.[2] So pi[3] sotâpanno[4] hutvā uparivisese appavattante 'bhavissati ettha kāraṇaŋ' ti sallakkhetvā theraŋ āha: 'bhante mā uparidhammadesanaŋ vaḍḍhayittha, ettakam eva hotu,[5] kuhiŋ amhākaŋ[6] Satthā vasatîti.' 'Veḷuvane[7] āvuso' ti. 'Tena hi bhante tumhe purato yātha;[8] mayhaŋ eko sahāyako atthi, amhehi ca aññamaññaŋ katikā katā,[9] "yo[10] paṭhamaŋ amataŋ[11] adhigacchati so ārocetū" ti, ahaŋ taŋ patiññaŋ[12] mocetvā mama[13] sahāyakaŋ gahetvā tumhākaŋ gatamaggen'[14] eva Satthu santikaŋ āgamissāmîti'[15] pañcapatiṭṭhitena therassa pādesu[16] nipatitvā, tikkhattum padakkhiṇaŋ katvā, theraŋ uyyojetvā, Paribbājakārāmâbhimukho agamāsi. Kolitaparibbājako taŋ dūrato vâgacchantaŋ[17] disvā: 'ajja mayhaŋ sahāyakassa[18] mukhavaṇṇo na aññadivasesu[19] viya, addhā tena amataŋ adhigataŋ bhavissatîti' amatâdhigamaŋ pucchi. So pi'ssa: 'Ām'[20] āvuso amatam adhigataŋ' ti paṭijānitvā, tam eva gātham abhāsi. Gāthāpariyosāne Kolito sotâpattiphale patiṭṭhahitvā āha: 'kuhiŋ kira samma amhākaŋ Satthā vasatîti.'[21] 'Veḷuvane kira samma,[22] evaŋ no ācariyena Assajittherena kathitaŋ' ti. 'Tena hi samma āyāma, Satthāraŋ passissāmā' ti. Sāriputtatthero ca nām' esa sadâpi ācariyapūjako va[23] tasmā sahāyakaŋ[24] evam āha: 'samma amhehi amataŋ[25] adhigataŋ amhākaŋ ācariyassa Sañjayaparibbājakassâpi kathessāma; bujjha-

---

[1] K. sotâpatiphalakāle. B. sotâpattiphalappattakāle.
[2] F. niṭṭhāsi. [3] F., C., C[a]. *om.* [4] K. sotâpattipanno.
[5] K. hoti. [6] K. tumhākaŋ.
[7] K. *a.* viharati. [8] F. ṭhāta. C[a]. yathā.
[9] B. katikaŋ katvā *and a.* amhesu. [10] F. *rep.*
[11] C. C[a]. am° pa°. [12] C[a]. *om.* [13] F., C., C[a]., B. *om.*
[14] F. āgamaṇama°. [15] F. B. °ssāmāti.
[16] B. pādamūlesu. [17] C., C[a]., K., B. va ā°.
[18] K. sahāyassa. [19] K. aññesu di°. [20] F., K., B. *om.*
[21] K. pativ°. [22] C. C[a]. sammāti.
[23] F. *om.* [24] C., C[a]., K. sahāyaŋ.
[25] F. *om.* C., C[a]., B. adhigataŋ amataŋ.

māno paṭivijjhissati,[1] apaṭivijjhanto amhākaŋ saddahitva Satthu santikaŋ gamissati, Buddhānaŋ desanaŋ[2] sutvā maggaphalapaṭivedhaŋ karissatîti.' Tato[3] dve pi janā Sañjayassa santikaŋ agamaŋsu. Sañjayo te disvā: 'kiŋ tātā koci vo amatamaggadesako laddho' ti pucchi. 'Āma ācariya laddho, Buddho loke uppanno, dhammo[4] uppanno, saṅgho[5] uppanno, tumhe tucche asāre[6] vicaratha,[7] etha Satthu santikaŋ gamissāmā'[8] ti. 'Gacchatha tumhe, ahaŋ na sakkhissāmîti.' 'Kiŋ kāraṇā' ti.[9] 'Ahaŋ mahājanassa ācariyo hutvā vicariŋ, tassa[10] me antevāsibhāvo[11] cāṭiyā udañcanabhāvappatti[12] viya hoti, na sakkhissām' ahaŋ[13] antevāsikavāsaŋ[14] vasituŋ' ti. 'Mā evaŋ karittha[15] ācariyā' ti. 'Hotu tātā gacchatha tumhe, nâhaŋ sakkhissāmîti.' 'Ācariya loke Buddhassa uppannakālato paṭṭhāya mahājano gandhamālâdihattho gantvā tam eva pūjessati, mayam pi tatth' eva gamissāma, tumhe kiŋ karissathā' ti. 'Tātā kiŋ nu kho imasmiŋ loke dandhā bahū, udāhu paṇḍitā' ti. 'Dandhā ācariya bahū, paṇḍitā nāma katipayā[16] eva[17] hontîti.' 'Tena hi tātā[18] paṇḍitā paṇḍitasamaṇassa[19] Gotamassa santikaŋ gamissanti, dandhā dandhassa[20] mama santikaŋ āgamis-

---

[1] C^a. apaṭi°. [2] F. Buddhāde°. K. Buddhassa.
[3] F., C., C^a. *a.* pi. [4] F., C., C^a. *a.* va.
[5] K. B. *a.* loke. [6] K. *a.* gahetvā.
[7] B. *a.* tasmā. [8] K. gacchāmā, *and a.* so āha.
[9] K. *a.* pucchiŋsu—so āha. [10] B. vicarantassa.
[11] K. °vāsikavāso nāma. F. antevāsivāso. C. C^a. *a.* so.
[12] MSS. *and* F. *are sadly at sea here.* Udañcana *of* S. *is a bucket for drawing water out of a well. See* M. W., '*Sanskrit Dictionary,*' *s. v.*
[13] K. °mi'haŋ. C. C^a. °māhaŋ.
[14] F., C., C^a. °vāsivāsaŋ. [15] F. B. kari.
[16] F. katici. C. C^a. kati. B. kadāci.
[17] C^a. evaŋ. K. va. [18] F. *om.*
[19] F. K. paṇḍitā sa°. B. sa°.
[20] F. K. dandhā. B. *also, with* amhākaŋ *for* mama. C^a. *om.*

santi, gacchatha tumhe, nâhaŋ gamissāmîti.' Te 'paññāyissatha tumhe ācariyā '[1] ti pakkamiŋsu. Tesu gacchantesu Sañjayassa parisā bhijji;[2] tasmiŋ khaṇe ārāmo tuccho ahosi. So tucchaŋ ārāmaŋ disvā uṇhaŋ lohitaŋ chaḍḍesi. Tehi pi saddhiŋ gacchantesu pañcasu paribbājakasatesu Sañjayassa[3] aḍḍhateyyasatāni[4] nivattiŋsu,[5] attano antevāsikehi aḍḍhateyyehi paribbājakasatehi saddhiŋ Veḷuvanaŋ agamaŋsu. Satthā catuparisamajjhe nisinno dhammaŋ desento te dūrato va[6] disvā bhikkhū āmantesi: 'ete[7] bhikkhave dve sahāyakā[8] āgacchanti Kolito ca Upatisso ca,[9] etaŋ me sāvakayugaŋ bhavissati aggaŋ bhaddayugaŋ '[10] ti. Te Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ nisīdiŋsu.[11] Te Bhagavantaŋ etad avocuŋ: 'labheyyāma mayaŋ bhante Bhagavato santike pabbajjaŋ, labheyyāma upasampadaŋ' ti. 'Etha bhikkhavo' ti,[12] Bhagavā avoca—'svākkhāto[13] dhammo, caratha brahmacariyaŋ sammā dukkhassa antakiriyāyā' ti; sabbe iddhimayapattacīvaradharā vassasatikatherā viya ahesuŋ.

Atha nesaŋ parisāya[14] caritavasena[15] Satthā dhammadesanaŋ vaḍḍhesi, ṭhapetvā dve aggasāvake avasesā arahattaŋ pāpuṇiŋsu; aggasāvakānaŋ pana uparimaggattayakiccaŋ[16] na niṭṭhāsi. Kiŋ kāraṇā? Sāvakapāramīñāṇassa mahantatāya. Athâyasmā Mahāmoggallāno

---

[1] Cᵃ. ācariy' assā ti. [2] K. *corr.* bhijjisuŋ.
[3] K. *a.* parisā. [4] K. *a.* °paribbājaka°.
[5] K. *a.* te, *and rep.* attano. B. *a.* tesu gacchantesu.
[6] K. B. *a.* āgacchante. [7] F. *om.*
[8] F. sahāyā (*constant variation in MSS. between simple forms and those in* °ka). [9] B. cāti, *etc.*
[10] Cᵃ. *a.* bhavissati aggaŋ bhaddayugan ti. K. aggadabhadrayuggaŋ bhavissatîti.
[11] K. B. *a.* nisīditvā ca pana.
[12] Cᵃ. labhati *for* ti e° bh° ti.
[13] F. C. *a.* Bhagavatā. Cᵃ. *a.* vatā. [14] K. *a.* pubba°.
[15] F. cariyāva°. C. Cᵃ. parisāyāca°.
[16] F., C., Cᵃ. °maggakiccaŋ.

pabbajitadivasato[1] sattame divase Magadharaṭṭhe Kallavāḷagāmakaŋ upanissāya viharanto thīnamiddhe okkamante Satthārā saŋvejito[2] thīnamiddhaŋ vinodetvā Tathāgatena dinnaŋ dhātukammaṭṭhānaŋ suṇanto va uparimaggattayakiccaŋ[3] niṭṭhāpetvā, sāvakapāramīñāṇassa matthakaŋ patto. Sāriputtatthero pi pabbajitadivasato[4] addhamāsaŋ atikkamitvā Satthārā saddhiŋ tam eva Rājagahaŋ upanissāya Sūkarakhatalene[5] viharanto attano bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Vedanāpariggahasuttante[6] desiyamāne suttânusārena ñāṇaŋ pesetvā parassa vaḍḍhitaŋ bhattaŋ[7] bhuñjanto viya sāvakapāramīñāṇassa matthakaŋ patto.[8] Nanu câyasmā mahāpañño; atha kasmā Mahāmoggallānato ciratarena sāvakapāramīñāṇaŋ pāpuṇîti.' Parikammamahantatāya; yathā hi duggatamanussā[9] katthaci gantukāmā khippam eva nikkhamanti, rājūnaŋ pana hatthivāhanakappanâdimahantaŋ[10] parikammaŋ laddhuŋ vaṭṭati, evaŋ sampadaŋ idaŋ veditabbaŋ. Taŋ divasam eva[11] pana Satthā vaḍḍhamānakacchāyāya[12] Veḷuvane sāvakasannipātaŋ katvā[13] dvinnaŋ therānaŋ aggasāvakaṭṭhānaŋ datvā Pātimokkhaŋ uddisi. Bhikkhū ujjhāyiŋsu: 'Satthā mukholokanena[14] bhikkhaŋ deti, aggasāvakaṭṭhānaŋ dentena nāma paṭhamaŋ pabbajitānaŋ pañcavaggiyānaŋ dātuŋ vaṭṭati; ete anolokentena Yasattherapamukhānaŋ pañcapaṇṇāsāya[15] bhikkhūnaŋ dātuŋ vaṭṭati; ete anolokentena

---

[1] K. *a.* paṭṭhāya. [2] F. saŋvedito. K. *a.* ṭhito.
[3] F. °maggatāya ki°. C[a]. maggatthāya ki°.
[4] K. B. *a.* paṭṭhāya.
[5] C[a]. sūkarekhata°. K. sukarakhāda°. C. °khanitaleṇe. F. °bateleṇe.
[6] K. B. °haṇa°. [7] C., C[a]., B. vaḍḍhitabhattaŋ.
[8] K. pāpuṇi. [9] S. *a.* yattha.
[10] F. °nādiŋ mahantaŋ. B. °dīhi.
[11] F. *om.* C. C[a]. yeva for *eva.*
[12] K. B. *om.* [13] F. *om.*
[14] F. °lokena. C. lokana. C[a]. °lokantaŋ.
[15] F. *corr.* °paññāsāya. C[a]. pannāsāya. K. paññāsānaŋ.

Bhaddavaggiyānaŋ;[1] ete anolokentena Uruvelakassapādīnaŋ tebhātikānaŋ dātuŋ vaṭṭati,[2] ettake[3] pahāya sabbapacchāpabbajitānaŋ aggasāvakaṭṭhānaŋ dentena[4] mukhaŋ oloketvā dinnaŋ' ti vadiŋsu.[5] Satthā: 'kiŋ kathetha bhikkhave' ti pucchitvā, 'idaŋ nāmā' ti vutte, 'nâhaŋ bhikkhave mukhaŋ oloketvā bhikkhaŋ[6] demi, etesaŋ pana attanā attanā patthitapatthitam[7] eva demi. Aññākoṇḍañño[8] hi ekasmiŋ sasse navavāre[9] aggasassadānāni dento[10] na[9] aggasāvakaṭṭhānaŋ patthetvā[11] adāsi; aggadhammaŋ pana arahattaŋ sabbapaṭhamaŋ paṭivijjhituŋ patthetvā adāsîti.'[12] 'Kadā Bhagavā ti.' 'Suṇissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. Bhagavā atītaŋ āhari:[13]

'Bhikkave ito ekanavutikappe Vipassī[14] Bhagavā loke udapādi. Tadā Mahākāḷo Cūḷakāḷo ti dve bhātikā kuṭimbikā mahantaŋ sālikkhettaŋ vapāpesuŋ. Ath'ekadivasaŋ Cūḷakāḷo sālikkhettaŋ gantvā ekaŋ sāligabbhaŋ phāletvā khādi; taŋ[15] atimadhuraŋ ahosi. So Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa[16] sāligabbhadānaŋ dātukāmo hutvā, jeṭṭhakabhātikaŋ upasaṅkamitvā: 'bhātika sāligabbhaŋ[17] phāletvā Buddhānaŋ anucchavikaŋ katvā[18] pacāpetva, dānaŋ demā' ti āha.[19] 'Kiŋ vadesi tāta,[20] sāligabbhaŋ phāletvā dānaŋ nāma n'eva atīte bhūtapubbaŋ nânāgate bhavissati, mā sassaŋ nāsayîti.'[21] So punappunaŋ yāci

---

1 K. *a.* tiŋsajanānaŋ dātum vaṭṭati. B. *a.* ti°.
2 F. B. *om.* C. Ca. bhātikānaŋ ete pana.
3 K. ete pan' ettake. B. etena pana ett° mahāthere.
4 Ca. *corr. a.* va tu. B. dadantena. 5 K. *om.*
6 K. bhikkhūnaŋ dānaŋ. B. *a.* na. 7 K. patiṭṭhitam.
8 K. B. Aññāta° (*al.*). 9 C. nava. Ca. n'eva.
10 F. Ca. dente. B. dadante. 11 K. paṭṭhitvā.
12 K. taŋ sutvā āhaŋsu.
13 F., C., Ca., B. *om.* K. *om.* Bhagavā.
14 C. Vipassi. B. *a.* nāma. 15 F., C., Ca., B. *om.*
16 F., C., Ca., B. saṅghassa. 17 F. sālikaŋ gabbhaŋ.
18 K. *a.* mayaŋ. 19 K. *a.* Mahākālo āha. 20 K. B. *om.*
21 K. vināsehi *and om.* ti. B. na *for* ma, *and a.* vutto pi *before* so.

yeva.[1] Atha naŋ bhātā: 'tena hi khettaŋ dve koṭṭhāse katvā mama koṭṭhāsaŋ anāmasitvā[2] attano khettakoṭṭhāse yaŋ icchasi taŋ karohîti' āha. So 'sādhū' ti khettaŋ vibhajitvā[3] bahumanusse hatthakammaŋ yācitvā sāligabbhaŋ phāletvā nirudake[4] khīre pacāpetvā sappimadhusakkharāhi[5] yojetvā Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaŋ datvā bhattakiccapariyosāne:[6] 'imaŋ bhante mama aggadānaŋ aggadhammassa sabbapathamaŋ paṭivedhāya saŋvattatū'[7] ti āha. Satthā, 'evaŋ hotū' ti anumodanaŋ akāsi. So pacchā[8] khettaŋ gantvā olokento sakalakhette[9] kaṇṇikābaddhehi viya sālisīsehi sañchannaŋ disvā pañcavidhapītiŋ[10] paṭilabhitvā,[11] 'lābhā[12] vata me' ti cintetvā[13] puthukakāle puthukaggaŋ nāma adāsi, gāmavāsīhi saddhiŋ aggasassadānaŋ nāma adāsi[14] dāyane dāyanaggaŋ[15] veṇikaraṇe veṇaggaŋ, kalāpâdīsu[16] kalāpaggaŋ, khaḷaggaŋ[17] khaḷabhaṇḍaggaŋ koṭṭhaggaŋ ti evaŋ ekasasse[18] navavāre aggadânaŋ adāsi. Tassa sabbavāre[19] gahitagahitaṭṭhānaŋ[20] paripūri, sassaŋ atirekaŋ uṭṭhānasampannaŋ[21] ahosi; dhammo nām'esa attānaŋ rakkhantaŋ rakkhati. Tenâha Bhagavā:[22]

---

[1] C. Cª. eva. K. bhātiko. [2] F. *corr.* amanasikatvā.
[3] B. visajjitvā.
[4] Cª. nirudaka°. K. B. °kena khirena.
[5] F., C., Cª. °sakkarāhi. K. B. °ādīhi (K. sakk°).
[6] Cª. °āvasāne. [7] K. sampajjatū.
[8] F., C., Cª., B. *om.* [9] K. B. °ttaŋ.
[10] C., K., Cª. °vidhaŋ pītiŋ. [11] K. labh°.
[12] K. *a.* suladdhā.
[13] K. *a.* khirakāle khiram aḍāsi. [14] F. *om.*
[15] K. B. lāy° lāyanaggaŋ. [16] C. Cª. kalāpāsu.
[17] C. khaḷagge. K. maḷ° maḷaggaŋ *and a.* khalaggabh° koṭṭhagge ko°. B. *a.* maddanaggaŋ minaggaŋ, *and om.* kh°. [18] C. Cª. ekasassena.
[19] K. sabbesu vāresu. Cª. B. °vāresu.
[20] C. sugahitā°. F. gahitaṭṭhānaŋ.
[21] F. udhāpanasaŋpannaŋ (=utthāpana°?).
[22] F., C., Cª. *om.*

'Dhammo have rakkhati dhammacāriŋ
dhammo suciṇṇo sukhaŋ āvahāti.
Es'[1] ānisaŋso dhamme suciṇṇe,
na duggatiŋ gacchati dhammacārī' ti.[2]

Evaŋ esa Vipassīsammāsambuddhakāle[3] aggadhammaŋ[4] paṭhamaŋ paṭivijjhituŋ patthento navavāre[5] aggadānāni[6] adāsi. Ito satasahassakappamatthake[7] pana Haŋsavatīnagare Padumuttarabuddhakāle pi sattâhaŋ mahādānaŋ datvā tassa Bhagavato pādamūle nipajjitvā aggadhammassa paṭhamaŋ paṭivijjhanattham eva patthanaŋ ṭhapesi. Iti iminā patthitam eva mayā dinnaŋ, nâhaŋ mukhaŋ oloketvā[8] demîti.' 'Yasakulaputtapamukhā pañcapaññāsajanā kiŋ kammaŋ kariŋsu bhante' ti.[9] 'Ete pi[10] ekassa Buddhassa santike arahattaŋ[11] patthentā[12] bahuŋ puññakammaŋ katvā aparabhāge anuppanne Buddhe sahāyakā hutvā vaggabandhanena[13] puññāni karontā[14] anāthasarīrāni[15] paṭijaggantā vicariŋsu. Te ekadivasaŋ sagabbhaŋ itthiŋ kālakataŋ disvā 'jhāpessāmā' ti susānaŋ hariŋsu;[16] etesu[17] pañca jane[18] 'tumhe jhāpethā' ti susāne ṭhapetvā, sesā[19] gāmaŋ paviṭṭhā. Yasadārako taŋ sarīraŋ[15] sūlehi vijjhitvā parivattetvā[20] parivattetvā jhāpento asubhasaññaŋ paṭilabhi,[21] itaresam pi catunnaŋ janānaŋ: 'passatha bho imaŋ sarīraŋ tattha tattha viddhastacammaŋ[22] kabaragorūpaŋ viya asuciŋ[23] duggandhaŋ

---

[1] F. etā. [2] K. *a.* Aññātakoṇḍañño.
[3] F., C., C[a]. Vipassi°. [4] K. *a.* sabba°.
[5] F., C., C[a]. nava. [6] K. °naŋ.
[7] K. ka°- sa°-. C[a]. °Kena (*om.* pana).
[8] K. *a.* bhikkhaŋ. [9] K. *a.* satthā āha.
[10] K. *a.* bhikkhave. [11] C. C[a]. arahattassa.
[12] K. C[a]. °nto. [13] K. °bandhena.
[14] C[a]. °nto. [15] B. *qualifies with* °mata°.
[16] K. āhar°. [17] K., C[a]., B. tesu. [18] K. janesu.
[19] K. *a.* janā. [20] K. C[a]. *om.* [21] K. °itvā.
[22] K. viddhata°. F. viddhastañ ca°. C[a]. °mma°. B. vidhaŋsita. [23] F. *om.*

paṭikkūlaŋ' ti dassesi; te pi tattha[1] asubhasaññaŋ paṭilabhiŋsu. Te pañca pi[2] janā gāmaŋ gantvā sesasahāyakānaŋ kathayiŋsu. Yaso pana dārako gehaŋ gantvā mātāpitunnañ ca bhariyāya ca[3] kathesi; te sabbe[4] pi asubhaŋ bhāvayiŋsu. Idam etesaŋ[5] pubbakammaŋ. Ten'[6] eva Yasassa itthāgāre susānasaññā[7] uppajji, tāya ca upanissayasampattiyā sabbesaŋ visesâdhigamo nibbatti.

Evaŋ ime pi attanā[8] patthitam eva labhiŋsu, 'nâhaŋ[9] mukhaŋ oloketvā[10] dammîti.' 'Bhaddavaggiyasahāyakā[11] pana kiŋ kammaŋ[12] kariŋsu bhante' ti.[13] 'Ete pi pubbabuddhānaŋ santike arahattaŋ patthetvā[14] puññāni katvā aparabhāge anuppanne Buddhe tiŋsadhuttā hutvā Tuṇḍilovādaŋ sutvā saṭṭhivassasahassāni[15] pañcasīlāni rakkhiŋsu; evaŋ ime pi attanā patthitam eva labhiŋsu, nâhaŋ mukhaŋ oloketvā dammîti.' 'Uruvelakassapâdayo pana[16] bhante kiŋ kariŋsū' ti.[17] 'Arahattam eva patthetvā[14] puññāni[18] kariŋsu, ito hi dve navutikappe[19] Tisso Phusso ti dve Buddhā uppajjiŋsu; Phussabuddhassa Mahindo nāma rājā pitā ahosi. Tasmiŋ pana sambodhiŋ patte, rañño kaṇiṭṭhaputto[20] aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako ahosi. Rājā Satthu santikaŋ gantvā: 'jeṭṭhaputto me Buddho, kaṇiṭṭhaputto[21] aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako' ti te oloketvā 'mam' eva Buddho, mam' eva dhammo, mam' eva saṅgho' ti[22]—'namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassā' ti tikkhattuŋ udānaŋ udānetvā Satthu pādamūle

---

[1] K. *rep.* [2] C. C[a]. *om.* [3] C. C[a]. bhariyañ ca.
[4] F. sabbaŋ. [5] K. tesaŋ. [6] K. B. eten'.
[7] F. °saññaŋ. C. susānasaññā. [8] K. attano.
[9] C[a]. *a.* bhikkhave. [10] K. *a.* bhikkhaŋ (*al.*).
[11] F. Bhaddavaggiyā sā°. K. °yā tiŋsa°.
[12] F, C., C[a]., K. *om.*
[13] K. *a.* pucchiŋsu satthā āha (*al.*). [14] K. °ntā.
[15] C. saṭṭhiŋ va°. [16] K. ca.
[17] K. *a.* pubbe Buddhānaŋ santike. B. *a.* te pi.
[18] C[a]. puññaŋ. [19] K. dvā navutti°. [20] C. kaniṭṭho.
[21] K. *a.* me. [22] K. *om.*

nipajjitvā: 'bhante idāni me navutivassasahassaparimāṇassa[1] āyuno koṭiyaŋ nisīditvā[2] niddāyanakālo viya, aññesaŋ gehadvāraŋ agantvā[3] yāvâhaŋ jīvāmi, tāva me cattāro paccaye adhivāsethā' ti, paṭiññaŋ gahetvā, nibaddhaŋ buddhûpaṭṭhānaŋ karoti. Rañño pana apare pi tayo puttā ahesuŋ; tesu jeṭṭhassa pañca yodhasatāni parivārā,[4] majjhimassa tīni,[5] kaniṭṭhassa dve. Te: 'mayam pi bhātikaŋ bhojessāmā' ti pitaraŋ okāsaŋ yācitvā alabhamānā,[6] punappunaŋ yācantā pi alabhitvā, paccante kupite tassa vūpasamaṇatthāya pesitā paccantaŋ vūpasametvā pitu santikaŋ āgamiŋsu.[7] Atha ne pitā āliṅgitvā sīse cumbitvā: 'varaŋ vo tātā dammîti' āha. Te: 'sādhu devā ti' varaŋ gahitakaŋ katvā[8] puna katipâhaccayena pitarā 'gaṇhatha tātā varaŋ' ti vuttā: 'deva amhākaŋ aññena kenaci attho natthi, ito paṭṭhāya mayaŋ bhātikaŋ bhojessāma, imaŋ no varaŋ dehîti' āhaŋsu. 'Na demi tātā' ti. 'Niccakālaŋ adento,[9] satta saŋvaccharāni dethā'[10] ti. 'Na demi tātā' ti. 'Tena hi[11] cha[12] pañca cattāri tīṇi dve ekaŋ saŋvaccharaŋ satta māse cha māse pañca māse cattāro māse tayo māse dethā' ti. 'Na demi tātā' ti. 'Hotu deva ekekassa no ekekaŋ māsaŋ katvā tayo māse dethā' ti. 'Sādhu tātā tena hi tayo māse bhojethā' ti.[13] Tesaŋ pana tiṇṇam pi eko va koṭṭhâgāriko[14] eko[15] āyuttako tassa[16] dvādasanahutaŋ purisaparivāro.[17] Te[18] te pakkosā-

---

[1] K. navati°. [2] K. *corr. a.* macumukhe.
[3] F., C., Ca., K. āgantvā.
[4] F., C., Ca. parivāro. K. B. °rāni.
[5] C., Ca., B. *a.* satāni.
[6] F., C., Ca., K. *om.* B. alabhitvā. [7] Ca. ag°.
[8] C. Ca. datvā. [9] S. Ca. °ntā. K. adatvā.
[10] K. B. *a.* devā. [11] C. tehi.
[12] C. Ca. *om.* K. *a.* saŋvaccharāni.
[13] K. *a.* te pi tutthā rājānaŋ vanditvā sakaṭṭhānaŋ eva gato.
[14] Ca. Koṭṭhāso. [15] C. *om.* B. *a.* va. [16] K. tesaŋ.
[17] K. °nahuttaparisāparivāro. C., Ca., B. °nahutā.
[18] C. Ca. *om.*

petvā: 'mayaŋ imaŋ temāsaŋ dasasīlāni gahetvā[1] kāsāyāni[2] nivāsetvā Satthārā saha vāsaŋ vasissāma; tumhe ettakaŋ nāma dānavattaŋ gahetvā devasikaŋ navutisahassānaŋ bhikkhaūnaŋ yodhasahassassa[3] ca no sabbaŋ khādanīyaŋ bhojanīyaŋ saŋvatteyyātha;[4] mayaŋ hi ito paṭṭhāya na kiñci vakkhāmā' ti vadiŋsu. Te tayo pi janā parivārakapurisasahassaŋ[5] gahetvā dasasīlāni samādāya kāsāvanivatthā[6] vihāre yeva vasiŋsu. Koṭṭhâgāriko ca āyuttako ca ekato hutvā tiṇṇaŋ bhātikānaŋ koṭṭhâgārehi[7] vārena vārena dānavattam gahetvā dānaŋ denti, kammakarānaŋ pana puttā yāgubhattâdīnaŋ[8] atthāya rodanti.[9] Te tesaŋ bhikkhusaṅghe anāgate yeva yāgubhattâdīni denti, bhikkhusaṅghassa bhattakiccâvasāne kiñci atirekaŋ, na bhūtapubbaŋ.[10] Te aparabhāge: 'dārakānaŋ demā' ti attanâpi gahetvā khādiŋsu, manuññaŋ pi[11] āhāraŋ disvā adhivāsetuŋ nâsakkhiŋsu; te[12] pana caturasītisahassā[13] ahesuŋ. Te saṅghassa dinnadānavattaŋ khāditvā kāyassa bhedā parammaranā[14] pettivisaye nibbattiŋsu. Te bhātikā pana purisasahassena[15] saddhiŋ kālaŋ katvā devaloke nibbattitvā[16] devalokā devalokaŋ[17] samsarantā dvenavutikappe[18] khepesuŋ.[19] 'Evaŋ te tayo bhātaro arahattaŋ patthentā tadā kalyāṇakammaŋ kariŋsu, te attanā patthitam eva labhiŋsu nâhaŋ mukhaŋ oloketvā[20] dammîti.[21] Tadā

---

[1] C., C^a^., B. *a.* dve.
[2] F. C. kāsāvāni.
[3] C. C^a^. °sahassa. B. °ssānañ.
[4] K. sampav°. B. pav°.
[5] C. C^a^. parivārika°. K. paricārika°. B. parivārasa°.
[6] F. K. kāsāya° (*constant var.*). K. B. °vatthāni, *and a.* nivāsetvā.
[7] K. °na.
[8] S. *a.* pana.
[9] C. parodanti.
[10] C. C^a^. abhū°.
[11] C., C^a^., K., B. *om.*
[12] F. *om.*
[13] C., C^a^., K. sahassāni.
[14] F., C^a^., K., C. *om.*
[15] C. C^a^. °ssehi pana.
[16] K. °etvā.
[17] K. B. manussalokaŋ. B. *also a.* manussalokā devalokaŋ.
[18] K. dvā navutti.°.
[19] C. C^a^. khepasiŋsu.
[20] K. *corr. a.* bhikkhūnaŋ.
[21] C. C^a^. dammi.

pana tesaŋ āyuttako Bimbisāro ahosi, koṭṭhâgāriko Visākho upāsako,[1] tayo rājakumārā tayo jaṭilā ahesuŋ;[2] tesaŋ kammakarā tadā petesu nibbattitvā sugatiduggativasena[3] saŋsarantā imasmiŋ kappe cattāri buddhantarāni[4] petaloke yeva nibbattiŋsu. Te imasmiŋ kappe sabbapaṭhamaŋ uppannaŋ cattāḷīsavassasahassâyukaŋ Kakusandhaŋ Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā: 'amhākaŋ āhāraŋ labhanakālaŋ[5] ācikkhathā'[6] ti pucchiŋsu. So pi:[7] 'mama tāva[8] kāle na labhissatha, mama[9] pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaŋ abhirūḷhāya Koṇāgamanabuddho nāma[10] uppajjissati, taŋ puccheyyāthā' ti āha.[11] Te tattakaŋ[12] kālaŋ khepetvā tasmiŋ uppanne[13] taŋ pucchiŋsu. So pi: 'mama tāva[14] kāle na labhissatha, mama pana[15] pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaŋ abhirūḷhāya Kassapabuddho[16] uppajjissati, taŋ puccheyyāthā' ti āha. Tena vuttakālaŋ[17] khepetvā tasmiŋ uppanne taŋ pucchiŋsu; so pi: 'mama tāva[14] kāle na labhissatha, mama pana[18] pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaŋ abhirūḷhāya Gotamo nāma[19] Buddho[20] uppajjissati, tadā tumhākaŋ ñātako Bimbisāro nāma rājā bhavissati; so Satthu dānaŋ datvā tumhākaŋ pattiŋ[21] pāpessati, tadā labhissathā' ti āha; tesaŋ ekaŋ buddhantaraŋ svedivasasadisaŋ[22] ahosi. Te Tathāgate uppanne, Bimbisārarañña paṭhamadivasaŋ dāne dinne pattiŋ alabhitvā[23] rattibhāge bheravasaddaŋ katvā rañño attānaŋ dassayiŋsu. So punadivase Veḷuvanaŋ āgantvā[24] Tathā-

---

[1] C. C^a. upāsiko. [2] F., C., C^a., K., B. *om.*
[3] K. *om.* sugati. [4] C^a. *a.* khepetvā (*bracketed*).
[5] F. āhārala°. [6] C^a. ācikkhā.
[7] F., C., C^a. *om.* [8] K. *om.* [9] F. C. *a.* pana.
[10] F., C., C^a. *om.* K. B. °ano nāma Bu°.
[11] C. C^a. *om.* [12] C. ettakaŋ. [13] F. *om.*
[14] C., C^a., K., F., B. *om.* [15] C., C^a., K. *om.*
[16] K. B., Ka° nāma Bu°. [17] K. B. te tattakaŋ.
[18] K. *om.* [19] F. *om.* [20] C. C^a. Gotamabuddho nāma.
[21] F., C., C^a., K. *om.* [22] C. C^a. *a.* viya.
[23] F., C., C^a., K. *om.* [24] K. B. ga°.

gatassa taŋ pavattiŋ ārocesi. Satthā: 'mahārāja ito dvenavutikappamatthake Phussabuddhakāle[1] ete tava ñātakā, bhikkhusaṅghassa dinnadānavattaŋ khāditvā petaloke nibbattitvā[2] saŋsarantā Kakusandhâdayo Buddhe[3] pucchitvā, tehi idañ c'idañ ca vuttā, ettakaŋ kālaŋ tava dānaŋ paccāsiŋsamānā hiyyo tayā dāne dinne pattiŋ alabhamānā evam akaṃsū' ti āha.[4] 'Kiŋ pana bhante idāni pi dinne labhissantîti.'[5] 'Āma mahārājā' ti. Rājā Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ nimantetvā punadivase mahādānaŋ datvā: 'bhante ito tesaŋ petānaŋ dibbannapānaŋ sampajjatū' ti pattiŋ adāsi. Tesaŋ tam eva[6] nibbatti. Punadivase naggā hutvā attānaŋ dassesuŋ. Rājā: 'ajja bhante naggā hutvā[7] attānaŋ dassesuŋ' ti pucchi. 'Vatthāni te na dinnāni mahārājā' ti, punadivase Buddhapamukhassa saṅghassa[8] cīvarāni datvā, 'ito tesaŋ dibbavatthāni[9] hontū' ti pāpesi. Taŋ khaṇañ ñeva tesaŋ dibbavatthāni[10] uppajjiŋsu, petattabhāvaŋ vijahitvā dibbattabhāve[11] saṇṭhahiŋsu. Satthā anumodanaŋ karonto: 'tirokuḍḍesu[12] tiṭṭhantiti' tirokuḍḍānumodanaŋ akāsi; anumodanâvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaŋ dhammâbhisamayo ahosi. Iti Satthā tebhātikajaṭilānaŋ vatthuŋ kathetvā, imam pi dhammadesanaŋ āhari. 'Aggasāvakā pana bhante kiŋ kariŋsū' ti. 'Aggasāvakabhāvāya[13] patthanaŋ kariŋsu:

'Ito kappasatasahassâdhikassa hi kappānaŋ asaṅkheyyassa matthake Sāriputto brāhmaṇamahāsārakule[14] nibbatti, nāmena Saradamāṇavo nāma[15] ahosi; Moggallāno

---

[1] K. *a.* °sammāsam°. [2] K. °etvā.
[3] K. *a.* uppanne.
[4] C., C[a]., K. *om.; and* K. *a.* rājā taŋ sutvā.
[5] K. *a.* pucchi. [6] K. B. tath' eva.
[7] K. *a.* mama. [8] C[a]. B. *a.* bhikkhu°.
[9] C. °vatthāya (*so* C[a]. *had* °ni, *but corr. to* °ya).
[10] K. °tthā. [11] C. K. °bhāvena.
[12] K. °kuṭesu°. [13] C. C[a]. *a.* aggasāvakā.
[14] C., K., B.°sālakule.

gahapatimahāsārakule nibbatti; nāmena Sirivaḍḍhakuṭumbiko nāma[1] ahosi; te ubho pi sahapaŋsukīḷikā sahāyakā ahesuŋ. Tesu[2] Saradamāṇavo pitu accayena kulasantakaŋ mahādhanaŋ paṭipajjitvā[3] ekadivasaŋ rahogato cintesi: 'ahaŋ idhalokattabhāvam[4] eva jānāmi, no paralokattabhāvaŋ, jātasattānaŋ ca maraṇaŋ nāma dhuvaŋ; mayā ekaŋ pabbajjaŋ pabbajitvā mokkhadhammagavesanaŋ kātuŋ vaṭṭatîti.' So sahāyakaŋ pi[5] upasaṅkamitvā āha: 'samma Sirivaḍḍhaka ahaŋ pabbajitvā mokkhadhammaŋ gavesissāmi, tvaŋ mayā saddhiŋ pabbajituŋ sakkhissasi, na[6] sakkhissasîti.' 'Na sakkhissāmi[7] samma, tvaŋ yeva pabbajjāhîti.' So cintesi: 'paralokaŋ gacchanto sahāyake[8] vā ñātimitte vā gahetvā gato nāma natthi, attanā[9] kataŋ attano[10] va hotîti.' Tato ratanakoṭṭhāgāraŋ vivarāpetvā kapaṇaddhikavaṇibbakayācakānaŋ[11] mahādānaŋ datvā pabbatapādaŋ pavisitvā isipabbajjaŋ pabbaji. Tassa eko dve tayo ti evaŋ anupabbajjaŋ pabbajitvā[12] catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuŋ. So pañca abhiññā[13] aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tesaŋ jaṭilānaŋ kasiṇaparikammaŋ[14] ācikkhi, te pi[15] sabbe pañca abhiññā, aṭṭha samāpattiyo nibbattesuŋ.

Tena samayena Anomadassī nāma Buddho loke udapādi; nagaraŋ Bandhumatī[16] nāma ahosi, pitā Yasavanto[17] nāma khattiyo, mātā Yasodharā nāma devī, bodhi ajjunarukkho, Nisabho ca Anomo ca dve aggasāvakā; Varuṇo nāma upaṭṭhāko, Sundarā ca Sumanā ca[18] dve aggasāvikā. Āyu vassasatasahassaŋ ahosi, sarīraŋ[19]

---

[1] K. *om.* B. *makes the name* Sirivaḍḍhana.
[2] F., C., Cᵃ. *om.* [3] K. āpajj°.
[4] C. lokass'atta°. [5] K., Cᵃ., B. *om.* [6] F. *om.*
[7] C. sakkhissatîti. Cᵃ. *om.* na sakkhissasîti.
[8] C., Cᵃ., B. sahāyaŋ. [9] C., Cᵃ., K. *a.* va.
[10] C. Cᵃ. attanā. [11] F., C., Cᵃ. kapaniddhika°.
[12] C. Cᵃ. pabbajitā (Cᵃ. *corr. for* °tvā.
[13] K. pañcābh° (*al.*). [14] F. kasinā pa°. [15] S. *om.*
[16] F., C., B. Candavatī. Cᵃ. Candavārī. K. Bhandavatī.
[17] B. Yasavā. [18] C. Cᵃ. cāti. [19] Cᵃ. *a.* pana.

aṭṭhapaññāsahatthubbedhaŋ, sarīrappabhā dvādasayojanaŋ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahosi. So ekadivasaŋ paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito[1] vuṭṭhāya lokaŋ olokento[2] Saradatāpasaŋ disvā: 'ajja mayhaŋ Saradatāpasassa santikaŋ[3] gatapaccayena dhammadessanā va[4] mahatī bhavissatī, so ca aggasāvakaṭṭhānaŋ patthessati, tassa sahāyako Sirivaḍḍhakaseṭṭhikuṭimbiko[5] dutiyasāvakaṭṭhānaŋ patthessati;[6] desanāpariyosāne c'assa[7] parivārā catusattatisahassā[8] jaṭilā arahattaŋ pāpuṇissanti, mayā tattha gantuŋ vaṭṭatîti,[9] attano pattacīvaraŋ ādāya aññaŋ kiñci anāmantetvā, sīho viya ekacaro hutvā Saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalatthāya gatesu 'Buddhabhāvaŋ jānātū' ti adhiṭṭhahitvā[10] passantass'eva Saradatāpasassa ākāsato otaritvā paṭhaviyaŋ patiṭṭhāsi. Saradatāpaso Buddhânubhāvañ c'eva sarīranipphattiñ ca disvā lakkhaṇamante[11] sammasitvā: 'imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkavattī, pabbajanto loke vivatthacchado[12] Sabbaññubuddho[13] hoti, ayaŋ puriso nissaŋsayaŋ Buddho' ti jānitvā, paccuggamanaŋ katvā pañcapatiṭṭhitena[14] vanditvā āsanaŋ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññattâsane; Saradatāpaso pi attano anucchavikaŋ āsanaŋ gahetvā ekamantaŋ nisīdi. Tasmiŋ samaye catusattatisahassā[15] jaṭilā[16] paṇītāni[17] paṇītāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaŋ sampattā[18] Buddhānaŋ c'eva ācariyassa ca nisinnâsanaŋ oloketvā āhaŋsu:

---

[1] F. mahākaruṇāya samā°.
[2] F., C., B. vo° (*perpetual variant*).
[3] F. °tāpasasantikaŋ.
[4] C. C[a]. *om.* K. B. ca.
[5] F. Sirivaḍḍhase°. C., C[a]., K. Sirivaddhakutimbiko.
[6] C. C[a]. *om.*
[7] C[a]. ca tassa.
[8] C. C[a]. °sahassa°.
[9] K. *a.* cintetvā.
[10] F., C., C[a]. *om.* K. cintetvā.
[11] F. lakkhaṇante.
[12] K. vivaṭṭa°.
[13] F. sabbaññū buddho.
[14] K. pañcaṅgapa°.
[15] C. C[a]. *a.* ca mattā.
[16] C. jaṭila°. K. °sajā°.
[17] F. *om.*
[18] B. gantvā.

'ācariya mayaŋ imasmiŋ loke "tumhehi mahantataro natthîti" vicarāma, ayaŋ[1] pana puriso tumhehi mahantataro maññe' ti.[2] 'Tātā kiŋ vadetha, sāsapena saddhiŋ aṭṭhasaṭṭhiyojanasahassubbedhaŋ[3] Sineruŋ samaŋ[4] kātuŋ icchatha; sabbaññubuddhena saddhiŋ mamaŋ[5] upamaŋ mā karittha puttakā[6] ti. Atha te tāpasā: 'sac' āyaŋ puriso[7] ittarasatto abhavissa, na amhākaŋ ācariyo evarūpaŋ upamaŋ āharissati,[8] yāva mahā vatâyaŋ puriso'[9] ti, sabbe va[10] pādesu[11] nipatitvā[12] sirasā vandiŋsu. Atha ne ācariyo āha:[13] 'tātā amhākaŋ Buddhānaŋ anucchaviko deyyadhammo natthi, Satthā ca bhikkhâcāravelāyaŋ[14] idhâgato, mayaŋ yathābalaŋ[15] deyyadhammaŋ dassāma, tumhe yaŋ yaŋ paṇītaŋ phalāphalaŋ taŋ[16] taŋ āharathā' ti āharāpetvā hatthe dhovitvā sayaŋ Tathāgatassa patte patiṭṭhāpesi.[17] Satthārā phalāphalaŋ[18] paṭiggahītamatte[19] yeva[20] devatā dibbojaŋ pakkhipiŋsu. So[21] tāpaso udakaŋ pi sayam eva parissāvetvā adāsi; so[21] tato bhattakiccaŋ katvā nisinne[22] Satthari sabbe antevāsike pakkositvā Satthu santike sārāṇīyakathaŋ kathento nisīdi. Satthā 'dve aggasāvakā bhikkhusaṅghena saddhiŋ āgacchantū' ti cintesi. Te Satthu cittaŋ ñatvā satasahassakhīṇāsavaparivārā āgantvā Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ aṭṭhaŋsu. Tato Sarada-

---

[1] Cᵃ. °ām'ayaŋ. B. maññema *for* vicarāma.
[2] K. *a.* taŋ sutvā saradatāpaso āha.
[3] C., Cᵃ., K. °satasahassu°.
[4] C. Cᵃ. Sinerusamaŋ.
[5] F., C., Cᵃ., K. mama.
[6] Cᵃ. puttā.
[7] F., C., Cᵃ., B. *om.*
[8] F., C., Cᵃ. āharissatha.
[9] K. arahā vatāyaŋ puriso.
[10] F. *om.*
[11] F. *a.* pādesu.
[12] F., C., Cᵃ. patitvā.
[13] F. *om.*
[14] C. Cᵃ. °velāya.
[15] K. *a.* yathāsati. B. °satti.
[16] C. Cᵃ. *om.*
[17] K. °ap° (*great variance in the MSS. as to the causal of* tiṭṭhati).
[18] C. Cᵃ. phalaŋ. K. °phale.
[19] F. phalapaṭi°.
[20] Cᵃ., K., B. *om.*
[21] K. B. (*retains infra*) *om.*
[22] Cᵃ. nisinnāsanam pi.

tāpaso antevāsike āmantesi:[1] 'tātā Buddhānaŋ nisinnâsanam pi nīcaŋ, samaṇasatasahassānaŋ[2] pi āsanaŋ natthi, tumhehi ajja uḷāraŋ Buddhasakkāraŋ[3] kātuŋ vaṭṭatîti,' 'pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharathā' ti. 'Kathanakālo[4] papañco viya hoti, iddhimato pana iddhivisayo[5] acinteyyo' ti, muhutten'eva[6] te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā[7] Buddhānaŋ yojanappamāṇaŋ pupphâsanaŋ paññāpesuŋ; ubhinnaŋ aggasāvakānaŋ tigāvutaŋ, sesabhikkhūnaŋ aḍḍhayojanikâdibhedaŋ[8] saṅghanavakassa usabhamattaŋ ahosi. 'Kathaŋ ekasmiŋ assamapade tāvamahantāni āsanāni paññattānîti' na cintetabbaŋ; iddhivisayo h'esa.[9] Evaŋ paññattesu āsanesu Saradatāpaso Tathāgatassa purato añjaliŋ paggayha ṭhito: 'bhante mayhaŋ dīgharattaŋ hitāya sukhāya imaŋ pupphâsanaŋ abhiruyhathā'[10] ti āha. Tena vuttaŋ:[11]

'Nānāpupphañ ca gandhañ ca sannipātetva[12] ekato
pupphâsanaŋ paññāpetvā idaŋ vacanam abruvi:

'Idaŋ me[13] āsanaŋ vīra paññattaŋ tav'anucchaviŋ[14]
mama cittaŋ pasādento nisīda pupphamāsane.

'Sattarattiŋdivaŋ Buddho nisīdi pupphamāsane
mama cittaŋ pasādetvā hāsayitvā sadevake'[15] ti.

Evaŋ nisinne Satthari dve[16] aggasāvakā sesabhikkhū

---

[1] C. Cᵃ. āmantetvā.
[2] Cᵃ. caŋkamana *for* nīcaŋ samaṇa. C. Cᵃ. °sahassassa.
[3] K. Buddhānaŋ.
[4] C. Cᵃ. °kālato.
[5] K. visayo (*simply*). C. Cᵃ. *a.* pana.
[6] F., C., Cᵃ. muhuttamatten'.
[7] K. āhariŋsu.
[8] F. °kāni bhedaŋ.
[9] C. Cᵃ. esa (*om.* h').
[10] F. *corr.* abhiruyha ṭhāthā. Cᵃ. abhimhathā.
[11] K. Tenâha. F., C., Cᵃ. *om.*
[12] F. °pātetvāna. K. B. sampādetvāna.
[13] F., C., Cᵃ. te.
[14] F. °vaŋ. K. °vikaŋ.
[15] K. sadevakaŋ.
[16] C. Cᵃ. *om.*

ca attano attano pattāsane[1] nisīdiŋsu. Saradatāpaso mahantaŋ pupphachattaŋ gahetvā Tathāgatassa matthake dhārento aṭṭhāsi. Satthā: 'jaṭilānaŋ ayaŋ sakkāro mahapphalo hotū' ti nirodhasamāpattiŋ samāpajji. Satthu samāpattiŋ samāpannabhāvaŋ[2] ñatvā dve aggasāvakā pi sesabhikkhū pi samāpattiŋ[3] samāpajjiŋsū. Tathāgate sattâhaŋ nirodhasamāpattiŋ samāpajjitvā nisinne[4] antevāsikā bhikkhâcārakāle sampatte vanamūlaphalāphalaŋ[5] paribhuñjitvā sesakāle[6] Buddhānaŋ añjaliŋ paggayha tiṭṭhanti; Saradatāpaso pana bhikkhâcāraŋ pi agantvā pupphachattaŋ dhārayamāno va sattâhaŋ pītisukhena vītināmesi. Satthā nirodhā[7] vuṭṭhāya dakkhiṇapasse nisinnaŋ aggasāvakaŋ Nisabhattheraŋ āmantesi: 'Nisabha sakkārakārakānaŋ[8] tāpasānaŋ pupphâsanânumodanaŋ karohîti.' Thero[9] cakkavattiraññо santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā pupphâsanânumodanaŋ ārabhi. Tassa desanâvasāne dutiyasāvakaŋ āmantesi: 'tvam pi bhikkhudhammaŋ[10] desehîti.' Anomathero Tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ sammasitvā dhammaŋ kathesi; dvinnaŋ sāvakānaŋ[11] desanāya ekassâpi abhisamayo nâhosi. Atha Satthā aparimāṇe Buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaŋ ārabhi; desanâvasāne ṭhapetvā Saradatāpasaŋ sabbe pi[12] catusattatisahassajaṭilā arahattaŋ pāpuṇiŋsu.[13] Satthā: 'etha bhikkhave' ti hatthaŋ pasāresi; tesaŋ tāvad eva kesamassuŋ antaradhāyi,[14] aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkā[15] va ahesuŋ, Saradatāpaso 'kasmā arahattaŋ na patto' ti vikkhittacittattā.[16] Tassa kira Buddhānaŋ

[1] K. B. paññattâs. [2] K. samāpajjana°.
[3] Ca. *om.* [4] F. nisinno. K. *a.* tāpasassa.
[5] F. °mūlaphalaŋ. K. °le. [6] F., C., Ca. °kālaŋ.
[7] C., Ca., K., B. nirodhato. [8] F. °karānaŋ. K. °kānaŋ.
[9] F. *om.* [10] F. bhikkkū dhammaŋ. B. bhikkhūnaŋ dh°.
[11] K. agga°. [12] C. Ca. sabbesu.
[13] K. *a.* te pi Satthāraŋ pabbajaŋ yāciŋsu.
[14] K. B. °ūni °yiŋsu. [15] F. kāyapaṭimukhā.
[16] Ca. °cittā. B. °cittatāya.

dutiyâsane nisīditvā sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā dhammaŋ desayato[1] aggasāvakassa dhammadesanaŋ sotuŋ āraddhakālato paṭṭhāya: 'aho vatâhaŋ pi anāgate uppajjanakassa[2] Buddhassa[3] sāsane iminā sāvakena paṭiladdhaŋ[4] dhuram paṭilabheyyaŋ'[5] ti cittaŋ uppajji;[6] so tena parivitakkena maggaphalapaṭivedhaŋ[7] kātuŋ nâsakkhi. Tathāgataŋ pana vanditvā sammukhe ṭhatvā āha: 'bhante tumhākaŋ anantarâsane[8] nisinno bhikkhu tumhākaŋ sāsane ko nāma hotîti.' 'Mayā pavattitaŋ dhammacakkaŋ anupavattento,[9] sāvakapāramīñāṇassa koṭippatto soḷasa paññā paṭivijjhitvā ṭhito mayhaŋ sāsane aggasāvako nāma eso' ti. 'Bhante yvāyaŋ[10] mayā sattâhaŋ pupphachattaŋ dhārentena sakkāro kato, ahaŋ imassa phalena aññaŋ Sakkattaŋ vā Brahmattaŋ vā na patthemi, anāgate pana ayaŋ Nisabhatthero viya ekassa Buddhassa aggasāvako bhaveyyaŋ' ti patthanaŋ akāsi. Satthā: 'samijjhissati nu kho imassa purisassa patthanā' ti anāgataŋ saññāṇaŋ pesetvā olokento kappasatasahassâdhikaŋ ekaŋ asaṅkheyyaŋ atikkamitvā samijjhanabhāvaŋ addasa; disvā[11] Saradatāpasaŋ āha: 'na te ayaŋ patthanā moghā bhavissati, anāgate pana kappasahassâdhikaŋ[12] ekaŋ asaṅkheyyaŋ atikkamitvā Gotamo nāma Buddho loke uppajjissati; tassa mātā Mahāmāyā nāma devī bhavissati, pitā Suddhodano nāma[13] rājā bhavissati,[14] putto Rāhulo nāma, upaṭṭhāko Ānando nāma, dutiyasāvako Moggallāno nāma, tvaŋ pan'assa aggasāvako dhammasenāpati Sāriputto nāma bhavis-

---

[1] C. desato. [2] Cª. (*corr.*) *a.* ekassa.
[3] F. *om.* [4] K. B. °ddha°.
[5] F., C., Cª., K., B. labheyyaŋ.
[6] C., Cª., B. uppādesi. K. upādesi.
[7] F., C., Cª. maggaphalaŋ pa°. [8] C. Cª. ant°.
[9] K. °vettento. [10] C. Cª. sacāhaŋ yaŋ.
[11] B. disvāna. K. *a.* ca pana.
[12] C., Cª., K. kappasatasahassâdhikānaŋ.
[13] C. Cª. Suddhodanamahārājā nāma. K. mahārājā.
[14] C., Cª., K. *om.*

sasîti' evaŋ tāpasaŋ vyākaritvā dhammakathaŋ kathetvā bhikkhusaṅghaparivuto ākāsaŋ pakkhandi. Saradatāpaso pi antevāsikatherānaŋ santikaŋ gantvā sahāyakassa Sirivaḍḍhakakuṭimbikassa[1] sāsanaŋ pesesi: 'bhante mayhaŋ[2] sahāyakassa vadetha: "sahāyakena te Saradatāpasena Anomadassībuddhassa[3] pādamūle anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa sāsane aggasāvakaṭṭhānaŋ patthitaŋ, tvaŋ[4] dutiyasāvakaṭṭhānaŋ patthehîti," '[5] evañ ca pana vatvā therehi puretaram eva ekapassena gantvā Sirivaḍḍhakassa[5] nivesanadvāre aṭṭhāsi. Sirivaḍḍhako[6] 'cirassaŋ vata me ayyo āgato' ti āsane nisīdāpetvā attanā nīcatare āsane nisinno, 'antevāsikapurisā[7] pana vo bhante na paññāyantîti' pucchi. 'Āma samma amhākaŋ assamaŋ Anomadassī Buddho āgato, mayaŋ tassa attano balena sakkāre akarimha,[8] Satthā sabbesaŋ dhammaŋ desesi; desanāpariyosāne ṭhapetvā maŋ sesā[9] arahattaŋ patvā pabbajiŋsu, ahaŋ Satthu aggasāvakaŋ Nisabhattheraŋ disvā anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa nāma sāsane aggasāvakaṭṭhānaŋ patthesiŋ, tvam pi tassa sāsane dutiyasāvakaṭṭhānaŋ patthehiti.' 'Mayhaŋ Buddhehi saddhiŋ paricayo natthi bhante' ti. 'Buddhehi saddhiŋ kathanaŋ[10] mayhaŋ bhāro hotu, tvaŋ mahantaŋ adhikāraŋ[11] sajjehîti.' Sirivaḍḍho tassa vacanaŋ sutvā attano nivesanadvāre[12] rājamānena aṭṭhakarīsamattaŋ[13] ṭhānaŋ samalaṅkāretvā[14] vālikaŋ[15] okirā-

---

[1] Cª. Sirivaḍḍhakuṭ°. [2] C., Cª., K., B. mama.
[3] F. °dassibu°. K. °dassissa Bu°. [4] Cª. *om.*
[5] Cª. Sirivaḍḍhakuṭimbikassa. K. °ḍḍhassa.
[6] K. *a.* taŋ disvā.
[7] C. K. °parisā. Cª. parisa. Cª. na *for* pana.
[8] C. K. sakkāraŋ karimha. Cª. sakkāraŋ akar°.
[9] Cª. ṭhapetvāvasesaŋ. [10] Cª. kathaŋ.
[11] F. adhisakkāraŋ. C., Cª., K. abhisakkāraŋ. B. sakkāraŋ.
[12] Cª. nivesadvāre. [13] B. karīsamattaŋ.
[14] C. Cª. samanalaṅ°.
[15] K. B. vālukaŋ (*frequent variant*).

petvā[1] lājapañcamāni pupphāni vikirāpetvā[2] nīluppalacchadanaŋ maṇḍapaŋ kāretvā[3] Buddhâsanaŋ paññāpetvā sesabhikkhūnam pi āsanāni paṭiyādetvā mahantaŋ sakkārasammānaŋ sajjetvā Buddhānaŋ nimantanatthāya Saradatāpasassa saññaŋ adāsi. Tāpaso Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ[4] gahetvā tassa nivesanaŋ agamāsi; Sirivaḍḍho pi[5] paccuggamanaŋ katvā Tathāgatassa hatthato pattaŋ gahetvā maṇḍapaŋ pavesetvā paññattâsanesu[6] nisinnassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaŋ datvā paṇītabhojanena parivisitvā bhattakiccapariyosāne Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ mahârahehi vatthehi acchādetvā: 'bhante nâyaŋ ārambho appamattakaṭṭhānatthāya iminā[7] ca niyāmena sattâhaŋ anukampaŋ karothā' ti āha. Satthā adhivāsesi; so ten' eva niyāmena[8] sattâhaŋ mahādānaŋ pavattetvā Bhagavantaŋ vanditvā añjaliŋ paggayha ṭhito āha: 'bhante mama sahāyo Saradatāpaso yassa Satthussa[9] "aggasāvako bhaveyyaŋ" ti patthesi, ahaŋ tass' eva dutiyasāvako bhaveyyaŋ' ti. Satthā anāgataŋ oloketvā tassa patthanāya[10] samijjhanabhāvaŋ disvā vyākāsi: 'tvaŋ[11] ito kappasatasahassâdhikaŋ[12] asaŋkheyyaŋ[13] atikkamitvā Gotamabuddhassa dutiyasāvako bhavissasîti.' Buddhānaŋ vyākaraṇaŋ sutvā Sirivaḍḍhako haṭṭhapahaṭṭho ahosi. Satthā[14] bhattânumodanaŋ katvā saparivāro vihāraŋ eva gato. 'Ayaŋ bhikkhave,[15] mama puttehi tadā[16] patthitapatthanā,[17] te yathā patthitam eva labhiŋsu, nâhaŋ mukhaŋ oloketvā demîti.'[18]

---

[1] F., C[a]., B. okiritvā.
[2] F., C., B. vikiritvā. C[a]. vicaritvā.
[3] F. *om.*
[4] C. C[a]. (*om.* bhikkhu) °pamukhassa °saṅghassa saddhiŋ.
[5] K. tassa.
[6] K. C[a]. °ne.
[7] C[a]. *rep.* K. me *for* ca.
[8] C[a]. °men' eva.
[9] F., C., C[a]. Satthu. K. Satthuno.
[10] C. C[a]. patthanā.
[11] C. C[a]. °tvā.
[12] C[a]. °Kānaŋ.
[13] C. C[a]. asaŋkheyyānaŋ.
[14] C., C[a]., K., B. *a.* pi.
[15] C[a]. *a.* bhikkhu.
[16] K. *om.*
[17] K. paṭṭhitā pi. K. paṭṭhita° *for* yathā.
[18] K. dammîti.

Evaŋ vutte dve aggasāvakā bhagavantaŋ vanditvā: 'bhante mayaŋ agāriyabhūtā samānā giraggasamajjaŋ dassanāya[1] gatā' ti yāva Assajittherassa santikā sotāpattiphalapaṭivedhā sabbaŋ paccuppannavatthuŋ kathetvā, te: 'mayaŋ bhante[2] ācariyassa santikaŋ gantvā taŋ[3] tumhākaŋ pādamūlaŋ[4] ānetukāmā tassa laddhiyā[5] nissārabhāvaŋ kathetvā idhâgamane ānisaŋsaŋ kathayimha, so "idāni mayhaŋ antevāsivāso[6] nāma cāṭiyāudañcanabhāvappattisadiso, na sakkhissāmi antevāsivāsaŋ vasituŋ" ti vatvā, "ācariya idāni mahājano gandhamālâdihattho gantvā Satthārañ ñeva pūjessati tumhe kathaŋ bhavissathā" ṭi vutte, "kiŋ pana[7] imasmiŋ loke paṇḍitā bahū udāhu dandhā" ti—"dandhā ācariya bahū,[8] paṇḍitā katipayā"[9] ti kathite—"tena hi paṇḍitā paṇḍitasamanassa Gotamassa santikaŋ gamissanti, dandhā dandhassa[10] mama santikaŋ āgamissanti, gacchatha tumhe" ti vatvā, āgantuŋ nayicchi[11] bhante' ti. Taŋ sutvā Satthā: 'bhikkhave Sañjayo attano micchādiṭṭhikāya asāraŋ "sāro" ti, sārañ ca "asāro" ti gaṇhi; tumhe pana attano paṇḍitatāya sāraŋ[12] sārato asāraŋ ca asārato ñatvā, asāraŋ pahāya sāram[13] eva gaṇhitthā' ti vatvā imā gāthā abhāsi:

> 11. 'Asāre sāramatino sāre câsāradassino,[14]
> te sāraŋ nādhigacchanti micchāsaṅkappagocarā.

---

[1] C^a. °jjassamaggaŋ. F. °samajjada°.
[2] K. *a.* Sañjayassa.
[3] C^a. *om.* taŋ.
[4] K. °le.
[5] C. C^a. *a.* na.
[6] K. °vāsika°.
[7] C. C^a. *a.* me.
[8] K. bahū dandhā ācariyā ti kathite.
[9] C. C^a. *om. freq.* da°.
[10] F. K. dandhā. C. C^a. dandha.
[11] F. natthi. C., C^a., K. na icchi.
[12] K. sārañ ca.
[13] K. °ñca. C^a. sārato va.
[14] F., C., C^a., K. ca asāra°.

12. 'Sārañ ca sārato ñatvā asārañ ca asārato,
te sāraŋ adhigacchanti sammāsañkappa-
gocarā' ti.

Tattha 'asāre sāramatino' ti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādiṭṭhi,[1] tassā upanissayabhūtā[2] dhammadesanā ti, ayaŋ asāro nāma, tasmiŋ sāradiṭṭhino ti attho; 'sāre câsāradassino'[3] ti dasavatthukā[4] sammādiṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanā ti, ayaŋ sāro nāma, tasmiŋ nâyaŋ[5] sāro ti asāradassino; 'te sāraŋ' ti te pana taŋ micchādiṭṭhigahaṇaŋ[6] gahetvā ṭhitā kāmavitakkâdīnaŋ vasena micchāsañkappagocarā hutvā sīlasāraŋ samādhisāraŋ paññāsāraŋ vimuttisāraŋ vimuttiñāṇadassanasāraŋ paramatthasāraŋ ti[7] nibbānañ ca nâdhigacchanti; 'sāraŋ cā' ti tam eva sīlasārâdisāraŋ 'sāro[8] nāma ayaŋ' vuttappakāraŋ[9] ca asāraŋ 'asāro[10] ayaŋ' ti ñatvā; 'te sāraŋ' ti te paṇḍitā evaŋ[11] sammādassanaŋ[12] gahetvā ṭhitā nekkhammasañkappâdīnaŋ vasena sammāsañkappagocarā hutvā taŋ vuttappakāraŋ[13] sāraŋ adhigacchantîti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpattiphalâdīni pāpuṇiŋsu,[14] sannipatitānaŋ sātthikā dhammadesanā[15] ahositi.

Aggasāvakavatthu aṭṭhamaŋ.[16]

---

[1] F. °diṭṭhikā. C[a]. °kassa (*om.* tassā). *So infra.*
[2] C. C[a]. °bhūtassa.
[3] F., C., C[a]., K. ca asāra°.
[4] C. C[a]. °vatthuka.
[5] K. sārenâyam.
[6] C[a]. te sāram pi te taŋ mi°. K. etaŋ *for* pana taŋ. B. evaŋ *for* taŋ.
[7] F., C., C[a]. *om.*
[8] C. sīlasārātisāro. C[a]. sīlasāro. K. °ādisāro (*om.* sāro).
[9] C. utta°.
[10] C. *a.* nāma. C[a]. *a.* ti nāma.
[11] K. etaŋ.
[12] C. C[a]. samma°.
[13] C. C[a]. utta°.
[14] C[a]. sampa°.
[15] F., C., C[a]. desanā.
[16] C. *om.* C[a]. *om.* aṭṭhamaŋ. K. Aggasāvakamveditasañjayassānāgamanavatthu. B. Sāriputtattheravatthu a°.

9. NANDATTHERA-VATTHU

'Yathâgāraŋ'[1] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto āyasmantaŋ Nandaŋ ārabbha kathesi.

Satthā hi pavattitavaradhammacakko[2] Rājagahaŋ gantvā Veḷuvane viharanto: 'puttaŋ me ānetvā dassethā' ti Suddhodanamahārājena pesitānaŋ sahassasahassaparivārānaŋ[3] dasannaŋ dūtānaŋ sabbapacchato gantvā arahattaŋ pattena[4] Kāḷudāyittherena gamaṇakālaŋ ñatvā maggavaṇṇaŋ vaṇṇetvā vīsatisahassakhīṇâsavaparivuto Kapilapuraŋ[5] nīto ñātisamāgame pokkharavassaŋ aṭṭhuppattiŋ katvā,[6] Vessantarajātakaŋ[7] kathetvā, punadivase piṇḍāya pavittho, 'uttiṭṭhe nappamajjeyyā'[8] ti gāthāya pitaraŋ sotâpattiphale patiṭṭhāpetvā, 'dhammaŋ care'[9] ti gāthāya Mahāpajāpatiŋ sotâpattiphale, rājānañ ca sakadāgāmiphale patiṭṭhāpesi. Bhattakiccâvasāne pana[10] Rāhulamātuguṇakathaŋ nissāya Candakinnarajātakaŋ[11] kathetvā, tato dutiyadivase[12] Nandakumārassa abhisekagehappavesanavivāhamaṅgalesu[13] vattamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe pattaŋ datvā maṅgalaŋ vatvā uṭṭhāyâsanā pakkamanto[14] kumārassa hatthato pattaŋ na gaṇhi. So pi Tathāgate gāravena 'pattaŋ vo bhante gaṇhathā' ti vattuŋ nâsakkhi; evaŋ pana cintesi: 'sopānasīse pattaŋ gaṇhissatîti'; Satthā tasmim pi ṭhāne na gaṇhi. Itaro 'sopānapādamūle[15] gaṇhissatîti' cintesi; Satthā tatthâpi

---

[1] K. yathā āg°. [2] K. pavara°. C. C^a. pavattavara°.
[3] B. *one* sahassa°.
[4] K. sabbapacchā. *So* B., *and om.* gantvā. C. B. arahattappa°.
[5] K. Kapilavatthu°. [6] B. Katvāna.
[7] K. mahāve°. [8] *Vss.* 168-9.
[9] K. *a.* sucaritan. [10] C^a. *om.*
[11] K. B. °kinnarī°. *Cf.* F. J. 4. 282-8.
[12] K. tatiya°. [13] C., C^a., K. °ppavesanā.
[14] K. *a.* va Nanda°. B. Na°. [15] C^a. sopānamūle.

na gaṇhi. Itaro 'rājaṅgane gaṇhissatîti' cintesi; Satthā tatthâpi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo aruciyā gacchanto Satthu gāravena 'pattaŋ[1] gaṇhathā' ti vattuŋ na sakkoti; 'idha gaṇhissati, ettha[2] ettha gaṇhissatîti' cintento gacchati. Tasmiŋ khaṇe[3] Janapadakalyāṇiyā ācikkhiŋsu: 'ayye Bhagavā Nandarājānaŋ gahetvā gato, tumhehi taŋ vinākarissatîti.'[4] Sā[5] udakabindūhi paggharanteh' eva aḍḍhullikhitehi kesehi vegena gantvā: 'tuvaṭaŋ kho ayyaputta āgaccheyyāsîti' āha. Taŋ tassā vacanaŋ tassa hadaye tiriyaŋ patitvā[6] viya ṭhitaŋ; Satthâpi tassa[7] hatthato pattaŋ agaṇhitvā va taŋ vihāraŋ netvā: 'pabbajissasi Nandā' ti āha. So Buddhagāravena 'na pabbajissāmîti' avatvā, 'āma pabbajissāmîti' āha. Satthā: 'tena hi Nandaŋ pabbājethā' ti āha. Satthā Kapilapuraŋ[8] gantvā tatiyadivase Nandaŋ pabbājesi, sattame divase Rāhulamātā kumāraŋ alaṅkaritvā Bhagavato santikaŋ[9] pesesi: 'passa tāta etaŋ vīsatisahassasamaṇaparivutaŋ suvaṇṇavaṇṇaŋ brahamarūpivaṇṇaŋ[10] samaṇaŋ; ayaŋ te pitā, etassa[11] mahantā nidhayo[12] ahesuŋ, tyāssa[13] nikkhamaṇato paṭṭhāya na passāma;[14] gaccha[15] taŋ dāyajjaŋ yāca:[16] "ahaŋ[17] tāta kumāro abhisekaŋ patvā cakkavattī bhavissāmi, dhanena me attho dhanaŋ, me dehi; sāmiko hi putto pitusantakassā"' ti. Kumāro Bhagavato santikaŋ gantvā va[18] pitusinehaŋ[19] paṭilabhitvā haṭṭhacitto: 'sukhā[20] te samaṇa chāyā' ti vatvā

---

[1] B. *om.* [2] K., B., C^a. *om.*
[3] K. *a.* aññā itthīyo taŋ disvā.
[4] C^a. vinā raviss°. K. vinā kiŋ karissathā.
[5] K. *a* taŋ sutvā. B. Kiŋ tumhehi taŋ vinā karissathā.
[6] C^a. patetvā. [7] B. 'ssa.
[8] C^a. *om.* Satthā. K. Kapilavatthu°. [9] K. B. °ike.
[10] °rūpa°. [11] K. *a.* ṭava pituno jātakāle.
[12] B. nidhikumbhiyo.
[13] C., C^a., K. tassa. B. tyassa. *Vide* Müller, p. 62.
[14] K. °mi. [15] C^a. B. gacchatha. [16] K. yācāhi.
[17] C^a. ayāŋ. [18] C^a. *om.* K. vanditvā. [19] C^a. °senahaŋ.
[20] C^a. sukhato (*om.* te).

aññam pi bahuŋ attano anurūpaŋ vadanto aṭṭhāsi. Bhagavā katabhattakicco anumodanaŋ katvā uṭṭhāyâsanā pakkāmi; kumāro pi: 'dāyajjaŋ me samaṇa dehi,[1] dāyajjaŋ me samaṇa dehîti' Bhagavantaŋ anubandhi. Bhagavā kumāraŋ na nivattāpesi; parijano[2] pi Bhagavatā saddhiŋ gacchantaŋ nivattetuŋ nâsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiŋ ārāmam eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: 'yaŋ ayaŋ pitusantakaŋ dhanaŋ icchati, taŋ vaṭṭânugataŋ savighātaŋ; hand' assa bodhitale paṭiladdhaŋ sattavidhaŋ ariyadhanaŋ demi, lokuttaradāyajjassa[3] taŋ[4] sāmikaŋ[5] karomîti.'[6] Āyasmantaŋ Sāriputtaŋ āmantesi: 'tena hi tvaŋ Sāriputta Rāhulakumāraŋ pabbājehîti.'[7] Pabbājite[8] ca pana[9] kumāre rañño[10] adhimattaŋ dukkhaŋ uppajji, tam[11] adhivāsetuŋ asakkonto Bhagavato nivedetvā, 'sādhu bhante ayyā mātāpitūhi ananuññātaŋ puttaŋ na pabbājeyyuŋ' ti varaŋ yāci. Bhagavā tassa taŋ varaŋ datvā pun' ekadivasaŋ[12] rājanivesane katapātarāso ekamantaŋ nisinnena raññā, 'bhante tumhākaŋ dukkarakārikakāle ekā devatā maŋ upasaṅkamitvā: "putto te kālakato" ti āha; ahaŋ tassā vacanaŋ na saddahanto[13] "na mayhaŋ putto bodhiŋ appatvā kālaŋ karotîti" paṭikkhipiŋ' ti vutte, 'idāni kiŋ saddahissatha, pubbe pi aṭṭhikāni dassetvā "putto te mato" ti vutte na[14] saddahitthā' ti imissā[15] aṭṭhuppattiyā Mahādhammapālajātakaŋ kathesi. Kathāpariyosāne[16] rājā anāgāmiphale patiṭṭhahi.

Iti Bhagavā pitaraŋ tīsu phalesu patiṭṭhāpetvā bhik-

---

[1] B. *only once, and om.* me. [2] C. parisaparijano.
[3] Cª. °raŋ. [4] K. *om.*
[5] B. dāyādaŋ. [6] K. *a.* atha kho Bhagavā.
[7] K. B. *a.* thero taŋ. B. kumāraŋ pabbājesi.
[8] C. B. pabbajite. Cª. °to. [9] C. Cª. *om.*
[10] K. *a.* taŋ sutvā. [11] B. *om.*
[12] K. punadivase. B. pun' ekadivase.
[13] Cª., K., B. asa°. [14] Cª. idāni.
[15] Cª. imassā. [16] K. B. gāthā°. *Cf.* F. J. 4. 50-5.

khusaṅghaparivuto punadeva[1] Rājagahaŋ gantvā, tato Anāthapiṇḍikena Sāvatthiŋ āgamanatthāya gahitapaṭiññо, niṭṭhite Jetavanamahāvihāre, tattha gantvā[2] vāsaŋ kappesi. Evaŋ Satthari Jetavane viharante āyasmā Nando ukkaṇṭhitvā[3] bhikkhūnaŋ etam atthaŋ ārocesi: 'anabhirato ahaŋ āvuso, brahmacariyaŋ carāmi, na sakkomi brahmacariyaŋ santānetuŋ,[4] sikkhaŋ paccakkhāya hīnāyâvattissāmîti.' Bhagavā taŋ pavattiŋ sutvā[5] āyasmantaŋ Nandaŋ pakkosāpetvā etad avoca: 'saccaŋ kira tvaŋ[6] Nanda sambahulānaŋ bhikkhūnaŋ evaŋ[7] ārocesi: "anabhirato ahaŋ āvuso brahmacariyaŋ carāmi, na sakkomi brahmacariyaŋ santānetuŋ, sikkhaŋ paccakkhāya hīnāyâvattissāmîti."' 'Evaŋ bhante' ti. 'Kissa pana tvaŋ Nanda anabhirato brahmacariyaŋ carasi, na sakkosi brahmacariyaŋ santānetuŋ, sikkhaŋ paccakkhāya hīnāyâvattissasîti.'[8] 'Sākiyānī maŋ bhante Janapadakalyāṇī gharā nikkhamantassa aḍḍhullikhitehi kesehi apaloketvā[9] etad avoca—"tuvaṭaŋ kho ayyaputta āgaccheyyāsîti," so kho ahaŋ bhante tad[10] anussaramāno anabhirato brahmacariyaŋ carāmi, na sakkomi brahmacariyaŋ santānetuŋ, sikkhaŋ paccakkhāya[11] hīnāyâvattissāmîti.' Atha kho Bhagavā āyasmantaŋ Nandaŋ bāhāya[12] gahetvā iddhibalena tāvatiŋsadevalokaŋ nento[13] antarāmagge ekasmiŋ jhāmakkhette jhāmakhāṇuke[14] nisinnaŋ chinnakaṇṇanāsānaŋguṭṭhaŋ ekaŋ paluṭṭhamakkatiŋ[15] dassetvā tāvatiŋsabhavane Sakkassa devarañño upaṭṭhānaŋ āgatāni kakuṭapādāni[16] pañcaaccharāsatāni dassesi. 'Kakuṭapā-

---

[1] K. B. punadivase. [2] C. tatthâg°.
[3] K. °ito. [4] B. santāretuŋ—*so infra.*
[5] C., C^a., K. *a.* taŋ. [6] C^a. taŋ.
[7] B. *om.* bh° e°. [8] C. C^a. vattissati.
[9] K. ava°. C., C^a., K., B. *a.* maŋ. [10] K. B. taŋ.
[11] C., C^a., B. *om.* brahmacariyaŋ . . . . paccakkhāya.
[12] C. C^a. bāhāsu. B. K. °yaŋ.
[13] C. nente va. C^a. nento va. B. ānento.
[14] K. °khāṇumatthake. [15] B. paluddha°.
[16] B. kukkuṭa° (*al.*).

dānîti' rattavaṇṇatāya pārāpatapādasadisāni[1] pādāni.[2] Dassetvā ca pan'āha: 'tvaŋ[3] kiŋ maññasi Nanda katamā nu kho abhirūpatarā vā[4] dassanīyatarā vā[4] pāsādikatarā vā Sākiyāṇī vā Janapadakalyāṇī imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādānîti.'[5] 'Seyyathā pi sā bhante chinnakaṇṇanāsānaṅguṭṭhapaluṭṭhamakkaṭi, evam eva kho bhante Sākiyānī Janapadakalyāṇi imesaŋ[6] pañcannaŋ accharāsatānaŋ upanidhāya saṅkham pi na upeti, kalam pi na upeti, kalabhāgam pi na upeti;[7] atha kho imān' eva pañcaaccharāsatāni abhirūpatarāni c'eva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cā' ti.[8] 'Abhirama[9] Nanda, ahaŋ te pāṭibhogo pañcannaŋ accharāsatānaŋ paṭilābhāya kakuṭapādīnaŋ'[10] ti.[11] 'Sace me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaŋ accharāsatānaŋ paṭilābhāya kakuṭapādīnaŋ abhiramissām' ahaŋ bhante bhagavati[12] brahmacariye' ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaŋ Nandaŋ gahetvā tattha antarahito Jetavane yeva pāturahosi. Assosuŋ kho bhikkhū: 'āyasmā kira Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaŋ hetu brahmacariyaŋ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaŋ accharāsatānaŋ paṭilābhāya kakuṭapādīnaŋ' ti. Atha kho āyasmato Nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaŋ Nandaŋ bhatakavādena[13] ca upakkitakavādena ca samudācaranti: 'bhatako kirâyasmā Nando, upakkitako kirâyasmā Nando, accharānaŋ[14] hetu brahmacariyaŋ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaŋ accharāsatānaŋ paṭilābhāya kakuṭapādīnaŋ' ti. Atha kho āyasmā Nando sahāyakānaŋ

---

[1] K. pārāvatta°. B. pārevata°.
[2] K. °sadisap°.
[3] C., C[a]., K. *corr.* taŋ.
[4] K. ca.
[5] K. *a.* taŋ sutvā āha.
[6] C., C[a]., K. imāsaŋ.
[7] B. *om.* na up°.
[8] K. *a.* tena hi.
[9] C[a]. °ramā. K. *rep.* a° Na°.
[10] K. °ānan (*al.*).
[11] K. *a.* taŋ sutvā āha.
[12] B. Bhagavā.
[13] K. bhatika°.
[14] K. upatiko kirâyasmā Nando pañcannaŋ accharāsatānaŋ.

bhikkhūnaŋ bhatakavādena ca upakkitakavādena[1] ca aṭṭīyamāno harāyamāno jigucchamāno[2] eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto, na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad[3] eva agārasmā anagāriyaŋ pabbajanti tad anuttaraŋ brahmacariyapariyosānaŋ, diṭṭhe va dhamme sayaŋ abhiññā sacchikatvā,[4] 'khīṇā jāti, vusitaŋ brahmacariyaŋ, kataŋ karaṇīyaŋ nâparaŋ itthattāyā' ti abhiññāsi aññataro ca kho pan' āyasmā[5] arahataŋ[6] ahosi.

Ath' ekā devatā rattibhāge sakalaŋ Jetavanaŋ obhāsetvā Satthāraŋ upasaṅkamitvā vanditvā ārocesi: 'āyasmā bhante Nando Bhagavato[7] mātucchāputto āsavānaŋ[8] khayā ānāsavaŋ cetovimuttiŋ paññāvimuttiŋ diṭṭhe va dhamme sayaŋ abhiññā[9] sacchikatvā upasampajja viharatîti' Bhagavato pi kho ñāṇaŋ udapādi, 'Nando āsavānaŋ khayā anāsavaŋ[10] cetovimuttiŋ paññāvimuttiŋ diṭṭhe va dhamme sayaŋ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatîti.'

So p'āyasmā[11] tassā rattiyā accayena Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā vanditvā[12] etad avoca: 'yaŋ me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaŋ accharāsatānaŋ paṭilābhāya kakuṭapādīnaŋ, muñcām' ahaŋ[13] bhante Bhagavantaŋ etasmā paṭissavā' ti. 'Mayā pi kho[14] Nanda cetasā ceto paticca vidito "Nando āsavānaŋ khayā anāsavaŋ

---

[1] C. upakkitavādena.

[2] C. digucchamāno. B. jigucchiyamāno.

[3] K. sammād. B., *after* kulaputtā, *has* pabbajanti, taŋ sacchâkāsi. Aññataro arahataŋ ahosi.

[4] K. *a.* upasampaja viharati.

[5] K. *a.* Nando. C. C[a]. (*for* kulaputta . . . . panâyasmā) pe.

[6] C., C[a]., K. arahattaŋ.

[7] K. B. *a.* bhātā.

[8] C. anāsavā.

[9] C. C[a]. abhiññāya.

[10] C. C[a]. anāsavānaŋ.

[11] K. B. *a.* Nando.

[12] B. *om.*

[13] K. °mi'haŋ.

[14] C[a]. B. *a.* te.

cetovimuttiŋ paññāvimuttiŋ diṭṭhe va dhamme sayaŋ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatîti";'[1] devatā pi me etam atthaŋ ārocesi, 'āyasmā[2] Nando—pe—viharatîti; yad[3] eva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaŋ vimuttaŋ,[4] athâhaŋ mutto etasmā paṭissavā' ti. Atha kho Bhagavā etam atthaŋ viditvā tāyaŋ velāyaŋ imaŋ udānaŋ udānesi:

'Yassa nittiṇṇo paṅko[5] ca[6] maddito kāmakaṇṭako
mohakkhayaŋ anuppatto sukhadukkhe[7] na vedhatîti.'

Ath' ekadivasaŋ bhikkhū taŋ āyasmantaŋ Nandaŋ[8] pucchiŋsu: 'āvuso Nanda[9] tvaŋ "ukkaṇṭhito 'mhîti" pavedesi;[10] idāni te kathaŋ' ti. 'Natthi me āvuso gihībhāvāya[11] ālayo' ti. Taŋ sutvā bhikkhū:[12] 'abhūtaŋ[13] āyasmā[14] Nando katheti,[15] aññaŋ vyākaroti, atītadivasesu[16] "ukkhaṇṭhito 'mhîti"[17] vatvā idāni "natthi me gihībhāvāya ālayo" ti kathetîti'[18] gantvā Bhagavato tam[19] atthaŋ ārocesuŋ. Bhagavā: 'bhikkhave atītadivasesu Nandassa attabhāvo ducchannagehasadiso ahosi, idāni succhannagehasadiso jāto; ayaŋ[20] dibbaccharānaŋ diṭṭhakālato paṭṭhāya pabbajitakiccassa matthakaŋ

---

[1] C. viharanti. Cª. *om.* ti.

[2] K. B. *a.* bhante, *and repeats the whole sentence.* Cª. *a.* bhante āsavānaŋ khayā *then* pe, *etc.*

[3] K. yath'.

[4] C. K. vimuttiŋ.

[5] K. B. tiṇṇo kāmapaṅko.

[6] C., Cª., K., B. *om.*

[7] C. Cª. °dukkhesu. K. *corr.* °su na.

[8] C. Cª. *om.*

[9] K. *corr. a.* pubbe.

[10] C., Cª., K. vadesi.

[11] K. gīhi° (*common variant*).

[12] B. *om.*

[13] K. abbhūtaŋ.

[14] K. *om.*

[15] K., Cª., B. kathesi.

[16] C. Cª. °divase.

[17] K. 'smîti.

[18] K. *a.* vatvā.

[19] B. etaŋ.

[20] C., K., B. *a.* hi.

pāpetuŋ[1] vāyamanto taŋ kiccaŋ[2] patto' ti vatvā imā gāthā abhāsi.

13. 'Yathā agāraŋ[3] ducchannaŋ vuṭṭhī samativijjhati,
evaŋ abhāvitaŋ cittaŋ rāgo samativijjhati.

14. 'Yathā agāraŋ succhannaŋ vuṭṭhī na samativijjhati,
evaŋ subhāvitaŋ cittaŋ rāgo na samativijjhatîti.'

Tattha 'agāraŋ' ti yaŋ kiñci gehaŋ; 'ducchannaŋ' ti viralacchannaŋ[4] chiddâvachiddaŋ; 'samativijjhatîti' vassavuṭṭhī vinivijjhati; 'abhāvitaŋ' ti taŋ agāraŋ vuṭṭhī[5] viya bhāvanārahitattā[6] abhāvitaŋ cittaŋ pi rāgo samativijjhati, na kevalaŋ rāgo va, dosamohamānâdayo sabbakilesā tathārūpaŋ cittaŋ ativiya vijjhanti[7] yeva; 'subhāvitaŋ' ti samathavipassanābhāvanāhi subhāvitaŋ, evarūpaŋ cittaŋ succhannagehaŋ[8] vuṭṭhī viya rāgâdayo kilesā ativijjhituŋ na sakkontîti.[9] Gāthāpariyosāne bahū sotâpattiphalâdīni pāpuṇiŋsu, mahājanassā sātthikā desanā ahosi.

Atha bhikkhū dhammasabhāyaŋ kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ: āvuso Buddhā nāma acchariyā,[10] Janapadakalyāṇiŋ nissāya ukkaṇṭhito nām' āyasmā Nando Satthārā devaccharā[11] āmisaŋ katvā vinīto' ti. Satthā āgantvā: 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinno' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave

---

[1] C. pattuŋ. Cᵃ. pattaŋ. [2] B. *a.* matthakaŋ.
[3] K. B. *separate.* *MSS. and edd.* yathâgāraŋ.
[4] K. B. viraḷa°. [5] B. *a.* samativijjhati.
[6] B. bhāvanāya ra°. [7] F., C., Cᵃ., K. ativijj°.
[8] C., Cᵃ., K., B. succhannaŋ gehaŋ. [9] B. *om.* ti.
[10] K. acchiriyā. [11] B. °āya.

idān' eva pubbe p'esa mayā[1] mātugāmena palobhetvā vinīto yevā' ti vatvā atītaŋ āhari:[2]

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Brahmadatte rajjaŋ kārente Bārāṇasīvāsī Kappaṭo[3] nāma vāṇijo ahosi.' Tass' eko gadrabho kumbhabhāraŋ vahati; ekadivasena[4] satta yojanāni gacchati. So ekasmiŋ samaye gadrabhabhārakehi[5] Takkasilaŋ gantvā, yāva bhaṇḍakassa[6] vissajjanaŋ[7] gadrabhaŋ carituŋ vissajjesi. Ath' assa so gadrabho parikhāpiṭṭhe caramāno ekaŋ gadrabhiŋ disvā upasaṅkami;[8] sā tena saddhiŋ paṭisanthāraŋ karontī āha: 'kuto āgato 'sîti.'[9] 'Bārāṇasito.' 'Kena kammenā' ti. 'Vāṇijjakammenā'[10] ti. 'Kittakaŋ bhāraŋ vahasîti.' 'Kumbhabhāraŋ.'[11] 'Ettakaŋ bhāraŋ vahanto kati yojanāni gacchasîti.' 'Satta yojanāni.'[12] 'Gataṭṭhāne[13] koci te[14] pādaparikammapiṭṭhiparikammakaro[15] atthîti.'[15] 'Natthîti.'[16] 'Evaŋ sante mahādukkhaŋ nāma anubhosîti.'

Kiñcâpi hi tiracchānagatānaŋ pādaparikammâdikārako[17] nāma natthi, kāmasaŋyojanaghaṭṭanatthaŋ evarūpaŋ[18] katheti.[19]

So tassā kathāya ukkaṇṭhi. Kappaṭo pi bhaṇḍaŋ[20] vissajjetvā tassa santikaŋ āgantvā: 'ehi tāta gamissāmā' ti āha. 'Gacchatha tumhe, nâhaŋ gamissāmîti.' Atha

---

[1] B. *om.*
[2] Cᵃ. āharitvā.
[3] K. Kappako.
[4] K. divase divase.
[5] B. *a.* saddhiŋ.
[6] C., Cᵃ., B. bhaṇḍassa.
[7] K. B. *a.* tāva.
[8] B. °ati.
[9] K. āgato 'mhîti.
[10] Cᵃ. vānijakammena, *om.* ti.
[11] K. °ran ti. B. vahāmîti.
[12] K. *a.* gacchāmîti. Kim.
[13] C. Cᵃ. yojanaṭṭhānan ti. K. gatagataṭṭhāne.
[14] K. te kāci. B. te koci.
[15] C. K. parikammaŋ, *twice.* B. pādakammapiṭṭhikamma°. B. Cᵃ. karā. K. karontā.
[16] K. *a.* vutte.
[17] B. pādakammâdikārakā.
[18] B. *a.* kathaŋ.
[19] K. kathesi.
[20] K. bhaṇḍakaŋ.

naŋ punappuna yācitvā anicchantaŋ[1] bhāsetvā[2] 'naŋ nessāmîti' cintetvā imaŋ gātham āha:

'Patodaŋ te karissāmi soḷasaṅgulakaṇṭakaŋ,[3]
saṅchindissāmi te kāyaŋ; evaŋ jānāhi gadrabhā' ti.

Taŋ sutvā gadrabho: 'evaŋ sante aham pi te kattabbaŋ jānissāmîti' vatvā imaŋ gātham āha:

'Patodaŋ me karissasi soḷasaṅgulakaṇṭakaŋ,[3]
purato patiṭṭhahitvāna[4] uddharitvāna pacchato,
dantaŋ[5] te pātayissāmi; evaŋ jānāhi Kappaṭā'[6] ti.

Taŋ sutvā vāṇijo: 'kena nu kho kāraṇena esa[7] evaŋ vadatîti' cintetvā, ito cito ca olokento taŋ gadrabhiŋ disvā 'imāy 'esa evaŋ sikkhāpito bhavissati, evarūpiŋ nāma[8] te gadrabhiŋ ānessāmîti' mātugāmena naŋ palobhetvā nessāmîti' imaŋ gāthaŋ āha:

'Catuppadiŋ saṅkhamukhiŋ nāriŋ sabbaṅgasobhiniŋ,[9]
bhariyaŋ te ānayissāmi[10] evaŋ jānāhi gadrabhā' ti.

Taŋ sutvā tuṭṭhacitto gadrabho imaŋ gātham āha:

'Catuppadiŋ saṅkhamukhiŋ nāriŋ sabbaṅgasobhiniŋ,[9]
bhariyam me ānayissasi,[11] Kappaṭa' bhiyyo gamissāmi
yojanāni catuddasā' ti.

---

[1] C^a. anicchataŋ.
[2] K. anāgacchantaŋ bhāñjetvā. B. paribhās°.
[3] K. °aṅgulī°. B. °aṅguli°. C. °kanthakaŋ.
[4] K. °petvāna. [5] K. bhaṇḍaŋ. [6] K. *al.* kappak°.
[7] C. kāraṇen' esa. C^a. tesaŋ *for* esa. [8] C^a. *om.*
[9] C., C^a., K. °sobhaniŋ. [10] K. nay°.
[11] K. me bha° nay°.

Atha naŋ Kappaṭo, 'tena hi ehîti' gahetvā sakaṭṭhānaŋ agamāsi. So katipâhaccayena taŋ āha: 'nanu maŋ tumhe "bhariyaŋ te ānayissāmîti"[1] avocutthā' ti. 'Āma vuttaŋ, nâhaŋ attano kathaŋ bhindissāmi, bhariyan te ānessāmi,[2] vaṭṭaŋ[3] pana tuyhaŋ ekakass[4] 'eva dassāmi[5] tuyhaŋ pana[6] attadutiyassa[7] pahotu vā mā vā tvam eva jāneyyāsi; ubhinnaŋ vo saŋvāsam[8] anvāya puttâpi jāyissanti, tehi bahūhi saddhiŋ tuyhaŋ taŋ pahotu[9] vā mā vā, tvam eva jāneyyāsîti;' gadrabho tasmiŋ kathente kathente[10] yeva anapekkho ahosi.

Satthā imaŋ desanaŋ āharitvā, 'tadā bhikkhave gadrabhī Janapadakalyāṇī ahosi, gadrabho Nando,[11] vāṇijo aham eva; evaŋ pubbe p'esa mayā mātugāmena palobhetvā vinīto' ti jātakaŋ niṭṭhapesîti.

Nandattheravatthu[12] navamaŋ.

---

10. CUNDASŪKARIKA-VATTHU

'Idha socatîti'[13] imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Veḷuvane viharanto Cundasūkarikaŋ nāma[14] ārabbha kathesi.

So kira pañcapaṇṇāsavassāni sūkare vadhitvā, khādanto ca vikkiṇanto ca jīvikaŋ kappesi; chātakāle[15] sakaṭena[16] vīhiŋ ādāya janapadaŋ gantvā nāḷidvenāḷimattena[17]

---

[1] Cᵃ. āness°.
[2] C. Cᵃ. ānayissāmi.
[3] B. vettanaŋ.
[4] Cᵃ. ekass'.
[5] K. *a.* pattiŋ.
[6] C. Cᵃ. *om.* B. vettanaŋ, *om.* atta°.
[7] K. attano du°.
[8] B. *a.* vāsa.
[9] C. Cᵃ. tāva hotu.
[10] C., Cᵃ., K. *om.*
[11] K. *a.* ahosi.
[12] Nandavatthu. Cᵃ. Nandavatthuŋ. B. Nandattherassa vatthu.
[13] K. *a.* pecca socatī.
[14] K. B. *a.* purisaŋ.
[15] Cᵃ. chātakakāle.
[16] B. °ehi.
[17] K. ekanā° °dvi°.

gāmasūkarapotake[1] kiṇitvā[2] sakaṭaŋ pūretvā āgantvā[3] pacchānivesane vajaŋ viya ekaŋ ṭhānaŋ parikkhipitvā[4] tatth' eva tesaŋ nivāpaŋ ropetvā[5] nānāgacche ca sarīramalañ[6] ca khāditvā vaḍḍhitesu yaŋ yaŋ māretukāmo hoti,[7] taŋ taŋ āḷāne[8] niccalaŋ bandhitvā sarīramaŋsassa uddhumāyitvā[9] bahalabhāvatthaŋ[10] caturassaramuggarena[11] pothetvā 'bahalamaŋso jāto' ti ñatvā mukhaŋ vivaritvā antare daṇḍakaŋ datvā lohathāliyā pakkaṭṭhitaŋ uṇhodakaŋ mukhe āsiñcati. Taŋ kucchiŋ[12] pavisitvā pakkaṭṭhitaŋ[13] karīsaŋ ādāya adhobhāgena nikkhamati; yāva thokam pi karīsaŋ atthi tāva āvilaŋ hutvā nikkhamati;[14] suddhe udare acchaŋ[15] anāvilaŋ nikkhamati. Ath' assa avasesaŋ udakaŋ piṭṭhiyaŋ āsiñcati, taŋ kālacammaŋ[16] uppāṭetvā gacchati; tato[17] tiṇukkāya lomāni jhāpetvā tiṇhena[18] asinā sīsaŋ chindati. Paggharaṇakaŋ[19] lohitaŋ bhājanena paṭiggahetvā maŋsaŋ lohitena[20] vaḍḍhetvā pacitvā puttadāramajjhe nisinno khāditvā sesaŋ vikkiṇāti. Tassa iminā[21] niyāmena jīvikaŋ kappentassa pañcapaṇṇāsavassāni atikkantāni. Tathāgate Dhuravihāre vasante ekadivasaŋ pi pupphamuṭṭhimattena pūjā vā kaṭacchumattaŋ bhikkhādānaŋ vā aññaŋ vā kiñci puññaŋ nāma[22] nâhosi. Ath' assa sarīre rogo uppajji,

---

[1] B. gāme sū°. [2] C. vikkhi°. Cᵃ. vikki°.
[3] C. *om.* [4] S. paricchinditvā.
[5] Cᵃ. nivāsaŋ kārāpetvā. K. *a.* tesaŋ. B. nivāsāpetvā, *and a.* tesu.
[6] K. °valañjanañ *for* °malañ. [7] B. ahosi.
[8] *All MSS. and edd.* āḷāhane. *This reading I owe to* Dīpankara (*cf.* āḷhako).
[9] Cᵃ. °matāyitvā. [10] C. bālahabhā°.
[11] K. caturrasamu°. [12] K. kucchiyaŋ.
[13] Cᵃ. pakkantaŋ. [14] C. Cᵃ. *om.*
[15] Cᵃ. acchalaŋ. [16] C. kālañ camma.
[17] Cᵃ. *om.* [18] B. tikhiṇena. [19] K. °rantakaŋ.
[20] Cᵃ. maŋsalohite. C. *om.* bhājanena . . . lohitena.
[21] B. *a.* va. [22] B. *om.*

jīvantass' eva. Avīcimahānirayasantāpo uṭṭhahi.[1] Avīcisantāpo nāma yojanasate ṭhatvā olokentassa akkhīnaŋ[2] bhijjanasamattho[3] pariḷāho.[4] Vuttaŋ pi c' etaŋ: 'samantā yojanasataŋ pharitvā tiṭṭhati sabbadā' ti Nāgasenattherena[5] pan' assa pākatikaggisantāpato[6] adhimattakāya ayaŋ upamā vuttā: 'yathā mahārāja kūṭāgāramatto pāsāṇo pi nerayikaggimhi[7] khaṇena vilayaŋ[8] gacchati,[9] nibbattasattā[10] pan 'ettha kammabalena mātukucchigatā viya na vilīyantîti.'[11] Tassa tasmiŋ santāpe upaṭṭhite[12] kammasarikkhako ākāro uppajji; gehamajjhe yeva sūkararavaŋ ravitvā jannukehi vicaranto puratthimavatthuŋ pi pacchimavatthum pi gacchati. Ath' assa gehe[13] mānusakā daḷhaŋ gahetvā mukhaŋ pidahanti, kammavipāko nāma na sakkā[14] kenaci paṭibāhituŋ. So viravant' eva ito cito ca vicarati[15] samantā[16] sattasu gharesu manussā niddaŋ na labhanti, maraṇabhayena tajjitassa[17] bahi nikkhamanaŋ vāretuŋ[18] sabbo gehaparijano[19] yathā anto ṭhito[20] vicarituŋ na sakkoti, tathā gahetvā[21] dvārāni thaketvā bahi gehaŋ parivāretvā rakkhanto acchati. Itaro antogehe yeva nirayasantāpena viravanto ito cito ca vicarati. Evaŋ sattadivasāni vicaritvā sattame[22] divase kālaŋ katvā Avīcimahāniraye nibbati; Avīcimahānirayo Devadūtasuttantena vaṇṇetabbo. Bhikkhū tassa gharadvārena

---

[1] K. upa°. [2] C., C^a., K., B. akkhīni.
[3] C., C^a., K. bhindanasa°. [4] K. *a.* hoti.
[5] K. *a.* (rañño puṭṭhena). *Cf.* Milindapañha. Trenckner, 67-8. [6] B. pākatiaggisantāpanato.
[7] B. nirayaaggimhi pakkhinto! K. *a.* pakkhitto.
[8] B. K. vilīyaŋ. [9] C. C^a. gacchatîti.
[10] B. nibbattaka°.
[11] C., C^a., B. vilīyanti. C^a. *om.* na. [12] C^a. utthite.
[13] C., C^a., K., B. geha°. [14] C. sakko.
[15] *So* K. [16] C. C^a. *om.*
[17] B. tajjito tassa pana.
[18] K. B. nivār°, *and a.* asakkonto.
[19] B. *a.* gehajano. K. *a.* [20] K. B. *a.* bahi.
[21] B. K. geha°. [22] K. *corr.* aṭṭhame.

gacchantā taŋ saddaŋ sutvā, 'sūkarasaddo' ti saññino hutvā, vihāraŋ gantvā Satthu santike nisinnā evam āhaŋsu: 'bhante Cundasūkarikassa gehadvāraŋ pidahitvā sūkarānaŋ māriyamānānaŋ ajja sattamo divaso, gehe kāci maṅgalakiriyā bhavissati maññe, ettake nāme bhante sūkare mārentassa ekam pi mettacittaŋ vā kāruññaŋ vā natthi, na vata[1] evarūpo kakkhaḷo pharuso satto diṭṭhapubbo' ti. Satthā: 'na bhikkhave so ime sattadivase[2] sūkare māreti, kammasarikkhakaŋ pan' assa[3] udapādi;[4] jīvantass' eva Avīcimahānirayasantāpo upaṭṭhāsi;[5] so tena santāpena satta divasāni sūkararavaŋ ravanto antonivesane vicaritvā ajja kālaŋ katvā Avīcimhi nibbatto' ti vatvā, 'bhante idha loke evaŋ socitvā puna gantvā socanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti vutte, 'āma bhikkhave pamatto nāma, gahaṭṭho vā hotu[6] pabbajito vā, ubhayattha socati yevā' ti vatvā imaŋ gāthaŋ āha:

15. 'Idha socati pecca socati pāpakārī ubhayattha socati
so socati so vihaññati disvā kammakiliṭṭhaŋ attano' ti.

Tattha 'pāpakārîti' nānappakārassa pāpakammassa kārako puggalo; 'akataŋ vata me kalyāṇaŋ, kataŋ[7] pāpaŋ' ti ekaŋsen' eva[8] maraṇasamaye 'idha socati,' idam assa kammasocanaŋ vipākaŋ anubhonto pana 'pecca socati,' idam assa paraloke vipākasocanaŋ, evaŋ so 'ubhayattha socati' yeva; ten' eva kāraṇena jīvamāno yeva so Cundasūkariko pi[9] 'disvā

---

[1] C. mano. C[a]. B. no *for* vata. K. na ca vata.
[2] C. K. °divasesu. B. imesu sattadivasesu.
[3] B. *a.* vipākaŋ.
[4] K. *a.* tassa.
[5] C[a]. uṭṭh°.
[6] C[a]. hoti.
[7] K. *a.* me.
[8] F. *corr.* ekaso ten' eva.
[9] K. *a.* socati.

kammakiliṭṭhaŋ attano' ti[1] attano kiliṭṭhakammaŋ[2] passitvā socati[3] nānappakārakaŋ vilapanto '**vihaññatîti.**'[4]

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ; mahājanassa sātthikā desanā[5] jātā ti.

Cundasūkarikavatthu dasamaŋ.[6]

---

11. DHAMMIKAUPĀSAKASSA-VATTHU

'**Idha modatîti**' imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto dhammikaŋ upāsakaŋ ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ kira pañcasatā dhammikaupāsakā nāma ahesuŋ.[7] Tesu ekekassa pañca pañca upāsakasatāni parivārā;[8] yo tesāŋ jeṭṭhako,[9] tassa satta puttā satta dhītaro.[10] Tesu ekekassa ekekā salākayāgu salākabhattaŋ pakkhikabhattaŋ[11] navacandabhattaŋ[12] vassâvāsikaŋ. Te pi[13] sabbe va anujātaputtā nāma ahesuŋ; iti cuddasannaŋ puttānaŋ bhariyāya[14] upāsakassā ti soḷasasalākayāguādīni pavattanti;[15] iti so saputtadāro[16] sīlavā kalyāṇadhammo dānasaŋvibhāgarato ahosi. Ath' assa aparabhāge rogo uppajji, āyusaṅkhāro parihāyi. So

---

[1] C. C^a. *om.* [2] C^a. kammaŋ *merely.*
[3] B. *om.* [4] K. *a.* kilamati, *and om.* ti.
[5] K. *a.* dhamma°.
[6] C. C^a. sūkarikassa vatthuŋ. B. Cundasūkarikassa vatthu da°.
[7] C. C^a. *om.* [8] K. °rāni. *So* B., *and a.* ahesuŋ.
[9] B. *a.* Mahādhammikaupāsako nāma.
[10] C^a. satta satta puttadhītaro. K. *a.* honti.
[11] K. *a.* saṅghabhattaŋ uposathikabh°. B. *a.* nimantanabh° uposathikabh° āgantukabh°.
[12] K. āgantukabh°. B. saṅghabh°.
[13] C. C^a. tehi. B. dadantehi. [14] C. bhariyāye.
[15] C. C^a. vattanti. [16] C. C^a. soḷasapu°.

dhammaŋ sotukāmo 'aṭṭha vā[1] soḷasa vā[2] bhikkhū pesethā' ti[3] Satthu santikaŋ pahiṇi. Satthā pesesi; te gantvā tassa mañcaŋ parivāretvā paññattesu āsanesu nisinnā, 'Bhante ayyānaŋ me dassanaŋ dullabhaŋ bhavissati, dubbalo' mhi, ekaŋ me suttaŋ sajjhāyathā' ti vutte,[4] 'kataraŋ suttaŋ sotukāmo upāsakā' ti, 'Sabbabuddhānaŋ avijahitaŋ Satipatthānasuttaŋ'[5] ti vutte, 'ekāyano ayaŋ bhikkhave maggo sattānaŋ visuddhiyā' ti suttantaŋ paṭṭhapesuŋ. Tasmiŋ khaṇe chahi devalokehi sabbālaṅkārapatimaṇḍitā sahassasindhavayuttā diyaḍḍhayojanasatikā[6] cha rathā āgamiŋsu;[7] tesu ṭhitā devatā 'amhākaŋ amhākaŋ[8] devalokaŋ nessāmā' ti, 'ambho mattikabhājanaŋ bhinditvā suvaṇṇabhājanaŋ gaṇhanto viya amhākaŋ devalokaŋ[9] abhiramituŋ idha nibbattā' ti vadiŋsu. Upāsako dhammasavaṇantarāyaŋ anicchanto: 'āgametha āgamethā ti' āha. Bhikkhū 'amhe vadatîti' saññāya tuṇhī ahesuŋ. Ath' assa puttadhītaro: 'amhākaŋ pitā[10] dhammasavaṇena atitto ahosi, idāni pana bhikkhū pakkosāpetvā sajjhāyaŋ kāretvā sayam eva vāreti, maraṇassa abhāyanto[11] nāma natthîti' viraviŋsu. Bhikkhū 'idāni anokāso' ti uṭṭhāya[12] pakkamiŋsu.

Upāsako thokaŋ vītināmetvā satiŋ labhitvā[13] putte pucchi: 'kasmā kandathā' ti. 'Tāta tumhe bhikkhū pakkosāpetvā dhammaŋ suṇanto[14] sayam eva vārayittha; atha mayaŋ "maraṇassa abhāyanasatto[15] nāma natthîti"

---

[1] K., Cª., B. *a.* me.
[2] K. *a.* dhammakathika°.
[3] K. *a.* dūtaŋ.
[4] C. K. vuttā.
[5] Cª. patthānan ti.
[6] Cª. °sati.
[7] C. Cª. āharimsu.
[8] C. Cª. *om.* K. B. *rep.* a° de° ne.
[9] C., Cª., K. °loke, *and rep.* amhā° de° (*not so* K.).
[10] K. B. *a.* pubbe.
[11] K. *a.* santo. B. abhāyanakasatto.
[12] B. °âsanā.
[13] K. *a.* pati°.
[14] B. °tā.
[15] K. *corr.* °uto satto. B. *ut supra.*

kandimhā' ti. 'Ayyā pana kuhiŋ' ti. '"Anokāso" ti uṭṭhāyâsanā pakkantā' ti. 'Tātā[1] nâhaŋ ayyehi saddhiŋ kathemîti.' 'Atha kena[2] saddhiŋ kathesi tātā' ti.[3] 'Chahi devalokehi devatā cha[4] rathe alaṅkaritvā ādāya ākāse ṭhatvā "amhākaŋ devaloke[5] abhirama, amhākaŋ devaloke abhiramā" ti saddaŋ karonti, tāhi saddhiŋ kathemîti.' 'Kuhiŋ tāta rathā, na mayaŋ passāmā' ti vutte.[6] 'Atthi pana mayhaŋ ganṭhitāni pupphānîti.' 'Atthi tātā' ti. 'Kataradevaloko[7] ramaṇiyo' ti. 'Sabbabodhisattānaŋ Buddhamātāpitunnañ ca vasitaṭṭhānaŋ[8] Tusitabhavanaŋ ramaṇīyaŋ tātā' ti. 'Tena hi "Tusitabhavanato[9] āgatarathe laggatū" ti pupphadāmaŋ khipathā' ti. Te khipiŋsu. Taŋ rathadhure laggitvā ākāse olambi; mahājano tad eva[10] passati; rathaŋ na passati; upāsako: 'passath' etaŋ pupphadāmaŋ[11] ti vatvā, 'āma passāmā' ti vutte, 'etaŋ Tusitabhavanato āgatarathe olambati,[12] ahaŋ Tusitabhavanaŋ gacchāmi, tumhe mā cintayittha, mama santike nibbattitukāmā hutvā mayā kataniyāmen' eva puññāni karothā' ti vatvā[13] kālaŋ katvā[14] rathe patiṭṭhāsi; tāvad ev' assa tigāvutappamāṇo saṭṭhisakaṭabhārâlaṅkārapatimaṇḍito attabhāvo nibbatti. Accharāsahassaŋ parivāresi, pañcavīsatiyojanikaŋ kanakavimānaŋ[15] pātur ahosi. Te bhikkhū vihāraŋ anuppatte Satthā pucchi: 'sutā bhikkhave upāsakena dhammadesanā' ti.[16] 'Āma bhante, antarā yeva pana "āgamethā" ti vāresi. Ath' assa puttadhītaro

---

[1] C. K. pa° tātāti. C^a. B. *om.* tātā.
[2] C. ath' ekena.
[3] K. B. kathethā ti.
[4] C. C^a. *om.*
[5] C. C^a. °lokaŋ.
[6] C. C^a. *om.*
[7] K. B. kataro.
[8] K. vasana°.
[9] K. tuss° (*al.*).
[10] C. C^a. etad eva.
[11] C. C^a. dāmaŋ.
[12] C^a. olambi. B. olambîti.
[13] C^a. *om.*
[14] K. *a.* tussita°.
[15] C^a. ratanavi°.
[16] K. 'tumhehi 'ssa bh° upāsakassa dhammo desito' ti. *So* B., *with* tumhe bhi°.

kandiṃsu, mayaṃ "idāni anokāso" ti uṭṭhāyâsanā nikkhantā' ti. 'Na so bhikkhave tumhehi saddhiṃ kathesi,[1] chahi pana devalokehi devatā cha rathe alaṅkaritvā āharitvā taṃ upāsakaṃ pakkosiṃsu;[2] so dhammadesanāya antarāyaṃ anicchanto tehi[3] saddhiṃ kathesîti.' 'Evaṃ bhante' ti. 'Evaṃ bhikkhave' ti. 'Idāni bhante so[4] kuhiṃ nibbatto' ti. 'Tusitabhavane bhikkhave' ti. 'Bhante idāni idha[5] ñātimajjhe modamāno vicaritvā idān' eva gantvā puna modanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti. 'Āma bhikkhave appamattā pi gahaṭṭhā vā pabbajitā[6] vā sabbattha modanti yevā' ti vatvā imaṃ gātham āha:

16. 'Idha modati pecca modati katapuñño
ubhayattha modati,
so modati so pamodati disvā kamma-
visuddhiṃ attano' ti.

Tattha '**katapuñño**' ti nānappakārassa kusalassa kārako puggalo: 'akataṃ vata me pāpaṃ kataṃ[7] kalyāṇaṃ' ti idha kammamodanena, pecca vipākamodanena modati,[8] evaṃ ubhayattha modati nāma; '**kammavisuddhiṃ**' ti dhammikaupāsako[9] pi attano kammavisuddhiṃ[10] puññakammasampattiṃ disvā kālakiriyato pubbe idha loke pi modati, kālaṃ katvā idāni paraloke pi[11] atimodati[12] yevā ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuṃ; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Dhammikaupāsakassa vatthu ekādasamaṃ.[13]

---

[1] C. C[a]. katheti. [2] K. upakk°.
[3] K. tāhi. [4] C., C[a]., B. *om.* K. bh° i°.
[5] C[a]. idam *for* idha. K. *om.* idāni.
[6] B. °tto, °ṭṭho, °to (*all singulars*).
[7] K. *a.* vata me. B. *a.* me. [8] C. C[a]. modatîti.
[9] K. hi. [10] C[a]. kammato vi°.
[11] K. *a.* pamodati. [12] C., C[a]., B. modati.
[13] C. °upāsikavatthuṃ. K. °upāsaka°. C[a]. vatthuṃ, *om.* eh°.

12. DEVADATTASSA-VATTHU

'**Idha tappatîti**'[1] imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Devadattaŋ ārabbha kathesi.

Devadattassa vatthuŋ pabbajitakālato[2] paṭṭhāya yāva paṭhavippavesanā Devadattaŋ ārabbha bhāsitāni[3] sabbāni jātakāni vitthāretvā kathitaŋ. Ayaŋ paŋ' ettha saṅkhepo: Satthari Anupiyaŋ nāma Mallānaŋ nigamo taŋ[4] nissāya Anupiyambavane viharante yeva Tathāgatassa lakkhaṇapaṭiggahaṇadivase[5] yeva asītisahassehi ñātikulehi 'rājā vā hotu Buddho vā, khattiyaparivāro vicarissatîti' asītisahassaputtā paṭiññātā. Tesu yebhuyyena pabbajitesu Bhaddiyarājānaŋ[6] Anuruddhaŋ Ānandaŋ Bhaguŋ Kimbilaŋ Devadattaŋ ti ime cha Sakke[7] apabbajante[8] disvā: 'mayaŋ attano[9] putte pabbājema, ime cha Sakkā na[10] ñātakā maññe, tasmā na pabbajantîti' kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ. Atha kho Mahānāmo Sakko Anuruddhaŋ upasaṅkamitvā: 'tāta amhākaŋ kulā[11] pabbajito natthi, tvaŋ vā pabbaja[12] ahaŋ vā pabbajissāmîti' āha. So pana sukumālo[13] hoti sampannabhogo, 'natthîti' vacanaŋ pi tena na suttapubbaŋ. Ekadivasaŋ hi tesu chasu khattiyesu guḷakīḷaŋ[14] kīḷantesu Anuruddho pūvena[15] parājito pūvatthāya[16] pahiṇi. Ath' assa mātā pūve sajjetvā

---

[1] K. *a*. pecca tappatī.
[2] F. pabbajjāto. C. C[a]. pabbajjato. [3] C. tāni.
[4] F. nigamaŋ.
[5] C. °patigaṇhadi°. C[a]. lakkhaṇe lokaṇadi°.
[6] B. Bhaddiyaŋ nāma rā. [7] B. Sakye.
[8] K. *a*. ñātiyo. [9] C[a]. *rep*.
[10] F. K. sakyā na; *corr*. Sakyānaŋ. [11] B. kule.
[12] B. pabbajissasi.
[13] *MSS. and edd*. sukhumālo. *Dīpankara and* S. sukumālo. *The* h *seems due to a confusion with* sukhumo.
[14] F. guḷikīḷā; *corr*. °ḷaŋ. C., C[a]., K., B. °kīḷāya.
[15] F. pūpe. C. C[a]; pūve.
[16] K. *a*. purisaŋ mātu santikaŋ.

pahiṇi; te khāditvā[1] puna kīḷiŋsu, punappunaŋ tass' eva parājayo hoti,[2] mātā pan' assa pahite[3] tikkhattuŋ pūve pahiṇitvā[4] catutthavāre 'pūvaŋ[5] natthîti' pahiṇi. So 'natthîti' vacanassa[6] asutapubbattā 'esā p'ekā pūvavikati bhavissatîti' maññamāno 'natthipūvaŋ me āharathā' ti pesesi; mātā pan' assa 'natthipūvaŋ pana ayye[7] dethā' ti vutte, 'mama puttena "natthîti" padaŋ na sutapubbaŋ, iminā pana[8] upāyena[9] etaŋ atthaŋ jānāpessāmîti[10] tucchaŋ suvaṇṇapātiŋ aññāya suvaṇṇapātiyā paṭikujjitvā pesesi.[11] Nagarapariggāhikā[12] devatā cintesuŋ: 'Anuruddhasakkena annahārakāle[13] attano bhāgabhattaŋ Upariṭṭhapaccekabuddhassa[14] datvā '"natthîti" me vacanassa savaṇaŋ mā hotū'[15] ti 'bhojanuppattiyā[16] jānanaŋ mā hotū' ti patthanā katā, sac' āyaŋ tucchapātiŋ passissati devasamāgamaŋ pavisituŋ na labhissāma, sīsam pi no sattadhā phāleyyāti.' Atha naŋ pātiŋ dibbapūvehi[17] puṇṇam[18] akaŋsu; tassā guḷamaṇḍale ṭhapetvā ugghāṭitamattāya[19] pūvagandho sakalanagare[20] chādetvā[21] ṭhito, pūvakhaṇḍaŋ mukhe ṭhapitamattaŋ eva sattarasaharaṇīsahassāni[22] anuphari. So cintesi: 'nâhaŋ[23] mātu piyo, ettakaŋ me[24] kālaŋ imaŋ natthi-

---

[1] K. *rep.* [2] K. *a.* punappunnaŋ puvatthāya.
[3] K. paccite *for* °hite. B. *rep.* [4] K. pahitvā.
[5] B. K. pūvā. [6] C. C[a]. vacanaŋ.
[7] C. kireyye *for* pa°a°. C[a]. *corr.* kāretvā. B. kira ayye.
[8] K. iminâhaŋ *for* i°p°. [9] K. B. *a.* naŋ.
[10] K. *a.* cintetvā. [11] K. *a.* maggantare.
[12] C. nāgara. C[a]. nagaraŋ.
[13] K. annabhāvarakakāle (!) [14] B. Upad°.
[15] C[a]. hosîti. B. *om.* ti.
[16] C., K., B. °nuppattiṭṭhānaŋ. *Dīpankara* °na°.
[17] C. C[a]. dibbapūvaŋ.
[18] F. dibbapūvapuṇṇaŋ. K. parip°. [19] C[a]. ugghaṭ°.
[20] K. °raŋ. [21] K. B. *a.* viya.
[22] F. °haraṇiyo. C. °haraṇiŋ. [23] F. *rep.*
[24] K. eva.

pūvaŋ nāma na paci; ito paṭṭhāya aññaŋ pūvaŋ nāma[1] na khādissāmîti,'[2] gehaŋ gantvā pi[1] mātaraŋ pucchi: 'amma tumhākaŋ ahaŋ piyo appiyo'[3] ti.[4] 'Tāta ekakkhino akkhi viya ca[5] hadayaŋ viya ca atipiyo[6] me' ti.[7] 'Atha kasmā ettakaŋ kālaŋ mayhaŋ natthipūvaŋ na pacittha[8] ammā'[9] ti. Sā cūḷûpaṭṭhākaŋ pucchi: 'atthi kiñci pātiyaŋ tātā' ti. 'Paripuṇṇaŋ[10] ayye pāti pūvehi, evarūpā pūvā nāma me na diṭṭhapubbā' ti. Sā cintesi: 'mayhaŋ putto puññavā katâbhinīhāro bhavissati, devatāhi pātiŋ pūretvā pūvā pahitā bhavissantîti.' Atha naŋ putto: 'amma ito paṭṭhāyâhaŋ aññaŋ pūvaŋ nāma na khādissāmi, natthipūvam eva paceyyāsîti.' Sā pi 'ssa tato paṭṭhāya 'pūvaŋ khāditukāmo 'smîti[11] vutte tucchapātim eva aññāya pātiyā paṭikujjetvā[12] peseti;[13] yāva agāramajjhe vasi,[14] tāv' assa devatā dibbapūve[15] pahiṇiŋsu. So ettakam pi ajānanto vā[16] pabbajjaŋ[17] nāma kiŋ jānissati? Tasmā 'kā esā pabbajjā[18] nāmā' ti bhātaraŋ pucchitvā, 'ohāritakesamassunā, kāsāvanivatthena,[19] kaṭṭhattharake[20] vā bidalamañcake[21] vā nipajjitvā, piṇḍāya carantena vihātabbaŋ,[22] esā pabbajjā nāmā' ti vutte, 'bhātika[23] ahaŋ sukumālo nâhaŋ sakkhissāmi

---

[1] C. Cª. *om.*
[2] K. B. *a.* so.
[3] B. na piyo.
[4] K. *a.* sā āha.
[5] C., Cª., K. *om.*
[6] B. atipiyapiyo.
[7] C. 'hîti. K. ahosîti. B. asîti.
[8] C. Cª. anapacittha.
[9] K. *a.* āha.
[10] F. *corr.* °puṇṇā.
[11] C., Cª., K., B., 'mhîti.
[12] K. °itvā.
[13] F. K. pesesi.
[14] C. Cª. vasati.
[15] C. Cª. va pūvaŋ. B. pūve hi.
[16] K., Cª., B. *om.*
[17] K. S. pabbajjā.
[18] C. pabbajjaŋ.
[19] C. Cª. °kāsāyavatthena. F. °kesamussukāsāyavatthena. B. kāsāya°.
[20] F. kanthatthare (*leg.* katth°).
[21] B. viraḷa°.
[22] F. B. vihāritabbaŋ.
[23] C. Cª. bhātiya (*cf.* Kosambika *and* Kosambiya, *freq. var. in MSS.*).

pabbajituŋ' ti āha. 'Tena hi tāta kammantaŋ[1] uggahetvā gharâvāsaŋ vasa; na pi sakkā amhesu ekena apabbajituŋ' ti. Atha naŋ 'ko esa kammanto nāmā' ti pucchi;[2] bhattuṭṭhānaṭṭhānam[3] pi ajānanto kulaputto kammantaŋ nāma kiŋ[4] jānissati? Ekadivasaŋ hi tiṇṇaŋ khattiyānaŋ kathā udapādi: 'bhattaŋ nāma kuhiŋ uṭṭhahatîti.' Kimbilo āha: 'koṭṭhake[5] uṭṭhahatîti.' Atha naŋ Bhaddiyo: 'tvaŋ bhattuṭṭhānaṭṭhānaŋ[6] na jānāsi,[7] bhattaŋ nāma ukkhaliyaŋ uṭṭhahatîti' āha; Anuruddho: 'tumhe dve pi na jānātha, bhattaŋ nāma ratanamakulāya suvaṇṇapātiyaŋ[8] uṭṭhahatîti' āha. Tesu kira ekadivasaŋ Kimbilo koṭṭhato vīhī otāriyamāne disvā 'ete koṭṭhe va[9] jātā' ti saññī ahosi. Bhaddiyo ekadivasaŋ ukkhalito bhattaŋ vaḍḍhiyamānaŋ disvā 'ukkhaliyañ ñeva uppannan' ti saññī ahosi. Anuruddhena pana n'eva vīhiŋ[10] koṭṭentā[11] na bhattaŋ pacantā[12] na vaḍḍhentā diṭṭhapubbā, vaḍḍhetvā pana purato ṭhapitam eva passati. So 'bhuñjitukāmakāle bhattaŋ pātiyaŋ uṭṭhahatîti'[13] saññam akāsi. Evaŋ tayo pi[14] bhattuṭṭhānaṭṭhānaŋ[15] na jānanti; tenâyaŋ 'ko esa[16] kammanto nāmā' ti pucchitvā, 'paṭhamaŋ khettaŋ kasāpetabbaŋ' ti ādikaŋ saŋvacchare[17] saŋvacchare kattabbakiccaŋ sutvā: 'kadā kammantānaŋ anto paññāyissati, kadā mayaŋ appossukkā bhoge bhuñjissāmā' ti vatvā, kammantānaŋ apariyantatāya akkhayatāya[18] 'tena hi tvañ ñeva gharâvāsaŋ vasa, na mayhaŋ eten' attho'[19] ti[20] mātaraŋ upasaṅka-

---

[1] C^a^. kammante. [2] F. pucchitvā.
[3] B. C^a^. (C^a^. *al.*) °uṭṭhānaŋ (*om.* °ṭṭhānaŋ).
[4] C. C^a^. kiŋ nāma. [5] F., K., B. koṭṭhe. C. koṭṭhā.
[6] K. B. bhattassa u°. [7] C. C^a^. jānāti.
[8] C. C^a^. °pātiyā. [9] K. B. yeva.
[10] K. vihiyo. [11] K. °nto.
[12] C. C^a^. pacentā. [13] C. K. upaṭṭha°.
[14] C., C^a^., B. *a.* te. [15] C. C^a^. *a.* pi.
[16] F. *rep.* [17] K. C^a^. *om.*
[18] K. akkhātāya. [19] F. ekena attho. K. C^a^. etena a°.
[20] K. *a.* vatvā.

mitvā: 'anujānāhi maŋ amma, pabbajissāmîti' vatvā tāya[1] tikkhattuŋ paṭikkhipitvā:[2] 'sace te sahāyako Bhaddiyarājā pabbajissati[3] tena saddhiŋ pabbajāhîti' vutte, taŋ upasaṅkamitvā: 'mama kho samma pabbajjā tava paṭibaddhā' ti vatvā, taŋ nānappakārehi saññāpetvā sattame divase attanā saddhiŋ pabbajjanatthāya paṭiññaŋ gaṇhi. Tato Bhaddiyo Sakyarājā[4] Anuruddho Ānando Bhagu[5] Kimbilo Devadatto ti ime cha khattiyā Upālikappakasattamā devā viya dibbasampattiŋ sattāhaŋ[6] anubhavitvā seyyānaŋ gacchantā[7] viya caturaṅgiṇiyā senāya nikkhamitvā paravisayaŋ patvā rājāṇāya senaŋ[8] nivattetvā[9] paravisayaŋ pakkamiŋsu.[10] Tattha cha khattiyā attano[11] attano ābharaṇāni[12] omuñcitvā bhaṇḍikaŋ katvā, 'handa bhaṇe Upāli[13] nivattassu, alaŋ te ettakaŋ jīvikāyā' ti tassa adaŋsu. So tesaŋ pādamūle pavaṭṭetvā[14] paridevitvā āṇaŋ atikkamituŋ asakkonto uṭṭhāya[15] nivatti; tesaŋ dvidhājātakāle[16] vanaŋ[17] ārodanappattaŋ[18] viya paṭhavī kampamānākārappattā viya ahosi. Upāli[19] thokaŋ nivattitvā:[20] 'caṇḍā kho Sākiyā "iminā kumārā nipphātitā" ti[21] ghāteyyum pi maŋ, ime hi nāma Sakyakumārā evarūpaŋ sampattiŋ pahāya imāni anagghāni ābharaṇāni kheḷapiṇḍaŋ viya chaḍḍetvā pabbajissanti,

---

[1] B. *a.* nānappakārehi ca. [2] K. °ito, *and a.* tāta.
[3] F. Cᵃ. pabbajati. C. pabbajeti. [4] F. Sakkhirājā.
[5] K. *corr.* Bhaggulo. [6] K. *a.* mahāsampattiŋ.
[7] Cᵃ. °nto.
[8] C. senā. Cᵃ. senāya. K. rājāṇāpetvāya sabba°.
[9] K. B. °āpetvā. [10] C., Cᵃ., B. okkamiŋsu. K. oka°.
[11] K. *om.* [12] K. °ṇā. [13] K. *a.* tvaŋ.
[14] B. °itvā. K. nipattitvā. [15] K. *a.* taŋ gahetvā.
[16] F. vi-. C. Cᵃ. vīdhāya. K. dvidhābhijikā°. B. dvidhābhijjita°.
[17] C. va. Cᵃ. *om.* [18] Cᵃ. ārodappattaŋ.
[19] K. *a.* kappako pi. [20] K. °etvā evaŋ cintesi.
[21] Cᵃ. imā ti kumārā ti. F. nipphātitā ti. C. Cᵃ. ghātitāti. B. nighātitā. K. nipphatt°. S. nippā°.

kiŋ aṅga panâhaŋ' ti[1] bhaṇḍikaŋ omuñcitvā[2] tāni ābharaṇāni rukkhe laggetvā: 'atthikā gaṇhantū' ti vatvā tesaŋ santikaŋ gantvā tehi, 'kasmā nivatto 'sîti' puṭṭho tam atthaŋ ārocesi. Atha naŋ te ādāya Satthu santikaŋ gantvā:[3] 'mayaŋ bhante Sākiyā nāma mānanissitā, ayaŋ amhākaŋ dīgharattaŋ paricārako,[4] imaŋ paṭhamataraŋ pabbājetha, mayam assa[5] paṭhamataraŋ[6] abhivādanâdīni karissāma, evaŋ no māno nimmānayissatîti'[7] vatvā taŋ paṭhamataraŋ pabbājetvā pacchā sayaŋ pabbajiŋsu. Tesu āyasmā Bhaddiyo ten'ev'antaravassena[8] tevijjo ahosi, āyasmā Anuruddho dibbacakkhuko hutvā[9] pacchā Mahāpurisavitakkasuttaŋ sutvā arahattaŋ pāpuṇi, āyasmā Ānando sotâpattiphale patiṭṭhahi, Bhaguttheго ca Kimbilatthero ca aparabhāge vipassanaŋ vaḍḍhetvā arahattaŋ pāpuṇiŋsu, Devadatto pothujjanikaŋ[10] iddhiŋ patto. Aparabhāge Satthari Kosambiyaŋ viharante sasāvakasaṅghassa[11] Tathāgatassa mahanto lābhasakkāro nibbatti.[12] Vatthabhesajjâdihatthā[13] manussā vihāraŋ pavisitvā, 'kuhiŋ Satthā, kuhiŋ Sāriputtatthero, kuhiŋ Moggallānatthero,[14] kuhiŋ Mahākassapatthero, kuhiŋ Bhaddiyatthero, kuhiŋ Anuruddhatthero, kuhiŋ Ānandatthero, kuhiŋ Bhagutthero, kuhiŋ Kimbilatthero' ti asîti[15] mahāsāvakānaŋ nisinnaṭṭhānaŋ oloketvā[16] vicaranti.

'Devadatthero kuhiŋ nisinno vā ṭhito vā' ti vattâpi[17] natthi; so cintesi: 'ahaŋ etehi saddhiŋ yevā pabbajito, ete pi[18] khattiyapabbajitā[19] aham pi khattiyapabbajito,

[1] K. *a*. cintetvā.
[2] C. C[a]. muñcitvā.
[3] K. *a*. Bhagavantaŋ vanditvā.
[4] K. B. paricāriko.
[5] K. imassa.
[6] C., C[a]., K., B. *om*.
[7] F. nimāda°. K. nimmāy°.
[8] C. C[a]. °vasse va.
[9] C[a]. *om*.
[10] F. C[a]. puthu°.
[11] F. C[a]. sāvaka°.
[12] C. C[a]. °ttîti.
[13] C., C[a]., K. Tattha bhe°
[14] C[a]. mahā°.
[15] F., C., C[a]. asītiyā.
[16] K. B. °nto.
[17] K. pucchanto nāma. B. vutto nāma.
[18] F. hi.
[19] C. C[a]. khattiyā pa°.

lābhasakkārahatthā manussā ete[1] pariyesanti, mama nāmaŋ gahetâpi[2] natthi, kena nu kho saddhiŋ ekato hutvā[3] kaŋ pasādetvā mama lābhasakkāraŋ nibbatteyyaŋ' ti. Ath' assa[4] etad ahosi: 'ayaŋ rājā Bimbisāro paṭhamadassanen' eva ekādasahi nahutehi saddhiŋ sotāpattiphale patiṭṭhito, na sakkā etena saddhiŋ ekato bhavituŋ; Kosalaraññā[5] ca[6] saddhiŋ na sakkā;[7] ayaŋ kho pana rañño putto Ajātasattukumāro[8] kassaci guṇadose na jānāti, etena saddhiŋ ekato bhavissamîti.' So[9] Kosambito Rājagahaŋ gantvā kumāravaṇṇaŋ abhinimminitvā[10] cattāro āsīvise catūsu hatthapādesu ekaŋ gīvāya[11] pilandhitvā[12] ekaŋ sīse cumbaṭakaŋ katvā ekaŋ ekaŋsaŋ karitvā imāya ahimekhalāya[13] ākāsato oruyha Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā tena bhītena: 'ko 'si tvaŋ' ti vutte, 'ahaŋ Devadatto' ti vatvā, tassa bhayavinodanatthaŋ[14] taŋ attabhāvaŋ paṭisamharitvā[15] saṅghātipattacīvaradharo purato ṭhatvā taŋ pasādetvā lābhasakkāraŋ nibbattesi. So lābhasakkārâbhibhūto: 'ahaŋ bhikkhusaṅghaŋ pariharissāmîti' pāpakaŋ cittaŋ uppādetvā saha cittuppādena iddhito parihāyitvā Satthāraŋ[16] Veḷuvanavihāre sarājikāya[17] parisāya dhammaŋ desentaŋ[18] vanditvā uṭṭhāyâsanā[19] añjaliŋ paggayha; 'Bhagavā bhante etarahi jiṇṇo vuḍḍho mahallako[20] appossukko diṭṭhadhammasukhavihāraŋ anuyuñjatu, ahaŋ bhikkhusaṅghaŋ pariharissāmi, nīyādetha[21] me[22] bhikkhusaṅghaŋ'

---

[1] B. *a.* yeva. [2] B. gahetvā. [3] F. *om.*
[4] F. tassa. [5] Ca. °ñño.
[6] C., Ca. pi. K. *om.* [7] B. *a.* bhavituŋ.
[8] F. Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā. [9] K. *a.* pana.
[10] C. abhinimmīnitvā. K. °minmitvā.
[11] K. Ca. °yaŋ. [12] C. Ca. bandhitvā.
[13] K. °mekhaḷikāya. [14] S. °tthāya.
[15] B. vijahitvā. [16] K. *a.* upasaṅkamitvā.
[17] C. sarāgikāya. [18] K. B. *a.* Bhagavantaŋ.
[19] K. upaṭṭh° (*constant var. in all MSS.*).
[20] C. mahallako uddho. Ca. m°v°.
[21] F., C., Ca., B. niyyā°. [22] B. maŋ.

ti vatvā, Satthārā kheḷāsikavādena apasādetvā paṭikkhitto[1] anattamano imaŋ paṭhamaŋ Tathāgate āghātaŋ bandhitvā pakkami.[2] Ath' assa Bhagavā Rājagahe pakāsanīyakammaŋ[3] kāresi. So 'pariccatto dāni ahaŋ samaṇena Gotamena, idāni 'ssa anatthaŋ karissāmîti' Ajātasattuŋ upasaṅkamitvā āha:[4] 'pubbe kho kumāra manussā dīghâyukā etarahi appâyukā, ṭhānaŋ kho pan' etaŋ vijjati yaŋ tvaŋ kumāro va samāno kālaŋ kareyyāsi,[5] tena hi tvaŋ[6] kumāra pitaraŋ hantvā rājā hohi, ahaŋ Bhagavantaŋ hantvā Buddho bhavissāmîti' vatvā tasmiŋ rajje patiṭṭhite Tathāgatassa[7] vadhāya purise payojetvā tesu sotâpattiphalaŋ patvā nivattesu, sayaŋ Gijjhakūṭaŋ[8] abhiruhitvā,[9] 'ahaŋ eva samaṇaŋ Gotamaŋ jīvitā voropessāmîti' silaŋ[10] paṭivijjhitvā[11] rudhiruppādakakammaŋ[12] katvā iminâpi upāyena māretuŋ asakkonto puna Nālāgiriŋ vissajāpesi; tasmiŋ āgacchante Ānandatthero attano jīvitaŋ Satthu pariccajitvā purato[13] aṭṭhāsi. Satthā nāgaŋ dametvā nagarā nikkhamitvā vihāraŋ āgantvā[14] anekasahassehi upāsakehi abhihaṭamahādānaŋ[15] paribhuñjitvā tasmiŋ divase sannipatitānaŋ aṭṭhārasakoṭisaṅkhānaŋ[16] Rājagahavāsīnaŋ[17] ānupubbikathaŋ kathetvā[18] caturāsītiyā pāṇasahassānaŋ dhammâbhisamaye jāte:[19] 'aho mahāguṇo āyasmā Ānando, tathārūpe nāma hatthināge āgacchante attano jīvitaŋ paric-

---

[1] C. Cª. parikkhitto.
[2] F., C., Cª. apakkami. K. pakkāmi.
[3] F. pabbājakapakā°. C. Cª. pabbājakā°.
[4] K. *om.*
[5] C. Cª. °sîti.
[6] K. *om.* tvaŋ.
[7] B. Tathāgataŋ.
[8] K. B. °ṭapabbataŋ.
[9] K. abhiruyhitvā (ruyh° *common in* K.).
[10] K. B. selaŋ.
[11] S. pavi°.
[12] F. °ppādakammaŋ (?). C. Cª. ruhiruppādakammaŋ. K. ruhirupādaka°. So B. (°pp°).
[13] B. *om.*
[14] K. B. ga°.
[15] C., Cª., B. abhihaṭaŋ ma°.
[16] K. °khātānaŋ.
[17] F. C. °vāsinaŋ.
[18] K. kathesi.
[19] C., Cª., K. °samayo jāto.

cajitvā Satthu purato aṭṭhāsîtī' therassa guṇakathaŋ sutvā: 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mam' atthāya jīvitaŋ pariccaji[1] yevā' ti vatvā[2] bhikkhūhi yācito Cūḷahaŋsamahāhaŋsakakkaṭakajātakāni[3] kathesi.

Devadattassâpi kammaŋ n'eva pākaṭaŋ,[4] tathā rañño mārāpitattā na vadhakānaŋ payojitattā na silāya paviddhattā[5] pākaṭaŋ ahosi, yathā Nālāgirihatthino vissajjitatthā. Tadā hi mahājano: 'rājâpi[6] Devadatten' eva mārāpito vadhakā pi pāyojitā silâpi apaviddhā, idāni pana tena Nālāgiri vissajjāpito, evarūpaŋ nāma pāpakaŋ[7] gahetvā rājā vicaratîti' kolāhalaŋ akāsi. Rājā mahājanassa kathaŋ sutvā pañca thālipākasatāni nīharāpetvā[8] na puna[9] tassûpaṭṭhānaŋ agamāsi; nāgarā pi'ssa kulaŋ upagatassa[10] bhikkhāmattam pi na adaŋsu. So parihīnalābhasakkāro kohaññena jīvitukāmo Satthāraŋ upasaṅkamitvā pañca vatthūni yācitvā, Bhagavatā, 'alaŋ Devadatta, yo icchati, so āraññako hotū' ti paṭikkhitto.[11] 'Kassâvuso vacanaŋ sobhanaŋ, kiŋ Tathāgatassa udāhu mama vā ti;[12] ahaŋ hi[13] ukkaṭṭhavasena evaŋ vadāmi.'[14] 'Sādhu bhante, bhikkhū yāvajīvaŋ āraññakā assu,[15] piṇḍapātikā,[16] paŋsukūlikā,[17] rukkhamūlikā macchamaŋsaŋ na khādeyyun' ti; 'yo[18] dukkhā muñcitukāmo[19] so mayā saddhiŋ āgacchatū' ti vatvā pakkāmi. Tassa

---

1 K. °ajjati.
2 C^a. *om.*
3 F. °kakkaṭajā°. K. °kukuṭajā°. *Cf.* F. J., 5. 333-54, *and* 2. 341-5.
4 S. *a.* ahosi.
5 C. C^a. paṭivi°. K. B. pavijjit°.
6 K. *om.* pi *and* eva.
7 K. pāpaŋ.
8 F. hārāpetvā. C. harā°. C^a. āharā°.
9 K. punapunaŋ.
10 K. *a.* ekaŋ.
11 K. *a.* taŋ sutvā.
12 F., C., C^a. *om.* B. mamā ti. K. vacanaŋ.
13 C. C^a. °su *for* hi. K. *om.* ahaŋ.
14 C^a. °mîti.
15 F. °ko assa.
16 K. piṇḍi°, *and a.* assu.
17 K. *a.* assu.
18 C. C^a. *om.*
19 B. mucc°.

vacanaŋ sutvā ekacce navapabbajitā[1] mandabuddhino: 'kalyāṇaŋ Devadatto āha, etena saddhiŋ vicarissāmā' ti, tena saddhiŋ ekato[2] ahesuŋ. Iti so pañcasatehi bhikkhūhi saddhiŋ tehi[3] pañcahi[4] vatthūhi lūkhappasannaŋ janaŋ saññāpento kulesu viññāpetvā[5] viññāpetvā bhuñjanto saṅghabhedāya parakkami. So Bhagavatā, 'saccaŋ kira tvaŋ Devadatta saṅghabhedāya parakkamasi cakkabhedāyā'[6] ti puṭṭho, 'saccaŋ' ti vatvā, 'garuko kho Devadatta saṅghabhedo' ti ādīhi ovadito pi Satthu vacanaŋ anādiyitvā pakkanto[7] āyasmantaŋ Ānandaŋ Rājagahe[8] piṇḍāya carantaŋ disvā, 'ajjatagge jānâhaŋ[9] āvuso Ānanda aññatr'eva Bhagavatā aññatra Bhikkhusaṅghā[10] uposathaŋ karissāmi saṅghakammaŋ karissāmiti' āha. Thero[11] taŋ atthaŋ Bhagavato ārocesi; taŋ viditvā Satthā uppannadhammasaŋvego hutvā, 'Devadatto sadevakassa lokassa anatthanissitaŋ attano Avīcimhi paccanakakammaŋ karotîti' parivitakketvā:[12]

'Sukarāni asādhūni attano ahitāni ca[13]
yaŋ ve hitañ ca sādhuñ ca taŋ ve paramadukkaraŋ'[14] ti,

imaŋ gāthaŋ vatvā puna imaŋ udānaŋ udānesi:

'Sukaraŋ sādhunā sādhu, sādhu pāpena dukkaraŋ;
pāpaŋ pāpena sukaraŋ, pāpam ariyehi dukkaraŋ'[15] ti.

Atha kho Devadatto uposathadivase attano parisāya saddhiŋ ekamantaŋ nisīditvā, 'yass' imāni pañca vatthūni

---

[1] S. navaka°.
[2] K. *a.* va.
[3] C. C[a]. *om.*
[4] K. pañca°.
[5] F. B. *om.*
[6] B. (vaggabhedā) yā ti.
[7] K. *a.* Devadatto.
[8] B. °gahaŋ.
[9] F. B. dānāhaŋ.
[10] C. C[a]. °saṅgho. S. saṅghena.
[11] K. *a.* āgantvā.
[12] B. takketvā.
[13] C. *om.*
[14] *vs.* 163.
[15] *See Fausb., new ed., p.* 38, *note.*

khamanti, so salākaŋ gaṇhatū' ti vatvā pañcasatehi Vajjiputtakehi[1] navakehi appakataññūhi salākāya gahitāya saṅghaŋ bhinditvā te bhikkhū ādāya Gayāsīsam agamāsi. Tassa tattha gatabhāvaŋ sutvā Satthā tesaŋ bhikkhūnaŋ ānayanatthāya dve aggasāvake pesesi. Te[2] tattha gantvā ādesanāpāṭihāriyânusāsaniyā ca[3] iddhipāṭihāriyânusāsaniyā ca anusāsantā te amataŋ pāyetvā ādāya ākāsenâgamiŋsu. Kokāliko pi kho: 'uṭṭhehi āvuso Devadatta, nītā te bhikkhū Sāriputtamoggallānehi, nanu[4] tvaŋ mayā vutto "mā āvuso Sāriputtamoggallāne vissāsîti.'[5] 'Pāpicchā Sāriputtamoggallānā pāpikānaŋ[6] icchânaŋ vasaŋ[7] gatā' ti vatvā jannukena hadayamajjhe[8] pahari, tassa tatth' eva uṇhaŋ lohitaŋ[9] mukhato uggañchi. Āyasmantaŋ pana Sāriputtaŋ bhikkhusaṅghaparivutaŋ ākāsenâgacchantaŋ disvā bhikkhū āhaŋsu: 'bhante āyasmā Sāriputto gamanakāle attadutiyo[10] va[11] gato, idāni mahāpārivāro āgacchanto sobhatîti.' Satthā: 'na bhikkhave idān' eva,[12] tiracchānayoniyaŋ nibbattakāle pi mama[13] putto mama santikaŋ āgacchanto sobhati yevā' ti vatvā:[14]

'Hoti sīlavataŋ attho paṭisanthāravuttinaŋ,
lakkhaṇaŋ passa āyantaŋ ñātisaṅghapurakkhataŋ;
atha[15] passas' imaŋ[16] Kālaŋ[17] suvihīnaŋ va ñātihîti'

---

[1] C[a]. °puttehi. [2] F. *om.*
[3] F. gantvā āha: desanā° niyañ ca. B. c'eva. K. ānādes. K. °yā anu°. [4] F. *om.*
[5] K. visāsissathā pacchā sār . . . nā pāp°. S. vissasîti (*v. Childers s.v.*). [6] K. pāpah°.
[7] C. icchânuvasaŋ. C[a]. icchānuvaŋsaŋ. F. vasagatā.
[8] K. hadayaŋ majjhe. [9] C. C[a]. uṇhalo°.
[10] K. adutiyo. [11] C., C[a]., B. *om.*
[12] K. B. *a.* Sāriputto sobhati pubbe pi tir°.
[13] B. mayhaŋ.
[14] C. C[a]. *a.* imaŋ gātham āha (*v.* F. Jāt., I., *p.* 144).
[15] K. atth' assa. [16] C. C[a]. passath' imaŋ.
[17] F. Jāt., Kāḷaŋ.

idaŋ jātakaŋ[1] kathesi. Puna bhikkhūhi: 'bhante Devadatto kira dve aggasāvake ubhosu passesu nisīdāpetvā, "Buddhalīḷhāya dhammaŋ desessâmîti" tumhākaŋ anukiriyaŋ harîti'[2] vutte, 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mama anukiriyaŋ kātuŋ vāyami,[3] na pana sakkhîti'[4] vatvā:[5]

'Api Vīraka passesi[6] sakuṇaŋ mañjubhāṇakaŋ[7]
mayūragīvasaṅkāsaŋ patiŋ mayhaŋ Saviṭṭhakaŋ.[8]

'Udakathalacarassa[9] pakkhino niccaŋ āmakamacchabhojino[10]
tassânukaraŋ[11] Saviṭṭhako[8] sevāle paḷiguṇṭhito[12] mato' ti

ādinā[13] jātakaŋ kathetvā[14] aparâparesu[15] pi divasesu tathārūpim[16] eva kathaŋ[17] ārabbha:[18]

'Acari vatâyaŋ[19] vitudaŋ vanāni kaṭṭhaṅgarukkhesu asārakesu
athâsadā[20] khadiraŋ jātasāraŋ yatth' abbhidā garuḷo uttamaṅgaŋ' ti

---

[1] K. Kuruka° (F.'s *title is* Lakkhaṇajātaka).
[2] B. karohîti.
[3] K. vāyamati.
[4] K. nās°, *om.* pana.
[5] *v.* F. Jāt., I., *p.* 150.
[6] F. passesī; *corr.* °hi.
[7] K. B. °ikam.
[8] C. C[a]. kavi°.
[9] K. °le car°.
[10] K. °ano.
[11] K. Kiriyaŋ.
[12] K. °lehi °kuṇṭhito.
[13] K. Nadicaraka *for* ādinā (F.'s *title is* Vīrakajāt°). B. *om.* ādinā.
[14] K. B. vatvā.
[15] K. aparesu.
[16] K. B. °paŋ.
[17] K. *om.*
[18] F. Jāt. II. 163.
[19] C. C[a]. ācāritāyaŋ. F. ācāratāyaŋ. K. ācariya vatâ°. F. J. acār' utâyam.
[20] C. C[a]. ath' assadā°. K. assaṭṭhā sadā kh°. C[a]. °abbh°.

'Lasī ca te nipphalitā, matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaŋ
virocasîti'[1]

ca evamādīni jātakāni kathesi. 'Puna akataññū Devadatto' ti kathaŋ ārabbha:

'Akaramhasa te[2] kiccaŋ yaŋ balaŋ ahuvamhase[3]
migarāja namo[4] tyatthu[5] api kiñci labhāmase.[6]
Mama lohitabhakkhassa[7] niccaŋ luddāni kubbato
dantantaragato santo taŋ bahuŋ yam hi[8] jīvasîti'[9]

ādīni jātakāni kathesi.[9] Puna vadhāya parisakkanaŋ[10] pan' assa[11] ārabbha:[12]

'Ñātaŋ etaŋ kuruŋgassa[13] yaŋ tvaŋ[14] sepaṇṇi
seyyasi;
aññaŋ sepaṇṇiŋ gacchāma,[15] na me[16] te
ruccate phalaŋ' ti

ādīni jātakāni kathesi.[17]

Puna[18] 'ubhato[19] parihīno Devadatto lābhasakkārato ca sāmaññato cā' ti kathāsu pavattamānāsu: 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa[20] parihīno yevā' ti vatvā:[21]

---

[1] F., C., Cᵃ., K. idāni kho tvaŋ samma vi° (v. F. Jāt. I. 493).
[2] K. °mhā va te.
[3] B. ahuvāmase.
[4] Cᵃ. namo.
[5] C. Cᵃ. tthatthu.
[6] K. °mhase.
[7] K. *a*. maŋsa. C. Cᵃ. °bhikkhassa. K. °ābh°.
[8] C. Cᵃ. pi.
[9] K. *a*. attānaŋ. F. Jāt. III. 26.
[10] Cᵃ. parikammakārassa.
[11] C. *om*.
[12] F. Jāt. I. 174.
[13] K. kuraŋg°. C. kuraŋgassa.
[14] Cᵃ. taŋ.
[15] F. K. gacchāmi.
[16] Cᵃ. ca *for* me.
[17] S. *a*. evaŋ Rājagahe viharanto.
[18] B. punadivase.
[19] Cᵃ. ubhayato. K. ubho.
[20] C., Cᵃ., K. pi.
[21] F. Jāt. I. 483.

'Akkhī bhinnā paṭo naṭṭho sakhīgehe[1] ca bhaṇḍanaŋ
ubhato[2] paduṭṭhakammanto[3] udakamhi thalamhi cā' ti

ādīni jātakāni kathesi. Evaŋ[4] Rājagahe viharanto Devadattaŋ ārabbha bahūni jātakāni kathetvā Rājagahato Sāvatthiŋ gantvā Jetavanavihāre[5] vāsaŋ kappesi.

Devadatto pi kho navamāse gilāno pacchime kāle Satthāraŋ daṭṭhukāmo hutvā attano sāvake āha:[6] 'ahaŋ Satthāraŋ daṭṭhukāmo, taŋ me dassethā' ti vutte,[7] 'tvaŋ samatthakāle Satthārā saddhiŋ verī hutvā acari,[8] na mayaŋ taŋ[9] tattha nessāmā' ti vutto,[10] 'mā maŋ nāsethā, mayā Satthari āghāto kato;[11] Satthu pana[12] mayi kesaggamatto pi āghāto natthi. So hi Bhagavā:[13]

"Vadhake Devadattamhi, core Aṅgulimālake
Dhanapāle Rāhule c'eva[14] sabbattha samamānaso"' ti

'Dassetha me taŋ[15] Bhagavantaŋ' ti punappunaŋ ti yāci. Atha naŋ te mañcakenâdāya nikkhamiŋsu. Tassa āgamanaŋ[16] sutvā bhikkhū Satthu ārocesuŋ: 'bhante Devadatto kira tumhākaŋ dassanatthāya āgacchatîti.' 'Na[17] bhikkhave so[17] ten' attabhāvena maŋ passituŋ labhissatîti'—Bhikkhū kira pañcannaŋ vatthūnaŋ āyācitakālato paṭṭhāya puna Buddhe[18] daṭṭhum na labhanti,[19]

---

[1] F. sakkhi°. C., K., B. saka°.
[2] K. ubho.
[3] F. Jāt. °ṭṭho ka°.
[4] F. Evam evaŋ.
[5] K. mahā°. B. Jetavane vihāre.
[6] K. *om.*
[7] F., C., Cª., K. vatvā, *and* K. *a.* tehi. B. *om.* vutte.
[8] F. ācari. K. ācariya *for* ā°na.
[9] C., Cª., B. *om.*
[10] K. Cª. vutte.
[11] C. pi. Cª. *om.*
[12] Cª. na.
[13] K. *a.* niccaŋ mettaŋ vaḍḍhento.
[14] K. B. ca.
[15] C. te.
[16] K., C., Cª. tassāga°.
[17] F. *oms.*
[18] K. B. Buddhaŋ.
[19] B. labhati *and* bhikkhu *supra.*

ayaŋ dhammatā. 'Asukaṭṭhānaŋ ca asukaṭṭhānaŋ ca[1] āgato bhante' ti.[2] 'Yaŋ icchati, taŋ karotu, na so maŋ[3] passituŋ labhissatîti.' 'Bhante ito yojanamattaŋ āgato, aḍḍhayojanaŋ, gāvutaŋ, pokkharaṇīsamīpaŋ[4] āgato' bhante ti. 'Sace pi[5] anto Jetavanaŋ pi[5] pavisati n'eva maŋ passituŋ labhissatîti.' Devadattaŋ gahetvā āgatā Jetavanapokkharaṇītīre mañcaŋ otāretvā pokkharaṇiŋ[6] nahāyituŋ otariŋsu. Devadatto pi kho mañcato vuṭṭhāya[7] ubho pāde bhūmiyaŋ ṭhapetvā nisīdi; te[8] paṭhaviŋ pavisiŋsu. So anukkamena yāva gopphakā[9] yāva jannukā yāva kaṭito yāva thanato yāva gīvato pavisitvā hanukaṭṭhikassa[10] bhūmiyaŋ patiṭṭhitakāle:[11]

'Imehi aṭṭhīhi[12] tam aggapuggalaŋ
devâtidevaŋ naradammasārathiŋ
samantacakkhuŋ satapuññalakkhaṇaŋ
pāṇehi Buddhaŋ saraṇaŋ gato'smîti'

imaŋ gātham āha.[13] Idaŋ kira ṭhānaŋ disvā Tathāgato Devadattaŋ pabbājesi; 'sace hi so na pabbajissa,[14] gihī hutvā kammañ ca bhāriyaŋ akarissa āyatibhavassa ca paccayaŋ kātuŋ na sakkhissa,[15] pabbajitvā pana, kiñcâpi kammaŋ bhāriyaŋ karissati, āyatibhavassa paccayaŋ[16]

---

1 F. *corr. om.*
2 K. *a.* āhaŋsu.
3 S. *a.* bhikkhave.
4 K. B. Jetavanapokkh°.
5 K. *om.*
6 K. °iyaŋ.
7 F., C., C[a]., K. uṭṭhāya.
8 B. pādā.
9 C. K. goppakā.
10 C. °kaṇṭhikassa. C[a]. haṇukaṇṭhito Kassa.
11 K. *a.* gātham āha.
12 K. Imāni atthi pi. S. aṭṭhehi.
13 C[a]. *om.* imaŋ. K. *om.* °i g° ā°.
14 K. °ssati.
15 K. nāsakkhissati. C[a]. B. °ssati. F. kātuŋ aparaddhabhāvena pana niccalo va hutvā paccatū ti yojanasatike ante (antoavīcimhi?) nāsakkhissa.
16 B. āyatiŋ bhavanissaraṇapaccayaŋ.

kātuŋ sakkhissatîti, tena[1] taŋ Satthā pabbājesi. So hi ito satasahassakappamatthale Aṭṭhissaro[2] nāma paccekabuddho bhavissati.[3] So paṭhaviŋ pavisitvā Avīcimhi nibbatti, 'niccale Buddhe aparaddhabhāvena[4] pana niccalo hutvā paccatū'[5] ti yojanasatike antoavīcimhi yojanasatubbedham ev'assa[6] sarīraŋ nibbatti, sīsaŋ yāva kaṇṇasakkhalito upari ayakapālaŋ[7] pāvisi; pādā yāva gopphakā heṭṭhā ayapaṭhaviyaŋ paviṭṭhā, mahātālakkhandhaparimāṇaŋ ayasūlaŋ pacchimabhittito nikkhamitvā piṭṭhimajjhaŋ bhinditvā urena[8] nikkhamitvā puratthimaŋ bhittiŋ[9] pāvisi; aparaŋ dakkhiṇabhittito nikkhamitvā dakkhiṇapassaŋ bhinditvā uttarapassena[10] nikkhamitvā uttarabhittiŋ pāvisi; aparaŋ uparikapallato nikkhamitvā matthakaŋ bhinditvā adhobhāgena nikkhamitvā ayapaṭhaviŋ[11] pāvisi; evaŋ so tattha niccalo hutvā paccati.[12] Bhikkhū, 'ettakaŋ ṭhānaŋ āgantvā[13] Devadatto Satthāraŋ daṭṭhuŋ alabhitvā va paṭhaviŋ paviṭṭho' ti[14] kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ. Satthā, 'na bhikkhave Devadatto idān' eva mayi aparajjhitvā paṭhaviŋ pāvisi, pubbe pi paviṭṭho yevā' ti vatvā Hatthirājakāle maggamūḷhaŋ purisaŋ samassāsetvā[15] attano piṭṭhiŋ āropetvā khemantaŋ pāpitena[16] tena[17] puna tikkhattuŋ āgantvā aggaṭṭhāne majjhimaṭṭhāne[18] mūle ti evaŋ dante chinditvā tatiyavāre mahāpurisassa cakkhupathaŋ atikkamantassa[19] paṭhaviŋ paviṭṭhabhāvaŋ dīpetum:

---

1 K. *om.*
2 C. C^a. Saṭṭhissaro (*cf.* Hardy, M.B., 340).
3 K. *a.* ti.
4 B. aparajjha°.
5 K. paccati.
6 F., C., C^a., K. eva.
7 F. ayoka°. C., C^a., B. °kapallaŋ. K. ayokapale.
8 F. udarena.
9 B. purimabhi°.
10 K. B. vāmapa°.
11 K. ayyasula°.
12 B. va pacci *for* hu° pa°.
13 K. ga°.
14 C^a. °sîti.
15 C. samassāpetvā.
16 C., C^a., B. *om.*
17 K. pāpitassa.
18 F. majjhaṭṭhāne.
19 K. B. *a.* tassa.

'Akataññussa posassa, niccaŋ vivaradassino,
sabbaŋ ce[1] paṭhaviŋ dajjā, n'eva naŋ abhirādhaye' ti[2]

imaŋ jātakaŋ[3] kathetvā puna pi[4] puna pi tath' eva kathāya samuṭṭhitāya Khantivādibhūte attani aparajjhitvā Kalāburājabhūtassa[5] tassa paṭhaviŋ paviṭṭhabhāvaŋ dīpetuŋ Khantivādijātakaŋ,[6] Culladhammapālabhūte attani aparajjhitvā[7] Mahāpatāparājabhūtassa tassa paṭhaviŋ paviṭṭhabhāvaŋ dīpetuŋ Culladhammapālajātakañ ca[8] kathesi.

Paṭhaviŋ paviṭṭhe pana Devadatte mahājano haṭṭhatuṭṭho dhajapatākā kadaliyo[9] ussāpetvā puṇṇaghaṭe ṭhapetvā, 'lābhā vata no' ti mahantaŋ chaṇaŋ anubhoti.[10] Tam atthaŋ Bhagavato ārocesuŋ; Bhagavā: 'na bhikkhave idān' eva Devadatte mate mahājano tussati, pubbe pi tussi[11] yevā' ti vatvā sabbajanassa appiye caṇḍe pharuse Bārāṇasiyaŋ Piṅgalarāje[12] nāma mate mahājanassa tuṭṭhabhāvaŋ dīpetuŋ:[13]

'Sabbo jano hiŋsito Piṅgalena,
tasmiŋ mate paccayaŋ vedayanti;[14]
piyo nu te āsi akaṇhanetto,[15]
kasmā tuvaŋ[16] rodasi dvārapāla.

---

1 C. Ca. sabba te.
2 C. Ca. abhidhāraye. K. ārādhaye.
3 F. Jāt. I. 322.
4 K. *om. one* puna pi.
5 Ca. Kalāpu°. K. Kalābhu°.
6 F. °vādajā°. B. *a.* ca. *For this* J. *v.* F. J. III. 39-43.
7 K. par°.
8 F. J. III. 177-182.
9 F. °patākaka°.
10 K. anubhosi.
11 F., Ca., B. tussati.
12 Ca. Piṅgale nāma rāje. B. Piṅgalaraññe.
13 F. Jāt. II. 241-242.
14 S. paccayā.
15 C. Ca. akaṇṇa°.
16 F. nu tvaŋ. C. Ca. tvaŋ.

'Na me piyo āsi akaṇhanetto,[1]
bhāyāmi paccâgamanāya tassa,
ito gato hiŋseyya maccurājaŋ,
so hiŋsito ānayeyya[2] puna idhā' ti

idaŋ[3] Piṅgalajātakaŋ kathesi. Bhikkhū Satthāraŋ pucchiŋsu: 'idāni bhante Devadatto kuhiŋ nibbatto' ti. 'Avīcimahāniraye bhikkhave' ti. 'Bhante idha tappanto vicaritvā puna gantvā tappanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti. 'Āma bhikkhave pabbajitā vā hontu gahaṭṭhā vā pamādavihārino ubhayattha tappanti yevā' ti vatvā imaŋ gāthaŋ āha:

17. 'Idha tappati pecca tappati pāpakārī ubhayattha tappati
"pāpaŋ me kataŋ" ti tappati, bhiyyo[4] tappati duggatiŋ gato' ti.

Tattha 'idha tappatîti' idha kammatappanena domanassamattena tappati; 'peccā' ti paraloke pana vipākatappanena atidāruṇena apāyadukkhena tappati; 'pāpakārîti' nānappakārassa pāpassa kattā;[5] 'ubhayatthā' ti iminā vuttappakārena tappanena ubhayattha tappati nāma; 'pāpam me' ti so hi kammatappanena tappanto 'pāpam me kataŋ' ti tappati, taŋ appamattakaŋ tappanaŋ, vipākatappanena pana tappanto 'bhiyyo tappati duggatiŋ gato' ti[6] atipharusena tappanena ativiya tappatîti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ; desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Devadattassa vatthu dvādasamaŋ.[7]

---

[1] C. C[a]. akaṇṇa°. [2] F. J. āneyya. K. *a*. naŋ.
[3] C[a]. imaŋ. [4] S. bhīyo.
[5] C., C[a]., B. Katattā. [6] K. C[a]. *om*. ti.
[7] C[a]. Devadattavatthuŋ *simply*. C. vatthuŋ.

13. SUMANĀDEVIYĀ-VATTHU

'Idha nandatîti'[1] imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Sumanādeviŋ[2] ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ hi devasikaŋ Anāthapiṇḍikassa gehe dve bhikkhusahassāni bhuñjanti, tathā Visākhāya mahā-upāsikāya; Sāvatthiyaŋ ca yo yo dānaŋ dātukāmo hoti, so[3] so tesaŋ ubhinnaŋ okāsaŋ labhitvā va karoti. Kiŋkāraṇā? 'Tumhākaŋ[4] dānaggaŋ Anāthapiṇḍiko vā Visākhā vā āgatā' ti pucchitvā, 'nâgatā' ti vutte, satasahassaŋ vissajjetvā katadānam pi, 'kiŋ dānaŋ nām' etaŋ' ti garahanti. Ubho pi[5] te bhikkhusaŋghassa[6] ruciŋ[7] ca anucchavikakiccāni[8] ca ativiya jānanti. Tesu vicārentesu[9] bhikkhū cittarūpaŋ[10] bhuñjanti; tasmā sabbe dānaŋ dātukāmā te gahetvā va gacchanti. Iti te attano[11] ghare bhikkhū[12] parivisituŋ na labhanti. Tato Visākhā, 'ko nu kho mama ṭhāne ṭhatvā bhikkhu-saŋghaŋ parivisatîti'[13] upadhārenti, puttassa dhītaraŋ disvā taŋ attano ṭhāne ṭhapesi; sā tassā nivesane bhikkhusaŋghaŋ parivisati. Anāthapiṇḍiko pi Mahāsu-bhaddaŋ nāma jeṭṭhadhītaraŋ[14] ṭhapesi; sā bhikkhūnaŋ veyyāvaccaŋ karonti dhammaŋ suṇanti sotâpannā hutvā patikulaŋ agamāsi. Tato Cullasubhaddaŋ ṭhapesi; sâpi tath' eva karonti sotâpannā hutvā[15] patikulaŋ gatā. Atha Sumanādeviŋ nāma kaniṭṭhadhītaraŋ ṭhapesi; sā pana[16] sakadāgāmiphalaŋ patvā kumārikā va hutvā tathā-

---

1 K. *a.* pecca nandati.
2 K. Sumana°.
3 C. Ca. *om.*
4 K. *a.* kiŋ.
5 C., Ca., B. *a.* hi.
6 Ca. °saŋghañ ca.
7 C. °saŋgharuciŋ.
8 K. °kaŋ kiccâkiccaŋ.
9 Ca. B. vicarantesu. K. vihārante.
10 K. cittânurūpaŋ.
11 B. *rep.*
12 K. bhikkhusaŋghaŋ.
13 C. B. parivisissasîti.
14 Ca. jeṭṭhakā°.
15 Ca. *om.*
16 K. *a.* dhammaŋ sutvā.

rūpena aphāsukena āturā āhārûpacchedaŋ[1] katvā pitaraŋ datthukāmā hutvā[2] pakkosāpesi. So ekasmiŋ dānagge tassā sāsanaŋ sutvā va āgantvā, 'kiŋ amma Sumane' ti āha. Sâpi naŋ[3] āha: 'kiŋ tāta kaniṭṭhabhātikā' ti. 'Vippalapasi[4] ammā ti.[5] 'Na vippalapāmi kaniṭṭhabhâtikā' ti. 'Bhāyasi[6] ammā' ti. Na bhāyāmi kaniṭṭhabhātikā' ti ettakaŋ vatvā[7] yeva pana[8] sā kālaŋ akāsi. So sotâpanno pi samāno seṭṭhī dhītari[9] uppannasokaŋ adhivāsetuŋ asakkonto dhītusarīrakiccaŋ kāretvā rodanto Satthu santikaŋ gantvā,[10] 'kiŋ gahapati dukkhidummano assumukho rudamāno[11] āgato[12] 'sîti' vutte. 'Dhītā me bhante Sumanādevī kālakatā' ti āha. 'Atha kasmā socasi,[13] nanu sabbesaŋ ekaŋsikaŋ[14] maraṇan' ti. 'Jānām' etaŋ bhante, evarūpā pana me hirottappasampannā[15] dhītā, "sā maraṇakāle satiŋ paccupaṭṭhāpetuŋ asakkontī vippalapamānā matā" ti[16] me anappakaŋ[17] domanassaŋ uppajjatîti.' 'Kiŋ pana tāya kathitaŋ mahāseṭṭhîti.' 'Ahaŋ taŋ bhante "amma Sumane" ti āmantesiŋ, atha maŋ āha: "kiŋ tāta kaniṭṭhabhātikā" ti, tato "vippalapasi ammā" ti[18]—"na vippalapāmi kaniṭṭhabhātikā" ti—"bhāyasi ammā" ti—"na bhāyāmi kaniṭṭhabhātikā" ti, ettakaŋ vatvā kālam akāsîti.' Atha naŋ Bhagavā āha: 'na[19] te mahāseṭṭhi dhītā vippalapatîti.' 'Atha[20] kasmā evam āhā' ti. 'Kaniṭṭhattāy'

---

[1] C. Cª. āhāracchedaŋ. [2] K. *a.* taŋ.
[3] K. pitaraŋ *for* pi naŋ.
[4] B. vilapasi *and* vilap° *infra.* [5] K. *a.* sā.
[6] C. Cª. bhāyāsi. [7] Cª. Katvā. [8] K. *om.* pana.
[9] C. seṭṭhadhītu. Cª. seṭṭhidhītu. K. seṭṭhitari. B. dhītaraŋ paṭicca.
[10] K. *a.* Bhagavatā taŋ disvā. [11] K. B. rod°.
[12] S. upâgato. [13] C. socati.
[14] K. ekaŋsisa°. [15] C., Cª., K., B. hiriott°.
[16] Cª. nā *for* matā ti. K. tena *for* ti. B. *a.* tena.
[17] K. anappakāraŋ. [18] K. *a.* vutte.
[19] K. *a.* hi. [20] K. *a.* naŋ.

eva; dhītā hi te gahapati maggaphalehi[1] mahallikā, tvaŋ hi sotâpanno, dhītā pana te sakadāgāminī, sā maggaphalehi[2] mahallikattā taŋ evam āhā' ti. 'Evaŋ bhante' ti. 'Evaŋ gahapatîti.' 'Idāni kuhiŋ nibbattā bhante' ti. 'Tusitabhavane gahapatîti' vutte,[3] 'bhante mama dhītā idha ñātakānaŋ antare nandamānā vicaritvā[4] ito gantvā pi Nandanaṭṭhāne[5] yeva nibbattā' ti. Atha naŋ Satthā, 'āma gahapati[6] appamattā nāma gahaṭṭhā vā pabbajitā vā idha loke ca paraloke ca nandanti yevā' ti vatvā imaŋ gātham āha:

18. 'Idha nandati, pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati,
"puññaŋ me kataŋ" ti nandati
bhiyyo[7] nandati sugatiŋ gato' ti.

Tattha '**idhā**' ti idha loke kammanandanena nandati;[8] '**peccā**' ti paraloke vipākanandanena[9] nandati;[8] '**katapuñño**' ti nānappakārassa puññassa kattā;[10] '**ubhayatthā**' ti idha 'kataŋ me kusalaŋ akataŋ pāpaŋ' ti[11] nandati,[12] parattha vipākaŋ anubhavanto nandati; '**puññaŋ me**' ti idha nandanto[13] pana 'puññaŋ[14] me kataŋ' ti somanassamattakena vā kammanandanaŋ upâdāya nandati; '**bhiyyo**' ti vipākanandanena pana '**sugatiŋ gato**' sattapaññāsavassakoṭiyo[15] saṭṭhiñ ca vassasatasahassāni[16] dibbasampattiŋ anubhavanto Tusitapure ativiya nandatîti.'

---

[1] Cª. B. *a.* tayā. [2] B. *a.* tayā. [3] K. B. *om.*
[4] K. car°. [5] K. Nanda°. [6] C. °patîti.
[7] C. bhīyo. [8] C. nandatîti.
[9] Cª. °nandane ti. [10] B. Cª. Katattā. K. kattatā.
[11] C. Cª. pāpānîti. [12] Cª. nandatîti.
[13] B. nandanato. [14] Cª. puññakaŋ.
[15] B. °matten' eva. B. °en' eva.
[16] C. Cª. °paŋñāsakoṭiyo. K. °vasa°.

Gāthāpariyosāne bahu sotâpannâdayo ahesum; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Sumanādeviyā vatthu terasamaŋ.[1]

---

14. DVESAHAYAKABHIKKHŪNAŊ-VATTHU

'Bahuŋ pi ce'[2] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto dve sahāyake[3] ārabbha kathesi.

Sāvatthivāsino hi dve kulaputtā sahāyakā vihāraŋ gantvā Satthu dhammadesanaŋ sutvā kāme pahāya[4] sāsane uraŋ datvā pabbajitvā pañcavassāni ācariyûpajjhāyānaŋ[5] santike vasitvā Satthāraŋ upasaṅkamitvā sāsane dhuraŋ pucchitvā vipassanādhurañ ca ganthadhurañ[6] ca vitthārato sutvā, eko tāva, 'aham bhante mahallakakāle pabbajito na sakkhissāmi ganthadhuraŋ[7] pūretum, vipassanādhuraŋ pana[8] pūressāmîti' yāva arahattā[9] vipassanaŋ[10] kathāpetvā ghaṭento vāyamanto saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi. Itaro pana,[8] 'ahaŋ ganthadhuraŋ pūressāmîti'[11] anukkamena Tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ uggaṇhitvā gatagataṭṭhāne dhammaŋ katheti[12] sarabhaññaŋ bhaṇati, pañcannaŋ bhikkhusatānaŋ dhammaŋ vācento vicarati, aṭṭhārasannaŋ mahāgaṇānaŋ ācariyo ahosi. Bhikkhū Satthu santike kammaṭṭhānaŋ gahetvā itarassa therassa vasanaṭṭhānaŋ gantvā tass' ovāde ṭhatvā arahattaŋ patvā theraŋ vanditvā: 'Satthāraŋ daṭṭhukām'

---

[1] C^a. Sumanadeviyā vatthuŋ (*simply*). K. Sumanadevivatthu terassamaŋ (K. B. *al.* Sumana°.).
[2] K. *a.* sahitaŋ bhāsamāno.
[3] F. sahāyakabhikkhū. K. *a.* bhikkhū.
[4] K. *a.* Satthu.
[5] C. C^a. ācariyau°. K. °yapajāy°.
[6] C. C^a. gandha°.
[7] C^a. *a.* pana.
[8] K. *om.*
[9] C^a. °ttaŋ.
[10] B. vipassanādhuraŋ.
[11] B. pūretuŋ sakkhissāmîti.
[12] K. kathesi. S. deseti.

amhā' ti vadanti. Thero: 'gacchath' āvuso[1] mama vacanena Satthāraŋ vanditvā asītimahāthere vandathā, sahāyakattheram pi me "amhākaŋ ācariyo tumhe vandatîti" vandathā' ti. Te[2] vihāraŋ gantvā[3] Satthārañ ca there[4] ca vanditvā: 'bhante amhākaŋ ācariyo tumhe vandatîti' vutte,[5] itarena ca, 'ko nāma eso'[6] ti vutte, 'tumhākaŋ sahāyakabhikkhu[7] bhante' ti vadanti. Evaŋ there punappunaŋ sāsanaŋ pahiṇante so bhikkhu thokaŋ kālaŋ sahitvā aparabhāge sahituŋ asakkonto: 'amhākaŋ ācariyo tumhe vandatîti' vutte, 'ko eso' ti vatvā, 'tumhākaŋ sahāyakabhikkhū' ti vutte, 'kiŋ pana tumhehi tassa santike gahitaŋ kiŋ[8] Dīghanikāyâdīsu aññataro nikāyo,[9] tīsu Piṭakesu ekaŋ Piṭakaŋ' ti vatvā, 'catuppadikam pi gāthaŋ na jānāti,[10] paŋsukūlaŋ gahetvā pabbajitakāle yeva araññaŋ paviṭṭho bahū vata antevāsike labhi, tassa āgatakāle mayā pañhaŋ pucchituŋ vaṭṭatîti' cintesi. Athâparabhāge[11] thero, Satthāraŋ daṭṭhum āgato sahāyakattherassa santike pattacīvaraŋ ṭhapetvā gantvā Satthāraŋ c'eva asītimahāthere ca vanditvā sahāyakassa[12] vasanaṭṭhānaŋ paccāgami. Ath' assa so vattaŋ kāretvā samappamāṇaŋ āsanaŋ gahetvā, 'pañhaŋ pucchissāmîti' nisīdi. Tasmiŋ khaṇe Satthā 'esa evarūpaŋ mama puttaŋ viheṭhetvā[13] niraye nibbatteyyā'[14] ti tasmiŋ anukampāya vihāracārikaŋ caranto viya tesaŋ nisinnaṭṭhānaŋ gantvā paññatte[15] Buddhâsane nisīdi. Tattha tattha nisīdantā hi bhikkhū[16] Buddhâsanaŋ paññāpetvā va nisīdanti;

---

[1] C. gacchâvuso. [2] B. *a*. bhikkhū.
[3] C. C[a]. āgantvā.
[4] C[a]. therañ. B. asītimahāthere ca therañ ca.
[5] C. vadanti. C[a]. vadantîti. [6] C. C[a]. nām' eso.
[7] B. sahāyako. [8] B. ti.
[9] C. nikāyā. K. *a*. kiŋ. [10] C[a]. pajānāti.
[11] K. *a*. vipassanā°.
[12] K. °katherassa. C. C[a]. sahāyassa.
[13] C. C[a]. viheṭṭhetvā. [14] C[a]. °yyāsîti.
[15] K. paññatapavara°. [16] C., C[a]., B. *om*.

tena[1] Satthā pakatipaññatte yeva āsane nisīdi. Nisajja kho[2] pana ganthikabhikkhuŋ paṭhamajjhāne pañhaŋ pucchitvā, tasmiŋ kathite[3] dutiyajjhānaŋ ādiŋ katvā aṭṭhasu pi samāpattīsu rūpârūpesu pañhaŋ pucchi, itaro[4] sabbaŋ kathesi. Atha naŋ sotâpattimagge pañhaŋ pucchi,[4] itaro[5] kathetuŋ nâsakkhi.[6] Tato khīṇâsavattheraŋ pucchi; thero kathesi. Satthā, 'sādhu[7] sādhu bhikkhū'[8] ti abhinanditvā, sesamaggesu pi paṭipāṭiyā pañhaŋ pucchi; ganthiko[9] ekaŋ pi kathetuŋ nâsakkhi, khīṇâsavo pucchitaŋ pucchitaŋ[10] kathesi. Satthā catūsu ṭhānesu tassa sādhukāraŋ adāsi; taŋ sutvā bhummadeve[11] ādiŋ katvā yāva Brahmalokā sabbadevatā[12] c'eva Nāgasupaṇṇā[13] ca sādhukāram adaŋsu. Taŋ sādhukāraŋ sutvā[14] tassa antevāsikā c'eva saddhivihārino ca Satthāraŋ ujjhāyiŋsu: 'kiŋ nām' etaŋ Satthārā kataŋ kiñci ajānantassa mahallakattherassa catūsu ṭhānesu sādhukāram adāsi; amhākaŋ pan' ācariyassa sabbapariyattidharassa pañcannaŋ bhikkhusatānaŋ pāmokkhassa pasaŋsāmattam pi na karîti.' Atha ne Satthā, 'kiŋ nām' etaŋ bhikkhave[15] kathethā' ti pucchitvā, tasmiŋ atthe ārocite, 'bhikkhave tumhākaŋ ācariyo mama sāsane bhatiyā gāvo rakkhaṇakasadiso;[16] mayhaŋ pana putto yathā ruciyā pañcagorase paribhuñjanakasāmisadiso'[17] ti vatvā imā gāthā abhāsi:

---

[1] B. *om.*
[2] C., Cª., B. *om.*
[3] K. akath°.
[4] K. *om.* itaro *to* pucchi.
[5] K. gaṇṭhikathero, *and a.* pi ekaŋ pi.
[6] K. itaro tam sabbaŋ kathesi *and* atha naŋ, *etc.*
[7] C. Cª. *om.*
[8] K. *om.* bh°.
[9] K. °kathero.
[10] K. pucchitapu°. B. *om. one.*
[11] K. °devatā. B. bhūmadeve.
[12] C. Cª. sabbe de°. K. sabbā devatāyo. B. sabbā.
[13] K. nāgā su°.
[14] K. katvā.
[15] Cª. *om.* bhikkhave.
[16] C., Cª., K. rakkhaṇasa°.
[17] K. bhuñjanasāmika°. Cª. *a.* yevā.

19. 'Bahum pi ce sahitam bhāsamāno
na takkaro hoti naro pamatto,
gopo va gāvo gaṇayaŋ paresaŋ
na bhāgavā sāmaññassa hoti.

20. 'Appam pi ce sahitaŋ bhāsamāno
dhammassa hoti anudhammacārī
rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaŋ
sammappajāno, suvimuttacitto
anupâdiyāno idha vā huraŋ vā
sa bhāgavā sāmaññassa hotîti.'

Tattha 'sahitaŋ' ti Tepiṭakassa Buddhavacanass' etaŋ nāmaŋ, taŋ[1] ācariye upasaṅkamitvā uggaṇhitvā[2] 'bahum pi paresaŋ bhāsamāno'[3] vācento,[4] taŋ dhammaŋ sutvā yaŋ kārakena puggalena kattabbaŋ taŋkaro[5] na hoti, kukkuṭassa pakkhapaharaṇamattam pi aniccâdivasena yonisomanasikāraŋ[6] nappavattati,[7] eso[8] yathā nāma divasaŋ bhatiyā[9] gāvo rakkhanto gopo[10] pāto va paṭicchitvā[11] sāyaŋ gaṇetvā[12] sāmikānaŋ niyyādetvā, 'divasabhatimattaŋ gaṇhāti'[13] yathāruciyā[14] pana[15] pañca gorase paribhuñjituŋ na labhati, evaŋ eva kevalaŋ antevāsikānaŋ santikā vattapaṭivattakaraṇamattassa bhāgī hoti, sāmaññassa pana bhāgī na hoti; yathā pana gopālakena

---

[1] C., C[a]., B. *om.* B. *a.* ca *after* ācariye.
[2] K. bahuŋ ga° *for* ugg°. [3] B. obh°.
[4] K. *a.* kathento. [5] K. B. takkaro.
[6] C., C[a]., K., B. manasi°. [7] K. °ttesi. B. °tteti.
[8] C[a]. *a.* tāva. [9] K. divase. F. *corr.* divasabha°.
[10] C[a]. B. gopo viya. K. gopā viya (*for* gopo).
[11] K. sampa°. B. niravasesaŋ sampa°.
[12] C. C[a]. saṅg°. B. sāraŋ gahetvā.
[13] F., C., C[a]., K., B. gaṇhati. [14] K. *a.* ruciyā.
[15] K. *om.*

niyyāditānaŋ gunnaŋ[1] gorasaŋ sāmikā[2] va paribhuñjanti, Tathāgatena[3] kathitaŋ dhammaŋ sutvā kārakapuggalā[4] yathânusiṭṭham[5] paṭipajjitvā keci paṭhamajjhānâdīni pāpuṇanti,[6] keci vipassanaŋ vaḍḍhetvā maggaphalāni[7] pāpuṇantîti; gosāmikā[8] gorasass' eva sāmaññassa bhāgino honti. Iti Satthā sīlasampannassa bahussutassa pamādavihārino aniccâdivasena yonisomanasikāre appavattassa[9] bhikkhuno vasena paṭhamagāthaŋ[10] kathesi, na dussīlassa.

Dutiyagāthā pana appassutassâpi[11] yonisomanasikāre[12] kammaŋ karontassa kārakapuggalassa vasena kathitā. Tattha 'appam pi ce' ti thokaŋ ekavaggadvivaggamattam pi; 'dhammassa hoti anudhammacārîti' attham aññāya dhammam aññāya navalokuttaradhammassa anurūpaŋ dhammaŋ[13] pubbabhāgapaṭipadāsaṅkhātaŋ catupārisuddhisīladhutaṅgaasubhakammaṭṭhānâdibhedaŋ[14] caraṇato[15] anudhammacārī hoti; 'ajja ajj' evā' ti paṭivedhaŋ ākaṅkhanto vicarati; so imāya sammāpaṭipattiyā 'rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaŋ,' sammā hetunā[16] nayena parijānitabbadhamme parijānanto tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaŋ vasena[17] 'suvimuttacitto; anupâdiyāno idha vā huraŋ vā' ti idhalokaparalokapariyāpannā vā[18] ajjhattikabāhirā vā[18] khandhâyatanadhātuyo[19] catūhi upâdānehi anupâdiyanto[20] mahākhīṇâsavo maggasaṅkhātassa sāmaññassa vasena āgatassa

---

[1] C^a^. guṇaŋ.
[2] K. go°.
[3] F. K. tathā tena.
[4] C. kārapu°.
[5] C. °siṭṭhiŋ.
[6] K. °ṇiŋsu.
[7] B. °âdīni.
[8] B. goṇa°.
[9] F. C. nappa°. B. pamattassa.
[10] F. paṭhamaŋ gāthaŋ.
[11] S. *om.*
[12] C., C^a^., K. kārena.
[13] S. anurūpadhammaŋ.
[14] C. °pārisuddhiŋ sīla°.
[15] K. caranto.
[16] C. mohasa°.
[17] K. °vimuttiva°.
[18] C. va.
[19] C. C^a^. °dhātu.
[20] C. C^a^. °yāno.

phalasāmaññassa[1] c'eva pañca asekkhadhammakkhandhassa[2] ca 'bhāgavā[3] hotî' ti[4]—ratanakūṭena viya agārassa arahattena desanākūṭaŋ[5] gaṇhîti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Dve sahāyakabhikkhūnaŋ vatthu catuddasamaŋ.[6]

Yamakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo Vaggo.[7]

---

[1] K. Khandhasāmaññassa.
[2] C. C[a]. asekha°. B. *a.* sāmaññassa.
[3] F., C., C[a]. bhāgivā. S. bhāgī. K. āgār°. [4] K. *om.*
[5] C. desanaŋ kutaŋ. K. B. desanāya.
[6] K. *om.* dve. K. sahāyabhikkhuvatthu, *and a.* cuddasamaŋ. C. C[a]. vatthuŋ.
[7] K. *om.* Paṭh° va°.

THE END

Pali Text Society

The Commentary on the Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.
PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE, QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

PART II.

London
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY
BY
LUZAC & COMPANY, LTD.
46 GREAT RUSSELL STREET, W.C.1
1970

First published - 1906
Reprinted - - 1970

This reprint of
The Commentary on the Dhammapada
and the Index volume
has been made possible by the generosity
of the
Well-Wisher
who sponsored the reprint
in 1969 of
Buddhist Legends
by E. W. Burlingame

DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ.

II. APPAMĀDA-VAGGO.

1. Udena-vatthu.

'Appamādo amatapadan' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Kosambiyaŋ upanissāya Ghositârāme[1] viharanto Sāmāvatīpamukhānaŋ[2] pañcannaŋ itthisatānaŋ, Māgandikapamukhānaŋ[3] etissā[4] pañcannaŋ ñātisatānaŋ maraṇavyasanaŋ ārabbha kathesi.

Tatrâyaŋ ānupubbikathā: Atīte Allakappa-raṭṭhe Allakappakarājā[5] nāma, Veṭhadīpaka-raṭṭhe Veṭhadīpakarājā[6] nāmā ti, ime dve daharakālato paṭṭhāya sahāyakā[7] ekâcariyakule sippaŋ uggaṇhitvā attano pitunnaŋ accayena chattaŋ ussāpetvā[8] dasadasayojanike raṭṭhe[9] rājāno ahesuŋ. Te kālena kālaŋ samāgantvā ekato tiṭṭhantā nisīdantā[10] nipajjantā mahājanaŋ jāyamānañ ca mīyamānañ ca disvā, 'paralokaŋ gacchantaŋ[11] anugacchanto[12] nāma natthi

---

1 K. Khosighotârāme. 2 F. Ca Sāmava°.
3 K. °iya. So B. *and a.* ca. 4 F. itissā K. *om.*
5 F. B. °kapparājā.
6 Ca Veṭhadīpake Veṭhadīparājā K. Veṭṭhadipakaraṭṭhe.
7 K. *a.* hutvā. 8 F. *adds* āyāmato.
9 K. *a.* dve. 10 K. *om.*
11 K. *a.* pitā yātakā (*sic*). 12 K. °ntā.

antamaso attano sarîram pi[1] sabbaŋ pahāya gantabbaŋ, kiŋ no gharâvāsena, pabbajissāmā' ti mantetvā rajjāni puttadārassa niyyādetvā isipabbajjaŋ pabbajitvā Himavantapadese vasantā mantayiŋsu: 'mayaŋ rajjaŋ pahāya pabbajitā,[2] na jīvituŋ asakkontā, te mayaŋ[3] ekaṭṭhāne vasantā apabbajita-sadisā yeva homa, tasmā visuŋ[4] vasissāma; tvaŋ etasmiŋ[5] pabbate vasa, ahaŋ imasmiŋ pabbate[6] vasissāmi, anvaddhamāsaŋ[7] pana uposathadivase ekato bhavissāmā' ti. Atha nesaŋ etad ahosi: 'evam pi no gaṇasaṅgaṇikā[8] bhavissati, tvaŋ tava pabbate aggiŋ jāleyyāsi, ahaŋ mama pabbate aggiŋ jālessāmi,[9] tāya[10] saññāya atthibhāvaŋ jānissāmā' ti, te tàthā kariŋsu.

Atha aparabhāge[11] Veṭhadīpakatāpaso kālaŋ katvā mahesakkho[12] devarājā hutvā nibbatti.[13] Tato addhamāse[14] pabbate[15] aggiŋ adisvā va[16] itaro 'sahāyako me kālakato' ti aññāsi. Itaro pi nibbattakkhaṇe yeva attano devasiriŋ oloketvā, kammaŋ upadhārento, nekkhammato[17] paṭṭhāya attano tapacariyaŋ[18] disvā,[19] 'āgantvā[20] mama sahāyaŋ passissāmī' ti,[21] taŋ attabhāvaŋ vijahitvā[22] maggikapuriso[23] viya tassa santikaŋ gantvā vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi. Atha naŋ so āha: 'kuto āgato sī' ti. 'Maggi-

---

[1] B. *a.* nânugacchati. [2] K. °tvā.
[3] S. *a.* sace. [4] K. *rep.*
[5] K. B. C. C[a]ek°. [6] K. *om.* [7] K. addhamāse.
[8] K. gahaṇa°. C[a]. B. *a.*va. K. va na.
[9] F. C[a]. jālissāmi. K. *a.* ubho.
[10] F. *adds* maŋ (mayaŋ ?).
[11] F. athâpara° K. *om.* atha.
[12] S. C[a]. °kko (*so infra*). [13] F. B. nibbatto.
[14] F. anvaddha°. [15] K. B. sampatte.
[16] F. *om.* [17] K. B. °manato.
[18] K. katacar°. [19] K. *a.* idānāham.
[20] K. C[a]. B. gantvā.
[21] K. cintetvā tasmiŋ kāle *for* ti.
[22] K. pajjah°. [23] K. maggamulha° (*sic infra*).

kapuriso ahaŋ bhante' ti,[1] 'dūrato va āgato 'mhîti.[2] 'Kiŋ pana bhante ayyo imasmiŋ ṭhāne ekako va vasati,[3] añño pi koci atthī' ti.[4] 'Atthi[5] eko sahāyako' ti. 'Kuhiŋ so' ti. 'Etasmiŋ pabbate vasati, uposathadivase pana aggiŋ na jālesi,[6] mato bhavissatîti. 'Evaŋ bhante' ti. 'Evam āvuso' ti. 'Ahaŋ so bhante' ti. 'Kuhiŋ nibbatto 'sī' ti. 'Devaloke mahesakkho devarājā hutvā nibbatto' smi[7] bhante, 'ayyaŋ passissāmîti puna āgato[8] 'mhi; api nu kho ayyānaŋ imasmiŋ ṭhāne vasantānaŋ koci upaddavo atthī' ti. 'Āma āvuso[9] hatthī nissāya kilamāmī' ti. 'Kiŋ[10] vo bhante hatthī[11] karontī' ti.[12] 'Sammajjanaṭṭhāne laṇḍaŋ pātenti, pādehi paharitvā paŋsuŋ[13] uddharanti, svāhaŋ[14] laṇḍaŋ[15] chaḍḍento[16] paŋsuŋ samaŋ karonto kilamāmī' ti. 'Kiŋ pana tesaŋ anāgamanaŋ icchathā' ti. 'Āma āvuso'[9] ti. 'Tena hi tesaŋ anāgamanaŋ karissāmī' ti tāpasassa hatthikantavīṇañ c'eva hatthikantamantañ ca adāsi. Dadanto ca pana vīṇāya tisso tantiyo dassetvā, tayo mante uggaṇhāpetvā, 'imaŋ tantiŋ paharitvā, imasmiŋ mante vutte nivattitvā[17] oloketum pi asakkontā hatthī palāyanti, imaŋ tantiŋ paharitvā imasmiŋ mante vutte nivattitvā pacchato olokentā olokentā[18] palāyanti, imaŋ tantiŋ paharitvā imasmiŋ mante[19] vutte[20] yūthapati piṭṭhiŋ upanento[21] āgacchatī' ti ācikkhitvā, 'yaŋ vo ruccati taŋ kareyyāthā'

---

[1] F. B. *om.* [2] F. K. mhi. [3] C. vasavati.
[4] K. *a.* āha. [5] C^a. *om.*
[6] K. *a.* nūnaŋ sahāyako.
[7] F. *corr.* C^a. 'smi. K. 'smiŋ. [8] K. punâggato.
[9] F. K. B. āmāvuso. [10] K. *a.* pana.
[11] F. *adds* kiŋ. [12] K. *a.* rattiŋ.
[13] C. paŋsu. B. *has* bhūmiyaŋ *before* paharitvā.
[14] K. *a* pāto va. [15] C^a laṇḍe.
[16] F. C^a. chaḍḍento.
[17] B. *a.* pacchato. [18] S. [19] K. *om.* mante.
[20] K. B. *a.* hatthi°. [21] K. anāmento. B. unnāmento.

ti vatvā pakkāmi. Tāpaso palāyana-mantaŋ vatvā[1] palāyana-tantiŋ paharitvā hatthī palāpetvā va[2] vasi.[3]

Tasmiŋ samaye Kosambiyaŋ Parantapo nāma rājā hoti.[4] So ekadivasaŋ gabbhiniyā deviyā saddhiŋ bālātapaŋ tappamāno[5] ākāsatale[6] nisīdi. Devī[7] rañño pārupanaŋ satasahassagghanikaŋ rattakambalaŋ pārupitvā nisinnā raññā saddhiŋ samullapamānā[8] rañño aṅgulito[9] satasahassagghanikaŋ rājamuddikaŋ nīharitvā attano aṅguliyaŋ pilandhi. Tasmiŋ samaye hatthiliṅgasakuṇo ākāsena gacchanto[10] deviŋ disvā 'maŋsapesī' ti saññāya pakkhe vissajjetvā[11] otari. Rājā tassa otaraṇasaddena[12] uṭṭhāya antonivesanaŋ pāvisi, devī garugabbhatāya c'eva bhīrukajātikatāya[13] ca vegena gantuŋ nâsakkhi. Atha naŋ so sakuṇo ajjhappatto[14] nakhapañjare[15] nisīdāpetvā ākāsaŋ pakkhandi.—Te kira sakuṇā pañcannaŋ hatthīnaŋ balaŋ dhārenti; tasmā ākāsena netvā yathārucita-ṭṭhāne[16] nisīditvā maŋsaŋ khādanti.—Sâpi tena niyyamānā maraṇabhaya-bhītā cintesi: 'sacâhaŋ viravissāmi,—manussasaddo nāma tiracchānagatānaŋ ubbejanīyo[17]—taŋ sutvā maŋ chaḍḍessati, evaŋ sante saha gabbhena jīvitakkhayaŋ pāpuṇissāmi; yasmiŋ pana ṭhāne nisīditvā[18] khādituŋ ārabhissati, tatra[19] naŋ saddaŋ katvā palāpessamī' ti sā attano paṇḍitatāya adhivāsesi. Tadā ca[20] Himavantapadese thokaŋ vaḍḍhitvā[21]

---

[1] K. *a.* tāpasaŋ vanditvā. [2] F. K. B. *om.*
[3] K. *a.* Veṭṭhadipaka-allakappa-vatthu.
[4] K. ahosi. B. *for* Pa° *has* Pūrantappo.
[5] K. bālasuriyātapata°. B. *also, with* °paŋ.
[6] K. B. abbhokāse. [7] K. *a.* tassa.
[8] F. sallapa°. K. °piyomānā. [9] K. aṅgulīto.
[10] K. °nâg° *a.* dūrato rattanakambaḷapārupanaŋ.
[11] Cª. °itvā. [12] K. *a.* bhīto.
[13] Cª. °tthāya —*om.* ca. K. °jātikāya. [14] K. *a.* taŋ.
[15] F. *corr.* nakhe pa°. K. naŋkha°.
[16] F. °ṭhānaŋ gantvā ni°. [17] B ubbegajaniyo.
[18] K. *a.* maŋ. B. *for* sa° ka° *has* manussasaddaŋ sutvā.
[19] K. tattha. [20] K. *om.* [21] B. Cª. vaḍḍhetvā.

maṇḍapâkārena ṭhito eko nigrodho[1] hoti; so sakuṇo migarūpāni[2] tattha netvā khādati. Tasmā tam pi tatth'eva netvā viṭapabbhantare ṭhapetvā āgatamaggam olokesi.—Āgatamaggolokanaŋ kira tesaŋ dhammatā.—Tasmiŋ khaṇe devī, 'idāni imaŋ palāpetuŋ vaṭṭatîti cintetvā ubho hatthe ukkhipitvā pāṇisaddañ c'eva mukhasaddañ ca katvā taŋ palāpesi. Ath' assā suriyatthaṅgamanakāle[3] kammajavātā caliŋsu sabbadisāsu[4] gacchanto[5] mahāmegho uṭṭhahi; sukhedhitāya rājamahesiyā 'mā bhāyi ayye'[6] ti vacanamattam pi[7] alabhamānāya dukkhaparetāya[8] sabbarattiŋ[8] niddā nāma nâhosi. Vibhātamānāya[9] pana[10] rattiyā valāhakavigamo[11] ca aruṇuggamanañ ca tassā gabbhavuṭṭhānañ ca[12] ekakkhaṇe yeva ahosi. Sā megha-utuñ ca pabbata-utuñ ca[13] aruṇa-utuñ ca[14] gahetvā jātattā puttassa "Udeno" ti nāmam akāsī' ti.[15]

Allakappatāpasassâpi kho tato avidūre vasanaṭṭhānaŋ hoti. So[16] pakatiyā va[17] vassadivase sītabhayena phalāphalatthāya vanaŋ na pavisati; taŋ rukkhamūlaŋ gantvā sakuṇehi[18] khāditamaŋsānaŋ atthī āharitvā koṭṭetvā rasaŋ katvā[19] pibati.[20] Tasmā taŋ divasam pi[21] 'atthī[22] āharissāmī' ti tattha[23] gantvā rukkhamūle atthī pari-

---

[1] F. K. B. mahāni°. [2] K. °âdīni.
[3] F. suriyuggamanavele. Cª. B. suriyatthaŋ. K. *a.* gabbhe.
[4] K. °disā. [5] F. B. gajjanto. K. gajento.
[6] F. ayyā. [7] F. *om.* [8] K. °dukkhappatāya.
[9] F. pabhāya°. K. B. vibhātāya.
[10] F. *om.* [11] Cª. °niggamo.
[12] F. Cª. °vutthānañ.
[13] K. ratti utuñ ca (*for* pa°). Cª. *om.* pabbata-utuñ ca.
[14] Cª. varuṇa°. K. aruṇuggamana-u°.
[15] F. K. B. akāsi. [16] K. tāpaso.
[17] F. K. *om.* [18] K. B. °ṇena.
[19] K. paccitvā *for* ra° ka°. [20] F. B. pivati.
[21] B. hi. [22] C. atthi.
[23] F. tatth'eva.

yesanto upari dārakasaddaŋ sutvā ullokento[1] deviŋ disvā, 'kâsi tvaŋ' ti vatvā, 'mānusi[2] 'mhī' ti.[3] 'Kathaŋ āgatâsī' ti. 'Hatthiliṅgasakuṇenânīta 'mhī' ti vutte, 'otarā' ti[4] āha. 'Jātisambhedato bhāyāmi ayyā' ti. 'Kâsi tvaŋ' ti. 'Khattiyā' ti. 'Aham pi khattiyo[5] vā' ti. 'Tena hi khattiya-māyaŋ[6] kathehī' ti. So kathesi. 'Tena hi āruyha puttakaŋ[7] me otārehī' ti. So ekena passena abhiruhaṇamaggaŋ katvā[8] abhiruhitvā dārakaŋ gaṇhi,[9] 'mā maŋ hatthena chupī' ti[10] ca vutto[11] taŋ acchupitvā va dārakaŋ otāresi, devī pi otari. Atha naŋ assamapadaŋ netvā sīlabhedaŋ akatvā va anukampāya[12] paṭijaggi, nimmakkhikamadhuŋ āharitvā sayajātasāliŋ[14] āharitvā yāguŋ pacitva adāsi. Evaŋ tasmiŋ paṭijaggante sā aparabhāge cintesi: 'ahaŋ n'eva āgatamaggaŋ[15] na gamanamaggaŋ jānāmi, iminâpi me saddhiŋ vissāsamattam pi natthi; sace panâyaŋ[16] amhe pahāya katthaci gamissati, ubho pi idh' eva maraṇaŋ pāpuṇissāma; yaŋ kiñci[17] katvā imassa sīlaŋ bhinditvā yathā[18] na muñcati[19] tathā kātuŋ vaṭṭatī' ti. Atha naŋ dunnivattha-duppāruta[20]-dassanena palobhetvā sīlavināsaŋ pāpesi; tato paṭṭhāya dve pi samaggâvāsaŋ[21] vasiŋsu.

Ath' ekadivasaŋ tāpaso nakkhattayogaŋ olokento Parantapassa nakkhattapīḷanaŋ disvā, 'bhadde Kosambiyaŋ Paran-

---

[1] F. B. olo°. [2] F. manussi. B. mānusitthi.
[3] K. *a.* vutte. K. kiŋ *for* Ka°.
[4] F. Cᵃ. B. otarāhīti. [5] K. °mhīti. B. yevāti.
[6] F. māyā. [7] K. puttaŋ. [8] K. *om.* a° ka°.
[9] K. gaṇhitvā. [10] F. chūpiti; *corr.* K. chupīti.
[11] K. *om.* ca; vutte. [12] K. anukampaŋ upādāya.
[13] Cᵃ. °madhukaŋ.
[14] Sayañjāta°. Cᵃ. sayaŋ. K. sañjhātaŋ.
[15] B. *a.* jānāmi. [16] F. pana.
[17] K. *a.* kammaŋ. [18] F. K. B. *a.* maŋ.
[19] K. *a.* taŋ. [20] F. *corr.* duppārupitā.
[21] F. K. samaggavāsaŋ.

taparājā mato'[1] ti āha. 'Kasmā ayya[2] evaŋ vadesi, kiŋ tena saddhiŋ āghāto[3] atthī' ti. 'Natthi bhadde, nakkhatta-pīḷanam assa disvā evaŋ[4] vadāmī' ti. Sā parodi. Atha naŋ 'kasmā rodasī' ti pucchitvā, tāya tassa attano sāmika-bhāve akkhāte āha: 'mā bhadde rodi, jātassa nāma niyato maccū' ti. 'Jānāmi ayyā' ti. 'Atha kasmā rodasī' ti. "'Putto[5] me kulasantakassa rajjassa anucchaviko; sace tattha[6] bhavissati setacchattaŋ ussāpayissati,[7] mahājāniko vata jāto" ti sokena rodāmi ayyā' ti. 'Hotu bhadde, mā cintayi, sac' assa rajjaŋ patthesi, aham assa rajjaŋ labhanâ-kāraŋ[8] karissāmī' ti.[9] Ath' assa hatthikantavīṇañ c'eva hatthikantamante ca[10] adāsi. Tadā anekāni hatthisahassāni āgantvā vaṭarukkhamūle[11] nisīdanti; atha naŋ āha: 'hatthīsu anāgatesu yeva rukkham abhiruhitvā tesu āgatesu imaŋ mantaŋ vatvā[12] imaŋ tantiŋ pahara, sabbe nivattitvā[13] oloketum pi asakkontā palāyissanti, ath' otaritvā āgaccheyyāsī' ti. So tathā katvā āgantvā taŋ pavattiŋ ārocesi. Atha naŋ dutiyadivase āha: 'ajja[14] imaŋ mantaŋ vatvā imaŋ tantiŋ pahareyyāsi[15] nivattitva[16] olokentā olokentā palāyissantī' ti. Tadâpi tathā katvā āgantvā[17]

---

[1] R. karantapo nāmatto (*corr.* nāma mato). [2] C^a. ayyā.
[3] K. āghāṭo (*al.*). [4] K. ekaŋ. [5] F. vutte.
[6] K. tatrâyaŋ. B. tatra *and has* abhavissa.
[7] K. usāpayittha *a.* idāni. B. ussāpayissatha, atha-*dittography for* °assa atha.
[8] K. labhamānāk°.
[9] K. *a.* sâpi° 'yadi evaŋ hoti sādhu ayyā' ti. 'Ama bhadde' ti.
[10] K. °añ ca. *After* adāsi B. *has*: tadā mahesakkhena puttanayen' eva 'ssa ācikkhitvā imaŋ tantiŋ paharitvā imasmiŋ mante vutte. *Then* tadā, *etc.*
[11] K. vanarūkkha°. B. nisīdissanti *for* nisīdanti.
[12] K. *a.* tesu āgatesu. [13] K. °etvā (*constant var.*).
[14] K. *om.* [15] K. *a.* hatthī.
[16] K. *v.* pacchato [17] K. *a.* taŋ pavuttiŋ.

ārocesi.[1] Ath' assa mātaraŋ āmantetvā, 'bhadde puttassa te sāsanaŋ dehi, etto va[2] gantvā rājā bhavissatī' ti āha. Sā[3] puttaŋ āmantetvā, 'tāta tvaŋ "Kosambiyaŋ Parantapaññno putto, maŋ hatthiliṅgasakuṇo ānesī" ti vatvā, senāpati-ādīnaŋ nāmāni ācikkhitvā, asaddahantānaŋ imaŋ pitupārupanakambalañ c'eva pilandhanamuddikañ ca dasseyyāsī' ti[4] datvā uyyojesi. Kumāro tāpasaŋ[5] 'idāni kiŋ karomī' ti āha. 'Rukkhassa heṭṭhimasākhāya nisīditvā imaŋ mantaŋ vatvā imaŋ[7] tantiŋ pahara, jeṭṭhahatthī[8] te piṭṭhiŋ upanāmetvā[9] upasaṅkamissati,[10] tassa[11] piṭṭhiyaŋ nisinno raṭṭhaŋ[12] gantvā rajjaŋ gaṇhāhī' ti. So mātāpitaro vanditvā tathā katvā[13] āgatassa hatthino piṭṭhiyaŋ nisīditvā kaṇṇe mantayi[14]: 'aham Kosambiyaŋ Parantaparaññno putto, pettikaŋ[15] me rajjaŋ gaṇhitvā dehi sāmī' ti. So taŋ sutvā, 'anekāni hatthisahassāni sannipatantū' ti hatthiravaŋ[16] viravi[17] anekāni hatthisahassāni sannipatiŋsu; puna 'jiṇṇahatthī paṭikkamantū' ti ravaŋ ravi, jiṇṇahatthī paṭikkamiŋsu; puna 'atitaruṇā nivattantū' ti ravi, te pi nivattiŋsu. So anekehi yodhahatthisahassehi va[18] parivuto paccantagāmaŋ patvā, 'ahaŋ rañño putto,[19]

---

[1] Atha naŋ tatiyadivase āha: 'imaŋ mantaŋ vatvā imaŋ tantiŋ pahareyyāsi, yūthapati piṭṭhiŋ onāmento āgacchatîti.' Tadâpi tathā katvā āgantvā ārocesi. *Of the MSS. only* K. *has this passage; it also occurs in* B, *which varies slightly, and* S.

[2] Cª. eten' eva. K. ito. [3] Cª. *om.*

[4] K. °kañcadi (for °âdiŋ) katvā dadeyyāsī 'ti vatvā. B. vatvā.

[5] K. *a.* vanditvā. [6] F. *om.* [7] K. pahari.

[8] F. Cª. jeṭṭhaka°; F., C., Cª., °i.

[9] K. onāmetvā. [10] Cª. °ssāti. K. *a.* tvaŋ.

[11] Cª. tattha. [12] K. va. B. *om.* [13] K. *om.*

[14] K. taŋ kaṇṇe mantesi. [15] K. petikaŋ.

[16] C. Cª. °rāvaŋ. K. °viravaŋ.

[17] F. Cª. B. ravi. K. *a.* te pi nivattiŋsu; so pi anekehi yodhāhatthisahassehi parivutto, *etc.*

[18] F. *om.* Cª. °sseh' eva. *So* B. *with* yūtha.

[19] K. Parantapara°.

sampattiŋ patthayamānā[1] mayā saddhiŋ āgacchantū' ti. Tato paṭṭhāya manussa-saṅgahaŋ karonto gantvā nagaraŋ parivāretvā, 'yuddhaŋ[2] me dentu rajjaŋ vā' ti sāsanaŋ pesesi. Nāgarā āhaŋsu: 'mayaŋ dve pi na dassāma, amhākaŋ hi[3] devī garugabbhā, hatthiliṅgasakuṇenâhaṭā,[4] tassā atthibhāvaŋ vā natthibhāvaŋ vā na jānāma; yāva tassā pavattiŋ[5] suṇāma[6] tāvad eva yuddhaŋ dassāma na[7] rajjaŋ' ti. — Tadā kira taŋ paveṇirajjaŋ ahosi. — Tato kumāro 'ahaŋ tassā putto' ti vatvā, senāpati-ādīnaŋ nāmāni kathetvā, tathâpi asaddahantānaŋ kambalañ[8] ca muddikañ ca dassesi. Te[9] kambalamuddikaŋ sañjānitvā[10] dvāraŋ vivaritvā[11] rajje[12] abhisiñciŋsu.

AYAŊ TĀVA UDENASSA UPPATTI.

Ajitaraṭṭhe[13] pana dubbhikkhe[14] jīvituŋ asakkonto eko Kotūhalako[15] nāma manusso. Kāpiŋ nāma taruṇaputtaŋ Kāḷiŋ nāma bhariyaŋ ādāya, 'Kosambiyaŋ[16] gantvā jīvissāmī' ti pātheyyaŋ gahetvā nikkhami. 'Ahivātakarogena mahājane mārente[17] nikkhamī' ti pi[18] vadanti yeva. Te gacchantā pātheyye parikkhīṇe khudâbhibhūtā dārakaŋ vahituŋ nâsakkhiŋsu. Atha sāmiko pajāpatiŋ āha: 'bhadde mayaŋ jīvantā puna puttaŋ labhissāma, chaḍḍetvā naŋ gacchāmā' ti. 'Mātuhadayaŋ[19] nāma mudukaŋ' ti[20]; tasmā sā āha: 'nâhaŋ[21] jīvantam eva puttaŋ chaḍḍetuŋ sakkhissāmī' ti. 'Atha kiŋ karomā' ti. 'Vāreṇa naŋ vahāmā' ti. Mātā attano vāre pupphadāmaŋ viya naŋ ukkhipitvā ure nipajjā-

---

[1] K. *a.* te. [2] F. *adds a.* va. B. *a.* vā. [3] F. C[a]. pi.
[4] F. °ṇena haṭā. K. B. °na nītā. [5] F. B. *a.* na.
[6] K. sunoma. [7] C. *om.* [8] K. rattanaka°.
[9] K. *a.* ratta°. K. °lañ ca °kañ ca.
[10] K. *a.* nikaṅkhā. [11] K. B. *a.* taŋ.
[12] F. rajjena. [13] K. Tadā Alakapparaṭhe. B. *has* Alla°.
[14] K. *a.* uppanne janā. [15] K. S. B. °iko.
[16] K. Kosāmb° (*cf. spelling* Tāmba°).
[17] K. B. marante *and a.* disvā. [18] K. *om.*
[19] K. mātuyā. [20] K. hoti *for* ti.
[21] K. ahaŋ. [22] K. °ituŋ na.

petvā aṅkena vahitvā pitu deti; tassa[1] taŋ gahetvā ṭhapitaṭhapita-ṭṭhāne chātakato pi balavatarā vedanā uppajjati. So taŋ punappunâha: 'bhadde mayaŋ jīvantā puttaŋ labhissāma, chaḍḍema naŋ' ti. Sā pi punappuna paṭikkhipitvā paṭivacanaŋ adāsi.[2] Dārako vārena parivattiyamāno kilanto[3] pitu-hatthe niddāyi; so tassa niddāyanabhāvaŋ ñatvā mātaraŋ purato katvā ekassa gacchassa heṭṭhā paṇṇasanthare taŋ nipajjāpetvā pāyāsi. Mātā nivattitvā olokentī puttaŋ adisvā, 'sāmi kuhiŋ me putto' ti pucchi. 'Ekassa me gacchassa heṭṭhā nipajjāpito' ti. 'Sāmi[4] mā maŋ nāsayi, puttaŋ[5] vinā jīvituŋ na sakkhissāmi, ānehi me puttaŋ' ti uraŋ paharitvā paridevi. Atha naŋ nivattitvā[6] ānesi.[7] Iti so ettake ṭhāne puttaŋ chaḍḍetvā tassa nissandena bhavantare sattavāre chaḍḍito, 'pāpakammaŋ nām' etaŋ appakaŋ' ti na avamaññitabbaŋ. Te gacchantā ekaŋ gopālakulaŋ pāpuṇiŋsu. Taŋ divasaŋ[8] gopālakassa dhenumaṅgalaŋ hoti; gopālakagehe nibaddhaŋ eko paccekabuddho bhuñjati, so taŋ bhojetvā maṅgalaŋ akāsi; bahu pāyāso paṭiyatto hoti. Gopālako te āgate disvā, 'kuto āgat' atthā ti pucchitvā, sabbaŋ pavattiŋ sutvā mudujātiko kulaputto[9] tesu anukampaŋ katvā pahūtena[10] sappinā pāyāsaŋ dāpesi. Bhariyā 'sāmi tayi jīvante ahaŋ jīvāmi nāma, dīgharattaŋ ūnodaro[11] 'si, yāvadatthaŋ bhuñjāhī' ti[12] sappiŋ[13] tadabhimukhañ ñeva katvā attanā mandasappiŋ thokam eva bhuñji.[14] Itaro bahuŋ bhuñjitvā satt-aṭṭha-divase chātatāya āhārataṇhaŋ chindituŋ nâsakkhi. Gopālako[15] tesaŋ pāyāsaŋ dāpetvā

---

[1] K. *a.* sa. [2] K. B. nâdāsi. [3] K. kiḷ°.
[4] Ca. sāmika. [5] Ca. saputtaŋ.
[6] K. °etvā.
[7] K. *a.* tasā deti-putto pi antarāmagge matto.
[8] Ca. divase. K. S. B. °añ ca.
[9] *Note spelling* 'kulla' *in* K.
[10] K. bahū tesaŋ. B. bahukena. [11] K. onodaro.
[12] K. bhuñjā ti. [13] K. sappinādi. B. sappiñ ca dadhiñ ca.
[14] K. bhañji. [15] K. *a.* pi.

sayaŋ bhuñjituŋ[1] ārabhi. Kotūhalako taŋ olokento nisīditvā heṭṭhāpīṭhe[2] nisinnāya sunakhiyā gopālakena vaḍḍhetvā diyyamānaŋ pāyāsapiṇḍaŋ disvā 'dhaññā[3] vatâyaŋ sunakhī yā nibaddhaŋ evarūpaŋ bhojanaŋ labhatī' ti cintesi. So[4] rattibhāge taŋ pāyāsaŋ jīrāpetuŋ asakkonto kālaŋ katvā tassā sunakhiyā kucchismiŋ nibbatti. Ath' assa bhariyā sarīrakiccaŋ katvā, tasmiŋ yeva gehe bhatiŋ katvā taṇḍulanāḷiŋ labhitvā[5] pacitvā paccekabuddhassa patte patiṭṭhāpetvā,[6] 'dāsassa vo pāpuṇantū'[7] ti vatvā, cintesi: 'mayā idh' eva vasituŋ vaṭṭati nibaddham ayyo idhâgacchati deyyadhammo hotu vā mā vā devasikaŋ vandantī veyyāvaccaŋ karontī cittaŋ pasādentī bahuŋ puññaŋ pasavissāmī'[8] ti, sā tatth' eva bhatiŋ karontī vasi. Sā pi kho sunakhī chaṭṭhe vā sattame vā māse ekam eva kukkuraŋ vijāyi. Gopālako tassa ekadhenuyā khīraŋ dapesi, so na cirass' eva vaḍḍhi. Ath' assa paccekabuddho bhuñjanto nibaddhaŋ ekaŋ[9] bhatta-piṇḍaŋ deti, so bhatta-piṇḍaŋ nissāya paccekabuddhe sineham akāsi. Gopālako pi nibaddhaŋ dve vāre paccekabuddhassa upaṭṭhānaŋ yāti,[10] gacchanto pi antarāmagge vāḷamiga-ṭṭhāne[11] daṇḍena gacche ca bhūmiyañ ca paharitvā, 'sū sū' ti tikkhattuŋ saddaŋ katvā vāḷamige palāpesi. Sunakho pi tena saddhiŋ gacchati. So ekadivasaŋ paccekabuddhaŋ āha: 'bhante yadā me okāso na bhavissati, tadā imaŋ sunakhaŋ pesessāmi; imassa pahitasaññāṇenâgaccheyyāthā'[12] ti. Tato paṭṭhāya[13] anokāsadivase 'gaccha tāta, ayyaŋ ānehī' ti sunakhaŋ pesesi, so ekavacanen' eva pakkhanditvā sāmikassa gacchapothana-bhūmipothana-ṭṭhāne[14] tikkhattuŋ bhussitvā tena saddena vāḷamigānaŋ palātabhāvaŋ[15]

---

[1] K. paribh°.
[2] C^a. °pīṭṭhe. K. °piṭṭhe. B. nippannāya *for* nis°.
[3] K. B. puññā. [4] K. *a.* pi. [5] K. *om.* ta° la°.
[6] K. *a.* bhante. [7] K. °nātū.
[8] K. B. °veyyāmīti. [9] K. ekeka°.
[10] K. *a.* so. [11] K. bāla°.
[12] K. °na ā° (*gen. avoids* sandhi *in such cases*).
[13] K. *a.* attano. [14] K. gacchabh°. [15] K. palāyana°.

ñatvā,[1] pāto va sarīra-paṭijagganaŋ katvā paṇṇasālaŋ pavisitvā nisinnassa[2] paccekabuddhassa vasana-ṭṭhānaŋ gantvā paṇṇasāladvāre tikkhattuŋ bhussitvā attano āgata-bhāvaŋ jānāpetva ekamantaŋ nipajjati.[3] Paccekabuddhe velaŋ sallakkhetvā nikkhante[4] bhussanto purato purato[5] gacchati. Antarantarā paccekabuddho taŋ vīmaŋsanto aññaŋ maggaŋ paṭipajjati, ath' assa purato tiriyaŋ ṭhatvā bhussitvā itara-maggam eva nam āropeti.[6] Ath' ekadivasaŋ aññaŋ maggaŋ paṭipajjitvā tena[7] tiriyaŋ ṭhatvā[8] vāriya-māno pi anivattitvā sunakhaŋ pādena apanuditvā pāyāsi. Sunakho tassa anivattana-bhāvaŋ[9] ñatvā nivattitvā[10] nivā-sanakaṇṇe[11] ḍaŋsitvā ākaḍḍhanto itaramaggam[12] eva naŋ pāpesi.[13] Evaŋ so tasmiŋ[14] balavasinehaŋ uppādesi.[15] Aparabhāge paccekabuddhassa cīvaraŋ jīri; ath' assa gopālako cīvara-vatthāni adāsi. Tam enaŋ paccekabuddho āha: 'āvuso cīvaraŋ nāma ekakena[16] dukkaraŋ kātuŋ,[17] phāsukaṭṭhānaŋ gantvā[18] kāressāmī'[19] ti. ''Idh' eva bhante karothā' ti. 'Na sakkā[20] āvuso' ti. 'Tena hi bhante mā ciraŋ bahi vasitthā'[21] ti. Sunakho[22] tesaŋ kathaŋ suṇanto aṭṭhāsi. Paccekabuddho 'tiṭṭha upāsakā' ti gopālakaŋ nivattetvā[23] vehāsaŋ abbhuggantvā Gandha-mādanābhimukho pakkāmi. Sunakhassa[24] taŋ ākāsena

---

[1] K. B. *a.* gacchati Paccekabuddho.
[2] K. nisīdi; sunakho. B. nisinne.
[3] K. nipajji.
[4] K. °mante *and a.* so. K. pa° ant°.
[5] K. va.
[6] K. °pesi.
[7] K. *a.* purato.
[8] Ca. *om.*
[9] Ca. °vattabh°.
[10] Ca. B. *om.* K. nivattetum.
[11] K. °Kaṇṇaŋ.
[12] K. itaraŋ (*as al.*).
[13] K. āropesi.
[14] K. tasmiñ ca.
[15] K. B. *a.* tato.
[16] K. ekena.
[17] K. *om.*
[18] Ca. *a.* mā.
[19] K. karisāmī.
[20] K. sakkomi.
[21] K. vassathā.
[22] K. *a.* pi.
[23] K. S. B. °ttāpetvā.
[24] Ca. Sunakhā.

gacchantaŋ disvā huṅkaritvā[1] ṭhitassa tasmiŋ cakkhupathaŋ vijahante vijahante[2] hadayaŋ phalitaŋ.[3]—Tiracchānā kira nām' ete ujujātikā honti akuṭilā,[4] manussā pana aññaŋ hadayena cintenti, aññaŋ mukhena kathenti; ten' evâha: 'gahanaŋ h'etaŋ[5] bhante yad idaŋ manussā, uttānakaŋ h'etaŋ bhante yad idaŋ pasavo' ti.—Iti so tāya ujudiṭṭhitāya akuṭilatāya kālaŋ katvā tāvatiŋsa-bhavane nibbatto accharāsahassa-parivuto mahāsampattiŋ anubhoti.[6] Tassa[7] kaṇṇamūle mantayantassa saddo soḷasa-yojanaṭṭhānaŋ[8] pharati, pakatikathāya saddo pana sakala-dasayojana-sahassaŋ devanagaraŋ chādeti,[9] ten' ev'assa[10] Ghosakadevaputto ti nāmaŋ ahosi. 'Kassa pan 'esa nissando' ti; paccekabuddhe[11] pemena huŋkaraṇassa.[12]

So tattha na ciraŋ ṭhatvā cavi. Devalokato hi devaputto[13] āyu-kkhayena puñña-kkhayena āhāra-kkhayena kopenāti[14] catūhi kāraṇehi cavanti. Tattha yena bahuŋ puññaŋ[15] kammaŋ kataŋ hoti, so devaloke uppajjitvā yāvatāyukaŋ ṭhatvā uparûpari nibbattati;[16] evaŋ āyukkhayena cavati nāma. Yena[17] parittaŋ puññaŋ kataŋ hoti, tassa rājakoṭṭhâgāre[18] pakkhittaŋ ticatunāḷimattaŋ[19] dhaññaŋ viya antarā va taŋ puññaŋ[20] khīyati, antarā va kālaŋ karoti, evaŋ puñña-kkhayena cavati nāma. Aparo kāmaguṇe[21] paribhuñjamāno satisammohena[22] āhāraŋ aparibhuñjitvā kilanta-kāyo kālaŋ karoti, evaŋ āhārakkhayena cavati nāma. Aparo pi aparassa[23] sampattiŋ

---

[1] K. B. bhukkaritvā.
[2] K. B. *om.*
[3] K. *a.* marati.
[4] Cᵃ. akuṭilatāya.
[5] K. c'etaŋ (*bis.*).
[6] K. °si.
[7] K. *a.* kassaci.
[8] Cᵃ. yojanasa°.
[9] K. ādeti.
[10] K. eva sa.
[11] Cᵃ. °ddhassa.
[12] K. bhukar°. B. bhukk°.
[13] K. °puttā.
[14] K. kopena cā ti.
[15] Cᵃ. puñña°.
[16] K. nibbatti.
[17] K. ye ca.
[18] Cᵃ. rājā°.
[19] K. *a.* pañca.
[20] Cᵃ. *a.* viya.
[21] K. °ṇaŋ.
[22] B. °mosena.
[23] K. aparo 'parassa.

asahanto kujjhitvā kālaŋ karoti evaŋ kopena cavati nāma.—Ayaŋ pana kāma-guṇe paribhuñjanto muṭṭha-ssati hutvā, āhāra-kkhayena cavi, cavitvā ca pana Kosambiyaŋ nagara-sobhiniyā kucchismiŋ paṭisandhiŋ gaṇhi. Sā vijāta-divase 'kim etaŋ' ti dāsiŋ pucchitvā, 'putto ayye'[1] ti vutte, 'handa je[2] imaŋ dārakaŋ kattarasuppe[3] āropetvā saṅkāra-kūṭe chaḍḍehī' ti chaḍḍāpesi.—Nagarasobhiniyo hi dhītaraŋ paṭijagganti, na puttaŋ; dhītarā hi tāsaŋ paveṇi ghaṭīyati.[4]—Dārakaŋ kākā pi sunakhā pi parivāretvā nisīdiŋsu, paccekabuddhe sineha-ppabhavassa huṅkaraṇassa nissandena eko pi upagantuŋ na visahati.[5] Tasmiŋ khaṇe eko manusso bahi nikkhanto taŋ kākasunakha-sannipātaŋ disvā 'kiŋ nu kho etaŋ' ti[6] gantvā, dārakaŋ disvā, putta-sinehaŋ paṭilabhitvā, 'putto me laddho' ti gehaŋ nesi.

Tadā Kosambikaseṭṭhī[7] rājakulaŋ gacchanto rājani-vesanato āgacchantaŋ porohitaŋ[8] disvā, 'kiŋ ācariya ajja te tithi-karaṇa-nakkhatta-yogo[9] olokito' ti pucchi. 'Āma mahāseṭṭhi, amhākaŋ kiŋ aññaŋ[10] kiccaŋ' ti. 'Janapa-dassa kiŋ bhavissatī'[11] ti. 'Aññaŋ natthi, imasmiŋ pana nagare ajja-jāta-darako jeṭṭhaka-seṭṭhī bhavissatī' ti. Tadā seṭṭhino bhariyā garugabbhā hoti tasmā so sīghaŋ gehaŋ[12] pesesi 'gaccha[13] jānāhi taŋ "vijātā vā no vā"' ti, 'na vijātā' ti ca sutvā, rājānaŋ disvā[14] vegena gehaŋ gantvā Kāḷiŋ nāma dāsiŋ pakkositvā[15] sahassaŋ datvā,

---

[1] C[a]. ayyo ti *om.* putto.
[2] C[a]. *a.* vutte.
[3] C[a]. °sappe.
[4] K. paveṇiŋ ghaṭayanti.
[5] K. visahi ti. B. visahi.
[6] K. *a.* tattha.
[7] K. Kosāmbiyaŋ se.
[8] K. paro°. B. pu°.
[9] K. nimittadiṭṭhi° *for* tithi. B. nimittaŋ vidhi°.
[10] K. mayaŋ.
[11] K. *a.* ācariyā.
[12] K., S., B. *a.* purisam.
[13] K., S., B. *a.* bhaṇe.
[14] K. so taŋ sutvā vegena gehaŋ gantvā pucchi: 'seṭṭhibhariyā vijātā' ti, 'na vijāyatī' ti sutvā puna nagaraŋ gantvā 'na vijātā' ti āha. Seṭṭhī 'na vijāyatī' ti sutvā puna rājānam, *etc.*
[15] K. pakosāpetvā.

'gaccha imasmiŋ nagare upadhāretvā[1] ajjajātadārakaŋ gaṇhitvā ehī' ti. Sā upadhārentī taŋ gehaŋ gantvā,[2] 'ayaŋ dārako kadā jāto' ti gahapatāniŋ[3] pucchitvā, 'ajjā' ti vutte, 'imaŋ mayhaŋ dehī' ti ekaŋ kahāpaṇaŋ ādiŋ katvā mūlaŋ vaḍḍhentī sahassaŋ datvā, taŋ ānetvā seṭṭhino dassesi. Seṭṭhī[4] 'sace me dhītā jāyissati tāya naŋ saddhiŋ nivesetvā seṭṭhiṭṭhānassa sāmikaŋ karissāmi, sace putto jāyissati māressāmi nan' ti cintetvā taŋ gehe kāresi. Ath' assa bhariyā katipâha-ccayena puttaŋ vijāyi. Seṭṭhī 'imasmiŋ asati mama putto va[5] seṭṭhi-ṭṭhānaŋ labhissati, idān' ev' etaŋ[6] māretuŋ vaṭṭatī' ti cintetvā, Kāḷiŋ āmantetvā, 'gaccha je vajato gunnaŋ[7] nikkhamaṇavelāya vajadvāramajjhe imaŋ tiriyaŋ nipajjāpehi, gāviyo naŋ madditvā māressanti;[8] maddanâmaddana-bhāvaŋ[9] pan'assa ñatvā ehī' ti āha. Sā gantvā gopālakena vajadvāre vivaṭamatte yeva taŋ tathā nipajjāpesi. Gogaṇajeṭṭhako usabho aññasmiŋ kāle sabba-pacchā nigacchanto[10] pi taŋ divasaŋ sabba-paṭhamaŋ nikkhamitvā dārakaŋ catunnaŋ pādānaŋ antare katvā aṭṭhāsi. Anekasata-[11] gāviyo usabhassa dve passāni ghaŋsantiyo[12] nikkhamiŋsu. Gopālako pi 'ayaŋ usabho pubbe sabba-pacchā nikkhamati, ajja pana sabba-paṭhamaŋ nikkhamitvā vajadvāre[13] niccalo[14] ṭhito, kiŋ nu kho etan' ti cintetvā, gantvā tassa heṭṭhā nipannaŋ dārakaŋ disvā puttasinehaŋ paṭilabhitvā, 'putto me laddho' ti gehaŋ nesi. Kāḷī gantvā seṭṭhinā pucchitā tam attham ārocetvā, 'gaccha naŋ puna imaŋ sahassaŋ[15] datvā ānehī' ti vuttā[16] puna ānetvā adāsi.

---

[1] K. *a.* sahassaŋ datvā.
[2] K. B. *a.* dārakaŋ disvā. [3] K. gehasāminiŋ.
[4] K. *a.* pi. [5] K. *om.* [6] K. B. eva taŋ.
[7] K. B. goṇānaŋ. [8] K. māronti. B. mārissanti.
[9] C[a]. maddâmaddanabhāvaŋ. K. maddanâmaddabh°.
[10] K. nikkhamanto. [11] S. K. °satā.
[12] K. S. °entiyo. [13] K. B. °ra-majjhe.
[14] K. B. *a.* va. [15] K. K. *a.* tassa.
[16] K. *om.* ā°vu°.

Atha naŋ āha: 'amma Kāḷī imasmiŋ nagare pañca sakaṭa-satāni paccūsa-kāle uṭṭhāya vāṇijjāya gacchanti, tvaŋ imaŋ netvā cakka-magge nipajjāpehi goṇā vā naŋ maddissanti, cakkā[1] vā bhindissanti, pavattiŋ c'assa ñatvā va āgaccheyyāsī' ti. Sā taŋ netvā cakka-magge nipajjāpesi, sākaṭika-jeṭṭhako[2] purato ahosi. Ath' assa goṇā taŋ ṭhānam patvā dhuraŋ chaḍḍesuŋ, punappunaŋ āropetvā pājiyamānā pi purato na gacchiŋsu, evaŋ tassa hi[3] tehi saddhiŋ vāya-mantass' eva aruṇaŋ uṭṭhahi. So 'kiŋ nām'etaŋ goṇā kariŋsū' ti, maggaŋ olokento dārakaŋ disvā, 'bhāriyaŋ vata me kammaŋ' ti cintetvā, 'putto me laddho' ti tuṭṭhamānaso taŋ[4] gehaŋ nesi. Kāḷī gantvā seṭṭhinā pucchitā taŋ pavattiŋ ācikkhitvā 'gaccha naŋ puna sahassaŋ datvā ānehī' ti vuttā[5] tathā akāsi. Atha naŋ āha: 'idāni naŋ āmakasusānaŋ netvā gacchantare nipa-jjāpehi, tattha sunakhâdīhi vā khādito amanussehi vā pahaṭo marissati, matâmata-bhāvaŋ c'assa jānitvā va āgaccheyyāsī' ti. Sā taŋ netvā tattha nipajjāpetvā ekamante aṭṭhāsi, taŋ sunakho vā kāko vā amanusso vā upasaṅkamituŋ nâsa-kkhi.—Nanu c'assa n'eva mātā na pitā na bhātikā ti ādisu[6] koci rakkhitā[7] nāma atthi, ko taŋ[8] rakkhatī' ti. Suna-khakāle paccekabuddhe sinehena pavattita-huṅkaraṇa-mattam eva naŋ rakkhati.—Ath' eko ajapālo[9] anekasa-hassā ajā gocaraŋ nento susānapassena gacchati. Ekā ajā paṇṇâdīni khādamānā gacchantaraŋ paviṭṭhā[10] dārakaŋ disvā jaṇṇukehi ṭhatvā dārakassa thanaŋ adāsi. Ajapāla-kena 'he he' ti sadde kate pi na nikkhami; so 'yaṭṭhiyā naŋ paharitvā nīharissāmī' ti,[11] gacchantaraŋ paviṭṭho

---

[1] Cª. B. cakkaŋ. K. cakkāni.
[2] K. B. tadā sakaṭaje°. [3] K. *om.* B. pi.
[4] Cª. *om.* taŋ. [5] K. vutte.
[6] K. mātā-pitā-bhātikâdīsu. K. Cª. *om.* na *before* bh°.
[7] K. rakkhito.
[8] Cª. *a.* rakkhitā tam.
[9] B. K. °lako. [10] K. pavisitvā.
[11] Cª. nīharitvāmīti.

jaṇṇukehi[1] ṭhatvā dārakaŋ khīraŋ pāyentiŋ[2] disvā dārake puttasinehaŋ paṭilabhitvā, 'putto me laddho' ti[3] ādāya pakkāmi. Kāḷī[4] gantvā seṭṭhinā pucchitā taŋ pavattiŋ ācikkhitvā, 'gaccha naŋ puna sahassaŋ datvā ānehī' ti vuttā,[5] tathā akāsi. Atha naŋ āha: 'amma[6] imaŋ ādāya Corapapāta-pabbataŋ abhiruhitvā papāte khipa;[7] pabbatakucchiyaŋ paṭihaññamāno khaṇḍākhaṇḍiko hutvā[8] bhūmiyaŋ patissati, matâmatabhāvañ c'assa ñatvā va āgaccheyyāsī' ti. Sā taŋ tattha netvā pabbata-matthake ṭhatvā khipi. Taŋ kho pana pabbatakucchiŋ nissāya mahāveṇugumbo[9] pabbatânusāren' eva vaḍḍhi, tassa matthakaŋ[10] ghanajāto jiñjuka-gumbo avatthari, dārako patanto kojave viya tasmiŋ pati. Taŋ divasañ ca naḷakārajeṭṭhakassa[11] veṇubali patto[12] hoti. So puttena saddhiŋ gantvā taŋ veṇugumbaŋ chindituŋ ārabhi, tasmiŋ calante dārako saddam akāsi. So 'dārakasaddo viyā' ti ekena passena abhiruhitvā taŋ disvā, 'putto me laddho' ti tuṭṭha-citto[13] ādāya gato. Kāḷī seṭṭhissa santikaŋ gantvā tena pucchitā taŋ pavattiŋ ācikkhitvā, 'gaccha naŋ puna sahassaŋ datvā[14] ānehī' ti vuttā[15] tathā akāsi. Seṭṭhino[16] idañ c'idañ ca karontass' eva dārako vaḍḍhito[17] Ghosako tvev' assa nāmaŋ ahosi. So seṭṭhino akkhimhi kaṇṭako viya khāyi, ujukaŋ[18] oloketum pi na visahi. Ath' assa māranûpāyaŋ cintento attano[19] kumbhakārassa santikaŋ gantvā, 'kadā āvāsaŋ ālimpessasī' ti taŋ[20] pucchitvā, 'sve' ti vutte,

---

[1] K. ajjija°.
[2] B. pāyantiŋ ajiŋ.
[3] K. *a.* taŋ.
[4] K. *a.* disvā.
[5] K. vutte.
[6] K., B., *a.* kāḷi.
[7] K. khipi. B. khipatha.
[8] C[a]. *om.* hutvā.
[9] K. B. °veḷu°.
[10] K. tattha mathake.
[11] K. °ako.
[12] K. veḷuvanaŋ (*for* ve° pa°).
[13] K. *a.* taŋ.
[14] C[a]. netvā.
[15] K. vutte.
[16] K. °inā.
[17] K. vadhiko.
[18] K. ujukena.
[19] K., S., B., *a.* sahāyakassa.
[20] K. B. *om.*

'tena hi idaŋ sahassaŋ gaṇhitvā[1] mam'ekaŋ kammaŋ karohī' ti āha. 'Kiŋ sāmī' ti. 'Eko me avajātaputto atthi, taŋ tava santikaŋ pesessāmi;[2] atha naŋ[3] gabbhaŋ pavesetvā tikhiṇāya vāsiyā khaṇḍākhaṇḍikaŋ chinditvā cāṭiyaŋ pakkhipitvā āvāpe paceyyāsi, idaŋ te sahassaŋ saccakārasadisaŋ,[4] uttariŋ pana[5] te kattabba-yuttakaŋ pacchā karissamī' ti. Kumbhakāro 'sadhū' ti sampaṭicchi. Seṭṭhī puna-divase Ghosakaŋ pakkositvā,[6] 'hiyyo mayā kumbhakārassa[7] ekaŋ kammaŋ āṇattaŋ;[8] ehi tvaŋ tassa santikaŋ gantvā evaŋ vadehi: "hiyyo kira me pitarā āṇattaŋ kammaŋ nipphādehī"' ti pahiṇi. So 'sadhū' ti agamāsi. Taŋ tattha[9] gacchantaŋ itaro seṭṭhino putto[10] dārakehi saddhiŋ guḷakīḷaŋ[11] kīḷanto disvā[12] pakkositvā, 'kuhiŋ gacchasī'[13] ti pucchitvā, 'pitu sāsanaŋ gahetvā kumbhakārassa santikaŋ' ti vutte, 'ahaŋ tattha gamissāmi, ime maŋ dārakā[14] bahuŋ lakkhaŋ jiniŋsu, taŋ me paṭijinitvā dehī' ti āha. 'Ahaŋ pitu bhāyāmī' ti. 'Mā bhāyi bhātika, ahaŋ taŋ sāsanaŋ harissāmi; bahuŋ hi jinito[15] yāvâhaŋ āgacchāmi, tāva me lakkhaŋ paṭijinā' ti.[16]—Ghosako kira guḷa-kīḷāya cheko, tena taŋ evaŋ nibandhi.[17]—So pi naŋ 'tena hi gantvā kumbhakāraŋ vadehi: "pitarā kira me hiyyo ekaŋ kammaŋ āṇattaŋ, taŋ nipphādehī"' ti uyyojesi. So tassa santikaŋ gantvā tathā avaca. Atha naŋ kumbhakāro seṭṭhinā vuttaniyāmen'eva[18] māretvā āvāpe khipi. Ghosako pi divasa-bhāgaŋ kīḷitvā sâyaṇhasamayaŋ[19] gehaŋ

---

[1] K. B. gahetvā. [2] K. pesiss°.
[3] K., B., *a*. gahetvā. [4] K. sabbā°.
[5] K. puna. [6] K. *a*. tāta.
[7] K. B. °ro. [8] K. B. āṇatto.
[9] K. *rep*. [10] K. setthīpu°.
[11] K., B., S. guḷaŋ. [12] K. *a*. taŋ.
[13] K., S., *a*. bhātikā. *So* B. *before* kuhiŋ.
[14] K. dārakaŋ. [15] K. B. jito. [16] K. °nāhīti.
[17] C[a]. nibb°. K. nibbaddhaŋ kiḷi.
[18] C[a]. °yāmena, *om*. eva.
[19] K. B. °ye.

gantvā[1] 'kiŋ tātâgato 'sī' ti[2] vutte, attano āgatakāranañ ca kamṭṭhassa gatakāranañ ca ārocesi.[3] Seṭṭhī 'haŋ dhîti'[4] mahāviravaŋ viravitvā[5] sakalasarīre pakkaṭṭhita-lohito[6] viya hutvā, 'ambho kumbhakāra mā maŋ nāsayi mā nāsayī' ti bāhā paggayha kandanto tassa santikaŋ agamāsi. Kumbhakāro taŋ tathā āgacchantaŋ disvā, 'sāmi mā saddaŋ kari, kammaŋ[7] nipphannan' ti āha. So pabbatena viya mahantena sokena avatthaṭo[8] hutvā anappakaŋ domanassaŋ paṭisaŋvedesi, yathā taŋ appaduṭṭhassa paduṭṭhamāno. Tenâha Bhagavā.[9]

137. Yo daṇḍena adaṇḍesu appaduṭṭhesu[10] dussati dasannam aññataraŋ ṭhānaŋ khippam eva nigacchati.

138. Vedanaŋ pharusaŋ jāniŋ sarīrassa ca bhedanaŋ garukaŋ vāpi[11] ābādhaŋ cittakkhepaŋ va pāpuṇe.[12]

139. Rājato vā upassaggaŋ abbhakkhānañ va[13] dāruṇaŋ parikkhayaŋ va[14] ñātīnaŋ bhogānaŋ va[14] pabhaṅguṇaŋ.

140. Athavassa[15] agārāni aggī ḍahati pāvako kāyassa bhedā duppañño nirayaŋ sôpapajjatī' ti.[16]

---

[1] K. *a.* seṭṭhinā disvā.
[2] C[a]. Kiŋ nâgato 'sīti. K. B. na gato.
[3] K., S., *a.* taŋ sutvā.
[4] B. ahaŋ dhîti.
[5] K. ravitvā.
[6] K. paku°.
[7] K. *a.* te.
[8] K. avaṭṭharito.
[9] Dh., *verses* 137-140.
[10] C[a]. appaduṭṭhena.
[11] K. °ñ cāpi.
[12] K. C[a]. ca pāpune.
[13] K. °ñ ca.
[14] K. ca.
[15] K. aṭṭha°.
[16] K. so upp°, *and a.* catassudāyamaraṇakaṇḍam.

Evaŋ sante[1] pana[2] naŋ seṭṭhī ujukaŋ oloketuŋ na sakkoti, 'kinti naŋ māreyyaŋ' ti cintento, 'mama gāmasate āyuttakassa santikaŋ pesetvā mārāpessamī' ti upāyaŋ disvā, 'ayam me avajātaputto, imaŋ māretvā vaccakūpe khipatu; evaŋ kate ahaŋ mātulassa kattabbayuttakaŋ[3] jānissāmī' ti[4] paṇṇaŋ likhitvā, 'tāta Ghosaka amhākaŋ gāmasate āyuttako atthi, imaŋ paṇṇaŋ haritvā tassa dehī' ti vatvā paṇṇaŋ tassa dasante bandhi. So pana akkharasamayaŋ[5] na jānāti; daharakālato[6] paṭṭhāya hi naŋ mārāpetuŋ vāyamanto[7] va seṭṭhī māretuŋ nâsakkhi, kiŋ akkharasamayaŋ sikkhāpessati? Iti so attano mārāpana-paṇṇaŋ eva dasante[8] bandhitvā nikkhamanto āha: 'pātheyyam me tāta[9] natthī' ti. 'Pātheyyena kammaŋ[10] natthi, antarāmagge asukagāme nāma mama sahāyako seṭṭhī atthi, tassa ghare pātarāsaŋ katvā parato gacchāsī' ti.[11] So 'sādhū' ti pitaraŋ vanditvā, nikkhanto taŋ gāmaŋ[12] patvā, seṭṭhigharaŋ pucchitvā gantvā, seṭṭhijāyaŋ[13] passi, 'kuto āgato 'sī' ti ca[14] vutte, 'antonagarato' ti āha. 'Kassa putto 'sī' ti. 'Tumhākaŋ sahāyakaseṭṭhino ammā' ti. 'Tvaŋ si[15] Ghosakanāmā'[16] ti. 'Āma ammā' ti. Tassā saha dassanen' eva tasmiŋ puttasineho uppajji. Seṭṭhino pan' ekā dhītā atthi paṇṇarasa-soḷasavassa-padesikā[17] abhirūpā pāsādikā, taŋ rakkhituŋ ekam eva pesanadārikaŋ[18] dāsiŋ datvā sattabhūmakassa[19] pāsādassa uparitale sirigabbhe vasāpenti.[20] Seṭṭhi-dhītā tas-

---

[1] K., Cª., *a.* pi.
[2] K. puna.
[3] K. *a.* pacchā.
[4] Cª., B., *a.* tassa.
[5] K. °yamattaŋ pi.
[6] Cª. daharakakāl°.
[7] K. B. mārāpento *for* mā° vā°.
[8] K. B. dussante.
[9] Cª. tātā.
[10] K. te kiccaŋ. B. katakammaŋ.
[11] Cª. *om* ti. K., B., S. °hīti.
[12] Cª. gāmakaŋ.
[13] K. °bhariyaŋ.
[14] K. *om.*
[15] K. asi.
[16] K. °ko.
[17] K., B., S. °vassudes°.
[18] K. sesanakārikaŋ.
[19] K., B., S. °ik°.
[20] K. °peti.

miŋ khaṇe taŋ[1] dāsiŋ antarāpaṇaŋ pesesi. Atha naŋ seṭṭhi-jāyā disvā, 'kuhiŋ gacchasī' ti pucchitvā, 'ayye dhītāya pesanenā' ti vutte, 'ito tāva ehi, tiṭṭhatu pesanaŋ; puttassa me pīṭhakaŋ attharitvā pāde dhovitvā[2] telaŋ[3] makkhetvā sayanaŋ[4] attharitvā dehi, pacchā pesanaŋ karissasī' ti. Sā tathā akāsi. Atha naŋ cirenâgataŋ seṭṭhi-dhītā santajjesi. Atha naŋ sā āha: 'mā me kujjhi, seṭṭhiputto Ghosako āgato, tassa[5] idañ c'idañ ca katvā tattha[6] gantvā āgata 'mhī' ti. Seṭṭhidhītāya 'seṭṭhiputto Ghosako' ti nāmaŋ sutvā va pemaŋ chavi-ādīni chinditvā aṭṭhimiñjaŋ[7] āhacca ṭhitaŋ. Kotūhalaka-kālasmiŋ hi sā[7] tassa pajāpatī hutvā nāḷikodanaŋ paccekabuddhassa adāsi, tassânubhāvena gantvā[8] imasmiŋ seṭṭhikule nibbattā.[9] Iti taŋ so pubbasineho avattharitvā gaṇhi. Tenâha Bhagavā:[10]

'Pubbe va sannivāsena paccuppannahitena vā,
evaŋ taŋ jāyate pemaŋ uppalaŋ va yathodake' ti.

Atha naŋ pucchi: 'kuhiŋ so ammā' ti. 'So[11] sayane nipanno niddāyatī'[12] ti āha. 'Atthi pan' assa hatthe kiñcī' ti. 'Dasante paṇṇaŋ atthī' ti. Sā 'Kiŋ paṇṇaŋ nu kho etaŋ' ti[14] tasmiŋ niddāyante mātāpitunnaŋ aññavihitatāya apassantānaŋ otaritvā[15] taŋ paṇṇaŋ mocetvā ādāya attano gabbhaŋ pavisitvā dvāraŋ pidhāya vātapānaŋ vivaritvā akkharasamaye kusalatāya paṇṇaŋ vācetvā, 'aho[16] bālo attano maraṇapaṇṇaŋ dasante

---

[1] K. *om.* taŋ. [2] K. lovitvā.
[3] K. telena. B. *has* makkhitvā. [4] K. sayaŋ.
[5] C[a]. āgat'assa. [6] K. *rep.* [7] C[a]. *om.*
[8] K. *om.* gantvā. [9] C[a]. nibbattati.
[10] K. *a.* yasmiŋ mano nivisati cittañ câpi pasīdati adiṭṭhapubbake dose kāmaŋ kaliŋ hi sase (*lege.* pose, tasmiŋ, vissase; *vs. in* F. J. I. 309).
[11] K. ayye. C[a]. B. *om.*
[12] C[a]. niddātīti. K. dāyatī.
[13] K. *a.* ammā. [14] C[a]. eva tan ti.
[15] K. *a.* santikaŋ gantvā. [16] B. *a.* vata.

bandhitvā carati;[1] sace mayā na diṭṭhaŋ assa, natthi tassa jīvitaŋ'[2] ti taŋ paṇṇaŋ phāletvā seṭṭhissa vacanena aparaŋ paṇṇaŋ likhi: 'Ayaŋ mama putto Ghosako nāma; gāmasatato paṇṇâkāraŋ āharāpetvā imassa janapadaseṭṭhino dhītarā saddhiŋ mañgalaŋ katvā attano vasana-gāmassa majjhe dvibhūmikaŋ[3] gehaŋ kārāpetvā pākāraparikkhepena c'eva purisaguttiyā ca susaŋvihitârakkhaŋ karotu, mayhañ ca "idañ c'idañ ca[4] mayā kataŋ" ti sāsanaŋ pesetu, evaŋ kate ahaŋ mātulakassa[5] kattabbayuttakaŋ jānissāmī' ti likhitvā ca pana saŋharitvā dasante yev' assa[6] bandhi. So divasabhāgaŋ niddāyitvā uṭṭhāya bhutvā[7] pakkāmi. Punadivase pāto va taŋ gāmaŋ gantvā āyuttakaŋ gāmakiccaŋ karontaŋ yeva[8] passi.[9] Taŋ disvā, 'kiŋ tātā' ti pucchi.[10] 'Pitarā me tumhākaŋ paṇṇaŋ pesitaŋ' ti. 'Kissa paṇṇaŋ tāta, āharā' ti, paṇṇaŋ gahetvā vācetvā tuṭṭhamānaso 'passatha bho mama sāmino mayi sinehaŋ "jeṭṭhaputtassa me mañgalaŋ karotū" ti mama santikaŋ[11] pahiṇi; sīghaŋ dāru-ādīni āharathā' ti gahapatike vatvā gāmamajjhe vuttappakāraŋ gehaŋ kāretvā gāmasatato paṇṇâkāraŋ āharāpetvā, janapada-seṭṭhino[12] dhītaraŋ ānetvā mañgalaŋ katvā seṭṭhissa sāsanaŋ pahiṇi, 'idañ c'idañ ca mayā kataŋ' ti. Taŋ sutvā seṭṭhino 'yaŋ kārema[13] taŋ na hoti, yaŋ na kārema tad eva hotī' ti mahantaŋ domanassaŋ uppajji. Puttasokena saddhiŋ so soko ekato hutvā kucchiḍāhaŋ uppādetvā atīsāraŋ janesi. Seṭṭhidhītā pi 'sace koci[14] seṭṭhino santikā āgacchati,[15] mama akathetvā[16] seṭṭhiputtassa paṭhamataraŋ mā kathayitthā'

---

[1] K. vicarati. [2] K. assa na jī°. B. natth' assa jī°.
[3] Cᵃ. °makaŋ.
[4] Cᵃ. *om.* idañ c'idañ ca. [5] K. B. °lassa.
[6] Cᵃ. *om.* assa. [7] K. B. bhuñjitvā.
[8] K. °ññeva (*freq. in all MSS.*).
[9] Cᵃ., B., *a.* so. [10] K. *a.* so pi.
[11] K. *a.* paṇṇaŋ. [12] S. *a.* santikā.
[13] K. B. kāremi. [14] K. *a.* pitu no.
[15] K. *a.* tumhe. [16] K. mamañ ca ka°. K. *a.* jane.

ti āṇāpesi.[1] Seṭṭhī pi kho 'na dāni taŋ duṭṭhaputtaŋ mama sāpateyyassa sāmikaŋ karissāmī' ti cintetvā, ekaŋ āyuttakaŋ āha: 'mātula puttaŋ daṭṭhukāmo 'mhi,[2] ekaŋ pādamūlakaŋ pesetvā mama puttaŋ pakkosāpehī'[3] ti. So 'sādhū' ti paṇṇaŋ datvā, ekaŋ purisaŋ pesesi. Seṭṭhidhītā tassâgantvā dvāre ṭhitabhāvaŋ sutvā pakkosāpetvā 'kinti tātā' ti[4] pucchi. 'Seṭṭhī gilāno puttaŋ passituŋ pakkosāpesi[5] ayye' ti. 'Tāta balavā dubbalo' ti. 'Balavā tāva āhāraŋ bhuñjati yeva ayye' ti. Sā seṭṭhiputtaŋ ajānāpetva etassa nivesanañ[6] ca paribbayañ ca[7] dāpetvā, 'mayā pesitakāle gamissasi, accha tāvā' ti āha. Seṭṭhī puna āyuttakaŋ avoca:[8] 'kiŋ mātula na te mama puttassa santikaŋ pahitaŋ' ti. 'Pahitaŋ sāmi, gatapuriso na tāva etī' ti. 'Tena hi puna aparaŋ pesehī' ti. So[10] pesesi. Seṭṭhidhītā tasmiŋ pi tath'eva paṭipajji. Atha seṭṭhino rogo balavā jāto; ekaŋ bhājanaŋ pavisati, ekaŋ nikkhamati. Puna seṭṭhī āyuttakaŋ pucchi: 'kiŋ mātula na te mama puttassa santikaŋ pahitaŋ' ti. 'Pahitaŋ sāmi,[11] gatapuriso pana na etī'[12] ti. 'Tena hi puna aparaŋ pesehī' ti. So pesesi. Seṭṭhi-dhītā tatiyavāraŋ āgatam pi tam pavattiŋ pucchi.[13] So 'bāḷha-gilāno ayye seṭṭhī; āhāraŋ pacchinditvā mañcaparāyaṇo[14] jāto ekaŋ bhājanaŋ nikkhamati, ekaŋ pavisatī' ti āha. Seṭṭhi-dhītā 'idāni gantuŋ kālo' ti, seṭṭhiputtassa 'pitā kira te gilāno' ti ārocetvā, 'kiŋ vadasi bhadde' ti vutte, 'aphāsukam assa sāmī' ti āha. 'Idāni kiŋ kātabbaŋ' ti.[15] 'Gāmasate[16]

---

[1] K. *a.* Kosāmbika°.
[2] Cᵃ. mha.
[3] K. pakosehī.
[4] K. āgata *for* ti.
[5] K. °ti.
[6] K. nivās°.
[7] Cᵃ. *om.* parib° ca. K. *a.* mahā.
[8] K. avoca. Cᵃ. *corr.* pucchi.
[9] Cᵃ. *om.* pes°.
[10] Cᵃ. seṭṭhi.
[11] Cᵃ. *om.*
[12] Cᵃ. ehīti.
[13] K. *a.* 'kiŋ setthīno (*al.*) ābādhan' ti.
[14] B. maccu°.
[15] K. *a.* sāmi.
[16] K. °satto. *So* B.

uṭṭhāna-paṇṇâkāraŋ[1] ādāya gantvā passissāma naŋ' ti.[2] So 'sādhū' ti paṇṇâkāraŋ āharāpetvā sakaṭenâdāya[3] pakkāmi. Atha naŋ sā 'pitā te dubbalo ettakaŋ paṇṇâkāraŋ gahetvā gacchantānaŋ papañco bhavissati, etaŋ nivattehī' ti vatvā, taŋ sabbaŋ attano kulagehaŋ pesetvā seṭṭhiputtam[4] āha: 'sāmi tvaŋ attano pitu pādapasse tiṭṭheyyāsi, ahaŋ ussīsaka-passe[5] ṭhassāmī' ti gehaŋ pavīsamānā yeva ca[6] 'gehassa purato ca pacchato ca ārakkhaŋ gaṇhathā' ti attano purise āṇāpesi. Paviṭṭhakāle pana seṭṭhiputto pitu pādapasse aṭṭhāsi, itarā ussīsaka-passe. Tasmiŋ khaṇe seṭṭhī uttānako nipanno hoti; taŋ āyuttako pan'assa pāde parimajjanto, 'putto te sāmi āgato' ti āha. 'Kuhiŋ[7] so' ti. 'Esa pādamūle ṭhito' ti.[8] Atha naŋ disvā, āyakammikaŋ[9] pakkosāpetvā, 'mama gehe kittakaŋ dhanaŋ' ti pucchitvā, 'sāmi dhanass' eva cattāḷīsa koṭiyo, upabhoga-paribhoga-bhaṇḍānaŋ pana gāma-kkhetta-dvipada-catuppada-yāna-vāhanānañ ca ayañ ca paricchedo, ti vutte, 'ahaŋ ettakaŋ dhanaŋ mama puttassa Ghosakassa na demī' ti vattukāmo 'demī' ti āha. Taŋ sutvā seṭṭhidhītā 'ayaŋ puna kathento aññaŋ kiñci katheyyā' ti[10] sokâturā viya kese vikiritvā rodamānā 'kiŋ nām' etaŋ tāta vadetha, idam pi nāma vo vacanaŋ suṇoma, alakkhikā vat' amhā' ti vatvā matthakena taŋ uramajjhe paharantī patitvā, yathā puna vattuŋ na sakkoti, tassa[11] uramajjhaŋ[12] matthakena ghaŋsentī ārodanaŋ dassesi.[13] Seṭṭhī taŋ khaṇaŋ yeva kālam akāsi;[14]

---

[1] C^a. uṭṭhānaka°. K. °kaŋ. S. upaṭṭhāna°. B. vuṭṭhānaka°.

[2] K. *a.* āha.

[3] K. B. °ṭehi ā°.

[4] C^a., B., K. puna taŋ.

[5] C^a. ussīsapasse.

[6] K. *om.*

[7] K. kahaŋ.

[8] K. *a.* āha.

[9] K. āyutaka°. B. āyuttakaŋ.

[10] K. *a.* cintetvā.

[11] K. tathâssa. B. tathā sā tass' eva.

[12] K. B. °majjhe.

[13] K. °eti.

[14] K., S., *a.* setthī mato ti. B. *a.* tasmiŋ mate.

gantvā Udenassa rañño ārocayiṃsu. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā, 'atthi pan' assa putto vā dhītā vā' ti pucchi. 'Atthi deva Ghosako nāma tassa putto; sabbaṃ sāpateyyaṃ tassa niyyādetvā va[1] mato devā' ti. Rājā aparabhāge seṭṭhiputtaṃ pakkosāpesi. Tasmiñ ca[2] divase devo vassi, rājaṅgaṇe tattha tattha udakaṃ saṇṭhāsi. Seṭṭhiputto 'rājānaṃ passissāmī' ti pāyāsi. Rājā vātapānaṃ vivaritvā, taṃ āgacchantaṃ olokento rājaṅgaṇe udakaṃ laṅghetvā āgacchantaṃ disvā āgantvā vanditvā ṭhitaṃ 'tvaṃ Ghosako nāmā'[3] ti pucchitvā, 'āma devā' ti vutte, '"pitā me mato"' ti mā soci; tava pettikaṃ seṭṭhiṭṭhānaṃ tuyham[4] eva dassāmī' ti taṃ assāssetvā, 'gaccha[5] tātā' ti uyyojesi,[6] gacchantañ ca[7] olokento va aṭṭhāsi. So[8] āgamanakāle laṅghitaṃ udakaṃ otaritvā[9] agamāsi. Atha naṃ rājā tato va[10] pakkosāpetvā, 'kiṃ nu kho tāta tvaṃ mama santikaṃ āgacchanto udakaṃ laṅghetvā[11] āgamma, gacchanto[12] otaritvā[13] gacchasī' ti pucchi. 'Āma deva[14] ahaṃ tasmiṃ khaṇe kumārako kīḷanakālo[15] nāma so[16] idāni pana me devena ṭhānantaraṃ paṭissutaṃ, tasmā yathāpuraṃ acaritvā idāni sannisinnena hutvā carituṃ vaṭṭatī' ti. Taṃ sutvā rājā 'dhītimā[17] puriso, idān' ev' assa ṭhānantaraṃ dassāmī' ti, pitarā bhuttabhogaṃ datvā sabbasatena seṭṭhi-ṭṭhānaṃ adāsi. So rathe ṭhatvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi, olokitolokita-ṭṭhānaṃ kampati. Seṭṭhidhītā[18] Kāḷidāsiyā saddhiṃ mantayamānā

---

1 K. *om.*
2 Cᵃ. *om.* ca.
3 K., B., *a.* tātā.
4 Cᵃ. tumham.
5 Cᵃ. āgaccha.
6 S., K., *a.* rājā.
7 K., B., *a.* naṃ. Cᵃ. gacchantā va.
8 Cᵃ. *om.*
9 K. *a.* sanikaṃ.
10 Cᵃ. ca.
11 K. B. °ghitvā.
12 K. *a.* idāni.
13 K. *a.* sanikaṃ.
14 Cᵃ. *a.* āha.
15 Cᵃ. kumārakīlākalo.
16 K. nām 'eso.
17 K., B., *a.* ayam.
18 K. *a.* pi.

nisinnā 'amma Kāḷi puttassa te[1] ettikā[2] sampatti maŋ nissāya nipphannā' ti āha. 'Kiŋkāraṇā ammā' ti. 'Ayaŋ hi attano maraṇa-paṇṇaŋ dasante[3] bandhitvā amhākaŋ gharaŋ āgato; ath' assa mayā taŋ paṇṇaŋ phāletvā mayā saddhiŋ maṅgalakaraṇatthāya[4] aññaŋ paṇṇaŋ likhitvā, ettakaŋ kālaŋ tattha ārakkho kato' ti. 'Amma tvaŋ ettakaŋ passasi, imaŋ pana seṭṭhī daharakālato paṭṭhāya māretukāmo māretuŋ nâsakkhi, kevalaŋ imaŋ nissāya bahuŋ[5] dhanaŋ khīyi'[6] ti. 'Amma[7] atibhāriyaŋ vata seṭṭhinā kataŋ' ti.[8] Nagaraŋ padakkhiṇaŋ katvā gehaŋ pavisantaŋ pana taŋ disvā, 'ayaŋ ettikā[9] sampatti maŋ nissāya nipphannā' ti hasitaŋ akāsi. Atha naŋ seṭṭhi-putto[10] 'kiŋ kāraṇā hasī' ti pucchi. 'Ekaŋ kāraṇaŋ nissāyā' ti. 'Kathehi naŋ' ti. Sā na kathesi. So 'sace na kathesi dvidhā taŋ chindissāmī' ti asiŋ nikkaḍḍhi. Sā '"ayaŋ ettikā sampatti tayā[11] maŋ nissāya laddhā"' ti cintetvā hasitaŋ'[12] ti āha. 'Yadi mama pitarā attano santakaŋ mayhaŋ niyyāditaŋ tvaŋ ettha kiŋ hosī' ti. So kira ettakaŋ kālaŋ kiñci na jānāti, ten' assā vacanaŋ na saddahi. Ath' assa sā 'tumhākaŋ pitarā maraṇa-paṇṇaŋ[13] datvā pesitā tumhe mayā idañ c'idañ ca katvā rakkhitā' ti sabbaŋ kathesi. 'Abhūtaŋ kathesī' ti asaddahanto, 'mātaraŋ Kāḷiŋ pucchissāmī' ti,[14] 'evaŋ kira ammā' ti. 'Āma tāta daharakālato paṭṭhāya taŋ māretukāmo māretuŋ asakkonto taŋ nissāya bahuŋ dhanaŋ khīyi,[15] sattasu ṭhānesu tvaŋ[16] maraṇato mutto idāni bhogagāmato

---

1 Cᵃ. *om.*
2 K. ettaka.
3 K. dussente (*above* dussa°).
4 Cᵃ. maṅgalaŋ Ka°.
5 K., B., Cᵃ. bahu°.
6 K. khīyatī. B. khīyittna.
7 Cᵃ. *om.*
8 K. *a.* sā.
9 K. ettakā.
10 K. *a.* disvā.
11 Cᵃ. sampattiyā *om.* tayā.
12 K. *a.* seṭṭhī.
13 K. marap°.
14 K., S., *a.* cintetvā.
15 K. Khiyati.
16 K. *om.*

āgamma sabbasatena saddhiŋ[1] seṭṭhi-ṭṭhānaŋ patto' ti.[2] So sutvā, 'bhāriyaŋ vata me kammaŋ evarūpā kho pana maraṇā muttassa[3] pamādāya jīvitaŋ[4] jīvituŋ ayuttaŋ, appamatto bhavissāmī' ti cintetvā, devasikaŋ sahassaŋ vissajjetvā andha-kapaṇâdīnaŋ dānaŋ paṭṭhapesi. Mitto nām' assa kuṭumbiko dānaveyyāvaṭiko[5] ahosi. Idaŋ[6] Ghosakaseṭṭhino[7] uppatti.[8]

Tasmiŋ pana kāle Bhaddavatī-nagare[9] Bhaddavatiya-seṭṭhī nāma Ghosita-seṭṭhino[10] adiṭṭha-sahāyako[11] ahosi. Bhaddavatiya-nagarato hi[12] āgatānaŋ vāṇijānaŋ santike Ghosita-seṭṭhī Bhaddavatiya-seṭṭhino sampattiñ ca vayappadesañ ca sutvā tena saddhiŋ sahāyaka-bhāvaŋ icchanto paṇṇâkāraŋ pesesi. Bhaddavatiyaseṭṭhī pi Kosambito āgatānaŋ[13] santike Ghosita-seṭṭhino sampattiñ ca vayañ[14] ca sutvā tena saddhiŋ sahāyaka-bhāvaŋ icchanto paṇṇâkāraŋ pesesi. Evaŋ te aññamaññaŋ adiṭṭhasahāyakā hutvā vasiŋsu. Aparabhāge Bhaddavatiya-seṭṭhino gehe ahivātakarogo pati,[15] tato tasmiŋ patite paṭhamaŋ makkhikā maranti, tato anukkamen' eva kīṭā mūsikā kukkuṭā sūkarā[16] gāvo dāsi-dāsā sabba-pacchā[17] ghara-mānusakā maranti. Tesu hi[18] ye bhittiŋ bhinditvā palāyanti, te jīvituŋ[19] labhanti. Tadā pana[20] seṭṭhī ca bhariyā ca dhītā c'assa[21] tathā palāyitvā, Ghosita-seṭṭhiŋ[22] patthentā

---

[1] K. *om.*
[2] K. °sīti.
[3] K., B., *a.* mama.
[4] K. S. pamādajīvitaŋ.
[5] K. dānaveyyāvattiko, *other MSS. and* S. vyāvaṭo.
[6] C^a. *a.* pana.
[7] K. Ghosita°.
[8] K. vatthu.
[9] C^a. *om.*
[10] C^a. B. Ghosaka° (*constant var^n in MSS.*).
[11] K., S., B. °pubba°.
[12] K. *om.*
[13] K. *a.* manussānaŋ.
[14] K. B. vayappadesañ.
[15] K. B. patito *om.* tato.
[16] K. *a.* sunakhā majjārā.
[17] K. °pacchāya.
[18] K. B. *om.* hi.
[19] K. jīvitaŋ.
[20] K. pi *for* pana. B. *om.*
[21] K. *om.* assa.
[22] K. Ghosika° *al.*

Kosambiyamaggaŋ[1] paṭipajjiŋsu. Te antarāmagge yeva khīṇa-pātheyyā vātâtapena c'eva khuppipāsāhi ca kilanta-sarīrā kicchena Kosambiyaŋ gantvā[2] udaka-phāsuka-ṭṭhāne nahātvā[3] nagaradvāre ekaŋ sālaŋ pavisiŋsu. Tato[4] seṭṭhī bhariyaŋ āha: 'bhadde iminā nīhārena gacchantā vijāta-mātuyā pi amanāpā honti, sahāyo me kira[5] andha-kakapaṇâdīnaŋ[6] devasikaŋ sahassaŋ vissajjetvā dānaŋ deti;[7] tattha dhītaraŋ pesetvā āhāraŋ āharāpetvā ekâhaŋ dvīhaŋ idh'eva sarīraŋ santappetvā sahâyakaŋ passissāmā' ti. 'Sādhu sāmī' ti, te sālāyam eva vasiŋsu. Punadivase kāle ārocite kapaṇandhikâdisu āhāratthāya gacchantesu mātāpitaro 'amma gantvā[8] āhāraŋ āharā' ti dhītaraŋ pesayiŋsu, mahābhogakulassa dhītā vipattiyā acchinna-lajjitāya alajjamānā va[9] pātiŋ gahetvā kapaṇajanena[10] saddhiŋ āhāratthāya gatā.[11] 'Kati paṭiviŋse[12] labhissasi[13] ammā' ti puṭṭhā ca pana 'tayo' ti āha; ath'assā tayo paṭiviŋse adaŋsu.[14] Tāya bhatte āhaṭe tayo pi ekato bhuñjituŋ nisīdiŋsu. Atha mātā-dhītaro seṭṭhiŋ āhaŋsu: 'sāmi vipatti nāma mahākulānam pi uppajjati, amhe anoloketvā bhuñja mā cintayī'[15] ti; iti naŋ nānappakārehi yācitvā bhojesuŋ. So bhuñjitvā[16] jīrāpetuŋ asakkonto aruṇe uggacchante kālaŋ akāsi. Mātādhītaro nānappa-kārehi paridevitvā rodiŋsu. Kumārikā punadivase roda-mānā āhāratthāya gantvā,[17] 'kati paṭiviŋse gaṇhissasī'[18]

---

[1] K. B. Kosambi°. [2] K. patvā. B. °iŋ patvā.
[3] Ca. nahāyitvā. K. ṇhātvā. [4] K. tatra te. B. tatra.
[5] Ca. *om.* me. K. kira me.
[6] K. addhikakapanādinaŋ. *So* B. *Cf.* F. J. i. 6, *l.* 9.
[7] K. dāpeti. [8] K., B., *a.* amhākam.
[9] K. Ca. *om.* [10] K. °janehi.
[11] B. gantvā. K. *a.* mittakutumbhikena.
[12] K. Ca. gaṇhissasi.
[13] K. katī pativise. [14] K. adāsi.
[15] K. nicintayī. B. oloketvā *supra.* [16] K. *a.* āhāraŋ.
[17] K. *a.* tena taŋ disvā.
[18] K. *a.* ammā.

ti vuttā, 'dve' ti[1] vatvā, āhāraŋ āharitvā[1] mātaraŋ yācitvā bhojesi. Sā tāya yāciyamānā bhuñjitvā[2] taŋ divasaŋ kālaŋ akāsi. Kumārikā ekikā va roditvā paridevitvā tāya dukkhuppattiyā ativiya sañjāta-cchātaka-dukkhā punadivase yācakehi saddhiŋ rodantī āhāratthāya gantvā, 'kati paṭiviŋse gaṇhissasi ammā' ti vutte, 'ekaŋ' ti āha. Mittakuṭimbiko taŋ tayo divase bhattaŋ gaṇhantiŋ sañjānitvā[3] tena naŋ[4] 'nassa vasalī, ajja tava kucchi-ppamāṇaŋ aññāsi' ti āha. Hirottappa-sampannā kuladhītā paccorasmiŋ sattippahāraŋ viya vaṇe khārodakasecakaŋ[5] viya ca patvā, 'kiŋ sāmī' ti āha. 'Tayā pure tayo koṭṭhāsā gahitā, hiyyo dve, ajja ekaŋ[6] gaṇhāsi, ajja te[7] kucchippamāṇaŋ ñātaŋ' ti.[8] 'Mā maŋ sāmi "attano va atthāya gaṇhī" ti amaññitthā' ti. 'Atha kasmā[10] gaṇhī' ti. 'Pure tayo janā ahumha sāmi, hiyyo dve, ajja ekikā va jāta'mhī' ti. So 'kena kāraṇenā' ti pucchitvā, ādito[11] paṭṭhāya tāya kathitaŋ sabbaŋ pavattiŋ sutvā assūni sandhāretuŋ asakkonto sañjāta-balava-domanasso hutvā, 'amma evaŋ sante mā cintayi, tvaŋ Bhaddavatiya-seṭṭhino[12] dhītā ajjakālato[13] paṭṭhāya mama dhītā yeva nāmā' ti vatvā, sīse cumbitvā gharaŋ netvā attano jeṭṭhakadhītu-ṭṭhāne[14] ṭhapesi. Sā dānagge uccāsadda-mahāsaddaŋ sutvā, 'tāta kasmā etaŋ[15] janaŋ nissaddaŋ katvā dānaŋ na dethā' ti āha. 'Na sakkā kātuŋ ammā' ti. 'Sakkā tātā' ti. 'Kathaŋ ammā' ti. 'Tāta dānaggaŋ

---

[1] K. *a*. āha. So dve pativise adāsi. Sā āharitvā, *etc*.
[2] K. *a*. āhāraŋ jirāpetuŋ asakkontī.
[3] C^a. sañjānīte. B. sañjānāti.
[4] K. *a*. apehi. C^a. *om*. naŋ.
[5] S. °parisekaŋ. K. Khāraparisekam. C^a. Khārodakass' ekaŋ.
[6] C^a. ajja tava Kucchikaŋ.
[7] K., B., *a*. attano.
[8] K. *a*. āha.
[9] K. maññ°.
[10] K. *a*. tayo. B. *a*. evaŋ.
[11] C^a. *a*. va.
[12] C^a. seṭṭhi.
[13] C^a. Kālakatā. B. pitukālaṅkatato.
[14] C^a. °dhīti°.
[15] K. evaŋ.

parikkhipitvā ekekass'[1] eva pavesana[2]-ppamāṇena dve dvārāni yojetvā "ekena dvārena pavisitvā ekena[3] nikkhamathā" ti vadetha evaŋ nissaddā hutvā[4] gaṇhissantī'[5] ti. So taŋ sutvā, 'bhaddako[4] amma upāyo' ti tathā kāresi. Sā pi pubbe Sāmā nāma, vatiyā pana kāritattā[6] Sāmāvatī nāma jātā. Tato paṭṭhāya dānagge kolāhalaŋ pacchinnaŋ.[7] Ghosita-seṭṭhī[8] pubbe taŋ saddaŋ suṇanto 'mayham dānagge saddo' ti tussati; dvīha-tīhaŋ[9] pana saddaŋ asuṇanto Mittakuṭimbikaŋ attano upaṭṭhānaŋ āgataŋ pucchi 'diyyati[10] kapaṇandhikâdīnaŋ dānaŋ' ti. 'Āma sāmī' ti. 'Atha kiŋ dvīha-tīhaŋ saddo na suyyatī' ti. 'Yathā nissaddā hutvā gaṇhanti, tathā me upāyo kato' ti. 'Atha pubbe va[11] kasmā na[11] kāsī' ti. 'Ajānanatāya sāmī' ti. 'Idāni te kathaŋ ñāto' ti. 'Dhītarā me akkhāto sāmī' ti. 'Mayhaŋ aviditā tava dhītā nāma atthī' ti. So ahivātaka-rogato[12] paṭṭhāya sabbaŋ Bhaddavatiya-seṭṭhino pavattiŋ ācikkhitvā tassā attano jeṭṭha-dhīti-ṭṭhāne[13] ṭhapita-bhāvaŋ ārocesi. Atha naŋ seṭṭhī 'evaŋ sante mama kasmā na kathesi, mama sahāyakassa dhītā mama[14] dhītā nāmā' ti taŋ pakkosāpetvā pucchi: 'amma seṭṭhino dhītā 'sī' ti. 'Āma tātā' ti 'Tena hi mā cintayi,[15] mama dhītā 'sī' ti. Taŋ sīse cumbitvā parivāratthāya tassā pañca itthisatāni datvā taŋ attano jeṭṭha-dhītu-ṭṭhāne ṭhapesi. Ath' ekadivasaŋ tasmiŋ nagare nakkhattaŋ ghuṭṭhaŋ,[16] tasmiŋ pana nakkhatte bahi anikkhamanaka-kuladhītaro[17] pi attano parivārena saddhiŋ.

---

[1] Cª. eka°.
[2] K. *corr. a.* nikkhamana.
[3] Cª. *om.* pav° ek°.
[4] K. *a.* va.
[5] Cª. °atīti.
[6] K. karitatā.
[7] Cª. paṭicch°
[8] K. *here* ghosita°.
[9] K. dvīhaŋ.
[10] K. dīyasi.
[11] Cª. *om.* B. nâkāsi.
[12] K. °roguppattito. B. °rogau°.
[13] K. °dhītu°.
[14] K. mayhaŋ.
[15] Cª cintesi.
[16] K. B. saŋghu° hoti.
[17] K. anikkhamanakāle ku°. Cª. °manaka-ku°.

padasā va nadiŋ gantvā nahāyanti. Tasmā taŋ divasaŋ Sāmāvatī pi[1] pañcahi[2] itthisatehi parivāritā rājaṅgaṇe yeva nahāyituŋ agamāsi. Udeno[3] sīhapañjare ṭhito taŋ disvā, 'kass'imā nāṭakitthiyo'[4] ti pucchitvā,[5] 'na kassaci nāṭakiyo[6] devā' ti. 'Atha kassa dhītaro' ti. 'Ghositaseṭṭhi-dhītā[7] deva Sāmāvatī nām'esā' ti. So disvā va uppanna-sineho seṭṭhino sāsanaŋ pāhesi: 'dhītaraŋ kira me pesetū' ti. 'Na pesemi devā' ti. 'Mā kira evaŋ karotu,[8] pesetu yevā'[9] ti. 'Mayaŋ gahapatikā nāma kumārikānaŋ heṭhetvā viheṭhetvā kathana-bhayena na dema devā'[10] ti. Rājā kujjhitvā[11] gehaŋ lañchāpetvā seṭṭhiñ ca bhariyañ c'assa hatthe gahetvā bahi kārāpesi. Sāmāvatī nahātvā[12] āgatā gehaŋ pavisituŋ okāsaŋ alabhantī, 'kiŋ etaŋ tātā' ti pucchi. 'Amma[13] rājā tava kāraṇā pahiṇi atha "mayaŋ na dassāmā" ti vutte gharaŋ lañchāpetvā amhe bahi kārāpesī' ti. 'Tāta bhāriyaŋ vo kammaŋ kataŋ; raññā nāma pahite "na demā" ti avatvā, "sace[14] dhītaraŋ saparivāraŋ gaṇhatha demā" ti vattabbaŋ bhaveyya tātā' ti. 'Sādhu amma tava ruciyā sati evaŋ karissāmī' ti. Rañño tathā sāsanaŋ pāhesi; rājā 'sādhū' ti sampaṭicchitvā, taŋ saparivāraŋ ānetvā abhisiñcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi; sesā tassā parivāritthiyā ahesuŋ. Idaŋ Sāmāvatiyā uppatti.[15]

Udenassa[16] pana aparā pi Vāsuladattā[17] nāma devī

---

[1] K. *om.* pi. [2] C^a. pañca.
[3] S. *a.* rājā pi. K. *a.* rājā.
[4] C^a. nāṭakiyo. [5] K. B. pucchi.
[6] K. °itthiyo. [7] K. °seṭṭhino.
[8] K. *a.* me. [9] K. evā.
[10] K. *om.* he°. B. pothetvā *and* kaḍḍhana°. C^a. demāti devāti.
[11] K. *a.* seṭṭhi°. [12] C^a. nahāyitvā. B. nhāyi°.
[13] C^a. ammā. [14] K., C^a., B., *a.* me.
[15] K. vatthuŋ. B. vatthu. [16] K. Udd°. B. Ut°. *al.*
[17] K. C^a. Vāsūla° (*The Story in Rh. D.'s 'Buddhist India'*).

ahosi Caṇḍapajjotassa dhītā. Ujjeniyaŋ hi Caṇḍapajjoto nāma rājā ahosi. So ekadivasaŋ uyyānato āgacchanto attano sampattiŋ oloketvā, 'atthi nu kho aññassa pi kassaci evarūpā sampattī' ti vatvā[1] 'kiŋ sampatti nām'esā, Kosambiyaŋ Udenassa rañño atimahatī sampattī' ti vutte,[2] āha: 'tena hi gaṇhissāma naŋ' ti. 'Na sakkā so gahetuŋ' ti.[3] 'Yaŋ kiñci katvā gaṇhissām' evā' ti. 'Na sakkā devā' ti. 'Kiŋ kāraṇā' ti. 'So hatthikantaŋ nāma sippaŋ jānāti, mantaŋ parivattetvā hatthikanta-vīṇaŋ vādento nāge palāpeti pi gaṇhāti pi hatthi-vāhana-sampanno tena sadiso nāma natthī'[4] ti. 'Na sakkā mayā taŋ gahetuŋ' ti. 'Sace te[5] ekantena ayaŋ nicchayo, tena hi dāruhatthiŋ kāretvā tassâsannaṭṭhānaŋ[6] pesehi, so hatthi-vāhanaŋ vā[7] assa-vāhanaŋ vā sutvā[8] dūram pi gacchati, tattha naŋ āgataŋ gahetuŋ sakkā bhavissatī' ti.[9] Rājā 'atth'eso upāyo' ti dārumayaŋ yantahatthiŋ kāretvā bahi pilotikāhi[10] veṭhetvā kata-citta-kammaŋ[11] tassa vijite āsannaṭṭhāne ekasmiŋ saratīre vissajjāpesi. Hatthino antokucchiyaŋ saṭṭhi purisā aparâparaŋ caṅkamanti; hatthilaṇḍaŋ āharitvā tattha tattha[12] chaḍḍesuŋ. Eko vanacarako hatthiŋ disvā, 'amhākaŋ rañño anucchaviko' ti cintetvā, gantvā[13] rañño ārocesi: 'deva mayā sabbaseto Kelāsakūṭa-paṭibhāgo[14] tumhākañ ñeva[15] anucchaviko vara-vāraṇo diṭṭho' ti. Udeno[16] tam eva maggadesikaŋ katvā hatthiŋ abhiruyha[17] saparivāro nikkhami. Tassâgamanaŋ

---

[1] K., S., *a.* taŋ sutvā manussehi.
[2] K., B., *a.* rājā.
[3] K. rājā: mayaŋ Ki°.
[4] C^a. na koci atthīti.
[5] F., S., K., B. *add* deva.
[6] C^a. tassā nisinnaṭṭhānaŋ. K. tassa vasanaṭṭhānam pesesi.
[7] K. *a.* sutvā.
[8] F. *om.*
[9] K. *a.* atha *and* sutvā (*after* r°).
[10] F., S., K. bahi pi°. C^a. °kā.
[11] K., B., *a.* katvā
[12] K. *om.*
[13] K. *a.* Uddenassa.
[14] C^a. °viparibh°
[15] F. c'eva.
[16] K. *a.* rājā.
[17] S. āruyha.

ñatvā carapurisā gantvā Caṇḍapajjotassa ārocesuŋ, so āgantvā majjhe tucchaŋ katvā ubhosu passesu balakāyaŋ payojesi. Udeno tassâgamanaŋ ajānanto hatthiŋ anubandhi, antoṭhitamanussā vegena palāpesuŋ, kaṭṭhahatthī rañño mantaŋ parivattetvā vīnaŋ vādentassa tantisaddaŋ asuṇanto viya palāyati yeva. Rājā hatthināgaŋ pāpuṇituŋ asakkonto assaŋ abhiruyha[1] anubandhi, tasmiŋ vegena anubandhante balakāyo ohiyi; rājā ekako va ahosi. Atha naŋ ubhosu passesu payuttā Caṇḍapajotassa purisā gaṇhitvā attano rañño adaŋsu; ath'assa balakāyo amittavasagatabhāvaŋ[2] ñatvā bahi[3] khandhâvāraŋ nivesetvā acchi. Caṇḍapajjoto pi Udenaŋ jīvagāham eva gāhāpetvā ekasmiŋ coragehe[4] pakkhipitvā dvāram pidahāpetvā tayo divase jayapānaŋ pivi. Udeno tatiyadivase ārakkhike[5] pucchi: 'Kahaŋ vo tātā rājā'[6] ti. '"Paccāmitto me gahito" ti, jayapānam pivatī' ti.[7] 'Kā nām' esā mātugāmassa viya tumhākaŋ rañño kiriyā, nanu paṭirājānaŋ gahetvā vissajjetuŋ vā māretuŋ vā vaṭṭati,[8] amhe dukkhaŋ nisīdāpetvā[9] jayapānaŋ kira pivatī' ti. Te gantvā rañño tam atthaŋ kathesuŋ; so āgantvā, 'saccaŋ kira tvaŋ[10] evaŋ vadesī' ti pucchi. 'Āma mahārājā' ti. 'Sādhu taŋ vissajjessāmi; evarūpo kira te manto atthi, taŋ mayhaŋ dassasī' ti. 'Sādhu dassāmi, gaṇhanasamayena gaṇhāhi,[11] kiŋ pana tvaŋ mam vandissasī' ti. 'Kyāhaŋ taŋ vandissāmi na vandissāmī' ti.[12] 'Aham pi[13] na dassāmī'

---

[1] K. āruyha.
[2] B. C^a. vasaŋgata°.
[3] B. *a*. nagare va.
[4] K. coraka°.
[5] B. S. °ake.
[6] S. K. rā° tā°. C. C^a. tāta. B. kuhiŋ te tāta.
[7] S. K. *a*. Uddeno taŋ sutvā. (S. Udeno.)
[8] B. °tîti.
[9] C^a. *a*. tayo divase.
[10] B. *om*. sa° kira tvaŋ.
[11] K. °samaye maŋ vanditvā taŋ gaṇhāhi.
[12] K. kiŋ na vandissasîti, na vandissāmîti.
[13] B. *a*. te.

ti. 'Evaŋ sante rājānaŋ[1] te karissāmī' ti. 'Karohi, sarīrassa me issaro, na pana cittassā' ti. Rājā tassa sūragajjitaŋ sutvā, 'kathaŋ nu kho[2] mantaŋ gaṇhissāmī' ti cintetvā, 'imaŋ[3] mantaŋ aññaŋ jānāpetuŋ na sakkā, mama dhītaraŋ etassa santike uggaṇhāpetvā ahaŋ tassā santike gaṇhissāmī' ti.[4] Atha naŋ āha: 'aññassa vanditvā gaṇhantassa dassasī' ti. 'Āma mahārājā' ti. 'Tena hi amhākaŋ ghare ekā khujjā atthī, tassā antosāṇiyaŋ[5] nisinnāya tvaŋ bahisāṇiyaŋ ṭhito[6] va mantaŋ vācehī' ti.[7] 'Khujjā vā hotu pīṭhasappī[8] vā, vandantiyā dassāmī' ti. Tato rājā gantvā dhītaraŋ Vāsuladattaŋ āha: 'amma eko saṅkhakuṭṭhī[9] anagghaŋ mantaŋ jānāti, taŋ aññaŋ jānāpetuŋ na sakkā,[10] tvaŋ antosāṇiyaŋ nisīditvā[11] mantaŋ gaṇha,[12] so bahisāṇiyaŋ ṭhatvā tuyhaŋ vācessati, tava santikā ahaŋ gaṇhissāmī' ti. Evaŋ so nesaŋ[13] aññamaññaŋ santhavakaraṇabhayena dhītaraŋ khujjaŋ, itaraŋ saṅkhakuṭṭhiŋ katvā kathesi. So tassā antosāṇiyaŋ[14] nisinnāya bahisāṇiyaŋ[15] ṭhito[16] mantaŋ vācesi. Atha naŋ ekadivasaŋ punappuna vuccamānam[17] pi mantapadaŋ vattuŋ asakkontiŋ[18] 'are[19] khujje atibahaloṭṭhakapolaŋ te mukhaŋ,[20] evaŋ nāma vadehī' ti āha. Sā kujjhitvā, 'are duṭṭha-

---

1 K. rājakadaṇḍaŋ. B. S. °naŋ.
2 K. *a.* imassa. B. *a.* imaŋ. S. *a.* tam assa.
3 K. idaŋ.
4 K. *a.* cintesi.
5 K., C., C[a]. °sāniyaŋ. B. *a.* vanditvā.
6 C[a]. nisinnako.
7 K. S. *a.* sādhu mahārāja. *So* B. *with* ti.
8 C[a]. °iyā.
9 K. °ṭṭhipuriso.
10 K. sakko.
11 K. *corr. a.* taŋ vanditvā.
12 K. uggaṇhi.
13 B. *om.*
14 K. B. *a.* vanditvā.
15 K. B. bahi.
16 K. *a.* va.
17 B. °nā.
18 B. *a.* naŋ.
19 B. hare.
20 K., B., *a.* pothayissāmi.

kuṭṭhi[1] kiŋ evaŋ[2] vadesi,[3] mādisā khujjā nāma hontī' ti, sāṇikaṇṇaŋ ukkhipitvā,[4] 'kâsi tvaŋ' ti vutte, 'rañño dhītā Vāsuladattā nāmâhan'[5] ti āha. 'Pitā te taŋ[6] mayhaŋ kathento "khujjā" ti kathesī' ti. 'Mayhaŋ kathento pi taŋ saṅkhakuṭṭhiŋ[7] katvā kathesī' ti. Te ubho pi 'tena hi[8] amhākaŋ santhavakaraṇabhayena kathitaŋ bhavissatī' ti, antosāṇiyaŋ yeva santhavaŋ kariŋsu; tato paṭṭhāya mantagahaṇaŋ vā sippagahaṇaŋ vā natthi. Rājā pi dhītaraŋ niccaŋ pucchati:[9] 'sippaŋ gaṇhasi ammā' ti. 'Gaṇhāmi tātā' ti. Atha naŋ ekadivasaŋ Udeno āha: 'bhadde sāmikena kattabbaŋ nāma n'eva mātāpitaro na bhātikā[10] bhaginiyo kātuŋ sakkonti; sace mayhaŋ jīvitaŋ dassasi,[11] pañca te itthisatāni parivāraŋ[12] datvā aggamahesiṭṭhānaŋ dassāmī' ti. 'Sace imasmiŋ[13] vacane[14] patiṭṭhātuŋ sakkhissatha dassāmi vo jīvitadānaŋ' ti. 'Sakkhissāmi bhadde' ti. Sā[15] 'sādhu sāmī' ti pitu santikaŋ gantvā vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi. Atha naŋ so pucchi: 'amma niṭṭhitaŋ sippaŋ' ti. 'Niṭṭhitaŋ tāva[16] tāta sippaŋ' ti. 'Atha[17] kiŋ ammā' ti.[18] 'Amhākaŋ ekaŋ dvārañ ca[19] vāhanañ ca laddhuŋ vaṭṭati tātā' ti. 'Idaŋ kiŋ ammā' ti. 'Tāta "rattiŋ kira tārakasaññāya[20] mantassa upacāratthāya ekaŋ osadhaŋ gahetabbaŋ atthī" ti,[21] tasmā amhākaŋ

---

1 F. °kuṭṭha. K. B. duṭṭhasaṅkhakuṭṭhi.
2 B. K. *om.*
3 B. *a.* kiŋ.
4 K. *a* taŋ disvā.
5 F. nām'ahan. K. *om.* ahan.
6 F. B. *om.*
7 F. *a.* nāma.
8 C. C^a. *om.* tena hi.
9 B. pucchi.
10 B. *a.* na. F. bhātibhaginiyo.
11 C^a. dassesi.
12 K. parivārāni.
13 K. no etasmiŋ. B. me etasmiŋ.
14 C^a. *a* na.
15 C^a. *om.*
16 B. na tāva ni°. K. na ni°, *om.* tāva.
17 K., B., *a.* naŋ.
18 K. *a.* pucchi.
19 K. *a.* ekaŋ.
20 F. saññā.
21 K. S. *om.*

velāya vā avelāya vā nikkhamanakāle ekadvārañ c'eva vāhanañ ca laddhuŋ vaṭṭatī' ti. Rājā 'sādhū' ti sampaṭicchi. Te attano abhirucitaŋ ekaŋ dvāraŋ hatthagataŋ kariŋsu. Rañño pana pañca vāhanāni ahesuŋ: Bhaddavatī nāma kaṇeru,[1] ekadivasaŋ paññāsa yojanāni gacchati; Kāko nāma dāso, saṭṭhi yojanāni gacchati, Celakaṇṭhī[2] ca nāma Muñjakesī câti[3] dve assā, yojanasataŋ gacchanti Nāḷāgirihatthī vīsaŋ[4] yojanasataŋ ti.

So kira rājā anuppanne Buddhe ekassa issarassa upaṭṭhāko ahosi. Ath' ekadivasaŋ tasmiŋ issare bahinagare[5] nahātvā āgacchante eko paccekabuddho nagaraŋ piṇḍāya pavisitvā sakalanagaravāsīnaŋ Mārena āvaṭṭitattā[6] ekabhikkham[7] pi alabhitvā yathādhotena pattena nikkhami. Atha naŋ nagaradvāraŋ pattakāle[8] Māro aññataravesena upasaṅkamitvā, 'api[9] bhante[10] kiñci laddhaŋ' ti pucchi.[11] 'Kiŋ pana me tvaŋ[12] labhanâkāraŋ[13] karī' ti. 'Tena hi nivattitvā puna pavisatha, idāni[14] karissāmī' ti. 'Nâhaŋ puna nivattissāmī' ti.[15] Sace hi nivatteyya, puna so sakalanagaravāsīnaŋ sarīre adhimuñcitvā[16] pāṇiŋ paharitvā hasanakeḷiŋ kareyya.[17] Atha so issaro yathādhotena

---

[1] K. B. kareṇukā.

[2] C., C^a., S. °kaŋsī. K. Veḷukaṇṭhī. *For the name cf.* 'Harivaŋśa,' 6046. M. *is a name of* Viṣṇu.

[3] K. ca nāmā ti.

[4] F. visa°. K. B. vīsati.

[5] K. °raŋ gantvā.

[6] F. avasitattā. S. āvesitattā.

[7] B. ekaŋ bhi°.

[8] K. sampatta°.

[9] B. *a.* ca.

[10] B. *a.* te.

[11] K. *a.* paccekabuddho.

[12] C^a. taŋ.

[13] F. labhanā, *corr.* °naŋ. B. alabhamānâk°.

[14] K., B., *a.* na.

[15] B. *a.* Paccekabuddhe anivattitvā gate Māro tatth'eva antaradhāyi. So, *then* sace *etc.*

[16] F. C^a. *corr.* °ccitvā.

[17] K. *a.* Paccekabuddhe anivatte Māro tatth' eva antaradhāyi.

pattenâgacchantaŋ paccekabuddhaŋ disvā vanditvā, 'api bhante kiñci laddhaŋ' ti pucchi. 'Caritvā nikkhant' amhâvuso' ti. So cintesi: 'ayyo mayā pucchitaŋ akathetvā aññaŋ vadati, na kiñci laddhaŋ bhavissatī' ti. Atha[1] pattaŋ olokento tucchaŋ[2] disvā gehe bhattassa[3] niṭṭhitâniṭṭhitabhāvaŋ ajānanatāya sūro hutvā pattaŋ gahetuŋ avisahanto, 'bhante ṭhokaŋ adhivāsethā' ti vatvā, vegena gharaŋ gantvā, 'amhākaŋ bhattaŋ niṭṭhitaŋ' ti pucchitvā, 'niṭṭhitaŋ' ti vutte,[4] upaṭṭhākaŋ āha: 'tāta añño tayā sampannavegataro[5] natthi; sīghena javena bhadantaŋ[6] patvā "pattaŋ me[7] bhante dethā" ti vatvā, pattaŋ gahetvā[8] ehī' ti. So ekavacanen' eva[9] pakkhanditvā pattaŋ gahetvā āhari; itaro[10] pi attano bhojanassa pattaŋ pūretva, 'imaŋ sīghaŋ[11] ayyassa sampādehi, ahaŋ te ito pattiŋ dammī' ti āha. So[12] javena gantvā paccekabuddhassa pattaŋ datvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā, 'bhante velā upakaṭṭhā' ti, 'ahaŋ atisīghena javena gato câgato,[13] etassa me javassa phalena[14] yojanānaŋ paññāsasaṭṭhisatavīsasatagamanasamatthāni[15] vāhanāni nibbattantu, āgacchantassa ca me gacchantassa ca sarīraŋ suriyatejena tattaŋ, tassa me phalena nibbattaṭṭhāne[16] āṇā[17] suriyatejasadisā[18] hotu; imasmiŋ me piṇḍapāte sāminā patti[19] dinnā, tassā me[20] nissandena tumhehi

---

[1] K. B. ath' assa.
[2] K., B., *a.* pattaŋ.
[3] K. *a.* attano.
[4] C[a]., B., *a.* taŋ.
[5] B. *a.* nāma.
[6] B. bhadd°. K. taŋ bhadd°.
[7] K. *om.*
[8] K. *a.* vegena.
[9] K. °vacane va.
[10] K. B. issaro.
[11] K., B., *a.* gantva.
[12] K. *a.* taŋ gahetvā. B. *a.* pi.
[13] C. C[a]. ca. K. ca āg° ca. B. āg° ca ga° ca.
[14] B. balena.
[15] K. *a.* pañca.
[16] C[a]., B., S. *rep.* nibbatta.
[17] C[a]. ānaŋ.
[18] C[a]. °tejena sa°.
[19] C. C[a]. °iŋ.
[20] K., B., F. *om.* me. B. tassa.

diṭṭhadhammassa bhāgī homī' ti āha. Paccekabuddho 'evaŋ hotū' ti vatvā:

'Icchitaŋ patthitaŋ tuyhaŋ sabbam[1] eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā[2] cando paṇṇarasī yathā.
Icchitaŋ patthitaŋ tuyhaŋ sabbam eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā maṇī jotiraso yathā' ti,

anumodanaŋ akāsi. Paccekabuddhānaŋ kira imā dve gāthā anumodanagāthā[3] nāma honti. Tattha "jotiraso"[4] ti sabbakāmadadaŋ maṇiratanaŋ vuccati. Idaŋ tassa pubbacaritaŋ.[5] So etarahi Caṇḍapajjoto ahosi, tassa ca[6] kammassa[7] nissandena imāni pañca vāhanāni nibbattiŋsu.

Ath' ekadivasaŋ rājā uyyānakīḷāya nikkhami. Udeno 'ajja palāyitabbaŋ' ti mahantamahante[8] cammapasibbake hiraññasuvaṇṇassa[9] pūretvā kaṇerupiṭṭhe[10] ṭhapetvā, Vāsuladattaŋ ādāya palāyi. Antepurapālakā[11] disvā gantvā rañño ārocesuŋ. Rājā 'sīghaŋ gacchathā' ti balaŋ pahiṇi. Udeno balassa pakkhandanabhāvaŋ[12] ñatvā kahāpaṇapasibbakaŋ[13] mocetvā pātesi, manussā kahāpaṇe uccinitvā puna pakkhandiŋsu; itaro suvaṇṇapasibbakaŋ mocetvā pātetvā, tesaŋ[14] suvaṇṇalobhena papañcentānaŋ

---

[1] K. B. khippam.
[2] F. sabbasaŋ°. K. B. sabbe pūr° (*so infra*).
[3] Cᵃ. °nā gā°.
[4] *Cf.* Rām. II. 94-6. M. Bh. IV. 24. Skt. jyotīrasa.
[5] K. °cariyaŋ.
[6] F. *om.* S. c'assa.
[7] Cᵃ. kamma°.
[8] K. mahante. B. °nte °nte.
[9] K. °ṇṇehi.
[10] F. kaṇeruyā. K. kāreṇū°. B. kareṇuka°.
[11] F. S. anto°. Cᵃ. antepure palā. B. *a.* palāyantaŋ taŋ. K. *a.* pal°.
[12] F. Cᵃ. pakkanta°.
[13] Cᵃ. °ka.
[14] B. pātesi nesaŋ.

yeva[1] bahiniviṭṭhaŋ attano khandhâvāraŋ pāpuṇi. Atha naŋ āgacchantaŋ disvā va attano balakāyo parivāretvā nagaraŋ pavesesi. So gantvā,[2] Vāsuladattaŋ abhisiñcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi.

Idaŋ Vāsuladattāya vatthuŋ.[3]

Aparā[4] pana Māgandiyā nāma rañño santikā aggamahesiṭṭhānaŋ labhi. Sā kira Kururaṭṭhe Māgandiyabrāhmaṇassa[5] dhītā, mātu[6] pi 'ssā Māgandiyā tv eva[7] nāmaŋ cūḷapitā pi 'ssā Māgandiyo va. Sā abhirūpā ahosi devaccharapaṭibhāgā. Pitā pan' assā anucchavikaŋ sāmikaŋ alabhanto mahantamahantehi[8] kulehi yācito pi 'na[9] mayhaŋ dhītu tumhe[10] anucchavikā' ti tajjetvā uyyojesi.[11] Ath' ekadivasaŋ Satthā paccūsasamaye lokaŋ olokento[12] Māgandiyabrāhmaṇassa sapajāpatikassa anāgāmiphalūpanissayaŋ[13] disvā, attano pattacīvaraŋ ādāya tassa bahinigame[14] aggiparicaraṇaṭṭhānaŋ agamāsi. So Tathāgatassa rūpaggappattaŋ[15] attabhāvaŋ oloketvā, 'imasmiŋ[16] loke iminā purisena sadiso añño puriso nāma natthi, ayaŋ mayhaŋ dhītu anucchaviko, imassa[17] posāvanatthāya mama dhītaraŋ dassāmī' ti cintetvā, 'samaṇa ekā me[18] dhītā atthi, ahaŋ ettakaŋ kālaŋ tassā anucchavikaŋ purisaŋ na passāmi, tumhe tassā sā ca tumhākaŋ yeva anucchavikā,[19] tumhākaŋ

---

[1] B. pamuñcanto gaṇhantānañ ñeva.
[2] K. *a*. va.
[3] S. B. vatthu.
[4] K. *a*. pi.
[5] C. C[a]. °ya°.
[6] B. mātā.
[7] B. yeva.
[8] B. mahantehi mahantehi. K. mahantehi.
[9] B. *om., with* ananu°.
[10] K. *om.*
[11] C. C[a]. °jeti.
[12] K. B. vo°.
[13] F. phalūpassayaŋ. C[a]. phalam upa°.
[14] F. nigame. B. bahi nikkhamitvā.
[15] K. B. rūpasobhaggappattaŋ.
[16] K. ismiŋ.
[17] K. *a*. purisassa.
[18] C., C[a]., S. me ekā.
[19] B. tumhe tassā ca anucchavikā sā ca tumhākañ ñeva anucchavikā.

hi[1] pādaparicārikā tassā ca bhattāraŋ laddhuŋ vaṭṭati, taŋ vo[2] ahaŋ dassāmi, yāva mamâgamanā[3] idh' eva tiṭṭhathā' ti āha. Satthā kiñci avatvā tuṇhī ahosi. Brāhmaṇo vegena[4] gharaŋ gantvā 'bhoti bhoti dhītu me anucchaviko puriso[5] diṭṭho, sīghaŋ sīghaŋ[6] naŋ alaṅkarohī' ti taŋ alaṅkārāpetvā, saddhiŋ brāhmaṇiyā[7] ādāya Satthu santikaŋ pāyāsi. Sakalanagaraŋ saŋkhubhi:[8] 'ayaŋ ettakaŋ kālaŋ "mayhaŋ dhītu anucchaviko natthī" ti kassaci adatvā "ajja me dhītu anucchaviko diṭṭho" ti kira vadati,[9] kīdiso nu kho so,[10] passissāma naŋ' ti mahājano ten'eva saddhiŋ nikkhami. Tasmiŋ dhītaraŋ gahetvā āgacchante Satthā[11] tena vuttaṭṭhāne aṭhatvā tattha padacetiyaŋ dassetvā gantvā aññasmiŋ ṭhāne aṭṭhāsi.—Buddhānaŋ hi padacetiyaŋ adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāne yeva paññāyati na aññattha,[12] yesañ c'atthāya adhiṭṭhitaŋ hoti te[13] yeva naŋ passanti; tesaŋ padaŋ[14] adassanakāraṇatthaŋ hatthiādayo vā akkamantu mahāmegho vā vassatu[15] verambhavātā[16] vā paharantu, na naŋ[17] koci makkhetuŋ sakkoti.

Atha brāhmaṇī brāhmaṇaŋ āha: 'kuhiŋ so puriso' ti. '"Imasmiŋ ṭhāne tiṭṭhāhī" ti naŋ[18] avacaŋ,[19] kuhiŋ nu kho so gato' ti olokento padacetiyaŋ disvā, 'ayam assa

---

[1] K. *om.* B. °ñ hi. [2] B. te.
[3] Cᵃ. mama ga°. [4] K. *a.* taŋ.
[5] K. *om.*
[6] F. sīghasīghaŋ. Cᵃ. sīghasīghā.
[7] K. °iyaŋ. [8] Cᵃ. khubhi.
[9] B. vadeti.
[10] K. *a.* puriso. Bi puriso *for* so.
[11] F. *om.* [12] C. Cᵃ. °tthaŋ.
[13] Cᵃ. *om.* [14] K. pada.
[15] B. pavassatu.
[16] *So* B. K. (K. *om.* vātā.) Vairambhaka *in* Divyâv, *points to* rambh + vi. *The Sinhalese MSS. have* veramba°; *from* ramb + vi? F. °vāto *and* paharatu.
[17] F. *om.* [18] C. *om.*
[19] Cᵃ. avaca.

padavalañjo'[1] ti āha. Brāhmaṇī salakkhaṇamantānaŋ[2] tiṇṇaŋ vedānaŋ[3] paguṇatāya lakkhaṇamante parivattetvā padalakkhaṇaŋ upadhāretvā, 'nayidaŋ[4] brāhmaṇa pañcakāmaguṇasevino padaŋ' ti vatvā imaŋ gātham āha:

'Rattassa hi ukkuṭikaŋ[5] padaŋ bhave,
duṭṭhassa hoti sahasânupīḷitaŋ,
mūḷhassa hoti avakaḍḍhitaŋ padaŋ,
vivattacchadassa[6] idaŋ īdisaŋ padan' ti.

Atha naŋ brāhmaṇo evam[7] āha: 'bhoti tvaŋ udakapātiyaŋ kumbhīle[8] gehamajjhe ca pana[9] core vissamante passanasīlā, tuṇhī hohī' ti. 'Brāhmaṇa yaŋ icchasi taŋ[10] vadehi, nayidaŋ pañcakāmaguṇasevino padaŋ' ti.—Tato[11] olokento[12] Satthāraŋ disvā, 'ayaŋ so puriso' ti vutte,[13] brāhmaṇo gantvā 'Samaṇa dhītaraŋ te posāvanatthāya dammī' ti āha. Satthā 'dhītarā hi[14] te mayhaŋ attho atthi vā natthi vā' ti avatvā va, 'brāhmaṇa ekaŋ te kāraṇaŋ kathemī' ti vatvā, 'kathehi samaṇā' ti vutte, mahâbhinikkhamaṇato paṭṭhāya yāva Ajapālānigrodhamūlā Mārena anubaddhabhāvaŋ,[15] ajapālanigrodhamūle ca pana 'atīto dāni me esa visayaŋ'[16] ti tassa sokâturassa sokavūpasamanatthaŋ āgatāhi Māradhītāhi kumāri-

---

[1] C. pāda°.
[2] Cᵃ. sāralakkhaṇa°. B. lakkhaṇa°.
[3] B. bedānaŋ.
[4] C. Cᵃ. na idaŋ.
[5] K. ukka°. *The same variants in Skt.*
[6] S. Cᵃ. °ddassa.
[7] B. *om.*
[8] B. °laŋ. K. *a.* viya.
[9] K. vasana°.
[10] B. *a.* maŋ.
[11] K. S. ito c'ito ca.
[12] F., C., Cᵃ., *a.* hi.
[13] K. S. vatvā.
[14] Cᵃ. pi. K. *om.*
[15] F. *om.* Aja° Mā° anu°.
[16] B. visayo.

vaṇṇâdivasena payojitapalobhanaŋ[1] ācikkhitvā, 'tadā pi mayhaŋ:[2]

'Disvāna Taṇham Aratiŋ Ragañ ca[3]
nâhosi chando api methunasmiŋ,
kim ev' idam muttakarīsapuṇṇaŋ
pādâpi naŋ[4] samphusituŋ na icche' ti

imaŋ gātham āha; gāthāpariyosāne brāhmaṇo ca brāhmaṇī ca anāgāmiphale patiṭṭhahiŋsu.

Māgandiyā pi kho[5] 'sac' assa[6] mayā[7] attho natthi anatthikabhāvo ca[8] vattabbo, ayaŋ pana maŋ[9] muttakarīsapuṇṇaŋ karoti, hotu, attano jātikulapadesabhogavayasampattiŋ[10] āgamma tathārūpaŋ bhattāraŋ labhitvā samaṇassa[11] kattabbayuttakaŋ jānissāmī'[12] ti Satthari āghātaŋ bandhi. — Kiŋ pana Satthā tassā attani āghātuppattiŋ jānāti, na jānātī'[13] ti. 'Jānāti.'[14] 'Jānanto kasmā gātham āha?'[15] 'Itaresaŋ dvinnaŋ vasena; buddhā hi[16] āghātaŋ agaṇetvā maggaphalâdhigamârahānaŋ[17] vasena dhammaŋ desenti yeva.'—Mātāpitaro taŋ netvā Cūḷamāgandiyaŋ[18] paṭicchāpetvā[19] pabbajitvā arahattaŋ pāpuṇiŋsu. Cūḷamā-

---

1 F. B. payojitaŋ pa°.
2 S. *a*. chando nâhosîti vatvā. K. *a*. chando na hotîti vatvā.
3 K. B. ca Rāgaŋ. F. Ratiñ ca.
4 K. maŋ.
5 K. *a*. dhitā.
6 K. *a*. samaṇassa.
7 K. mayhaŋ.
8 B. *om.*
9 B. C. *om.*
10 *After* °bhoga°, K. *a*. °yasa°.
11 C., K., B., *a*. Gotamassa. C[a]. *brackets* Go°. F. *om.*
12 B. karissāmī.
13 B. no ti. C[a]. *om.*
14 B. *a*. yeva. K. *corr. a*. ti.
15 B. *a*. ti.
16 K. *a*. nāma.
17 B. agga°.
18 K. *a*. kaniṭṭhaŋ.
19 B. paṭicchād. K. *a*. Satthu santike gantvā ubho pi ca.

gandiko[1] pi cintesi: 'mama dhītā omakasattassa na anucchavikā,[2] ekassa rañño va anucchavikā' ti,[3] tam ādāya Kosambiyaŋ[4] gantvā sabbâlaṅkārehi alaṅkaritvā 'imaŋ itthiratanaŋ devassa anucchavikaŋ' ti Udenassa rañño adāsi. So taŋ disvā va uppannabalavasineho abhisekaŋ datvā[5] pañcasatamātugāmānaŋ[6] parivāraŋ katvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi.[7]

Evam assa diyaḍḍhasahassanāṭakitthiparivārā tisso aggamahesiyo ahesuŋ.

Tasmiŋ kho pana[8] samaye Ghositaseṭṭhī[9] Kukkuṭaseṭṭhī Pāvāriyaseṭṭhîti[10] Kosambiyaŋ tayo seṭṭhī[11] honti. Te upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya pañcasatatāpase[12] Himavantato āgantvā nagare bhikkhāya carante disvā pasīditvā nisīdāpetvā[13] bhojetvā paṭiññaŋ gahetvā[14] cattāro māse attano santike vāsetvā[15] puna vassāratte āgamanatthāya paṭijānāpetvā uyyojesuŋ; tāpasā pi tato paṭṭhāya aṭṭha māse Himavante vasitvā cattāro māse tesaŋ santike vasanti.[16] Te aparabhāge Himavantato āgacchantā araññâyatane ekaŋ mahānigrodhaŋ disvā tassa mūle nisīdiŋsu. Tesu jeṭṭhakatāpaso cintesi: 'imasmiŋ rukkhe addhivatthā devatā na oramattikā[17] bhavissati, mahesakkhen'[18] ettha devarājena

---

[1] B. K. °iyo. [2] K. nânu°.
[3] C^a. *om.* ek° ra° va anu°.
[4] F. B. Kosambiŋ. [5] B. katvā.
[6] B. °gāmaŋ. K. gāmam assā.
[7] B. S. *a.* idaŋ Māgandiyāvatthu. K. *a.* idaŋ Māgandiyavatthuŋ.
[8] B. *om.* [9] B. Ghosaka°.
[10] K. Pāvārika°.
[11] K. B. seṭṭhino.
[12] F. K. °sate tāp°. C^a. satā tāp°.
[13] C^a. °tvāna [14] K. *a.* te.
[15] F., K., B, S. vasāpetvā. C^a. vasitvā.
[16] B. vasiŋsu.
[17] F. oramatthintikā. C^a. °akā.
[18] K. °ena v' ettha.

bhavittabbaŋ;[1] sādhu vat'[2] assa sac' āyaŋ isigaṇassa pānīyaŋ dadeyyā' ti; so pānīyaŋ adāsi. Tāpaso nahānodakaŋ cintesi; tam pi adāsi. Tato bhojanaŋ cintesi; tam pi adāsi. Ath' assa etad ahosi: 'ayaŋ devarājā[3] amhehi cintitacintitam[4] sabbaŋ deti, aho vata naŋ passeyyāmā' ti. So rukkhakkhandhaŋ padāletvā attānaŋ dassesi. Atha naŋ 'devarāja[5] mahatī te sampatti, kim nu kho katvā ayaŋ[6] laddhā' ti pucchiŋsu. 'Mā pucchatha ayyā' ti. 'Ācikkha devarājā' ti.' So attanā[7] katakammassa parittattā[8] lajjamāno kathetuŋ na visahati,[9] punappuna nippīḷiyamāno pana, 'tena hi suṇāthā' ti vatvā kathesi.

So kir' eko[10] duggatamanusso hutvā bhatiŋ pariyesanto Anāthapiṇḍikassa santike bhatikammaŋ labhitvā taŋ nissāya jīvitaŋ kappesi. Ath' ekasmiŋ uposathadivase sampatte Anāthapiṇḍiko vihārato āgantvā pucchi: 'tassa bhatikassa ajja uposathadivasabhāvo kenaci kathito' ti. 'Na kathito sāmī' ti. 'Tena hi 'ssa sāyamāsaŋ pacathā' ti. Ath' assa patthodanaŋ paciŋsu. So divasaŋ araññe kammaŋ katvā sāyaŋ āgantvā[11] bhatte vaḍḍhetvā dinne 'chāto 'smī'[12] ti sahasā[13] abhuñjitvā va, 'aññesu divasesu imasmiŋ gehe "bhattaŋ detha, sūpaŋ detha, vyañjanaŋ dethā" ti mahākolāhalaŋ hoti, ajja sabbe nisaddā nipajjiŋsu, mayham ev'[14] ekassâhāraŋ vaḍḍhayiŋsu, kiŋ nu kho etaŋ' ti cintetvā pucchi: 'avasesā bhuñjiŋsū' ti. 'Na bhuñjiŋsū' ti. 'Kiŋkāraṇā'[15] ti.[16] 'Imasmiŋ gehe uposathadivasesu[17] sāya-

---

1 K. *a.* taŋ.
2 B. vata.
3 C[a]. *a.* so.
4 K. cintitaŋ.
5 F. C[a]. °rājā.
6 B. *a.* te.
7 K. B. °no.
8 K. B. parittakattā.
9 C. visayhati. K. *a.* tehi.
10 K. kira eko.
11 F. gantvā.
12 B. 'mhī.
13 K. *a.* va.
14 C. C[a]. *om.* B. eva.
15 K. B. *a.* tātā.
16 K. *a.* te.
17 B. °divase.

māsaŋ na bhuñjanti,[1] sabbe uposathikā[2] honti, antamaso thanapāyino pi dārake mukhaŋ vikkhāletvā[3] catumadhuraŋ mukhe pakkhipāpetvā[4] mahāseṭṭhī uposathike kāreti,[5] gandhatele dīpe jalante,[6] khuddakamahallakā[7] sayanagatā[8] dvattiŋsâkāraŋ sajjhāyanti, tuyhaŋ pana uposathadivasabhāvaŋ kathetuŋ satiŋ na karimha[9] tasmā tav' eva bhattaŋ pakkaŋ bhuñjassu naŋ' ti. 'Sace idāni uposathikena[10] bhavituŋ vaṭṭati, aham pi bhaveyyaŋ' ti.[11] 'Idaŋ seṭṭhī jānātī' ti. 'Tena hi naŋ[12] pucchathā' ti. Te gantvā seṭṭhiŋ pucchiŋsu, so evam āha: 'idāni abhuñjitvā[13] mukhaŋ vikkhāletvā uposathaṅgāni adhiṭṭhahanto upaḍḍhûposathakammaŋ[14] labhissatī' ti. Itaro taŋ sutvā tathā akāsi. Tassa sakaladivasaŋ kammaŋ katvā chātassa sarīre vātā kuppiŋsu,[15] so[16] yottaŋ bandhitvā yottakoṭiyaŋ gahetvā[17] parivattati.[18] Seṭṭhī taŋ pavattiŋ sutvā ukkāhi dhāriyamānāhi catumadhuraŋ gāhāpetvā tassa santikaŋ gantvā,[19] 'kiŋ tātā' ti pucchi. 'Sāmi vātā me kupitā' ti. 'Tena hi uṭṭhāy' idaŋ[20] bhesajjaŋ khādāhī' ti. 'Tumhe pi[21] khādittha[22] sāmī' ti. 'Amhākaŋ aphāsukaŋ natthi, tvaŋ khādāhī' ti. 'Sāmi uposathakammaŋ

---

[1] C^a. bhuñjiŋsu. K. paccanti.
[2] K. *a.* va.
[3] K. S. °āpetvā.
[4] C^a. pakkhipetvā.
[5] K. kāresi.
[6] B. gandhateladīpe jālente. K. gandhateladīpā jālante. F. dīpenti *for* dīpe jal°.
[7] F., B., K. °llakadārakā.
[8] F. sayaŋ gatā.
[9] C. C^a. ak°
[10] C. C^a. °ike.
[11] K. *a.* āha.
[12] C. na. F. *om.*
[13] C^a. bhuñj°.
[14] B. upaḍḍhaŋ up°.
[15] F. kujjh.
[16] F. *om.*
[17] K. *a.* yottena udaraŋ.
[18] F. °ttatīti. C^a. °ttetvā ti.
[19] K. B. āg°.
[20] K. °ya i°.
[21] K. C^a. hi.
[22] K. khāditaŋ. B. khādatha.

karonto sakalaŋ kātuŋ nâsakkhiŋ, upaḍḍhakaŋ[1] pi me vikalaŋ[2] mā ahosī'[3] ti na icchi. 'Mā evaŋ kari tātā' ti[4] vuccamāno pi anicchitvā aruṇe uṭṭhahante milātamālā[5] viya kālaŋ katvā tasmiŋ nigrodharukkhe nibbatti. Tasmā imam atthaŋ kathetvā[6] 'seṭṭhī[7] Buddhamāmako dhammamāmako saṅghamāmako; taŋ nissāya katassa upaḍḍhūposathakammassa nissandena[8] esā[9] sampatti mayā laddhā' ti āha. 'Buddho' ti vacanaŋ sutvā va pañcasatā tāpasā uṭṭhāya[10] devatāya añjaliŋ paggayha '"Buddho" ti vadehī' [11] ti. '"Buddho" ti vadāmī'[12] ti tikkhattuŋ paṭijānāpetvā, 'ghoso pi kho eso dullabho lokasmiŋ' ti udānaŋ udānetvā, 'devate anekesu kappasatasahassesu assutapubbaŋ saddaŋ tayā[13] suṇāpit' amhā' ti āhaŋsu. Ath' antevāsino[14] ācariyam etad avocuŋ: 'tena hi Satthu santikaŋ gacchāmā' ti. 'Tātā tayo seṭṭhino amhākaŋ bahûpakārā, sve tesaŋ nivesane bhikkhaŋ gaṇhitvā tesam pi ācikkhitvā gamissāma, adhivāsetha[15] tātā' ti; te[16] adhivāsayiŋsu. Punadivase seṭṭhino yāgubhattaŋ sampādetvā āsanāni paññāpetvā, 'ajja no ayyānaŋ āgamanadivaso' ti ñatvā paccuggamanaŋ katvā[17] ādāya nivesanaŋ gantvā nisīdāpetvā bhikkhaŋ adaŋsu. Te katabhattakiccā 'mahāseṭṭhino mayaŋ gamissāmā' ti vadiŋsu. 'Na nu bhante tumhehi

---

[1] K. upaḍḍhūposathakammaŋ, *and om.* pi.
[2] S. C[a]. vikālaŋ.
[3] K. māhosī.
[4] C[a]. Kariṭṭhā ti.
[5] B. °mānā.
[6] F., K., B. *a.* so.
[7] K. *a.* pi.
[8] K. °n'eva.
[9] C., C[a]., K. sā.
[10] K. vu°.
[11] K. B. vadesī.
[12] F. B. vademī. B. *also rep.* Buddho ti vadesi *and* Buddho ti vademi.
[13] B. *a.* no.
[14] C[a]. *om.* ath' ant°. B. K. atha. K. °sikā.
[15] °ssāmā ti adhivāseti.
[16] C. C[a]. tena.
[17] K. *a.* te.

cattāro vassike māse amhākaŋ gahitā va paṭiññā,[1] idāni kuhiŋ gacchathā' ti. 'Loke kira Buddho uppanno dhammo uppanno saṅgho uppanno, tasmā Satthu[2] santikaŋ gamissāmā' ti. 'Kiŋ pana tassa Satthu[3] santikaŋ tumhākaŋ ñeva gantuŋ vaṭṭatī' ti. 'Aññesam pi avāritaŋ āvuso' ti. 'Tena hi bhante āgametha, mayam pi parivacchaŋ[4] katvā āgacchāmā'[5] ti. 'Tumhesu parivacchaŋ[6] karontesu amhākaŋ papañco hoti, mayaŋ purato gacchāma tumhe āgaccheyyāthā'[7] ti vatvā, te puretaraŋ gantvā Sammāsambuddhaŋ disvā abhitthavitvā vanditvā ekamantaŋ nisīdiŋsu. Atha nesaŋ Satthā anupubbikathaŋ[8] kathetvā dhammaŋ desesi, desanāpariyosāne sabbe pi[9] saha paṭisambhidāhi arahattaŋ patvā pabbajjaŋ yācitvā, 'etha[10] bhikkhavo' ti vacanasamanantaraŋ[11] iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhū[12] ahesuŋ. Te pi kho tayo seṭṭhī[13] pañcahi pañcahi sakaṭasatehi vatthacchādanasappimadhupphāṇitâdīni dānûpakaraṇāni ādāya Sāvatthiŋ[14] patvā,[15] Satthāraŋ vanditvā dhammakathaŋ sutvā kathāpariyosāne[16] sottâpattiphale patiṭṭhahiŋsu.[17] Addhamāsamattaŋ[18] dānaŋ dadamānā Satthu santike vasitvā Kosambigamanatthāya Satthāraŋ yācitvā, Satthārā[19] paṭiññaŋ dadan-

---

[1] Ca. °ññāya. B. gahitapaṭiññā.
[2] Ca. tassa.
[3] B. Satthuno.
[4] B. gamanaparisajjan.
[5] K. B. ga°.
[6] B. parisajjaŋ. [6] F. *a*. va.
[7] K. pacchato ga°. S. pacchâg°.
[8] S. ānu°.
[9] K. *om*.
[10] F. ehi.
[11] K. *a*. eva.
[12] K. vassasatikatherā viya.
[13] B. seṭṭhino.
[14] F. °iyaŋ.
[15] K. *a*. Jetavanaŋ pavisitvā.
[16] K. gāthā°.
[17] F., K., B. patiṭṭhāya.
[18] B. *a*. pi.
[19] B. *a*. ca.

tena[1] 'suññâgāre kho[2] Tathāgatā abhiramantī' ti vutte, 'aññātaŋ bhante amhehi pahitasāsanenâgantuŋ[3] vaṭṭatī' ti vatvā Kosambiyaŋ[4] gantvā Ghositaseṭṭhī[5] Ghositârāmaŋ Kukkuṭaseṭṭhī Kukkuṭārāmaŋ Pāvāriyaseṭṭhī[6] Pāvāriyakârāman ti tayo mahāvihāre kārāpetvā[7] Satthu āgamanatthāya sāsanaŋ pahiṇiŋsu. Satthā tesaŋ sāsanaŋ sutvā tattha agamāsi, te paccuggantvā Satthāraŋ vihāraŋ[8] pavesetvā[9] vārena vārena[10] paṭijagganti. Satthā devasikaŋ ekekasmiŋ vihāre vasati, yassa vihāre vuttho hoti, tass'eva gharadvāre piṇḍāya carati. Tesaŋ pana tiṇṇaŋ seṭṭhīnaŋ upaṭṭhāko Sumano nāma mālākāro ahosi. So te seṭṭhino evam āha: 'ahaŋ tumhākaŋ dīgharattaŋ upakārako Satthāraŋ bhojetukāmo'mhi, mayhaŋ pi ekadivasaŋ Satthāraŋ dethā' ti. 'Tena hi sve[11] bhojehī'[12] ti. 'Sādhu sāmī' ti so Satthāraŋ nimantetvā[13] sakkāraŋ paṭiyādesi.

Tadā rājā Sāmāvatiyā devasikaŋ pupphamūle[14] aṭṭha kahāpaṇe deti. Tassā Khujjuttarā nāma dāsī Sumanamālākārassa santikaŋ gantvā nibaddhaŋ pupphāni gaṇhāti. Atha naŋ tasmiŋ divase āgataŋ mālākāro āha: 'mayā Satthā nimantito, ajja pupphehi Satthāraŋ pūjessāmi,[15] tiṭṭha tāva tvaŋ parivesanāya[16] sahāyikā hutvā dhammaŋ sutvā avasesāni pupphāni gahetvā gamissasī'

---

[1] F. dadanto; *corr*. tā.
[2] Cª. *a*. pana. K. B. *a*. gahapatiyo.
[3] K. °ena gantuŋ. B. °ena āg°.
[4] F., K., B. °iŋ.
[5] B. Ghosaka°, *but* Ghositâr°.
[6] Cª. *a*. Pāvārikaseṭṭhī.
[7] K. B. kāretvā.
[8] vihāre.
[9] K. *a*. cātuddisassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa demī ti tikkhattuŋ niyyādetvā.
[10] K. *a*. taŋ.
[11] K. *a*. bhaṇe.
[12] C. Cª. bhojesī.
[13] C. Cª. itvā.
[14] B. °mūlaŋ.
[15] B. °issāmi.
[16] C. Cª. pariye°.

ti. Sā[1] 'sādhū' ti adhivāsesi. Sumano Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ parivisitvā anumodanakaraṇatthāya[2] pattaŋ gahesi,[3] Satthā anumodanadhammadesanaŋ ārabhi. Khujjuttarā[4] Satthu dhammakathaŋ suṇantī yeva sotâpattiphale patiṭṭhahi. Sā aññesu divasesu cattāro kahāpaṇe attano[5] gahetvā catūhi pupphāni gahetvā gacchati; taŋ divasaŋ aṭṭhahi pupphāni gahetvā gatā. Atha naŋ Sāmāvatī āha: 'kiŋ nu kho amma ajja amhākaŋ raññā diguṇaŋ[6] pupphamūlaŋ dinnaŋ' ti. 'No[7] ayye' ti. 'Atha kasmā bahūni pupphānī' ti. 'Aññesu divasesu ahaŋ cattāro kahāpaṇe[8] gahetvā catūhi pupphāni āharāmī' ti. 'Ajja kasmā na gaṇhī'[9] ti. 'Sammāsambuddhassa dhammakathaŋ sutvā dhammassa adhigatattā' ti. Atha naŋ 'are[10] duṭṭhadāsi ettakaŋ kālaŋ tayā gahitakahāpaṇe[11] me[12] dehī' ti atajjetvā, 'amma tayā pītaŋ[13] amataŋ, amhehi pi pāyehī' ti vatvā, 'tena hi maŋ nahāpehī' ti vutte, soḷasehi[14] gandhodakaghaṭehi[15] nahāpetvā, dve maṭṭhasāṭake dāpesi.[16] Ekaŋ nivāsetvā[17] ekaŋ ekaŋsaŋ pārupitvā[18] āsanaŋ paññāpetvā ekaŋ vījaniŋ āharāpetvā āsane nisīditvā vicittavījaniŋ[19] ādāya pañca mātugāmasatāni āmantetvā[20] Satthārā desitaniyāmen' eva dhammaŋ desesi. Tassā dhammakathaŋ sutvā tā sabbâpi sotâpattiphale patiṭṭhahiŋsu. Tā sabbâpi Khujjuttaraŋ vanditvā,

---

[1] F. sādhu.
[2] K. °tvânu°. C^a. °naŋ kar°.
[3] K. B. aggahesi.
[4] K. *a.* pi.
[5] C. C^a. attanā.
[6] K. dvi°.
[7] K. *a.* dinnaŋ.
[8] K. *a.* attano.
[9] K. gaṇhasī.
[10] B. hare.
[11] K. gahitagahita°.
[12] F. mama.
[13] B. pivitaŋ.
[14] B. S. °ahi.
[15] F. soḷasaga°.
[16] K. *a.* sā.
[17] K. C^a. saŋni°.
[18] B. ekaŋ pārupetvā. C. C^a. *om.* ekaŋ.
[19] K. vicitra°. F. citra°.
[20] K. *a.* tāsaŋ.

'amma ajja[1] paṭṭhāya tvaŋ kiliṭṭhakammaŋ mā kari, amhākaŋ mātiṭṭhāne[2] ca ācariyaṭṭhāne ca[3] ṭhatvā Satthu santikaŋ gantvā[4] desitaŋ desitaŋ[5] dhammaŋ sutvā[6] amhākaŋ kathehī' ti vadiŋsu. Sā tathā karontī aparabhāge tipiṭakadharā jātā. Atha naŋ Satthā 'etadaggaŋ bhikkhave mama sāvikānaŋ upāsikānaŋ bahussutānaŋ[7] dhammakathikānaŋ yadidaŋ Khujjuttarā' ti etadagge ṭhapesi. Tâpi kho pañcasatā itthiyo taŋ evam āhaŋsu: 'amma Satthāraŋ passitukām' amha,[8] taŋ no[9] dassehi, gandhamālâdīhi naŋ pūjessāmā' ti. 'Ayye rājakulaŋ nāma bhāriyaŋ, tumhe gahetvā bahi gantuŋ na sakkā' ti. 'Amma mā no[10] nāsehi, dasseh'[11] eva amhākaŋ Satthāraŋ' ti. 'Tena hi tumhākaŋ vasanagabbhānaŋ[12] bhittisu yattakena oloketuŋ sakkā hoti[13] tattakaŋ chiddaŋ katvā gandhamālaŋ[14] āharāpetva Satthāraŋ tiṇṇaŋ seṭṭhīnaŋ gharadvāraŋ gacchantaŋ[15] tesu tesu ṭhānesu ṭhatvā oloketha c'eva hatthe ca[16] pasāretvā vandatha c'eva pūjethā'[17] ti. Tā tathā katvā Satthāraŋ gacchantaŋ c'eva[18] āgacchantaŋ ca[19] olokento[20] vandiŋsu c'eva pūjesuñ ca. Ath' ekadivasaŋ Māgandiyā attano pāsādatalato nikkhamitvā caṅkamamānā tāsaŋ[21] vasanaṭṭhānaŋ gantvā gabbhe[22] chiddaŋ disvā, 'idaŋ kiŋ' ti pucchitvā, tāhi tassā[23] Satthari baddhâghātaŋ[24] ajānantīhi

---

[1] K. B. ajjato.
[2] B. K. mātu°.
[3] C. C[a]. *om.* ca āc° ca.
[4] K. B. *a.* Satthārā.
[5] K. B. *om.*
[6] K. suṇitvā.
[7] K. *om.* Aṅg. I. 26.
[8] K. °kāmâmhā. B. daṭṭhukāmâmhā.
[9] B. *om.*
[10] B. no mā.
[11] B. dassetha.
[12] F. K. vasanavasanaga°.
[13] K. *om.*
[14] C. C[a]. °lanaŋ.
[15] K. *a.* tumhe.
[16] K. *om.*
[17] B. C[a]. °tha cā.
[18] K. gacchantañ ca.
[19] C[a]. *om.* āg° ca.
[20] B. °etvā.
[21] C. C[a]. *rep.*
[22] K. B. gabbhesu.
[23] C[a]. *om.*
[24] B. āghātaŋ baddhabhāvaŋ.

'Satthā imaŋ nagaraŋ āgato,[1] mayaŋ ettha ṭhatvā Satthāraŋ passāma[2] c'eva pūjemā'[3] ti vutte, 'āgato nāma imaŋ nagaraŋ samaṇo Gotamo, idāni 'ssa kattabbaŋ jānissāmi; imā pi tassa upaṭṭhāyikā, imāsam pi kattabbaŋ jānissāmī' ti cintetvā[4] rañño ārocesi: 'mahārāja Sāmāvatimissikānaŋ[5] bahiddhā patthanā atthi, katipâhen' eva te jīvitaŋ harissantī'[6] ti. Rājā 'na tā evarūpaŋ karissantī' ti na saddahi[7] yeva, puna[8] vutte pi na saddahi yeva. Atha naŋ[9] tikkhattuŋ vutte pi asaddahantaŋ, 'sace me na saddahi tāsaŋ vasanaṭṭhānaŋ gantvā upadhārehi mahārājā' ti āha. Rājā gantvā[10] gabbhesu chiddaŋ disvā, 'idaŋ kiŋ' ti pucchitvā, tasmiŋ atthe ārocite tāsaŋ[11] akujjhitvā kiñci avatvā va chiddāni[12] pidahāpetvā sabbagabbhesu uddhacchiddakavātapānāni kāresi;[13] uddhacchiddakavātapānāni kira tasmiŋ kāle uppannāni. Māgandiyā tāsaŋ kiñci kātuŋ asakkuṇitvā, 'samaṇassa Gotamassa va[14] kattabbaŋ karissāmī' ti nāgarānaŋ lañcaŋ datvā 'samaṇaŋ Gotamaŋ antonagaraŋ pavisitvā[15] carantaŋ[16] dāsakammakarapurisehi[17] saddhiŋ akkositvā[18] paribhāsetva[19] palāpethā' ti. Micchādiṭṭhikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraŋ paviṭṭhaŋ Satthāraŋ anubandhitvā 'coro

---

[1] F. gato.
[2] K. vandāma.
[3] K. °ma cā.
[4] K. B. *a.* gantvā.
[5] B. missak°.
[6] C. na bhavissantī. Ca. bhavissatī, *with* na *before* te. K. pahar°. B. mārissantī.
[7] K. saddahati *bis.*
[8] B. punappunaŋ.
[9] B. *a.* evaŋ.
[10] Ca. *om.*
[11] F. Ca. *a.* akuppitvā.
[12] K. *om.*
[13] F. *om.* u° kāresi.
[14] K. Ca. °ss' eva.
[15] C. Ca. pavisanto.
[16] B. vic°.
[17] F. °karehi porisehi. K. °porisehi.
[18] B. °etvā.
[19] F. S. °itvā.

'si, bālo 'si, mūḷho 'si, oṭṭho 'si, goṇo 'si, gadrabho[1] 'si, nerayiko 'si, tiracchānagato 'si, natthi tuyhaŋ sugati, duggati yeva tuyhaŋ pāṭikaṅkhā' ti dasahi[2] akkosavatthūhi akkosanti paribhāsanti. Taŋ sutvā āyasmā Ānando Satthāram etad avoca: 'bhante ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāmā' ti. 'Kuhiŋ[3] Ānandā' ti. 'Aññaŋ nagaraŋ bhante' ti. 'Tattha manussesu akkosantesu[4] puna kattha gamissāma Ānandā' ti. 'Tato pi aññaŋ nagaraŋ bhante' ti. 'Tattha manussesu akkosantesu kuhiŋ gamissāmā'[5] ti. 'Tato pi aññaŋ nagaraŋ bhante' ti. 'Ānanda na evaŋ kātuŋ vaṭṭati; yattha adhikaraṇaŋ uppannaŋ tatth' eva[6] tasmiŋ vūpasante[7] aññattha gantuŋ vaṭṭati, ke pana te Ānanda akkosantī' ti. 'Bhante dāsakammakare upādāya sabbe akkosantī' ti. 'Ahaŋ Ānanda saṅgāmaŋ otiṇṇahatthisadiso,[8] saṅgāmaŋ otiṇṇahatthino[9] catūhi disāhi āgate sare sahituŋ bhāro[10] tath' eva bahūhi dussīlehi kathitakathānaŋ[11] sahanaŋ nāma mayhaŋ bhāro' ti vatvā attano va[12] attānaŋ ārabbha dhammaŋ desento imā Nāgavagge tisso gāthā[13] abhāsi:

320. 'Ahaŋ nāgo va saṅgāme cāpāto patitaŋ saraŋ
ativākyan[14] titikkhissaŋ, dussīlo hi bahujjano.[15]

---

[1] C. gaddrabho. [2] B. dasa°.
[3] B. *a.* gacchasi.
[4] C. Cᵃ. manusse akkosante. *So infra.*
[5] C. Cᵃ. °ssāmī.
[6] K. *a.* vupasame ti. [7] F. °samante.
[8] F. *om.* saṅg° ot°. [9] B. *a.* hi.
[10] B. *a.* ti.
[11] F., B., S., *a.* sahanaŋ.
[12] F., S., K., B. *om.* attano va.
[13] K. gāthāyo.
[14] C. Cᵃ. °vakkhyan.
[15] K. bahūjano.

321. Dantaŋ nayanti samitiŋ, dantaŋ rājâbhirūhati,[1]
danto seṭṭho manussesu yo 'tivākyaŋ titikkhati.

322. Varam assatarā dantā, ājānīyā[2] ca sindhavā,[3]
kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato varaŋ' ti.

Dhammakathā sampattajanassa[4] sātthikā ahosi.[5] Evaŋ dhammaŋ desetvā, 'mā cintayi[6] Ānanda, ete sattâhaŋ[7] eva akkosissanti,[8] aṭṭhame divase tuṇhī bhavissanti, buddhānaŋ hi[9] uppannaŋ adhikaraṇaŋ sattâhato uttariŋ na gacchatī'[10] ti. Māgandiyā Satthāraŋ akkosāpetvā palāpetuŋ asakkontī, 'kiŋ nu kho karissāmī' ti cintetvā, 'imā etassa upatthambhabhūtā, etāsaŋ[11] vyasanaŋ karissāmī' ti, ekadivasaŋ rañño surāpānaṭṭhāne upaṭṭhānaŋ karontī cūḷapitu sāsanaŋ pahiṇi: 'aṭṭha kira[12] matakukkuṭe aṭṭha jīvakukkuṭe[13] gahetvā āgacchatu, āgantvā ca[14] sopānamatthake[15] ṭhatvā āgatabhāvaŋ nivedetvā "pavisatū" ti vutte pi apavisitvā paṭhamaŋ aṭṭha sajīvakukkuṭe[16] pahiṇatu[17] pacchā itare' ti, cūḷûpaṭṭhākassa[18] ca 'mama vacanaŋ kareyyāsī' ti lañcaŋ adāsi. Māgandiko[19] āgantvā rañño nivedāpetvā, 'pavisatū' ti vutte, 'rañño āpānabhūmiŋ na pavisāmī'[20] ti āha.[21] Itarā

---

1 K. °ruyhati.
2 K. ājāneyyā.
3 Cᵃ. bandhavā.
4 B. °mahājanassa.
5 C., Cᵃ., *a.* ti.
6 Cᵃ. cintayiŋsu. K. cintayittha.
7 K., B., S. °hamattam.
8 F. akkosanti.
9 K. *after* adhik°.
10 F. nâg°.
11 Cᵃ. tāsaŋ.
12 B. *a.* me. K. attho me kira kukkuhi (*sic*), aṭṭha ma°.
13 F. sañjīva°. B., K., S. sajīva°.
14 K. *a.* pana.
15 B. sopāṇa°.
16 F. sañjīva°.
17 K. °ātu.
18 B. cūlupaṭṭhāyakassa.
19 B. Māgandiyā.
20 K. pavīsissāmī (*the spelling* pavīs° *general in* B. K.).
21 F. *om.*

cūḷûpaṭṭhākaŋ pahiṇi: 'gaccha tāta mama cūḷapitu santikaŋ' ti. So gantvā tena dinne aṭṭha sajīvakukkuṭe ānetvā, 'deva purohitena paṇṇâkāro pahito' ti āha. Rājā 'bhaddako vata no uttaribhaṅgo uppanno, ko nu kho paceyyā' ti āha. Māgandikā 'mahārāja Sāmāvatīpamukhā pañcasatā itthiyo nikkammā[1] vicaranti, tāsaŋ pesehi, tā[2] pacitvā āharissantī' ti āha. Rājā 'gaccha tāsaŋ datvā aññassa kira hatthe adatvā sayam eva māretvā pacantū'[3] ti pesesi. Cūḷûpatthāko[4] 'sādhu devā' ti gantvā tathā vatvā, tāhi 'mayaŋ pāṇâtipātaŋ na karomā'[5] ti paṭikkhitto āgantvā tam atthaŋ rañño ārocesi. Māgandikā[6] 'diṭṭhante[7] mahārāja idāni tāsaŋ pāṇâtipātassa karaṇaŋ vā akaraṇaŋ vā jānissasi,[8] "samaṇassa Gotamassa pacitvā pesetū"[9] ti vadehi devā' ti āha. Rājā tathā vatvā pesesi, itaro te gahetvā gacchanto viya hutvā gantvā te kukkuṭe purohitassa[10] datvā matakukkuṭe[11] tāsaŋ santikaŋ netvā, 'ime kira kukkuṭe pacitvā Satthu santikaŋ pahiṇathā' ti. 'Āhara sāmi,[12] idaŋ[13] nāma amhākaŋ kiccaŋ' ti paccugantvā gaṇhiŋsu. So rañño santikaŋ gantvā, 'kiŋ tātā' ti puṭṭho, "samaṇassa Gotamassa pacitvā, pesethā"[14] ti vuttamatte yeva paṭimaggaŋ āgantvā gaṇhiŋsū' ti ācikkhi. Māgandiyā 'passa[15] mahārāja, na tā tumhādisānaŋ karonti, "bahiddhā patthanā tāsaŋ atthī" ti vutte, 'na saddahasī'[16] ti āha.[17] Rājā taŋ[18] sutvā pi

---

[1] B. nikammikā.
[2] Cᵃ. tāni.
[3] F. °atū.
[4] F. cūḷa-up°.
[5] K. karissāmā.
[6] B. K. °iyā.
[7] B. vo *for* te.
[8] Cᵃ. °ati.
[9] K. pesentū.
[10] C. Cᵃ. poro°.
[11] K. *a.* gahetvā sā.
[12] B. tā sāmi āhara. K. āha tā, *etc.* F. āha, *om.* āhara sāmi.
[13] Cᵃ. sām' idaŋ. F. midaŋ. K. iman.
[14] K., B., *om.* pa° pe°.
[15] K. passatha.
[16] F. saddaha; *corr.* ? °hīti.
[17] F. *om.*
[18] Cᵃ. ṇaŋ.

adhivāsetvā tuṇhī yeva[1] ahosi. Māgandiyā 'kiŋ nu kho karissāmī' ti cintesi.[2]

Tadā pana rājā Sāmāvatiyā Vāsuladattāya Māgandiyāya[3] cā' ti tissannam pi etāsaŋ etāsaŋ[4] pāsādatale vārena vārena sattâhaŋ[5] vītināmeti. Atha naŋ 'sve vā pare[6] vā Sāmāvatiyā pāsādatalaŋ gamissatī' ti ñatvā Māgandiyā cūḷapitu sāsanaŋ pahiṇi: 'agadena kira[7] dāṭhā dhovitvā ekaŋ sappaŋ pesetū' ti. So tathā katvā pesesi. Rājā attano gamanaṭṭhānaŋ haṭṭhikantavīṇaŋ[8] ādāya yeva gacchati. Tassā pokkhare ekaŋ chiddaŋ atthi; Māgandiyā tena chiddena sappaŋ pavesetvā chiddaŋ mālāguḷena[9] thakesi; sappo dvīhatīhaŋ antovīṇāyam eva ahosi. Māgandiyā rañño gamanadivase 'ajja katarissā pāsādaŋ[10] gamissasi devā' ti pucchitvā, 'Sāmāvatiyā' ti vutte, 'ajja mayā[11] amanāpo supino diṭṭho, na sakkā tattha gantuŋ devā' ti.[12] 'Gacchām' evā' ti. Sā yāvatatiyaŋ vāretvā, 'evaŋ sante aham pi tumhehi saddhiŋ gamissāmī'[13] ti vatvā, nivattiyamānā pi anivattitvā, 'na jānāmi kiŋ bhavissati devā' ti raññā[14] saddhiŋ yeva agamāsi. Rājā Sāmāvatimissakāhi[15] dinnāni vatthapupphagandhâbharaṇāni dhāretvā subhojanaŋ bhuñjitvā vīṇaŋ ussīsake ṭhapetvā sayane nipajji. Māgandiyā aparâparaŋ vicarantī viya hutvā vīṇāchiddato pupphaguḷaŋ apanesi, sappo dvīhatīhaŋ nirāhāro tena chiddena nikkhamitvā passasanto[16] phaṇaŋ katvā sayanapiṭṭhe

---

[1] F. *om.*
[2] K. *a.* Māgaṇḍiyā-āghāta-kaṇḍaŋ.
[3] C. C^a. °dattā *and* °diyā. K. ca *after each name.*
[4] F. K. *om.*
[5] K. *rep.*
[6] K. B. parasuve.
[7] K. *a.* me attho.
[8] C., C^a., *a.* ca.
[9] F. °kulena.
[10] C^a. katarassa pāsādassa. B. katarass' itthiyā pā°.
[11] K. *a.* mahārāja.
[12] K. *a.* rājā.
[13] B. *a.* devā.
[14] F., C., C^a. rañño.
[15] F. °kâdīhi.
[16] K. ass°.

nipajji. Māgandiyā taŋ disvā 'haŋdi[1] deva sappo' ti mahāsaddaŋ katvā rājānañ ca tāva[2] akkosantī, 'ayaŋ dandharājā[3] alakkhiko mayhaŋ vacanaŋ na suṇoti,[4] imā pi nissirīkā dubbinītā kiŋ nāma rañño santikā na labhanti,[5] tumhe imasmiŋ mate yeva sukhaŋ jīvissatha, jīvante dukkhaŋ jīvatha;[6] "ajja mayā pāpasupino diṭṭho, Sāmāvatiyā pāsādaŋ gantuŋ na vaṭṭatī" ti viravantiyā[7] pi me[8] tayā saddo na suto devā' ti āha. Rājā sappaŋ disvā maraṇabhayatajjito 'evarūpam pi nāma imā karissanti,[9] aho, pāpā, ahaŋ[10] imāsam pāpabhāvaŋ ācikkhantiyā pi imissā[11] vacanaŋ na saddahiŋ; paṭhamaŋ attano gabbhesu chiddāni katvā[12] nisinnā, puna mayā pesite kukkuṭe paṭipahiṇiŋsu,[13] ajja sayane sappaŋ vissajjayiŋsū'[14] ti kodhena sampajjalito viya[15] ahosi. Sāmāvatī[16] pañcannaŋ itthisatānaŋ ovādaŋ adāsi: 'ammā[17] amhākaŋ aññaŋ paṭisaraṇaŋ natthi, narinde ca deviyā ca attani ca samasamam[18] eva cittaŋ[19] pavattetha,[20] mā kassaci kopaŋ karitthā' ti. Rājā sahassatthāmaŋ[21] siṅgadhanuŋ ādāya jiyaŋ poṭhetvā visapītasaraŋ sannahitvā[22] Sāmāvatiŋ dhure katvā,

---

[1] F. āhaṇḍi. C. Cª. ahanti. K. kiŋ. B. āha dhī dhī. S. aha dhī. *See Pischel Gr. Pr.* § 275.

[2] B. tāsaŋ ca. K. tāyo ca.

[3] B. andhabālarājā.

[4] F., B., S. suṇāti.

[5] K. *a.* kiŋ.

[6] K. jīvissatha.

[7] B. vārentiyā.

[8] B. *a.* vacanaŋ.

[9] C. Cª. °ntīti.

[10] K. pāpo 'haŋ.

[11] C. Cª. imassa.

[12] C. Cª. °kkhamiŋsu.

[13] F. Cª. pahi°.

[14] B. visajjiŋsū.

[15] F. *om.*

[16] F., Cª., K., *a.* pi.

[17] C. Cª. *om.*

[18] K. B. samam.

[19] F. mettaŋ.

[20] Cª. patthetha.

[21] F. K. °tthāma°.

[22] F., K., B., S. sannayh°.

sabbā tā paṭipāṭiyā ṭhapāpetvā, Sāmāvatiyā ure saraŋ vissajjesi. So tassā[1] mettânubhāvena paṭinivattitvā āgatamaggâbhimukho va hutvā rañño hadayaŋ pavisanto viya aṭṭhāsi. Rājā cintesi: 'mayā khitto saro silam pi vinivijjhitvā[2] gacchati, ākāse paṭihananakaṭṭhānaŋ[3] natthi, atha ca[4] pan' esa nivattitvā mamâbhimukho[5] jāto[6]: ayaŋ hi nāma[7] niccitto nijjīvo saro pi etissā guṇaŋ jāni,[8] ahaŋ manussabhūto pi na jānāmī' ti so dhanuŋ chaḍḍetvā añjaliŋ paggayha Sāmāvatiyā pādamūle ukkuṭikaŋ nisīditvā imaŋ gātham āha:

'Sammuyhāmi pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvatī maŋ tāyassu, tvañ ca me saraṇaŋ bhavā' ti.

Sā tassa vacanaŋ sutvā, 'sādhu deva maŋ saraṇaŋ gacchā' ti avatvā 'yaŋ ahaŋ[9] mahārāja saraṇaŋ gatā tam eva tvam pi saraṇaŋ[10] gacchā'[11] ti,

Idaŋ vatvā Sāmāvatī Sammāsambuddhasāvikā[12]
'mā maŋ[13] tvaŋ saraṇaŋ gaccha; yam ahaŋ[14]
saranaŋ gatā,
esa Buddho mahārāja, esa Buddho anuttaro;
saraṇaŋ gaccha taŋ Buddhaŋ,[15] tvañ ca me
saraṇaŋ bhavā' ti,

---

[1] B. saro.
[2] F. nibbijjhitvā. K. vijjh°.
[3] K. patihanaṭṭh° *and a.* pi.
[4] K. *om.*
[5] K. B. mama hadayâbhi°.
[6] B. *a.* ti saŋviggamānacitto.
[7] F. niccito. B. nisatto. K. *a.* nissatto.
[8] K., B., S. jānāti.
[9] Cᵃ. mayhaŋ *for* yam ahaŋ.
[10] K. B. *om.*
[11] K. B. gacchāhī.
[12] F. idaŋ vatvā Sāmavatī sammāsambuddhā vikāmā (*as prose*).
[13] F. *corr.* imaŋ.
[14] C. Cᵃ. gacchāma mayhaŋ.
[15] F. sa° tvaŋ Buddhaŋ (gaccha).

āha. Rājā[1] 'idānāhaŋ atirekataraŋ bhāyāmī' ti vatvā, imaŋ gātham āha:

'Esa bhiyyo pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvatī maŋ tāyassu, tvañ ca me saraṇaŋ bhavā' ti.

Atha naŋ sā[2] purimanayen' eva puna pi[3] paṭikkhipitvā, 'tena hi[4] tvañ[5] ca saraṇaŋ gacchāmi Satthārañ ca,[6] varañ ca te dammī' ti vutte, 'varo gahito hotu mahārājā' ti āha. So Satthāraŋ upasaṅkamitvā saraṇaŋ gantvā nimantetvā, bhikkhusaṅghassa sattâhaŋ mahādānaŋ[7] datvā[8] Sāmāvatiŋ āmantetvā: 'uṭṭhehi varaŋ gaṇhā'[9] ti āha.[10] 'Mahārāja mayhaŋ hiraññâdīhi attho natthi, idaŋ[11] pana me varaŋ dehi: tathā karohi yathā Satthā nibaddhaŋ pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ idhâgacchati, dhammaŋ suṇissāmī'[12] ti. Rājā Satthāraŋ vanditvā, 'bhante pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ nibaddhaŋ idhâgacchatha, Sāmāvatimissikā[13] "dhammaŋ suṇissāmā" ti vadantī' ti āha. 'Mahārāja Buddhānaŋ nāma ekasmiŋ ṭhāṇe nibaddhaŋ gantuŋ na vaṭṭati mahājano[14] paccāsiŋsatī' ti. 'Tena hi bhante ekaŋ bhikkhuŋ āṇāpethā' ti. Satthā Ānandattheraŋ āṇāpesi; so pañca bhikkhusatāni ādāya nibaddhaŋ rājakulaŋ gacchati, tā pi deviyo nibaddhaŋ theraŋ[15] bhojenti dhammaŋ suṇanti. Tā ekadivasaŋ therassa dhammakathaŋ sutvā pasīditvā pañcahi uttarâsaṅgasatehi pūjaŋ[16]

---

[1] K. *a.* tassā vacanaŋ sutvā. [2] C[a]. *om.*
[3] F., K., B. *om.* [4] F. *om.*
[5] C. tañ.
[6] B. *a.* saraṇaŋ gacchāmi.
[7] K. dānaŋ.
[8] B. *a.* rājā. [9] K. gaṇhāhī.
[10] F. āma. [11] B. imaŋ.
[12] B. °mā.
[13] K. missakā *al.*
[14] B. *a.* Satthāraŋ āgamanatthāya.
[15] K. *a.* saparivāraŋ. [16] K. dhammapū°.

akaŋsu, ekeko uttarâsaṅgo pañcasatāni[1] agghati. Tā ekavatthā pi adisvā[2] rājā pucchi: 'kuhiŋ vo uttarâsaṅgo' ti. 'Ayyassa no dinno' ti. 'Tena[3] sabbe gahitā' ti. 'Āma gahitā' ti. Rājā theraŋ upasaṅkamitvā vanditvā tāhi uttarâsaṅgānaŋ[4] dinnabhāvaŋ[5] pucchitvā tāhi dinnabhāvañ ca therena gahitabhāvañ ca sutvā, 'nanu bhante atibahūni vatthāni, ettakehi[6] kiŋ karissathā' ti pucchi. 'Amhākaŋ pahonakāni[7] gaṇhitvā sesāni jiṇṇacīvarakānaŋ[8] dassāmi mahārājā' ti. 'Te attano cīvarāni[9] kiŋ[10] karissantī' ti. 'Jiṇṇataracīvarānaŋ[11] dassantī' ti. 'Te attano cīvarāni[12] kiŋ karissantī' ti. 'Paccattharaṇāni karissantī' ti. 'Purāṇapaccattharaṇāni kiŋ karissantī' ti. 'Bhummattharaṇāni karissantī' ti. 'Purāṇabhummattharaṇāni kiŋ karissantī' ti. 'Pādapuñchanāni[13] mahārājā' ti. 'Purāṇapādapuñchanāni kiŋ karissantī' ti. 'Khaṇḍākhaṇḍikaŋ koṭṭetvā mattikaŋ[14] madditvā bhittiŋ limpissantī'[15] ti. 'Bhante ettakaŋ gantvā pi ayyānaŋ dinnaŋ na nassatī'[16] ti. 'Āma mahārājā' ti. Rājā pasanno aparāni pi pañca vatthasatāni āharāpetvā[17] pādamūle ṭhapāpesi.[18] Thero kira pañcasatagghanakān' eva[19] vatthāni

---

[1] B. *rep.*

[2] F. disvā. K. tāsaŋ ekekavatthaŋ adisvā. B. tāsaŋ santike ekaŋ vatthaŋ adisvā.

[3] B. te.

[4] C. °saṅga°. C^a. °saṅgaŋ.

[5] K. °ñ ca.

[6] C. ettake.

[7] B. *a.* vatthāni.

[8] B. *a.* bhikkhūnaŋ,

[9] K. purāṇā cī°. B. jiṇṇacī°. S. purāṇacī°.

[10] C. C^a. *om.*

[11] S. B. °cīvarakānaŋ.

[12] K., B., S. jiṇṇacī°.

[13] C. C^a. *a.* karissantîti.

[14] B. K. mattikāya.

[15] K. vili°.

[16] K. B. dinnāni na nassantîti.

[17] K. *a.* therassa.

[18] B. ṭhapesi.

[19] B. K. °ikāni, *om* eva.

sahassabhāgena[1] va[2] pādamūle ṭhapetvā dinnāni[3] satasahassakkhattuŋ[4] labhi, sahassagghanakāni[5] sahassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni sahassakkhattuŋ labhi satasahassagghanakāni[6] sahassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni satakkhattuŋ[7] labhi, ekaŋ dve tīṇi[8] cattāri pañca dasā ti ādinā nayena laddhānaŋ pana gaṇanā natthi. Tathāgate kira parinibbute thero sakalajambudīpaŋ vicaritvā sabbavihāresu bhikkhūnaŋ attano santakān' eva pattacīvarāni adāsi.[9]

Māgandiyā 'yaŋ ahaŋ karomi taŋ tathā ahutvā aññathā va hoti, kiŋ nu kho karissāmī' ti cintetvā, 'atth' eso upāyo' ti,[10] uyyānakīḷaŋ gacchantī[11] cūḷapitu sāsanaŋ pahiṇi: 'Sāmāvatiyā pāsādaŋ gantvā dussakoṭṭhâgāratelakoṭṭhâgārāni[12] vivarāpetvā dussāni telacāṭīsu temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbā[13] ekato katvā, dvāraŋ pidahitvā bahi yantakaŋ datvā daṇḍadīpikāhi[14] gehe[15] aggiŋ dadamāno otaritvā gacchatū' ti. So[16] pāsādaŋ abhiruyha

---

[1] K. pañcasatabhāgena.
[2] F., K., B. *om.* C[a]. °gen' eva.
[3] K. *a.* pi.
[4] K. pañcasatakkh°.
[5] K. *a.* vatthāni.
[6] K. *a.* vatthāni sata°.
[7] K. C[a]. satasahassa°.
[8] B. tayo; *a.* idaŋ *after* Māg° *infra.*
[9] K. *a.* kiŋ pubbakammaŋ kataŋ ettakaŋ vatthaŋ labhi? Thero pubbe pi kira tantavāyakāle ekassa paccekabuddhassa ekāya sūciyā saddhiŋ hatthatalamattaŋ colakkhaṇḍaŋ adāsi. So sūcidānaphalena imasmiŋ attabhāve mahāpañño ahosi. Colakkhandassa dānaphalena iminā niyāmena ettakaŋ vatthaŋ labhi. Sāmāvatīvaralābhakaṇḍaŋ. Tadā Māg°. C. C[a]. akāsi *for* adāsi.
[10] K. *a.* raññe.
[11] K. gacchente. B. gacchati.
[12] B. du°-āgarāni ca tela°-āgārāni ca.
[13] F. *a.* pi.
[14] K. °dīpak°.
[15] B. gehaŋ.
[16] K. *a.* khippaŋ.

koṭṭhâgārāni vivaritvā[1] vatthāni telacāṭīsu temetvā thambhe veṭhetuŋ ārabhi. Atha naŋ Sāmāvatipamukhā itthiyo 'kiŋ etaŋ cūḷapitā' ti vadantiyo upasaṅkamiŋsu. 'Amma[2] rājā daḷhikammatthāya[3] ime thambhe telapilotikāhi veṭhāpeti,[4] rājagehe[5] nāma suyuttaduyuttaŋ[6] dujjānaŋ,[7] mā me[8] santike hotha ammā' ti evaŋ vatvā, tā āgatā gabbhe pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaŋ datvā ādito paṭṭhāya aggiŋ dento[9] otari. Sāmāvatī tāsaŋ ovādaŋ adāsi: 'amhākaŋ anamatagge saŋsāre vicarantīnaŋ evam evaŋ[10] agginā jhāmaattabhāvānaŋ[11] Buddhañāṇena pi paricchedo[12] na sukaro, appamattā hothā' ti. Tā gehe jhāyante vedanāpariggahakammaṭṭhānaŋ[13] manasikarontiyo kāci dutiyaphaḷaŋ kāci tatiyaphalaŋ pāpuṇiŋsu.—Tena vuttaŋ:[14]

Atha kho sambahulā bhikkhū[15] pacchābhattaŋ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiŋsu,[16] upasaṅkamitvā Bhagavantaŋ abhivādetvā ekamantaŋ nisīdiŋsu; ekamantaŋ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaŋ etad avocuŋ: 'idha[17] bhante rañño Udenassa uyyānagatassa antepuraŋ daḍḍhaŋ pañca itthisatānī kālaṅkatāni,[18] Sāmāvatipamukhāni,[19] tāsaŋ bhante upāsikānaŋ kā gati ko abhisamparāyo' ti. 'Sant' ettha bhikkhave upāsikāyo

---

[1] K. °āpetvā.
[2] K. ammā.
[3] K. daḷha°.
[4] B. °pesi.
[5] B. rājūnaŋ gehe.
[6] S. suyuttaŋ.
[7] F. dujjātaŋ. B. dujātaŋ.
[8] K. mam' eva. B. mama.
[9] K. dadanto.
[10] K. *om.* B. eva.
[11] K. B. jhāyamānānaŋ a°.
[12] Cᵃ. vipari°.
[13] B. vedanāpattā pi pari°. K. °pariggāhaṇa°.
[14] Udāna *ed. Steinthal, p.* 79.
[15] *Ten words of the* Udāna *are omitted.*
[16] C. Cᵃ. upasaṅkami.
[17] K. B. idāni.
[18] C. Cᵃ. S. kālam akaŋsu tāni. F. kālakatāti.
[19] K. *a.* daḍḍhāni honti.

sotâpannā, santisakadāgāminiyo,[1] santi anāgāminiyo, sabbā tā[2] bhikkhave upāsikā[3] anipphalā kālakatā'[4] ti. Atha kho Bhagavā etam atthaŋ viditvā tāyaŋ velāyaŋ imaŋ udānaŋ udānesi:

> 'Mohasambandhano loko[5] bhabbarūpo va dissati,
> upadhisambandhano[6] bālo tamassa[7] parivārito
> sassati viya[8] khāyati, passato natthi kiñcanaŋ' ti,

evañ ca pana vatvā 'bhikkhave sattā nāma vaṭṭe[9] vicarantā[10] niccakālaŋ appamattā hutvā puññakammam eva na karonti, pamādino hutvā pāpakammam[11] pi karonti, tasmā vaṭṭe vicarantā sukham pi dukkham pi anubhavantī' ti dhammaŋ desesi.

Rājā 'Sāmāvatiyā[12] gehaŋ kira jhāyatī' ti sutvā, vegena gacchanto[13] adaḍḍhe[14] sampāpuṇituŋ nâsakkhi, āgantvā[15] pana gehaŋ nibbāpetvā[16] uppannabalavadomanasso amaccaparivuto[17] nisīditvā Sāmāvatiyā guṇe anussaranto, 'kassa nu kho idaŋ[18] kammaŋ' ti cintetvā, 'Māgandiyākāritaŋ[19] bhavissatī' ti taŋ[20] ñatvā, 'tāsetvā pucchiyamānā na kathessati, saṇikaŋ upāyena pucchissāmī' ti cintetvā,

---

[1] C. C[a]. S. sotâpattisakad° (C. C.[a] °miyo).
[2] C. *om.*
[3] Ud. K. B. °ikāyo.
[4] Ud. °lāni °tāni. B. nipphalā na.
[5] C. C[a]. loke.
[6] Ud. K. B. upadhibandhano.
[7] Ud. tamasā.
[8] K. sassari viya. Ud. sassar iva. *See* Abhidḥ, 189. *Many variants in Steinthal.*
[9] K. saŋsāravaṭṭe.
[10] °nte.
[11] K. pāpakaka°.
[12] F. °ti°.
[13] F. K. vegenâg°. B. C[a]. *a.* pi.
[14] K. °aŋ.
[15] K. *a.* ca.
[16] B. °ento.
[17] K. B. amaccagaṇa°.
[18] B. imaŋ.
[19] K. B. °yāya kār°. K. *a.* kammaŋ.
[20] F. B. *om.*

amacce āha: 'ambho ahaŋ ito pubbe uṭṭhāya[1] samuṭṭhāya āsaṅkitaparisaṅkito va homi,[2] sā[3] me niccaŋ otāraŋ eva gavesati;[4] idāni pana me cittaŋ nibbutaŋ bhavissati, sukhena ca sayituŋ[5] labhissāmī' ti.[6] 'Kena nu kho deva idaŋ kammaŋ[7] kataŋ' ti.[8] 'Mayi[9] sinehena kenâpi[10] kataŋ bhavissatī' ti. Māgandiyā[11] samīpe ṭhitā, taŋ sutvā,[12] 'añño kho kātuŋ[13] sakkhissati, mayā kataŋ yeva[14] ahaŋ cūḷapitaraŋ āṇāpetvā kāresiŋ' ti āha.[15] 'Taŋ ṭhapetvā añño mayi sasneho satto[16] nāma natthi pasanno 'smi, varaŋ te dammi,[17] attano ñātigaṇaŋ pakkosāpehī' ti. Sā ñātakānaŋ sāsanaŋ pahiṇi: 'rājā me[18] pasanno varaŋ deti, sīghaŋ āgacchantū' ti. Rājā āgatâgatānaŋ mahantaŋ sakkāraŋ kāresi; taŋ sutvā[19] tassā aññātakā pi lañcaŋ datvā 'mayaŋ Māgandiyāñātikā'[20] ti āgacchiŋsu. Rājā te sabbe gāhāpetvā rājaṅgaṇe nābhippamāṇena[21] āvāṭe khaṇāpetvā te tattha nisīdāpetvā paŋsuŋ[22] pūretvā upari palālaŋ[23] vikirāpetvā aggiŋ dāpesi, cammassa daḍḍhakāle[24] ayanaṅga-

---

1 C. F. upaṭṭh°. 2 K. hoti.
3 K. B. Sāmāvatī.
4 K. *a.* sā kālakatā.
5 K. B. vasituŋ *for* ca sa°. 6 K. B. *a.* te.
7 B. *om.* 8 K. B. *a.* āhaŋsu.
9 B. mama. 10 B. K. kena ci.
11 K. B. *a.* pi.
12 F. *om.* taŋ sutvā.
13 K. koci (*for* kho) kā° na. B. n'añño koci.
14 F. B. K. deva. 15 K. *a.* rājā.
16 F. K. sinehasatto. B. sineho satto.
17 K. demi, *and a.* tvaŋ.
18 B. *om.* me.
19 K. disvā.
20 F. °ñātakā. C[a]. °ndikāya. K. °ndiyāya.
21 F. *corr.* K. S. °māṇe.
22 C[a]. paŋsū. B. paŋsūhi. S. *om.* pa° pūr°.
23 B. patāle. 24 K. a. rājā.

lena[1] kasāpetvā khaṇḍākhaṇḍaŋ hīrahīraŋ[2] kāresi, Māgandiyāsarīrato[3] pi tikhiṇena[4] satthena ghanaghanaṭṭhānesu maŋsaŋ uppāṭetvā telakapallakaŋ[5] uddhanaŋ āropetvā pūve[6] viya bhajjāpetvā[7] tam eva khādāpesi.[8]

Dhammasabhāyam pi[9] bhikkhū kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ, 'ananucchavikaŋ vata[10] evarūpāya saddhāya[11] sampannāya upāsikāya evarūpaŋ maraṇaŋ' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave imasmiŋ attabhāve Sāmāvatipamukhānaŋ itthīnaŋ etaŋ[12] ayuttaŋ appattaŋ,[13] pubbe katakammassa pana yuttam eva[14] etāhi laddhaŋ' ti vatvā, 'kiŋ bhante etāhi pubbe kataŋ,[15] ācikkhathā'[16] ti[17] yācito atītaŋ āhari:

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Brahmadatte rajjaŋ kārente rājagehe[18] nibaddhaŋ aṭṭha paccekabuddhā bhuñjanti, pañcasatā itthiyo[19] upaṭṭhahanti. Tesu satta janā[20] Himavantaŋ gacchanti, eko—nadītīre ekaŋ tiṇagahanaŋ atthi—tattha[21] jhānasamāpattiŋ[22] samāpajjitvā nisīdati.[23] Ath' ekadivasaŋ rājā paccekabuddhesu gatesu tā itthiyo ādāya[24]

---

1 K. °lehi.
2 K. B. hirāhiraŋ (*cf. Skt.* hirā).
3 K. °yāyasa°.
4 K. tikkhiṇen' eva.
5 C^a. B. kapālaŋ. K. telena pakkaŋ.
6 C^a. pūpe.
7 K. paccāpetvā.. B. pacāp°.
8 K. *a.* Sāmāvatīmaraṇakaṇḍaŋ. Ath' ekadivasaŋ.
9 K. *om.* B. *om.* pi bhi°.
10 K. B. *a.* āvuso.
11 F. S. saddhā°.
12 K. evaŋ.
13 K. *om.* B. sampattaŋ.
14 C^a. *a.* pattam eva.
15 B. *a.* taŋ.
16 K. *a.* no.
17 K. B. *a.* tehi.
18 F. °gahe.
19 K. B. *a.* te.
20 K. B. paccekabuddhā.
21 K. *a.* paccekabuddho.
22 K. B. jhānaŋ.
23 F. K. nisīdi.
24 K. *a.* nadiyaŋ.

udakakīḷaŋ kīḷituŋ gato, tattha tā itthiyo divasabhāgaŋ udake[1] kīḷitvā uttaritvā sītapīḷitā[2] visīvetukāmā, 'amhākaŋ aggikaraṇaṭṭhānaŋ[3] olokethā' ti, aparāparaŋ vicarantiyo taŋ tiṇagahanaŋ disvā 'tiṇarāsī' ti saññāya parivāretvā ṭhitā aggiŋ adaŋsu. Tiṇesu jhāyitvā patantesu paccekabuddhaŋ disvā, 'naṭṭh' amhā naṭṭh' amhā,[4] rañño paccekabuddho jhāyati,[5] rājā ñatvā amhe nāsessati, sudaḍḍhaŋ naŋ karissāmā'[6] ti sabbā[7] ito cito ca dārūni āharitvā tassa upari rāsiŋ[8] kariŋsu, mahādārurāsī ahosi. Atha naŋ ālimpetvā 'idāni jhāyissatī' ti pakkamiŋsu. Tā paṭhamaŋ asañcetanikā[9] hutvā idāni kammanâbajjhiŋsu;[10] paccekabuddhaŋ pana antosamāpattiyaŋ sakaṭasahassaŋ dārūṇaŋ[11] āharitvā ālimpetvā[12] pi usumâkāramattaŋ[13] pi[14] gahetuŋ na sakkonti,[15] tasmā so sattame divase uṭṭhāya yathāsukhaŋ agamāsi. Tā tassa kammassa katattā bahūni vassasatasahassāni niraye pacitvā tass' eva kammassa vipākâvasesena attabhāvasate iminā va niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiŋsu. Idaŋ etāsaŋ pubbakammaŋ' ti.

Evaŋ vutte bhikkhū Satthāraŋ paṭipucchiŋsu: 'Khujjuttarā pana bhante kena kammena khujjā jātā, kena[16] mahāpaññā kena sotâpattiphalaŋ adhigatā, kena[17] paresaŋ pesana-

---

[1] K. udakaŋ.
[2] K. *a.* va aggiŋ visibbetu°. B. aggivisibb°.
[3] F. aggiŋ ka°.
[4] C^a^. B. *om. second* na° a°. B. naṭṭhâmhā amhākaŋ.
[5] B. jhāyîti. [6] C. C^a^. °miti.
[7] K. *a.* itthiyo. B. *a.* tā. [8] B. dārurāsiŋ.
[9] C. C^a^. acet°.
[10] B. kammunā na bajjhiŋsu idāni pacchā sañcetanāya kammunā ba°.
[11] B. °ssehi dārūni. K. F. °ssadārūni.
[12] F. °ento. K. °entā.
[13] F. usmā°. B. ussumā°.
[14] K. *om.* [15] B. sakkoti.
[16] K. *a.* kammena *every time.*
[17] B. *a. here* kammena.

kārikā jatā' ti.—'Bhikkhave tass' eva rañño Bārāṇasiyaŋ rajjaŋ karaṇakāle sv eva[1] paccekabuddho thokaŋ[2] khujjadhātuko[3] ahosi. Ath' ekā upaṭṭhāyikā itthī kambalaŋ pārupitvā suvaṇṇasarakaŋ[4] gahetvā, 'amhākaŋ paccekabuddho evaŋ[5] vicaratī'[6] ti khujjā hutvā tassa vicaraṇâkāraŋ dassesi; tassa nissandena khujjā jātā. Te pana paccekabuddhe paṭhamadivase[7] rājagehe nisīdāpetvā patte gāhāpetvā pāyāsassa pūretvā[8] dāpesi, uṇhapāyāsassa pūre patte paccekabuddhā parivattetvā parivattetvā[9] gaṇhanti. Sā itthī te tathā karonte disvā attano santakāni[10] aṭṭha dantavalayāni datvā, 'idha ṭhapetvā gaṇhathā' ti āha. Te tathā katvā taŋ oloketvā,[11] 'natthi bhante amhākaŋ etehi[12] attho, tumhākaŋ ñeva tāni[13] pariccattāni gahetvā[14] gacchathā' ti āha. Te[15] Nandamūlapabbhāraŋ[16] agamaŋsu; ajjā[17] pi tāni valayāni arogān'[18] eva. Sā tassa kammassa nissandena idāni tipiṭakadharā mahāpaññā jātā, paccekabuddhānaŋ kataupaṭṭhānanissandena[19] pana[20] sotâpattiphalaŋ pattā. Idaŋ assā buddhantare[21] kammaŋ. Kassapasammāsambuddhassa[22] kāle pana ekā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā[23] vaḍḍhamānakacchāyāya[24] ādāsaŋ gahetvā attānaŋ alaṅkarontī nisīdi. Ath' assā vissāsikā ekā khīṇā-

---

[1] B. *a.* eko. [2] F. thoka°.
[3] C^a. °dhātu.
[4] F. svaṇṇa°. C. °karakaŋ.
[5] F., K., B. evañ ca evañ ca. [6] C. C^a. caratī.
[7] F. °divasaŋ. [8] B. pūrāp°.
[9] K. *om. one.* [10] C^a. santakā.
[11] K. olokesuŋ; sā tesaŋ adhippāyaŋ ñatvā natthi, *etc.*
[12] C^a. eten'.
[13] K. ñev' etāni. B. ñeva et°. [14] K. *om.*
[15] K. *a.* gahetvā. [16] F. K. °mūlaka°.
[17] B. ajjatanā. [18] F. °gāni.
[19] B. °nassa ni°. [20] K. *om.*
[21] K. *a.* pubba°.
[22] F. C^a. °ddhakāle. [23] C. C^a. *a.* santike.
[24] F°. mānacch°.

savā bhikkhunī taŋ daṭṭhuŋ agamāsi, bhikkhuniyo hi khiṇâsavā pi sāyaṇhasamaye upaṭṭhākakulāni daṭṭhukāmā honti. Tasmiŋ pana khaṇe seṭṭhidhītāya santike kāci pesanakārikā natthi. Sā 'vandāmi ayye etaŋ tāva me pasādhanapeḷikaŋ[1] gahetvā dethā' ti āha. Therī cintesi: 'sac' assā imaŋ[2] gaṇhitvā na dassāmi mayi āghātaŋ katvā niraye nibbattissati, sace pana dassāmi parassa pesanakārikā[3] hutvā nibbattissati, nirayasantāpato kho pana parapesanassa[4] bhāvo va seyyo' ti sā anuddayaŋ[5] paṭicca taŋ gahetvā tassā adāsi. Tassa kammassa nissandena paresaŋ pesanakārikā jātā' ti.

Pun' ekadivasaŋ[7] dhammasabhāyaŋ kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ: 'Sāmāvatipamukhā pañcasatā itthiyo gehe agginā jhāyiŋsu, Māgandikāya[8] ñātikā[9] upari palālaggiŋ datvā ayanaṅgalehi bhinnā, Māgandikā pakkaṭṭhitatele[10] pakkā, ke[11] nu kho ettha jīvanti, ke[12] matā nāmā' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave ye keci pamattā te vassasataŋ jīvantâpi matā yeva nāma, ye appamattā te matâpi jīvantâpi[13] jīvanti[14] yeva, tasmā Māgandiyā jīvantī pi matâpi[15] matā yeva nāma, Sāmāvatipamukhā[16] matâpi jīvanti yeva nāma; na hi bhikkhave appamattā maranti nāmā' ti vatvā imā gāthā abhāsi:

---

1 B. °peḷakaŋ.
2 B. idaŋ bhaṇḍikaŋ.
3 B. °kārī.
4 B. K. °pesana°.
5 B. anudayaŋ.
6 B. *a.* atha.
7 K., B., *a.* bhikkhū.
8 K. °yāya. B. °yā.
9 F. B. °akā.
10 B pakku°. *Cf. supra, p.* 179. B. K. °telena.
11 C. C[a]. ke na. F. ko.
12 C[a]., B., *a.* nāma.
13 K. B. *om.*
14 F. S. amatā. B. jīvantā.
15 F. C[a]. *om.*
16 K. B. *a.* pañcasatā itthiyo.

21. 'Appamādo amatapadaŋ, pamādo maccuno padaŋ appamattā na mīyanti, ye pamattā yatha matā.

22. Etaŋ visesato ñatvā appamādamhi paṇḍitā appamāde pamodanti ariyānaŋ gocare ratā.

23. Te jhāyino sātatikā niccaŋ daḷhaparakkamā[1] phusanti dhīrā nibbānaŋ yogakkhemaŋ anuttaraŋ' ti.

Tattha 'appamādo' ti padaŋ mahantaŋ atthaŋ dīpeti, mahantaŋ atthaŋ gahetvā tiṭṭhati, sakalam pi hi[2] tepiṭakaŋ buddhavacanaŋ āharitvā kathiyamānaŋ appamādaŋ eva otarati, tena vuttaŋ.[3] 'Seyyathā pi bhikkhave yāni kānici jaṅgamānaŋ[4] pāṇānaŋ padajātāni sabbāni tāni hatthipade samodhānaŋ gacchanti, hatthipadaŋ tesaŋ aggam akkhāyati yadidaŋ mahantattena, evam eva kho bhikkhave ye keci kusalā dhamma sabbe te appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesaŋ dhammānaŋ aggam akkhāyatī' ti, so pan' esa atthato satiyā avippavāso,[5] avippavāso nāma niccaŋ upaṭṭhitāya satiyā c'etaŋ nāmaŋ. 'Amatapadaŋ' ti amataŋ vuccati nibbānaŋ taŋ hi ajātattā[6] na jiyyati na miyyati, tasmā 'amataŋ' ti vuccati, 'padam' ti iminā ti padaŋ[7] amataŋ pāpuṇantī' ti attho, amatassa padaŋ amatapadaŋ, amatassa adhigamavupāyo[8] vuttaŋ hoti. 'Pamādo' ti pamajjanabhāvo muṭṭhasaccasaṅkhātassa[9] satiyā vossaggass' etaŋ nāmaŋ.

---

[1] K. °kkāmā.
[2] F. *om.*
[3] Aṅguttara, *vol. V. p.* 21.
[4] B. K. jaṅgalānaŋ. *So Hardy; but he says:* Com. *has* jaṅgama.
[5] F., S., K. *om.*
[6] C[a]. ajāṇ°.
[7] B. pajjan.
[8] C[a]. adhigamaŋ u°. F., K., B., S. °gamūpāyo ti.
[9] C. C[a]. muṭṭhassatisaṅkhātassā.

'**Maccuno**' ti maraṇassa. "**Padaŋ**" ti upāyo maggo pamatto hi jātiŋ nâtivattati, jāto[1] jiyyati c'eva mīyati cā ti pamādo maccuno padaŋ nāma hoti maraṇaŋ upeti.[2] '**Appamattā na mīyantī**' ti satiyā samannāgatā hi appamattā sattā[3] na maranti, ajarâmarā hontī ti na sallakkhetabbā, na hi koci satto ajarâmaro[4] nāma atthi, pamattassa pana vaṭṭaŋ nāma aparicchinnaŋ appamattassa paricchinnam, tasmā pamattā jātiādīhi aparimuttattā jīvantâpi matâpi[5] matā yeva nāma, appamattā[6] pana appamādalakkhaṇaŋ vaḍḍhetvā khippaŋ maggaphalāni sacchikatvā dutiyatatiyaattabhāvesu na[7] nibbattanti, tasmā te jīvantā pi matā pi na mīyanti yeva nāma. '**Ye pamattā yathā matā**' ti ye pana sattā[8] pamattā te pamādamaraṇena matattā,[9] yathā hi[10] jīvitindriyūpacchedena[11] matā dārukkhandhasadisā apagataviññāṇā tath' eva honti, tesaŋ[12] pi hi matānaŋ viya gahaṭṭhānaŋ tāva 'dānaŋ dassāma sīlaŋ rakkhissāma uposathakammaŋ karissāmā'[13] ti ekaŋ cittaŋ pi nūpajjati, pabbajitānam pi 'ācariyûpajjhāyavattâdīni[14] pūressāma,[15] dhūtaṅgāni samādiyissāma, bhāvanaŋ vaḍḍhessāmā'[16] ti ekaŋ cittam[17] pi nūpajjatī ti matena[18] kiŋ nānākāraṇā[19] va honti, tena vuttaŋ: 'ye pamattā yathā matā' ti. '**Etaŋ**[20] **visesato ñatvā**' ti pamattassa vaṭṭato nissaraṇaŋ natthi appamattassa atthī ti

---

[1] K. *a.* ca.
[2] C., C^a., S. upenti. K. upaneti.
[3] F. S. *om.*
[4] B. ajaro a°.
[5] C., C^a., K., B. *om.*
[6] C^a. appamattattā.
[7] K. *corr.* puna.
[8] C. C^a. *om.*
[9] F. K. mattā.
[10] K. *om.*
[11] C^a. jīvitindriyesūp°.
[12] F. *rep.*
[13] F. *om.* u° kar°.
[14] B. °yâdīnaŋ vattâdīni.
[15] F. °ayissāma.
[16] B. °yyāmā.
[17] F. ekacittam.
[18] B., K., *a.* te.
[19] F. ninnākaraṇā, *corr.* ninna°.
[20] C^a. evaŋ.

etaŋ[1] visesaŋ visesato va jānitvā, ke pan' etaŋ visesaŋ[2] jānantī ti? 'Appamādamhi paṇḍitā' ti ye paṇḍitā medhāvino[3] sapaññā[4] attano appamādena[5] ṭhatvā appamādaŋ vaḍḍhenti te evaŋ[6] visesakāraṇaŋ jānanti. 'Appamāde pamodantī' ti te evaŋ ñatvā tasmiŋ attano appamāde pamodanti pahaŋsitamukhā tuṭṭhapahaṭṭhā honti. 'Ariyānaŋ gocare ratā' ti te evaŋ appamāde pamodantā taŋ appamādaŋ vaḍḍhetvā[7] 'ariyānaŋ' buddhapaccekabuddhasāvakānaŋ 'gocara'-saŋkhāte catusatipaṭṭhānâdibhede[8] sattatiŋsabodhapakkhiyadhamme[9] navavidhe[10] lokuttaradhamme ca 'ratā' niratā[11] abhiratā hontī ti attho. 'Te jhāyino' ti te appamattā paṇḍitā aṭṭhasamāpattisaṅkhātena ārammaṇūpanijjhānena vipassanāmaggaphalasaṅkhātena lakkhaṇūpanijjhānena cā ti duvidhena[12] pi jhānena jhāyino. 'Sātatikā' ti abhinikkhamaṇato[13] paṭṭhāya yāva arahattamaggā satataŋ pavattakāyikacetasikaviriyā. 'Niccaŋ daḷhaparakkamā' ti yaŋ taŋ purisaṭhāmena purisaviriyena purisaparakkamena pattabbaŋ taŋ apāpuṇitvā viriyassa saṇṭhānaŋ na[14] bhavissatī' ti evarūpena viriyena antarā[15] anosakkitvā niccaŋ pavattena[16] daḷhena parakkamena samannāgatā. 'Phusantī' ti ettha dve phusanā ñāṇaphusanā vipākaphusanā ca,[17] tattha cattāro maggā ñāṇaphusanā nāmā cattāri phalāni vipākaphusanā nāma, tesu idha vipākaphusanā[18] adhippetā, ariyaphalena nibbānaŋ

---

[1] B. evaŋ.
[2] K. B. *om.*
[3] F. °vi.
[4] F. sajīpaññā.
[5] F., K., B. °māde.
[6] K. etaŋ.
[7] K. °itvā.
[8] F. °bhedaŋ. C. °bheda°.
[9] K. °ika°.
[10] B. °vidha°.
[11] B. *om.*
[12] K. dubbidhena.
[13] B. °nakālato.
[14] C. C[a]. *om.* B. K. *place before* taŋ.
[15] K. *rep.*
[16] S. niccappavattitena.
[17] K. C[a]. *om.*
[18] F. *om.*

sacchikarontā 'dhīrā' paṇḍitā tāya vipākaphusanāya nibbānaŋ sacchikaronti.[1] 'Yogakkhemaŋ anuttaraŋ' ti ye va[2] cattāro yogā mahājanaŋ vaṭṭe osīdāpenti tehi khemaŋ nibbhayaŋ sabbehi lokiyalokuttaradhammehi seṭṭhattā anuttaraŋ ti.

Idha[3] desanāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti. Sāmāvatiyā Māgandiyāya ca maraṇaparidīpika-Udenavatthu.[4]

---

2. KUMBHAGHOSAKA-VATTHU.

'Uṭṭhānavato'[5] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Veḷuvane viharanto Kumbhaghosakaŋ[6] ārabbha kathesi.

Rājagahasmiŋ[7] hi Rājagahaseṭṭhino gehe ahivātakarogo[8] uppajji, tasmiŋ uppanne makkhikā ādiŋ katvā yāva gāvo paṭhamaŋ tiracchānagatā[9] maranti, tato dāsakammakarā sabbapacchā gehasāmino.[10] Tasmā so rogo sabbapacchā seṭṭhiñ ca jāyañ ca[11] gaṇhi, te rogaphuṭṭhā puttaŋ santike ṭhitaŋ oloketvā assupuṇṇehi nettehi taŋ āhaŋsu: 'tāta imasmiŋ kira roge uppanne bhittiŋ bhinditvā palātā jīvituŋ[12] labhanti, tvaŋ amhe anoloketvā[13] palāyitvā jīvanto punâgantvā asukaṭṭhane[14] nāma cattāḷīsa dhanakoṭiyo nidahitvā ṭhapītā, tā[15] uddharitvā jīvikaŋ kappeyyāsī' ti.

---

1 Cᵃ. °ntîti.
2 F., K., B. *om.*
3 K. B. *om.*
4 K. Somāvativatthu paṭhamaŋ. B. Sāmāvatiyā vatthu paṭhamaŋ. F. °dīpi-Ud°. C., Cᵃ., S. Udeni°. S. Māgandiyā, *om.* ca, *and has* paridīpaka°.
5 K. *a.* satimato.
6 K. °kaseṭṭhiŋ.
7 K. °hanagarasmiŋ.
8 K. °tarogo.
9 B. *a.* va.
10 K. B. °sāmikā.
11 K. *corr.* bhariyañ ca.
12 K. B. jīvitaŋ.
13 K. *a.* yathā tathā.
14 K. *a.* amhākaŋ.
15 Cᵃ. *om.* B. K. taŋ.

So tesaŋ vacanaŋ sutvā rudamāno[1] mātāpitaro vanditvā maraṇabhayabhīto bhittiŋ bhinditvā palāyitvā pabbatagahaṇaŋ gantvā dvādasa vassāni tattha vasitvā[2] pacchâgacchi. Atha naŋ daharakāle gantvā parūḷhakesamassukāle āgatattā na koci sañjāni,[3] so mātāpitūhi dinnasaññāvasena dhanaṭṭhānaŋ gantvā dhanassa ārogabhāvaŋ[4] ñatvā cintesi: 'maŋ na koci sañjānāti, sac'ahaŋ dhanaŋ uddharitvā valañjissāmi,[5] "ekena duggatena nidhiŋ[6] uddhaṭo"[7] ti maŋ gahetvā viheṭheyyuŋ, yannūnâhaŋ bhatiŋ katvā jīveyyaŋ' ti. Ath' ekaŋ pilotikaŋ nivāsetvā, 'atthi koci bhatakena atthiko' ti[8] pucchanto bhatakavīthiŋ pāpuṇi. Atha naŋ bhatakā disvā, 'sace amhākaŋ ekaŋ kammaŋ karissasi, bhattavetanaŋ[9] te dassāmā' ti āhaŋsu. 'Kiŋ kammaŋ nāmā' ti. 'Pabodhanacodanakammaŋ,[10] sace hi[11] ussahasi pāto va uṭṭhāya, "tāta uṭṭhahatha[12] sakaṭāni gaṇhatha[13] goṇo[14] yojetha hatthiassānaŋ[15] tiṇatthāya gamanavelā,[16] ammā tumhe pi uṭṭhahatha yāguŋ pacatha bhattaŋ pacathā" ti vicaritvā ārocehī' ti. So 'sādhū' ti sampaṭicchi. Ath' assa vasanatthāya ekaŋ gharaŋ adaŋsu, so devasikaŋ taŋ kammaŋ akāsi.[17] Ath' assa ekadivasaŋ rājā Bimbisāro saddam assosi, so pana sabbaravaññū[18] ahosi, tasmā 'mahādhanassa purisassa[19] saddo' ti āha. Ath' assa santike ṭhitā ekā paricārikā 'rājā yaŋ

---

[1] K. rod°.
[2] K. *a.* mātāpituvasanaṭṭhānaŋ.
[3] K. sañjānāti.
[4] K., B., S. aroga°.
[5] K. °essāmi.
[6] S. K. nidhī, *lege* nidhi-m-u°?
[7] K. uddharito.
[8] C. C^a^. ci.
[9] K. B. vett°.
[10] C^a^. pabodhacod°.
[11] K. B. *om.*
[12] C^a^. uṭṭhaha.
[13] K. B. sannayhatha.
[14] K. B. goṇe.
[15] K. °assâdīnaŋ.
[16] K. °velāyaŋ.
[17] C. adāsi.
[18] C^a^. °ñño. K. B. °rudaññū.
[19] K. °ss' eso. B. *a.* esa.

vā taŋ vā na kathessati, idaŋ[1] mayā ñātuŋ vaṭṭatī' ti cintetvā, 'gaccha tāva[2] evaŋ[3] jānāhī' ti ekaŋ purisaŋ pahiṇi. So vegena gantvā[4] taŋ disvā āgantvā, 'eko bhatikānaŋ[5] bhatikārako kapaṇamanusso eso' ti, ārocesi; rājā tassa vacanaŋ sutvā tuṇhī hutvā dutiyadivase pi tatiyadivase pi taŋ tassa[6] saddaŋ sutvā tath' evâha. Sā pi paricārikā tath' eva cintetvā punappunaŋ pesetvā, 'kapaṇamanusso'[7] ti vutte cintesi: 'rājā "kapaṇamanusso eso" ti vacanaŋ sutvâpi na saddahati punappuna "mahādhanassa purisass' eso[8] saddo" ti vadati, bhavitabbam ettha kāraṇena yathā sabhāvato etaŋ ñātuŋ vaṭṭatī' ti. Sā rājānaŋ āha: 'deva ahaŋ sahassaŋ labhamānā dhītaraŋ ādāya gantvā etaŋ dhanaŋ rājakulaŋ pavesessāmī' ti. Rājā tassā sahassaŋ dāpesi, sā taŋ gahetvā dhītaraŋ ekaŋ malinadhātukaŋ vatthaŋ nivāsāpetvā[9] tāya saddhiŋ rājagehato nikkhamitvā maggapaṭipannā viya bhatakavīthiŋ[10] gantvā ekaŋ gharaŋ pavisitvā, 'amma mayaŋ maggapaṭipannā ekâhadvīhaŋ[11] idha vissamitvā gamissāmā' ti āha. 'Amma bahūni gharamānusakāni[12] na sakkā idha vasituŋ, etaŋ[13] Kumbhaghosakassa gehaŋ tucchaŋ tattha[14] gacchathā' ti. Sā tattha gantvā, 'sāmi mayaŋ maggikā[15] ekâhadvīhaŋ idha vasissāmā' ti vatvā tena punappuna paṭikkhittā pi 'sāmi ajj' ekadivasamattaŋ vasitvā pāto va gamissāmā' ti[16] nikkhamituŋ na icchi.[17] Sā tatth' eva vasitvā punadivase tassa araññagamanavelāya 'sāmi tava nivāpaŋ[18] datvā

---

[1] K. imaŋ.
[2] K. tāta.
[3] K., S., B. etaŋ.
[4] Cᵃ. °nâgantvā.
[5] K. B. bhatak°.
[6] K. *om.*
[7] B. *a.* eso.
[8] Cᵃ. *om.* B. eva.
[9] K. nivāsetvā.
[10] K. °ika°.
[11] K. Cᵃ. ekâhaŋ dv°.
[12] K. B. °uss°.
[13] B. *om.*
[14] Cᵃ. tassa.
[15] B. maggapaṭipannakā.
[16] K. *a.* yad' evaŋ vasathā ti, punadivase sā.
[17] K. icchati.
[18] Cᵃ. tavâsanaŋ.

yāhi, ahaŋ[1] te pacissāmī' ti vatvā, 'alaŋ[2] aham eva pacitvā bhuñjissāmī' ti vutte, punappunaŋ nibandhitvā tena dinne gahitamattake yeva katvā antarāpaṇato bhājanāni c'eva parisuddhataṇḍulâdīni ca āharāpetvā rājakule pacananiyāmena suparisuddhaŋ odanaŋ sādurasāni[3] dve tīṇi sūpabyañjanāni[4] pacitvā tassa araññato āgatassa adāsi. Atha naŋ bhuñjitvā muducittataŋ[5] āpannaŋ[6] 'sāmi kilant' amha ekâhadvīhaŋ idh' eva homā' ti āha. So 'sādhū' ti sampaṭicchi. Ath' assa sāyam pi punadivase pi madhurabhattaŋ pacitvā adāsi[7] muducittataŋ[8] c'assa[9] ñatvā, 'sāmi katipâhaŋ idh' eva vasissāmā' ti. Tattha vasamānā tikhiṇena satthena tassa[10] mañcavānaŋ[11] heṭṭhā[12] aṭaniyaŋ tahaŋ tahaŋ chindi, mañco tasmiŋ āgantvā nisinnamatte[13] heṭṭhā olambi. So 'kasmā ayaŋ mañco evaŋ chinditva[14] gato' ti āha. 'Sāmi daharake[15] vāretuŋ[16] na sakkomi,[17] āgantvā etth' eva nipatantī' ti. 'Amma idaŋ me dukkhaŋ tumhe nissāya jātaŋ, ahaŋ hi[18] pubbe katthaci gacchanto dvāraŋ pidahitvā gacchāmī' ti. 'Kiŋ karomi tāta vāretuŋ na sakkomī' ti. Sā iminā va[19] niyāmena dve tayo divase chinditvā tena[20] ujjhāyitvā khīyitvā vuccamanā pi tath' eva vatvā puna ekadve rajjuke ṭhapetvā sese chindi. Taŋ

---

[1] S., B., K. āhāraŋ.
[2] K *om.* B. alaŋ amma.
[3] Cᵃ., B., K. sādhu.
[4] Cᵃ. °vya°.
[5] K. B. cittaŋ.
[6] K. *a.* ñatvā.
[7] B. *a.* atha.
[8] C., Cᵃ., K. cittaŋ.
[9] Cᵃ. B. tassa.
[10] K. *om.*
[11] K. °ṭṭhānassa. B. °ṭṭhānaŋ.
[12] Cᵃ. ahetthā.
[13] K. *a.* va.
[14] *So all MSS.* B. S. chijjitvā.
[15] K., B., S. daharadārake.
[16] K. nivār°.
[17] B. °ma, *and om.* āg°.
[18] K. ahañ hi, *a common Sandhi in* K. *and* B.
[19] B. *om.* sā *and* va.
[20] B. *om.*

divasaŋ tasmiŋ nisinnamatte yeva sabbaŋ vānaŋ[1] bhūmiyaŋ pati, sīsaŋ jannukehi saddhiŋ ekato[2] ahosi. So uṭṭhāya, 'kiŋ karomi idāni kuhiŋ gamissāmi nippajjanamañcassâpi[3] tumhehi asāmiko[4] kato 'mhī' ti āha.[5] 'Tāta kiŋ karomi, paṭivissakadārake vāretuŋ na sakkomi, hotu mā cintayi imāya[6] velāya kuhiŋ gamissasī' ti, dhītaraŋ āmantetvā, 'amma tava bhātikassa nipajjanokāsaŋ karohī' ti. Sā ekapasse[7] sayitvā, 'idhâgaccha[8] sāmī' ti,[9] itarâpi naŋ 'gaccha tāta, bhaginiyā saddhiŋ nipajjā'[10] ti vadesi. So tāya saddhiŋ ekamañce nipajjitvā taŋ divasaŋ yeva[11] santhavaŋ akāsi. Kumārikā parodi, atha naŋ mātā pucchi: 'kiŋ amma rodasī' ti. 'Amma idaŋ nāma jātaŋ' ti. 'Hotu,[12] kiŋ sakkā kātuŋ tayâpi ekaŋ bhattāraŋ[13] iminā p' ekaŋ[14] pādaparicārikaŋ laddhuŋ vaṭṭatī' ti taŋ jāmātaraŋ akāsi. Te samaggavāsaŋ[15] vasiŋsu. Sā katipâhaccayena rañño sāsanaŋ pesesi: '"bhatakavīthiyaŋ chaṇaŋ karontu, yassa[16] ghare chaṇo na karīyati[17] tassa ettako nāma daṇḍo" ti ghosanaŋ kāretū'[18] ti, rājā tathā kāresi.[19] Atha naŋ sassu āha: 'tāta bhatakavīthiyaŋ rājâṇāya chaṇo kattabbo jāto,[20] kiŋ karomā' ti. 'Amma ahaŋ bhatiŋ karonto pi jīvituŋ na sakkomi, kiŋ karissāmī' ti. 'Tāta gharâvāsaŋ vasantā nāma iṇam pi gaṇhanti,

---

[1] K. va ṭhānaŋ. B. sabbaṭṭhānaŋ.
[2] K. *a.* va.
[3] K. °mañcanapassa.
[4] B., K., *a.* viya.
[5] B. *a.* ahaŋ.
[6] B. *a.* nāma.
[7] B. °ssena.
[8] B. idha gacchatha.
[9] Cᵃ. *a.* āha.
[10] K. °asī.
[11] K. B. °ñ ñeva.
[12] K., B., *a.* amma.
[13] B. *a.* laddhuŋ vaṭṭati.
[14] K. pi. e°.
[15] Cᵃ. samaggâv°.
[16] K. *a.* pana.
[17] B. karissati.
[18] Cᵃ. so sāsanaŋ kāretu. K. *a.* devā.
[19] K. akāsi.
[20] K. va hoti.

rañño āṇā akātuŋ na labbhā, iṇā[1] nāma yena kenaci upāyena muñcituŋ[2] sakkā, gaccha[3] kutoci ekadve[4] kahāpaṇe āharā' ti āha.[5] So ujjhāyanto[6] gantvā cattāḷīsakoṭidhanaṭṭhānato ekam eva kahāpaṇaŋ āhari. Sā taŋ kahāpaṇaŋ rañño pesetvā, attano kahāpaṇena[7] chaṇaŋ katvā puna katipâhaccayena tath' eva sāsanaŋ pahiṇi. Puna rājā 'chaṇaŋ karontu, akarontānaŋ ettako daṇḍo' ti āṇāpesi, puna pi so[8] tāya tath' eva vatvā nippīḷiyamāno gantvā tayo kahāpaṇe āharitvā[9] adāsi. Sā te pi kahāpaṇe rañño pesetvā puna katipâhaccayena[10] sāsanaŋ pahiṇi: 'idāni purise pesetvā imaŋ pakkosāpetū' ti; rājā[11] pesesi. Purisā[12] gantvā, 'Kumbhaghosaka nāma kataro' ti pucchitvā pariyesantā taŋ disvā, 'ehi bho[13] rājā taŋ[14] pakkosatī' ti āhaŋsu. So bhīto 'na maŋ[15] rājā jānātī' ti ādīni vatvā gantuŋ na icchi. Atha naŋ balakkārena hatthâdisu gahetvā kaḍḍhiŋsu.[16] Sā itthī te disvā 'are dubbinītā tumhe mama jāmātaraŋ hatthâdisu gahetuŋ anucchavikā'[17] ti tajjetvā, 'ehi tāta mā bhāyi, rājānaŋ disvā tava hatthâdigāhakānaŋ hatthe yeva chindāpessāmī' ti dhītaraŋ ādāya purato hutvā[18] rājagehaŋ patvā vesaŋ parivattetvā sabbâlaṅkārapatimaṇḍitā ekamantaŋ aṭṭhāsi, itaram[19] pi parikaḍḍhitvā ānayiŋsu c'eva.[20] Atha naŋ vanditvā ṭhitaŋ rājā āha: 'tvaŋ Kumbhaghosako nāmā' ti, 'Āma devā' ti. 'Kiŋkāraṇā mahādhanaŋ vañcetvā[21]

---

[1] K. B. iṇato.
[2] C., C^a., *a.* na.
[3] K. *a.* tāta.
[4] K. ekaŋ vā dve vā.
[5] K. *om.*
[6] K. *a.* khiyanto.
[7] K. ekakah°.
[8] B. *a.* pana.
[9] B. āhari, *om.* adāsi.
[10] B. *a.* tath' eva.
[11] K. *a.* tadā purise. B. *a.* °naŋ.
[12] K. *a.* tattha.
[13] K. ambho.
[14] K. *om.*
[15] K. nāmaŋ.
[16] K. ākaḍḍhayiŋsu. B. kaḍḍhayiŋsu.
[17] B. K. ananu°.
[18] K. gantvā.
[19] B. itare.
[20] K. B. yeva.
[21] B. valañjetvāna.

khādasī' ti. 'Kuto me deva dhanaŋ,[1] bhatiŋ katvā jīvissāmī'[2] ti. 'Mā evaŋ kari, kiŋ amhe vañcesī'[3] ti. 'Na vañcemi deva, natthi me dhanaŋ' ti. Ath' assa rājā te kahāpaṇe datvā,[4] 'ime kassa kahāpaṇā'[5] ti āha. So sañjānitvā, 'aho hato[6] 'mhi, kathaŋ nu kho ime rañño hatthaŋ pattā' ti ito cito ca olokento tā dve pi maṇḍitapasādhitā[7] gabbhadvāramūle ṭhitā disvā, 'bhāriyaŋ vat' idaŋ kammaŋ, imāhi rañño[8] payojitāhi bhavitabbaŋ' ti cintesi. Atha naŋ rājā 'vadehi bho, kasmā so[9] evaŋ karosī' ti āha. 'Nissayo me natthi devā' ti. 'Mādiso nissayo[10] na vaṭṭatī' ti. 'Kalyāṇaŋ deva sace me devo nissayo hotī'[11] ti. 'Homi bho, kittakaŋ te dhanaŋ' ti. 'Cattāḷīsa koṭiyo devā' ti. 'Kiŋ laddhuŋ vaṭṭatī' ti. 'Sakaṭāni devā' ti.[12] Rājā anekasatāni sakaṭāni yojāpetvā pahiṇitvā[13] taŋ dhanaŋ āharāpetvā rājaṅgaṇe rāsiŋ[14] kāretvā[15] Rājagahavāsino sannipātetvā,[16] 'atthi kassaci imasmiŋ nagare ettakaŋ dhanaŋ' ti pucchitvā, 'natthi devā' ti. 'Kiŋ pan' assa kātuŋ vaṭṭatī' ti. 'Sakkāraŋ[17] devā' ti vutte mahantena sakkārena taŋ seṭṭhiṭṭhāne ṭhapetvā[18] dhītaraŋ[19] datvā tena saddhiŋ Satthu santikaŋ gantvā vanditvā, 'bhante passath' imaŋ purisaŋ, evarūpo dhītimā nāma natthi cattāḷisakoṭivibhavo honto pi ubbillāvitâkāraŋ vā asmimānamattaŋ vā na karoti, kapaṇo viya

---

[1] B. mahādhanaŋ.
[2] B. jīvantassā.
[3] C[a]. °eti.
[4] C[a]. adatvā. K. B. dassetvā.
[5] K. kah° kassā.
[6] B. bālo.
[7] B. paṭimaṇḍitapasāṭhanā. K. °pasādhikā.
[8] S. B. raññā.
[9] K., B., S. *om.*
[10] B. *a.* bhavituŋ.
[11] B. avassayo hoṭhā.
[12] B. *a.* āha.
[13] C[a]. pahiṇi.
[14] K. dhanarāsiŋ.
[15] K. B. kārāpetvā.
[16] K. °pātāpetvā.
[17] K. *a.* tassa.
[18] K. *a* tassa.
[19] B., K., *a.* tass'eva.

pilotikaŋ nivāsetvā bhatakavīthiyaŋ bhatiŋ katvā jīvanto mayā iminā nāma upāyena ñāto, jānitvā ca panā pakkositvā[1] sadhanabhāvaŋ sampaṭicchāpetvā taŋ dhanaŋ āharāpetvā seṭṭhiṭṭhāne ṭhapito dhītā c' assa[2] mayā dinnā bhante mayā evarūpo dhītimā na diṭṭhapubbo' ti āha. Taŋ sutvā Satthā 'taŋ[3] evaŋ jīvantassa jīvitaŋ dhammikaŋ[4] nāma mahārāja corikâdikammaŋ[5] pana idhaloke c'eva pīḷeti[6] paraloke ca tato nidānaŋ sukhaŋ nāma natthi; purisassa hi dhanapārijuññakāle[7] bhatiŋ vā[8] katvā jīvitam eva dhammikaŋ jīvitaŋ[9] nāma evarūpassa hi viriyasampannassa satisampannassa kāyavācāhi parisuddhakammassa paññāya nisammakārino kāyâdīhi saññatassa dhammajīvitaŋ[10] jīvantassa satiavippavāse ṭhitassa issariyaŋ vaḍḍhati[11] yevā' ti vatvā imaŋ gātham āha:

24. 'Uṭṭhānavato satīmato
sucikammassa nisammakārino
saññatassa ca dhammajīvino
appamattassa yaso 'bhivaḍḍhatī' ti.[12]

Tattha 'u ṭ ṭ h ā n a v a t o' ti uṭṭhānaviriyavantassa. 'S a t ī m a t o' ti satisampannassa. 'S u c i k a m m a s s ā' ti niddosehi[13] niraparādhehi kāyakammâdīhi samannāgatassa. 'N i s a m m a k ā r i n o' ti 'evañ ce bhavissati[14] evaŋ karissāmī' ti vā 'imasmiŋ kamme evaŋ kate idaŋ nāma bhavissatī' ti vā evaŋ nidānaŋ[15] sallakkhetva roga-

---

1 K. B. °āpetvā.
2 K. pi 'ssa.
3 K. *om.*
4 K. B. dha° jīv°.
5 C^a. katacor°.
6 K. *a.* piŋseti.
7 C. *corr.* °pārijaŋña°.
8 K. *a.* kasiŋ vā.
9 K. °kajīv°.
10 S., C., C^a. °itā.
11 K. °yā °nti.
12 K. yaso a°.
13 C^a. niddose.
14 F., C^a., B. °tīti.
15 K. nivādaŋ.

tikicchanaŋ[1] viya sabbakammāni nisâmetvā upadhānetvā karontassa. 'Saññatassā' ti kāyâdīhi saññatassa nicchiddassa.[2] 'Dhammajīvino' ti agārikassa[3] tulākūṭâdīni[4] vajjetvā kasigorakkhâdīhi anāgārikassa vejjakammadūtakammâdīni vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyāya jīvikaŋ[5] kappentassa. 'Appamattassā' ti avippavutthasatino. 'Yaso 'bhivaḍḍhatī' ti issariyabhogasammānasaṅkhāto[6] c'eva kittivaṇṇasaṅkhāto[7] ca yaso 'bhivaḍḍhatī ti.

Gāthāpariyosāne Kumbhaghosako sotâpattiphale patiṭṭhahi, aññe pi bahū sotâpattiphalâdīni pāpuniŋsu.[8] Evaŋ mahājanassa sātthikā dhammadesanā[9] jātā ti.

Kumbhaghosakavatthu.[10]

---

3. Cūḷapanthakatthera-vatthu.[11]

'Uṭṭhānen' appamādenā' ti imaŋ dhammadesanaŋ. Satthā Veḷuvane viharanto Cūḷapanthakattheraŋ ārabbha kathesi.

Rājagahe kira dhanaseṭṭhikulassa dhītā vayappattakāle mātāpitūhi sattabhūmakassa[12] pāsādassa uparitale ativiya rakkhamānā[13] yobbanamadamattatāya purisalolā[14] hutvā

---

[1] K. °inaŋ. [2] B. nicitassa.
[3] K. āg°. F. agāriyassa.
[4] F. kulākulāni. [5] K. B. jīvitaŋ.
[6] B. °sampanna° *for* °sammāna°.
[7] B. *a.* °bhaṇana° *after* °vaṇṇa°.
[8] Ca. °sūti. B. sampā°. [9] K. desanā.
[10] K. B. Kumbhaghosakaseṭṭhivatthu dutiyaŋ.
[11] *Cf.* F. Jāt. I. 114-20. Cullakaseṭṭhijātaka, *introductory portion.*
[12] K. B. °ik°.
[13] K., B., S. rakkhiya°.
[14] Ca. purisâl°. J. *om. from* vaya° *to* hutvā.

attano dāsen' eva saddhiŋ santhavaŋ katvā, 'aññe pi me idaŋ kammaŋ jāneyyun' ti bhītā evam āha: 'amhehi imasmiŋ ṭhāne na sakkā vasituŋ; sace me[1] mātāpitaro imaŋ dosaŋ jānissanti khaṇḍakhaṇḍikaŋ maŋ karissanti, videsaŋ gantvā vasissāmā' ti. Te[2] hatthasāraŋ gahetvā aggadvārena[3] nikkhamitvā, 'yattha vā tattha vā aññehi ajānanaṭṭhānaŋ gantvā vasissāmā' ti ubho pi agamaŋsu. Tesaŋ ekasmiŋ ṭhāne vasantānaŋ saŋvāsam anvāya tassā[4] kucchismiŋ gabbho patiṭṭhāsi;[5] sā gabbhaparipākaŋ āgamma tena saddhiŋ mantesi:[6] 'gabbho me[7] paripākaŋ gato, ñātibandhavarahite[8] ṭhāne gabbhavuṭṭhānaŋ nāma ubhinnam pi amhākaŋ dukkhâvahaŋ,[9] kulageham eva[10] gacchāmā' ti. So 'sacâhaŋ[11] tattha gamissāmi, jīvitaŋ me natthī' ti bhayena,[12] 'ajja gacchāma sve gacchāmā' ti divase atikkāmesi. Sā cintesi: 'ayam bālo attano dosamahantatāya gantuŋ na ussahati,[13] mātāpitaro nāma ekantahitā,[14] ayaŋ gacchatu vā mā vā—ahaŋ gamissāmī'[15] ti, sā[16] tasmiŋ gehā nikkhante gehaparikkhāraŋ paṭisāmetvā, attano kulagharaŋ gamanabhāvaŋ[17] anantaragehavāsīnaŋ ārocetvā maggaŋ paṭipajji. So pi[18] gharaŋ āgantvā[19] taŋ adisvā paṭivissake pucchitvā,[20] 'kulagharaŋ gatā' ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassâpi tatth' eva gabbhavuṭṭhānaŋ ahosi. So 'kiŋ idaŋ bhadde'

---

[1] K. mama. B. *om.*
[2] K. *a.* gehe.
[3] K. uttaradv°.
[4] Cᵃ. 'ssā.
[5] K. B. °āti.
[6] K. B. ām°.
[7] K. B. *om.*
[8] B., J., K. °bandhuvirahite. Cᵃ. °virahite.
[9] J. dukkham eva.
[10] J. *om.*
[11] B. sacâyaŋ.
[12] J. *om. from* sā° *to* bhayena.
[13] C. Cᵃ. °hîti.
[14] B. *a.* vā. K. *a.* kāmā (*for* kāmaŋ ?).
[15] J. mayā gantuŋ vaṭṭatîti.
[16] J. B. *om.*
[17] J. B. gata°.
[18] J. atha so puriso.
[19] J. āgato.
[20] K., B., *a.* vā.

ti pucchi. 'Sāmi[1] eko putto jāto' ti. 'Idāni kiŋ karissāmā' ti. 'Yass' atthāya mayaŋ[2] kulagharaŋ gaccheyāma taŋ kammaŋ antarā[3] va nipphannaŋ, tattha gantvā kiŋ karissāma, nivattāmā' ti, dve pi ekacittā hutvā va nivattiŋsu, tassa ca dārakassa panthe jātattā 'Panthako' ti nāmaŋ kariŋsu.[4] Tassā na ciren'[5] eva aparo pi gabbho patiṭṭhahi. Sabbaŋ purimanayen' eva vitthāretabbaŋ. Tassa pi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātattā[6] paṭhamajātassa Mahāpanthako ti nāmaŋ karitvā,[7] itaraŋ Cūḷapanthako ti nāmaŋ kariŋsu.[8] Te dve pi dārake gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gatā.[9] Tesaŋ tattha vasantānaŋ Mahāpanthakadārako[10] aññe dārake 'cūḷapitā mahāpitā'[11] ti 'ayyako[12] ayyakā'[13] ti vadante sutvā mātaraŋ pucchi: 'amma aññe dārakā[14] "ayyako[15] ayyakā" ti vadanti,[16] amhākaŋ ñātakā natthī' ti. 'Āma tāta tumhākaŋ[17] ettha ñātakā natthi, Rājagahanagare pana vo[18] dhanaseṭṭhī nāma[19] ayyako nāma,[20] tattha amhākaŋ[21] bahū ñātakā' ti. 'Kasmā tattha na gacchāma[22] ammā' ti. Sā attano agamanakāraṇaŋ puttass' akathetvā[23] puttesu punappunaŋ kathentesu puttapitaraŋ[24] āha: 'ime maŋ[25]

---

[1] K., B., *a.* me.
[2] C^a^. *om.*
[3] K. *a.* magge.
[4] J. akaŋsu.
[5] J., B., K. cirass'.
[6] J., B., S. *om.*
[7] J., B., K. katvā.
[8] J. akaŋsu.
[9] J. āgatā.
[10] J. ayaŋ Panthadārako.
[11] J. *om.*
[12] J. *a.* ti.
[13] K. B. °ika. S. °akī.
[14] J. *a.* cullapitā ti.
[15] K. *a.* ti vad°.
[16] B. *a.* mahāpitā cūlapitā ti pi vadanti. K. *a.* kacci.
[17] K. amh°.
[18] B. *om.*
[19] K. B. *om.*
[20] J., B., S. *om.*
[21] J. tumh°.
[22] B. na gacchatha, *om.* tattha.
[23] K. B. °ssa ak°.
[24] K. puttassa pi°. B. J. sāmikaŋ.
[25] J. B. *om.*

dārakā[1] ativiya kilamenti kiŋ no mātāpītaro disvā maŋsaŋ khādissanti; ehi[2] dārakānaŋ ayyakakulaŋ dassessāmā' ti āha.[3] 'Ahaŋ sammukhā bhavituŋ[4] na sakkomi,[5] taŋ[6] pana[7] nayissāmī' ti. 'Sādhu[8] yena kenaci upāyena[9] dārakānaŋ ayyakakulaŋ eva daṭṭhuŋ vaṭṭatī' ti. Dve pi janā dārake ādāya anupubbena Rājagahaŋ gantvā[10] nagaradvāre ekissā sālāya vasiŋsu[11] dārakamātā dve dārake gahetvā[12] āgatabhāvaŋ mātāpitunnaŋ[13] ārocāpesi. Te taŋ sāsanaŋ sutvā, 'saŋsāre vicarantānaŋ[14] na putto na[15] dhītā bhūtapubbā[16] nāma natthi, te amhākaŋ mahâparādhikā, na sakkā tehi amhākaŋ cakkhupathe ṭhātuŋ, ettakaŋ[17] nāma dhanaŋ gahetvā dve pi janā phāsukaṭṭhānaŋ gantvā jīvantu, dārake pana idha pesentū'[18] ti. Te[19] pesitaŋ dhanaŋ gahetvā dārake āgatadūtānaŋ yeva hatthe datvā pahiṇiŋsu,[20] dārakā ayyakakule vaḍḍhanti. Tesu Cūḷapanthako atidaharo Mahāpanthako pana ayyakena saddhiŋ Dasabalassa dhammakathaŋ sotuŋ gacchati; tassa niccaŋ Satthu santikaŋ[21] gacchantassa[22] pabbajjāya cittaŋ nami. So ayyakaŋ āha: 'sace maŋ[23] anujāneyyātha, ahaŋ

---

[1] C. Cᵃ. daharakā. [2] K. *a.* dāni.
[3] J. B. *om.* [4] J. va ṭhātuŋ.
[5] C. Cᵃ. sakkāmi (*for* sakkhāmi = śakṣyāmi?). J., K., B. sakkhissāmi.
[6] K. te. [7] J. *a.* tattha.
[8] J. *a.* ayya. [9] J. nayena.
[10] J., B., K. patvā.
[11] *So* K.; C. Cᵃ. vasitvā. B. pavīsitvā. J. nivāsaŋ kappetvā.
[12] K., B., *a.* attano. [13] K. B. °ūnaŋ.
[14] J. car°. [15] J. *om.*
[16] J. *om.* [17] J. *a.* pana.
[18] B. *a.* dhanaŋ datvā dūtaŋ pahesuŋ.
[19] K., B., Cᵃ., *a.* tehi. J. seṭṭhidhītā mātāpitūhi.
[20] J. pesesi. [21] J. sammukhā.
[22] J. *a.* dhammaŋ suṇantassa.
[23] J. tumhe sampaṭicchatha, *om.* maŋ.

pabbajjeyyan' ti. 'Kiŋ vadesi tāta[1] sakalalokassa[2] pi me pabbajjāto[3] tava[4] pabbajjā bhaddikā, sace sakkosi pabbajjāhī'[5] ti[6] taŋ Satthu santikaŋ netvā,[7] 'kiŋ gahapati dārako te laddho' ti vutte,[8] 'āma bhante ayaŋ me[9] nattā tumhākaŋ santike pabbajitukāmo'[10] ti āha. Satthā aññataram piṇḍacārikaŋ bhikkhuŋ[11] 'imaŋ dārakaŋ pabbājehī' ti āṇāpesi. Thero tassa tacapañcakakammaṭṭhānaŋ ācikkhitvā pabbājesi; so bahuŋ Buddhavacanaŋ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaŋ labhitvā[12] yonisomanasikāre[13] kammaŋ[14] karonto arahattaŋ pāpuṇi. So jhānasukhena phalasukhena[15] vītināmento cintesi: 'sakkā nu kho idaŋ[16] sukhaŋ Cūḷapanthakassa dātun' ti, tato ayyakaseṭṭhissa santikaŋ gantvā evam āha: 'mahāseṭṭhi sace[17] anujāneyyātha ahaŋ Cūḷapanthakaŋ pabbājeyyan' ti āha. 'Pabbājetha bhante' ti. Seṭṭhī kira sāsane suppasanno, 'kataradhītāya vo ete puttā' ti pucchiyamāno pi ca 'palātadhītāyā' ti vattuŋ lajjati tasmā sukhen' eva tesaŋ pabbajjaŋ anujāni.[18] Thero ca[19] Cūḷapanthakaŋ pabbā-

---

[1] J. *a.* mayhaŋ, *and om.* pi me.
[2] B. sakalassa lo°.
[3] J. pabbajato. K. pabbajitato. B. pabbajjaŋ avārito.
[4] J. tav'eva.
[5] J. pabbaja tātā.
[6] J. *a.* sampaṭicchitvā.
[7] J. gato Satthā.
[8] J. *om.*
[9] J. dārako mayhaŋ.
[10] J. pabbajāmī.
[11] J. *om.* B. K. piṇḍapātācārikaŋ.
[12] J. labhi, *and a.* upasampanno.
[13] B. K. °kārena.
[14] B. K. kammaṭṭhānaŋ.
[15] J. maggasukhena ca.
[16] J. K. imaŋ.
[17] C[a]. *a.* seṭṭhi. J. *ut supra.*
[18] J. *om. from.* seṭṭhī *to* anujāni.
[19] C[a]. pi. J., K., B. *om.*

jetvā[1] sīlesu patiṭṭhāpesi, so pi[2] pabbajitvā va dandho ahosi.

'Padumaŋ yathā kokanadaŋ sugandhaŋ
pāto siyā phullam avītagandhaŋ,
Aṅgīrasaŋ passa virocamānaŋ
tapantam ādiccam iv' antalikkhe' ti,

imaŋ ekaŋ gāthaŋ catūhi māsehi gaṇhituŋ[3] nâsakkhi. So kira Kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā hutvā aññatarassa dandhabhikkhuno uddesagahaṇakāle parihāsakeḷiŋ akāsi, so bhikkhu tena parihāsena lajjito n'eva uddesaŋ gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kammenâyaŋ[4] dandho jāto, gahitapadaŋ[5] uparipadaŋ[6] gaṇhantassa nassati;[7] tassa imam eva gāthaŋ gahetuŋ vāyamantassa cattāro māsā atikkantā. Atha naŋ Mahāpanthako āha:[8] 'Panthaka[9] tvam imasmiŋ sāsane abhabbo catūhi māsehi ekaŋ gātham pi gahetuŋ[10] na sakkosi[11] pabbajitakiccaŋ pana[12] kathaŋ matthakaŋ pāpessasi, nikkhama[13] ito vihārā' ti nikkaḍḍhi. Cūḷapanthako buddhasāsane sinehena[14] gihibhāvaŋ na pattheti. Tasmiŋ ca kāle Mahāpanthako bhattuddesako hoti.[15] Jīvako Komārabhacco bahuŋ mālāgandhavilepanaŋ[16] ādāya attano[17] ambavanaŋ gantvā[18] Satthāraŋ pūjetvā dhammaŋ sutvā utthāyâsanā Dasabalaŋ vanditvā Mahāpanthakaŋ upasaṅkamitvā,

---

1 J. *a.* dasasu.
2 J. Cullapanthakasāmaṇero *for* so pi. 3 C[a]. ugg°
4 J., B., K., S., *a.* pabbajitvā va.
5 J., B., K., gahitagahitaŋ padaŋ.
6 J. upariuparipa°. B. K. uparûpari°.
7 K. °nti. 8 K. *om.*
9 B. K. Cūḷapanthaka. 10 B. K. gaṇhituŋ.
11 K. sakko. 12 J. *a.* tvaŋ.
13 K. nikkhamatha. 14 C. sene°.
15 C[a]. *om.* B. ahosi. 16 J. gandhamālaŋ.
17 K. *om.* 18 B. āg°.

'kittakā bhante Satthu santike bhikkhū' ti pucchi. 'Pañcamattāni satānī'[1] ti. 'Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaŋ nivesane bhikkhaŋ gaṇhathā' ti. 'Upāsaka Cūḷapanthako nāma dandho[2] avirūḷhidhammo, taŋ ṭhapetvā sesānaŋ nimantanaŋ paṭicchāmī'[3] ti thero āha. Taŋ sutvā Cūḷapanthako cintesi: 'thero ettakānaŋ bhikkhūnaŋ nimantanaŋ paṭicchanto[4] maŋ bāhiraŋ[5] katvā paṭicchati nissaŋsayaŋ mayhaŋ bhātikassa mayi cittaŋ bhinnaŋ bhavissati; kiŋ dāni mayhaŋ iminā sāsanena, gihī hutvā dānâdīni puññāni karonto jīvissāmī' ti. So punadivase pāto va[6] vibbhamituŋ pāyāsi. Satthā paccūsakāle yeva lokaŋ volokento[7] imaŋ kāraṇaŋ disvā paṭhamataraŋ gantvā Cūḷapanthakassa gamanamagge[8] dvārakoṭṭhake caṅkamanto aṭṭhāsi. Cūḷapanthako gacchanto[9] Satthāraŋ disvā upasaṅkamitvā vandi.[10] Atha naŋ Satthā 'kahaŋ pana tvaŋ Cūḷapanthaka imāya velāya gacchasī' ti āha. 'Bhātā maŋ bhante nikkaḍḍheti,[11] tenâhaŋ vibbhamituŋ gacchāmī' ti. 'Cūḷapanthaka tava pabbajjā nāma mama santakā,[12] bhātarā nikkaḍḍhito kasmā mama santikaŋ nâgañchi,[13] ehi kiŋ te gihibhāvena mama santike bhavissasī' ti cakkaṅkitatalena pāṇinā taŋ sirasmiŋ[14] parāmasitvā[15] ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisīdāpetvā, 'Cūḷapanthaka puratthâbhimukho hutvā imaŋ pilotikaŋ "rajoharaṇaŋ rajoharaṇan" ti parimajjanto idh' eva hohī' ti iddhiyā abhisaṅkhataŋ

---

1 K. B. bhikkhusatāni. 2 K. *a*. bhikkhu.
3 B. sampaṭicchāpemi. 4 B. sampa° *al.*
5 K. B. bāhīrakaŋ.
6 J. *a.* gihī bhavissāmîti, *om.* vibbh°.
7 J. ol°.
8 B. °maggena tāva.
9 J. gharā nikkhamanto. 10 B. vanditvā aṭṭhāsi.
11 B. nikaḍhi. K. °ati.
12 K. B. santike hoti.
13 B. nâgacchissasi. 14 K. B. sīsaŋ.
15 J. Cullapanthakaŋ *for* ca° pā° taŋ sirasmiŋ par°.

pārisuddhaŋ pilotikaŋ datvā, kāle ārocite bhikkhusaṅghaparivuto Jīvakassa gehaŋ gantvā paññattâsane nisīdi. Cūḷapanthako pi suriyaŋ olokento taŋ[1] pilotikaŋ[2] 'rajoharaṇaŋ rajoharaṇan' ti parimajjanto nisīdi; tassa taŋ pilotikakhaṇḍaŋ parimajjantassa kiliṭṭhaŋ ahosi; tato[3] cintesi: 'idam pilotikakhaṇḍam ativiya parisuddhaŋ imaŋ pana attabhāvaŋ nissāya purimapakatiŋ jahitvā[4] evaŋ kiliṭṭhaŋ jātaŋ, 'Aniccā vata saṅkhārā' ti khayavayaŋ paṭṭhapento vipassanaŋ vaḍḍhesi. Satthā 'Cūḷapanthakassa cittaŋ vipassanaŋ abhirūḷhan'[5] ti ñatvā, 'Cūḷapanthaka,[6] pilotikakhaṇḍam eva saŋkiliṭṭhaŋ rajaŋ rañjitan'[7] ti mā saññaŋ kari; abbhantare pana te rāgarajâdayo atthi, te harāhī' ti vatvā, obhāsaŋ vissājjetvā purato nisinno viya paññāyamānarūpo hutvā imā gāthā abhāsi:

'Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati,
rāgass' etaŋ adhivacanaŋ "rajo" ti,
etaŋ rajaŋ vippajahitvā[8] bhikkhavo
viharanti te vigatarajassa sāsane.

Doso rajo . . . pe[9] . . .

Moho rajo na ca pana reṇu vuccati
mohass' etaŋ adhivacanaŋ "rajo" ti
etaŋ rajaŋ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigatarajassa sāsane' ti.[10]

---

[1] C^a. *om.* [2] J. °ikakhaṇḍaŋ.

[3] *The Pāli original of Rogers' Burmese text seems to have had* saŋvegajāto hutvā *here; v. p. 65.*

[4] J., B., K. vija°. [5] J., B., K. ār°.

[6] S., B., *a.* tvaŋ. J. tvaŋ etaŋ.

[7] J. rajara°, *and a.* jātan. B. rajobhūtan. S. rajaŋ rajan.

[8] C. C^a. °tva. B. °tvāna. K. vippajahija.

[9] B. *gives in full.*

[10] C. C^a. *om.*

Gāthāpariyosāne Cūḷapanthako saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi, saha paṭisambhidāhi yev' assa[1] tīni piṭakāni āgamiŋsu.[2] So kira pubbe rājā hutvā nagaraŋ padakkhiṇaŋ karonto nalāṭato sede muccante[3] parisuddhena sāṭakena nalāṭaŋ[4] puñchi,[5] sāṭako kiliṭṭho ahosi. So 'imaŋ sarīraŋ nissāya evarūpo parisuddhasāṭako[6] pakatiŋ jahitvā kiliṭṭho jāto "aniccā vata saṅkhārā"' ti aniccasaññaŋ paṭilabhi[7] Tena kāraṇena'ssa rajoharaṇam eva paccayo jāto. Jīvako pi kho Komārabhacco Dasabalassa dakkhiṇodakaŋ upanāmesi. Satthā: 'nanu Jīvaka vihāre bhikkhū atthī' ti hatthena pattaŋ pidahi. Mahāpanthako 'nanu bhante vihāre natthi bhikkhū' ti āha.[8] Satthā 'atthi Jīvakā' ti āha. Jīvako 'tena hi bhaṇe gaccha vihāre bhikkhūnaŋ atthibhāvaŋ vā natthibhāvaŋ vā[9] jānāhī' ti purisaŋ pesesi. Tasmiŋ khaṇe Cūḷapanthako 'mayhaŋ bhātiko "vihāre bhikkhū natthī" ti bhaṇati,[10] vihāre bhikkhūnaŋ atthibhāvaŋ assa pakāsessāmī'[11] ti sakalaŋ ambavanaŋ bhikkhūnaŋ yeva[12] pūresi, ekacce bhikkhū cīvarakammaŋ karonti, ekacce rajanakammaŋ karonti,[13] ekacce sajjhāyaŋ karonti,[14] evaŋ aññamaññaŋ asadisaŋ bhikkhusahassaŋ māpesi. So puriso vihāre bahū bhikkhū[15] disvā nivattitvā 'ayya sakalaŋ[16] ambavanaŋ bhikkhūhi paripuṇṇan' ti Jīvakassa ārocesi. Thero pi kho[17] tatth' eva,

---

[1] Cᵃ. c'ev'assa.
[2] Cᵃ. ag°.
[3] J. muñcante.
[4] J., B., K. nalāṭantaŋ.
[5] J. puñji (*yet one of F.'s MSS. is right*).
[6] J., B., K. °ddho sā°.
[7] B. labhi.
[8] Cᵃ. *om.*
[9] *So* B., K.; B. *also a.* tvañ ñeva.
[10] B. āha.
[11] B. °issāmi.
[12] J. ñeva.
[13] J. K. *om.*
[14] J. *a.* ti.
[15] B. bahuŋ bhikkhuŋ.
[16] Cᵃ. sakala°.
[17] B. *om.*

'Sahassakkhattuŋ attānaŋ nimmiṇitvāna Panthako
nisīd' ambavane ramme yāva kālappavedanā'[1] ti.

Atha Satthā taŋ purisaŋ āha: 'vihāraŋ gantvā "Satthā Cūḷapanthakaŋ nāma pakkosatī" ti vadehī' ti, tena gantvā tathā vutte 'ahaŋ Cūḷapanthako, ahaŋ Cūḷapanthako' ti mukhasahassaŋ uṭṭhahi.[2] Puriso gantvā[3] 'sabbe pi kira bhante Cūḷapanthakā[4] yeva nāmā' ti āha.[5] 'Tena hi gantvā yo paṭhamaŋ[6] "ahaŋ Cūḷapanthako" ti vadati taŋ hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissantī' ti. So tathā akāsi, tāvad eva sahassamattā bhikkhū antaradhāyiŋsu. Thero gatena[7] purisena saddhiŋ agamāsi. Satthā bhattakiccapariyosāne Jīvakaŋ āmantesi: 'Jīvaka Cūḷapanthakassa pattaŋ gaṇha,[8] ayaŋ te anumodanaŋ karissatī' ti, Jīvako tathā akāsi. Thero sīhanādaŋ nadanto taruṇasīho viya tīṇi piṭakāni paṭisaṅkhobhetvā[9] anumodanaŋ akāsi. Satthā uṭṭhāyâsanā bhikkhusaṅghaparivuto[10] vihāraŋ gantvā[11] bhikkhūhi vatte dassite[12] gandhakuṭipamukhe ṭhatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādaŋ datvā kammaṭṭhānaŋ kathetvā bhikkhusaṅghaŋ uyyojetvā[13] surabhigandhavāsavāsitaŋ[14] gandhakuṭiŋ pavisitvā dakkhiṇena passena sīhaseyyaŋ upagato. Atha sāyaṇhasamaye bhikkhū ito c'ito ca[15] samosaritvā rattakambalasāṇiŋ[16] parikkhipanto[17]

---

1 B. °sanā.
2 B. °iŋsu. B., K., *a.* so.
3 K. punâgantvā.
4 Cᵃ. °kaŋ. B. °ko.
5 K. *a.* Bhagavā.
6 J., B., K. *after* ti.
7 B. pi tena. K. va tena.
8 B. gaṇhāhi.
9 J., B., K. tīhi Piṭakehi saṅ°.
10 J. °parivāro.
11 Cᵃ. āg°.
12 B., K., *a.* uṭṭhāyâsanā.
13 K. *om.* bhi° uyy°.
14 J. *om.* °vāsa.
15 B. K. *om.*
16 K. °sāṇiyā.
17 B. K. °ento.

viya nisīditvā Satthu guṇakathaŋ ārabhiŋsu: 'āvuso Mahāpanthako Cūḷapanthakassa ajjhāsayaŋ ajānanto "catūhi māsehi ekaŋ gāthaŋ uggaṇhituŋ[1] na sakkoti dandho ayan" ti vihārā nikkaḍḍhi, Sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya[2] ekasmiŋ yeva[3] antarabhatte[4] saha paṭisambhidāhi[5] arahattaŋ adāsi, tīṇi piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni, aho Buddhānaŋ nāma balaŋ[6] mahantan' ti. Atha Bhagavā dhammasabhāyaŋ imaŋ kathāpavattiŋ ñatvā, 'ajja mayā gantuŋ vaṭṭatī' ti Buddhaseyyāya uṭṭhāya[7] surattadupaṭṭaŋ[8] nivāsetvā vijjullataŋ[9] viya kāyabandhanaŋ bandhitvā rattakambalasadisaŋ sugatamahācīvaraŋ[10] pārupitvā surabhigandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasīhavikkantavilāsena[11] anantāya Buddhalīḷhāya dhammasabhaŋ[12] gantvā alaṅkatamaṇḍalamajjhe[13] supaññattavarabuddhâsanaŋ[14] abhiruyha chabbaṇṇabuddharaŋsiyo[15] vissajjento[16] aṇṇavakucchiŋ khobhayamāno[17] Yugandharamatthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammāsambuddhe pana āgatamatte pana[18] bhikkhusaṅgho kathaŋ paṭicchinditvā[19] tuṇhī ahosi. Satthā mudukena metta-

---

1 J. ga°. B. uggaṇhitvā. K. gaṇhāpetuŋ.
2 B. °dhammatāya.
3 J., B., K. yev' assa.
4 K. Cª. antarā°.
5 J. °dāya.
6 J., B., K. balan nāma.
7 K. Cª. vu°.
8 B. paṭṭaŋ.
9 J. B. °atā.
10 K. °paŋsukūlacīvaraŋ.
11 B. °vāraṇo viya sīhavijambhita°.
12 J. °ayaŋ.
13 Cª. maṇḍalamālamajjhesu. J. °maṇḍapa°. B. °maṇḍasālāya majjhe.
14 K. °pavara°.
15 S. °varabu°. Cª. °rasmiyo.
16 B. K. °anto.
17 J. obhāsayamāno. B. *a.* viya.
18 B. K. *om.*
19 J., B., K. pacch°.

cittena parisaŋ oloketvā, 'ayaŋ parisā ativiya sobhati ekassa pi hatthakukkuccaŋ vā pādakukkuccaŋ vā[1] ukkāsitasaddo vā khipitasaddo vā[2] natthi, sabbe p' ime Buddhagāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā, mayi āyukappam pī akathetvā nisinne[3] paṭhamaŋ kathaŋ samuṭṭhāpetvā na kathessanti, kathāsamuṭṭhāpanavattaŋ nāma mayā va jānitabbaŋ, aham eva paṭhamaŋ kathessāmī' ti madhurena brahmassarena bhikkhū āmantetvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo[4] antarā kathā[5] vippakatā'[6] ti pucchitvā,[7] 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave Cūḷapanthako idan' eva dandho, pubbe pi dandho va,[8] na keval' assâhaŋ[9] idān' eva avassayo jāto, pubbe pi avassayo ahosi c'eva,[10] pubbe ca panâhaŋ imaŋ lokiyakuṭumbassa sāmikaŋ akāsiŋ,[11] idāni lokuttarakuṭumbassā'[12] ti vatvā Satthā[13] vitthārato sotukāmehi bhikkhūhi yācito[14] atītaŋ āhari:

'Atīte[15] Bārāṇasīnagaravāsī eko māṇavo Takkasilaŋ gantvā sippaŋ uggahaṇatthāya[16] disāpāmokkhassa ācariyassa[17] dhammantevāsiko hutvā pañcannaŋ māṇavakasatānaŋ antare ativiya ācariyassa upakārako[18] ahosi, pādaparikammâdīni sabbakiccāni karoti, dandhatāya pana kiñci uggaṇhituŋ na sakkoti. Ācariyo 'ayaŋ mama bahûpakāro, sikkhāpessāmi nan' ti vāyamanto[19] kiñci sikkhā-

---

[1] Cᵃ. *om.* pā° vā.
[2] C. Cᵃ. *om.* khi °vā.
[3] K. *a.* kacci.
[4] B. kho.
[5] B. Cᵃ. antarakathā.
[6] Cᵃ. *om.*
[7] J. āha.
[8] B. K. yeva.
[9] B., K., S. °ñcassâhaŋ. B. *a.* Cūḷapanthakassa.
[10] B. K. yeva.
[11] B. K. °si.
[12] B., K., *a.* sāmikan.
[13] Cᵃ. *a.* tam atthaŋ.
[14] Cᵃ. B. āyācito.
[15] K., B., *a.* bhikkhave.
[16] K., B., S. sippugga.
[17] B. *a.* santike.
[18] K. upakāro.
[19] Cᵃ. *a.* pi.

petuŋ na sakkoti. So ciraŋ vasitvā ekaŋ gātham[1] pi uggaṇhituŋ asakkonto ukkaṇṭhitvā 'gamissāmī' ti ācariyaŋ āpucchi.[2] Ācariyo cintesi: 'ayaŋ mayhaŋ upakārako[3] paṇḍitabhāvaŋ assa paccāsiŋsāmi,[4] na pana kātuŋ sakkomi, avassaŋ mayā imassa paccupakāro kātabbo, ekam assa mantaŋ bandhitvā dassāmī' ti. So taŋ araññaŋ netvā, 'Ghaṭṭesi, ghaṭṭesi, kiŋkāraṇā ghaṭṭesi, aham pi taŋ jānāmī' ti imaŋ mantaŋ bandhitvā uggaṇhāpento anekasatakkhattuŋ parivattāpetvā,[5] 'paññāyati te' ti pucchitvā, 'āma paññāyatī' ti vutte, 'dandhena[6] nāma vāyāmaŋ katvā paguṇaŋ kataŋ sippaŋ na palāyatī' ti cintetvā,[7] maggaparibbayaŋ datvā, 'gaccha imaŋ mantaŋ nissāya jīvissasi, apalāyanatthāya pan' assa niccaŋ sajjhāyaŋ kareyyāsī'[8] ti vatvā taŋ[9] uyyojesi. Ath' assa Bārāṇasiyaŋ pattakāle[10] 'putto me sippaŋ sikkhitvā āgato' ti mātā mahāsakkārasammānam akāsi.

Tadā Bārāṇasirājā 'atthi nu kho me kāyakammâdīsu koci doso' ti paccavekkhanto attano[11] aruccanakaŋ[12] kiñci kammaŋ adisvā, 'attano vajjaŋ nāma attano na paññāyati, paresaŋ paññāyati, nagaraŋ[13] pariganhissāmī' ti cintetvā sāyaŋ aññātakavesena nikkhamitvā, 'sāyamāsaŋ bhuñjitvā nisinnamanussānaŋ katthāsallāpo nāma nānappakārako hoti,[14] sacāhaŋ[15] adhammena rajjaŋ kāremi[16] "pāpena adhammikaraññā[17] daṇḍabaliādīhi[18] hat' amhā" ti vakkhanti, sace dhammena[19] kāremi "dīghâyuko no hotu

---

[1] C^a., B., K. ekagātham. [2] C^a. pucchi.
[3] K. upakāro. [4] B. °sīsāmi.
[5] B. °ttetvā. [6] B. dandho.
[7] K. ācikkhitvā. [8] B. kār°.
[9] S. *om.* [10] B. K. sampatta°.
[11] B. *om.*
[12] B. ananucchavikaŋ. [13] K. nāgarānaŋ.
[14] B. ahosi. [15] K. sace 'haŋ.
[16] B. kāressāmi.
[17] B. K. adhammikena raññā. [18] K. °āṇādīhi.
[19] B. *a* rajjaŋ.

rājā" ti ādīni vatvā mama guṇaŋ kathessantī' ti tesaŋ tesaŋ gehānaŋ bhittianusārena vicari.[1] Tasmiŋ khaṇe ummaggacorā[2] dvinnaŋ gehānaŋ antare ummaggaŋ bhindanti ekaummaggen' eva dve gehāni[3] pavisanatthāya.[4] Rājā te disvā gehacchāyāya aṭṭhāsi. Tesaŋ ummaggaŋ bhinditvā gehaŋ pavisitvā bhaṇḍānaŋ[5] olokanakāle[6] māṇavo pabujjhitvā taŋ mantaŋ sajjhāyanto[7] 'ghaṭṭesi ghaṭṭesi kiŋkāraṇā ghaṭṭesi, aham pi taŋ jānāmi jānāmī'[8] ti āha. Te taŋ sutvā 'iminā kira 'mhā[9] ñātā, idāni no nāsessatī' ti nivatthavatthāni pi chaḍḍetvā bhītā sammukhasammukhaṭṭhānena[10] palāyiŋsu. Rājā te palāyante disvā itarassa mantaŋ[11] sajjhāyanasaddaŋ sutvā[12] nagaraŋ pariganhitvā nivesanaŋ pāvisi.[13] Vibhātāya pana rattiyā pāto va[14] ekaŋ purisaŋ pakkositvā,[15] 'gaccha bhaṇe, asukavīthiyaŋ nāma yasmiŋ gehe[16] ummaggo bhinno, tattha Takkasilato sippaŋ uggaṇhitvā āgatamāṇavo atthi, taŋ ānehī' ti. So gantvā 'rājā taŋ pakkosatī' ti vatvā māṇavaŋ ānesi. Atha naŋ rājā āha: 'tvaŋ tāta Takkasilato sippaŋ uggaṇhitvā āgatamāṇavo' ti. 'Āma devā' ti. 'Amhākaŋ pi taŋ sippaŋ dehī' ti. 'Sādhu deva, samâsane[17] nisīditvā gaṇhā'[18] ti.[19] Rājā tathā katvā[20] mantaŋ gahetvā, 'ayan

---

1 B. K. vicarati.
2 B. K. umaṅga°.
3 Cᵃ. gehā.
4 B. *a.* umaṅgaŋ khaṇanti.
5 B. K. bhandakaŋ.
6 B. olokita°.
7 K. sajjhāyaŋ karonto.
8 Cᵃ., B., K. *om one.*
9 B. amhākaŋ.
10 B. K. °n' eva.
11 K. *a.* sajjhāyantassa.
12 B. *a.* gehañ ñeva vavatthāpetvā.
13 K., B., *a.* so.
14 B. K. v'.
15 K. *a.* āha.
16 K. asukasmiŋ nāma gehe.
17 B., K., S. samānâsane.
18 B. gaṇhāhi.
19 K. *a.* atha.
20 K. *a.* taŋ.

te ācariyabhāgo' ti sahassaŋ adāsi. Tadā senāpati rañño kappakaŋ āha: 'kadā rañño massuŋ karissasī'[1] ti. 'Sve vā pare[2] vā' ti. So tassa sahassaŋ datvā, 'kiccan te[3] atthī' ti vatvā, 'kiŋ sāmī' ti vutte, 'rañño massukammaŋ[4] karonto viya hutvā khuraŋ ativiya pahaŋsitvā,[5] galanāḷiŋ chinda[6]; tvaŋ senāpati bhavissasi ahaŋ rājā' ti. So 'sādhū' ti sampaṭicchi.[7] Rañño massukaraṇadivase gandhodakena massuŋ temetvā khuraŋ pahaŋsitvā naḷātante gahetvā, 'khuro thokaŋ kuṇṭhâkāro,[8] ekappahārena va galanāḷiŋ chindituŋ vaṭṭatī' ti puna ekamantaŋ ṭhatvā khuraŋ pahaŋsi.[9] Tasmiŋ khaṇe rājā attano mantaŋ saritvā sajjhāyaŋ karonto, 'ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiŋkāraṇā ghaṭṭesi, aham pi taŋ jānāmi jānāmī' ti āha. Nahāpitassa[10] nalāṭato sedā mucciŋsu, 'so jānāt' imaŋ[11] kāraṇaŋ rājā' ti, bhīto khuraŋ bhūmiyaŋ khipitvā pādamūle urena nipajji. Rājāno nāma chekā honti, tena taŋ[12] evam āha: 'are duṭṭha nahāpita "na naŋ rājā jānātī" ti saññaŋ karosī' ti.[13] 'Abhayaŋ me dehi devā' ti. 'Hotu mā bhāyi, kathehī' ti. 'Senāpati me deva sahassaŋ datvā "rañño massuŋ karonto viya galanāḷiŋ chinda,[14] ahaŋ rājā hutvā taŋ senāpatiŋ karissāmī" ti āhā' ti. Rājā[15] 'ācariyaŋ me nissāya jīvitaŋ[16] laddhan' ti cintetvā, senā-

---

[1] C. C[a]. °tī.
[2] B. parasuve. K. parasve.
[3] S. me. B. K. no.
[4] C. °kamma. K. B. massuŋ karonto.
[5] *Childers suggests that it may be a desiderative from* han + pra. *But* B. ghaŋsitvā *al. Hence*=ghṛṣ + pra.
[6] C. *corr.* chindayi.
[7] B. K. °itvā.
[8] B. kuṇṭhadhāro.
[9] B. ghaŋsi.
[10] B. nhā. K. ṇhā°, *as al. in forms from* snā.
[11] K. B. mama.
[12] K. naŋ.
[13] K., B., *a.* saŋtajjesi so.
[14] K. *a.* tasmiŋ mate.
[15] K. *a.* taŋ sutvā.
[16] C[a]. *a.* me.

patiŋ pakkositvā[1] 'ambho senāpati kiŋ nāma tayā mama santikā na laddhaŋ, idāni taŋ daṭṭhuŋ na sakkomi, mama raṭṭhā nikkhamā' ti[2] raṭṭhā pabbājetvā, ācariyaŋ pakkosāpetvā, 'ācariya taŋ nissāya jīvitaŋ laddhan' ti vatvā mahantaŋ sakkāraŋ karitvā tassa senāpatiṭṭhānaŋ adāsi.

So tadā Cūḷapanthako ahosi, Satthā disāpāmokkhâcariyo' ti,[3] tasmā idaŋ atītaŋ āharitvā, 'evaŋ bhikkhave pubbe pi Cūḷapanthako dandho yeva ahosi, tadâpi' ssâhaŋ avassayo hutvā taŋ lokiyakuṭumbe patiṭṭhāpesiŋ' ti vatvā, pun' ekadivasaŋ 'aho Satthā Cūḷapanthakassa avassayo jāto' ti kathāya samuṭṭhitāya Cūḷakaseṭṭhijātake[4] atītavatthuŋ kathetvā,

> Appakena pi[5] medhāvī pābhatena vicakkhaṇo
> samuṭṭhāpeti attānaŋ aṇuŋ aggiŋ va sandhaman '[6] ti,

Gāthaŋ[7] vatvā, 'na bhikkhave idān' evâhaŋ imassa avassayo jāto, pubbe pi avassayo ahosim[8] eva, pubbe panâhaŋ imaŋ lokiyakuṭumbassa sāmikaŋ akāsiŋ,[9] idāni lokuttarakuṭumbassa; tadā hi[10] Cūḷantevāsī[11] Cūḷapanthako ahosi Cūḷaseṭṭhī pana[12] aham evā' ti jātakaŋ samodhānesi.

Pun' ekadivasaŋ dhammasabhāyaŋ[13] kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ 'āvuso Cūḷapanthako catūhi māsehi catuppadaŋ gāthaŋ gahetuŋ asakkonto pi viriyaŋ anossajjitvā va mahante[14]

---

[1] K. B. °āpetvā.
[2] B. K. nikkhamāhī ti. K. *a.* vatvā.
[3] B. K. *om.* K. Satthā *for* tasmā.
[4] B. K. Cūḷase°.
[5] B. °nâpi.
[6] J. santhaman.
[7] F. J., I. 122.
[8] B. K. ahosi yeva.
[9] B. K. akāsi.
[10] B. K. pi.
[11] K. Cūḷakantevāsiko.
[12] K. *a.* paṇḍito byatto nakkhattakovido.
[13] K. *a.* bhikkhū.
[14] B. K. arahatte.

patiṭṭhito idāni lokuttaradhammakuṭumbassa sāmiko jāto' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave mama sāsane āraddhaviriyo bhikkhu lokuttaradhammasāmiko[1] yevā' ti vatvā imaŋ gatham āha:

25. 'Uṭṭhānen' appamādena saññamena damena ca
dīpaŋ kayirātha medhāvī yaŋ ogho nâbhikīratī' ti.

Tattha 'dīpaŋ kayirāthā' ti viriyasaṅkhātena 'uṭṭhānena' satiyā avippavāsasaṅkhātena[2] 'appamādena' catupārisuddhisīlasaṅkhātena 'saŋyamena' indriya-'damena cā' ti imehi kāraṇabhūtehi catūhi dhammehi dhammojapaññāya samannāgato 'medhāvī' imasmiŋ atidullabhapatiṭṭhitāya[3] atigambhīre[4] saŋsārasāgare attano patiṭṭhābhūtaŋ[5] arahattaphalaŋ 'dīpaŋ kayirātha' kareyya kātuŋ sakkuṇeyyā' ti attho; kīdisaŋ? 'yaŋ ogho nâbhikīrati'[6] yaŋ catubbidho pi kilesogho[7] abhikirituŋ viddhaŋsetuŋ[8] na sakkoti, na hi sakkā ara hattaŋ oghena vikiritun[9] ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, evaŋ desanā sampattaparisāya sātthikā jātā ti.

Cūḷapanthakattherassa vatthuŋ.[10]

---

[1] K. B. °dhammassa sā°.
[2] S. B. vāsākārasaṅkhātena. K. °vāsakāraṇa°.
[3] F. S. ativiya du°.
[4] F. ativiya ga°. K. °ra°.
[5] C. Cᵃ. °ṭṭhāya°. B. K. °ṭṭhāna°.
[6] B., K., *a.* ti.
[7] B. kileso ogho.
[8] F. *om.*
[9] B. atikir°.
[10] K. B. vatthu, *and a.* tatīyaŋ.

4. BĀLANAKKHATTAGHUṬṬHA-VATTHU.

'Pamādam anuyuñjantī' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Bālanakkhattaŋ[1] ārabbha kathesi.

Ekasmiŋ hi[2] samaye Sāvatthiyaŋ Bālanakkhattaŋ nāma ghuṭṭhaŋ,[3] tasmiŋ nakkhatte bāladummedhajanā[4] chārikāya c'eva gomayena ca sarīraŋ makkhetvā sattâhaŋ asabbhaŋ[5] bhaṇanto[6] vicaranti; tasmiŋ[7] ñātisuhajje[8] vā pabbajitaŋ vā disvā lajjanto nāma natthi, dvāre ṭhatvā asabbhaŋ[9] bhaṇanti, manussā tesaŋ asabbhaŋ sotuŋ asakkontā yathābalaŋ aḍḍhaŋ vā[10] kahāpaṇaŋ vā pesenti; te tesaŋ[11] ghare[12] laddhaŋ laddhaŋ gahetvā pakkamanti. Tadā pana Sāvatthiyaŋ pañcakoṭimattā ariyasāvakā,[13] te Satthu santikaŋ[14] pesayiŋsu: 'bhagavā bhante sattâhaŋ bhikkhusaṅghena saddhiŋ nagaraŋ apavisitvā vihāre yeva hotū' ti. Taŋ ca pana sattâhaŋ bhikkhusaṅghassa vihāre yeva yāgubhattâdīni sampādetvā[15] sayam pi gehā na nikkhamiŋsu.[16] Nakkhatte pana pariyosite aṭṭhame pana divase buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ nimantetvā nagaraŋ pavesetvā mahādānaŋ datvā[17] ekamantaŋ nisinnā, 'bhante atidukkhena no[18] satta divasā atikkantā[19] bālānaŋ asabbhānaŋ[20] suṇantā-

---

[1] F. °ttaghuṭṭaŋ.
[2] K. *a.* kira.
[3] B. K. saŋghu°.
[4] B. K. dummedhino janā.
[5] K. asabbhavācaŋ.
[6] K. B. °ntā.
[7] B. K. kiñci.
[8] K. ñātī vā su°.
[9] B. K. °āni.
[10] B., K., *a.* pādaŋ vā.
[11] C[a]. *rep.*
[12] K. gharadvāre. S. dvāre.
[13] B. *a.* vasanti. K. *a.* honti.
[14] B. K. sāsanaŋ.
[15] B. *a.* pahiṇiŋsu.
[16] B. *a.* te.
[17] K. *a.* te ariyasāvakā.
[18] C[a]. *om.*
[19] K. B. °sāni °tāni.
[20] K. B. °āni.

naŋ kaṇṇā bhijjanâkārappattā[1] honti, koci kassaci na lajjati, tena mayaŋ tumhākaŋ antonagaraŋ pavisituŋ na damha,[2] mayam pi gehato na nikkhamimhā'[3] ti āhaŋsu. Satthā tesaŋ kathaŋ sutvā 'bālānaŋ dummedhānaŋ kiriyā nāma evarūpā hoti,[4] medhāvino pana dhanasāraŋ viya appamādaŋ rakkhitvā amatamahānibbāṇasampattiŋ pāpuṇantī' vatvā, imā[5] gāthā abhāsi:

26. 'Pamādam anuyuñjanti bālā dummedhino janā
appamādañ ca medhāvī dhanaŋ seṭṭhaŋ va rakkhati.[6]

27. 'Mā pamādaŋ anuyuñjetha mā kāmaratisanthavaŋ
appamatto hi jhāyanto pappoti vipulaŋ sukhan' ti.

Tattha 'bālā' ti ballena[7] samannāgatā idhalokaparalokatthaŋ ajānantā. 'Dummedhino' ti nippaññā te pamāde ādīnavaŋ apassantā 'pamādaŋ anuyuñjanti' pavattenti pamādena kālaŋ vītināmenti. 'Medhāvī' ti dhammojapaññāya samannāgato pana paṇḍito kulavaŋsâgataŋ 'seṭṭhaŋ' uttamaŋ sattaratanadhanaŋ viya 'appamādaŋ rakkhati,' yathā hi 'uttamaŋ dhanaŋ nissāya kāmaguṇasampattiŋ pāpuṇissāma puttadāraŋ posissāma[8] paralokagamanamaggaŋ sodhemā'[9] ti dhane ānisaŋsaŋ passantā taŋ rakkhanti, evaŋ paṇḍito pi 'appamatto paṭhama-

---

[1] K. *a.* viya.
[2] K. B. damhā. S. nâdamha.
[3] C[a]. °amhā.
[4] K. B. honti.
[5] K. *a.* dve.
[6] C[a]. °tī.
[7] F., K., B. bālena. S. bāllena.
[8] C[a]. °essāma.
[9] B. K. sodhessāmā.

jjhānâdīni paṭilabhati[1] maggaphalāni[2] pāpuṇāti[3] tisso vijjā cha abhiññā sampādetī'[4] ti appamāde ānisaŋsaŋ passanto dhanaŋ seṭṭhaŋ va[5] appamādaŋ rakkhatī' ti attho. 'Mā[6] pamādan' ti tasmā tumhe mā pamādam anuyuñjetha mā pamādena kālaŋ vītināmayittha.[7] 'Kāmaratisanthavan' ti vatthukāmakilesakāmesu ratisaṅkhātaŋ taṇhāsanthavaŋ pi mā anuyuñjetha ma cintayittha[8] mā paṭilabhittha. 'Appamatto hī' ti upaṭṭhitasatitāya hi appamatto hi 'jhāyanto' puggalo 'vipulaŋ' uḷāraŋ nibbāṇa-'sukhaŋ' pāpuṇātī ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Bālanakkhattaghuṭṭhavatthu.[9]

---

5. Mahākassapatthera-vatthu.

'Pamādaŋ appamādenā' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Mahākassapattheraŋ ārabbha kathesi.

Ekasmiŋ hi divase[10] thero Pipphaliguhāyaŋ viharanto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaŋ[11] piṇḍapātapaṭikkanto[12] ālokaŋ vaḍḍhetva pamatte ca[13] appamatte[14] ca udakapaṭhavipabbatâdisu cavanake uppajjanake satte dibbena cakkhunā olokento nisīdi. Satthā Jetavane nisinno

---

[1] B. °issati.
[2] B. K. °âdīni.
[3] B. °issāmi.
[4] B. °ssāmī.
[5] K. viya.
[6] C. Cª. *om.*
[7] K., B., *a.* mā.
[8] F. vidittha. B. K. vindatha.
[9] B. °saṅghu°. C. °kkhattaŋ ghu°. Cª. vatthuŋ. B. *a.* catutthaŋ.
[10] Cª. *corr.* samaye.
[11] F. *om.* pi° ca° pa°.
[12] K. piṇḍāya pātaŋ pa°.
[13] F. va *bis.*
[14] F. °tto.

va, 'kena nu kho vihārena ajja mama putto Kassapo viharatī' ti dibbena cakkhunā upadhārento, 'sattānaŋ cutūpapātaŋ olokento viharatī' ti ñatvā, 'sattānaŋ cutūpapāto nāma buddhañāṇena pi aparicchinno, mātukucchiyaŋ paṭisandhiŋ gahetvā mātāpitaro ajānāpetvā cavanakasattānaŋ paricchedaŋ kātuŋ na sakkā, te jānituŋ tava[1] avisayo Kassapa, appamattako tava visayo, sabbaso pana cavante ca uppajjante ca jānituŋ passituŋ[2] buddhānam eva visayo' ti vatvā obhāsaŋ pharitvā sammukhe nisinno viya hutvā imaŋ gātham āha:

28. 'Pamādam appamādena yadā nudati paṇḍito
paññāpāsādam āruyha asoko sokiniŋ pajaŋ
pabbataṭṭho va bhummaṭṭhe dhīro bāle avekkhatī' ti.

Tattha 'nudatī' ti yathā nāma pokkharaṇiŋ pavisantaŋ[3] navodakaŋ purāṇodakaŋ saŋkhobhetvā tass' okāsam adatvā taŋ attano matthakamatthakena palāyantaŋ nudati nīharati,[4] evaŋ eva paṇḍito appamādalakkhaṇaŋ brūhento pamādass' okāsaŋ adatvā yathā[5] appamādavegena taŋ[6] nudati nīharati, atha so paṇuṇṇapamādo[7] accuggataṭṭhena[8] parisuddhaŋ dibbacakkhuŋ saṅkhātaŋ paññāpāsādaŋ[9] tassa[10] anucchavikaŋ paṭipadaŋ pūrento tāya paṭipadāya nisseniyā pāsādaŋ viya āruyha pahīnasokasallatāya '**asoko**' appahīnasokasallatāya '**sokiniŋ pajaŋ**' sattakāyañ[11] cavamānañ ca uppajjamānañ ca dibbacakkhunā[12] '**avekkhati**' passati, yathā kiŋ?

---

[1] Cᵃ. *a.* ca. [2] K. *om.*
[3] C. Cᵃ. °tanaŋ. [4] F. nudatīti ha°.
[5] F. *om.* [6] F. *om.*
[7] F. Cᵃ. panuṇṇa°. B. K. panuda°
[8] F. ṭṭhāne. [9] F. paññāya pā°.
[10] K. āruyha. [11] B. K. °nikāyaŋ.
[12] C. Cᵃ. dibbena ca°.

'pabbataṭṭho va bhummaṭṭhe'[1] pabbatamuddhani ṭhito bhūmiyaŋ ṭhite uparipāsāde vā pana[2] ṭhito[3] pāsādapariveṇe akicchena avekkhati, tathā so[4] pi dhīro paṇḍito mahākhīṇâsavo asamucchinnavaṭṭabīje[5] 'bāle' cavante ca uppajjante ca avekkhatī ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotâpattiphalâdīni sacchikiriŋsū ti.

Mahākassapattherassa vatthu.[6]

---

6. DVESAHĀYAKABHIKKHŪNAŊ-VATTHU.

'Appamatto pamattesū' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto dve sahāyake bhikkhū ārabbha kathesi.

Te kira Satthu santike kammaṭṭhānaŋ gahetvā āraññakavihāraŋ[7] pavisiŋsu. Tesu eko[8] kālass'[9] eva dārūṇi āharitvā āngārakapallaŋ sajjetvā daharasāmaṇerehi saddhiŋ sallapanto paṭhamaŋ yāmaŋ[10] nisīdati. Eko àppamatto samaṇadhammaŋ karonto itaraŋ ovadati: 'āvuso mā evaŋ kari, pamattassa[11] cattāro apāyā sayanigharasadisā,[12] buddhā nāma sāṭheyyena ārādhetuŋ na sakkā' ti. So[13] tass' ovādaŋ asuṇāti,[14] itaro 'nâyaŋ vacanakkhamo' ti taŋ apaṭṭhapetvā[15] appamatto samaṇadhammam akāsi.

---

[1] K. *a.* ti. [2] K. *om.*
[3] C^a. *a.* vā. [4] F. yo.
[5] F., C., C^a. asamucchinne va°.
[6] C^a. °ravatthuŋ. B. K. °ravatthu pañcamaŋ.
[7] K. °ika°. [8] B. *a.* kira.
[9] K. sakalass'. [10] B. *a.* visibbamāno.
[11] B., K., *a.* hi.
[12] B. sakaghara°. K. sayanaghara°.
[13] K. *a.* alaso bhikkhu.
[14] K., B., S. na su°. K. *a.* angārakappale visibbetvā.
[15] B. avatvā.

Alasatthero pi paṭhamayāme visīvetvā[1] itarassa caṅkamitvā gabbhaŋ paviṭṭhakāle pavisitvā, 'mahākusīta[2] nipajjitvā sayanatthāya araññaŋ paviṭṭho 'si, kiŋ buddhānaŋ santike kammaṭṭhānaŋ gahetvā uṭṭhāya samaṇadhammaŋ kātuŋ na[3] vattatī' ti vatvā attano vasanaṭṭhānaŋ pavisitvā nipajja[4] supati. Itaro pi[5] majjhimayāme vissamitvā pacchimayāme paccuṭṭhāya samaṇadhammaŋ karoti, so evaŋ appamatto viharanto na cirass' eva saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi. Itaro pamāden' eva[6] vītināmesi. Te vutthavassā Satthu santikaŋ gantvā[7] vanditvā[8] ekamantaŋ nisīdiŋsu. Satthā tehi saddhiŋ paṭisanthāraŋ katvā 'kacci[9] appamattā samaṇadhammaŋ karittha, kacci vo pabbajitakiccaŋ matthakaŋ pattan' ti pucchi. Pamatto bhikkhu āha: 'kuto bhante etassa appamādo, gatakālato paṭṭhāya nipajjitvā[10] niddāyanto vītināmesī' ti.[11] 'Tvaŋ pana bhikkhū' ti. 'Ahaŋ bhante kālass' eva dārūni āharitvā aṅgārakapallaŋ[12] sajjetvā paṭhamayāmaŋ[13] visīvento nisīditvā aniddāyanto va[14] vītināmemī'[15] ti. Atha naŋ Satthā 'tvaŋ pamatto vītināmetvā "appamatto' mhī" ti vadasi, appamattaŋ pana pamattaŋ karosi,[16] tvaŋ mama

---

[1] B. K. visibb°.
[2] B. *a.* tvaŋ. K. taŋ.
[3] B. *om.*
[4] S., C[a]., K., B. °jjitvā.
[5] K. *a.* viriyasampanno. K., B., *a.* paṭhamayāme caṅkamitvā.
[6] B. *a.* kālaŋ.
[7] K., B., *a.* Satthāraŋ.
[8] C[a]. *om.*
[9] K., B., *a.* bhikkhave.
[10] K. *a.* kālaŋ. B. *a. after* ni.°
[11] B., K., *a.* kiŋ.
[12] C[a]. aṅgāri°.
[13] B. °yāme.
[14] K., B., *a.* kālaŋ, *al.*
[15] B. K. °esin.
[16] C[a]. kāresi.

puttassa santike javacchinno dubbalasso viya, eso pana tava santike sīghajavasso viyā' ti vatvā imaŋ gātham āha:

29. 'Appamatto pamattesu suttesu bahujāgaro
abalassaŋ va sīghasso hitvā yāti sumed-
haso' ti.

Tattha 'appamatto' ti sativepullapattatāya[1] appamādasampanno khīṇâsavo 'pamattesū' ti sativossagge ṭhitesu sattesu. 'Suttesū' ti satijāgariyâbhāvena[2] sabbiriyāpathesu niddāyantesu yeva.[3] 'Bahujāgaro' ti mahante sativepulle jāgariye ṭhito. 'Abalassaŋ vā' ti kuṇṭhapādaŋ chinnajavaŋ dubbalassaŋ sīghajavo[4] sindhavâjānīyo viya. 'Sumedhaso' ti uttamapañño tathārūpaŋ puggalaŋ āgamena pi adhigamena pi 'hitvā yāti,' mandapaññasmiŋ hi ekaŋ[5] suttaŋ gahetuŋ vāyamante yeva sumedhaso ekaŋ vaggaŋ gaṇhāti evaŋ tāva āgamena hitvā[6] yāti, mandapaññe[7] pana raṭṭiṭṭhānadivāṭṭhānâdīni[8] kātuŋ vāyamante yeva kammaṭṭhānaŋ uggahetvā sajjhāyante yeva ca[9] sumedhaso pubbabhāge pi parena kataŋ rattiṭṭhānadivāṭṭhānaŋ[10] pavisitvā[11] kammaṭṭhānaŋ sammasanto sabbakilese khepetvā nava lokuttaradhamme hattha-

---

1 C^a. *om.* sati.
2 C. *om.* sati. B. K. °jāgarâbh°.
3 B. K. *om.*
4 C^a. °java°.
5 C^a. eka°.
6 F. *om.*
7 K. B. °ñño, *with* °nto *bis infra.*
8 K. B. °āni.
9 K. B. *om.* C^a. *a.* tu.
10 F., B., K. °ṭṭhānaŋ vā di° vā. (F. *om.* vā vā.)
11 K. *a.* katvā.

gate[1] karoti, evaŋ adhigamena[2] hitvā yāti, vaṭṭapadaŋ jahitvā[3] chaḍḍetvā vaṭṭato nissaranto yāti yevā ti.[4]

Gāthāpariyosāne bahū sotâpattiphalâdīni pāpuṇiŋsū ti.

Pamattaappamattadvesahāyakabhikkhūnaŋ vatthu.[5]

---

7. Mahālipañha-vatthu.

'Appamādena Maghavā' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Vesāliyaŋ upanissāya[6] kūtâgārasālāyaŋ viharanto Sakkaŋ devarājānaŋ ārabbha kathesi.

Vesāliyaŋ hi[7] Mahālī nāma Licchavi,[8] so Tathāgatassa Sakkapañhasuttantadesanaŋ[9] sutvā, 'Sammāsambuddho Sakkassa[10] sampattiŋ mahatiŋ katvā kathesi, disvā nu kho[11] udāhu adisvā, jānāti nu kho Sakkaŋ udāhu no' ti, 'pucchissāmi nan' ti cintetvā,[12] atha kho Mahāli Licchavi yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaŋ abhivādetvā ekamantaŋ nisīdi, ekamantaŋ nisinno kho Mahāli Licchavi Bhagavantaŋ etad avoca: 'diṭṭho[13] bhante Bhagavatā Sakko devānam indo' ti. 'Diṭṭho kho

---

[1] F. hatthaŋgate.

[2] C. °gamanaŋ.

[3] F. vaddhe pana taŋ hitvā. B. vaṭṭe pana naŋ. K. vaṭṭe pana taŋ mandapaññaŋ.

[4] K. *om.* yevā ti.

[5] C[a]. B. °kkhuvatthuŋ. K. dvesahāyakabhikkhuvatthu. B. *a.* chaṭṭhaŋ.

[6] F. ni°.

[7] B. *a.* kira.

[8] B. Licchavī, *al.* K. *a.* vasati.

[9] *Cf.* Saŋyutta *ed.* Feer: Sakkasaŋyutta, Dutiyo Vaggo, *p.* 228 *of Vol. I.*

[10] B. Sakka°.

[11] C. C[a]. *om.* B., K., *a.* kathesi.

[12] K. cintesi.

[13] Sa. *a.* no. K. *a.* kho.

me Mahāli Sakko devānam indo' ti. 'So hi nūna bhante Sakkapaṭirūpako bhavissati, duddaso hi bhante Sakko devānam indo' ti. 'Sakkaŋ câhaŋ[1] Mahāli pajānāmi[2] Sakkakaraṇe ca dhamme yesañ ca[3] dhammānaŋ samādinnattā Sakko Sakkattaŋ ajjhagā[4] pajānāmi. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno Magho nāma māṇavo[5] ahosi, tasmā 'Maghavā' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno pure pure[6] dānam adāsi tasmā 'Purindado'[7] ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno sakkaccaŋ dānaŋ adāsi tasmā. 'Sakko' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno āvasatham adāsi tasmā 'Vāsavo' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo sahassam pi atthaŋ muhuttena cintesi tasmā 'Sahassakkho'[8] ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa Sujātā[9] nāma asurakaññā pajāpati, tasmā 'Sujampatī' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo devānaŋ. Tāvatiŋsānaŋ issariyâdhipaccaŋ[10] rajjaŋ kāresi tasmā 'devānam indo' ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtassa[11] satta vatapadāni[12] samattāni samādinnāni ahesuŋ yesaŋ samādinnattā Sakko

---

[1] Sa. B. °ñcâ°. [2] Sa. jā°.
[3] Sa. *om.*
[4] F. *a.* tiñca (?) Sa., B., *a.* taṇ ca. K. *a.* te. S. *a.* te ca.
[5] Sa. māṇavako. [6] B. *om. one.*
[7] F. *a.* pināds.
[8] K. dīpam adāsi, padīpadānassa nissandena sahassaṃ atthānaŋ mahutte cintesi, tasmā Sahassanetto. B. *has* Sahassanetto. Sa. atthānaŋ *and* cinteti.
[9] C. Sa. Sujā (*the spellings vary*—*v.* Jātaka *Index, p.* 171).
[10] F. issariyâdiŋ paṭhavyaŋ kā°.
[11] K. *a.* samānassa.
[12] F. mata°, *corr.* vuta°.

Sakkattaŋ ajjhagā, katamāni satta?[1] yāvajīvaŋ mātāpettibharo assaŋ, yāvajīvaŋ kule jeṭṭhâpacāyī[2] assaŋ, yāvajivaŋ saṇhavāco assaŋ, yāvajīvaŋ apisuṇo[3] assaŋ yāvajīvaŋ vigatamalamaccherena cetasā agāraŋ ajjhāvaseyyaŋ, muttacāgo payatapāṇi[4] vossaggarato yācayogadānasaŋvibhāgarato,[5] yāvajīvaŋ saccavāco assaŋ, yāvajīvaŋ akkodhano[6] assaŋ, sace pi me kodho uppajjeyya khippam eva naŋ paṭivineyyan[7] ti. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtassa imāni satta vatapadāni samattāni samādinnāni ahesuŋ yesaŋ[8] samādinnattā Sakko Sakkattaŋ ajjhagā ti.[9]

'Mātāpettibharaŋ jantuŋ kule jeṭṭhâpacāyinaŋ
saṇhaŋ sakhilasambhāsaŋ pesuṇeyyappahāyinaŋ,
maccheravinaye yuttaŋ saccaŋ kodhâbhibhuŋ naraŋ
taŋ ve devā Tāvatiŋsā āhu "sappuriso" itī' ti.

Idaŋ Mahāli Sakkena Maghamāṇavakakāle[10] katakamman' ti vatvā, puna tena 'kathaŋ bhante Maghamāṇavo paṭipajjī'[11] ti tassa paṭipattiŋ vitthārato sotukāmena puṭṭho, 'tena hi[12] suṇāhī' ti vatvā atītaŋ āhari.

Atīte[13] Magadharaṭṭhe Macalagāme[14] Magho nāma[15]

---

[1] Sa., B., K., *a.* vatapadāni. [2] MSS. °yino.
[3] B. apisuṇavāco. K. °vaco.
[4] K. payutta°. [5] K. *a.* assaŋ.
[6] Sa. B. ako°.
[7] B. paṭivinodeyyaŋ. F. *has four verses* (yāvajīvaŋ, etc.), *but what is the metre?*
[8] C[a]. imesaŋ.
[9] K. *corr. a.* avoca.
[10] B. °māṇavakāle. [11] K. °atîti.
[12] K. *a.* Mahāli.
[13] *Cf.* F., J., I. 199-206. Kulāvakajātaka (*the same tale in different words*).
[14] K. *corr.* Acala°. [15] F. *om.*

māṇavo gāmakammakaraṇaṭṭhānaŋ[1] gantvā attano tiṭṭhanaṭṭhānaŋ[2] pādena[3] paŋsuŋ viyūhitvā ramaṇīyaŋ katvā aṭṭhāsi, aparo taŋ bāhunā paharitvā tato apanetvā sayaŋ tattha aṭṭhāsi. So tassa akujjhitvā va aññaŋ ṭhānaŋ ramaṇīyaŋ katvā ṭhito, tato pi naŋ añño[4] bāhunā paharitvā apanetvā sayaŋ aṭṭhāsi. So tassa pi akujjhitvā aññaŋ ṭhānaŋ ramaṇīyaŋ katvā ṭhito; iti taŋ gehato nikkhantā nikkhantā purisā bāhunā paharitvā[5] paharitvā sodhitasodhitaṭṭhānato[6] apanesum. So 'sabbe p' ete sukhitā jātā, iminā kammena mayhaŋ sukhadāyakena puññakammena bhavitabban' ti cintetvā, punadivase kuddālakaŋ[7] ādāya khalamaṇḍalamattaṭṭhāṇaŋ[8] ramaṇīyaŋ akāsi sabbe gantvā tatth' eva aṭṭhaŋsu. Atha nesaŋ sītasamaye aggiŋ katvā adāsi,[9] tato ramaṇīyaŋ ṭhānaŋ nāma sabbesaŋ piyaŋ.[10] Ito paṭṭhāya 'mayā maggaŋ samaŋ karontena vicarituŋ vaṭṭatī' ti cintetvā pāto va nikkhamitvā maggaŋ samaŋ karonto chinditvā haritabbayuttakā rukkhasākhā haranto vicari.[11] Atha naŋ aparo pi disvā āha: 'samma kiŋ karosī'[12] ti. 'Mayhaŋ saggagāmimaggaŋ[13] karomi[14] sammā' ti.[15] 'Aham pi te sahāyako[16] homī' ti. 'Hohi samma, saggo nāma bahunnaŋ pi[17] manāpo'[18] ti. Tato paṭṭhāya dve janā ahesuŋ, te

---

[1] F. gāmakaraṇa°.
[2] K. B. ṭhitā°.
[3] B. pādantena.
[4] B. *a.* āgantvā.
[5] F., Cª., B. *om. one.*
[6] C. Cª. °ṭṭhāne. B. ṭhitaṭṭhānato.
[7] F. °laŋ. S. Cª. khuddālaŋ. B. kudālaŋ.
[8] F. °mattaŋ ṭhānaŋ.
[9] K. *a.* gimhakāle udakaŋ.
[10] B, *a.* kassaci appiyaŋ natthi. K. *a.* ka° a° nāma na°.
[11] Cª. B. vicarati.
[12] B. *a.* pucchi.
[13] B. °gāmikaŋ ma°. Cª. °naŋ. F. °niŋ.
[14] Cª. B. *om.*
[15] K. B. *a.* tena hi.
[16] F. B. sahāyo.
[17] K. piya.
[18] B. *a.* sukhabahulo.

disvā tath' eva pucchitvā ca sutvā ca aparo pi tesaŋ sahāyo jāto, evaŋ aparo[1] aparo pī ti sabbe pi tettiŋsajanā[2] jātā. Te sabbe pi kuddālâdihatthā maggaŋ samaŋ karontā yojanadveyojanamattaṭṭhānaŋ[3] gacchanti. Te disvā gāmabhojako cintesi: 'ime manussā ayoge yuttā, sabbe p' ime araññato macchamaŋsâdīni vā āhareyyuŋ, suraŋ vā katvā piveyyuŋ, aññaŋ vā tādisaŋ kammaŋ kareyyuŋ, aham pi kiñci[4] labheyyan' ti. Atha ne pakkosāpetvā pucchi: 'kiŋ karontā[5] carathā'[6] ti. 'Saggamaggaŋ sāmī' ti.[7] 'Gharâvāsaŋ vasantehi nāma[8] evaŋ kātuŋ na vaṭṭati, araññato macchamaŋsâdīni āharituŋ suraŋ[9] katvā pātuŋ nānappakāre ca kammante kātuŋ vaṭṭatī' ti.[10] Te tassa vacanaŋ paṭikkhipiŋsu yeva;[11] punappunaŋ vuccamānā pi paṭikkhipiŋsu yeva. So kujjhitvā 'nāsessāmi ne' ti rañño santikaŋ gantvā, 'core te[12] deva vaggabandhanena[13] vicarante passāmī' ti vatvā,[14] 'gaccha te gahetvā ānehī' ti vutte, tathā katvā rañño dassesi. Rājā avīmaŋsitvā va, 'hatthinā maddāpethā' ti āṇāpesi. Magho sesānaŋ ovādam adāsi: 'sammā ṭhapetvā mettaŋ añño amhākaŋ avassayo natthi, tumhe katthaci kopaŋ akatvā raññe gāmabhojake[15] maddanahatthimhi attani ca mettena[16] samacittā hothā' ti. Te tathā kariŋsu; atha nesaŋ mettânubhāvena hatthī upasaṅkamituŋ na visahi.[17] Rājā taŋ atthaŋ sutvā

---

[1] C[a]. *om. one.* B. *a.* pi.
[2] S. C[a]. te ti°. *The* Jātaka *makes them thirty.*
[3] K. ekayo°. F. B. °dvi°.
[4] C[a]. *rep.*
[5] C. °nto.
[6] K. B. vicar°.
[7] K. *a.* gāmabhojako.
[8] B. vasanto nāma. F. vasantenâpi. C[a]. °na hi.
[9] B. *a.* vā.
[10] K. *a.* āha.
[11] B. evaŋ. K. te evaŋ.
[12] K. B. *om.*
[13] B. °ane, *om.* vicar°.
[14] K. *a.* raññā.
[15] K. *a.* ca. F. *a.* ca *after* °hatthimhi. B. *a. three* ca's.
[16] F. B. mettacittena.
[17] K. visahati.

'bahū[1] disvā madditun̥ na visahissati, gacchatha kaṭasārena[2] paṭicchādetvā maddāpethā' ti āha. Te[3] kaṭasārena paṭicchādetvā madditun̥ pesiyamāno[4] hatthī dūrato va paṭikkami. Rājā tan̥ pavattin̥ sutvā 'kāraṇen' ettha bhavitabban' ti te[5] pakkosāpetvā pucchi: 'tātā man̥ nissāya tumhe kin̥ na labhathā' ti. 'Kim etan̥[6] devā' ti. 'Tumhe kira vaggabandhanena corā hutvā araññe carathā'[7] ti. 'Ko evan̥ āha devā'[8] ti. 'Gāmabhojako tātā' ti 'Na[9] mayan̥ deva corā, mayan̥ pana attano saggamaggan̥ sodhentā idañ c' idañ ca karoma, gāmabhojako amhe akusalakiriyāya[10] niyojetvā attano vacanan̥ akaronte[11] nāsetukāmo[12] kujjhitvā evam āhā' ti.[13] 'Tātā ayan̥ tiracchāno tumhākan̥ guṇe jānāti, ahan̥ manussabhūto jānitun̥ nâsakkhin̥,[14] khamatha me' ti, evañ ca pana vatvā saputtadārakagāmābhojakan̥[15] tesan̥ dāsan̥[16] hatthin̥[17] ārohaṇīyan̥ tañ ca gāmam yathāsukhan̥ paribhogan̥ katvā adāsi. Te 'idh' eva[18] katapuññânisan̥so[19] diṭṭho' ti bhiyyosomattāya pasannamānasā[20] hutvā tan̥ hatthin̥ vārena vārena[21] āruyha[22] gacchantā mantayin̥su: 'idāni

---

[1] K. B. *a.* manussā.
[2] F. °sārakena. B. ne kilañjena. *So infra.*
[3] K. *om.* F. āgate.
[4] B. *a* pi.
[5] F. ne.
[6] B. nām' etan̥.
[7] B. K. vicar°.
[8] F. *om.*
[9] Cª. *om.*
[10] Cª. °kiriye.
[11] F. karonto.
[12] K. *a.* hutvā.
[13] K. *a.* atha rājā tesan̥ kathan̥ sutvā somanassappatto hutvā.
[14] K. *a.* tasmā bālajanasan̥saggadosena avinicchitāya me katan̥.
[15] Cª. °dārakan̥ gā°. K. B. °dāran̥ gā°.
[16] F. *om.* B. dāsatthāya. K. dāsan̥ katvā tan̥.
[17] B. *a.* pi tesan̥.
[18] B. *a.* no.
[19] F., B., K. °puññassâni°.
[20] Cª. °manussā.
[21] C. Cª. *om. one.*
[22] F. B. abhiruyha.

amhehi atirekataraŋ puññaŋ kātabbaŋ, kiŋ karomā' ti cātummahāpathe[1] thāvaraŋ[2] katvā mahājanassa vissamanasālaŋ karissāmā' ti te[3] vaḍḍhakiŋ[4] pakkosāpetvā sālaŋ paṭṭhapesuŋ mātugāmesu pana vigatacchandatāya[5] tassā sālāya mātugamānaŋ pattiŋ nâdaŋsu. Maghassa pana gehe Nandā Cittā[6] Sudhammā Sujātā ti catasso itthiyo honti, tāsu Sudhammā vaḍḍhakinā saddhiŋ ekato hutvā 'bhātika imissā sālāya[7] maŋ jeṭṭhikaŋ karohī' ti vatvā lañcam adāsi. So[8] 'sādhū' ti sampaṭicchitvā paṭhamam eva[9] kaṇṇikarukkhaŋ[10] sukkhāpetvā tacchitvā[11] vijjhitvā kaṇṇikaŋ niṭṭhapetvā 'Sudhammā nāma ayaŋ sālā' ti akkharāni chinditva[12] vatthena paliveṭhetvā ṭhapesi. Atha[13] sālaŋ niṭṭhapetvā kaṇṇikâropanadivase[14] 'ayyā ekaŋ[15] na sarimhā' ti āha. 'Kin nāma bho' ti. 'Kaṇṇikan'[16] ti.[17] 'Āharissāmā' ti. 'Idāni chinnarukkhena kātuŋ na sakkā, pubbe yeva hi[18] chinditvā[19] ṭhapitakaṇṇikā laddhuŋ vaṭṭatī' ti. 'Idāni kiŋ kātabban' ti. 'Sace kassaci gehe niṭṭhapetvā ṭhapitā[20] vikkāyika-

---

[1] B. catuma°.
[2] K. ṭhānavaraŋ. B. salaŋ.
[3] K. *a.* sādhū ti vatvā.
[4] C[a]. °kaŋ. *Here* J. *and* Dh. *almost word for word.*
[5] B. viratta°.
[6] K. *corr.* B. Sunandā Sucittā.
[7] J. F. °yaŋ.
[8] C. *om.*
[9] C. paṭham' eva.
[10] B. kaṇṇikatthāya rukkhaŋ.
[11] J., B., K. °etvā.
[12] K. likhitvā tatth' eva. J. *om.* Su° . . . chinditvā.
[13] K. *a.* naŋ vaḍḍhakī.
[14] B. °hana°. J. °kāle *and a.* aho.
[15] B. K. *a.* karaṇīyaŋ.
[16] J. kaṇṇikā laddhuŋ vaṭṭatîti. Hotu āh°.
[17] B. *a* hotu. K. *a.* hotu taŋ. C. *corr. a.* kaṇṇikaŋ.
[18] J. B. *om.*
[19] J., K., *a.* tacchetvā vijjhitvā. B. *a.* °itvā vi°.
[20] J. ṭhapita°.

kaṇṇikā atthi sā pariyesitabbā' ti.[1] Te pariyesantā Sudhammāya gehe disvā sahassaŋ datvā[2] mūlena na labhiŋsu.[3] 'Sace naŋ sālāya pattiŋ[4] karotha dassāmī' ti vutte pana[5] 'mayaŋ mātugāmānaŋ pattiŋ na damhā'[6] ti āhaŋsu. Atha ne vaḍḍhakī āha: 'ayyā tumhe kiŋ karotha,[7] ṭhapetvā Brahmalokaŋ aññaŋ mātugāmarahitaṭṭhānaŋ nāma natthi, gaṇhatha kaṇṇikaŋ, evaŋ sante amhākaŋ kammaŋ niṭṭhaŋ gamissatī' ti. Te 'sādhū' ti kaṇṇikaŋ gahetvā sālaŋ niṭṭhapetvā[8] tidhā vibhajiŋsu, ekasmiŋ koṭṭhāse issarānaŋ vasanaṭṭhānaŋ kariŋsu, ekasmiŋ duggatānaŋ, ekasmiŋ gilānānaŋ.[9] Tettiŋsajanā tettiŋsa phalakāni paññāpetvā hatthissa[10] saññaŋ adaŋsu: 'āgantuko āgantvā yassa atthataphalake nisīdati, taŋ gahetvā phalakasāmikass'[11] eva gehe patiṭṭhāpehi; tassa pādaparikammaŋ piṭṭhiparikammaŋ khādanīyaŋ bhojanīyaŋ sayanāni sabbāni sāmikass'[12] eva bhāro bhavissatī' ti, hatthī āgatâgataŋ gahetvā phalakasāmikassa[13] gharam neti, so tassa taŋ divasaŋ kattabbaŋ karoti. Magho sālāya avidure[14] koviḷārarukkhaŋ ropetvā, tassa mūle pāsāṇaphalakaŋ atthari, sālaŋ paviṭṭhā[15] paviṭṭhā[16] kaṇṇikaŋ oloketvā akkharāni vācetvā, 'Sudhammā nāma imā[17] sālā' ti vadanti, tettiŋsajanānaŋ nāmaŋ na paññāyati. Nandā[18] cintesi: 'ime sālaŋ karontā amhe hi apattikā[19] kariŋsu,

---

[1] Cª. *a.* tā.
[2] J. *om.* sah° datvā. B. *a.* pi.
[3] K. *a.* mūlena me attho natthi.
[4] K. pattikaŋ.
[5] K. *a.* te.
[6] F. dadamhā. B. dammā.
[7] J. B. kathetha.
[8] *Here* J. *becomes very concise.*
[9] K. *a.* evaŋ.
[10] F. hatthi, *corr.* hatthino.
[11] Cª. phalasām°, *al.*
[12] K. B. phalakasā°.
[13] B. °ss' eva.
[14] K. *a.* ekaŋ.
[15] B. Cª. °ṭṭha°.
[16] B. *a.* janā.
[17] F. me (?). K. *om.* B. Cª. nām' esā.
[18] K. B. Sunandā *al.*
[19] F. Cª. apattikaŋ.

Sudhammā pana attano vyattatāya[1] pattikā jātā, mayâpi kiñci kātuŋ vaṭṭati, kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaŋ āgatānaŋ[2] pana[3] pānīyañ c'eva nahānodakañ c'eva[4] laddhuŋ vaṭṭatī ti pokkharaṇiŋ khaṇāpessāmī' ti sā pokkharaṇiŋ kāresi.[5] Cittā cintesi: 'Sudhammāya kaṇṇikā dinnā, Nandāya pokkharaṇī[6] kāritā, mayâpi kiñci kātuŋ vaṭṭatī ti,[7] kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaŋ āgatehi[8] pānīyaŋ pivitvā nahātvā gamanakāle[9] mālaŋ pilandhitvā gantuŋ[10] vaṭṭatī' ti, 'pupphârāmaŋ kāressāmī' ti,|sā ramaṇīyaŋ[11] pupphârāmaŋ kāresi, yebhuyyena[12] tasmiŋ ārāme asuko nāma pupphûpagaphalûpagarukkho[13] natthī ti nâhosi.[14] Sujātā pana 'ahaŋ[15] Maghassa mātuladhītā c'eva pādaparicārikā ca, etena katakammaŋ[16] mayham eva, mayā[17] kataŋ[18] etass' evā' ti cintetvā kiñci akatvā[19] attabhāvam eva maṇḍayamānā vītināmesi. Magho pi mātûpaṭṭhānaŋ pitûpaṭṭhanaŋ[20] kule jeṭṭhâpacāyikakammaŋ[21] saccavācaŋ apharusavācaŋ[22] apisuṇavācaŋ maccheravinayaŋ[23] akkodhanan[24] ti imāni sattā vatapadāni[25] pūretvā:[26]

---

[1] B. K. by°. K. *a.* kaṇṇikaŋ katvā.
[2] B. āgatâg°.
[3] B. Cª. *om.* B. pivanapānīyañ.
[4] F. ca.
[5] C. khanāpesi.
[6] C. °ṇiŋ.
[7] Cª. B. *om.*
[8] K. āgatâg.
[9] B. *a.* pi.
[10] B. gandhuŋ.
[11] C. raṇīyaŋ.
[12] C. °yye.
[13] C. Cª. °paka°.
[14] F. na hosi.
[15] F. āha.
[16] B. kataŋ ka°. C. Cª. kammaŋ.
[17] Cª. *om.*
[18] B., K., *a.* kammaŋ.
[19] K. *a.* attano.
[20] B. mātupituupaṭṭhānaŋ.
[21] Cª. °cāyikammaŋ. B. °cāyana°.
[22] Cª. *om.*
[23] K. *a.* saṇhaŋ sakhilasambhāsaŋ.
[24] F. akkodhan. J. *om.*
[25] F. vuta°.
[26] B. *a.* viharati.

'Mātāpettibharaŋ jantuŋ kule jeṭṭhâpacayinam
saṇhaŋ sakhilasambhāsaŋ pesuṇeyyappahāyinam
maccheravinaye yuttaŋ[1] saccam kodhâbhibhuŋ[2]
naraŋ
tam ve devā Tāvatiŋsā āhu "sappuriso"[3] itī' ti.

Evaŋ pasaŋsiyabhāvam āpajjitvā jīvitapariyosāne Tāvatiŋsabhavane Sakko devarājā hutvā nibbatti, te pi 'ssa sahāyā[4] tatth' eva nibbattiŋsu, vaḍḍhakī Vissakammadevaputto[5] hutvā nibbatti. Tadā Tāvatiŋsabhavane asurā vasanti, te 'abhinavadevaputtā nibbattā' ti dibbapānaŋ sajjayiŋsu. Sakko attano parisāya kassaci[6] apivanatthāya[7] saññam adāsi,[8] asurā pivitva pamajjiŋsu. Sakko 'kim me[9] imehi[10] sādhāraṇena rajjenā' ti[11] parisāya saññaŋ datvā te[12] pādesu gāhāpetvā mahāsamudde[13] khipāpesi, te avaŋsirā samudde patiŋsu. Atha nesaŋ puññânubhāvena Sineruno[14] heṭṭhimatale asuravimānaŋ nāma nibbatti Cittapāṭali[15] nāma nibbatti. Devâsurasaṅgāme pana asuresu parājitesu dasayojanasahassaŋ Tāvatiŋsadevanagaraŋ nāma nibbatti, tassa[16] pācīnapacchimadvārānaŋ[17] antarā dasayojanasahassam[18] hoti, tathā dakkhiṇuttaradvārānaŋ. Taŋ kho[19] pana nagaraŋ dvārasahassayuttaŋ[20] ahosi, ārāmapokkharaṇīpatimaṇḍitaŋ, tassa majjhe

---

[1] K. yutte.
[2] K. °bhū.
[3] F. Ca. °sā.
[4] B. K. °yakā.
[5] B. Visu°.
[6] F. kañci.
[7] F. ājīv°.
[8] K. *a.* te apivitvā.
[9] B. *om.*
[10] Ca. S. imena hi.
[11] K. *a.* attano.
[12] K. tesaŋ.
[13] F. samudde.
[14] J. Sinerussa. F. Suneruno. Ca. Suṇerūno.
[15] K. *corr. a.* rukkho.
[16] K. *a.* pana nagarassa. B. *a.* nagarassa.
[17] C. Ca. dvāraŋ, *so infra.*
[18] K. *a.* bhavanaŋ.
[19] F. *om.*
[20] F., C., Ca. °sahassaŋ yu°.

sālāya nissandena tiyojanasatubbedhehi dhajehi patimaṇḍito[1] sattayojanasatubbedho Vejayanto nāma pāsādo[2] uggañchi. Suvaṇṇayaṭṭhisu maṇidhajā ahesuŋ, maṇiyaṭṭhisu suvaṇṇadhajā,[3] pavālayaṭṭhisu muttadhajā[4] muttayaṭṭhisu pavāladhajā, sattaratanamayāsu yaṭṭhisu[5] sattaratanadhajā,[6] iti[7] sālāya nissandena yojanasahassubbedho[8] pāsādo sattaratanamayo va[9] hutvā nibbatti. Koviḷārarukkhassa nissandena samantā yojanasataparimaṇḍalo[10] pāricchattako,[11] nibbatti, pāsāṇaphalakassa nissandena pāricchattakassa[12] mūle dīghato saṭṭhiyojanā, puthulato paṇṇāsayojanā, bahalato pañcasatayojanā [13] jayasumanālattakapāṭalavaṇṇapaṇḍukambalasilā[14] nibbatti, yattha nisinnakāle upaḍḍhakāyo pavisati, uṭṭhitakāle ūnaŋ paripūrati.[15] Hatthī[16] Erāvaṇo nāma devaputto hutvā[17] nibbatti, devalokasmiŋ hi tiracchānagatā na honti, tasmā so uyyānakīḷāya nikkhamaṇakāle attabhāvaŋ vijahitvā diyaḍḍhayojanasatiko Erāvaṇo nāma hatthī hoti.[18] So tettiŋsa janānaŋ[19] tettiŋsa kumbhe māpesi,[20] āvaṭṭena[21] tigāvutaaḍḍhayojanappamāṇe.[22] Sabbesaŋ majjhe Sakkassa atthāya Sudassanaŋ nāma tiŋsayojanikaŋ kumbhaŋ māpesi, tassa upari dvādasayojaniko[23]

---

1 K. *a.* sattaratanamayo. 2 F. pā° Ve° nāma.
3 F. *om.* ma° su°. K. *a.* ahesuŋ.
4 F. *a.* ahesuŋ. 5 K. C^a^. °mayayaṭṭh°.
6 K., B., *a.* majjhe ṭhito dhajo yojanasatubbedho (B. tiyo°) ahosi.
7 B. *a.* dhajena saha. 8 F. °sat°.
9 B. *om.* 10 B. tiyo°.
11 F. S. °tto. 12 F., C^a^., B., °ka°.
13 C^a^. pañcadasa°. K. pannarasa°.
14 K. jayakusumarattakambalavaṇṇā paṇḍu°; *so* B. *with* °sumana°.
15 K. oṇamati paripūreti. 16 K. *a.* pana.
17 C^a^. *om.* 18 B. ahosi.
19 K. *a.* aṭṭhāsa. 20 F. S. °ti.
21 F. K. āvaṭena. C^a^. āvaṭṭaŋ.
22 F. gāvuta°. 23 C. C^a^. dasa°.

ratanamaṇḍapo hoti, tattha[1] antarantarā sattaratanamayā yojanubbedhā dhajā uṭṭhahanti[2] pariyante kiṅkiṇikajālam[3] olambati yassa mandavāteritassa pañcaṅgikaturiyasaddasammisso[4] dibbasaṅgītisaddo viya ravo[5] niccharati. Maṇḍapamajjhe Sakkassa[6] yojaniko maṇipallaṅko paññatto[7] hoti, tattha Sakko nisīdati.[8] Tettiŋsa[9] kumbhānam ekekasmiŋ kumbhe satta satta[10] dante māpeti,[11] tesu[12] ekeko paṇṇāsayojanâyāmo ekekasmiŋ c'ettha[13] dante[14] satta satta pokkharaṇiyo honti, ekekāya[15] pokkharaṇiyā satta satta padumagacchā,[16] ekekasmiŋ gacche satta satta[17] pupphāni honti, ekekassa pupphassa[18] satta satta pattāni,[19] ekekasmiŋ patte satta satta devadhītaro naccanti, evaŋ samantā paṇṇāsayojanaṭṭhāne[20] hatthidantesu yeva naccasamajjā[21] hoti.[22] Evam mahantaŋ yasaŋ anubhavanto Sakko devarājā vicarati.

Sudhammâpi kālaŋ katvā gantvā[23] tatth'eva nibbatti, tadā[24] Sudhammā nāma navayojanasatikā[25] devasabhā nibbatti, tato ramaṇīyataraŋ kira aññaŋ ṭhānaŋ nāma

---

[1] C[a]. tassa. [2] K. *a.* tassa.
[3] B. K. kiŋkanika°. S. K. °jālā.
[4] K. °sadiso.
[5] K. dibbagītasaddo viya saro. F. *om.* viya,
[6] B. Sakkass' atthāya. [7] K. supa°.
[8] K. *a.* tettiŋsa devaputtā attano attano kumbhe ratanapallaṅke nisīdati (*lege* °nti).
[9] C. C[a]. °saya. [10] C. satte. F. *om.*
[11] B. K. °esi. [12] F. *om.*
[13] B. *om.* [14] F. *om.*
[15] F. K. °ka°.
[16] F., C., C[a]. padumāni ga°. B. paduminīgacchāni. K. °gacchāni honti.
[17] F. *om. one.* [18] K. °smiŋ °smiŋ.
[19] K. *a.* honti. [20] F. B. °yojane ṭṭh°.
[21] B. naṭa°. F. naccasaddaŋ.
[22] B. K. honti. [23] B. *om.*
[24] B. K. tassā. [25] K. pañca°.

natthi, māsassa aṭṭhadivase[1] dhammasavanaŋ tatth' eva hoti, yāv' ajjatanā ramaṇīyaŋ ṭhānaŋ disvā 'Sudhammā devasabhā viyā' ti vadanti. Nandâpi kālaŋ katvā gantvā tatth' eva nibbatti, tassa pañcayojanasatikā Nandā nāma pokkharaṇī nibbatti. Cittā[2] kālaŋ katvā[3] tatth' eva nibbatti, tassâpi pañcayojanasatikaŋ Cittalatāvanaŋ nāma nibbatti, yattha[4] uppannapubbanimitte[5] devaputte netvā mohayamānā[6] caranti. Sujātā pana kālaŋ katvā ekissā girikandarāya bakasakuṇikā hutvā nibbatti.

Sakko attano paricārikā[7] olokento, 'Sudhammā idh' eva nibbattā tathā Nandā ca Cittā ca, Sujātā nu kho kuhiŋ nibbattā' ti cintento taŋ tattha nibbattaŋ disvā 'bālā kiñci puññaŋ akatvā[8] tiracchānayoniyaŋ nibbattā, idāni pana[9] puññaŋ kāretvā[10] idhânetuŋ vaṭṭatī' ti attabhāvaŋ vijahitvā aññātakavesena[11] tassā santikaŋ gantvā, 'kiŋ karontī idha vicarasī'[12] ti pucchi. 'Ko pana tvaŋ sāmī' ti. 'Ahan te sāmiko Magho' ti. 'Kuhiŋ nibbatto 'si sāmī'ti. 'Ahaŋ Tāvatiŋsadevaloke nibbatto,[13] tava sahāyikānaŋ pana nibbattaṭṭhānaŋ[14] jānāsī' ti. 'Na[15] jānāmi sāmī' ti. 'Tâpi mam'eva santike nibbattā, passissasi te[16] sahāyikā' ti. 'Kathâhaŋ tattha gamissāmī' ti. Sakko 'ahaŋ taŋ[17] nessāmī' ti[18] taŋ hatthatale katvā devalokaŋ netvā Nandāya pokkharaṇiyā[19] vissajjetvā itarāsaŋ tiṇṇaŋ[20] ārocesi: 'tumhākaŋ sahāyikaŋ[21] Sujātaŋ passissathā' ti. 'Kuhiŋ sā[22]

---

[1] B. aṭṭhame divase.
[2] K. *a*. pi.
[3] B. *a*. gantvā.
[4] F. C. tattha.
[5] K. uppanne pu°.
[6] F. mohā sa°. B. mod° vicar°.
[7] B. pāri°. K. °ikāyo.
[8] K. *a*. idāni.
[9] B. *a*. taŋ.
[10] K. kārāpetvā.
[11] K. aññātavesena.
[12] K. °tī.
[13] C., C[a]., *a*. ti.
[14] K. *a*. kiŋ.
[15] C[a]. *om*.
[16] B. tā.
[17] F. C[a]. te. K. *a*. tatta.
[18] C[a]., B., *a*. vatvā.
[19] B. K. *a*. tīre.
[20] K. tissannaŋ.
[21] K. sahāyaŋ.
[22] C[a] *om*.

devā' ti. 'Nandāpokkharaṇiyā tīre' ti.[1] Tā tisso pi gantvā, 'aho ayyāya evarūpaŋ[2] attabhāvamaṇḍanassa phalaŋ, idāni'ssā tuṇḍaŋ[3] passatha, pāde passatha, jaṅghā[4] passatha, sobhati etissā[5] attabhāvo' ti keḷiŋ[6] katvā pakkamiŋsu. Puna Sakko tassā santikaŋ gantvā, 'diṭṭhā te sahāyikā' ti vatvā, 'diṭṭhā maŋ uppaṇḍetvā gatā, tatth' eva maŋ nehī' ti vutte taŋ tatth' eva netvā udake vissajjetvā, 'diṭṭhā te tāsaŋ[7] sampattī' ti pucchi. 'Diṭṭhā[8] devā' ti. 'Tayâpi tattha nibbattanûpāyaŋ kātuŋ vaṭṭatī' ti. 'Kiŋ karomi devā' ti. 'Mayā dinnaŋ ovādaŋ rakkhissasī'[9] ti. 'Rakkhissāmi devā' ti. Ath' assā pañcasīlāni datvā 'appamattā rakkhāhī'[10] ti vatvā pakkāmi. Sā tato paṭṭhāya sayaŋ matamacchake yeva pariyesitvā khādati. Sakko katipâhaccayena tassā vīmaŋsanatthāya gantvā vālukapiṭṭhe matamacchako viya hutvā[11] nipajji. Sā[12] disvā 'matamacchako' ti saññāya aggahesi; maccho gilanakāle naṅguṭṭhaŋ cālesi. Sā 'jīvamacchako'[13] ti udake vissajjesi. So thokaŋ vītināmetvā puna tassā purato uttāno hutvā nipajji. Puna sā 'matako'[14] ti saññāya gahetvā gilanakāle agganaṅguṭṭhaŋ cālesi, taŋ[15] disvā 'jīvamaccho' ti saññāya[16] vissajjesi. Evaŋ tikkhattuŋ vīmaŋsitvā'[17] 'sādhukaŋ[18] sīlam rakkhatī' ti attānaŋ jānāpetvā, 'ahaŋ tava vīmaŋsanatthāya āgato, sādhukaŋ sīlaŋ rakkhasi,[19] evaŋ[20] rakkha-

---

[1] K. ṭhitā ti āha.
[2] B. rūpaŋ aho. C. C[a]. *a.* aho. K. aho rūpaŋ.
[3] F. nidānissākuṇḍaŋ.
[4] F. jaŋghe.
[5] K. vat' assā.
[6] C. C[a]. kīḷaŋ.
[7] C[a]. *om.*
[8] K., *a.*, me., C[a]. de° di°.
[9] C. C[a]. °tī.
[10] F. rakkhātîti. C. C[a]. rakkhatîti.
[11] K. *a.* uttāno.
[12] K. *a.* taŋ.
[13] B. sajīva°, *so infra.*
[14] B. K. matamacchako.
[15] F. cālentaŋ, *for* cāl° taŋ.
[16] B. *om.*
[17] K. *a.* tavaŋ.
[18] C[a]. *om.*
[19] K. rakkhāhi.
[20] K. *a.* sīlaŋ.

mānā na cirass' eva mama santike nibbattissasi, appamattā[1] hohī' ti vatvā pakkāmi. Sā[2] tato paṭṭhāya[3] sayaŋ matamacchaŋ labhati vā na[4] vā alabhamānā katipâhaccayen' eva sussitvā kālaŋ katvā tassa sīlassa phalen' eva[5] Bārāṇasiyaŋ kumbhakārassa dhītā hutvā nibbatti. Ath' assā pannarasasoḷasavassakāle[6] Sakko 'kuhin nu kho[7] nibbattā' ti āvajjento[8] disvā, 'idāni mayā[9] tattha gantuŋ vaṭṭatī' ti elālukavaṇṇena paññāyamānehi sattahi ratanehi rathaŋ[10] pūretvā[11] pājento Bārāṇasiyaŋ[12] pavisitvā,[13] 'elālukāni gaṇhathā'[14] ti ugghosento vīthiyaŋ[15] paṭipajji muggamāsâdīni gahetvā āgate pana 'mūlena na demī' ti vatvā, 'kathaŋ desī'[16] ti vutte,[17] 'sīlaŋ[18] rakkhikāya itthiyā dammī' ti āha. 'Sīlaŋ nāma sāmi kīdisaŋ, kiŋ kāḷaŋ udāhu sāmalâdivaṇṇan'[19] ti. 'Tumhe "sīlam kīdisan"[20] ti pi na jānātha, kim eva naŋ[21] rakkhissatha, sīlaŋ rakkhikāya pana[22] dassāmī' ti. 'Sāmi esā kumbhakārassa[23] dhītā "sīlaŋ rakkhāmī" ti vicarati, etissā detū' ti.[24] Sâpi naŋ[25] 'tena hi mayhaŋ detu sāmī' ti āha. 'Kâsi tvan' ti. 'Ahaŋ avijahitapañcasīlā' ti.[26] 'Tumhe[27] v'

---

[1] F. C. °tto.
[2] F. *om.*
[3] B. *a.* pana.
[4] K. no.
[5] B. balena *for* pha° eva.
[6] K. B. °vassuddesikakāle.
[7] Cª. B. *a.* sā.
[8] B. °anto.
[9] Cª. maya.
[10] F. B. yānakaŋ.
[11] B. *a.* taŋ.
[12] B. °siŋ.
[13] B. *a.* amma tāta.
[14] B. *rep.*
[15] C. vīthi. Cª. vīthiŋ.
[16] Cª. dehī.
[17] K. *a.* ahaŋ.
[18] B. sīla°, *al.* *So* F. *infra.*
[19] F., S., B., K. nīlâdi°. Cª. sīlâdi°.
[20] B. īdisan.
[21] C. Cª. etaŋ *for* eva naŋ.
[22] B. itthiyā.
[23] C. °kārakassa.
[24] B. *a.* vatvā.
[25] K. taŋ.
[26] K. *a.* āha.
[27] F., B., K. tuyhaŋ.

etāni[1] mayā ānītānī' ti yānakaŋ pājento tassā gharaŋ gantvā aññehi[2] asaŋhariyaŋ[3] katvā elālukavaṇṇena devadattiyam dhanaŋ datvā attānaŋ jānāpetvā, 'idan te jīvitavuttiyā dhanaŋ, pañca sīlāni akhaṇḍāni katvā rakkhā'[4] ti vatvā pakkāmi. Sâpi tato cavitvā asurabhavane asurajeṭṭhakassa dhītā hutvā Sakkassa veriyaghare nibbatti, dvīsu pana attabhāvesu sīlassa[5] rakkhitattā[6] abhirūpā ahosi suvaṇṇavaṇṇā asādhāraṇāya[7] rūpasiriyā samannāgatā. Vepacitti[8] asurindo āgatâgatānaŋ[9] asurānaŋ 'tumhe mama dhītu[10] anucchavikā na hothā' ti taŋ kassaci adatvā, 'mama dhītā attanā va attano anucchavikaŋ sāmikaŋ vāressatī' ti asurabalaŋ sannipātāpetvā 'tuyhaŋ anucchavikaŋ sāmikaŋ gaṇhā'[11] ti tassā hatthe[12] pupphadāmaŋ adāsi. Tasmiŋ khaṇe Sakko tassā nibbattaṭṭhānaŋ olokento taŋ pavattiŋ ñatvā, 'idāni mayā gantvā[13] ānetuŋ[14] vaṭṭatī' ti mahallakaasuravaṇṇaŋ nimmiṇitvā gantvā parisapariyante aṭṭhāsi. Sā[15] ito c'ito[16] ca olokentī[17] pubbasannivāsavasena[18] uppannena pemena mahoghen' eva ajjhotthaṭahadayā[19] hutvā, 'eso me sāmiko' ti tassa upari pupphadāmaŋ khipi. Asurā 'amhākaŋ rājā ettakaŋ kālaŋ dhītu anucchavikaŋ alabhitvā[20] idāni labhi,[21] ayam ev'assa dhītuyā[22] pitāmahato[23] mahallako anucchaviko' ti lajja-

---

1 B. ev'etāni. K. eva tāni.
2 F. *om.*
3 F. °hāriyaŋ. B. anāhariyaŋ.
4 B. K. rakkhāhī.
5 C. *a.* pana.
6 K. sura°.
7 F. °ṇa sa°.
8 *In the* J. Vepacittiya.
9 K. āgatānaŋ.
10 C. C[a]. dhītā.
11 K. gaṇhāhī.
12 C. hatthesu·
13 F. gantuŋ. B., K., *a.* taŋ.
14 F. *om.*
15 B. *a.* pi.
16 C. cuto.
17 K. *a.* taŋ diṭṭhamattā va.
18 C. °sannivāsena. K. °senti°,
19 K. ajjhottharita°.
20 C[a]. na la°.
21 F. *om.*
22 F. B. dhītu.
23 B. *a.* aho.

mānā apakkamiŋsu.[1] Sakko pi taŋ hatthe[2] gahetvā. 'Sakko 'ham asmī' ti naditvā ākāsaŋ[3] pakkhandi. Asurā 'vañcit' amhā[4] jarasakkenā'[5] ti taŋ anubandhiŋsu. Mātali saṅgāhako Vejayantarathaŋ āharitvā antarāmagge aṭṭhāsi,[6] Sakko taŋ tattha ārohetvā[7] devanagarābhimukho pāyāsi. Ath'assa simbalivanaŋ[8] sampattakāle rathasaddaŋ sutvā bhītā[9] garuḷapotakā viraviŋsu, tesaŋ saddaŋ sutvā Sakko Mātaliŋ pucchi: 'ke ete viravantī'[10] ti. 'Garuḷā[11] devā' ti. 'Kiŋkāraṇā' ti.[12] 'Rathasaddaŋ sutvā maraṇabhayenā' ti. 'Maŋ ekaŋ nissāya ettako jano[13] rathavegavicuṇṇito[14] mā nassi, nivattehi rathan' ti. So sindhavasahassassa daṇḍakasaññam[15] datvā rathaŋ nivattesi. Taŋ disvā asurā 'jarasakko[16] asurapurato paṭṭhāya palāyanto idāni rathaŋ nivattesi, addhānena[17] upatthambho laddho bhavissatī' ti nivattitvā[18] āgatamaggen'[19] eva asurapuraŋ pavisitvā puna sīsaŋ na[20] ukkhipiŋsu. Sakko pi[21] Sujaŋ[22] asurakaññaŋ devanagaram netvā aḍḍhateyyānaŋ accharākoṭīnaŋ jeṭṭhikaṭṭhāne[23] ṭhapesi. Sā Sakkaŋ varaŋ yāci: 'mahārāja mama imasmiŋ devaloke mātāpitaro vā bhātikabhaginiyo[24] vā natthi, yattha yattha gacchasi tattha tattha maŋ gahetvā

---

1 K. pa°. 2 C^a. hatthaŋ.
3 K. ākāse.
4 C. C^a. amha. F. vañcimhā. 5 C. C^a. jarā°.
6 K. ṭhapesi. C. *a.* tato. 7 B. C^a. °petvā.
8 B. sippali°.
9 C. C^a. bhīta°. C^a. °garūḷa°. 10 B. vicarantī.
11 B. K. garuḷapotakā. 12 K. *a.* te.
13 F. ettakā janā. C^a. ettake jaṇe.
14 F. °vegena cu°. C^a. °vege vi°.
15 F. daṇḍasaññaŋ. K. daṇḍakena sa°.
16 C^a. jarā°.
17 F. addhā aŋñena. B. addhā tena. K. addhā anena.
18 B. °etvā. 19 B. āgamana°.
20 F. *om.* 21 F. *om.* Sakkopi.
22 K. Sujampati. 23 B. °aka°.
24 C. C^a. bhātibhaginī.

va[1] gaccheyyāsi' ti. So 'sādhū' ti tassā paṭiññaŋ adāsı. Tato paṭṭhāya cittapāṭaliyā[2] pupphitāya[3] 'amhākaŋ[4] dibbapāricchattakassa pupphanakālo' ti asurā[5] yuddhatthāya Sakkaŋ abhiyanti,[6] Sakko heṭṭhā samudde nāgānaŋ ārakkhaŋ adāsi, tato supaṇṇānaŋ[7] kumbhaṇḍānaŋ yakkhānaŋ, tato catunnaŋ mahārājānaŋ, sabbûpari[8] pana devanagaradvāresu vajirahatthā Indapaṭimā[9] ṭhapesi, asurā nāgâdayo jinitvā[10] āgatâpi Indapaṭimā disva[11] 'Sakko nikkhanto'[12] ti palāyanti.

Evaŋ Mahāli Magho māṇavo appamādapaṭipadaŋ paṭipajji, evaŋ appamatto ca[13] pan' esa evaŋ[14] evarūpaŋ issariyaŋ patvā dvīsu devalokesu rajjam kāresi, appamādo nām'esa buddhâdīhi pasattho, appamādam hi nissāya sabbesam pi lokiyalokuttarānaŋ visesānaŋ adhigamo hotī' ti vatvā imaŋ[15] gātham āha:

30. 'Appamādena Maghavā devānaŋ seṭṭhataŋ gato;
appamādaŋ pasaŋsanti, pamādo garahito sadā' ti.

Tattha appamādenā ti Macalagāme bhūmippadesasodhanaŋ[16] ādiŋ katvā katena appamādena. "Maghavā" ti idāni 'Maghavā' ti paññāto Maghamāṇavo dvinnaŋ devalokānaŋ rājabhāvena devānaŋ seṭṭhataŋ[17] gato. "Pasaŋsantī" ti buddhâdayo paṇḍitā appamādam eva

---

[1] F. *om.* [2] C. °li. [3] K. *a.* asurā.
[4] B. *a.* nibbattaṭṭhāne. [5] K. *corr.* saññāya.
[6] B. saggaŋ abhiruyhanti. K. abhiyācitaŋ kālaŋ saggaŋ abhiruyhiŋsu.
[7] B. sub°. B. K. *a.* tato.
[8] B. *a.* upaddavanivattanatthāya. F. sadhu parijana *for* sa° pana.
[9] B. °tthaŋ °maŋ (*sing. infra.*).
[10] F. S. chinditvā. [11] K. *a.* dūrato.
[12] K. nikkhamanto. [13] F., S., B., K. *om.*
[14] F. K. S. B. *om.* C[a]. *a.* appamatto ca. [15] K. *om.*
[16] K., C[a]., B. °dese so°. [17] K. saṭṭhitaŋ.

thomenti vaṇṇayanti, kiŋkāraṇā? sabbesaŋ lokiyalokuttarānaŋ visesānaŋ paṭilābhakāraṇattā.[1] "Pamādo garahito sadā" ti pamādo pana tehi ariyehi niccaŋ garahito nindito, kiŋkāraṇā? sabbavipattīnaŋ mūlabhāvato,[2] manussadobhaggaŋ vā[3] apāyuppattiŋ[4] vā sabbā pamādamūlikā[5] yevā' ti.

Gāthāpariyosāne Mahāli Licchavi sotâpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāya[6] pi bahū sotâpannâdayo jātā ti.

Mahālipañhavatthu.[7]

---

8. Aññatarabhikkhussa-vatthu.

'Appamādarato bhikkhū' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto aññataraŋ bhikkhuŋ ārabbha kathesi.

So kira Satthu santike yāva arahattaŋ kammaṭṭhānaŋ kathāpetvā[8] araññaŋ pavisitvā ghaṭanto[9] vāyamanto arahattaŋ pattuŋ[10] nâsakkhi. 'So "visesetvā kammaṭṭhānaŋ kathāpessāmī" ti tato nikkhamitvā Satthu santikaŋ āgacchanto antarāmagge mahantaŋ dāvaggiŋ uṭṭhitaŋ disvā vegen' ekaŋ[11] muṇḍapabbataŋ[12] abhiruyha nisinno arañ-

---

[1] F. °kārattā. B. °karaṇatāya.
[2] C. °ttimūḷa°. K. °pamādamūla°.
[3] B. *a.* hi. [4] B. °upapattiŋ.
[5] *So* B. K. (B. °akā): C., C^a., S. °aŋ °iko.
[6] B. °parisā.
[7] K. Sakkavatthu. B. Maghavatthu sattamaŋ. F. Sakkavatthuŋ.
[8] F. ṭhāpetvā.
[9] F. °ento. B. K. °ṭṭento. [10] K. pāpuṇituŋ.
[11] C^a. eka°.
[12] K. B. °pabbatamatthakaŋ.

ñaŋ[1] ḍayhamānaŋ aggiŋ[2] disvā ārammaṇaŋ gaṇhi: 'yathā ayaŋ aggi mahantāni[3] khuddakāni ca upâdānāni ḍahanto gacchati, evam ariyamaggañāṇagginâpi mahantāni[4] khuddakāni ca saŋyojanāni ḍahantena gantabbaŋ bhavissatī' ti. Satthā gandhakuṭiyaŋ nisinno va tassa cittâcāraŋ[5] ñatvā, 'evam etaŋ[6] bhikkhu, mahantāni[7] khuddakāni[8] upâdānāni viya imesaŋ sattānaŋ abbhantare uppajjamānāni aṇuŋthūlāni[9] saŋyojanāni[10] ñāṇagginā jhāpetvā abhabbuppattikāni kātuŋ vaṭṭatī' ti[11] obhāsaŋ vissajjetvā tassa bhikkhuno abhimukhe[12] nisinno[13] viya paññāyamāno imaŋ obhāsagātham[14] āha.

31. 'Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā
saññojanaŋ aṇuŋthūlaŋ ḍahaŋ aggîva gacchatī' ti.

Tattha '**appamādarato**' ti appamāde[15] rato abhirato appamādena vītināmento ti attho. '**Pamāde bhayadassivā**' ti nirayuppattiŋ[16] ādikaŋ[17] pamāde bhayaŋ passanto, tāsaŋ vā uppattīnaŋ mūlattā pamādaŋ bhayato passanto. '**Saŋyojanan**' ti vaṭṭadukkhena saddhiŋ yojanan ti[18] bandhanaŋ[19] vaṭṭe osīdāpanasamatthaŋ dasavidhasaŋyojanaŋ[20] '**Aṇuŋthūlan**'[21] ti mahantañ ca khuddakañ ca. '**Ḍahaŋ aggîva gacchatī**' ti yathā ayaŋ aggi taŋ[22]

---

1 F. arañña, *corr.* °ññe.
2 B. dahamānaŋ dāvaggiŋ.
3 F. *a.* ca.
4 K., B., Cᵃ., *a.* ca.
5 F. cittopacāraŋ.
6 F. *a.* taŋ. K. evam eva.
7 Cᵃ. °ntā.
8 Cᵃ. *a.* hi. B., K., *a.* pi.
9 Cᵃ. anuth°.
10 Cᵃ. *a.* tāni.
11 K., B., *a.* vatvā.
12 Cᵃ. °khā. B. K. °kho.
13 F.; B., K. *om.*
14 C. obhāsanaŋ gā°. Cᵃ obhāsamānaŋ gā°.
15 B. K. appamādena.
16 F. °tti. B. °upapa°, *al.*
17 B. ādiŋ katvā.
18 B. K. *om.*
19 F. pajānaŋ. S. *a.* pa°.
20 C. Cᵃ. °nānaŋ.
21 F. C. anu°.
22 F. *om.* B. K. etaŋ

mahantañ ca khuddakañ ca upâdānaŋ ḍahanto gacchati, evam eva[1] so[2] appamādarato bhikkhu[3] appamādâdhigatena ñāṇagginā etaŋ saŋyojanaŋ ḍahanto abhabbuppattikaŋ karonto gacchatī ti.[4]

Gāthāpariyosāne so bhikkhu yathā nisinno va sabbasaŋyojanāni jhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaŋ patvā ākāsena āgantvā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇasarīraŋ thometvā vaṇṇetvā vandamāno va pakkāmī ti.'[5]

Aññatarabhikkhussa-vatthu.[6]

---

9. NIGAMAVĀSITISSATTHERA-VATTHU.

'**Appamādarato**' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Nigamatissattheraŋ[7] ārabbha kathesi.

Ekasmiŋ[8] hi[9] Sāvatthito avidūre nigamagāme jātasaŋvaḍḍho eko kulaputto Satthu[10] sāsane pabbajitvā laddhûpasampado Nigamatissatthero nāma appiccho santuṭṭho pavivitto āraddhaviriyo' ti paññāyi. So nibaddhaŋ ñātigāme yeva piṇḍāya carati,[11] Anāthapiṇḍikâdisu mahādānāni karontesu Pasenadi-Kosale[12] asadisadānaŋ karonte pi Sāvatthiŋ nâgacchati.[13] Bhikkhū 'ayaŋ Nigamatissatthero[14] uṭṭhāya samuṭṭhāya ñātisaṅghaṭṭho viharati, Anāthapiṇḍikâdisu mahādānāni[15] karontesu Pasenadikosale asadisadānaŋ karonte pi ' n' eva āgacchatī' ti kathaŋ

---

1 F. Cᵃ. evaŋ.
2 F. yo.
3 C., Cᵃ., *a.* ti.
4 K. *a.* attho.
5 Cᵃ. *om.*
6 K. Aññatarabhikkhuvatthu. B. aññatarassa bhi°, *and a.* aṭṭhamaŋ. C. Cᵃ. aññatarassa bhi° vatthuŋ.
7 B. °vāsi°, *al.*
8 K. *corr. a.* divase.
9 Cᵃ. *om.*
10 Cᵃ. tattha.
11 B. K. vicar°.
12 B. K. Pass°.
13 B. *a.* apare.
14 K. Nigamatisso.
15 B. K. °dānâdīni.

samuṭṭhāpetvā Satthu ārocayiŋsu. Satthā taŋ pakkosāpetvā, 'saccaŋ kira tvaŋ bhikkhu evaŋ karosī' ti pucchitvā, 'natthi bhante mayhaŋ ñātisaŋsaggo, aham ete manusse nissāya ajjhoharaṇīyamattaŋ[1] labhāmi lūke vā paṇīte vā yāpanamatte laddhe puna 'kiŋ āhārapariyesanenā' ti na gacchāmi,[2] ñātīhi pana me saŋsaggo nāma natthi bhante' ti vutte, Satthā[3] pakatiyā pi tassa ajjhāsayaŋ vijānanto,[4] 'sādhu sādhu bhikkhū' ti tassa sādhukāraŋ datvā 'anacchariyaŋ kho pan' etaŋ[5] bhikkhu yaŋ tvaŋ mādisaŋ ācariyaŋ labhitvā appiccho ahosi ayaŋ hi appicchatā mama tanti mama paveṇī' ti vatvā bhikkhūhi yācito atītaŋ āhari:

Atīte[6] Himavante Gaṅgātīre ekasmiŋ udumbaravane anekasahassā suvā[7] vasiŋsu. Tatth'[8] eko suvarājā attano nivāsarukkhassa[9] phalesu khīṇesu yad[10] eva avasiṭṭham hoti[11] aṅkuro vā pattaŋ vā tacaŋ[12] vā[13] taŋ khāditvā Gaṅgāya pānīyaŋ pivitvā paramappicchasantuṭṭho[14] hutvā aññattha na gacchati, tassa[15] appicchasantuṭṭhabhāvaguṇena Sakkabhavanaŋ[16] kampi. Sakko āvajjamāno taŋ disvā tassa vīmaŋsanatthaŋ attano ānubhāvena[17] taŋ rukkhaŋ sukkhāpesi. Rukkho[18] khāṇumatto hutvā chiddâvachiddo[19] vāte paharante ākoṭito viya[20] saddaŋ nicchārento[21] aṭṭhāsi, tassa chiddehi cuṇṇāni[22] nikkhamanti,

---

[1] B. *a.* āhāraŋ.
[2] B. K. nâg°.
[3] K. *om.*
[4] K. jān°.
[5] C[a]. pana taŋ.
[6] F. J. III. 491. Mahāsukajātaka.
[7] J. sukā (*al. with* k). K. suvakā.
[8] K. B. tatr'.
[9] K. B. nivāsana°.
[10] J. yañ ñad. B. yaŋ yad.
[11] B. *a.* idha.
[12] J. taco.
[13] J. *a.* papaṭikā vā.
[14] J. parama-a°. B. K. °ccho sa°.
[15] C[a]. *om.*
[16] B. K. Sakkassa bha°.
[17] B. anu°.
[18] K. *a.* ubhato.
[19] B., K., *a.* va hutvā.
[20] J. ākoṭiyamāno va.
[21] B. niracchanto.
[22] K. cuṇṇā.

suvarājā tāni[1] khāditvā Gaṅgāya[2] pānīyaŋ pivitvā aññattha agantvā[3] vātâtapaŋ agaṇetvā udumbarakhāṇumatthake nisīdi. Sakko tassa paramappicchabhāvam ñatvā mittadhammaguṇaŋ kathāpetvā varam assa datvā 'udumbaraŋ amataphalaŋ karitvā[4] āgamissāmī' ti eko haŋsarājā hutvā Sujaŋ asurakaññaŋ purato katvā[5] udumbaravanaŋ gantva avidūre ekassa rukkhassa sākhāya nisīditvā tena saddhiŋ kathento[6] imaŋ gātham āha:[7]

'Santi rukkhā haritapattā dumā 'nekaphalā bahū,
kasmā nu sukkhe koḷāpe suvassa nirato mano' ti.

Sabbaŋ jātakaŋ dasanipāte[8] āgatanayen' eva vitthāretabbaŋ, atthuppatti yeva hi tattha ca idha ca nānā[9] sesaŋ tādisaŋ eva. Satthā imaŋ dhammadesanaŋ āharitvā, 'tadā Sakko Ānando[10] ahosi, suvarājā aham evā' ti vatvā, 'evaŋ bhikkhave appicchatā nām' esā mama tanti mama paveṇi, anacchariyā mama puttassa Nigamavāsitissassa mādisaŋ ācariyaŋ labhitvā appicchatā, bhikkhunā[11] nāma Nigamatissena viya appicchen' eva[12] bhavitabbaŋ, evarūpo hi bhikkhu abhabbo[13] maggaphalehi parihānāya aññadatthu nibbāṇass' eva santike hotī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

31. 'Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā
abhabbo parihānāya nibbāṇass' eva santike' ti.

Tattha 'abhabbo parihānāyā' ti so evarūpo bhikkhu samathavipassanādhammehi vā maggaphalehi vā parihā-

---

[1] J. *a*. caṇṇāni. [2] K. °yaŋ.
[3] B. āg°. [4] B. katvā.
[5] J., K., *a*. taŋ.
[6] J. kathaŋ samuṭṭhāpento.
[7] *The verse belongs to the* Cullasukajātaka, F. J. III. 495.
[8] *It is in the* Navanipāta *of* F.'s *ed.*
[9] K. *a*. va. [10] J. Anuruddho.
[11] C[a]. *om.* [12] K. B. *om.*
[13] B. *a*. samathavipassanādhammehi vā.

nāya abhabbo nâpi pattehi parihāyati[1] na appattāni na pāpuṇāti. 'Nibbāṇass' eva santike' ti kilesanibbāṇassâpi anupâdāparinibbāṇassâpi[2] santike yevā[3] ti.

Gāthāpariyosāne Nigamavāsitissatthero saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi, aññe pi bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, mahājanassa maggaphalā[4] dhammadesanā jātā ti.

Nigamavāsitissatthera-vatthu.[5]

Appamādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyo vaggo.

---

[1] C. C[a]. patto pi parihānāyā ti. [2] B. *om.* °pari°.
[3] K. *a.* adhigamo.
[4] K. B. sātthikā. S. mahapphalā.
[5] K. Nigaṃatissattheravatthu. B. *a.* navamaŋ.

III. CITTAVAGGO.

1. MEGHIYATTHERA-VATTHU.

'PHANDANAÑ CAPALAÑ CITTAN' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Cālikāya[1] pabbate viharanto āyasmantaŋ Meghiyaŋ ārabbha kathesi.

Tassa vatthuŋ[2] āvibhāvanatthaŋ sabbaŋ Meghiyasuttantaŋ[3] vitthāretabbaŋ.

Satthā pana tīhi vitakkehi[4] anvāsattatāya tasmiŋ ambavane padhānaŋ anuyuñjituŋ asakkuṇitvā āgataŋ Meghiyattheraŋ āmantetvā, 'atibhāriyaŋ te Meghiya kataŋ, āgamehi tāva Meghiya, ekako' mhi,[5] yāva añño pi koci bhikkhu dissatī' ti 'maŋ yācantaŋ ekakaŋ[6] pahāya gacchantena bhikkhunā nāma evaŋ cittavasikena bhavituŋ na[7] vaṭṭati, cittaŋ nām' etaŋ lahukaŋ, taŋ attano vase vattetuŋ vaṭṭatī' ti vatvā imā dve gāthā abhāsi:

33. 'Phandanañ capalañ cittaŋ dūrakkhaŋ[8] dunnivārayaŋ
ujuŋ karoti medhāvī usukāro va tejanaŋ[9].'

34. 'Vārijo va thale khitto okamokata ubbhato
pariphandat' idañ cittaŋ Māradheyyaŋ pahātave' ti.

---

1 F. Cālināya. 2 S. vatthu°.
3 Aṅguttara, *vol.* 4, *p.* 354 *foll.*
4 Cª. suvi°. B. K. cittavi°.
5 Aṅg. ekak' amhā tāva yāva . . . dissatū, C. Cª ekak'amhi. 6 C. Cª. ekaŋ.
7 B. *om.* 8 Cª., B., K. dur°. 9 C. tejanā.

Tattha '**phandanaŋ**' ti rūpâdīsu ārammaṇesu vipphandamānaŋ. '**Capalan**' ti ekiriyāpathena asaṇṭhahanto gāmadārako viya ekasmiŋ ārammaṇe asaṇṭhahanato capalaŋ. '**Cittan**' ti viññāṇaŋ bhūmikavatthuārammaṇakiriyâdicittatāya[1] pan' etaŋ cittan ti vuttaŋ.[2] '**Dūrakkhan**' ti kiṭṭhasambādhe[3] kiṭṭhakhādakagoṇaŋ viya ekasmiŋ[4] sappāyârammaṇe yeva duṭṭhapanato yeva dūrakkhaŋ '**Dunnivārayan**' ti visabhāgârammaṇaŋ gacchantaŋ[5] paṭisedhetuŋ dukkhan ti[6] dunnivārayaŋ[7] '**Usukāro va tejanan**' ti yathā nāma usukāro araññato ekaŋ daṇḍakaŋ[8] āharitvā nittacaŋ katvā kañjiyatelena makkhetvā[9] aṅgārakapalle tāpetvā rukkhâḷake[10] uppīḷetvā nibbaṅkaŋ[11] ujum vālavijjhanayoggaŋ karoti katvā ca pana rājarājamahāmattānaŋ[12] sippaŋ dassetvā mahantaŋ sakkārasammānaŋ labhati,[13] evam evaŋ medhāvī paṇḍito viññū puriso phandanâdisabhāvam p'etaŋ cittaŋ dhūtaṅgâraññavāsavasena[14] nittacam apagataoḷārikakilesaŋ[15] katvā saddhāsinehena[16] temetvā kāyikacetasikaviriyena tāpetvā samathavipassanâḷake[17] uppīḷetva ujuŋ akuṭilaŋ nibbisevanaŋ karoti katvā ca pana saŋkhāre sammasitvā mahantaŋ avijjākkhandhaŋ padāletvā tisso vijjā cha abhiññā nava lokuttaradhamme ti imaŋ visesaŋ hatthagatam eva katvā

---

[1] S. Cᵃ. °bhūmivatthu°. [2] B. vuccati.

[3] B. K. kiliṭṭha°. B. *a.* ṭhāne.

[4] B. ekekasmiŋ.

[5] Cᵃ. sabhāgavisabhāgârammaṇaga°.

[6] K. B. durakkhatā *for* du° ti. [7] S. °raŋ.

[8] B. vaṅkada°. [9] K. °itvā.

[10] B. rukkhanālake. K. rukkhâḷukena.

[11] F. tibbakaŋ. B. K. nivaṅkaŋ.

[12] F. rājāma°. [13] C. Cᵃ. °nti.

[14] F. °ññavāsena. B. °ññā°.

[15] *So* S. *All MSS. and edd.* apagataŋ o°. C. Cᵃ. oḷārikaŋ.

[16] C. senahena.

[17] B. °nānālake. *For the word* āḷaka *see Morris in* J.P.T.S., 1886, *p.* 158.

aggadakkhiṇeyyabhāvaŋ[1] labhati. 'Vārijo vā' ti maccho viya 'thale khitto' ti hatthena vā[2] pādena vā jālâdīnaŋ vā aññatarena thale[3] chaḍḍito. 'Okamokata ubbhato' ti 'okapuṇṇehi cīvarehī' ti ettha udakaŋ, 'okaŋ okaŋ pahāya aniketasārī'[4] ti ettha ālayo, idha[5] ubhayaŋ pi labbhati okamokato ti hi[6] ettha okamokato[7] udakasaŋkhātā ālayā ti ayam attho. 'Ubbhato' ti uddhaṭo. 'Pariphandat' idaŋ cittan' ti yathā so udakâlayato[8] ubbhato thale khitto maccho[9] udakaŋ alabhanto pariphandati evam idaŋ pañcakāmaguṇâlayâbhirataŋ cittaŋ tato uddharitvā Māradheyyasaŋkhātavaṭṭaŋ[10] pahātuŋ vipassanākammaṭṭhāne cittaŋ kāyikacetasikaviriyena santāpiyamānaŋ pariphandati[11] saṇṭhātuŋ na sakkoti, evaŋ sante pi dhuram anikkhipitvā[12] medhāvī puggalo taŋ vuttanayen' eva ujum kammaṇīyaŋ karotī ti attho; aparo nayo: idaŋ Māradheyyaŋ kilesavaṭṭaŋ avijahitvā ṭhitaŋ cittaŋ so vārijo viya pariphandati, tasmā 'Māradheyyaŋ pahātave'[13] yena kilesavaṭṭasaŋkhātena Māradheyyen' eva[14] pariphandati taŋ pahātabban ti.

Gāthāpariyosāne Meghiyatthero sotâpattiphale patiṭṭhito, aññe pi bahū sotâpannâdayo jātā ti.

Meghiyattherassa vatthu.[15]

---

[1] F. aggaŋ da°.
[2] C. C^a. *om.*
[3] C. C^a. *om.*
[4] K. B. °cārī.
[5] K. B. ettha.
[6] K. *om.* C. C^a hîti.
[7] C^a. *a.* hi.
[8] K. udakâlato.
[9] C. C^a. udakamaccho.
[10] C. °dheyyaŋ sa°. C., C^a., B., K. °saṅkhātaŋ.
[11] K. *a.* tattha.
[12] C. C^a. °etvā.
[13] K. *a.* ti.
[14] K. °yye etaŋ.
[15] K. Meghiyatheravatthu. B. *a.* paṭhamaŋ.

2. AÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

'Dunniggahassa lahuno' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto aññataraŋ bhikkhuŋ ārabbha kathesi.

Kosalarañño kira vijite pabbatapāde Mātikagāmo nām' eko ghanavāso gāmo ahosi. Ath' ekadivasaŋ saṭṭhimattā bhikkhū Satthu santike yāva arahattaŋ kammaṭṭhānaŋ kathāpetvā taŋ gāmaŋ gantvā piṇḍāya pavisiŋsu. Atha te[1] —tassa gāmassa sāmī[2] Mātiko nāma—tassa mātā disvā gehe nisīdāpetvā nānaggarasena yāgubhattena parivisitvā, 'bhante kattha gantukām' atthā'[3] ti pucchi. 'Yathāphāsukaṭṭhānaŋ mahāupāsike' ti. Sā 'vassâvāsaṭṭhānaŋ ayyā pariyesanti maññe' ti ñatvā pādamūle nipajjitvā, 'sace ayyā imaŋ temāsaŋ idha vasissanti, ahaŋ tīṇi saraṇāni pañca sīlāni gahetvā uposathakammaŋ karissāmī' ti āha. Bhikkhū 'mayaŋ imaŋ nissāya bhikkhāya akilantā[4] bhavanissaraṇaŋ[5] kātuŋ sakkhissāmā' ti adhivāsayiŋsu. Sā tesaŋ vasanaṭṭhānaŋ vihāraŋ paṭijaggitvā adāsi. Te tattha[6] vasantā ekadivasaŋ sannipatitvā aññamaññaŋ ovadiŋsu: 'āvuso amhehi pamādacāraŋ carituŋ na vaṭṭati; amhākaŋ hi sakagehaŋ viya aṭṭha mahānirayā vivaṭadvārā,[7] evaŋ dharamānakabuddhassa kho pana santike kamaṭṭhānaŋ gahetvā mayaŋ āgatā, buddhā ca nāma padânupadikaŋ vicarantenâpi saṭhena ārādhetuŋ na sakkā yathâjjhāsayen' eva ārādhetuŋ sakkā, appamattā hotha, dvīhi ekaṭṭhāne na ṭhātabbaŋ na nisīditabbaŋ, sāyaŋ kho pana therûpaṭṭhānakāle pāto va bhikkhâcārakāle ekato bhavissāma, sesakāle dve ekato na bhavissāma, api ca kho pana aphāsukabhikk-

---

[1] B. K. ne. B. *a.* yo. [2] B. K. sāmiko.
[3] B. gantukāmatā. K. °ttā. S. °mā.
[4] B. akilamantā.
[5] K. bhavanti sāraṇā.
[6] B. tatth' eva.
[7] B., K., *a.* yeva. K. *om.* evaŋ.

hunā[1] āgantvā majjhe vihāre[2] gaṇḍiyā[3] pahaṭāya gaṇḍisaññāya[4] āgantvā tassa bhesajjam karissāmā' ti. Tesu evaŋ katikaŋ katvā viharantesu ekadivasaŋ sā upāsikā sappiphāṇitâdīni[5] gāhāpetvā dāsakammakārâdiparivutā sāyaṇhasamaye taŋ vihāraŋ gantvā vihāramajjhe bhikkhū adisvā, 'kahan nu kho ayyā gatā' ti purise pucchitvā, 'attano attano rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnā bhavissanti ayye' ti vutte, 'kin nu kho katvā daṭṭhuŋ sakkhissāmī' ti āha. Atha naŋ bhikkhusaṅghassa katikavattaŋ jānanamanussā āhaŋsu: 'gaṇḍiyā pahaṭāya sannipatissanti ayye' ti. Sā gaṇḍiŋ paharāpesi, bhikkhū gaṇḍisaddaŋ[6] sutvā, 'kassaci aphāsukaŋ bhavissatī' ti sakasakaṭṭhānehi nikkhamitvā vihāramajjhe sannipatiŋsu, dve pi janā ekamaggenâgatā nāma natthi. Upāsikā ekekaṭṭhānato ekam ekam[7] eva āgacchantaŋ disvā, 'mama puttehi aññamaññaŋ kalaho kato bhavissatī' ti cintetvā, bhikkhusaṅghaŋ vanditvā pucchi: 'kalahaŋ nu kho bhante karitthā' ti. 'Na karoma[8] upāsike' ti. 'Sace vo bhante kalaho natthi, atha kasmā yathā amhākaŋ gehaŋ āgacchantā sabbe ekato āgacchatha evam anāgantvā ekekaṭṭhānato ekekā va āgatā' ti. 'Mahāupāsike ekekasmiŋ ṭhāne nisīditvā samaṇadhammaŋ karimhā" ti. 'Ko esa tātā[9] samaṇadhammo nāmā' ti. 'Dvattiŋsâkāre sajjhāyaŋ karoma, attabhāve khayavayaŋ paṭṭhapema[10] mahāupāsike' ti. 'Kiŋ pana bhante dvattiŋsâkāre sajjhāyaŋ kātuŋ attabhāve ca khayavayaŋ paṭṭhapetuŋ tumhākam eva vaṭṭati[11] udāhu amhākam pī' ti.

---

[1] B. K. aphāsukena bhi°.
[2] B. vihāramajjhe. K. majjhavihāre.
[3] *So* C., C[a]., S. *But* B. K. *have* ghaṇḍiyā *and* ghaṇḍ° *throughout. Cf.* ghaṇṭā.
[4] K. ghaṇḍikasaññāya.
[5] B. sappitelaphā°.
[6] C. gaṇḍiŋ.
[7] C[a]. *om. one.* B. K. ekekam.
[8] B., K., *a.* maha°.
[9] B. bhante.
[10] B. upaṭṭhāpema. K. upaṭṭhap°.
[11] C., C[a]., *a.* ti.

'Kassaci[1] avārito esa dhammo mahāupāsike' ti. 'Tena hi[2] mayham pi dvattiŋsâkāraŋ detha, attabhāve[3] khayavayapaṭṭhapanaŋ[4] ācikkhathā' ti. 'Tena hi uggaṇha[5] upāsike' ti sabbaŋ uggaṇhāpesuŋ. Sā tato paṭṭhāya dvattiŋsâkāre sajjhāyaŋ katvā attani khayavayaŋ paṭṭhapetvā[6] tehi bhikkhūhi puretaram eva tayo magge tīni ca phalāni pāpuṇi, maggen' eva c' assā[7] catasso paṭisambhidā lokikaabhiññā[8] ca āgamiŋsu. Sā maggaphalasukhato[9] uṭṭhāya dibbacakkhunā oloketvā, 'kadā nu kho mama puttehi ayaŋ dhammo adhigato' ti upadhārentī, 'sabbe p'ime sarāgā sadosā samohā jhānavipassanāmattam pi nesaŋ[10] natthi; kin nu kho mayhaŋ puttānaŋ[11] arahattassa upanissayo atthi, natthī' ti āvajjetvā, 'atthī' ti disvā, 'senâsanasappāyan nu kho natthī' ti āvajjentī[12] taŋ pi[13] disvā, 'puggalasappāyan nu kho na labhantī' ti āvajjesi,[14] puggalasappāyam pi[15] disvā, 'āhārasappāyan nu kho na[16] labhantī' ti upadhārentī, 'āhārasappāyaŋ nesaŋ natthī' ti disvā, tato paṭṭhāya nānāvidhaŋ yāguŋ anekappahārikaŋ khajjakaŋ nānaggarasañ ca bhojanaŋ sampādetvā gehe bhikkhū nisīdāpetvā dakkhiṇodakaŋ datvā, 'bhante tumhākaŋ yaŋ yaŋ ruccati taŋ taŋ gahetvā paribhuñjathā' ti niyyādesi, te yathāruciŋ[17] yāguādīni gahetvā paribhuñjanti. Tesaŋ sappāyâhāraŋ labhantānaŋ cittaŋ ekaggaŋ ahosi, te ekaggena cittena vipassanaŋ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaŋ patvā cintayiŋsu: 'aho mahāupāsikā amhākaŋ patiṭṭhā jātā, sace mayaŋ sappāyâhāraŋ na labhimha, na no maggaphalapaṭivedho abhavissa; idāni vutthavassā pavāretvā

---

1 K. *a.* Bhagavatā. B. *a.* pi.
2 B. *a.* bhante.
3 K. *a.* ca.
4 B. K. °yaŋ pa°.
5 K. *a.* mahā°.
6 K. B. upa°.
7 K. tassā.
8 K. B. lokiya°.
9 B. maggaphalato.
10 K. B. tesaŋ.
11 K. puttakāŋaŋ.
12 B. K. °tvā.
13 B. K. senāsanasappāyaŋ *for* taŋ pi.
14 K. °etvā.
15 B. K. *om.*
16 B. *om.*
17 K. yathāruciyā.

Satthu santikaŋ gamissāmā' ti. Te 'Satthāraŋ daṭṭhukām' amhā' ti mahāupāsikaŋ āpucchiŋsu.[1] Upāsikā[2] 'sādhu ayyā' ti te[3] anugantvā, 'puna pi bhante amhe olokeyyāthā' ti bahūni piyavacanāni vatvā paṭinivatti. Te pi kho bhikkhū Sāvatthiŋ[4] gantvā Satthāraŋ vanditvā ekamante[5] nisinnā, 'kacci bhikkhave khamaṇīyaŋ kacci yāpanīyaŋ, na ca piṇḍakena kilamitthā' ti vuttā, 'khamaṇīyaŋ bhante yāpanīyaŋ, piṇḍakena pana n' eva kilamimha,[6] amhākaŋ hi Mātikamātā nāma[7] upāsikā cittâcāraŋ ñatvā "aho vata no evarūpaŋ nāma āhāraŋ paṭiyādeyyā' ti cintite yathācintitaŋ āhāraŋ paṭiyādetvā adāsī' ti tassā guṇakathaŋ kathayiŋsu. Aññataro bhikkhu tassā guṇakathaŋ sutvā tattha gantukāmo hutvā Satthu santike kammaṭṭhānaŋ gahetvā, 'bhante taŋ gāmaŋ gamissāmī' ti Satthāraŋ āpucchitvā[8] Jetavanā nikkhamitvā anupubbena taŋ gāmaŋ patvā vihāraŋ paviṭṭhadivase[9] yeva[10] cintesi: 'ayaŋ kira upāsikā cintitacintitaŋ[11] jānāti, ahañ ca maggakilanto vihāraŋ sammajjituŋ[12] na sakkhissāmi, aho vata me vihārapaṭijaggikaŋ[13] manussaŋ peseyyā' ti. Upāsikā gehe nisinnā va āvajjentī taŋ atthaŋ ñatvā, 'gaccha vihāraŋ paṭijaggitvā dehī' ti manussaŋ pesesi.[14] Itaro pi pānīyaŋ[15] pātukāmo[16] 'aho vata me sakkharāpānakaŋ katvā peseyyā' ti cintesi, upāsikā[17] pesesi. Punadivase[18] pāto va 'siniddhayāguŋ me sauttaribhaṅgaŋ pesetū' ti cintesi, upāsikā tathā

[1] Cª. pu°.
[2] B. K. mahāup°. K. *a.* tesaŋ sutvā.
[3] K. *a.* na.
[4] Cª. °iyaŋ.
[5] B. K. °ntaŋ.
[6] K. °mhā ti vatvā.
[7] B. K. nām' ekā.
[8] C. Cª. āmantetvā.
[9] B. pavisana°.
[10] B. K. *om.*
[11] K. cintitaŋ.
[12] B. K. paṭijaggituŋ.
[13] B. K. vihāraŋ pa°. (K. °tuŋ.)
[14] K. *a.* manusso taŋ vihāraŋ sammajitvā tassa adāsi.
[15] B. pānakaŋ. Cª. *a.* pi.
[16] B. K. pivitu°.
[17] Cª. *a.* cintitaŋ. B. K. *a.* taŋ.
[18] B. *a.* so.

akāsi. So yāguŋ pivitvā, 'aho vata me evarūpaŋ khajjakaŋ peseyyā' ti cintesi, upāsikā tam pi pesesi. So cintesi: 'ayaŋ upāsikā mayā sabbaŋ cintitacintitaŋ pesesi, ahaŋ etaŋ daṭṭhukāmo, aho vata me nānaggarasabhojanaŋ gāhāpetvā sayam eva āgaccheyyā' ti. Upāsikā 'mama putto maŋ daṭṭhukāmo āgamanaŋ me paccāsiŋsatī'[1] ti bhojanaŋ gāhāpetvā vihāraŋ gantvā tassa adāsi. So katabhattakicco 'Mātikamātā nāma tvaŋ upāsike'[2] ti pucchi. 'Āma tātā' ti.[3] 'Tvaŋ paracittaŋ jānāsī' ti. 'Kiŋ maŋ pucchasi tātā' ti. 'Mayā cintitacintitaŋ sabbam akāsi, tena taŋ pucchāmī' ti. 'Paracittaŋ jānanabhikkhū bahū tātā' ti. 'Nâhaŋ aññaŋ[4] pucchāmi, tumhe[5] pucchāmi upāsike' ti. Evaŋ sante pi upāsikā 'paracittaŋ jānāmī' ti avatvā, 'paracittaŋ ajānantā[6] nāma evaŋ karonti puttā' ti āha. So 'bhāriyaŋ vat'[7] idaŋ kammaŋ, puthujjanā nāma sobhanam pi[8] asobhanam pi cintenti; sacâhaŋ kiñci[9] ayuttaŋ cintayissāmi, saha bhaṇḍakena coraŋ cūḷāya gaṇhantī viya maŋ vippakāraŋ pāpeyya, mayā pana ito palāyituŋ vaṭṭatī' ti cintetvā, 'upāsike ahaŋ gamissāmī' ti āha. 'Kahaŋ ayyā' ti. 'Satthu santikaŋ upāsike' ti. 'Vasatha tāva bhante idhā' ti. 'Na vasissāmi upāsike, gamissām' evā' ti nikkhamitvā Satthu santikaŋ agamāsi. Atha naŋ Satthā 'kiŋ bhikkhu na tvaŋ[10] tattha vasasī' ti pucchi. 'Āma bhante no sakkā tattha vasitun' ti. 'Kiŋkāraṇā bhikkhū' ti. 'Bhante sā upāsikā cintitacintitaŋ sabbaŋ jānāti, "puthujjanā[11] nāma sobhanam pi asobhanam pi cintenti, sac' āhaŋ kiñci ayuttaŋ cintayissāmi[12] saha bhaṇḍakena[13] coraŋ cūḷāya gaṇhantī viya maŋ vippakāraŋ pāpessatī" ti cintetvā āgato' mhī' ti.[14] 'Bhikkhu tatth' eva tayā vasituŋ

---

[1] B. K. °sīsati.
[2] B. K. upāsikā.
[3] K. *a.* upāsike.
[4] K. aññe.
[5] B. tuvaŋ.
[6] K. B. jān°.
[7] B. pan'.
[8] B. *a.* cintenti.
[9] K. *om.*
[10] K. *om.* na tvaŋ.
[11] Cª. *a.* ca.
[12] K. B. cintessāmi.
[13] Cª. sabhaṇḍena. C. °ṇḍena.
[14] K. *corr. a.* Bhagavā.

vaṭṭatī' ti. 'Na sakkomi bhante, nâhaŋ tattha vasissāmī' ti. 'Tena[1] hi tvaŋ bhikkhu ekam eva rakkhituŋ sakkhissasī' ti. 'Kiŋ bhante' ti. 'Tava cittam eva rakkha[2] cittaŋ nām' etaŋ dūrakkhaŋ[3] tvam[4] attano cittam eva niggaṇha, mā aññaŋ kiñci cintayi, cittaŋ nām' etaŋ dunniggahan' ti vatvā imaŋ gātham āha.

35. 'Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino
Cittassa damatho sādhu, cittaŋ dantaŋ sukhâvahan' ti.

Tattha cittaŋ nām' etaŋ dukkhena niggayhatī ti 'dunniggahaŋ.' 'Lahuŋ' uppajjati ca nirujjhati cā ti lahuŋ, tassa dunniggahassa lahuno.

'Yatthakāmanipātino' ti yattha katthacid[5] eva nipātanasīlassa etaŋ hi labhitabbaṭṭhānaŋ[6] vā alabhitabbaṭṭhānaŋ[7] vā[8] yuttaṭṭhānaŋ vā ayuttaṭṭhānaŋ vā na jānāti, n' eva jātiŋ[9] oloketi na gottaŋ na vayaŋ,[10] yattha yattha[11] icchati tattha tatth' eva nipatatī ti[12] yatthakāmanipātī ti vuccati, tassa evarūpassa cittassa 'damatho sādhu' catūhi ariyamaggehi dantabhāvo yathā nibbisevanaŋ hoti tathākatabhāvo sādhu, kiŋkāraṇā ? idaŋ hi 'cittaŋ dantaŋ sukhâvahaŋ' dantaŋ nibbisevanaŋ kataŋ maggaphalasukhaŋ paramatthanibbāṇaŋ[13] sukhañ ca āvahatī ti.

Desanāpariyosāne sampattaparisāya[14] bahū sotâpannâdayo ahesuŋ. Mahājanassa sātthikā desanā[15] jātā.[16] Satthā

---

[1] Cª. na.
[2] Cª. rakkhituŋ.
[3] Cª., B., K., dur°.
[4] K. *om.*
[5] K. cid.
[6] F. labhitaṭṭh°.
[7] Cª. na alabhitaṭṭh°.
[8] F. *om.*
[9] C. Cª. jāti.
[10] F. vaddhaŋ. S. vaŋsaŋ.
[11] B. K. yatth' eva.
[12] C. Cª. nipatîti. K. °tino tîti.
[13] F. arahattapa°.
[14] B. K. °parisā.
[12] B. dhammadesanā.
[16] Cª. *a.* ti.

tassa bhikkhuno imaŋ ovādaŋ datvā, 'gaccha bhikkhu aññaŋ kiñci acintayitvā tatth' eva vasāhī' ti pahiṇi. So bhikkhu Satthu santikā[1] ovādaŋ labhitvā tattha agamāsi, kiñci bahiddhācittan[2] nāma na cintesi. Mahāupāsikâpi dibbena cakkhunā olokentī theraŋ dīsvā, 'idāni ovādadāyakaŋ ācariyaŋ labhitvā punâgato mama putto' ti attano ñāṇen' eva paricchinditvā tassa sappāyâhāraŋ paṭiyādetvā adāsi. So sappāyabhojanaŋ[3] yeva labhitvā[4] katipâhen' eva[5] arahattaŋ patvā maggaphalasukhena vītināmento, 'aho mahāupāsikā mayhaŋ patiṭṭhā jātā, ahaŋ imaŋ nissāya bhavanissaraṇaŋ patto' ti cintetvā, 'imasmiŋ tāva me attabhāve patiṭṭhā jātā, saŋsāre pana me[6] saŋsarantassa aññesu pi[7] attabhāvesu ayaŋ patiṭṭhā bhūtapubbā no'[8] ti upadhārento ekūnaattabhāvasataŋ anussari. Sâpi ekūnaattabhāvasate tassa pādaparicārikā hutvā aññesu paṭibaddhacittā[9] taŋ[10] jīvitā voropāpesi.[11] Thero tassā ettakaŋ aguṇarāsiŋ[12] disvā, 'aho ayaŋ upāsikā bhāriyaŋ kammam akāsī' ti cintesi. Mahāupāsikâpi gehe nisinnā va 'kin nu kho mayhaŋ puttassa pabbajitakiccaŋ matthakaŋ pattan'[13] ti upadhārayamānā, tassa arahattapattiŋ ñatvā, uttariŋ[14] upadhārayamānā 'mama putto arahattaŋ patvā[15] "aho vata me ayaŋ upasikā mahatī patiṭṭhā jātā" ti cintetvā "atīte pi nu kho me[16] ayaŋ patiṭṭhā bhūtapubbā no" ti upadhārento ekūnaattabhāvasataŋ anussari, ahaŋ[17] kho pana ekūnaattabhāvasate aññehi saddhiŋ ekato hutvā etaŋ jīvitā voropesiŋ, ayaŋ me[18] ettakaŋ

---

[1] C^a. °kaŋ. [2] B. K. cinanaŋ.
[3] B. K. °yaŋ bho°.
[4] C^a., S., B., sevitvā *for* yeva la°. K. *om.* yeva.
[5] K. *a.* saha poṭisambhidāhi.
[6] C. C^a. *om.*. [7] C. *rep.* aññesu pi.
[8] K. *a.* vā. [9] K. B. *a.* hutvā.
[10] K. maŋ. [11] C. or°. B. S. voropesi.
[12] K. aguṇaŋ. [13] B. K. *a.* no.
[14] B. K. uttari. [15] C^a. patto vā.
[16] K. *om.* [17] K. *a.* pi.
[18] C^a. *om.*

aguṇarāsiŋ[1] disvā "aho bhāriyaŋ kammaŋ kataŋ upāsikāyā" ti cintesi[2] natthi[3] evaŋ nu kho saŋsāre saŋsarantiyā mama[4] puttassa upakāro katapubbo' ti sā[5] upadhārayamānā tato uttariŋ satimam[6] attabhāvaŋ anussaritvā 'satime[7] attabhāve mayā etassa pādaparicārikāya[8] hutvā ekasmiŋ jīvitavoropanaṭṭhāne jīvitadānaŋ dinnaŋ, aho mayā mama puttassa mahāupakāro kato'[9] ti[10] gehe nisinnā va, 'uttariŋ visesetvā upadhārethā' ti āha. So dibbāya sotadhātuyā[11] saddaŋ sutvā visesetvā[12] satimaŋ[13] attabhāvaŋ anussaritvā tattha tāya[14] attano jīvitassa dinnabhāvaŋ disvā, 'aho mama imāya upāsikāya upakāro katapubbo' ti attamano hutvā tatth' eva catūsu maggaphalesu pañhaŋ kathetvā anupādisesāya nibbāṇadhātuyā parinibbāyī ti.

Aññatarabhikkhussa vatthu.[15]

---

3. UKKAṆṬHITAÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

'Sududdasan' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto aññataraŋ ukkaṇṭhitabhikkhuŋ ārabbha kathesi.

Satthari kira Sāvatthiyaŋ viharante eko seṭṭhiputto attano kulûpagatheraŋ upasaṅkamitvā, 'bhante ahaŋ dukkhā muccitukāmo,[16] ekaŋ me dukkhato muñcanâkāraŋ[17] kathethā'

---

[1] B. K. aguṇaŋ.
[2] K. °sīti, *and a.* sâpi uttari cintesi.
[3] B. atthi.
[4] K. mayā.
[5] B. *om.*
[6] B. sattamaŋ. C[a]. samatiŋ sa.
[7] B. sattame.
[8] B. °kā.
[9] B. katapubbo.
[10] K. *a.* ñatvā.
[11] K. sotu°.
[12] C. C[a]. visese.
[13] B. sattamaŋ.
[14] C[a]. attabhāvaŋ.
[15] B. Aññatarabhikkhuvatthu. B. *a.* dutīyaŋ.
[16] S. B. muñcitu°.
[17] B. muñcanakāraṇaŋ.

ti āha. 'Sādh' āvuso sace 'si dukkhā muccitukāmo salākabhattaŋ dehi pakkhikabhattaŋ dehi vassâvāsikaŋ dehi cīvarâdayo paccaye dehi[1] attano sāpateyyaŋ tayo koṭṭhāse katvā ekena kammantaŋ[2] payojehi ekena puttadāraŋ posaya[3] ekaŋ Buddhasāsane[4] dehī' ti aha. So[5] 'sādhu bhante' ti vuttapaṭipātiyā[6] sabbaŋ katvā puna theraŋ pucchi: 'tato uttariŋ aññaŋ kiŋ karomi bhante' ṭi. 'Āvuso tīṇi saraṇāni[7] pañca sīlāni gaṇhāhī'[8] ti. Tāni pi gahetvā[9] tato uttariŋ pucchi. 'Tena hi dasa sīlāni gaṇhāhī'[10] ti. So[11] 'sādhu bhante' ti gaṇhi. So evam anupubbena puññakammassa katattā Anupubbaseṭṭhiputto[12] nāma jāto. 'Tato uttariŋ pi kattabbaŋ[13] atthi bhante' ti puna pucchitvā, 'tena hi pabbajāhī' ti vutte nikkhamitvā pabbaji. Tass' eko ābhidhammikabhikkhu[14] ācariyo ahosi, eko[15] vinayadharo upajjhāyo. Tassa laddhûpasampadassa ācariyo attano santikaŋ āgatakāle abhidhamme pañhaŋ katheti:[16] 'Buddhasāsane[17] idaŋ kātuŋ vaṭṭati, idaŋ kātuŋ[18] na vaṭṭatī' ti. Upajjhāyo pi'ssa attano santikaŋ āgatakāle vinaye pañhaŋ katheti: 'Buddhasāsane nāma idaŋ kātuŋ vaṭṭati, idaŋ kātuŋ na vaṭṭatī' ti;[19] idaŋ kappati, idaŋ na kappatī' ti. So cintesi: 'aho bhāriyaŋ idaŋ kammaŋ, ahaŋ dukkhā muccitukāmo[20] pabbajito, idha mama[21] hatthapasāraṇaṭṭhānam eva na paññāyati,

---

[1] K. paccudehi *for* pa° dehi.
[2] Cª °nte. B. kammaŋ.
[3] K. B. posehi.
[4] B. °naŋ.
[5] B. se.
[6] B. K. vutte pa°.
[7] B. K. *a*. gaṇha.
[8] B. K. gaṇhā.
[9] B. paṭigg°.
[10] K. gaṇhā.
[11] B. *om*.
[12] Cª. anupubbena se°.
[13] B. kāt°. K. *a*. puññaŋ.
[14] C. Cª. abhi°.
[15] C. Cª. *a*. pi.
[16] S. kathessati. B. K. kathesi, *So infra*.
[17] B. K. *a*. nāma.
[18] B. K. *om*.
[19] Cª. *om*. i° k° n° v° ti.
[20] K. *a*. evaŋ.
[21] K. idha ca me. Cª. idañ ca. S. idh' eva.

gehe ṭhatvā va[1] dukkhā muccituŋ sakkā, mayā gihinā bhavituŋ vaṭṭatī' ti. So tato paṭṭhāya ukkaṇṭhito anabhirato dvattimsâkāre sajjhāyaŋ na karoti, uddesaŋ na gaṇhāti,[2] kiso lūkho dhamanīsanthatagatto[3] ālasiyâbhibhūto kacchuparikiṇṇo ahosi. Atha naŋ daharasāmaṇerā 'āvuso kiŋ tvaŋ[4] ṭhitaṭṭhāne ṭhito va nisinnaṭṭhāne nisinno[5] va hosi[6] paṇḍurogâbhibhūto kiso lūkho[7] kacchuparikiṇṇo kin te katan' ti pucchiŋsu. 'Ukkaṇṭhito 'mhi āvuso' ti. 'Kiŋkāraṇā' ti. So taŋ pavattiŋ ārocesi. Te tassa ācariyupajjhāyānaŋ ācikkhiŋsu, ācariyupajjhāyā taŋ ādāya Satthu santikaŋ agamaŋsu. Satthā 'kiŋ bhikkhave āgat'atthā' ti āha. 'Bhante ayaŋ bhikkhu tumhākaŋ sāsane ukkaṇṭhito' ti. 'Evaŋ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiŋkāraṇā' ti. 'Ahaŋ bhante dukkhā muccitukāmo pabbajito, tassa me ācariyo abhidhammakathaŋ kathesi, upajjhāyo vinayakathaŋ,[8] svâhaŋ "idha me hatthapasāraṇaṭṭhānam eva natthi, gihinā hutvā sakkā dukkhā muccituŋ, gihī bhavissāmī" ti sanniṭṭhānaŋ akāsiŋ bhante' ti. 'Sace tvaŋ bhikkhu ekaŋ eva rakkhituŋ sakkhissasi avasesānaŋ rakkhanakiccaŋ[9] natthī' ti. 'Kiŋ bhante' ti. 'Tava cittam eva rakkhituŋ sakkhissasī' ti. 'Sakkhissāmi bhante' ti. 'Tena hi attano cittam eva rakkhā'[10] ti vatvā,[11] imaŋ[12] ovādaŋ datvā imaŋ gātham āha:

36. 'Sududdasaŋ sunipuṇaŋ yatthakāmanipātinaŋ[13]
 cittaŋ rakkhetha medhāvī, cittaŋ guttaŋ sukhâvahan ti.'

---

[1] K. vata. [2] B. K. °ati.
[3] *Cf.* Skt. dhamanīsaŋtata *and* dhamanīrajjusa°.
[4] K. taŋ. [5] B. nisinnako.
[6] B. K. ahosi. [7] K. *a.* dhamanī° āl°
[8] B. K. *a.* kathesi.
[9] K. rakkhitabba°. S. rakkhanakaŋ.
[10] B. K. rakkhāhi, sakkā dukkhā muccitun (B. muñci°) ti.
[11] S. *om.* [12] C. C[a]. idaŋ.
[13] B. imaŋ. K. *om.*

'Sududdasan' ti suṭṭhu duddasaŋ. 'Sunipuṇan' ti suṭṭhu nipuṇaŋ paramasaṇhaŋ. 'Yatthakāmanipātinaŋ' ti jātiādīni anoloketvā labhitabbâlabbhitabbayuttaṭṭhānesu[1] yatthakatthaci[2] nipātanasīlaŋ. 'Cittaŋ rakkhetha medhāvī' ti andhabālo dummedho attano cittaŋ rakkhituŋ samattho nāma natthi, cittavasiko hutvā anayavyasanaŋ pāpuṇāti[3] medhāvī pana paṇḍito va[4] cittaŋ rakkhituŋ sakkoti, tasmā tvam[5] pi cittaŋ[6] gopehi, idaŋ hi 'cittaŋ guttaŋ sukhâvahaŋ' maggasukhaphalasukhanibbāṇasukhāni[7] āvahatī ti.

Desanāpariyosāne so bhikkhu sotâpattiphalaŋ pāpuṇi, aññe pi bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, desanā mahājanassa sātthikā[8] ahosī ti.

Ukkaṇṭhitaaññatarabhikkhussa-vatthu.[9]

---

4. BHĀGINEYYASAṄGHARAKKHITATTHERA-VATTHU.

'Dūraṅgaman[10] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Saṅgharakkhitaŋ nāma ārabbha kathesi.[11]

Sāvatthiyaŋ kir'eko kulaputto Satthu dhammadesanaŋ sutvā nikkhamitvā pabbajito laddhûpasampado Saṅgharakkhitatthero nāma hutvā, katipâhen' evârahattaŋ[12] pāpuṇi.

---

[1] Cᵃ. *om.* °labhitabba°. [2] B. K. *a.* pi.
[3] K. pāpuṇi. [4] Cᵃ. *om.*
[5] S. tuvam. [6] B. K. *a.* eva.
[7] B. K. maggaphalanibbānasukhāni. Cᵃ. °sukhaŋ °sukhaŋ.
[8] K. *a.* jātā.
[9] B. aññataraukkaṇṭhitabhikkavatthu, *and a.* tatiyaŋ. K. ukkaṇṭhitabhikkhuvatthu.
[10] K. *a.* ekacaraŋ.
[11] *Cf.* Pañcatantra V. 9. Hitopadeśa IV. 15.
[12] B. K. eva *a*°.

Tassa[1] kaṇiṭṭhā[2] puttaŋ labhitvā therassa nāmam akāsi. So Bhāgineyyasaṅgharakkhito nāma[3] hutvā vayappatto therassa[4] santike pabbajitvā laddhûpasampado aññatarasmiŋ gāmakârāme[5] vassaŋ upagantvā ekaŋ sattahatthaŋ ekaŋ aṭṭhahatthan ti dve vassâvāsikasāṭake labhitvā, 'aṭṭhahatthaŋ upajjhāyassa me bhavissatī' ti sallakkhetvā, 'sattahatthaŋ mayhaŋ bhavissatī' ti cintetvā, vutthavasso 'upajjhāyaŋ passissāmī' ti āgacchanto antarāmagge piṇḍāya caranto āgantvā there vihāraŋ anāgate yeva vihāraŋ pavisitvā therassa divāṭṭhānaŋ sammajjitvā pādodakaŋ upaṭṭhāpetvā[6] āsanaŋ paññāpetvā āgamanamaggaŋ olokento nisīdi. Ath'assa,[7] āgacchantaŋ[8] disvā,[9] paccuggamanaŋ katvā pattacīvaraŋ paṭiggahetvā,[10] 'nisīdatha bhante' ti theraŋ nisīdāpetvā tālavaṇṭaŋ ādāya vījetvā[11] pānīyaŋ datvā pāde dhovitvā taŋ sāṭakaŋ ānetvā[12] pādamūle ṭhapetvā 'bhante imaŋ paribhuñjathā' ti vatvā vījayamāno[13] aṭṭhāsi. Atha naŋ thero āha: 'Saṅgharakkhita mayhaŋ cīvaraŋ[14] paripuṇṇaŋ, tvam[15] eva paribhuñjā' ti. 'Bhante mayā laddhakālato paṭṭhāya ayaŋ tumhākam eva sallakkhito, paribhogaŋ karothā' ti. 'Hotu Saṅgharakkhita paripuṇṇam me ticīvaraŋ,[16] tvam[17] eva paribhuñjā' ti. 'Bhante mā evaŋ karotha, tumhe hi paribhuñjante mayhaŋ mahapphalaŋ bhavissatī' ti, Atha naŋ tassa punappuna[18]

---

[1] F. assa.
[2] F. °ṭṭho. K. °ṭṭhe. B. kaniṭṭhabhaginī.
[3] K. *om.*
[4] F. °ss' eva.
[5] F. gāmāhārāpi me.
[6] B. K. paṭṭh°.
[7] S. atha naŋ.
[8] K. B. āgamanabhāvaŋ. (K. *a*°.)
[9] B. K. ñatvā.
[10] C[a]. pari°.
[11] B. K. °itvā.
[12] B. K. netvā.
[13] F. S. vījamāno.
[14] F. °ra°.
[15] C[a]. *om.*
[16] F. *corr.* B. K. cīvaraŋ.
[17] C[a]. tam.
[18] B. K. °naŋ.

kathentassâpi thero na icchi,[1] evaŋ so vījamāno[2] ṭhito va cintesi: 'ahaŋ therassa gihikāle bhāgineyyo pabbajitakāle saddhivihāriko, evam pi mayā saddhiŋ upajjhāyo paribhogaŋ na kātukāmo,[3] imasmiŋ mayā saddhiŋ paribhogaŋ akaronte kiŋ me samaṇabhāvena gihī bhavissāmī' ti. Ath' assa etad ahosi: 'dussaṇṭhāpiyo[4] gharâvāso, kin nu kho katvā gihī bhūto jīvissāmī' ti. Tato cintesi: 'aṭṭhahatthasāṭakaŋ vikkiṇitvā ekaŋ eḷikaŋ gaṇhissāmi, eḷikā nāma khippaŋ vijāyanti, svâhaŋ vijātavijātaŋ[5] vikkiṇitvā mūlaŋ karissāmi, mūlaŋ[6] katvā ekaŋ pajāpatiŋ ānessāmi, sā ekaŋ puttaŋ vijāyissati, ath' assa mama mātulassa[7] nāmaŋ katvā cūḷayānake[8] nisīdāpetvā mama puttañ ca bhariyañ[9] ca ādāya mātulaŋ vandituŋ āgacchissāmi,[10] āgacchanto antarāmagge mama bhariyaŋ[11] vakkhāmi: 'ānehi tāva me puttaŋ, vahissāmi[12] nan' ti, sā 'kiŋ tena[13] puttena gahitena, ehi imaŋ yānakaŋ pājehī' ti vatvā puttaŋ gahetvā, 'ahaŋ[14] nessāmi[15] nan' ti[16] sandhāretuŋ asakkontī cakkapāde[17] chaḍḍessati, ath' assa sarīraŋ abhiruhitvā[18] cakkaŋ gamissati, atha naŋ 'tvaŋ mama puttaŋ n'eva mayhaŋ adāsi na sandhāretuŋ asakkhi,[19] nāsito'mhi[20] tayā' ti vatvā patodalaṭṭhiyā[21] piṭṭhiŋ[22] paharissāmī' ti so[23] evaŋ cintento

---

[1] B. *a.* yeva.
[2] B. K. vījayamāno.
[3] B. kattu°.
[4] F. °ayo. *But cf.* Skt. saŋsthāpya. K. *a.* mayā.
[5] C. C[a]. vijātaŋ vi°. F. B. vijātaŋ.
[6] K. mūle bahū.
[7] K. °la°.
[8] F. mūla°, *corr.* mūlaŋ yā°.
[9] C. puttabhar.
[10] B. K. āgam°.
[11] B. K. *a.* evaŋ.
[12] B. gaṇhi°.
[13] B. K. te, *and om.* gahitena.
[14] B. *om.*
[15] B. K. ān°.
[16] B. *a.* netvā.
[17] cakkamagge.
[18] K. āruh°.
[19] K. nâsakkhi, *om. preceding* na.
[20] F. B. K. 'smi.
[21] B. K. °yaṭṭhiyā.
[22] B. K. °iyaŋ.
[23] C[a]. *om.*

ṭhatvā vījayamāno[1] therassa sīse[2] tālavaṇṭena pahari. Thero[3] 'kin nu kho ahaŋ Saṅgharakkhitena[4] sīse pahaṭo' ti upadhārento, tena cintitacintitaŋ[5] sabbaŋ ñatvā, 'Saṅgharakkhita mātugāmaŋ[6] pahāraŋ dātuŋ nâsakkhi, ettha[7] mahallakatherassa ko doso' ti āha. So 'aho naṭṭho 'mhi, ñātaŋ[8] kira me upajjhāyena cintitacintitaŋ, kiŋ me samaṇabhāvenā'[9] ti tālavaṇṭaŋ chaḍḍetvā palāyituŋ āraddho. Atha naŋ daharā ca sāmaṇerā ca anubandhitvā ādāya Satthu santikaŋ agamaŋsu. Satthā te bhikkhū disvā, 'kiŋ bhikkhave āgat' attha, eko vo[10] bhikkhu laddho' ti pucchi, 'Āma bhante imaŋ[11] daharaŋ ukkaṇṭhitvā palāyantaŋ gahetvā tumhākaŋ santikaŋ āgat' amhā' ti. 'Evaŋ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiŋ atthaŋ te bhikkhu evaŋ bhāriyaŋ kammaŋ kataŋ, nanu tvaŋ āraddhaviriyassa ekassa Buddhassa putto, mādisassa[12] Buddhassa nāma[13] sāsane pabbajitvā attānaŋ dametvā sotâpanno ti vā sakadāgāmianāgāmiarahā[14] ti vā vadāpetuŋ nâsakkhi,[15] kimatthaŋ evaŋ bhāriyaŋ kammam akāsī' ti. 'Ukkaṇṭhito 'smi bhante' ti. 'Kiŋkāraṇā ukkaṇṭhito 'sī' ti. So evaŋ[16] vassâvāsikasāṭakānaŋ[17] laddhadivasato paṭṭhāya yāva therassa tālavaṇṭena pahārā[18] sabbaŋ taŋ pavattiŋ[19] ārocetvā, 'iminā kāraṇena palāto[20] 'smi[21]

---

1 F. K. vījamāno. 2 B. K. sīsaŋ.
3 Cᵃ. itaro. 4 B. °ito.
5 K. cintitaŋ.
6 K. °gāmassa tvaŋ. S. °gāme.
7 K. *a.* me.
8 C. Cᵃ. ñātā. *So* S. *with* cintitacintitā.
9 F. *om.* kiŋ me sa°. 10 B. tumhehi.
11 F. Cᵃ. idaŋ.
12 S. *om.* bu° pu° mā°. K. *om.* bu°.
13 B. K. *after* mād°. C. Cᵃ. *om.*
14 B. K. ti vā *after each.* 15 B. K. na sa°.
16 F. ekaŋ. B. K. *om.* 17 F. vassāvāsikaŋ.
18 F. paharanaŋ. 19 K. *a.* Satthu.
20 K. palāyito. Cᵃ. °yato. 21 B. *om.*

bhante' ti āha. Atha naŋ Satthā 'ehi[1] bhikkhu mā cintayi, cittaŋ nām' etaŋ dūre hontam[2] pi ārammaṇaŋ sampaṭicchanakajātikaŋ[3] rāgadosamohabandhanā muccanatthāya[4] vāyamituŋ vaṭṭatī' ti vatvā imaŋ gātham aha:

37. 'Dūraṅgamaŋ ekacaraŋ asarīraŋ guhāsayaŋ
Ye cittaŋ saññamessanti mokkhanti Mārabandhanā' ti.

Tattha 'dūraṅgaman' ti cittassa hi makkaṭasuttamattam[5] pi puratthimâdidisābhāgena gamanâgamanaŋ nāma natthi, dūre santam pi pana ārammaṇaŋ sampaṭicchatī ti dūraṅgamaŋ nāma jātaŋ. Sattaṭṭhacittāni pana[6] ekato kaṇṇikabaddhāni[7] ekakkhaṇe uppajjituŋ samatthāni[8] nāma natthi, uppattikāle ekekam eva cittaŋ uppajjati, tasmiŋ niruddhe puna ekekam[9] eva uppajjatī ti[10] 'ekacaraŋ' nāma jātaŋ. Cittassa[11] sarīra-saṇṭhānaŋ vā nīlâdippakāro vaṇṇabhedo vā natthī ti asarīraŋ nāma jātaŋ. Guhā nāma catumahābhūtaguhā idañ ca hadayarūpaŋ nissāya pavattatī ti 'guhāsayaŋ' nāma jātaŋ.' Ye cittaŋ' ti ye keci purisā vā itthiyo vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā annuppajjanakassa[12] kilesassa uppajjituŋ adentā[13] satisammohena uppannaŋ kilesaŋ pajahantā[14] cittaŋ 'saññamessanti' saŋyataŋ avikkhittaŋ karissanti[15] 'mokkhanti Mārabandhanā'

---

[1] F. *om.*
[2] C[a]. dūrato na taŋ.
[3] K. B. °anajā°.
[4] K. B. muñc.
[5] S. B. K. °mattakam.
[6] C[a]. *om.*
[7] F. °kā°.
[8] K. °tthā.
[9] C[a]. ekam ekam. B. ekam. K. ekakam.
[10] B. tasmā.
[11] F. sattaṭṭhaci°.
[12] °ntassa. C. C[a]. °nassa. B. anuppannaki°. K. anuppajjanaki°.
[13] F. adenno. K. °nto.
[14] C. C[a]. °nto.
[15] S. *om.* sa° av° ka°. F. yantaŋ. C[a]. sayantaŋ.

ti sabbe te kilesabandhanâbhāvena Mārabandhanasaṅkhātā[1] tebhūmakavaṭṭā[2] muccissantī ti.

Desanāpariyosāne Bhāgineyyasaṅgharakkhitatthero sotâpattiphalaŋ pāpuṇi aññe pi bahū sotâpannâdayo jātā, mahājanassa sātthikā desanā[3] ahosī ti.

Bhāgineyyasaṅgharakkhitattherassa vatthu.[4]

---

5. Cittahatthathera-vatthu.

'Anavaṭṭhitacittassā' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Cittahatthattheraŋ[5] nāma ārabbha kathesi.

Eko kira Sāvatthivāsī kulaputto naṭṭhagoṇaŋ pariyesanto araññaŋ pavisitvā majjhantikakāle[6] goṇaŋ disvā yūthe[7] vissajjetvā, 'avassaŋ ayyānaŋ santike āhāramattaŋ labhissāmī' ti khuppipāsā pīḷito vihāraŋ pavisitvā bhikkhūnaŋ santikaŋ gantvā vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi.[8] Tasmiŋ kho pana samaye[9] bhikkhūnaŋ avakkārapātiye[10] bhuttâvasesakaŋ bhattaŋ hoti te taŋ chātakapīḷitaŋ disvā, 'ito bhattaŋ hoti, gahetvā bhuñjā'[11] ti vadiŋsu. Buddhakāle ca[12] nāma[13] anekasūpavyañjanaŋ bhattaŋ[14] uppajjati. So tato

---

[1] C^a. °ta°. [2] B. K. °ika°.

[3] B. dhammadesanā.

[4] B. Saṅgharakkhitabhāgineyyatheravatthu, *and a.* catutthaŋ. C^a. vatthuŋ, *al.*

[5] K. Ci° nāma theraŋ. *Cf.* F. Jāt. I,. *p.* 311. Kuddālajātaka, *introd. The name there is :* Cittahatthasāriputtatthero. Dhp. v. 35 *is there quoted, not* 38.

[6] B. °ike kāle.

[7] B., K., S. goyūthe.

[8] B. nisīdi. [9] R. samayena.

[10] B. K. °iyaŋ. *This form in* Mahāvagga IV. 1.

[11] B. K. bhuñjāhī. [12] C^a., *om.*

[13] B. pana. [14] K. *om.*

yāpanamattaŋ gahetvā bhuñjitvā pānīyaŋ pi pivitvā hatthe dhovitvā bhikkhū vanditvā, 'kiŋ bhante ajja ayyā nimantitaṭṭhānaŋ[1] agamaŋsū' ti pucchi. 'Natthi upāsaka bhikkhū iminā va nīhārena nibaddhaŋ labhantī' ti. So cintesi:[2] 'mayaŋ uṭṭhāya samuṭṭhāya[3] rattiŋ-divaŋ nibaddhaŋ kammaŋ karontâpi[4] evaŋ madhuravyañjanaŋ bhattaŋ na labhāma, ime kira nibaddhaŋ bhuñjanti, kim me gihibhāvena, bhikkhu bhavissāmī' ti cintetvā bhikkhū[5] upasaṅkamitvā pabbajjaŋ yāci. Atha naŋ bhikkhū 'sādhu upāsakā' ti pabbājesuŋ. So laddhûpasampado sabbappakāraŋ vattapaṭivattaŋ akāsi, so buddhānaŋ uppannena balavasakkārena[6] katipâhass' eva[7] thūlasarīro ahosi. Tato cintesi: 'kim me bhikkhāya caritvā jīvitena, gihī bhavissāmī' ti, so gantvā gehaŋ pāvisi. Tassa gehe kammaŋ karontassa katipâhen' eva sarīraŋ milāyi[8] Tato 'kim me iminā dukkhena samaṇo bhavisāmī' ti cintetvā puna gantvā pabbaji; so katipâhaŋ vītināmetvā puna ukkaṇṭhitvā vibbhami. Pabbajitakāle pana[9] upakārako hoti, so puna pi katipâhen' eva ukkaṇṭhitvā, 'kim me gihibhāvena,[10] pabbajissāmī' ti gantvā bhikkhū[11] vanditvā pabbajjaŋ yāci. Atha naŋ bhikkhū upakāravasena puna[12] pabbājayiŋsu. Evaŋ so[13] chakkhattuŋ[14] pabbajitvā uppabbajito.[15] Tassa bhikkhū 'esa cittavasiko hutvā vicaratī' ti Cittahatthatthero ti nāmaŋ kariŋsu. Tass' evaŋ aparâparaŋ vicarantass' eva bhariyā gabbhinī ahosi. So sattame vāre araññato

---

[1] B. K. nimantana°.
[2] K. *om.*
[3] K. *om.*
[4] B. K. °nto pi.
[5] B. bhikkhūnaŋ.
[6] C. K. lābhasa°.
[7] Cª., B. K. katipâhaccayena.
[8] B. milāyati.
[9] B. K. *a.* bhikkhūnaŋ.
[10] S. gihī°, *al.*
[11] B. K. bhikkhūnaŋ.
[12] K. *om.*
[13] B. *a.* iminā niyāmen' eva.
[14] *Cf.* J. chavāre. C. Cª. *have* tikkhattuŋ, *which is strictly correct. But note* sattavāre *infra.*
[15] C. Cª. pa°.

kasibhaṇḍaŋ ādāya gehaŋ gantvā bhaṇḍakaŋ ṭhapetvā, 'attano kāsāvaŋ gaṇhissāmī' ti gabbhaŋ pāvisi. Tasmiŋ khaṇe tassa bhariyā nipajjitvā niddāyati. Tassā nivatthasāṭako apagato,[1] mukhato lālā gaḷati,[2] nāsā ghurughurāyati[3] mukhaŋ vivaṭaŋ, sā tassa[4] uddhumātakasarīraŋ viya upaṭṭhāsi. So 'aniccaŋ dukkhaŋ idaŋ[5] ahaŋ ettakaŋ kālaŋ pabbajitvā imaŋ nissāya bhikkhubhāve saṇṭhātum nâsakkhiŋ'[6] ti kāsāvakoṭiyaŋ[7] gahetvā udare bandhanto[8] va gehā nikkhami.[9] Ath' assa antaragehe[10] thitā sassū taŋ tathā gacchamānaŋ[11] disvā, 'ayaŋ paṭikkantako[12] idān' eva araññato āgacchanto[13] va kāsāvaŋ udare bandhitvā[14] nikkhanto vihārâbhimukho[15] gacchati, kiŋ nu kho' ti gehaŋ pavisitvā niddāyamānaŋ dhītaraŋ passitvā,[16] 'imaŋ disvā so vippaṭisārī hutvā gato' ti ñatvā dhītaraŋ paharitvā, 'uṭṭhehi kālakaṇṇi, sāmiko te taŋ[17] niddāyamānaŋ disvā vippaṭisārī hutvā gato, natthi so ito paṭṭhāya tuyhaŋ'[18] ti āha. 'Apehi amma kuto tassa gamanaŋ,[19] katipâhen' eva puna āgamissatī'[20] ti.[21] So pi 'aniccaŋ dukkhan' ti

---

[1] B. *a.* hoti.
[2] Cᵃ. galagalāyati. B. K. paggharati.
[3] B. K. ghura°; *both forms in Skt.* S. surūsurūyati.
[4] B. so tassā.
[5] B. *a.* ti saññaŋ labhitvā.
[6] Cᵃ. nâsakkhissan.
[7] B. kāsāya°.
[8] Cᵃ. bandhento. B. bandhitvā.
[9] B. °mitvā gato.
[10] S. anantara. Cᵃ. antaraŋ gehe.
[11] B. K. gacchantaŋ.
[12] B. paṭiukkaṇṭhito bhavissati. K. patikkanto.
[13] C. Cᵃ. araññaŋ. S. *a.* āgato. B. āgantvā *for* āgacch°.
[14] B. *a.* gehā.
[15] B. K. *a.* va.
[16] B. K. passi so.
[17] B. K. *om.*
[18] B. *a.* saŋvāso.
[19] B. *a.* atthi.
[20] B. K. punâg°.
[21] B. *a.* āha.

vatvā gacchanto gacchanto[1] va[2] sotâpattiphalaŋ pāpuṇi. So gantvā bhikkhū vanditvā pabbajjaŋ yāci. 'Na sakkhissāma mayaŋ taŋ[3] pabbājetuŋ, kuto tuyhaŋ samaṇabhāvo satthakanisādanapāsāṇasadisaŋ[4] tava sīsan' ti. 'Bhante[5] maŋ ekavāraŋ pabbājethā' ti. Te taŋ[6] upakāravasena pabbājayiŋsu. So katipâhen' eva saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi; te pi naŋ āhaŋsu:[7] 'āvuso Cittahattha tava gamanasamayaŋ tvam eva jāneyyāsī' ti 'imasmiŋ te vāre cirāyitan'[8] ti. 'Bhante[9] saŋsaggassa atthibhāvakāle gat' amha,[10] so me[11] saŋsaggo chinno, idāni agamanadhammā jāt' amhā' ti. Bhikkhū Satthu santikaŋ gantvā, 'bhante ayaŋ bhikkhu amhehi evaŋ vutto,[12] evaŋ nāma katheti aññaŋ vyākaroti, abhūtaŋ vadatī'[13] ti āhaŋsu. Satthā 'āma bhikkhave mama putto attano anavaṭṭhitacittakāle[14] saddhammaŋ ajānanakāle gamanâgamanaŋ akāsi, idāni'ssa puññañ ca pāpañ ca pahīṇaŋ' ti vatvā imā gāthā abhāsi:[15]

38. 'Anavaṭṭhitacittassa saddhammaŋ avijānato
pariplavapasādassa paññā na paripūrati.

39. Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññapāpapahīṇassa natthi jāgarato bhayaŋ' ti.

Tattha '**anavaṭṭhitacitassā**' ti cittaŋ nām' etaŋ kassaci nibaddhaŋ vā thāvaraŋ vā natthi, yo pana puggalo

---

[1] B. K. *om. one.* [2] C[a]. *om.* [3] B. *om.*

[4] B. K. *have* °nisāna° = *Skt.* niśāna, *the commoner form*: nisādana, *will* = *Skt.* śātana 'sharpening, whetting' + ni. *Both from root* śo.

[5] B. K. *a.* idāni.

[6] B. K. *a.* tassa. [7] B. *om.*

[8] C[a]. circa°. [9] K. *a.* me.

[10] B. K. amhā. [11] S. kho. B. no.

[12] K. vuddho. [13] C[a]. vadehī.

[14] K. °cittassa kāle. [15] B. K. āha.

assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍakaŋ[1] viya, thusarāsimhi[2] koṭṭhitakhāṇuko[3] viya, khallāṭasīse[4] kadambapupphaŋ viya ca katthaci na saṇṭhahati,[5] kadāci acelako[6] hoti kadāci ājīvako kadāci nigaṇṭhako[7] kadāci tāpaso evarūpo puggalo anavaṭṭhitacitto nāma tassa 'anavaṭṭhitacittassa' sattatiŋsabodhapakkhikadhammabhedaŋ[8] idaŋ[9] 'saddhammaŋ' avijānantassa,[10] parittasaddhatāya vā upplavana-ullopanasaddhatāya[11] vā 'pariplavapasādassa' kāmâvacararūpâvacarâdibhedâpi[12] 'paññā na paripūrati' kāmâvacarāya pi aparipūriyamānāya[13] kuto ca rupâvacarârūpâvacaralokuttarapaññā paripūrissatī ti dīpeti. 'Anavassutacittassā' ti rāgena atintacittassa. 'Ananvāhatacetaso' ti 'āhatacitto[14] khilajāto' ti āgataṭṭhāne dosena cittassa pahaṭabhāvo vutto, idha pana dosena appaṭihatacittassā ti attho. 'Puññapāpapahīṇassā' ti catutthamaggena pahīṇapuññassa c' eva pahīṇapāpassa ca khīṇâsavassa, 'Natthi jāgarato bhayan' ti khīṇâsavassa jāgarantass'[15] eva[16] bhayâbhāvo kathito viya, so pana saddhâdīhi pañcahi[17] jāgaradhammehi samannāgatattā

---

[1] B. K. °ṇḍaŋ.
[2] B. tusa. K. thūsa.
[3] B. K. koṭita°.
[4] B. K. °saŋse. B. *a.* ṭhapitaŋ.
[5] B. K. saṇṭhāti.
[6] B. buddhasāvako. K., C., C^a. sevako. S. acelako.
[7] B. K. nigantho.
[8] B. K. °kkhiya°.
[9] K. imaŋ. B. *om.*
[10] F., B., K. ajān°.
[11] K. B. uplavasaddhatāya. F. upplavallopana°. (F. *has* parittasaddhammatāya, *then* °saddhatāya.) C^a. *om.* C. lelājanasa° (lelāyana°?). *The text is* S. *The root will be* lup vimohane (Dhātup. 4, 126)+ud.
[12] C. C^a. kāmâvacarâpi rū°.
[13] *So* S. *only.* F. °iyamānā. B. K. °ayamānāya. C. C^a. °ayamānā.
[14] F. āha citto.
[15] C^a. jaggantass'.
[16] C^a. *a.* sa. B. abhayabhāvo.
[17] K. *om.*

jāgaro nāma, tasmā tassa jaggantassâpi[1] ajaggantassâpi kilesabhayaŋ[2] natthi kilesānaŋ apacchāvattanato na hi taŋ kilesā anubandhanti tena tena[3] maggena pahīṇānaŋ[4] punappuna[5] anupagamanato. Ten' evâha: 'sotâpattimaggena ye[6] kilesā pahīṇā te kilesā na pun' eti na pacchâgacchati sakadāgāmī anāgāmī, arahattamaggena ye kilesā pahīṇā te kilese[7] na pun' eti[8] na pacchâgacchatī' ti. Desanā mahājanassa sātthikā saphalā ahosi.

Ath' ekadivasaŋ bhikkhū kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ 'bhāriyā[9] vat' ime āvuso kilesā nāma evarūpassa[10] nāma arahattassa upanissayasampanno[10] kulaputto kilesehi ālulito[11] sattavāre gihī hutvā sattavāre pabbajito' ti. Satthā tesaŋ taŋ[12] kathāpavattiŋ[13] sutvā taŋkhaṇânurūpena[14] gamanena[15] dhammasabhaŋ āgantvā[16] buddhâsane nisinno 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'evam etaŋ[17] bhikkhave, kilesā nāma bhāriyā; sace ete rūpino hutvā katthaci pakkhipituŋ[18] sakkā bhaveyyuŋ, cakkavāḷaŋ atisambādhaŋ brahmaloko atinīcako ti[19] okāso nesaŋ na[20] bhaveyya. Mādisam pi nām' ete paññāya[21] sampannaŋ purisâjāneyyaŋ lolenti,[22] avasesesu kā kathā? Ahaŋ hi aḍḍhanāḷimattaŋ varaka-

---

[1] C. C^a. °ssa pi, *bis*. B. *simply* jāgarantassâpi. S. jāgar° *and* ajāgar°.
[2] C^a. kilese bhayaŋ.
[3] K. B. *om. one*.
[4] B. *a.* kilesānaŋ.
[5] B. K. puna.
[6] B. K. *a.* hi.
[7] B. K. °sā. B. na pun' enti *bis*.
[8] B. °yaŋ.
[9] B. evarūpo.
[10] B. arahattūp°.
[11] B. K. āloḷito.
[12] C^a., B., K. *om.*
[13] C^a. kathaŋ.
[14] C^a. kha°.
[15] C^a. gatena.
[16] B. K. gantvā.
[17] B. K. eva.
[18] C^a. paṭikkh°. K. *a.* na.
[19] K. S. *om.*
[20] K. pi.
[21] S., B., K. paññā°.
[22] B. K. ālol°.

corakaŋ[1] kuṇṭhakuddālañ ca nissāya cha vāre pabbajitvā uppabbajitapubbo'[2] ti. 'Kadā bhante'[3] ti. 'Suṇissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi[4] suṇāthā' ti atītaŋ[5] āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Brahmadatte rajjaŋ kārente[6] Kuddālapaṇḍito[7] nāma bāhirakapabbajjaŋ pabbajitvā aṭṭha māse Himavante vasitvā vassārattasamaye bhūmiyā tintāya 'gehe me aḍḍhanāḷimatto varakacorako ca kuṇṭhakuddālako ca atthi, 'varakacorakabījaŋ mā nassī' ti uppabajitvā ekaŋ ṭhānaŋ kuddālena kasitvā taŋ bījaŋ vapitva vatiŋ katvā pakkakāle uddharitvā nāḷimattaŋ bījaŋ ṭhapetvā sesaŋ khāditvā,[8] so[9] 'kim me dāni gehena puna aṭṭha māse pabbajissāmī' ti[10] nikkhamitvā pabbaji. Iminā va nīhārena nāḷimattaŋ[11] varakacorakaŋ[12] kuṇṭhakuddālañ ca nissāya satta vāre gihī hutvā satta vāre[13] pabbajitvā sattame pana vāre cintesi: 'ahaŋ satta vāre imaŋ kuṇṭhakuddālaŋ nissāya gihī hutvā pabbajito katthacid eva[14] naŋ chaḍḍessāmī' ti, so Gaṅgātīraŋ[15] gantvā, 'patitaṭṭhānaŋ passanto otaritvā gaṇheyyaŋ,[16] yathâssa patitaṭṭhānaŋ na passāmi tathā naŋ chaḍḍessāmī' ti cintetvā nāḷimattaŋ bījaŋ pilotikāya bandhitvā pilotikaŋ kuddālakaphale[17] bandhitvā kuddālakaŋ aggadaṇḍake gahetvā Gaṅgātīre ṭhito akkhīni nimmīletvā[18] upari sīse tikkhattuŋ āvaṭṭetvā[19] Gaṅgāya

---

[1] C. °coraŋ, *al.*
[2] C^a. uppabbajito.
[3] B. K. *a.* kadā sugato.
[4] C^a. *rep.* tena hi.
[5] F. J. I. 312-13, *the same story in different words.*
[6] B. karonte.
[7] C^a. kh°. J. K. Kuddālaka°.
[8] B. khādi.
[9] C^a. *om.*
[10] B. *a.* cintetvā.
[11] C^a. °tta°.
[12] B. K. °kañ ca.
[13] K. *om.* satta vāre.
[14] C^a. evā.
[15] B. °āya tīraŋ.
[16] B. °yya.
[17] C^a. kuddālaŋ ekato. B. kuddālaphalena. K. °phale.
[18] B. °itvā.
[19] C^a. āvajjitvā. S. °jjetvā. J. āvijjhitvā. B. K. āviñcitvā.

khipitvā nivattitvā olokento patiṭṭhānaŋ adisvā, 'jitam me jitam me' ti tikkhattuŋ saddam akāsi. Tasmiŋ khaṇe Bārāṇasīrājā[1] paccantaŋ vūpasametvā āgantvā nadītīre khandhāvāraŋ nivāsetvā nahānatthāya nadiŋ otiṇṇo taŋ saddaŋ assosi. Rājūnañ ca[2] nāma 'jitam me' ti saddo amanāpo hoti.[3] So tassa santikaŋ gantvā, 'ahaŋ idāni amittamathanaŋ[4] katvā 'jitam me' ti āgato, tvaŋ pana[5] 'jitam me jitam me' ti viravasi, kin nām' etan' ti pucchi. Kuddālapaṇḍito[6] 'tvaŋ bāhirake core[7] jini, tayā jitam puna avajitam[8] eva hoti, mayā pana ajjhantiko lobhacoro jito, so puna maŋ na jinissati tass' eva jayo sādhū' ti vatvā imaŋ gātham āha:[9]

'Na taŋ jitaŋ sādhu jitaŋ yaŋ jitaŋ avajīyati,
taŋ kho jitaŋ sādhu jitaŋ yaŋ jitaŋ nâvajīyatī' ti.

Taŋ khaṇaŋ yeva Gaṅgaŋ olokento āpokasiṇaŋ nibbatetvā adhigatavisesо ākāse pallaṅkena nisīdi; rājā mahāpurisassa dhammakathaŋ sutvā vanditvā pabbajjaŋ yācitvā saddhiŋ balakāyena pabbaji, yojanamattā parisā ahosi. Aparo pi[10] sāmantarājā tassa pabbajitabhāvaŋ sutvā, 'tassa rajjaŋ gaṇhissāmī' ti āgantvā tathā samiddhaŋ nagaraŋ suññaŋ disvā, 'evarūpaŋ nagaraŋ chaḍḍetvā pabbajanto rājā na[11] orake[12] ṭhāne pabbajissati, mayâ pi pabbajituŋ vaṭṭatī' ti cintetvā tattha gantvā mahāpurisaŋ upasaṅkamitvā[13] pabbajjaŋ yācitvā sapariso pabbaji, eten' eva nīhārena satta rājāno pabbajiŋsu, sattayojaniko assamo ahosi,[14] sattarāja-

---

1 Cᵃ. °siyaŋ rājā.
2 B. K. *om.*
3 B. ahosi.
4 B. K. °damanaŋ.
5 Cᵃ. me.
6 K. *a.* mahārāja. S. Cᵃ. °laka°.
7 B. K. bāhiracore.
8 B. ajitam. C. Cᵃ. avijitam.
9 F. J., I. 313. *Cf.* Dhp. *v.* 179.
10 Cᵃ. *om.*
11 B. *om.* rājā na.
12 Cᵃ. otarake.
13 B. *om.*
14 B. hoti.

bhoggā chaḍḍitā.[1] Ettakaŋ janaŋ gahetvā mahāpuriso brahmacariyavāsaŋ vasitvā brahmalokûpago ahosi.[2]
Satthā imaŋ dhammadesanaŋ āharitvā 'ahaŋ bhikkhave tadā Kuddālapaṇḍito ahosiŋ[3] kilesā nām' ete evaŋ bhāriyā ti abhāsi.'[4]

Cittahatthatthera-vatthu.[5]

---

6. PAÑCASATAVIPASSAKABHIKKHŪNAŊ-VATTHU.

'Kumbhûpaman' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto āraddhavipassake bhikkhū ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ kira pañcasatā bhikkhū Satthu santike yāva arahattā[6] kammaṭṭhānaŋ gahetvā 'samaṇadhammaŋ karissāmā' ti yojanasatamattaŋ gantvā ekaŋ mahāgāmaŋ agamaŋsu. Atha ne[7] manussā disvā paññattâsane[8] nisīdâpetvā paṇītehi yāguādīhi[9] parivisitvā, 'kattha[10] bhante gacchathā' ti pucchitvā, 'yathāphāsukaṭṭhānaŋ' ti vutte, 'bhante imaŋ temāsaŋ idh'eva vasatha, mayam[11] pi tumhākaŋ santike saraṇesu patiṭṭhāya[12] sīlāni rakkhissāmā' ti yācitvā tesaŋ adhivāsanaŋ[13] viditvā, 'avidūre ṭhāne mahanto vanasaṇḍo atthi, ettha vasatha bhante' ti vatvā uyyojesuŋ;[14] bhikkhū taŋ vanasaṇḍaŋ pavisiŋsu. Tasmiŋ vanasaṇḍe adhivatthadevatā sīlavanto[15] 'ayyā imaŋ

---

[1] B. K. rājāno bhoge chaḍḍetvā pabbajiŋsu.
[2] Cᵃ. *a.* ti.
[3] B. K. ahosi.
[4] B. K. āha.
[5] Cᵃ. °ssa va°. B. *a.* pañcamaŋ.
[6] B. °tta°.
[7] B. te.
[8] K. °esu.
[9] B. yāgubhattâdīhi.
[10] B. kahaŋ.
[11] B. mayhaŋ.
[12] B. *a.* pañca°.
[13] K. adhivāsaŋ.
[14] K. *a.* te.
[15] K. °ntā.

vanasaṇḍaŋ anuppattā, ayuttaŋ kho pana amhākaŋ ayyesu idha vasantesu puttabhātike[1] gahetvā rukkhe abhiruyha vasituŋ' ti[2] otaritvā bhūmiyaŋ nisīditvā cintayiŋsu: 'ayyā imasmiŋ ṭhāne ajj' ekarattiŋ vasitvā addhā sve gamissantī' ti. Bhikkhū pi punadivase antogāme piṇḍāya caritvā puna tam eva vanasaṇḍam agamiŋsu, devatā 'bhikkhusaṅgho svātanāya kenaci nimantito bhavissati[3] tasmā punâgacchati[4] ajja gamanaŋ na bhavissati, sve gamissanti maññe' ti iminā upāyena aḍḍhamāsamattaŋ bhūmiyaŋ yeva acchiŋsu. Tato cintayiŋsu: 'bhadantā[5] imaŋ temāsaŋ idh' eva maññe vasissanti, idh' eva[6] kho pana vasantesu amhākaŋ rukkhe abhiruhitvā nisīditum pi ayuttaŋ[7] temāsaŋ puttabhātuke[8] gahetvā bhūmiyaŋ nisīdanaṭṭhānāni[9] pi dukkhāni, kiñci[10] katvā ime bhikkhū palāpetuŋ[11] vaṭṭatī' ti tā[12] tesu tesu[13] rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu[14] c' eva caṅkamanakoṭisu ca[15] chinnasīsāni kavandhāni[16] dassetuŋ amanussasaddañ ca sāvetuŋ ārabhiŋsu, bhikkhūnaŋ khipitakakāsâdayo[17] rogā vattiŋsu.[18] Te aññamaññaŋ 'tuyhaŋ āvuso kiŋ rujatī'[19] ti[20] pucchitvā,[21] 'mayhaŋ khipitarogo, mayhaŋ kāso' ti vatvā, 'āvuso aham ajja[22] caṅkamanakoṭiyam chinnasīsaŋ addasaŋ, ahaŋ rattiṭṭhāne kavandhaŋ

---

[1] B. puttadāre.
[2] B. *a.* te rukkhato otāretvā.
[3] B. K. *a.* ti.
[4] B. puna gacchati. K. puna gacchanti.
[5] B. K. bhaddantā.
[6] C[a]. *om.* ma° va° idh' eva.
[7] B. na yuttā.
[8] B. K. puttadāraŋ.
[9] K. °tthānâdīni, *and a.* amhākaŋ.
[10] K. *a.* vippakāraŋ.
[11] K. palāyituŋ.
[12] B. K. devatā.
[13] B. *a.* ṭhānesu.
[14] C[a]. rattiṭṭhānesu.
[15] C[a]. *om.*
[16] C[a]., dhā. K. B. kab°.
[17] B. khipitakās°.
[18] B. K. pava°.
[19] B. K. rujj. C[a]. *rep.* kiŋ rujati.
[20] C[a]. *a.* kiŋ.
[21] K. B. pucchanto.
[22] K. *om.* aham ajja.

addasaŋ ahaŋ divāṭṭhāne amanussasaddaŋ assosiŋ, parivajjetabbakayuttakam[1] idaŋ ṭhānaŋ, amhākaŋ idha aphāsukaŋ hoti,[2] Satthu santikaŋ gacchissāmā '[3] ti te[4] nikkhamitvā anupubbena Satthu santikaŋ gantvā vanditvā ekamantaŋ nisīdiŋsu. Atha ne Satthā āha: 'kiŋ[5] bhikkhave tasmiŋ ṭhāne vasituŋ na sakkhissathā' ti. 'Āma bhante[6] tasmiŋ[7] vasantānaŋ evarūpāni bheravârammaṇāni upaṭṭhahanti,[8] evarūpaŋ aphāsukaŋ hoti, tena mayaŋ 'vajjetabbakayuttaŋ idaŋ ṭhānan' ti taŋ chaḍḍetvā tumhākaŋ santikaŋ āgatā' ti. 'Bhikkhave tatth' eva tumhākaŋ gantuŋ vaṭṭatī' ti. 'Na sakkā bhante' ti, 'Bhikkhave tumhe āvudhaŋ[9] agahetvā[10] gatā idāni[11] gahetvā gacchathā' ti. 'Katarâvudhaŋ[12] bhante' ti. Satthā 'ahaŋ vo āvudhaŋ dassāmi,[13] mayā dinnâvudhaŋ[14] gahetvā gacchathā' ti vatvā 'karaṇīyam atthakusalena yantaŋ santaŋ padaŋ abhisamecca sakko ujū ca sūjū[16] ca suvaco[15] c' assa mudu anatimānī' ti sakalaŋ Mettasuttaŋ[17] kathetvā, 'bhikkhave imaŋ tumhe bahivihārassa vanasaṇḍato paṭṭhāya sajjhāyantā antovihāraŋ[18] paviseyyāthā' ti uyyojesi. Te Satthāraŋ vanditvā nikkhamitvā anupubbena taŋ ṭhānaŋ[19] patvā bahivihāre gaṇasajjhāyaŋ katvā[20] sajjhāyamānā vanasaṇḍaŋ pavisiŋsu, sakalavanasaṇḍe[21] devatā mettacittaŋ paṭilabhitvā tesaŋ paccuggamanaŋ katvā pattacīvarapaṭiggahaṇaŋ āpucchiŋsu,

---

1 S., B., K. °bbayu°.
2 B. ahosi.
3 B. K. gam°. C^a. °mîti.
4 B. *a.* bhikkhū.
5 C^a. *om.*
6 K. *a.* amhākaŋ.
7 B. K. *a.* ṭhāne.
8 B. K. tena.
9 S. āyudhaŋ.
10 C. gahetvā na.
11 B. K. *a.* āvuhaŋ.
12 B. K. °dhā.
13 C^a. ti.
14 B. K. dinnaŋ ā°.
15 B. K. suhujū.
16 B. K. suvacco.
17 Khudd. 15, *cf. the verse heading in the* Paritta: yassânubhāvato yakkhā n'eva dassenti bhiŋsanaŋ, *etc.*
18 B. vihāraŋ.
19 K. vanasaṇḍaŋ *for* taŋ ṭh°.
20 K. *om.* sajjhāyaŋ katvā.
21 B. °aŋ.

gattasambāhanaŋ[1] āpucchiŋsu, tesaŋ tattha tattha ārakkhaŋ susaŋvihitaŋ[2] kariŋsu,[3] sannisinnā ahesuŋ. Katthaci amanussasaddo nāma na hosi,[4] tesaŋ bhikkhūnaŋ cittaŋ ekaggaŋ ahosi,[5] te rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnā[6] vipassanāya[7] cittaŋ otāretvā attani khayavayaŋ paṭṭhapetvā, 'ayam attabhāvo nāma bhijjanaṭṭhena[8] athāvaraṭṭhena[9] kulālabhājanasadiso' ti vipassanaŋ vaḍḍhayiŋsu. Sammāsambuddho gandhakuṭiyaŋ[10] nisinno va tesaŋ vipassanāya āraddhabhāvaŋ ñatvā te bhikkhū āmantesi: 'evam eva[11] bhikkhave ayaŋ[12] attabhāvo nāma bhijjanaṭṭhena[13] athāvaraṭṭhena kulālabhājanasadiso evā'[14] ti vatvā, obhāsaŋ pharitvā yojanasate ṭhito pi abhimukhe nisinno viya chabbaṇṇaraŋsiyo[15] vissajjetvā dissamānena rūpena imaŋ gātham āha:

40. 'Kumbhûpamaŋ kāyam imaŋ viditvā
nagarûpamaŋ cittam idaŋ ṭhapetvā
yodhetha[16] Māraŋ paññâvudhena,
jitañ ca rakkhe[17] anivesano siyā' ti.

Tattha '**kumbhûpaman**' ti abaladubbalaṭṭhena[18] anaddhaniyatāvakālikaṭṭhena[19] idaŋ kesâdisamūhasañ-

---

[1] B. hatthapādasa°. K. pādasa°.
[2] S. °kkhā °tā.
[3] B. K. saŋvidahiŋsu *for* su° ka°, *and* K. *a.* pakkamadhūpamaŋ viya. S. B. *a.* pakkadhūpanaŋ viya.
[4] B. K. nâhosi.
[5] K. hoti.
[6] B. K. °ne sanni°.
[7] C[a]. suvip°.
[8] B. K. bhijjanaa°.
[9] B. asārakaṭṭhena. K. athāvarakaṭṭhena.
[10] K. °iyā.
[11] C[a]. evaŋ.
[12] C., C[a]. *om.*
[13] B. K. bhijjanaka°.
[14] C[a]. yevā.
[15] C[a]. °rasmiyo.
[16] *So* S., B., K.
[17] K. *a.* na.
[18] B. K. abalaŋ du°.
[19] B. °iyaŋ tāva°. K. anaddhaniyatāya tāva.

khātaŋ '**kāyaŋ**' kumbhûpamaŋ kulālabhājanasadisaŋ '**viditvā**.' '**Nagarûpamaŋ**'[1] ti nagaraŋ[2] nāma bahiddhā thiraŋ hoti gambhīraparikhaŋ pākāraparikkhittaŋ dvāraṭṭālayuttaŋ anto suvibhattavīthicatukkasiṅghāṭakasampannaŋ[3] antarāpaṇaŋ, '**taŋ** vilumpissāmā' ti bahiddhā corā āgantvā pavisituŋ asakkontā pabbataŋ āsajja paṭihatā[4] viya gacchanti,[5] evam evaŋ paṇḍito kulaputto attano vipassanācittaŋ thiraŋ nagarasadisaŋ katvā ṭhapetvā nagare ṭhito[6] ekato dhārâdinānappakārenâvudhena[7] coragaṇaŋ[8] viya vipassanāmayena[9] ca ariyamaggamayena[10] ca paññâvudhena taŋ taŋ maggavajjhaŋ kilesamāraŋ[11] paṭibāhanto[12] taŋ kilesamāraŋ '**yodhetha**' pahareyyā[13] ti attho. '**Jitañ ca rakkhe**' ti jitaŋ uppāditaŋ taruṇavipassanaŋ āvāsasappāyautusappāyabhojanasappāyapuggalasappāyadhammasavanasappāyâdiŋ[14] āsevanto antarantarā[15] samāpattiŋ samāpajjitvā tato paṭṭhāya[16] suddhacittena saŋkhāre sammasanto rakkheyya. '**Anivesano siyā**' ti anālayo bhaveyya: yathā nāma yodho saṅgāmasīse balakoṭṭhakaŋ katvā amittehi saddhiŋ yujjhanto chāto vā

---

1 K. *a.* i° ci° ṭh°.
2 B. K. paccantanagaraŋ.
3 K. °siṅghāta°.
4 K. paṭibāhantā.
5 Cª. vigacchanti *for* viya ga°.
6 K. *a.* eko. B. *a.* eko purisayodho.
7 B. °râv°. F. °rena āv°.
8 F. °gahanaŋ. B. °gahaṇaŋ.
9 Cª. °maggena.
10 Cª., ariyamaggena.
11 F. kilesaŋ.
12 B. paṭidahanto.
13 F., C., Cª. hareyyā. B. K. pahareyyāthā. *Cf.* Dhātup. yudha—sampahāre; yojetha *of* F., C., Cª., *may be a confusion for* yojjh° = yujjh°.
14 F. *has* sappāyaŋ *four times*. B. °āni *for* °ādiŋ.
15 Cª. °ra°.
16 F. vuṭṭhāya.

pipāsito vā[1] hutvā sannāhe vā[2] sithile āvudhe vā patite balakoṭṭhakaŋ[3] pavisitvā vissamitvā bhuñjitvā pivitvā sannayhitvā[4] āvudhaŋ gahetvā puna nikkhamitvā yujjhanto parasenaŋ maddati ajitaŋ jināti[5] jitaŋ[6] rakkhati, so hi sace balakoṭṭhake[7] evaŋ vissamanto taŋ assādento[8] accheyya[9] rajjaŋ parahatthagataŋ[10] kareyya, evam eva bhikkhu paṭiladdhaŋ taruṇavipassanaŋ punappuna samāpattiŋ samāpajjitvā[11] vuṭṭhāya suddhacittena[12] saŋkhāre[13] sammasanto rakkhituŋ sakkoti uttariŋ[14] maggapaṭilābhena[15] kilesamāraŋ jināti, sace pana so[16] samāpattim eva assādeti suddhacittena punappuna saŋkhāre na sammasati,[17] maggaphalapaṭivedhaŋ kātuŋ na sakkoti, tasmā rakkhitabbayuttakaŋ rakkhanto[18] 'anivesano siyā' ti samāpattinivesanaŋ katvā tattha na niveseyya ālayaŋ na kareyyā ti attho.[19] 'Tumhe hi evaŋ karothā' ti evaŋ Satthā tesaŋ bhikkhūnaŋ dhammaŋ desesi. Desanâvasāne pañcasatā bhikkhū nisinnaṭṭhāne nisinnā va saha paṭisambhidāhi arahattaŋ patvā Tatthāgatassa suvaṇṇavaṇṇasarīraŋ vaṇṇentā[20] thomentā vandantā va āgacchiŋsū ti.

Pañcasatavipassakabhikkhūnaŋ-vatthu.[21]

---

[1] F. pipāsīti.
[2] C. *om.*
[3] K. °ake.
[4] B. sannahitvā.
[5] C. C[a]. jitan ti.
[6] K. taŋ.
[7] B. *a.* ṭhito.
[8] K. assāsento.
[9] C[a]. °yyaŋ. B. K. āgaccheyya.
[10] K. parattha°.
[11] K. *a.* tato.
[12] B. K. suddhena ci°.
[13] S. *om.*
[14] F. uttari°.
[15] B. maggaphala°.
[16] B. *om.*
[17] K. °seti. B. *a.* uttariŋ.
[18] S. ento. B. antena.
[19] B. *a.* addhā.
[20] B. vannayantā.
[21] B. pañcasatabhikkhuvatthu chaṭṭhaŋ. K. āraddhavipassakavatthu.

7. PŪTIGATTATISSATTHERA-VATTHU.

'Aciraŋ vat' ayaŋ kāyo' ti imaŋ dhāmmadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Pūtigattatissattheram ārabbha kathesi.

Eko kira Sāvatthivāsī kulaputto Satthu santike dhammaŋ sutvā sāsane uraŋ datvā pabbajito, so[1] laddhûpasampado Tissatthero nāma ahosi. Gacchante gacchante[2] kāle tassa sarīre rogo udapādi sāsapamattiyo pilakā[3] uṭṭhahiŋsu tā anupubbena muggamattā kalāyamattā kolaṭṭhimattā āmalakamattā beluvamattā hutvā pabbhijjiŋsu, sakalasarīraŋ chiddâvachiddaŋ ahosi, Pūtigattatissatthero v' assa nāmaŋ udapādi. Atha[4] aparabhāge aṭṭhīni bhijjiŋsu,[5] appaṭijaggiyo ahosi, nivāsanapārupaṇaŋ[6] pubbalohitamakkhitaŋ jālapūpasadisaŋ[7] ahosi. Saddhivihārikâdayo paṭijaggituŋ asakkontā chaḍḍayiŋsu, so anātho hutvā nipajji. Buddhānañ ca nāma dve vāre lokavilokanaŋ[8] avijahitaŋ hoti, paccūsakāle lokaŋ volokentā cakkavāḷamukhavaṭṭito paṭṭhāya[9] Gandhakuṭiŋ abhimukhaŋ ñāṇaŋ katvā olokenti, sāyaŋ olokento Gandhakuṭito paṭṭhāya bāhirâbhimukhaŋ ñāṇaŋ katvā olokenti. Tasmiŋ pana samaye Bhagavato ñāṇajālassa anto Pūtigattatissatthero paññāyi. Satthā Tissassa bhikkhuno arahattassa upanissayaŋ disvā, 'ayaŋ saddhivihārikâdīhi chaḍḍito, idāni 'ssa maŋ ṭhapetvā aññaŋ paṭisaraṇaŋ natthī' ti Gandhakuṭito nikkhamitvā vihāracārikaŋ caramāno[10] aggisālaŋ gantvā ukkhaliŋ dhovitvā[11] uddhanaŋ āropetvā, udakassa tattabhāvaŋ āgamayamāno[12] aggisālāyam eva aṭṭhāsi, tattabhāvaŋ jānitvā gantvā tassa bhikkhuno

---

[1] K. B. *om.* [2] C^a. *om one.*
[3] B. K. piḷakā. [4] B. K. ath' assa.
[5] K. *a.* so. [6] C. °pāpuraṇaŋ.
[7] B. K. °pūva°.
[8] K. B. lokaŋ volokanaŋ. [9] K. *a.* yāva.
[10] K. B. *a.* viya.
[11] K. *a.* udakaŋ datvā. [12] C^a. āgamanaya°.

nipannamañcakakoṭiyaŋ[1] gaṇhi. Tadā bhikkhū 'apetha bhante mayaŋ gaṇhissāmā' ti mañcakaŋ gahetvā aggisālaŋ ānayiŋsu. Satthā ammaṇaŋ[2] āharāpetvā uṇhodakaŋ āsiñcitvā tehi bhikkhūhi[3] tassa pārupanaŋ gāhāpetvā uṇhodake[4] maddāpetvā maṇdâtape[5] vissajjāpesi. Ath' assa santike ṭhatvā[6] sarīraŋ uṇhodakena temetvā ghaŋsitvā nahāpetvā[7] tassa nahānapariyosāne pārupanaŋ sukkhi; atha naŋ taŋ[8] nivāsāpetvā nivatthakāsāvaŋ udake[9] maddāpetvā ātape vissajjāpesi. Ath' assa gatte udake chinnamatte tam pi sukkhi. So ekaŋ kāsāvaŋ nivāsetvā ekaŋ pārupetvā[10] sallahukasarīro[11] ekaggacitto[12] mañcake nipajji. Satthā tassa ussīsake ṭhatvā, 'bhikkhu ayaŋ tava kāyo apetaviññāṇo[13] nirupakāro hutvā kaliṅgaraŋ viya paṭhaviyaŋ sessatī'[14] ti vatvā imaŋ gātham āha:

41. 'Aciraŋ vat' ayaŋ kāyo paṭhaviŋ adhisessati
Chuddho apetaviññāṇo niratthaŋ va kaliṅgaran' ti.

Tattha 'aciraŋ vatā' ti bhikkhu na cirass' eva ayaŋ kāyo paṭhaviŋ adhisessati imissā[15] pakatiyā sayanena[16] sayitāya paṭhaviyā upari sayissati. 'Chuddho' ti apaviddho-

---

[1] K. B. °mañcakoṭiyaŋ.
[2] B. ambakaŋ. K. ambaṇakaŋ. C[a]. arammanakaŋ. C. ammaṇakaŋ.
[3] K. *om.*
[4] B. K. °kena, *so infra.*
[5] K. ātape.
[6] K. *a.* taŋ.
[7] K. B. nhāpesi.
[8] C[a]. *om*
[9] B. *a.* temetvā.
[10] B. K. °itvā.
[11] K. sallahusa°.
[12] K. *a.* hutvā.
[13] B. ahovi°. K. amatavi°.
[14] K. B. adhisessatī.
[15] B. iminā.
[16] B. sayane. S. pakatisa°.

apagataviññāṇatāya tuccho hutvā sessatī ti dasseti,[1] yathā kiŋ? 'niratthaŋ va kaliṅgaraŋ' nirupakāraŋ niratthakaŋ kaṭṭhakhaṇḍaŋ viya; dabbasambhāratthikā[2] hi manussā araññaŋ pavisitvā ujuŋ[3] ujukasantānena vaṅkaŋ vaṅkasantānena chinditvā dabbasambhāraŋ gaṇhanti, avasesaŋ pana susirañ ca pūtikañ ca[4] gaṇṭhijātañ ca chinditvā tatth' eva chaḍḍenti, aññe dabbatthikā āgantvā[5] taŋ gahetā[6] nāma natthi, oloketvā attano upakāram[7] eva gaṇhanti, itaraŋ paṭhavigatam eva hoti, taŋ pana tena tena upāyena mañcapaṭipādakaŋ[8] vā pādakaṭhalikaŋ vā phalakapīṭhakaŋ[9] vā kātuŋ sakkâpi bhaveyya,[10] imasmiŋ[11] pan' attabhāve dvattiŋsāya[12] koṭṭhāsesu ekakoṭṭhāso pi mañcapaṭipādakavasena aññena vā upakāramukhena gayhûpago nāma natthi, kevalaŋ niratthaŋ va kaliṅgaraŋ ayaŋ[13] apagataviññāṇo katipâhass' eva paṭhaviyaŋ sessatī ti.

Desanâvasāne Pūtigattatissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi, aññe pi bahū sotâpannâdayo ahesuŋ. Thero pi[14] arahattaŋ patvā parinibbāyi. Satthā tassa sarīrakiccaŋ kārāpetvā dhātuyo gahetvā cetiyaŋ kārāpesi. Bhikkhū Satthāraŋ pucchiŋsu: 'bhante Pūtigattatissatthero kuhiŋ nibbatto' ti. 'Parinibbuto bhikkhave' ti. 'Bhante evarūpassa arahattûpanissayasampannassa bhikkhuno kiŋkāraṇā gattaŋ pūtikaŋ jātaŋ, kiŋkāraṇā aṭṭhīni bhinnāni, kim assa kāraṇaŋ arahattassa upanissayabhāvaŋ pattan' ti. 'Bhikkhave sabbam etaŋ etassa attanā katakammen' eva nibbattan' ti. 'Kiŋ pana tena bhante katan' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha:[15]

---

1 B. dassesi.
2 C^a. °thā.
3 B. K. ujukaŋ.
4 B. K. *a.* asārakañ ca.
5 B. *om.*
6 B. K. °tvā.
7 K. °akaŋ.
8 C^a. paṭi°.
9 S. °pīṭhaŋ.
10 B. *a.* yo pana. K. *a.* pana.
11 C^a. *rep.*
12 C^a. dvattiŋsakāya°.
13 B. *a.* kāyo.
14 C^a. *om.*
15 K. *a.* ti Bhagavā atītaŋ āhari.

'Ayaŋ Kassapabuddhakāle[1] sākuṇiko hutvā bahū sakuṇe bandhitvā issarajanaŋ upaṭṭhahi, tesaŋ dinnávasese vikkiṇāti, vikkītàvasese māretvā 'ṭhapitā pūtikā bhavissantī' ti yathā uppatituŋ[2] na sakkonti tathā tesaŋ jaṅghaṭṭhīni ca pakkhaṭṭhīni ca bhinditvā rāsiŋ katvā ṭhapeti[3] te punadivase vikkiṇāti, atibahuŋ[4] laddhakāle pana attano pi atthāya pacāpeti. Tass' ekadivasaŋ[5] rasabhojane pakke eko khīṇâsavo piṇḍāya caranto[6] gehadvāre aṭṭhāsi. So theraŋ disvā[7] cittaŋ pasādetvā, 'mayā bahū pāṇā māretvā khāditā,[8] ayyo ca me gehadvāre ṭhito anto gehe ca rasabhojanaŋ saŋvijjati, piṇḍapātam assa dassāmī' ti tassa pattaŋ ādāya[9] pūretvā rasapiṇḍapātaŋ datvā theraŋ pañcapatiṭṭhitena vanditvā, 'bhante tumhehi diṭṭhadhammassa matthakaŋ pāpuṇeyyan' ti āha. Thero 'evaŋ[10] hotū' ti anumodanaŋ akāsi. Bhikkhave tadā katakammassa vasena taŋ[11] Tissassa nipphannaŋ, sakuṇānaŋ aṭṭhibhedanissandena[12] Tissassa[13] gattañ ca pūtikaŋ jātaŋ aṭṭhīni ca bhinnāni, khīṇâsavassa dinnarasapiṇḍapātanissandena[14] arahattaŋ patto' ti.

Pūtigattatissatthera-vatthu.[15]

---

8. NANDAGOPĀLA-VATTHU.

'Diso disan' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Kosalajanapade[16] Nandagopālakaŋ ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ kira Anāthapiṇḍikassa gahapatino Nando

---

[1] B. K. °sammāsambuddha°. [2] Ca. °jjituŋ.
[3] B. K. °esi.
[4] K. B. atibahūnaŋ pana. [5] Ca. ekaŋ di°.
[6] K. *a*. tassa. [7] K. B. *om.*
[8] K. atimāritā *for* mār° khād°. [9] K. *a*. pattaŋ.
[10] B. katakammavasen' etaŋ.
[11] Ca. °ss' eva vasen' etaŋ. [12] B. °bhedana°.
[13] B. tassa. [14] B. K. rasa°.
[15] B. *a*. sattamaŋ. [16] Ca. K. *a*. viharanto.

nāma gopālako goyūthaŋ rakkhati aḍḍho mahaddhano mahābhogo. So kira yathā Keṇiyo[1] jaṭilo pabbajjāvasena[2] evam gopālakattena[3] rājapīlaŋ[4] pariharanto attano kuṭumbaŋ rakkhati. So kālânukālaŋ[5] pañca gorase ādāya Anāthapiṇḍikassa santikaŋ gantvā Satthāraŋ passati dhammaŋ suṇāti,[6] attano vasanaṭṭhānaŋ āgamanatthāya Satthāraŋ yācati. Satthā tassa ñāṇaparipākaŋ āgamayamāno āgantvā[7] paripakkabhāvaŋ ñatvā ekadivasaŋ mahābhikkhusaṅghaparivuto[8] cārikaŋ caranto maggā okkamma tassa vasanaṭṭhānâsanne[9] aññatarasmiŋ rukkhamūle nisīdi. Nando Satthu santikaŋ āgantvā[10] vanditvā paṭisanthāraŋ katvā Satthāraŋ nimantetvā sattâhaŋ bhikkhusaṅghassa paṇītaŋ pañcagorasadānaŋ adāsi. Sattame divase Satthā anumodanaŋ katvā dānakathâdibhedaŋ anupubbikathaŋ kathesi, kathāpariyosāne[11] Nandagopālako[12] sotâpattiphale patiṭṭhāya Satthu pattaŋ gahetvā Satthāraŋ anugacchanto dūraŋ gantvā, 'tiṭṭha upāsakā' ti[13] nivattiyamāno[14] vanditvā nivatti. Atha naŋ eko luddako vijjhitvā māresi, pacchato gacchantā[15] bhikkhū[16] disvā gantvā Satthāraŋ āhaŋsu: 'Nando bhante gopālako tumhākaŋ idhâgatattā mahādānaŋ datvā[17] anugantvā nivattanto[18] mārito, sace tumhe nâgacchissatha nâssa[19] maraṇaŋ abhavissā' ti.

---

[1] F. seṇiyo. *But cf.* Mahāvagga, VI. 35, *and* Suttanipāta—Selasutta. Sumaṅgala, I. 270.
[2] B. pabbajjavesena. K. °itavesena.
[3] F. °kante. B. K. gopālakagottena.
[4] B. rājabaliŋ. K. rājapilikaŋ.
[5] K. B. kālena kālaŋ.
[6] B. *a.* so.
[7] B. K. agantvā. K. *a.* tassa.
[8] K. °saṅghassa pa°.
[9] F. vane.
[10] B. K. gantvā.
[11] B. gāthā°.
[12] B. K. Nando go°.
[13] B. *a.* vutte.
[14] K. *a.* Bhagavantaŋ.
[15] F. K. āga°. C^a. gacchanti.
[16] B. *a.* naŋ. K. *a.* taŋ.
[17] K. *a.* taŋ.
[18] K. B. °ento.
[19] B. n' assa.

Satthā 'mayi bhikkhave āgate pi anāgate pi tassa catasso disā catasso[1] anudisā[2] gacchantassâpi[3] maraṇato muñcanûpāyo[4] nāma natthi, yaŋ hi n' eva corā na verino karonti taŋ imesaŋ·sattānaŋ antopaduṭṭhaŋ[5] micchāpaṇihitaŋ cittaŋ eva karotī ti vatvā imaŋ gātham āha:

42. 'Diso disaŋ yan taŋ kayirā, verī vā pana verinaŋ
micchāpaṇihitaŋ[6] cittaŋ pāpiyo naŋ tato kare' ti.[7]

Tattha 'diso disaŋ' ti coro coraŋ, 'disvā' ti pāṭhaseso. 'Yaŋ taŋ kayirā' ti yaŋ taŋ tassa anayavyasanaŋ kareyya, dutiyapade pi es' eva nayo[8] idaŋ vuttaŋ hoti eko ekassa mittadūbhicoro[9] puttadārakhettavatthugomahisâdisu[10] aparajjhanto yassa aparajjhati taŋ pi tath' eva attani aparajjhantaŋ coraŋ disvā 'verī vā pana' kenacid eva kāraṇena[10] baddhaveraŋ[11] veriŋ[12] disvā attano kakkhaḷatāya[13] dāruṇatāya yaŋ taŋ tassa anayavyasanaŋ kareyya, puttadāraŋ vā pīḷeyya khettâdīni vā nāseyya jīvitā vā pana naŋ voropeyya, dasasu akusalakammapathesu[14] micchāṭhapitattā 'micchā-paṇihitaŋ cittaŋ pāpiyo naŋ tato kare' ti[15] purisaŋ tato pāpataraŋ kareyya, vuttappakārehi[16] diso vā verī vā disassa vā verino vā[17]

---

[1] Cª. *om.* di° ca°. [2] B. K. *a.* ca.
[3] Cª. *om.* pi. [4] B. °pavattaŋ. F. mucca°.
[5] B. °paṇī°. [6] C., Cª., karo.
[7] C. Cª. *a.* ti.
[8] K. B. °dubbhi°.
[9] B. °dāraŋ. K. °dārā°. B. K. °mahiŋsâdīsu.
[10] F. karaniyena.
[11] F. baddhaŋ ve°. B. K. bandha°.
[12] B. veraŋ. [13] F. aka°.
[14] K. *a.* taŋ. [15] C. Cª. taŋ.
[16] K. B. °ro hi.
[17] F. diso vā di° verivā vā ve°.

imasmiŋ yev' attabhāve dukkhaŋ vā uppādeyya, jīvitakkhayaŋ vā kareyya, idaŋ pana akusalakammapathesu[1] micchāṭhapitaŋ cittaŋ diṭṭhe va[2] dhamme anayavyasanaŋ pāpeti[3] attabhāvasatasahassesu pi catūsu apāyesu khipitvā sīsaŋ ukkhipituŋ na detī ti.[3]

Desanâvasāne[4] bahū sotâpattiphalâdīni pattā, mahājanassa sātthikā desanā jātā.

Upāsakena pana bhavantare katakammaŋ bhikkhūhi na pucchitaŋ, tasmā Satthārā na kathitan ti.

Nandagopāla-vatthu.[5]

---

9. Soreyyatthera-vatthu.

Na taŋ mātā pitā kayirā ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā[6] Soreyyanagare samuṭṭhitaŋ Sāvatthiyaŋ niṭṭhāpesi.[7]

Sammāsambuddhe Sāvatthiyaŋ viharante Soreyyanagare Soreyyaseṭṭhiputto ekena sahāyakena saddhiŋ sukhayānake nisīditvā mahantena parivārena nahānatthāya nagarā nikkhami. Tasmiŋ khaṇe Mahākaccāyanatthero[8] Soreyyaŋ[9] piṇḍāya pavisitukāmo[10] bahi nagare saṅghātiŋ pārupati, therassa ca suvaṇṇavaṇṇasarīraŋ.[11] Soreyyaseṭṭhiputto taŋ[12] disvā cintesi: 'aho vata ayaŋ vā thero mama bhariyā bhaveyya, etassa vā sarīravaṇṇo viya mama bhariyāya

---

[1] K. akusalapathesu. [2] K. pi.
[3] C[a]. °sîti.
[4] B. °pariyosāne.
[5] B. *a.* aṭṭhamaŋ.
[6] B. *a.* Sāvatthiyaŋ Jetavane Soreyyaseṭṭhittheraŋ ārabbha kathesi. Vatthu.
[7] B. niṭṭha°. [8] K. Ka°.
[9] C[a]. °yye. K. B. Soreyyanagaraŋ.
[10] B. *a.* hutvā.
[11] F. C[a]. suvaṇṇavaṇṇaŋ sa°. [12] B. *om.*

sarīravaṇṇo bhaveyyā'[1] ti. Tassa cintitamatte[2] yeva[3] purisaliṅgaŋ antaradhāyi itthiliṅgaŋ pātur ahosi. So lajjito yānakā oruyha palāyi. Parijano taŋ asañjānanto 'kim etaŋ kim etaŋ'[4] ti āha. Sâpi Takkasilā maggaŋ paṭipajji, sahāyako pi 'ssā[5] ito c' ito ca vicaritvā[6] pi[7] nâddasa.[8] Sabbe nahāyitvā gehaŋ gamiŋsu,[9] 'kahaŋ seṭṭhiputto' ti ca vutte, 'nahātvā āgato[10] bhavissatī' ti maññimhā' ti vadiŋsu. Ath' assa mātāpitaro tattha tattha pariyesitvā apassantā[11] roditvā paridevitvā, 'mato bhavissatī' ti matakabhattaŋ adaŋsu. Sā ekaŋ Takkasilāgāmiŋ[12] satthavāhaŋ disvā yānakaŋ[13] pacchato pacchato[14] anubandhi. Atha naŋ manussā disvā,[15] 'amhākaŋ yānakassa pacchato pacchato āgacchati,[16] mayaŋ[17] 'kass'[18] esā dārikā' ti taŋ na jānāmā' ti vadiŋsu. 'Sāmi[19] tumhe[20] attano yānakaŋ pājetha, ahaŋ padasā gamissāmī' ti. Sā gacchantī gacchantī[21] aṅgulimuddikaŋ datvā ekasmiŋ yānake okāsaŋ kāresi,[22] manussā cintayiŋsu: 'Takkasilānagare[23] amhākaŋ seṭṭhiputtassa bhariyā natthi, tassa[24] ācikkhissāma, mahāpaṇṇâkāro no bhavissatī' ti, te[25] gantvā, 'sāmi amhehi

---

[1] *Order reversed in* K., B., S.; mama bhariyāya *first*, etassa *after*.
[2] F. cinta°. B. cintana°.
[3] Cᵃ. eva.
[4] B. *only once*.
[5] B. 'ssa.
[6] B. dhāvitvā. K. paricaritvā.
[7] Cᵃ. *om*.
[8] B. nâdassiŋsu. K. nâdassuŋ.
[9] K. B. āg°.
[10] K. B. °tvâgato.
[11] F., C., Cᵃ. °nto.
[12] K. B. Takkasīla°.
[13] K. B. yānakassa.
[14] K. *om. one, so infra*.
[15] B. *a*. kiŋ.
[16] F. °asi. B. anugacchati.
[17] B. ayaŋ.
[18] F. kassa.
[19] F. sâpi.
[20] B. *a*. mā avaca.
[21] Cᵃ. B. *om. one*. K. B. *a*. pādā bhijjanti.
[22] K. °eti.
[23] F., C., Cᵃ. °la°.
[24] Cᵃ. ath' assa.
[25] Cᵃ. tena. K. B. *a*. gehaŋ.

tumhākaṇ[1] ekaŋ itthiratanaŋ ānītan' ti. So[2] sutvā taŋ pakkosāpetva attano vayânurūpaŋ[3] pāsādikaŋ disvā uppannasineho[4] gehe akāsi. Purisā hi itthiyo itthiyo vā purisā abhūtapubbā nāma natthi; purisā hi parassa dāre[5] aticaritvā kālaŋ katvā bahūni vassasatasahassāni niraye pacitvā manussajātiŋ āgacchantā attabhāvasate itthibhāvaŋ āpajjanti,[6] Ānandatthero pi hi kappasatasahassaŋ pūritapāramī ariyasāvako saŋsāre saŋsaranto ekasmiŋ attabhāve kammārakule nibbatto paradārakammaŋ katvā niraye[7] pakkâvasesena cuddasasu attabhāvesu[8] parassa[9] pādaparicārikā itthi ahosi, sattasu attabhāvesu bījuddharaṇaŋ pāpuṇi. Itthiyo pana dānâdīni puññāni katvā itthibhāve chandaŋ virājetvā, 'idaŋ no puññaŋ[10] purisattabhāvapaṭilābhāya[11] saŋvattatū' ti cittaŋ adhiṭṭhahitvā, kālaŋ katvā purisattabhāvaŋ paṭilabhanti, patidevatā hutvā sāmike sammāpaṭipattivasena pi[12] purisattabhāvaŋ paṭilabhante va.[13] Ayaŋ pana seṭṭhiputto there ayoniso cittaŋ uppādetvā imasmiŋ yeva[14] attabhāve itthibhāvaŋ paṭilabhi.[15] Takkasilāya[16] seṭṭhiputtena saddhiŋ saŋvāsam anvāya pan' assā[17] kucchiyaŋ[18] gabbho patiṭṭhāsi.[19] Sā dasamāsaccayena puttaŋ labhitvā tassa padasā gamanakāle aparam pi puttaŋ paṭilabhi, evam assā kucchiyaŋ vutthā dve puttā ahesuŋ, Soreyyanagare[20] taŋ paṭicca nibbattā dve ti cattāro puttā ahesuŋ. Tasmiŋ kāle Soreyyanagarato so[21] tassā sahāyakaseṭṭhiputto pañcahi sakaṭasatehi Takka-

---

1 K. *a.* gantvā.
2 B. *a.* taŋ.
3 B. *a.* abhirūpaŋ.
4 K. *a.* attano.
5 B. dāresu.
6 K. B. āgacchanti.
7 K. B. *a.* pacitvā.
8 K. *om.*
9 K. B. purisassa.
10 C. puññakammaŋ.
11 B. °vaŋ pa°.
12 K. B. °nâpi.
13 F. *om.*
14 B. *om.*
15 F., K. B. °ati.
16 B. K. °āyaŋ.
17 B. K. pana tassā.
18 C. C^s. kucchī.
19 K. paripatiṭṭh°.
20 B. K. *a.* pi.
21 B. *om.* K. yo . . so.

silaŋ gantvā sukhayānake nisinnō nagaraŋ pāvisi. Atha naŋ sā uparipāsādatale vātapānaŋ vivaritvā antaravīthiŋ[1] olokayamānā[2] ṭhitā[3] disvā sañjānitvā dāsiŋ pesetvā pakkosāpetvā mahātale nisīdāpetvā sakkārasammānaŋ akāsi. Atha naŋ so āha:[4] 'bhadde tvaŋ ito pubbe amhehi[5] na diṭṭhapubbā, atha ca[6] pana no mahantaŋ sakkāraŋ karosi, 'jānāsi tvaŋ[7] amhe' ti. 'Āma sāmi jānāmi, nanu tumhe Soreyyanagaravāsino' ti.[8] 'Āma bhadde' ti.[9] Sā mātāpitunnañ ca bhariyāya ca puttānañ ca ārogabhavaŋ[10] pucchi. Itaro 'āma bhadde ārogā'[11] ti vatvā[12] āha:[13] 'jānāsi tvaŋ eto' ti. 'Āma sāmi jānāmi, tesaŋ eko putto atthi, so kahaŋ[14] sāmī' ti. 'Bhadde etaŋ mā[15] kathehi, mayaŋ tena saddhiŋ ekadivasaŋ sukhayānake nisīditvā nahāyituŋ nikkhamitvā[16] n' eva tassa[17] gatim nâgatiŋ[18] jānāma, ito c' ito[19] vicaritvā adisvā mātāpitunnaŋ ārocayimha,[20] te pi 'ssa roditvā kanditvā petakiccaŋ kariŋsū' ti. 'Ahaŋ so sāmī' ti. 'Apehi bhadde kiŋ kathesi, mayhaŋ sahāyo[21] devakumāro viya[22] eko puriso' ti. 'Hotu[23] sāmi ahaŋ so' ti. Atha naŋ[24] 'idaŋ kiŋ nāmā' ti. 'Taŋ divasaŋ te[25] ayyo Mahākaccāyanatthero diṭṭho' ti,[26] 'aham

---

1 C. C^a. °iyaŋ.
2 B. K. °iya°.
3 K. ṭhitaŋ. B. *a.* taŋ.
4 C^a. ahaŋ. K. *om.* atha naŋ so āha.
5 C. amhe.
6 B. kathañ ca.
7 K. *a.* pakkosāpetvā.
8 F. °vāsîti.
9 K. *om.* āma bhadde ti.
10 B. K. aroga°.
11 B. *a.* so.
12 B. arogā.
13 K. *om.*, *and* K. B. *a.* amma, *om.* tvaŋ.
14 C^a. so 'haŋ. B. so ahaŋ.
15 B. mā evaŋ.
16 B. K. nikkhantā.
17 B. K. n' ev' assa.
18 B. K. *om.*
19 B. K. *a.* ca.
20 B. K. °mhā.
21 K. °ako.
22 K. *a.* sobhati.
23 S. *a.* me.
24 F. S. *om.*
25 C^a. *om.*
26 B. K. *a.* āma diṭṭho ti.

ayyaŋ[1] Mahākaccāyanattheraŋ[2] oloketvā.' 'Aho vata ayaŋ vā thero mama bhariyā bhaveyya etassa vā sarīravaṇṇo viya mama bhariyāya[3] sarīravaṇṇo bhaveyyā' ti cintesiŋ, cintitakkhaṇe yeva me purisaliṅgaŋ antaradhāyi, itthiliṅgaŋ pātu bhavi,[4] athâham lajjāya[5] kassaci vattuŋ asakkuṇitvā palāyitvā idhâgatā sāmī'[6] ti. 'Aho te bhāriyaŋ kammaŋ kataŋ, kasmā mayhaŋ[7] nâcikkhi, api[8] pana te thero khamāpito' ti. 'Na khamāpito[9] sāmi, jānāsi[10] pana tvaŋ kahaŋ thero' ti. 'Imam eva nagaraŋ upanissāya[11] viharatī' ti. 'Sace piṇḍāya caranto idhâgaccheyya, ahaŋ mama[12] ayyassa bhikkhâhāraŋ dadeyyaŋ sāmī' ti.[13] 'Tena hi sīghaŋ sakkāraŋ karohi, amhākaŋ ayyaŋ khamāpessāmā' ti[14] therassa vasanaṭṭhānaŋ gantvā[15] vanditvā ekamante[16] nisinno, 'bhante sve mayhaŋ bhikkhaŋ gaṇhathā' ti.[17] 'Nanu tvaŋ seṭṭhiputta āgantuko' ti. 'Bhante mā amhākaŋ āgantukabhāvaŋ pucchatha, sve me bhikkhaŋ gaṇhathā' ti. Thero adhivāsesi; gehe pi therassa mahāsakkāro paṭiyatto.[18] Thero punadivase taŋ gehadvāraŋ agamāsi. Atha naŋ nisīdāpetvā paṇītenâhārena parivisitvā seṭṭhiputto taŋ itthiŋ gahetvā therassa pādamūle nipajjāpetvā, 'bhante mayhaŋ sahāyikāya khamathā' ti āha. 'Kiŋ etaŋ' ti. 'Ayaŋ bhante pubbe mayhaŋ piyasahāyako[19] hutvā tumhe oloketvā evaŋ nāma cintesi, ath' assa purisaliṅgaŋ antaradhāyi itthiliṅgaŋ pātu bhavi, khamatha bhante' ti. 'Tena hi uṭṭhahatha, khamāmi vo[20] ahaŋ' ti.

---

1 F. *om.*
2 C^a. Mahākaccāna°.
3 C. bhariyā.
4 B. bhavati.
5 B. K. lajjamānā.
6 K. *a.* tato.
7 C^a. *a.* taŋ.
8 B. K. *a.* ca.
9 C. C^a. *a.* ti.
10 F. *rep.* C. C^a. *a.* ti.
11 F. nissāya.
12 C. C^a. mam' ev'.
13 K. dadeyyāmîti, *for* da° sāmîti.
14 K. *a.* so.
15 C. C^a. *a.* sakkaccaŋ.
16 B. K., S. °ñtaŋ.
17 K. *a.* thero.
18 C. viyatto. C^a. ṭhito.
19 B. sahāyako.
20 B. K. te.

Therena 'khamāmī' ti vuttamatte eva itthiliṅgam antaradhāyi, purisaliṅgaŋ pātu bhavi,[1] purisaliṅge pātubhūtamatte eva taŋ Takkasilāya seṭṭhiputto āha: 'samma[2] sahāyaka ime dve dārakā tava kucchiyaŋ vutthattā maŋ[3] paṭicca nibbattattā[4] ubhinnam pi no puttā eva, idh' eva vasissāma, mā ukkaṇṭhī' ti. 'Samma aham ekena attabhāvena paṭhamaŋ puriso hutvā[5] itthibhāvaŋ patvā[6] puna puriso jāto ti vippakārappatto,[7] paṭhamaŋ maŋ[8] paṭicca dve puttā nibbattā, idāni me kucchito dve[9] nikkhantā; so 'ham[10] ekena attabhāvena vippakāraŋ patvā[11] puna gehe vasissāmī'[12] ti saññaŋ mā kari, ahaŋ mama[13] ayyassa santike pabbajissāmī' ti, 'ime[14] dārakā tava bhārā[15] imesu mā pamajjī[16] ti putte[17] paricumbitvā parissajitvā[18] pitu niyyādetvā[19] nikkhamitvā[20] therassa santike pabbaji.[21] Thero pi naŋ pabbājetvā upasampādetvā[22] gaṇhitvā va cārikaŋ caramāno[23] Sāvatthiyaŋ agamāsi. Tassa Soreyyatthero ti nāmaŋ ahosi. Janapadavāsino taŋ pavattiŋ ñatvā saṅkhubhitvā kotūhalajātā[24] upasaṅkamitvā

---

[1] K. *om.* pu° pātu bhavi. [2] C. C[a]. mama.
[3] B. vuṭṭhaputtā mayhaŋ.
[4] B. K. nibbattā.
[5] B. K. *a.* puna. [6] C. pattā.
[7] B. K. °raŋ patto. F. C[a]. *a.* ti, *om after* jāto.
[8] C[a]. *om.* [9] K. *a.* puttā.
[10] S. sahaŋ. B. K. svâhaŋ. [11] K. *om.*
[12] F. S. °asîti. C[a]. vasatī. C. vasathā.
[13] F. *om.* [14] B. *a.* dve.
[15] B. *a.* ti. K. *a.* honti.
[16] C[a]. °jjiŋsū. B. °jjatū.
[17] B. *a.* sīse. K. upari cu°.
[18] B. parimajjitvā ure nippajjāpetvā.
[19] K. *om.* pi° ni°. [20] C[a]. *om.*
[21] B. pabbajjaŋ yāci
[22] B. *a.* kammaṭṭhānaŋ.
[23] B. *a.* anupubbena. K. *a.* anukkamena.
[24] B. K. °lā°. B. *a.* taŋ.

pucchiŋsu: 'evam kira bhante'[1] ti. 'Āmâvuso'[2] ti. 'Bhante evarūpam pi kāraṇaŋ nāma hoti,[3] tumhākaŋ kira kucchiyaŋ dve puttā nibbattā, tumhe paṭicca dve[4] jātā, tesaŋ vo kataresu balavasineho' ti.[5] 'Kucchiyaŋ[6] vutthakesu āvuso' ti. Āgatâgatā nibaddhaŋ tath' eva[7] pucchanti.[8] Thero 'kucchiyaŋ vutthakesu eva sineho balavā' ti[9] punappuna kathento harāyamāno eko va nisīdati, eko va tiṭṭhati. So evaŋ ekantûpagato[10] attabhāve khayavayaŋ paṭṭhapetvā[11] saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇi. Atha naŋ āgatâgatā pucchanti: 'evaŋ kira bhante evaŋ kira[12] nāma ahosī' ti. 'Āmâvuso' ti. 'Kataresu vo[13] sineho balavā' ti. 'Mayhaŋ katthaci sineho[14] natthī' ti. Bhikkhū 'ayaŋ abhūtaŋ katheti,[15] purimadivasesu kucchiyaŋ vutthaputtesu sineho balavā' ti vatvā idāni 'mayhaŋ katthaci sineho natthī' ti vadati, aññaŋ vyākaroti bhante' ti āhaŋsu. Satthā 'na bhikkhave mayhaŋ[16] putto aññaŋ vyākaroti, mama puttassa sammāpaṇihitena cittena maggadassanaŋ[17] diṭṭhakālato paṭṭhāya na katthaci sineho jāto, yaŋ sampattiŋ[18] n' eva mātā na[19] pitā kātuŋ sakkonti[20] taŋ imesaŋ sattānaŋ abbhantare pavattacittam[21] eva detī'[22] ti vatvā imaŋ gātham āha:

---

[1] K. *a.* nipphannan.
[2] C. evam āvuso.
[3] C. *a.* ti.
[4] F. *om.*
[5] C[a]. K. hoti.
[6] C[a]. kucchiŋ.
[7] C. C[a]. *rep.* tath' eva.
[8] B. °iŋsu.
[9] F. *om. from* punappuna *to* balavā ti *and resumes at* mayhaŋ katthaci. *So* S.. *and a.* vatvā idāni.
[10] B. ekatt°.
[11] B. samuṭṭh°.
[12] C[a]. *om.*
[13] B. kho.
[14] B. K. *a.* nāma.
[15] C[a]. °si. B. °sîti. K. °tite.
[16] B. K. mama.
[17] B. K. maggassa da°.
[18] B. K. ayaŋ sampatti.
[19] F. *om.*
[20] B. K. sakkoti.
[21] F. pavattasammāpaṇihitaŋ ci°. B. sammāpavattaŋ ci°. K. pavattaŋ ci°.
[22] F. vadeti.

43. 'Na taŋ mātā pitā kayirā aññe vāpi ca[1] ñātakā
sammāpaṇihitaŋ[2] cittaŋ seyyaso naŋ tato kare' ti '[3]

Tattha 'na taŋ' ti taŋ kāraṇaŋ n' eva mātā kareyya na pitā na aññe ñātakā. 'Sammāpaṇihitaŋ' ti dasasu kusalakammapathesu sammā ṭhapitaŋ.'[4] 'Seyyaso naŋ tato kare' ti tato kāraṇato seyyaso naŋ varataraŋ uttaritaraŋ kareyya karotī ti attho. Mātāpitaro pi[5] puttānaŋ dhanaŋ dadamānā ekasmiŋ yeva[6] attabhāve kammaŋ akatvā sukhena jīvitapavattanakadhanaŋ[7] dātuŋ sakkonti. Visākhāya mātāpitaro pi tāva mahaddhanā mahābhogā tassā ekasmiŋ yeva attabhāve sukhena jīvitakappanaŋ dhanaŋ[8] adaŋsu, catūsu pana[9] dīpesu cakkavattisiriŋ dātuŋ samatthā mātāpitaro pi[10] nāma puttānaŋ natthi, pageva dibbasampattiŋ vā, paṭhamajjhānâdisampattiŋ vā, lokuttarasampattidāne[11] kathā va natthi, 'sammāpaṇihitaŋ' pana 'cittam' sabbam p'[12] etaŋ sampattiŋ dātuŋ sakkoti, tena vuttaŋ: 'seyyaso naŋ tato kare' ti.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni sampattā, desanā mahājanassa satthikā jātā ti.

Soreyyatthera-vatthu.[13]

Cittavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Vaggo tatiyo.[14]

---

[1] K. vā pana *for* vâpi ca.
[2] K. *a.* jātaŋ.
[3] C[a]. karo *al.*
[4] K. *a.* paṇhitaŋ.
[5] K. B. hi.
[6] C[a]. *om.*
[7] sukhajīvitaŋ pa°. S. jīvikā°. C[a]. °nadhammanaŋ.
[8] F. B. *om.*
[9] K. *om.*
[10] C[a]., K., B. *om.*
[11] F. lokuttaradhamma°. C[a]. lokuttarasammā°.
[12] K. B. *om.*
[13] C[a]. °ssa vatthu. B. *a.* navamaŋ.
[14] B. ta° va°.

IV. PUPPHAVAGGO.

1. PAṬHAVIKATHĀPASUTAPAÑCASATABHIKKHŪNAṂ-VATTHU.

'KO IMAṂ[1] PAṬHAVIṂ VIJESSATĪ'[2] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto paṭhavikathāpasute pañcasate bhikkhū ārabbha kathesi. Te kira Bhagavatā saddhiŋ janapadacārikaŋ caritvā Jetavanaŋ āgantvā sāyaŋhasamaye upaṭṭhānasālāyaŋ sannisinnā[3] attanā gatagataṭṭhāne[4] asukagāmato asukagāmagamanaṭṭhāne[5] samavisamaŋ, kaddamabahulaŋ sakkharabahulaŋ[6] kālamattikaŋ tambamattikaŋ ti paṭhavikathaŋ kathesuŋ. Satthā āgantvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'bhante amhehi vicaritaṭṭhāne paṭhavikathāyā' ti vutte, 'bhikkhave esā bāhirapaṭhavī nāma, tumhehi ajjhattikapaṭhaviyaŋ parikammaŋ kātuŋ vaṭṭatī' ti vatvā imā dve[7] gāthā abhāsi:

44. Ko imaŋ paṭhaviŋ vijessati
Yamalokañ ca imaŋ sadevakaŋ?
Ko dhammapadaŋ sudesitaŋ
kusalo puppham iva pacessati?

---

[1] K. ko-y-imaŋ.
[2] K. B. vicessatī, *so al. Cf.* Beal, *p.* 75, 'select.' Rockhill, *p.* 78, 'conquer.' Buddhaghoso *and the* Vatthu *point to* vici, *not* viji.
[3] C^a. °āya.
[4] K. B. āgatânāgata°, *om.* attanā. B. °nesu.
[5] K. B. gāmaŋ ga°.
[6] K. B. samaŋ vi°, kaddamaŋ ba°, sakkaraŋ ba°.
[7] K. B. *om.*

45. Sekho paṭhaviŋ vijessati
Yamalokañ ca imam sadevakaŋ;
sekho dhammapadaŋ sudesitaŋ
kusalo puppham iva pacessatī ' ti.

Tattha 'ko imaŋ' ti ko imaŋ attabhāvasaŋkhātaŋ 'paṭhaviŋ.' 'Vijessatī' ti attano ñāṇena vijānissati paṭivijjhissatī sacchikarissatī ti attho. 'Yamalokañ cā' ti catubbidhaŋ apāyalokañ ca. 'Imaŋ sadevakan' ti manussalokañ ca devalokena[1] saddhiŋ ko vijessati vijinissati vijānissati[2] paṭivijjhissati sacchikarissatī ti pucchati.[3] 'Dhammapadaŋ sudesitan' ti yathāsabhāvato kathitattā sattatiŋsabodhapakkhikadhammasaŋkhātaŋ [4]dhammapadaŋ 'kusalo' mālākāro[5] 'pupphaŋ' vicinanto viya ko, pacessatī'[6] ti vicinissati[7] upaparikkhissati paṭivijjhissati sacchikarissatī ti attho. 'Sekho' ti[8] adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā ti imā tisso sikkhā[9] sikkhaṇato[10] sotâpattimaggaṭṭhaŋ[11] ādiŋ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā[12] sattavidho sekho imaŋ attabhāvapaṭhaviŋ[13] arahattamaggena tato[14] chandarāgaŋ apakaḍḍhanto[15] vijessati vijinissati vijānis-

---

[1] Cᵃ. devaka°.
[2] K. *om.* vijin° vijān°. B. vicinissati.
[3] B. pucchi. K. ko.
[4] K. B. bodhipakkhiya°, *al.*
[5] Cᵃ. māla°.
[6] *Sic* F. *corr.* F., C., Cᵃ. vijessati. B. K. S. vicessati.
[7] B. *a.* vijānissati.
[8] Cᵒ. *om.*
[9] B. *a.* yathāvuttappakārā.
[10] F. sikkhato. *Childers*, °ito.
[11] F. °ṭṭhānaŋ. C. Cᵃ. sotâpattiphala°.
[12] F. °ttāṭṭhāya; *corr.* maggaṭṭhānā. K. °maggassa.
[13] K. B. attabhāvasañkhāta°. K. *a.* saddhiŋ.
[14] B. kato.
[15] C. apakanto. Cᵃ. apakkanto. B. °ḍḍhento.

sati[1] paṭivijjhissati sacchikarissati. 'Yama lokaŋ cā' ti tathāvuttappakārayamalokañ[2] ca imaŋ manussalokañ ca saha devehi sadevakaŋ[3] sveva vijessati[4] vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissatī ti. 'Sekho' ti sveva sattavidho sekho: yathā nāma[5] kusalo mālākāro pupphârāmaŋ pavisitvā taruṇamakulāni ca pāṇakaviddhāni[6] ca milātāni ca[7] gaṇṭhikajātāni[8] ca pupphāni vajjetvā sobhanāni[9] sujātasujātān'[10] eva pupphāni pacināti,[11] evam eva imaŋ sukathitaŋ[12] suniddiṭṭhaŋ bodhapakkhikadhammapadam pi paññāya 'pacessati'[13] vicinissati upaparikkhissati[14] paṭivijjhissati sacchikarissatī ti[15] Satthā sayam eva pañhaŋ vissajjesi.

Desanâvasāne pañcasatā bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaŋ pāpuṇiŋsū ti,[16] sampattaparisāya[17] sātthikā dhammadesanā[18] ahosī ti.

Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaŋ-vatthu.[19]

---

2. MARĪCIKAMMAṬṬHĀNIKATTHERA-VATTHU.

'Phenûpamaŋ' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto aññataraŋ marīcikammaṭṭhānikaŋ bhikkhuŋ ārabbha kathesi.

---

1 K. *om.*
2 B. K. yathā°. S. taŋ yathā°. B. K. °raŋ Ya°.
3 B. *a.* lokaŋ.
4 C^a. *a.* ti.
5 C^a. pana.
6 C. C^a. yāni.
7 K. *om.* mil° ca.
8 B. K. °ṇāni.
9 K. sujātān'.
10 K. vic°.
11 K. ka°.
12 B. *om.*
13 F. uppari°.
14 B. *om.* K. *om.* ti Satthā.
15 B. K. *om.*
16 C^a. pi.
17 K. desanā.
18 K. paṭhavikathāpasutavatthu. B. *a.* paṭhamaŋ.
19 B. *a.* bhikkhu.

So kira[1] Satthu santike kammaṭṭhānaŋ gahetvā, ' samaṇadhammaŋ karissāmī ' ti araññaŋ pavisitvā ghaṭitvā[2] vāyamitvā[3] arahattaŋ pattuŋ[4] asakkonto visesetvā, ' kammaṭṭhānaŋ kathāpessāmī ' ti Satthu santikaŋ āgacchanto antarāmagge marīciŋ disvā ' yathā ayaŋ gimhasamaye uṭṭhitā marīci vidūre[5] ṭhitānaŋ rūpûpagatā[6] viya paññāyati, santikaŋ āgacchantānaŋ n' eva paññāyati,[7] ayam attabhāvo pi uppādavayaṭṭhena evarūpo hotī '[8] ti marīcikammaṭṭhānaŋ bhāvento āgantvā maggakilanto Aciravatiyaŋ nahāyitvā ekasmiŋ caṇḍasotatīre chāyāya[9] nisinno udakavegâbhighātena uṭṭhahitvā mahante mahante phenapiṇḍe bhijjamāne disvā, ' ayaŋ attabhāvo pi uppajjitvā bhijjanaṭṭhena evarūpo yevā ' ti ārammaṇaŋ aggahesi. Satthā Gandhakuṭiyaŋ ṭhito va taŋ[10] theraŋ disvā, ' evam etaŋ[11] bhikkhu evarūpo câyaŋ[12] attabhāvo pheṇapiṇḍo[13] viya marīci viya uppajjanabhijjanasabhāvo evā '[14] ti vatvā imaŋ gātham āha :

46. ' Pheṇûpamaŋ kāyam imaŋ viditvā,
marīcidhammaŋ abhisambudhāno,
chetvāna Mārassa papupphakāni [15]
adassanaŋ maccurājassa gacche ' ti.

Tattha ' imaŋ ' ti imaŋ kesâdisamūhasaṅkhātaŋ kāyaŋ abaladubbalaanaddhaniyatāvakālikaṭṭhena [16] pheṇapiṇḍa-

---

[1] B. *a.* bhikkhu.
[2] B. K. °ṭṭetvā.
[3] K. °etvā.
[4] B. pāpuṇituŋ.
[5] Cª. avidūre. B. K. dūre.
[6] B. rūpagatā. K. rūpagataŋ.
[7] F. saŋñā.
[8] K. B. *om.* C. Cª. *om.* ti.
[9] B. rukkhach°.
[10] K. *om.*
[11] B. K. eva.
[12] B. K. 'yaŋ.
[13] B. K. pheṇu°.
[14] B. yevā.
[15] B. sapu°.
[16] B. °dubbalaṭṭhena an°. B. K. anaddhanīyaŋ.

sarikkho[1] ti viditvā. '**Marīcidhammaŋ**' ti yathā marīci dūre ṭhitānaŋ rūpagatā[2] viya gayhûpagā[3] viya hoti santike upagacchantānaŋ upagacchantānaŋ[4] rittā[5] tucchā agayhûpagā sampajjati[6] evaŋ[7] khaṇikaŋ[8] ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena[9] ayaŋ kāyo pi marīcidhammo ti '**abhisambudhāno**'[10] bujjhanto jānanto ti attho. '**Papupphakānī**'[11] ti Mārassa papupphakasaŋkhātāni tebhūmakāni vaṭṭāni ariyamaggena chinditvā khīṇâsavo bhikkhu maccurājassa adassanaŋ avisayaŋ amatamahānibbāṇaŋ gaccheyyā ti.

Gāthâvasāne thero saha paṭisambhidāhi arahattaŋ patvā Satthu suvaṇṇavaṇṇasarīraŋ thomento vandanto va āgato ti.

Marīcikammaṭṭhānikatthera-vatthu.[12]

---

3. VIḌŪḌABHA-VATTHU.

Pupphāni heva pacinantaŋ'[13] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto saparisam mahoghena[14] ajjhottharitvā māritaŋ[15] Viḍūḍabhaŋ[16] ārabbha kathesi.

Tatrâyaŋ anupubbikathā:[17]—Sāvatthiyaŋ[18] Mahākosalarañño putto[19] Pasenadikumāro[20] nāma, Vesāliyaŋ[21] Licchavi-

---

[1] C^a. °sarikkhatā. K. °parikkhīṇo.
[2] K. °aŋ.
[3] K. gaṇhapakā.
[4] F. *om. one.*
[5] C^a. cittā.
[6] C^a. samma°.
[7] B. *a.* eva.
[8] K. B. °ka°.
[9] S. itarītara°.
[10] F. C. °ddhāno. K. *a.* ti.
[11] K. B. sapu°.
[12] K. °navatthu. B. °bhikkhu°, *and a.* dutīyaŋ
[13] C^a. paciŋan.
[14] K. oghena.
[15] K. mārīta°.
[16] K. B. Viṭaṭūbhaŋ, *al.*
[17] *Cf.* F. J. IV. 144 *ff.*
[18] B. *a.* hi.
[19] K. *om.*
[20] K. °sukumāro.
[21] B. *a.* Licchavirañño putto.

kumāro[1] Mahāli nāma,[2] Kusinārāyaŋ Mallarājaputto Bandhulo nāmā ti ime tayo disāpāmokkhassa ācariyassa[3] santike sippuggahaṇatthāya[4] Takkasilaŋ gantvā bahinagare sālāya[5] samāgatā[6] aññam aññassa āgatakāranañ ca kulañ ca nāmañ ca pucchitvā sahāyakā hutvā ekato va ācariyaŋ upasaṅkamitvā[7] na cirass' eva uggahitasippā te ācariyaŋ[8] āpucchitvā ekato va nikkhamitvā sakasakaṭṭhānāni[9] agamaŋsu. Tesu[10] Pasenadikumāro pitu sippaŋ dassetvā pasannena pitarā rajje[11] abhisitto, Mahāli kumāro Licchavīnaŋ sippaŋ dassento mahantena ussāhena dassesi, tassa akkhīni bhijjitvā agamaŋsu. Licchavirājāno 'aho vat' amhākaŋ[12] ācariyo akkhivināsaŋ[13] patto' ti, 'na naŋ[14] pariccajissāma[15] upaṭṭhahissāma naŋ' ti satasahassuṭṭhānakaŋ[16] ekaŋ dvāraŋ[17] adaŋsu. So taŋ nissāya pañcasate Licchavirājaputte sikkhaŋ[18] sikkhāpento vasi. Bandhulakumāro saṭṭhiŋ saṭṭhiŋ[19] veḷuŋ[20] gahetvā[21] majjhe ayasalākaŋ pakkhipitvā saṭṭhi kalāpe ussāpetvā ṭhapite Mallarājakulehi[22] 'ime kappetu' ti vutto,[23] asītihatthaŋ ākāsaŋ ullaṅghitvā[24] asinā kappento[25] agamāsi. So osāna-

---

[1] K. Licchaviputto. [2] K. *a.* kumāro.
[3] B. K. °ssâc°. [4] K. B. °tthaŋ.
[5] K. °yaŋ. [6] B. °ntvā.
[7] B. *a.* sippaŋ sikkhantā. [8] K. vâc°.
[9] C^a. °ṇaŋ. [10] C. C^a. *om.*
[11] B. rajjena.
[12] B. aho vatâc°. F., C., C^a. mahā vata. *The text is* S. K. (K. vata amh°).
[13] C^a. akkhīṇi mahāvināsaŋ. [14] K. taŋ.
[15] C^a. °dissāma. [16] K. tassa sah°.
[17] F. vāraŋ. [18] C^a. sippaŋ.
[19] B. K. *om. one, with* saṭṭhi. [20] K. veṇu.
[21] K. *a.* Bandhulakumārassa ajānāpetvā tesaŋ.
[22] K. B. Mallakarāja°.
[23] C^a., K., B. vutte.
[24] F. la.° C. C^a. °etvā. [25] C^a. S. kappanto.

kalāpé ayasalākāya[1] 'kiṇī'[2] ti saddaŋ sutvā, 'kiŋ etaŋ' ti pucchitvā, sabbakalāpesu ayasalākānaŋ[3] ṭhapitabhāvaŋ sutvā asiŋ chaḍḍetvā rodamāno, 'mayhaŋ ettakesu ñātisuhajjesu eko pi sasneho[4] hutvā imaŋ kāraṇaŋ nâcikkhi. Sace hi ahaŋ jāneyyaŋ[5] ayasalākāya saddaŋ anuṭṭhāpento[6] va chindeyyaŋ' ti vatvā, 'sabbe p' ime māretvā rajjaŋ kāressan'[7] ti mātāpitunnaŋ kathesi. Tehi 'paveṇirajjaŋ[8] tāta idaŋ[9] na labbhā[10] evaŋ kātuŋ' ti nānappakārehi[11] vārito, 'tena hi mama sahāyassa[12] santikaŋ gamissāmī' ti Sāvatthiŋ agamāsi.[13] Pasenadirājā[14] tassâgamanaŋ[15] sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena[16] nagaraŋ pavesetvā senāpatiṭṭhāne ṭhapesi; so mātāpitaro[17] pakkosāpetvā tatth' eva vāsaŋ kappesi. Ath' ekadivasaŋ rājā upari pāsāde ṭhito antaravīthiŋ olokayamāno Anāthapiṇḍikassa Cūḷaanāthapiṇḍikassa Visākhāya Suppavāsāyā ti etesaŋ gehaŋ[18] bhattakiccatthāya gacchante anekasahasse bhikkhū disvā, 'kahaŋ ayyā gacchantī' ti pucchitvā, 'deva Anāthapiṇḍikassa gehe niccabhattagilānabhattâdīnam atthāya devasikaŋ[19] dve bhikkhusahassāni gacchanti,[20] Cūḷaanāthapiṇḍikassa gehaŋ[21] pañca satāni, tathā Visākhāya tathā[22] Suppavāsāyā' ti vutte,[23] sayam pi bhikkhusaṅghaŋ upaṭṭhahitukāmo vihāraŋ gantvā bhikkhusahassena[24]

---

[1] B. °kassa.
[2] B. K. kirī.
[3] C^a. °kaŋ.
[4] B. K. sineho.
[5] K. °yya.
[6] S. °ṭṭhap°.
[7] B. K. kareyyun.
[8] B., K., *a.* nāma.
[9] K. imaŋ.
[10] K. labbhaŋ.
[11] B. K. °rena.
[12] B. sahāyakassa.
[13] F. °iyaŋ ga°.
[14] B. K. Pasenadikosalo rājā.
[15] B. tassa ga°.
[16] B., K., *a.* taŋ.
[17] C^a. *a.* pi.
[18] B. *a.* niccaŋ.
[19] B. K. *rep.*
[20] F. āga°.
[21] B. gehe.
[22] C. *om.*
[23] K. *a.* tesaŋ vacanaŋ sutvā.
[24] K. °saṅghena.

saddhiŋ Satthāraŋ nimantetvā sattâhaŋ Satthu[1] dānaŋ datvā sattame divase[2] vanditvā,[3] 'pañcahi me[4] bhikkhusatehi saddhiŋ nibaddhaŋ bhikkhaŋ gaṇhathā' ti āha. 'Mahārāja buddhā nāma ekaṭṭhāne nibaddhaŋ bhikkhaŋ na gaṇhanti, bahū buddhānaŋ āgamanaŋ paccāsiŋsantī' ti. 'Tena hi[5] ekaŋ bhikkhuŋ nibaddhaŋ pesethā' ti.[6] Satthā Ānandattherassa bhāram akāsi. Rājā bhikkhusaṅghe āgate pattaŋ gahetvā 'ime nāma parivisantū' ti avicāretvā va sattâhaŋ sayam eva[7] parivisitvā aṭṭhame divase vikkhitto[8] papañcam[9] akāsi. 'Rājakule[10] nāma[11] anāṇattā āsanāni paññāpetvā bhikkhū nisīdāpetvā parivisituŋ na labhantī' ti bhikkhū 'na mayaŋ idha ṭhātūŋ sakkhissāmā' ti bahū[12] pakkamiŋsu, rājā dutiyadivase pi pamajji, dutiyadivase pi[13] bahū[14] pakkamiŋsu, tatiyadivase pi pamajji; tadā Ānandatheraŋ ekakam eva ṭhapetvā avasesā pakkamiŋsu. Puññavantā nāma kāraṇavasikā honti, kulānaŋ pasādaŋ rakkhanti. Tathāgatassa ca[15] Sāriputtatthero Mahāmoggallānatthero ti dve aggasāvakā,[16] Khemā Uppalavaṇṇā[17] ti dve aggasāvikā,[18] upāsakesu Citto gahapati Hatthako Ālavako[19] ti dve aggaupāsakā, upāsikāsu Velukaṇṭhakī Nandamātā Khujjutarā ti dve aggaupāsikā,[20] iti ime[21] aṭṭha jane ādiŋ katvā ṭhānantarapattā sabbe pi sāvakā ekadesena dasannaŋ pāramīnaŋ pūritattā mahāpuññā[22]abhinīhārasampannā—Ānandatthero

---

[1] F. S. *om.* B. K. sahatthā.
[2] K., B, *a.* Satthāraŋ.
[3] K., B., *a.* bhante.
[4] F. *om.*
[5] K. *a.* bhante.
[6] B. *a.* āha.
[7] C. C[a]. *om.*
[8] B. vikkhittacitto.
[9] B. pamajjam.
[10] C. C[a]. rājā. K. *a.* ca.
[11] C. C[a]. *om.*
[12] B. *a.* bhikkhū.
[13] B. *om.* du° pi.
[14] K. *om.* B. *a.* bhikkhū.
[15] K. *om.*
[16] B., K., *a.* bhikkhunīsu.
[17] C. Upphala°. K. B. Upala°. K. °vannāvati.
[18] C. *a.* ti.
[19] B. K. Āḷ°.
[20] F., C[a]., K., S. °sāvikā (F. *corr.* upāsikā).
[21] F. C[a]. it' ime. S. itîme.
[22] C[a]. °ññâbhi°.

pi kappasatasahassaŋ pūritapāramī abhinīhārasampanno mahāpuñño attano kāraṇavasikatāya kulassa pasādaŋ rakkhanto aṭṭhāsi.[1] Taŋ ekakam[2] eva nisīdāpetvā parivisiŋsu. Rājā bhikkhūnaŋ gatakāle āgantvā khādanīyabhojanīyāni[3] tath' eva ṭhapitāni disvā, 'kiŋ ayyā na āgamiŋsu'[4] ti pucchitvā, 'Ānandatthero eko va āgato devā' ti sutvā,[5] 'addhā ettakaŋ me chedanaŋ[6] akaŋsū' ti bhikkhūnaŋ kuddho Satthu santikaŋ gantvā, 'bhante mayā pañcannaŋ bhikkhusatānaŋ bhikkhā paṭiyattā, Ānandatthero kira ekako va gato, paṭiyattabhikkhā[7] tath' eva ṭhitā, pañcasatā bhikkhū mama gehe saññaŋ na kariŋsu, kiŋ nu kho kāraṇaŋ' ti āha. Satthā bhikkhūnaŋ dosam avatvā 'mahārāja mama sāvakānaŋ tumhehi saddhiŋ vissāso[8] natthi, tena nâgatā[9] bhavissantī' ti vatvā, kulānaŋ anupagamanakāraṇañ ca upagamanakāraṇañ ca pakāsento[10] bhikkhū āmantetvā imaŋ suttam[11] āha:

'Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataŋ kulaŋ anupagantvā[12] vā nâlaŋ upagantuŋ upagantvā vā[13] nâlaŋ upanisīdituŋ. Katamehi navahi? Na manāpena paccuṭṭhenti,[14] na manāpena abhivādenti, na manāpena āsanaŋ denti, santam assa parigūhanti,[15] bahukaŋ pi thokaŋ denti, paṇītaŋ pi lūkhaŋ denti, asakkaccaŋ[16] denti no sakkaccaŋ, no[17] upanisīdanti dhammasavanāya, bhāsantassa[18] na

---

1 F. *om.*
2 F. B. ekam. C^a^. *om.* taŋ.
3 S. °yâdīni.
4 F. C. aga°.
5 K. *a.* ayyā.
6 B. bhallacchedanaŋ.
7 K. B. °ttā bhi°.
8 F. visvāso.
9 F. na gatā. C^a^. gatā.
10 K. B. °santo.
11 Aṅguttara, IV., *p.* 387.
12 C^a^. anugantvā.
13 C^a^. *om.*
14 B. paccupaṭṭhanti.
15 Aṅg. pari°. F. S. pati°. B. K. paṭiguyhanti. C. C^a^. Nig° (*the common form in* Skt.).
16 K. no sa°.
17 K., B., *a.* sakkaccaŋ.
18 F. C. bhāsitam assa. Aṅg. bhāsitassa.

rañjīyanti,[1] imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataŋ kulaŋ anupagantvā vā nâlaŋ upagantum upagantvā vā nâlaŋ upanisīdituŋ. Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataŋ kulaŋ anupagantvā vā alaŋ[2] upagantuŋ upagantvā vā alaŋ upanisīdituŋ. Katamehi navahi? Manāpena paccuṭṭhenti,[3] manāpena abhivādenti, manāpena āsanaŋ denti, santam assa na parigūhanti,[4] bahukaŋ pi bahukaŋ[5] denti, paṇītaŋ pi paṇītaŋ denti, sakkaccaŋ denti no asakkaccaŋ,[6] upanisīdanti dhammasavanāya, bhāsantassa rañjīyanti,[7] imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataŋ kulaŋ anupagantvā vā alaŋ upagantuŋ upagantvā vā alaŋ upanisīdituŋ. Iti[8] kho mahāraja mama sāvakā tumhākaŋ[9] santikā[10] vissāsaŋ alabhantā nâgatā bhavissanti, porāṇakapaṇḍitā hi[11] avissāsiyaṭṭhāne[12] sakkaccaŋ upaṭṭhiyamānâpi maraṇantikaŋ[13] vedanaŋ patvā vissāsikaṭṭhānam eva gamiŋsū'[14] ti 'kadā bhante' ti raññā puṭṭho atītam[15] āhari:

'Atīte Bārāṇasiyaŋ Brahmadatte rajjam kārente Kesavo nāma rājā rajjaŋ pahāya isipabbajjaŋ pabbaji, taŋ pañca purisasatāni anupabbajiŋsu. So Kesavatāpaso nāma ahosi, pasādhanakappako pan' assa pabbajitvā Kappo[16] nāma antevāsiko ahosi. Kesavatāpaso parisāya saddhiŋ aṭṭha māse Himavante vasitvā vassāratte[17] loṇambilasevana-

---

[1] Aṅg. rasīyanti. B. rajjissanti. K. rañjissanti.
[2] F. nâlaŋ, *so infra.*
[3] B. K. °ṭṭhapenti.
[4] B. K. paṭiguyhanti.
[5] C. bahum pi.
[6] B. *a.* sakkaccaŋ.
[7] *Readings ut supra.*
[8] F. *a.* ha. S. *a.* hi.
[9] K. *a.* aggamaŋsū ti pucchi; natthi, upāsakabhikkhū iminā nībārena nibaddhaŋ labhanti; so tu° santike vi°, *etc.*
[10] B. °ke.
[11] C[a]. pi. B. K. pi hi.
[12] B. °ika°.
[13] S., C., C[a]. mār°.
[14] B. K. ag°.
[15] F. J., III. 142-5. Kesavajātaka.
[16] F., K., B., S. Kappakō.
[17] B. °ttasamaye.

tthāya Bārāṇasiŋ[1] patvā bhikkhāya[2] pāvisi. Atha naŋ rājā disvā pasīditvā catumāsaŋ attano santike vasanatthāya paṭiññaŋ gahetvā[3] uyyāne vasāpento sāyapātam[4] assa upaṭṭhānaŋ gacchati, avasesatāpasā[5] katipâhaŋ vasitvā hatthisaddâdīhi ubbāḷhā[6] 'ācariya ukkaṇṭhit' amhā,[7] gacchāmā' ti āhaŋsu. 'Kahaŋ tātā' ti. 'Himavantaŋ ācariyā' ti. 'Rājā amhākaŋ āgatadivase eva[8] catumāsaŋ idha vasanatthāya paṭiññaŋ gaṇhi, kathaŋ gamissāma[9] tātā' ti.[10] 'Tumhehi amhākaŋ anācikkhitvā[11] va paṭiññā dinnā mayaŋ na sakkoma vasituŋ, ito avidūre tumhākaŋ pavattivasanaṭṭhāne vasissāmā' ti vanditvā pakkamiŋsu, Kappantevāsikena[12] saddhiŋ ācariyo[13] ohiyi. Rājā upaṭṭhānaŋ āgato, 'kahaŋ ayyā' ti pucchi. '"Ukkaṇṭhit' amhā" ti vatvā Himavantaŋ gatā mahārājā' ti.[14] Kappo[15] pi na cirass' eva ukkaṇṭhitvā ācariyena punappuna vāriyamāno pi 'na sakkomī' ti vatvā pakkāmi, itaresaŋ pana santikaŋ āgantvā ācariyassa pavattiŋ suṇanto avidūraṭṭhāne[16] vasi. Aparabhāge ācariyassa antevāsike anusarantassa kucchirogo uppajji. Rājā vejjehi tikicchāpeti, rogo na vūpasammati. Tāpaso āha:[17] mahārāja icchatha me[18] rogavūpasamanaŋ' ti. 'Bhante sacāhaŋ[19] sakkuṇeyyaŋ idān' eva vo phāsukaŋ kareyyaŋ' ti. 'Mahārāja sace me phāsukaŋ icchasi maŋ antevāsikānaŋ santikaŋ pesehī' ti. Rājā

---

[1] K. °iyaŋ.
[2] K. *a.* nagaraŋ.
[3] F. gaṇhitvā.
[4] B. K. sāyaŋ pā°.
[5] B. K. °esā tāp°.
[6] B. *a.* hutvā ukkaṇṭhitvā.
[7] *So all MSS. and edd.*
[8] K. B. yeva.
[9] K. °ssātha.
[10] C^a. *om.* C. *om.* tātā ti.
[11] C^a. āci°.
[12] K. Kappak°.
[13] B. *a.* eva.
[14] B. *a.* āha.
[15] B. K. Kappako.
[16] F. °re ṭhāne.
[17] B. K. *a.* kiŋ.
[18] C. C^a. *om.*
[19] F. svāha. C., C^a., S. svahaŋ.

'sādhu bhante' ti[1] mañcake nipajjāpetvā Nāradaamaccapamukhe cattāro amacce 'mama ayyassa pavattiŋ ñatvā mayhaŋ sāsanaŋ pahiṇeyyāthā' ti[2] uyyojesi. Kappantevāsiko ācariyassa āgamanaŋ sutvā paccuggamanaŋ katvā, 'itare kahaŋ' ti vutte, 'asukaṭṭhāne kira vasantī' ti āha. Te pi ācariyassa āgatabhāvaŋ[3] sutvā tatth' eva[4] samosaritvā ācariyassa uṇhodakaŋ datvā phalāphalaŋ adaŋsu. Taŋ khaṇaŋ yeva rogo vūpasami,[5] katipâhen' eva suvaṇṇavaṇṇo ahosi. Atha naŋ Nārado pucchi:[6]

'Manussindaŋ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaŋ
kathaŋ nu bhagavā Kesī Kappassa ramati assame' ti.[7]

'Sādūni ramaṇīyāni santi rukkhā manoramā
subhāsitāni Kappassa Nārada ramayanti[8] maŋ.'

'Sālīnaŋ odanaŋ bhutvā[9] suciŋ[10] maŋsûpasecanaŋ
kathaŋ sāmākanīvārā[11] aloṇā[12] chādayanti[13] taŋ.'

'Asāduŋ yadi vā sāduŋ[14] appaŋ vā yadi vā bahuŋ
vissattho yattha bhuñjeyya vissāsaparamā[15] rasā' ti.[7]

Satthā imaŋ dhammadesanaŋ āharitvā jātakaŋ[16] samodhānesi:[17] tadā rājā[18] Moggallāno ahosi, Nārado[19] Sāriputto,

---

1 B. K. *a.* taŋ. 2 K. *a.* te.
3 B. K. gamana°.
4 C[a]. tattha, *om.* eva.
5 B. K. °sammati, *and a.* so.
6 K. pucchanto. 7 K. B. *om.*
8 K. rammaniyanti. 9 J. bhuñje.
10 C. C[a]. suci.
11 F. °kaniŋ våraŋ. J. kanīvāraŋ.
12 J. aloṇaŋ. 13 F. jayanti.
14 K. sādhū vā yadi vásādhū.
15 K. B. visāsā pa°. 16 C. C[a]. *om.*
17 F. K. °nento.
18 F. *a.* bhikkhusaŋghena saddhiŋ. 19 C. C[a]. *om.*

Kappantevāsī[1] Ānando,[2] Kesavatāpaso ahaŋ evā' ti vatvā, 'evaŋ mahārāja pubbe pi[3] paṇḍitā maraṇantikaŋ vedanaŋ patvā vissāsikaṭṭhānaŋ gamiŋsu,[4] mama sāvakā na tumhākaŋ santike vissāsaŋ labhanti maññe' ti āha. Rājā 'bhikkhusaṅghena saddhiŋ mayā vissāsaŋ kātuŋ vaṭṭatī' ti, 'kathaŋ nu kho karissāmī' ti, 'Sammāsambuddhassa ñātidhītaraŋ mama[5] gehe kātuŋ vaṭṭatī' ti, 'evaŋ sante daharā ca sāmaṇerā ca "Sammāsambuddhassa ñāti[6] rājā" ti mama santikaŋ vissatthā nibaddhaŋ āgamissantī' ti cintetvā, 'ekaŋ me dhītaraŋ dentū'[7] ti, Sākiyānaŋ santikaŋ[8] pesesi, '"katarasakkassa[9] dhītā"' ti[10] ñatvā āgaccheyyāthā' ti vatvā dūte āṇāpesi. Dūtā gantvā Sākiye[11] dārikaŋ yācimsu. Te sannipatitvā[12] 'pakkhantariyo[13] rājā, sace na dassāma vināsessati no,[14] na[15] kho pana amhehi kulena sadiso, kiŋ nu kho kātabban' ti cintayiŋsu.[16] Mahānāmo 'mama dāsiyā kucchismiŋ[17] jātā Vāsabhakhattiyā nāma dhītā rūpaggappattā[18] atthi, taŋ dassāmā' ti vatvā, dūte āha: 'sādhu rañño dārikaŋ dassāmā' ti. 'Kassa dhītā' ti. 'Sammāsambudhassa cullapitu[19] puttassa Mahānāmasakkassa[20] dhītā Vāsabhakhattiyā nāmā' ti. Te gantvā rañño ārocayiŋsu. Rājā 'yadi evaŋ, sādhu; sīghaŋ ānetha; khattiyā ca nāma bahumāyā dāsidhītaraŋ pi pahiṇeyyuŋ, pitarā saddhiŋ ekabhājane bhuñjantiŋ āney-

---

[1] B. K. °iko. [2] C[a]. *om.*
[3] F., B., K. *om.*
[4] K. ag°. K. B. °sū ti. [5] B. *om.*
[6] B. °ddhaññāti [7] K. B. detū.
[8] F. K. °ke. K., B., *a.* sāsanaŋ.
[9] K. B. katarassa Sakyassa.
[10] K., B., *a.* pucchitvā. [11] F. °ya°.
[12] B. °pātetvā.
[13] K. B. °iko. S. pakkuttariyo. [14] C. *om.*
[15] K. nanu.
[16] B. mantayiŋsu. [17] B. K. °mhi.
[18] B. K. rūpasobhaggappattā. [19] K. B. cūḷa°.
[20] B. K. °massa Sa°.

yāthā' ti pesesi. Te gantvā 'deva tumhehi saddhiŋ ekato bhuñjantiŋ rājā icchatī' ti āhaŋsu. Mahānāmo 'sādhu tātā' ti taŋ alaṅkārāpetvā attano bhuñjanakāle[1] pakkosāpetvā tāya saddhiŋ ekato[2] bhuñjanâkāraŋ dassetvā[3] dūtānaŋ niyyādesi. Te taŋ[4] ādāya Sāvatthiŋ[5] gantvā taŋ[6] pavattiŋ rañño[7] ārocayiŋsu.[8] Rājā tuṭṭhamānaso taŋ pañcannaŋ itthisatānaŋ jeṭṭhikaŋ katvā aggamahesiṭṭhāne abhisiñci. Sā na cirass' eva suvaṇṇavaṇṇaŋ puttaŋ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase rājā attano[9] ayyakāya[10] santikaŋ pesesi, 'Sakkarājadhītā Vāsabhakhattiyā puttaŋ vijātā, kim assa nāmaŋ karontū'[11] ti. Taŋ pana sāsanaŋ gahetvā gato[12] amacco thokaŋ badhiradhātuko,[13] so gantvā rañño ayyakāya ārocesi. Sā taŋ sutvā, 'Vāsabhakhattiyā puttaŋ avijāyitvâpi sabbaŋ janaŋ abhibhavi, idāni pana rañño[14] ativiya vallabhā bhavissatī' ti āha.[15] Badhirâmacco 'vallabhā' ti vacanaŋ dussutaŋ sutvā, 'viḍūḍabho' ti sallakkhetvā, rājānaŋ upagantvā, 'devakumārassa[16] "Viḍūḍabho" ti nāmaŋ karothā' ti āha. Rājā 'porāṇakaŋ no kulasantakaŋ[17] nāmaŋ bhavissatī' ti cintetvā Viḍūḍabho ti[18] nāmam akāsi. Ath' assa daharakāle yeva rājā 'Satthu piyaŋ karomī' ti senāpatiṭṭhānaŋ adāsi. So kumāraparihārena[19] vaḍḍhento[20] sattavassikakāle aññesaŋ kumārānaŋ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakâdīni āhariyamānāni disvā mātaraŋ pucchi: 'amma aññesaŋ mātāmahaku-

---

1 B. bhojana°.
2 Ca. *om.*
3 B. *a.* taŋ.
4 F. *om.*
5 Ca. °iyaŋ.
6 B. *om.*
7 K. *om.*
8 B. K. ārocesuŋ.
9 B. K. *om.*
10 B. ayyakassa. K. ayyikāya.
11 B. karotu.
12 C. Ca. āgato.
13 B. padhira°.
14 C. *om.*
15 B. *a.* taŋ.
16 B. *a.* kira.
17 J. kuladattikaŋ.
18 B. taŋ *for* Vi° ti.
19 Ca. °vārena.
20 C. F. °anto.

lato paṇṇâkāro[1] āharīyati,[2] mayhaŋ koci kiñci na peseti,[3] kiŋ tvaŋ nimmātāpitikā'[4] ti. Atha naŋ sā[5] 'tāta tava Sakyarājāno mātāmahā, dūre pana vasanti, tena te na kiñci pesentī' ti vatvā[6] vañcesi. Puna[7] soḷasavassakāle 'amma tava[8] mātāmahakulaŋ passitukāmo 'mhī' ti vatvā,[9] 'alaŋ tāta kiŋ tattha[10] karissasī'[11] ti vāriyamāno pi punappuna yāci. Ath' assa mātā 'tena hi gacchā'[12] ti sampaṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaraŋ paṇṇaŋ pesesi: 'ahaŋ idha sukhaŋ vasāmi, mâssa[13] kiñci sāmino antaraŋ dassayiŋsū' ti yāci.[14] Sākiyā Viḍūḍabhassa āgamanaŋ ñatvā 'vandituŋ na sakkā'[15] ti tassa daharatare[16] janapadaŋ pahiṇitvā tasmiŋ[17] Kapilapuraŋ[18] sampatte[19] santhāgāre sannipatiŋsu. Kumāro tattha[20] gantvā aṭṭhāsi. Atha naŋ 'ayaŋ te tāta mātāmaho ayaŋ mātulo' ti vadiŋsu.[21] So sabbe vandamāno vicaritvā[22] ekaŋ pi attānaŋ vandantaŋ adisvā, 'kiŋ nu kho maŋ vandantā[23] natthī' ti pucchi. Sākiyā[24] 'kaniṭṭhakumārā te[25] janapadaŋ gatā' ti[26] tassa mahantaŋ

---

1 B. °raŋ. 2 B. K. °iyanti. Ca. °rīti.
3 F. pesī ti. K. B. pesesi.
4 K. B. nimātā nipitā. 5 B. *a.* āha.
6 K. *om.* 7 F. *om.*
8 J. K. *om.* 9 J. *om.*
10 J. *a.* bhavaŋ. S., K., B., *a.* gantvā.
11 F., C., Ca., B. °ti. 12 J. gacchāhī.
13 K. B. nâssa. 14 J. *om.*
15 K. sakko. B. sakkomā.
16 J. daharadaharakumārake. K. B. daharadahare kumāre.
17 J. °iŋsu. Kumāre *for* pa° ta°.
18 J. °vatthuŋ. 19 J. *a.* Sākiyā.
20 J. santhâgāraŋ. 21 K. B. vandāpesuŋ.
22 J. vicari. So yāva pitthiyā rujanappamāṇaŋ vanditvā.
23 F. vanditā. B. vandakā. K. vanditvā.
24 J., B., K., *a.* tāta. B. *also a.* te.
25 J. *om.* 26 J., B., K., *a.* vatvā.

sakkāraŋ kariŋsu. So katipâhaŋ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath' ekā dāsī santhâgāre tena nisinnaŋ[1] phalakaŋ 'idaŋ Vāsabhakhattiyādāsiyā puttassa nisinnaphalakaŋ' ti akkositvā[2] khīrodakena dhovati.[3] Eko puriso attano āvudhaŋ pammussitvā nivatto taŋ gaṇhanto[4] Viḍūḍabhakumārassa[5] akkosanasaddaŋ sutvā taŋ antaraŋ pucchitvā,[6] 'Vāsabhakhattiyādāsiyā kucchismiŋ[7] Mahānāmasakkassa[8] jātā' ti ñatvā,[9] balakāyassa kathesi: 'Vāsabhakhattiyā kira dāsidhītā'[10] ti mahākolāhalaŋ ahosi.[11] Taŋ sutvā,[12] 'ete tāva maŋ[13]—nisinnaphalakaŋ khīrodakena dhovanti,[14] ahaŋ pana rajje patiṭṭhitakāle etesaŋ[15] galalohitaŋ gahetvā mama phalakaŋ[16] dhovāpessāmī'[17] ti cittaŋ ṭhapesi.[18] Tasmiŋ Sāvatthiyaŋ[19] gate amaccā sabbaŋ pavattiŋ rañño ārocayiŋsu.[20] Rājā 'mayhaŋ dāsidhītaraŋ adaŋsū' ti Sākiyānam kujjhitvā Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaŋ[21] parihāraŋ acchinditvā[22] dāsadāsīhi laddhabbamattam[23] eva dāpesi. Tato katipâhaccayena Satthā rājanivesanaŋ[24] gantvā[25] nisīdi. Rājā āgantvā vanditvā, 'bhante tumhākaŋ kira ñātakehi dāsidhītā[26]

---

[1] J. °nna°.
[2] K. *rep.* B. *a.* paribhāsitvā.
[3] B. dhovi.
[4] K. *a.* taŋ.
[5] B. kumārassa.
[6] B. *om.* taŋ a° pu°.
[7] K. B. °mhi.
[8] F. Cᵃ. °massa Sa°. B. *a.* paṭicca.
[9] F. *om.* J. *a.* gantvā.
[10] J. dāsiyā dhītā.
[11] J. *a.* kumāro.
[12] K. *a.* Vi°.
[13] F. *corr.* J., B., K. mama.
[14] B. K. °ntu.
[15] K. tesaŋ.
[16] J., B., K. nisinnapha°.
[17] J., B., K. dhovissāmī.
[18] B. paṭṭh°,
[19] F, *corr.* J. K. °iŋ.
[20] J. °esuŋ.
[21] J., B., K., S. dinna°.
[22] J. pa°,
[23] C. Cᵃ. °bbam.
[24] B. rañño ni°.
[25] Cᵃ. āg°, B. *a.* paññattâsane.
[26] Cᵃ. ñātidītā.

mayhaŋ dinnā, ten' assâhaŋ[1] saputtāya[2] parihāraŋ acchinditvā dāsadāsīhi laddhabbamattam[3] eva dāpesiŋ '[4] ti āha. Satthā 'ayuttaŋ mahārāja Sākiyehi kataŋ, dadantehi nāma samajātikā[5] dātabbā assa. Taŋ pana mahārāja vadāmi Vāsabhakhattiyā[6] rājadhītā[7] khattiyarañño gehe rañño[8] abhisekaŋ laddhā.[9] Viḍūḍabho pi[10] rājānaŋ[11] eva paṭicca jāto,[12] mātigottaŋ[13] nāma kiŋ karissati, pitu[14] gottam eva pamāṇaŋ' ti porāṇakapaṇḍitā[15] daḷidditthiyā kaṭṭhahārikāya aggamahesiṭṭhānaŋ adaŋsu, tassā ca kucchismiŋ[16] hi jāto kumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyaŋ[17] rajjaŋ patvā Kaṭṭhavāhanarājā[18] nāma jāto' ti Kaṭṭhahārikajātakaŋ[19] kathesi. Rājā dhammakathaŋ sutvā, 'pitu kira gottaŋ eva pamāṇaŋ' ti tussitvā mātāputtānaŋ[20] pakatiparihāram eva dāpesi.[21]

Bandhulasenāpatissa pi kho Kusinārāyaŋ Mallikāya dhītā[22] Mallikā nāma bhariyā[23] dīgharattaŋ[24] na vijāyi. Atha naŋ Bandhulo 'attano kulagharaŋ eva gacchā' ti uyyojesi. Sā 'Satthāraŋ disvā, gamissāmī' ti Jetavanaŋ pavisitvā Tathāgataŋ vanditvā[25] ṭhitā, 'kahaŋ gacchasī' ti vuttā[26] 'sāmiko

---

1 K. B. assā ahaŋ. 2 Cᵃ. °ttāhaŋ.
3 J. °ttakam. 4 C. Cᵃ. dāsin.
5 B. samānaja°. K. rājasamaja°. C., Cᵃ., *a.* jātaŋ.
6 C. Cᵃ. *om.* va° Vā°.
7 Cᵃ. mahārāja°. K. kattiyarāja°.
8 F. *om.* 9 B. labhi.
10 J. Cᵃ. ti. 11 K. khattiyaraj°.
12 K., B., *a.* ti. 13 B. mātu°.
14 J. K. piti°, *so infra.* 15 C. °ṇapa°.
16 K. B. °mhi, *om.* hi. J. *also om.*
17 J. B. °iyā. 18 C. °hārika°.
19 C. °hāra°. Cᵃ. J. °hari°. K. °hariya°. *Cf.* F. J., I. 133.
20 B. Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca.
21 B. *a.* senāpatiṭṭhāne ṭhapesi. K. Vi° pi sen° ṭhap°.
22 K. Mallarājadhītā. 23 B. *a.* ahosi sāpi.
24 B. *a.* puttaŋ. 25 J. *a.* ekamante.
26 J. ca puṭṭhā. Cᵃ. vutte.

maŋ[1] bhante kulagharaŋ pesesī' ti āha. 'Kiŋkāraṇā'[2] ti.[3] 'Vañjhā kir' asmi[4] aputtikā' ti.[5] 'Yadi evaŋ gamanakiccaŋ natthi nivattassū'[6] ti. Sā[7] tuṭṭhamānasā[8] Satthāraŋ vanditvā nivesanaŋ gantvā,[9] 'kasmā nivattâsī' ti vuttā,[10] 'Dasabalena nivattit' amhā'[11] ti āha. Bandhulo[12] 'diṭṭhaŋ bhavissati Dīghadassinā[13] kāraṇaŋ' ti sampaṭicchi.[14] Sā na cirass' eva gabbhaŋ paṭilabhitvā uppannadohaḷā, 'dohaḷo me uppanno' ti ārocesi. 'Kiŋ dohaḷo' ti. 'Vesālinagare[15] gaṇarājakulānaŋ abhisekamaṅgalapokkharaṇiŋ[16] otaritvā nahātvā pānīyaŋ pātukām'[17] amhi sāmī' ti. Bandhulo 'sādhū' ti vatvā, sahassatthāmaŋ[18] dhanuŋ gahetvā taŋ rathaŋ āropetvā Sāvatthito nikkhamitvā rathaŋ pājento[19] Mahālilicchavino dinnadvārena Vesāliŋ[20] pāvisi. Mahālilicchavino ca dvārasamīpe eva nivesanaŋ hoti. So[21] rathassa ummāre paṭighātasaddaŋ[22] sutvā, 'Bandhulassa[23] rathasaddo,[24] ajja[25] Licchavīnaŋ bhayaŋ uppajjissatī'[26] ti āha. Pokkharaṇiyā anto ca[27] bahi ca ārakkhā[28] balavā,[29] upari lohajālaŋ patthataŋ sakuṇānaŋ pi okāso natthi.

---

[1] J. me.
[2] J. kasmā.
[3] F., C., Cᵃ. *om.* J. *a.* vutte.
[4] J. *om.* kir' asmi.
[5] J. *a.* bhante ti vatvā Satthārā.
[6] J. nivattā.
[7] J. vuttā.
[8] J. tuṭṭhā. K. *a.* hutvā.
[9] J. eva agamāsi.
[10] J. ca puṭṭhā. K. B. vutte.
[11] Cᵃ. °ttimhī. J. *a.* sāmī.
[12] J. senāpati.
[13] J. Tathāgatena.
[14] J. āha.
[15] K., B., *a.* kira.
[16] C. °iyaŋ.
[17] K. pivitu°.
[18] B. K. °ma°.
[19] F. J. vāhento. K. vāhanto.
[20] C. Cᵃ. °iyaŋ.
[21] Cᵃ. *om.*
[22] J. paṭighātaŋ.
[23] J. Bandhulamallassa. K. Bandhulakassa.
[24] J. rathavāhana°. B. *a.* eso ti.
[25] C. *om.*
[26] C. Cᵃ. °jjatī.
[27] Cᵃ. *om.*
[28] J. Cᵃ. ārakkho.
[29] B. *a.* honti.

Bandhulasenāpati[1] pana rathā otaritvā ārakkhike[2] vettena[3] paharanto palāpetvā lohajālaŋ chinditvā anto pokkharaniyaŋ[4] bhariyaŋ nahāpetvā[5] sayaŋ pi nahātvā puna taŋ[6] rathaŋ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi.[7] Ārakkhikā[8] Licchavīnaŋ ārocesuŋ, Licchavirājāno[9] kujjhitvā[10] pañca rathasatāni āruyha, 'Bandhulamallaŋ[11] gaṇhissāmā' ti nikkhamiŋsu. Taŋ pavattiŋ Mahālissa ārocayiŋsu.[12] Mahāli[13] 'mā gamittha, so hi vo sabbe ghātessatī'[14] ti āha. Te pi 'mayaŋ gamissāma evā'[15] ti vadiŋsu. 'Tena hi cakkassa[16] yāva[17] nābhito[18] paviṭṭhaṭṭhānaŋ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā[19] purato asanisaddaŋ viya suṇissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaŋ rathadhuresu[20] chiddaŋ passissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha,[21] purato[22] mā gamitthā' ti.[23] Te tassa vacanena anivattitvā[24] taŋ anuban-

---

1 J. senāpati. 2 B. °ake. B., K., *a.* manusse.

3 Cª. vettehi. J., B., K. khaggena.

4 B. *a.* pavisitvā, *then has* bhariyaŋ pāyetvā sayaŋ pi nhātvā puna taŋ, *etc.* K. pāyitvā nhāpetvā sayaŋ pi nhātvā pāyetvā puna, *etc.*

5 J. *a.* pāyetvā.

6 J. Mallikaŋ *for* puna taŋ. 7 K., B., *a.* te.

8 B. ārakkhamanussā. J. *a.* gantvā.

9 B. °rājūnaŋ.

10 J. *a.* pañcasatā.

11 B. Bandhulañ ca Mallikañ ca. K. Bandhulañ ca Mallañ ca.

12 J. °esuŋ. 13 C. *om.*

14 B. K. ghāṭ°. F. ghatissati. Cª. ghātissati.

15 J. yevā.

16 B. tassa rathaca°. 17 Cª. *om.*

18 B. *a.* paṭhaviŋ. 19 K. B. °entā, *al.*

20 J. dhure.

21 B. *a.* tato anivattentā. 22 J. parato.

23 K. *a.* āha.

24 C. Cª. vacanan ti ñatvā *for* va° ani°. B. K. °etvā.

dhiŋsu eva.[1] Mallikā disvā, 'rathā sāmi[2] paññāyantī' ti āha. 'Tena hi ekass' eva rathassa paññāyanakāle[3] āroceyyāsī' ti. Sā yadā sabbe[4] eko viya hutvā paññāyiŋsu, tadā 'ekam eva rathasīsaŋ paññāyatī'[5] ti āha. Bandhulo 'tena hi imā rasmiyo gaṇhāhī'[6] ti tassā rasmiyo datvā rathe ṭhito va[7] dhanuŋ āropesi, rathacakkaŋ yāva nābhito paṭhaviŋ pāvisi. Licchavī[8] taŋ ṭhānaŋ disvâpi na nivattiŋsu. Itaro thokaŋ gantvā jiyaŋ poṭhesi,[9] asanisaddo viya ahosi, te[10] tato pi na nivattiŋsu, anubandhantā[11] gacchant' eva.[12] Bandhulo rathe ṭhitako va ekaŋ saraŋ khipi, so pañcannaŋ rathasatānaŋ rathasīse[13] chiddaŋ katvā pañca rājasatāni[14] parikarabandhaṭṭhāne[15] vinivijjhitvā paṭhaviŋ pāvisi. Te attano viddhabhāvaŋ ajānitvā, 'tiṭṭha re tiṭṭha re' ti vadantā[16] anubandhiŋsu eva.[17] Bandhulo rathaŋ ṭhapetvā[18] 'tumhe matakā, matakehi saddhiŋ mayhaŋ yuddhaŋ nāma natthī' ti āha. 'Matakā nāma amhādisā[19] hontī'[20] ti. 'Tena hi sabbapurimassa[21] parikaraŋ[22] mocethā' ti āha.[23] Te mocayiŋsu, so muttamatte eva[24] maritvā patito. Atha ne 'sabbe pi tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saŋvidhātabbaŋ saŋvidahitvā[25] puttadāraŋ anusāsitvā[26] sannā-

---

[1] F. J. yeva. [2] F. *om.*
[3] K., B., *a.* maŋ. [4] B. *a.* rathā.
[5] Cª. paññātī. [6] J. gaŋhā.
[7] J., B., K. *om.* [8] K. B. °ino.
[9] B. poṭesi. [10] J. *om.*
[11] C. Cª. °itvā.
[12] K. B. gacchante, *for* ga° eva. [13] Cª. B. °sīsaŋ.
[14] K. °sataŋ.
[15] K. B. parikkhārabandhana°. [16] K. *a.* taŋ.
[17] J. yeva. [18] B. pājetvā.
[19] F. S. amhe sadisā. K. B. amhākaŋ sadisā.
[19] C. Cª. nantī. B. K. na honti. K. *corr. a.* āhaŋsu.
[20] K. sabbapacchimassa. B. sabbapurimapacchima°.
[21] J., B., K. parikkhāraŋ. [22] J., B., K. *om.*
[23] F. yeva.
[24] C. °vibhajitvā. Cª. °vijahitvā. [25] K. B. °etvā.

haŋ mocethā' ti āha. Te tathā katvā[1] sabbe pi jīvitakkhayaŋ pattā. Bandhulo pi Mallikaŋ Sāvatthiŋ ānesi. Sā soḷasakkhattuŋ yamake[2] putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuŋ, sabbe sippe[3] nipphattiŋ pāpuṇiŋsu, ekekassa[4] purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiŋ rājanivesanaŋ gacchantehi teh' eva rājaṅgaṇaŋ paripūri. Ath' ekadivasaŋ vinicchaye kūṭaṭṭaparājitamanussā[5] Bandhulaŋ āgacchantaŋ disvā mahāviravaŋ viravantā vinicchayaamaccānaŋ[6] kūṭaṭṭakāranaŋ tassa ārocesuŋ. So vinicchayaŋ gantvā taŋ[7] aṭṭaŋ[8] tīretvā[9] sāmikam eva sāmikam[10] akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhukāraŋ pavattesi.[11] Rājā 'kiŋ idaŋ' ti pucchitvā taŋ atthaŋ sutvā tussitvā[12] sabbe pi te amacce hāretvā[13] Bandhulass' eva vinicchayaŋ niyyādesi, so tato paṭṭhāya[14] sammā vinicchi.[15] Te[16] porāṇakavinicchayikā[17] lañcaŋ alabhantā appalābhā hutvā, 'Bandhulo[18] rajjaŋ patthetī' ti rājakule[19] paribhindiŋsu. Rājā tesaŋ kathaŋ gahetvā[20] cittaŋ niggahetuŋ nâsakkhi, 'imasmiŋ idh' eva ghātiyamāne[21] garahā[22] uppajjissatī' ti puna cintetvā payuttapurisehi paccantaŋ paharāpetvā Bandhulaŋ pakkosāpetvā, 'paccanto kira kupito tava[23] puttehi saddhiŋ

---

[1] C. *om.* [2] K. B. *rep.*
[3] F. S. sabbasippe. K. B. sabbasippānaŋ.
[4] C. C^a. ekassa.
[5] B. K. kuṭaḍḍā pa°. J. °parājitā ma°. C^a. °mānussā.
[6] K. B. °yâma°. B. °yâmaccā.
[7] J. *om.* [8] B. K. aḍḍ° *al.*
[9] B. K. vicāretvā. [10] F. sāmim.
[11] K. B. °eti. K. *a.* taŋ sutvā.
[12] K. *om.* [13] K. harāpetvā.
[14] C^a. *a.* vinicchayaŋ.
[15] F. J. °cchini. B. °ati. K. °anti.
[16] J., B., K. tato.
[17] B. *a.* amaccā kiñci. K. *a.* amaccā.
[18] J. °laŋ. [19] B. °kulaŋ.
[20] B. saddahitvā. [21] B. K. ghāṭ°.
[22] B. *a.* me. [23] C^a. taŋ.

gantvā core gaṇhāhī'[1] ti pahiṇitvā[2] 'etth' ev' assa dvattiŋsāya puttehi saddhiŋ[3] sīsaŋ chinditvā āharathā' ti tena[4] saddhiŋ aññe pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmiŋ paccantaŋ gacchante eva[5] 'senāpati kirâgacchatī' ti payuttakacorā[6] palāyiŋsu. So taŋ padesaŋ āvāsāpetvā saṇṭhāpetvā[7] nivatti. Ath' assa nagarato avidūre ṭhāne[8] te yodhā saddhiŋ puttehi[9] sīsaŋ chindiŋsu. Taŋ divasaŋ Mallikāya[10] pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ dve aggasāvakā nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇhe yeva[11] 'sāmikassa te puttehi saddhiŋ sīsaŋ chinnaŋ'[12] ti paṇṇaŋ āharitvā adaŋsu. Sā taŋ pavattiŋ ñatvā kassaci avatvā paṇṇaŋ ucchaṅge katvā bhikkhusaṅgham eva parivisi.[13] Ath' assā paricārikāyo bhikkhūnaŋ bhattaŋ datvā sappicāṭiŋ āharantiyo[14] therānaŋ purato cāṭiŋ[15] bhindiŋsu. Dhammasenāpati 'bhedanadhammaŋ[16] bhinnaŋ na cintetabbaŋ na cintetabbaŋ'[17] ti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaŋ nīharitvā, '"dvattiŋsāya[18] puttehi saddhiŋ pitu sīsaŋ chinnaŋ" ti[19] me imaŋ[20] paṇṇaŋ āhariŋsu, ahaŋ imaŋ[21] sutvâpi na cintemi, sappicāṭiyaŋ[22] bhinnāya kiŋ cintessāmi bhante' ti āha. Dhammasenāpati

---

1 J. gaṇhā.
2 B. °etvā.
3 K. saha.
4 K. B. tehi.
5 J., B., K. yeva.
6 K. B. payutta°.
7 B. santapetvā. J. janapadaŋ santappetvā.
8 J. F. °raṭṭhāne.
9 K. B. puttehi saddhiŋ.
10 K. *a.* deviyā.
11 K. B. eva.
12 C. chindī. K. B. chindantī. C^a. chindanti, *om.* ti.
13 J. °cari.
14 J. °ntā.
15 K. B. sappicāṭī.
16 K. bhadante dha°.
17 S., C^a., B., K. *only once.* B. cinti°.
18 F. °sāhi.
19 C. C^a. chindanti. K. B. chindantîti.
20 K. *om.*
21 J., B., K. idaŋ
22 J., B., K. °iyā.

'animittam anaññātaŋ'[1] ti-ādīni vatvā dhammaŋ desetvā uṭṭhāyâsanā vihāraŋ agamāsi. Sāpi dvattiŋsa suṇisāyo[2] pakkosāpetvā, 'tumhākaŋ sāmikā niraparādhā,[3] attano purimakammaphalaŋ labhiŋsu, tumhe mā socittha,[4] rañño[5] upari manopadosaŋ mā karitthā' ti ovadi. Rañño carapurisā[6] taŋ kathaŋ sutvā gantvā[7] tesaŋ[8] niddosabhāvaŋ rañño kathayiŋsu.[9] Rājā saŋvegappatto tassā[10] nivesanaŋ gantvā Mallikañ ca suṇisāyo c' assā[11] khamāpetvā Mallikāya varaŋ adāsi. Sā 'gahito me hotū' ti vatvā tasmiŋ gate[12] matakabhattaŋ[13] datvā nahātvā rājānaŋ upasaṅkamitvā, 'deva tumhehi me[14] varo dinno, mayhaŋ ca aññen' attho natthi, dvattiŋsāya ca me suṇisānam mamañ ca[15] kulagharagamanaŋ anujānāthā' ti āha. Rājā sampaṭicchi, sā dvattiŋsa[16] suṇisā[17] yathāsakāni kulāni[18] pesesi. Sā[19] Kusinārānagaraŋ[20] attano kulagharaŋ agamāsi. Rājâpi Bandhulasenāpatino bhāgineyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaŋ adāsi. So pana 'mātulo me[21] iminā mārito' ti rañño otāraŋ[22] gavesanto[23] vicarati. Rājâpi[24] niraparā-

---

1 Sutta-Nipāta, *vs.* 574. B. *a.* maccānaŋ idha jīvitaŋ. *So* K. *and a.* kasirañ ca parittañ ca dukkhena saŋyuttaŋ.

2 F. Cª. °sā. C. *a.* ca.

3 K. B. niparādhā, *so infra.*

4 Cª. *a.* ti. K. B. *a.* mā paridevittha.

5 J. *a.* pi.

6 F. ca pu°.

7 C. *om.*

8 Cª. *om.*

9 J. F. °esuŋ. K. *a.* taŋ sutvā.

10 F. C. tassa.

11 K. B. ca.

12 B. gehe.

13 B. *a.* tesaŋ. K. *a.* tassa.

14 B. mayhaŋ.

15 S., Cª., F. mama *for* °ñ ca.

16 Cª. Sāvatthiŋ *for* sā dva°.

17 J. F. °sāyo.

18 J. sakasakakulaŋ.

19 J. pesetvā sayaŋ. K. B. sayaŋ pi.

20 J. °re. S. kusinārāyaŋ.

21 J., C., Cª. *om.*

22 B. K. okāsaŋ.

23 C. Cª. °ento. J. °sako carati.

24 J. B. *om.* pi. K. kira.

dhassa Bandhulassa māritakālato[1] paṭṭhāya vippaṭisārī[2] cittassādaŋ na labhati, rajjasukhaŋ nânubhoti. Tadā Satthā Sakyānaŋ[3] Uḷumpaŋ nāma nigamaŋ[4] nissāya[5] viharati. Rājā tattha gantvā ārāmato avidūre khandhâvāraŋ nivāsetvā[6] mandena[7] parivārena 'Satthāraŋ vandissāmī' ti vihāraŋ gantvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni Dīghakārāyaṇassa[8] datvā ekako va Gandhakuṭiŋ pāvisi. Sabbaŋ Dhammacetiyasuttantaniyāmena[9] veditabbaŋ. Tasmiŋ Gandhakuṭiŋ paviṭṭhe Kārāyaṇo[10] tāni rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā Viḍūḍabhaŋ rājānaŋ katvā rañño ekaŋ assaŋ ekañ ca upaṭṭhānakārikaŋ mātugāmaŋ nivattetvā[11] Sāvatthiŋ[12] agamāsi. Rājā Satthārā saddhiŋ piyakathaŋ[13] kathetvā[14] nikkhanto[15] senaŋ adisvā[16] mātugāmaŋ pucchitvā taŋ pavattiŋ sutvā[17] 'bhāgineyyaŋ ādāya gantvā Viḍūḍabhaŋ gahessāmī' ti Rājagahanagaraŋ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu[18] nagaraŋ patvā ekissā sālāya nipajjitvā vātâtapakilanto[19] rattibhāge tatth' eva kālaŋ akāsi. Vibhātāya rattiyā 'deva Kosalanarinda[20] anātho[21] jāto 'sī'[22] ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaŋ sutvā rañño ārocesuŋ.[23] So mātulassa mahantena sakkārena sarīrakiccaŋ kāresi. Viḍū-

---

[1] C. mārito. [2] K. B. *a.* hutvā.
[3] K. Sākiy°. S. a. eva.
[4] B. Janapadaparamanāmanigamaŋ. Trenckner *gives* Medaḷumpaŋ. [5] F., B., K. upani°.
[6] J. nives°.
[7] F. C[a]. manona. K. B. mahantena.
[8] J. Kār°.
[9] C[a]. Cetiya°. J., B., K. °suttani°. Majjhima II. 118.
[10] K. B. Dīgha°. [11] B. ṭhapetvā.
[12] C[a]. °iyaŋ. [13] K. kathaŋ.
[14] K. B. *a.* Satthāraŋ vanditvā.
[15] J. K. nikkhamanto. [16] J., B., K. *a.* taŋ.
[17] K. B. *a.* ahaŋ. [18] K. B. pidahitesu.
[19] B. °pehi ki°. K. °pena ki°. [20] *So* K. B.
[21] K. B. *a.* pi. [22] J. K. *om.*
[23] B. °si.

ḍabho pi rajjaŋ labhitvā taŋ veraŋ saritvā, 'sabbe pi[1] Sākiye māressāmī' ti mahatiyā senāya[2] nikkhami. Taŋ divasaŋ Satthā paccūsakāle lokaŋ volokento ñātisaṅghassa[3] vināsaŋ disvā, 'ñātisaṅgahaŋ[4] kātuŋ vaṭṭatī' ti cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā[5] piṇḍapātapaṭikkanto Gandhakuṭiyaŋ sīhaseyyaŋ kappetvā sāyaṇhasamaye ākāsena gantvā[6] Kapilavatthusāmante[7] kabaracchāye rukkhamūle nisīdi. Tato[8] Viḍūḍabhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo[9] nigrodharukkho[10] atthi. Viḍūḍabho Satthāraŋ disvā upasaṅkamitvā vanditvā, 'bhante kiŋkāraṇā evarūpāya uṇhavelāya imasmiŋ kabaracchāye rukkhamūle nisinn' attha,[11] etasmiŋ sandacchāye[12] nigrodhamūle nisīdatha bhante' ti vatvā, 'hotu mahārāja ñātakānaŋ chāyā nāma sītalā' ti vutte, 'ñātakânurakkhanatthāya[13] Satthā āgato bhavissatī' ti cintetvā Satthāraŋ vanditvā nivattitvā[14] Sāvatthim eva[15] paccāgami. Satthā[16] uppatitvā Jetavanam-eva gato. Rājā Sākiyānaŋ dosaŋ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth'[17] eva Satthāraŋ passitvā puna nivatti; tatiyavāre pi[18] nikkhamitvā tatth' eva Satthāraŋ passitvā nivatti;[19] catutthavāre[20] pana tasmiŋ nikkhante Satthā Sākiyānaŋ pubbakammaŋ oloketvā tesaŋ[21] nadiyaŋ visapakkhepanapāpakammassa[22] appaṭibāhiyabhāvaŋ ñatvā catutthavāre[23] na agamāsi.[24] Viḍūḍabho 'Sākiye ghātessāmī' ti mahantena

---

[1] K. B. *om.*
[2] K. *a.* Sāvatthito.
[3] C. C[a]. °ṅgha°.
[4] B. ñātiyā sa°.
[5] K. *a.* pacchābhattaŋ.
[6] F., C[a]., B. °nâg°.
[7] J., B., K., *a.* ekasmiŋ.
[8] J. *a.* avidūre.
[9] B. sīha°.
[10] K. B. nigrodho.
[11] J. nisīdittha. K. B. nisīdatha.
[12] C[a] *om.*
[13] J., B., K. ñātakānaŋ ra°.
[14] K. °etvā.
[15] K. B. yeva.
[16] S., F., *a.* pi.
[17] C. C[a]. tath'.
[18] K. B. *om.* pi.
[19] *Different order in* K. B.
[20] C[a]. °tthe vāre.
[21] B. *a.* ekadivasaŋ.
[22] K. B. °kkhip°.
[23] C. C[a]. catutthe vāre. J. catutthavāraŋ.
[24] K. B. nâg°.

balena[1] nikkhami. Sammāsambuddhassa pana ñātakā asattughātakā[2] nāma,[3] attanā[4] marantâpi paresaŋ jīvitā[5] na voropenti, te cintayiŋsu: 'mayaŋ sikkhitā katahatthā[6] katūpāsanā mahissāsā,[7] na kho pana sakkā amhehi paraŋ jīvitā voropetuŋ, attano kammaŋ dassetvā palāpessāmā' ti te katasannāhā nikkhamitvā yuddhaŋ ārabhiŋsu. Tehi khittasarā[8] Viḍūḍabhassa purisānaŋ antarantarena gacchanti, phalakantarakaṇṇachiddantarâdīhi[9] nikkhamanti. Viḍūḍabho disvā, 'nanu bhaṇe Sākiyā "asattughātak' amhā" ti vadanti, atha ca pana me purise nāsentī' ti. Atha naŋ eko puriso āha: 'kiŋ sāmi nivattitvā[10] olokesī'[11] ti. 'Sākiyā me purise nāsentī' ti. 'Tumhākaŋ koci[12] puriso mato nāma natthi, iṅgha te[13] gaṇāpethā' ti. Gaṇāpento ekassa pi vayaŋ[14] na passi. So tato nivattitvā[15] 'ye ye[16] bhaṇe 'Sākiy' amhā' ti bhaṇanti[17] sabbe māretha, mātāmahassa[18] pana me[19] Mahānāmasakkassa santike ṭhitānaŋ jīvitaŋ dethā' ti āha. Sākiyā gahetabbagahaṇaŋ apassantā ekacce tiṇaŋ ḍasitvā[20] ekacce naḷaŋ gahetvā aṭṭhaŋsu. 'Tumhe Sākiyā no' ti pucchite pana yasmā te[21] marantâpi musāvādaŋ na bhaṇanti tasmā tiṇaŋ ḍasitvā ṭhitā, 'no sāko[22]

---

[1] B. balakāyena.
[2] S. asatta°. K. B. asattha°, *al.*
[3] Cª. *a.* natthi.
[4] K. B. *om.*
[5] K. B. jīvitaŋ.
[6] K. B. sikkhitahatthā.
[7] K. B. °āsino. Skt. maheṣvāsa.
[8] K. B. khittā sarā.
[9] C. Cª. °rāhi.
[10] B., Cª., Cª. °etvā.
[11] B. °hī.
[12] K. B. eko.
[13] B. bhaṇe. K. ne purise.
[14] F., B., K., S. khayaŋ. *Our form* = vyaya (*cf.* Abh. 'khaye vayo').
[15] B. °etvā.
[16] C. yo *for* ye ye. Cª. *om. one.* B. *a.* pana.
[17] C. vadanti.
[18] K. B. pitā°.
[19] K. B. *om.*
[20] K. B. ḍaŋs°.
[21] K. B. *om.*
[22] B. Sākiyā.

tiṇaŋ' ti vadanti, naḷaŋ gahetvā ṭhitā, 'no sāko[1] naḷo'[2] ti vadanti. Te ca[3] Mahānāmassa santike ṭhitā[4] jīvitaŋ labhiŋsu, tesu tiṇaŋ ḍasitvā ṭhitā Tiṇasākiyā nāma, naḷaŋ gahetvā ṭhitā Naḷasākiyā nāma jātā.[5] Avasese khīrapāyake[6] pi dārake avissajjetvā ghātāpento lohitanadiŋ pavattetvā tesaŋ galalohitena phalakaŋ dhovāpesi. Evaŋ Sākiyavaŋso Viḍūḍabhena ucchinno.[7] So Mahānāmasakkaŋ gahetvā[8] nivatto[9] pātarāsavelāya 'pātarāsaŋ karissāmī'[10] ti ekasmiŋ ṭhāne otaritvā bhojane[11] upanīte 'ekato bhuñjissāmī'[12] ti ayyakaŋ pakkosāpesi. Khattiyā pana jīvitaŋ cajantâpi[13] dāsiputtehi[13] saddhiŋ na bhuñjanti, tasmā Mahānāmo ekaŋ saraŋ oloketvā, 'kiliṭṭhagatto 'mhi, nahāyissāmi tātā' ti āha. 'Sādhu ayyaka nahāyathā' ti. So 'ayaŋ maŋ[15] ekato abhuñjantaŋ ghātessati,[16] sayam eva me mataŋ seyyo' ti kese muñcitvā agge gaṇṭhikaŋ[17] katvā, kesesu pādaṅguṭṭhake pavesetva udake nimujji. Tassa guṇatejena nāgabhavanaŋ uṇhâkāraŋ dassesi. Nāgarājā 'kiŋ nu kho' ti upadhārento[18] tassa santikaŋ āgantvā taŋ[19] phaṇe nisīdāpetvā nāgabhavanaŋ pavesesi; so dvādasavassāni tatth' eva vasi. Viḍūḍabho[20] 'mayhaŋ ayyako idāni āgamissati, idāni āgammissatī' ti[21] nisīditvā, tasmiŋ aticirāyante saraŋ[22] vicināpetvā dīpâlokena paresaŋ vatthantarāni[23] pi oloketvā adisvā, 'gato bhavissatī' ti pakkāmi. So rattibhāge Acira-

---

[1] B. Sakyā.
[2] B. naḷā.
[3] F. S. tesu *for* te ca. K. B. ye ca.
[4] F. S. *om.* B. *a.* te ca.
[5] B. *a.* ti. Vi°.
[6] K. khīramukhe.
[7] K. B. upacch°.
[8] F. *om.* K. B. gāhāpetvā.
[9] S. °etvā.
[10] K. C[a]. °mā.
[11] F. odane.
[12] K. °mā.
[13] F. jaca°.
[14] K. °ttena.
[15] C. C[a]. mama.
[16] K. B. ghāṭ°.
[17] F. gaṇṭhi taŋ. K. B. gaṇṭhiŋ.
[18] B. *a.* taŋ ñatvā.
[19] C. C[a]. *om.* B. *a.* attano.
[20] K., B., *a.* pi.
[21] K., B., *a.* āgamāyamāno nisīdi.
[22] B. sare.
[23] C. C[a]. °rā. K. avase parisabbhantarāni.

vatiŋ patvā khandhâvāraŋ nivāsesi; ekacce anto nadiyaŋ[1] vālikāpuline[2] nipajjiŋsu, ekacce bahi thale, anto[3] nipannesu pi pubbe[4] akatapāpakammā atthi, bahi nipannesu pi pubbe katapāpakammā,[5] tesaŋ[6] nipannaṭṭhānā kipillikā[7] uṭṭhahiŋsu. Te 'mayhaŋ nipannaṭṭhāne kipillikā, mayham pi nipannaṭṭhāne kipillikā' ti uṭṭhahitvā akatapāpakammā uttaritvā thale nipajjiŋsu, katapāpakammā otaritvā vālikāpuline nipajjiŋsu. Tasmiŋ khaṇe megho uṭṭhahitvā ghanakarakavassaŋ[8] vassi, nadiyā ogho āgantvā Viḍūḍabhaŋ[9] saddhiŋ parisāya samuddam eva pāpesi, sabbe[10] macchakacchapabhattā ahesuŋ.

Mahājano kathaŋ samuṭṭhāpesi[11] 'Sākiyānaŋ maraṇaŋ ayuttaŋ, evaŋ nāma koṭṭetvā[12] 'Sākiyā māretabbā' ti ananucchavikaŋ etaŋ' ti. Satthā taŋ kathaŋ sutvā, 'bhikkhave imasmiŋ attabhāve kiñcâpi Sākiyānaŋ evaŋ maraṇaŋ ayuttaŋ pubbe katakammavasena[13] pana[14] yuttam eva etehi laddhaŋ' ti āha. 'Kiŋ pana bhante ete pubbe akaŋsū' ti. 'Pubbe[15] ekato hutvā nadiyaŋ visaŋ pakkhipiŋsū'[16] ti. Pun' ekadivasaŋ dhammasabhāyaŋ[17] kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ: 'Viḍūḍabho ettake Sākiye māretvā āgacchanto attano manorathaŋ[18] matthakaŋ appatte eva[19] ettakaŋ janaŋ ādāya samudde macchakacchapabhattaŋ[20]

---

[1] Cᵃ. °iyā.
[2] C. ᶜka°.
[3] K., B., *a.* nadiyaŋ.
[4] B. *a.* attano.
[5] B. *a.* atṭhi.
[6] F. tesu °ṭṭhāne. C. Cᵃ. tesu. K. B. °ṭṭhānesu.
[7] C. Cᵃ. °llakā. K. B. kippilikā.
[8] B. ghanavassaŋ.
[9] F., C., Cᵃ. °bhena.
[10] F., B., K., *a.* tattha.
[11] K. suŋ.
[12] F. *rep. with* °ddh°. B. *rep.*
[13] F. kamma°. K. katapāpa°.
[14] F. puna.
[15] K. B. sabbe.
[16] K. *a.* macchakacchapā pi maraṇaŋ pattā, bahū honti, tena pāpakammena sabbe Sākiyā vināsaŋ pattā honti.
[17] K., B., *a.* bhikkhū.
[18] Cᵃ. āttamanoratha°. K. B. °rathe.
[19] K. B. yeva.
[20] K. B. °bhakkho.

jāto' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave[1] imesaŋ sattānaŋ manorathaŋ[2] matthakaŋ appatte[3] eva[4] maccurājā suttaŋ gāmaŋ[5] ajjhottharanto mahogho[6] viya jīvitindriyaŋ chinditvā catūsu[7] apāyasamuddesu[8] nimujjāpetī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

47. 'Pupphāni heva pacinantaŋ byāsattamanasaŋ naraŋ
suttaŋ gāmaŋ mahogho va maccu ādāya gacchatī' ti.

Tattha 'byāsattamanasaŋ naraŋ' ti sampatte vā asampatte vā laggamānasaŋ. Idaŋ vuttaŋ hoti: yathā mālākāro pupphârāmaŋ pavisitvā, 'pupphāni pacinissāmī'[9] ti tato pupphāni gahetvā[10] aññamaññaŋ vā[11] gacchaŋ patthento sakalapupphârāme[12] manaŋ peseti, 'ito ca[13] pupphāni pacinissāmī' ti tato pupphāni agahetvā aññattha manaŋ na[14] peseti[15] tam eva[16] gacchaŋ pacinanto[17] pamādaŋ āgacchati,[18] evam evaŋ[19] ekacco[20] pupphârāmasadisaŋ pañcakāmaguṇamajjhaŋ otaritvā manoramaŋ rūpaŋ labhitvā manoramānaŋ saddagandharasaphoṭṭhabbadhammānaŋ[21] aññataraŋ pattheti[22] tesu vā aññataraŋ labhitvā aññataraŋ

---

[1] B. *om.*
[2] K. B. °rathe.
[3] C. C^a^. *om.*
[4] S. yeva.
[5] K. *om.*
[6] K. B. mahāmegho.
[7] K. catu.
[8] F., C., C^a^. °dde.
[9] C^a^., K., B. vi°.
[10] K. B. ag°.
[11] C^a^. *om.*
[12] B. K. sakale pu°.
[13] B. c' ito ca.
[14] S., K., B. *om.* na.
[15] C^a^., K., B. °esi.
[16] K., B., *a.* pupphaŋ.
[17] K. B. vi°.
[18] S., K., B. āpajjati.
[19] K. B. eva.
[20] C. C^a^. ekaso.
[21] K. *a.* va.
[22] C^a^. *goes on to* rūpaŋ eva. S. *a.* añño.

pattheti rūpaŋ eva vā labhitvā aññaŋ patthento[1] tam eva assādeti saddâdisu vā aññataraŋ, es' eva nayo, gomahisadāsidāsakhettavatthunigamajanapadâdisu[2] pabbajitānam[3] pi pariveṇavihārapattacīvarâdisū ti evaŋ kāmaguṇasaṅkhātāni[4] pupphāni heva[5] pacinantaŋ sampatte vā asampatte vā kāmaguṇe byāsattamanasaŋ naraŋ. 'Suttaŋ gāmaŋ' ti gāmassa gehabhittiādīnaŋ supanavasena[6] supanaŋ nāma natthi, sattānaŋ pana[7] suttapamattataŋ[8] upādāya sutto nāma hoti evaŋ suttaŋ gāmaŋ. Dve tīṇi yojanāni āyatagambhīro 'mahogho va maccu ādāya gacchati' yathā so mahogho[9] itthipurisagomahisakukkuṭâdisu[10] kiñci anavasesetvā sabbaŋ taŋ gāmaŋ samuddaŋ pāpetvā[11] macchakacchapabhattaŋ[12] karoti, evam eva[13] byāsattamanasaŋ naraŋ maraṇamaccu[14] ādāya jīvitindriyam assa chinditvā catūsu apāyasamuddesu[15] nimujjāpetī ti.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā, mahājanassa sātthikā desanā jātā ti.

Viḍūḍabha-vatthu.[16]

---

4. PATIPŪJIKĀYA-VATTHU.

'Pupphāni hevā' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Patipūjikaŋ nāma[17] ārabbha kathesi.

---

[1] K. B. tesu aññataraŋ pattheti, rūpaŋ eva vā labhitvā aññaŋ patthento taŋ eva assādeti. S. appathento.
[2] K. B. °gāmanigama°.
[3] S. apa°.
[4] K. B. pañca°.
[5] K. B. eva.
[6] B. pana°.
[7] C. C[a]. *om.*
[8] C. S. suttama°.
[9] K. *a.* va.
[10] C. °purise go°.
[11] K., B., C. pāt°.
[12] K. B. bhakkhaŋ.
[13] C. C[a]. evaŋ.
[14] K. B. maccu.
[15] C. C[a]. °dde.
[16] B. *a.* tatīyaŋ.
[17] K. *a.* itthiŋ. B. *a.* kumārikaŋ.

Vatthu[1] Tāvatiŋsadevaloke samuṭṭhitaŋ. Tattha kira Mālabhārī[2] nāma devaputto accharāsahassaparivuto uyyānaŋ pāvisi, pañcasatā devadhītaro rukkhaŋ āruyha pupphāni pātenti, pañcasatāhi[3] pātitāni pupphāni gahetvā devaputtaŋ alaṅkaronti. Tāsu ekā devadhītā rukkhasākhāya eva cutā, sarīraŋ dīpasikhā viya nibbāyi.[4] Sāvatthiyaŋ ekasmiŋ kulagehe paṭisandhiŋ gahetvā jātakāle jātissarā hutvā, 'Mālabhāridevaputtassa bhariy' amhī' ti anussarantī vuddhiŋ[5] anvāya gandhamālâdipūjaŋ katvā sāmikassa santike abhinibbattiŋ[6] patthesi. Sā soḷasavassakāle parakulaŋ gatâpi[7] salākabhattaŋ[8] pakkhikabhattaŋ vassāvāsikāni[9] datvā, 'ayaŋ me[10] sāmikassa santike nibbattanatthāya saccakāro[11] hotū' ti vadati. Ath' assā bhikkhū 'ayaŋ[12] uṭṭhāya samuṭṭhāya patim eva patthetī' ti 'Patipūjikā' ti nāmaŋ kariŋsu. Sâpi nibaddhaŋ āsanasālaŋ paṭijaggati[13] pāniyaŋ upaṭṭhapeti,[14] āsanāni paññāpeti. Aññe pi manussā salākabhattâdīni[15] dātukāmā 'amma imāni pi bhikkhusaṅghassa paṭiyādeyyāsī'[16] ti[17] āharitvā denti. Sâpi etena niyāmena āgacchantī gacchantī ekapadavāre[18] chappaññāsa kusaladhamme[19] paṭilabhati.[20] Tassā kucchiyaŋ gabbho samuṭṭhahi,[21] sā dasamāsaccayena puttaŋ vijāyi, tassa padasā gamanakāle aññam pi aññam pī[22] ti cattāro putte labhi.[23] Sā ekadivasaŋ dānaŋ datvā pūjaŋ katvā dhammaŋ

---

[1] S. C. vatthuŋ. [2] F. Mālā°.
[3] K. °ni. B. *a.* devadhītāhi. [4] Ca., K., B. *a.* sā.
[5] F. buddhim. K. B. vuḍḍhim.
[6] K. B. abhinibbattatu. [7] K. B. gantvâpi.
[8] K. B. °bhatta°. [9] K. B. °kâdīni.
[10] C. Ca. *om.* [11] K. B. paccayo.
[12] B. *a.* kumārikā. [13] Ca. °ggīti.
[14] K. B. °esi. [15] C. Ca. °bhattāni.
[16] K. B. °pād°. [17] F., Ca., *a.* vatvā.
[18] Ca. yeva padavāreṇa. K. vārena.
[19] Ca. °dhammaŋ. [20] B. °labhi.
[21] Ca. °ṭṭhāhi. [22] F. *only once.*
[23] F., K., B., S. paṭilabhi.

sutvā sikkhāpadāni rakkhitvā divasapariyosāne taŋ khaṇaŋ[1] nibbatten'[2] ekena[3] rogena kālaŋ katvā attano sāmikass' eva santike nibbatti. Itarâpi ettakaŋ kālaŋ devaputtaŋ alaṅkaronti eva.[4] Devaputto taŋ disvā '*t*vaŋ pāto va[5] paṭṭhāya na dissasi, kuhiŋ gatâsī' ti āha. 'Cut' amhi sāmī' ti. 'Kiŋ vadesī' ti. 'Evaŋ etaŋ sāmī' ti. 'Kuhiŋ nibbattâsī' ti. 'Sāvatthiyaŋ kulagehe' ti. 'Kittakaŋ kālaŋ tattha ṭhitâsī' ti.[6] 'Dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhamitvā soḷasavassakāle parakulaŋ gantvā cattāro putte vijāyitvā dānâdīni puññāni katvā tumhe patthetvā āgantvā tumhākam eva santike nibbatt' amhi sāmī' ti. 'Manussānaŋ kittakaŋ āyuŋ' ti. 'Vassasatamattaŋ' ti. 'Ettakam evā' ti. 'Āma sāmī' ti. 'Ettakaŋ āyuŋ gahetvā nibbattā[7] manussā kiŋ nu kho suttappamattā[8] kālaŋ atināmenti[9] udāhu dānâdīni puññāni karontī' ti. 'Kiŋ vadetha[10] sāmi, āsaṅkheyyaāyuŋ[11] gahetvā nibbattā viya ajarâmarā viya niccappamattā[12] manussā' ti.[13] Mālabhārīdevaputtassa mahāsaŋvego udapādi: 'vassasatamattaŋ āyuŋ gahetvā nibbattamanussā[14] kira pamattā nipajjitvā niddāyanti, kadā nu kho dukkhā muccissantī' ti. Amhākaŋ pana[15] vassasataŋ Tāvatiŋsānaŋ devānaŋ eko[16] rattindivo, tāya rattiyā[17] tiŋsa rattindivā māso, tena māsena dvādasamāsiko saŋvaccharo, tena samvaccharena dibbaŋ[18] vassasahassaŋ āyup-

---

[1] K. °ññeva.
[2] C^a. B. °ttena.
[3] B. kenaci.
[4] K. yeva.
[5] K. B. *om.*
[6] F. *a.* sā.
[7] K. °tta°.
[8] C^a. suttā pa°. B. °pamattataŋ. K. °pamattatā.
[9] B. atikkāmenti. K. vītināmenti.
[10] C^a. °atha.
[11] F., K., B., S. °yyaŋ āyuŋ.
[12] K. B. niccaŋapp°.
[13] K. *a.* tassa vacanaŋ sutvā.
[14] K. B. °ttā ma°.
[15] B. *a.* manussānaŋ.
[16] K. B. ekā.
[17] F., C^a., B., K. rattiyo.
[18] K. B. dibba°.

pamāṇaŋ,[1] taŋ manussagaṇanāya[2] tisso ca[3] vassakoṭiyo saṭṭhiñ[4] ca vassasatasahassāni.[5] Tasmā tassa devaputtassa ekadivaso pi nâtikkanto muhuttasadiso va kālo ahosi, evaŋ 'appâyukānaŋ manussānaŋ pamādo nāma ativiya ayutto' ti.

Punadivase bhikkhū gāmaŋ paviṭṭhā āsanasālaŋ appaṭijaggitaŋ āsanāni apaññattāni pānīyaŋ anupaṭṭhapitaŋ[6] disvā, 'kahaŋ Patipūjikā' ti āhaŋsu. 'Bhante kahaŋ tumhe taŋ dakkhissatha, hiyyo ayyesu bhuñjitvā gatesu sāyaṇhasamaye matā' ti[7] sutvā puthujjanabhikkhū[8] etissā[9] upakāraŋ sarantā assūni sandhāretuŋ nâsakkhiŋsu, khīṇâsavānaŋ dhammasaŋvego udapādi. Te bhattakiccaŋ katvā vihāraŋ gantvā Satthāraŋ pucchiŋsu: 'bhante Patipūjikā[10] uṭṭhāya samuṭṭhāya nānappakārāni puññāni katvā sāmikaŋ eva patthesi,[11] sā idāni matā, kahaŋ nu kho nibbattā' ti. 'Attano sāmikass' eva santike bhikkhave' ti. 'Natthi bhante sāmikassa santike' ti. 'Na sā bhikkhave etaŋ sāmikaŋ patthesi, Tāvatiŋsabhavane tassā Mālabhāridevaputto nāma sāmiko, sā tassa pupphapilandhanaṭṭhānato cavitvā puna gantvā tass' eva santike nibbattā' ti. 'Evaŋ kira bhante' ti. 'Āma bhikkhave' tī. 'Aho parittakaŋ[12] nāma[13] bhante sattānaŋ jīvitaŋ, pāto va[14] amhe parivisitvā sāyaŋ uppannavyādhinā matā' ti. Satthā 'āma bhikkhave, parittaŋ sattānaŋ jīvitaŋ nāma, ten' ev' ime[15] satte vatthukāmehi c'eva[16] kilesakāmehi[17] ca atitte eva antako attano

---

1 K. *a.* tāvatiŋsānaŋ. 2 C^a. °gaṇanā.
3 K. B. *om.* 4 K. B. saṭṭhi.
5 K. °nîti. B. *a.* honti. 6 K. B. anuṭṭh°
7 K. B. *a.* taŋ.
8 F., B., K. °nā bhi°. C^a. °ṇa°. 9 K. B. tassā.
10 K. B. *a.* nāma upāsikā. 11 B. °eti.
12 K. B. parittaŋ·
13 F., C^a., B., K. *om.* B. *also om.* bhante.
14 F. C. *om.*
15 F., C., C^a. eva 'me.
16 C^a. °kāme ca. 17 C^a. °kāme.

vase vattetvā kandante paridevante gahetvā gacchatī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

48. 'Pupphāni heva pacinantaŋ byāsattamanasaŋ naraŋ
atittaŋ yeva kāmesu antako kurute vasaŋ' ti.

Tattha 'pupphāni heva pacinantaŋ' ti pupphârāme mālākāro nānāpupphāni viya attabhāvapaṭibaddhāni c' eva upakaraṇapaṭibaddhāni ca kāmaguṇapupphāni ocinantam eva. 'Byāsattamanasaŋ naraŋ' ti asampattesu patthanāvasena sampattesu gedhavasena[1] vividhenâkārena āsattacittaŋ. 'Atittaŋ yeva kāmesū' ti vatthukāmakilesakāmesu pariyesanena pi paṭilābhena pi paribhogena pi nidhānena pi atittaŋ eva[2] samānaŋ[3] 'Antako kurute vasaŋ' ti maraṇasaṅkhāto antako kandantaŋ paridevantaŋ gahetvā gacchanto attano vasaŋ pāpetī ti attho.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Patipūjikāya-vatthu.[4]

---

5. MACCHARIKOSIYASEṬṬHI-VATTHU.

'Yathâpi bhamaro pupphaŋ' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Kosiyaseṭṭhiŋ[5] ārabbha kathesi.[6]

Vatthuŋ[7] Rājagahe samuṭṭhitaŋ.

---

[1] C. *om.* [2] K. C[a]. yeva.
[3] B. mānasaŋ.
[4] K. °kāvatthu. B. Patipūjikakumārivatthu catutthaŋ.
[5] K. B. Macchariyakosiya°, *al.*
[6] *Cf.* F. J., I. 345 *ff.* [7] K. B. tassa vatthu.

Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharaŋ[1] nāma nigamo,[2] tatth' eko Maccharikosiyo nāma seṭṭhī[3] asītikoṭivibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindum[4] pi[5] paresaŋ na deti, na attanā paribhuñjati. Iti 'ssa[6] taŋ vibhavajātaŋ, n' eva puttadārâdīnaŋ na samaṇabrāhmaṇānaŋ atthaŋ anubhoti, rakkhasapariggahītapokkharaṇī viya aparibhogaŋ[7] tiṭṭhati. Satthâpi[8] ekadivasaŋ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito[9] vuṭṭhāya sakalalokadhātubodhaneyyabandhave[10] olokento pañcacattāḷīsayojanamatthake vasantassa seṭṭhino sapajāpatikassa[11] sotâpattiphalassa upanissayaŋ addasa. Tato purimataradivase[12] pana so[13] rājānaŋ upaṭṭhātuŋ rājagehaŋ gantvā rājûpaṭṭhānaŋ katvā āgacchanto ekaŋ chātakajjhattaŋ[14] janapadamanussaŋ kummāsapūraŋ[15] kapallapūvaŋ khādantaŋ disvā, tattha pipāsaŋ uppādetvā attano gharaŋ gantvā cintesi: 'sacāhaŋ "kapallapūvaŋ khādītukāmo" mhī' ti vakkhāmi bahū[16] mayā saddhiŋ khāditukāmā bhavissanti, evaŋ me[17] bahūni tilataṇḍulasappiphāṇitâdīni[18] parikkhayaŋ gamissanti,[19] na kassaci kathessāmī' ti taṇhaŋ adhivāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthatagatto jāto, tato taṇhaŋ adhivāsetuŋ asakkonto gabbhaŋ pavisitvā mañcakaŋ[20] upagūhitvā nipajji, evaŋ

---

1 K. Sakkaraŋ. B. Sakkāraŋ.
2 K. B. *a.* ahosi.
3 K. B. *a.* ca.
4 J. °bindumattaŋ.
5 J. *a.* n' eva, *om.* na.
6 J. tassa.
7 Cᵃ. °gā.
8 J. Cᵃ. *om.* pi.
9 B. °ṇāya sam°.
10 K. B. °uyaŋ bo° (K. bodheyya°). B. *a.* Buddhacakkhunā.
11 K. °patissa.
12 K. B. purimadi°.
13 J. *om.* pana so. Cᵃ. *a.* pana.
14 Cᵃ. chātajjh°.
15 K. B. °pūvaŋ.
16 K. B. *a.* manussā.
17 K. B. *om.*
18 J. K. taṇḍula°.
19 Cᵃ. *a.* taŋ.
20 B. °ake.

gato pi dhanahānibhayena kassaci kiñci na kathesi. Atha naŋ bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhiŋ parimajjitvā,[1] 'kiŋ te sāmi aphāsukaŋ'[2] ti pucchi. 'Na me kiñci aphāsukaŋ atthī' ti.[3] 'Kiŋ nu kho te rājā kupito' ti. 'Rājâpi me na kuppatī' ti. 'Atha kiŋ te puttadhītāhi[4] dāsakammakarâdīhi vā kiñci amanāpaŋ kataŋ atthī' ti. 'Evarūpam pi natthī' ti.[5] 'Kismici[6] pana te taṇhā atthī' ti. Evaŋ vutte pi dhanahānibhayena[7] kiñci avatvā nissaddo[8] va nipajji. Atha naŋ bhariyā 'kathehi sāmi kismiŋ[9] te taṇhā' ti āha. So[10] vacanaŋ parigilanto[11] viya 'atthi me[12] taṇhā' ti āha. 'Kiŋ taṇhā sāmī' ti. 'Kapallapūvaŋ khāditukāmo 'mhī' ti.[13] 'Atha[14] kimatthaŋ na kathesi,[15] kiŋ tvaŋ daḷiddo, idāni'[16] sakalasakkharanigamavāsīnaŋ[17] pahonake kapallapūve pacessāmī'[18] ti. 'Kiŋ te etehi[19] attano[20] kammaŋ katvā khādissantī' ti. 'Tena hi ekaracchavāsīnaŋ pahonake[21] pacāmī'[22] ti. 'Jānām' ahaŋ tava mahâjjhāsayabhāvaŋ'[23] ti. 'Imasmiŋ gehamatte[24] sabbesaŋ pahonakaŋ[25] katvā pacāmī' ti. 'Jānām' ahaŋ tava mahâjjhāsayabhāvaŋ' ti. 'Tena hi te puttadāramattass' eva pahonakaŋ katvā pacāmī' ti. 'Kiŋ te etehī' ti. 'Kiŋ pana tuyhañ ca mayhañ ca pahonakaŋ katvā[26] pacāmī' ti. 'Tvaŋ kiŋ

---

[1] K. *om.*
[2] K. B. *a.* jātan.
[3] K. *om. from* na *to* ti.
[4] B. *a.* vā.
[5] C. J. *om.*
[6] K. B. kiñcismiŋ.
[7] K. *a.* kassaci.
[8] F. B. nisaddo.
[9] K. B. kismiñci.
[10] K. B. *a.* tassā.
[11] K. B. parikil°.
[12] J. *a.* ekā.
[13] K. *a.* āha.
[14] K. B. *a.* naŋ.
[15] C. Cᵃ. °sîti.
[16] C. Cᵃ. *a.* 'ssa.
[17] B. °nagara° *for* °sakkhara°. S. *om.* °sakkhara°.
[18] K. B. paci°.
[19] J. tehi *for* te e°.
[20] K. attanā.
[21] C. Cᵃ. *a.* na.
[22] K. B. paciss°.
[23] J. mahādhana°. S., B., K. mahaddhana°.
[24] B. °sāmante. S. °kkhette.
[25] K. °ake.
[26] Cᵃ. Cᵃ. *om.*

karissasī' ti. 'Tena hi ekakass'[1] eva te[2] pahonakaŋ katvā pacāmī' ti. 'Imasmiŋ ṭhāne pacamāne[3] bahū paccāsiŋsanti, sakalataṇḍule ṭhapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni ca ādāya thokaŋ khīrasappimadhuphāṇitañ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādassa[4] uparimatalaŋ[5] āruyha paca, tatthâhaŋ ekako va nisīditvā khādissāmī' ti. Sā 'sādhū' ti paṭisuṇitvā gahetabbaŋ gāhāpetvā pāsādaŋ āruyha dāsiyo vissajjetvā seṭṭhiŋ pakkosāpesi. So ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūcighaṭikaŋ[6] datvā sattamaŋ talaŋ abhiruhitvā[7] tattha pi dvāraŋ pidahitvā nisīdi. Bhariyâpi 'ssa uddhane aggiŋ jāletvā kapallaŋ[8] āropetvā pūve[9] pacituŋ ārabhi.

Atha Satthā pāto va Mahāmoggallānattheraŋ āmantesi: 'ehi[10] Moggallāna, Rājagahassa avidūre Sakkharanāmanigame[11] macchariyaseṭṭhī[12] 'kapallapūve khādissāmī' ti aññesaŋ dassanabhayena sattabhūmake[13] pāsāde kapallapūve[14] pacāpeti, taŋ[15] tattha gantvā[16] seṭṭhiŋ dametvā nibbisevanaŋ katvā ubho pi jayampatike[17] pūve ca[18] khīrasappimadhuphāṇitāni[19] ca gāhāpetvā attano balena Jetavanaŋ ānehi, ajjâhaŋ pañcabhikkhusatehi[20] saddhiŋ vihāre yeva[21] nisīdissāmi, pūveh' eva bhattakiccaŋ karissāmī' ti āha.[22] Thero 'sādhu bhante' ti Satthu vacanaŋ sampaṭi-

---

[1] J., K., B. ekass'. [2] C. *om.*
[3] J. °naŋ. [4] B. K. °ikapā°.
[5] J. uparimahā°.
[6] J. °kādayo. Ca. °kā. K. °kāni.
[7] K. °ruyhitvā. [8] J. °akaŋ.
[9] K. B. pūvaŋ. [10] Ca. so J., B., K. eso.
[11] Ca. Sakkharagāme. K. Sakkaranigame. J. Sakkharanigame. B. Sakkāranigame.
[12] Ca. J. macchari°. [13] J. °ka°.
[14] Ca. °lloka°. [15] J., K., B. tvaŋ.
[16] J. *a.* taŋ. [17] K. jāy°.
[18] C. Ca. *om.* [19] J. °tâdīni.
[20] J., S., B., K. pañcahi bhi°. [21] K. B. eva.
[22] K. *om.*

cchitvā, tāvad eva iddhibalena taŋ nigamaŋ gantvā tassa pāsādassa sīhapañjaradvāre sunivattho supāruto[1] ākāse eva[2] maṇirūpakaŋ viya aṭṭhāsi. Mahāseṭṭhino theraŋ disvā va hadayamaŋsaŋ kampi; so 'ahaŋ evarūpānaŋ yeva[3] bhayena[4] imaŋ ṭhānaŋ āgato, ayañ ca[5] āgantvā vātapānadvāre ṭhito' ti, gahetabbagahaṇaŋ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya rosena[6] taṭataṭāyanto evam āha: 'samaṇa ākāse ṭhatvā va[7] kiŋ labhissasi[8] ākāse apade padaŋ dassetvā[9] caṅkamanto pi n' eva labhissasī'[10] ti.[11] Thero tasmiŋ eva ṭhāne aparâparaŋ[12] caṅkami.[13] Seṭṭhī 'caṅkamanto pi[14] kiŋ labhissasi,[15] ākāse[16] pallaṅkena nisīdanto[17] pi na labhissasi yevā' ti āha. Thero pallaṅkaŋ ābhujitvā nisīdi. Atha naŋ 'nisinno kiŋ labhissasi, āgantvā vātapānaummāre[18] ṭhito pi na labhissasī' ti āha. Thero ummāre aṭṭhāsi. Atha naŋ 'ummāre ṭhito pi[19] kiŋ labhissasi dhūpāyanto[20] pi na labhissasi yevā' ti aha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo ekadhūmo ahosi. Seṭṭhino akkhīnaŋ sūciyā[21] vijjhanakālo viya ahosi.[22] Gehajjhāyanabhayena[23] 'taŋ[24] pajjalanto pi na labhissasī' ti avatvā[25] 'ayaŋ samaṇo suṭṭhu laggo aladdhā na gamis-

---

[1] K. B. supārupito. Cᵃ. *a.* va.
[2] J. K. yeva.
[3] J. ñeva. K. B. eva.
[4] B. dassanabhayena.
[5] B. *a.* bhikkhu ākāsen° (āg°).
[6] B. dosena. C., Cᵃ., rosento.
[7] J. thāva.
[8] J., B., K. °sîti.
[9] Cᵃ. *a.* va.
[10] K. B. °tī.
[11] J., Cᵃ., *a.* āha.
[12] Cᵃ. *om.*
[13] K. paca°.
[14] J., Cᵃ., *om.*
[15] C. Cᵃ. °sîti.
[16] Cᵃ. °sena.
[17] J. °damāno.
[18] B. °nassa um°.
[19] J. *om.*
[20] Cᵃ., K., B. dhūm°, *so infra.*
[21] Cᵃ. sūcin.ā
[22] J. jāto.
[23] C. gehaŋ jhāna°. Cᵃ. gehaŋ jhāyana°.
[24] J. pana naŋ. K. B. pana tvaŋ. S. tvaŋ.
[25] C., Cᵃ., vatvā. C., J., *a.* cintesi.

sati,[1] ekam assa pūvaŋ[2] dāpessāmī' ti bhariyaŋ āha: 'bhadde ekaŋ khuddakapūvaŋ[3] pacitvā samaṇassa datvā uyyojehi naŋ' ti. Sā thokaŋ yeva[4] piṭṭhiŋ[5] kapallapātiyaŋ pakkhipi, mahāpūvo hutvā sakalapātiŋ pūretvā uddhumāto[6] aṭṭhāsi. Seṭṭhī taŋ disvā 'bahu[7] tayā piṭṭhiŋ gahitā[8] bhavissatī' ti sayam eva dabbikaṇṇena thokaŋ piṭṭhiŋ gahetvā pakkhipi, pūvo purimapūvato mahantataro jāto. Evaŋ yaŋ yaŋ pacati so[9] mahantamahanto[10] va hoti. So nibbinno[11] bhariyaŋ āha: 'bhadde imassa ekaŋ pūvaŋ dehī' ti. Tassā[12] pacchito ekaŋ[13] gaṇhantiyā sabbe ekâbaddhā allīyiŋsu. Sā seṭṭhiŋ āha: 'sāmi sabbe pūvā ekato laggā,[14] visuŋ kātuŋ na sakkomī' ti. 'Ahaŋ karissāmī' ti, so pi kātuŋ nâsakkhi, ubho pi janā koṭiyaŋ gahetvā kaḍḍhantâpi viyojetuŋ nâsakkhiŋsu eva.[15] Ath' assa pūvehi saddhiŋ vāyamantass' eva sarīrato sedā mucciŋsu pipāsā uppajji.[16] Tato bhariyaŋ āha: 'bhadde na me pūvehi attho, pacchiyā saddhiŋ[17] samaṇassa[18] dehī' ti. Sā pacchiŋ ādāya theraŋ upasaṅkami.[19] Thero ubhinnaŋ pi dhammaŋ desesi, tiṇṇaŋ ratanānaŋ guṇaŋ[20] kathesi,

---

1 K. B. °tîti. C. °sîti.
2 C. Cª. ekapūvaŋ.
3 K. pūvaŋ.
4 S., B., K. eva. J. ñeva.
5 Skt. piṣṭī. K., B., C. °aŋ.
6 B. *a.* hutvā.
7 J., B., K. bahuŋ.
8 C., Cª., S. °iŋ °aŋ. *Cf. Hemacandra*, III. 19, *for* °iŋ = °ī. *But* J., B., K. piṭṭhaŋ gahitaŋ. *In MSS. often* °aŋ *for* °ā.
9 J., B., K. *rep.*
10 K. B. mahanto.
11 K. B. nibbindo.
12 Cª. tassa.
13 J.; B., K. *a.* pūvaŋ.
14 C. Cª. ekâbaddhā ahosi.
15 Cª. evaŋ.
16 J. ca pacchijji. S. pacchijji. B. upacchijji. K. pipāsappacchiji.
17 C. Cª. *om.* paº saº. J., K., *a.* yeva. B. ev'.
18 F. K. imassa bhikkhussa. B. assa.
19 B. °kamitvā adāsi.
20 J. guṇe.

'atthi dinnaŋ atthi yiṭṭhan' ti dinnadānâdīnaŋ[1] phalaŋ gaganatale candaŋ[2] viya dassesi. Taŋ sutvā pasannacitto[3] seṭṭhī 'bhante āgantvā[4] imasmiŋ pallaṅke nisīditvā[5] paribhuñjathā' ti āha. Thero 'mahāseṭṭhi Sammāsambuddho "pūve khādissamī" ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ vihāre nisinno, tumhākaŋ ruciyā sati[6] seṭṭhi bhariyaŋ pūve ca khīrâdīni ca gaṇhāpetha, Satthu santikaŋ gamissāmā' ti āha. 'Kahaŋ pana bhante etarahi Satthā' ti. 'Ito pañcacattālīsayojanamatthake Jetavanavihāre[7] seṭṭhī'[8] ti. 'Bhante kālaŋ anatikkamitvā[9] ettakaŋ addhānaŋ kathaŋ gamissāmā' ti. 'Mahāseṭṭhi tumhākaŋ ruciyā sati ahaŋ vo attano iddhibalena[10] nessāmi, tumhākaŋ pāsāde sopānasīsaŋ attano ṭhāne eva bhavissati, sopānapariyosānaŋ[11] pana Jetavanadvārakoṭṭhake bhavissatī' ti,[12] 'uparipāsādā heṭṭhāpāsādaŋ[13] otaraṇakālamatten' eva[14] Jetavanaŋ nessāmī' ti. So 'sādhu bhante' ti sampaṭicchi. Thero sopānasīsaŋ tatth' eva katvā 'sopānapādamūlaŋ Jetavanadvārakoṭṭhake hotū' ti adhiṭṭhasi. Tath' eva ahosi,[15] thero setthiñ ca bhariyañ[16] ca uparipāsādā heṭṭhāotaraṇakālato[17] khippataraŋ Jetavanaŋ sampāpesi. Te ubho pi Satthāraŋ upasaṅkamitvā kālaŋ ārocesuŋ, Satthā bhattaggaŋ pavisitvā paññattabuddhâsane[18] nisīdi saddhiŋ bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhī Buddhapamukhassa saṅghassa[19]

---

[1] B. dinnānaŋ.
[2] K. B. puṇṇacandaŋ. B. *a.* ukkhipanto.
[3] B. *a.* hutvā. [4] Cᵃ. āgantā va.
[5] J. *a.* pūve.
[6] B. *a.* ahaŋ vo nessāmī ti.
[7] Cᵃ., B., K. Jetavanamahā°. [8] K. B. mahāse°.
[9] Cᵃ. na ati°. [10] C. Cᵃ. balena.
[11] K. B. sopāṇa°. [12] K. B. *om.*
[13] C. heṭṭhā.
[14] Cᵃ. °matte yeva. S. °mattam eva. K. °mattena.
[15] J., B., K., *a.* iti. [16] K. B. seṭṭhibh°.
[17] K. B. heṭṭhāpāsādaŋ o°. K., B., *a.* va.
[18] K. B. paññattavara°. [19] bhikkhu°.

dakkhiṇodakaŋ adāsi, bhariyā[1] Tathāgatassa patte pūvaŋ patiṭṭhāpesi, Satthā attano yāpanamattaŋ gaṇhi, pañcasatabhikkhū pi yāpanamattaŋ gaṇhiŋsu. Seṭṭhī khīrasappimadhusakkharâdīni[2] dadamāno[3] agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ bhattakiccaŋ niṭṭhāpesi[4] mahāseṭṭhī bhariyāya[5] saddhiŋ yāvadatthaŋ khādi, pūvānaŋ pariyosānam eva na paññāyati, sakalavihāre bhikkhūnañ ca vighāsâdānañ ca dinnesu[6] pi pariyanto na paññāyat' eva.[7] 'Bhante pūvā[8] parikkhayaŋ na gacchantī' ti Bhagavato ārocesuŋ. 'Tena hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā' ti āha.[9] Atha ne[10] dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāraṭṭhāne chaḍḍayiŋsu, ajjâpi[11] taŋ ṭhānaŋ Kapallapūvapabbhāran t'[12] eva paññāyati. Mahāseṭṭhī saha[13] bhariyāya Bhagavantaŋ upasaṅkamitvā[14] ekamantaŋ aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanaŋ akāsi, anumodanâvasāne[15] ubho pi sotâpattiphale patiṭṭhāya Satthāraŋ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānam āruyha attano pāsāde yeva patiṭṭhahiŋsu. Tato paṭṭhāya seṭṭhī[16] asītikoṭidhanaŋ[17] buddhasāsane eva[18] vikiri. Punadivase[19] sāyaṇhasamaye dhammasabhāyaŋ sannipatitā[20] bhikkhū 'passathâvuso Mahāmoggallānattherassa ānubhāvaŋ anupahacca nāma saddhaŋ anupahacca bhoge[21] Macchariya-

---

1 B. *a.* pi 'ssa.
2 K. °unā phāṇitasakkh°.
3 K., B., *a.* na khayaŋ.
4 C. C^a. *om.* Satthā . . . niṭṭhāpesi.
5 C^a. sabha°.
6 J. dinne.
7 J. paññāyati.
8 B. °ānaŋ.
9 K. B. *om.*
10 C. te, *om.* atha.
11 K., B., yāv' ajjatanāpi.
12 J. °vaŋ pa°.
13 C^a. sa. K. sabhariyo.
14 K., B., *a.* vanditvā.
15 °napariyosāne.
16 J. mahāseṭṭhi.
17 K. B. asīti koṭīnaŋ, *om.* dhanaŋ.
18 K. B. yeva.
19 K. puna. J. *a. two lines.*
20 J. °itvā. B. sannisinnā.
21 J. *om.* anupahacca . . . bhoge. C. C^a. *om.* a° n° s°.

seṭṭhiŋ[1] muhuttena dametvā nibbisevanaŋ katvā pūve gāhāpetvā Jetavanaŋ ānetvā Satthu sammukhaŋ[2] katvā sotâpattiphale patiṭṭhāpesi, aho mahânubhāvo thero' ti therassa guṇakathaŋ[3] kathentā[4] nisīdiŋsu. Satthā. . . . pe[5] . . . 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave kuladamakena nāma bhikkhunā anupahacca saddhaŋ anupahacca bhoge[6] kulaŋ akilametvā[7] aviheṭhetvā pupphato rasagaṇhantena[8] bhamarena viya upasaṅkamitvā Buddhaguṇaŋ[9] jānāpetabbaŋ, tādiso mama putto Moggallāno'[10] ti[11] theraŋ pasaŋsitvā imaŋ gātham āha :

49. 'Yathâpi bhamaro pupphaŋ vaṇṇagandhaŋ aheṭhayaŋ[12]
paleti[13] rasam ādāya evaŋ gāme munī care' ti.

Tattha 'bhamaro' ti yā kāci madhukarajāti. 'Pupphaŋ' ti[14] pupphârāme caranto pupphañ ca vaṇṇañ ca gandhañ ca aheṭhento[15] avināsento caratī ti attho. 'Paletī' ti evaŋ caritvā yāvadatthaŋ rasaŋ pivitvā aparam pi madhukaraṇ-

---

[1] J. Macchari°.
[2] B. °mukhe.
[3] K. B. guṇaŋ.
[4] Cª. °nto.
[5] J. S. āgantvā. K. B. dibbāya sotadhātuyā kathaŋ sutvā āgantvā.
[6] *Readings ut supra, but* K. bhogaŋ.
[7] K. °itvā. J. avi° aki°.
[8] J., S., B., K. reṇuŋ ga°. Cª. raṇa°.
[9] J. °ṇe.
[10] C. °natthero. J. *om.* tā° ma° pu°.
[11] J. *a.* vatvā.
[12] K. B. apothayaŋ.
[13] C. Cª. pha°. K. paḷ°. *From* ḍī—vihāyasā gatau+pra.
[14] Cª. *om.* pu° ti.
[15] B. apothayanto. K. avipothento.

atthāya[1] ādāya deti,[2] so evaŋ[3] vanagahanaŋ[4] ajjhogahetvā ekasmiŋ rukkhasusire taŋ[5] rajamissakaŋ[6] rasaŋ[7] ṭhapetvā anupubbena[8] madhurasaŋ[9] madhuŋ karoti na[10] tassa pupphârāme caritapaccayā pupphaŋ vā vaṇṇagandhaŋ vâssa vigacchati,[11] atha kho sabbaŋ pākatikaŋ eva hoti. 'Evaŋ gāme munī care' ti evaŋ sekhâsekhabhedo[12] anāgāriyamuni kulapaṭipātiyā gāme bhikkhaŋ gaṇhanto vicaratī[13] ti attho, na hi tassa gāme caraṇapaccayā kulānaŋ saddhāhāni vā bhogahāni vā[14] saddhâpi bhogâpi pākatikā[15] va[16] honti, evañ caritvā[17] pana nikkhamitvā sekhamuni tāva bahigāme udakaphāsukaṭṭhāne[18] saṅghātiŋ paññāpetvā nisinno akkhabhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamaŋsûpamavasena[19] paccavekkhanto piṇḍapātaŋ paribhuñjitvā tathārūpaŋ vanasaṇḍaŋ anupavisitvā ajjhattikakammaṭṭhānaŋ sammasanto cattāro magge cattāri ca[20] phalāni[21] hatthagatān' eva karoti, asekhamuni pana diṭṭhadhammasukha-

---

[1] B. madhukaraka°.
[2] B. K. paleti (K. paḷ°). C^a. gaccheti. F. yeti.
[3] K. B. ekaŋ.
[4] C^a. °ggahaṇe. K. B. °gāh°. [5] C. etaŋ.
[6] F. rajavi°. [7] C. rasojaŋ.
[8] C., C^a., *a*. madhurarasaŋ.
[9] S. madhurara°. C^a. madhuka°.
[10] C^a. *om.*
[11] K. B. vaṇṇaŋ vā gandhaŋ vā (B. *a*. rasaŋ vā vināsetvā) gacchati.
[12] K. sekkho sekhavarado. B. sekhâsekhasaṅkhāto.
[13] K. B. car°. [14] K., B., *a*. honti.
[15] B. °ikāni. [16] B. *om.*
[17] C^a., S., *a*. ca. [18] K. °nesu.
[19] S. akkhavabhajanūpamavasena vaṇapaṭicchādanūpamavasena puttamaŋsūpamasevanaŋ. C^a. °maŋsūpasevanaŋ. C. °sevanaŋ *for* °vasena. K. B. akkhabha°. B. °ūpamā°. F., C., C^a. akkhama°. *For* puttamaŋsa *see* Saŋyutta II., 97 *ff.*
[20] K. C. *om.* [21] B. sāmaññaph°.

vihāram[1] anuyuñjati, ayam assa bhamarena saddhiŋ madhukaraṇasarikkhatā[2] veditabbā, idha pana khīṇâsavo adhippeto.[3]

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pāpuniŋsū ti. Satthā imaŋ dhammadesanaŋ vatvā uttarim pi therassa guṇaŋ pakāsetuŋ 'na bhikkhave idān' eva Moggallānena Maccariseṭṭhī[4] damito, pubbe pi naŋ[5] dametvā kammaphalasambandhaŋ jānāpesi[6] evā'[7] ti[8] imam atthaŋ pakāsento atītaŋ āharitvā,

'Ubho khañjā ubho kuṇī ubho visamacakkhulā[9]
ubhinnaŋ piḷakā jātā[10] nâhaŋ passāmi Illīsan'.ti

imaŋ Illīsajātakaŋ kathesī ti.

Macchariyakosiyaseṭṭhi-vatthu.[11]

---

6. PĀṬHIKÂJĪVAKA-VATTHU.

'Na paresaŋ vilomānī' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Pāṭhiyaŋ[12] nāma ājīvakaŋ ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ kir' eko gahapatānī puttaṭṭhāne ṭhapetvā Pāṭhikaŋ nāma ājīvakaŋ paṭijaggati. Tassânantaragharesu manussā Satthu dhammadesanaŋ sutvā āgantvā, 'aho acchariyā Buddhānaŋ dhammadesanā' ti nānappakārehi[13] buddhaguṇe vaṇṇenti. Sā buddhānaŋ guṇakathaŋ sutvā

---

[1] F. C[a]. °dhamme su°.
[2] C[a]. °kareṇa sa°.
[3] F. S. veditabbo.
[4] S. °iya°.
[5] S. taŋ. C[a]. *om.* C. pana.
[6] C[a]. jānaŋ pāpesi.
[7] S. yevā.
[8] K., B., *a.* vatvā.
[9] K. B. °uno.
[10] K. sīse.
[11] C[a]. °riko. Macchariyaseṭṭhiva°. B. *a.* pañcamaŋ.
[12] C[a]. Pāṭiyaŋ. F. Pāṭikāj°. B. Pāveyyaŋ. K. Pāpikaŋ.
[13] S. °ena.

vihāraŋ gantvā dhammaŋ sotukāmā taŋ atthaŋ ājīvakassa kathetvā, 'gacchissām' ahaŋ[1] ayyā' ti āha. So[2] 'mā gacchā[3] ti vāretvā[4] taŋ punappuna yācamānam[5] pi vāresi[6] eva.[7] Sā 'ayaŋ mama[8] vihāraŋ gantvā dhammaŋ sotuŋ na deti,[9] Satthāraŋ nimantetvā idh' eva dhammaŋ suṇissāmī' ti.[10] Sā sāyaṇhasamaye puttaŋ pakkositvā,[11] 'gaccha[12] svātanāya Satthāraŋ nimantehī' ti pesesi. So gacchanto paṭhamataraŋ ājīvakassa vasanaṭṭhānaŋ gantvā taŋ vanditvā nisīdi. Atha naŋ so 'kahaŋ gacchasī' ti āha. 'Mātu vacanena Satthāraŋ nimantetuŋ gacchāmī' ti. 'Mā tassa santikaŋ gacchā' ti.[13] 'Alaŋ ayya mama mātu bhāyāmi[14] gacchissām' ahaŋ' ti. 'Etassa katasakkāraŋ ubho pi khādissāma, mā gañchī'[15] ti. 'Alaŋ[16] mātā me tajjessatī'[17] ti. 'Tena hi[18] gaccha, gantvā[19] pana nimantetvā "amhākaŋ gehaŋ asukaṭṭhāne vā asukavīthiyaŋ vā asukamaggena vā gantabban" ti mā ācikkhi santike ṭhito viya aññena maggena gacchanto viya palāyitvā ehī' ti. So ājīvakassa kathaŋ[20] sutvā Satthu santikaŋ gantvā nimantetvā, ājīvakena vuttaniyāmen' eva sabbaŋ katvā tassa santikaŋ gantvā, 'kiŋ te kataŋ' ti puṭṭho, 'sabbaŋ[21] kataŋ ayyā' ti āha. 'Bhaddakaŋ te kataŋ, tassa katasakkāraŋ ubho pi khādissāmā' ti vatvā, punadivase ājīvako pāto va taŋ gehaŋ agamāsi, taŋ gahetvā pacchāgabbhe nisīdāpesuŋ. Paṭivissakamanussā taŋ gehaŋ allagomayena upalimpitvā lājapañca-

---

[1] K. *om.*
[2] K. *a.* amma.
[3] K. gacchasī.
[4] K. B. nivār°.
[5] B. yāciyamānā. K. yāciyamānaŋ.
[6] K. B. niv°.
[7] K. yeva.
[8] B. *om.*
[9] C. denti.
[10] K. *a.* cintetvā.
[11] K. B. °apetvā.
[12] K., B., *a.* tāta.
[13] K. gacchāhîti vāreti.
[14] C. C[a]. *om.* m° m° bh°.
[15] K. B. gacchā.
[16] K., B., *a.* ayya.
[17] K. B. °iss°.
[18] K. *a.* tvaŋ.
[19] K. *a.* ca.
[20] B. vacanaŋ. K. paṭivacanaŋ.
[21] K., B., *a.* taŋ.

māni pupphāni vikiritvā Satthu nisīdanatthāya mahâraharŋ āsanaŋ paññāpesuŋ. Buddhehi saddhiŋ aparicitamanussā hi āsanapaññattiŋ na jānanti. Buddhānañ ca maggadesakena[1] kiccaŋ nāma natthi, bodhimūle dasasahassilokadhātuŋ kampetvā sambodhipattadivase[2] eva[3] hi nesaŋ 'ayaŋ maggo nirayaŋ gacchati ayaŋ tiracchānayoniyaŋ[4] ayaŋ pettivisayaŋ[5] ayaŋ manussalokaŋ ayaŋ devalokaŋ ayaŋ amatamahānibbānaŋ' ti sabbe maggā āvibhūtā, gāmanigamâdīnaŋ pana[6] magge[7] vattabbam eva natthi. Tasmā Satthā pāto va pattacīvaram ādāya mahāupāsikāya gehadvāraŋ gato.[8] Sā gehā nikkhamitvā Satthāraŋ pañcapatiṭṭhitena vanditvā anto[9] pavesetvā āsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaŋ datvā[10] paṇītena khādanīyena bhojanīyena parivisi. Upāsikā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaŋ kāretukāmā pattaŋ gaṇhi, Satthā madhurassarena anumodanadhammakathaŋ ārabhi. Upāsikā 'sādhu sādhū' ti sādhukāraŋ dadamānā dhammaŋ suṇāti.[11] Ājīvako pacchāgabbhe nisinno va tassā sādhukāraŋ datvā dhammaŋ suṇantiyā saddaŋ sutvā sandhāretuŋ nâsakkhi, 'no idān' esā[12] mayhaŋ' ti nikkhamitvā, 'naṭṭhâsi kālakaṇṇi etassa etaŋ[13] sakkāraŋ karontī' ti nānappakārena upāsikañ ca Satthārañ ca akkosanto[14] palāyi. Upāsikā tassa kathāya[15] lajjitā[16] aññathattaŋ gataŋ cittaŋ desanânusārena[17] ñāṇaŋ pesetuŋ nâsakkhi. Atha naŋ Satthā 'kiŋ upāsika cittaŋ desanânugaŋ[18] kātuŋ na sakkosī' ti. 'Tāta[19] bhante etassa me kathāya cittaŋ aññathattaŋ

---

[1] S. Cᵃ. °desi°.
[2] S. Cᵃ. sambodhiŋpa°.
[3] S. yeva.
[4] S., B., K. °iŋ.
[5] K. pi°.
[6] B. *om.*
[7] K. *om.*
[8] Cᵃ. āg°.
[9] S. *a.* °gharaŋ. B. *a.* °nivesanaŋ.
[10] B. katva.
[11] B. suṇi.
[12] B. K. eva sā.
[13] B. K. evaŋ.
[14] Cᵃ., B., K., °ento.
[15] Cᵃ. °yaŋ.
[16] Cᵃ. °tvā.
[17] Cᵃ. °nugaŋ kātuŋ sareṇa.
[18] K. B. °ânugataŋ.
[19] Cᵃ. *om.*

upagataŋ' ti. Satthā 'evarūpassa visabhāgajanassa kathitaŋ kathaŋ[1] nāma āvajjituŋ na vaṭṭati,[2] evarūpaŋ asamannāharitvā[3] attano katâkatam eva oloketuŋ vaṭṭatī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

50. 'Na paresaŋ vilomāni na paresaŋ katâkataŋ
attano va avekkheyya katāni akatāni cā' ti.

Tattha 'na paresaŋ vilomānī' ti paresaŋ vilomāni pharusāni mammacchedakavacanāni[4] na manasikātabbāni[5] 'na paresaŋ katâkataŋ' ti asuko upāsako assaddho[6] appasanno nâpi 'ssa gehe kaṭacchubhikkhâdīni dīyanti na salākabhattâdīni[7] na cīvarâdipaccayadānaŋ etassa atthi, tathā asukā upāsikā assaddhā appasannā nâpi 'ssā gehe kaṭacchubhikkhâdīni dīyanti na salākabhattâdīni na cīvarâdipaccayadānaŋ etissā atthi, tathā asuko bhikkhu assaddho appasanno nâpi upajjhāyavattaŋ karoti na ācariyavattaŋ na āgantukavattaŋ na gamikavattaŋ na cetiyaṅgaṇavattaŋ na uposathâgāravattaŋ na bhojanasālājantāgharavattāni,[8] nâpi 'ssa kiñci dhūtaṅgaŋ atthi[9] na bhāvanârāmatāya ussāhamattaŋ pī ti evaŋ paresaŋ katâkataŋ nāma[10] na oloketabbaŋ 'attano va avekkheyyā' ti kathambhūtassa me rattindivā vītipatantī[11] ti pabbajitena abhiṇhaŋ paccavekkhitabbaŋ ti imaŋ ovādaŋ anussaranto saddhāpabbajito kulaputto kiŋ nu kho ahaŋ aniccaŋ dukkhaŋ anattā ti tilakkhaṇaŋ āropetvā yoge kammaŋ[12] kātuŋ

---

[1] K. *om.* [2] K. āvajjati *for* āv° na va°.
[3] C. C^a. sa°. [4] B. maccherava°.
[5] C. °bbā. [6] K. B. asa°.
[7] C. C^a. bhattan ti.
[8] B. °sālāyavattaŋ. K. sālāvattaŋ. K. B. na jantāgharavattâdīni.
[9] C. *om.* [10] F. S. pana.
[11] K. B. °patt°. [12] B. yogakkhemaŋ.

sakkhiŋ nâsakkhiŋ[1] ti evaŋ attano katâkatāni[2] olokeyyā ti.

Desanâvasāne[3] upāsikā sotâpattiphale patiṭṭhitā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Pāṭhikâjīvaka-vatthu.[4]

---

7. Chattapāṇiupāsakassa-vatthu.

'Yathâpi ruciraŋ pupphaŋ' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Chattapāṇiupāsakaŋ ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ hi Chattapāṇi nāma[5] upāsako tipiṭakadharo[6] anāgāmī, so pāto va uposathiko hutvā Satthu[7] upaṭṭhānaŋ agamāsi. Anāgāmiariyasāvakānaŋ hi samādānavasena uposathakammaŋ nāma natthi, maggen' eva[8] tesaŋ brahmacariyañ ca ekabhattikaŋ[9] ca āgataŋ; ten' evâha:[10] 'Ghaṭīkāro kho mahārāja kumbhakāro ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo' ti evaŋ anāgāmino pakatiyā va ekabhattikā ca brahmacāriṇo ca honti. So pi tath' eva uposathiko hutvā Satthāraŋ upasaṅkamitvā vanditvā dhammakathaŋ suṇanto nisīdi. Tasmiŋ samaye rājā Pasenadikosalo Satthu upaṭṭhānaŋ agamāsi, upāsako taŋ āgacchantaŋ disvā, 'uṭṭhātabban[11] nu kho no' ti cintetvā, 'ahaŋ aggarājassa santike nisinno tassa me padesarājānaŋ disvā uṭṭhātuŋ na yuttaŋ; rājā kho pana me anuṭṭhahantassa kujjhissati, etasmiŋ[12] kujjhante pi n'eva

---

[1] F. na s°.
[2] C. katāni.
[3] B. *a.* sā.
[4] B. Pāveyyakâjīvakavatthu chaṭṭhaŋ.
[5] C. C[a]. *om.*
[6] B. te°.
[7] C[a]. *om.*
[8] C. maggena, *om.* eva.
[9] K. ekabhattikarakañ c'eva.
[10] Majjhima II. 51.
[11] C. upaṭṭh°.
[12] C[a]. tasmiŋ.

uṭṭhahissāmi,[1] rājānaŋ[2] disvā uṭṭhahantena hi[3] rājā garukato hoti no Satthā,[4] n'eva uṭṭhahissāmī ti' na[5] uṭṭhahi. Paṇḍitapurisā ca[6] nāma garutarānaŋ[7] santike nisīditvā anuṭṭhahantaŋ disvā na hi[8] kujjhanti. Rājā pana taŋ anuṭṭhahantaŋ disvā kupitamānaso Satthāraŋ vanditvā ekamantaŋ nisīdi. Satthā[9] kupitabhāvaŋ ñatvā āha:[10] 'mahārāja ayaŋ Chattapāṇiupāsako paṇḍito[11] diṭṭhadhammo tipiṭakadharo atthânatthakusalo'[12] ti upāsakassa guṇaŋ kathesi, rañño tassa guṇakathaŋ[13] suṇantass' eva cittaŋ mudukaŋ jātaŋ. Ath' ekadivasaŋ rājā uparipāsāde ṭhito Chattapāṇiupāsakaŋ katabhattakiccaŋ chattam ādāya upāhanaŋ āruyha rājaṅgaṇena[14] gacchantaŋ disvā[15] pakkosāpesi. So chattûpāhanā[16] apanetvā rājānaŋ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi. Atha naŋ rājā āha: 'bho upāsaka kiŋ te chattûpāhanaŋ[17] apanītaŋ'[18] ti. '"Rājā[19] pakkosatī" ti sutvā apanetvā āgato 'mhī' ti. 'Ajja amhākaŋ rājabhāvo tumhehi ñāto bhavissatī' ti. 'Sadâpi hi[20] mayaŋ tumhākaŋ rājabhāvaŋ jānāmā' ti. 'Yadi[21] evaŋ kasmā purimadivase Satthu santike nisinno maŋ disvā na uṭṭhahī' ti. 'Mahārāja ahaŋ aggarājassa santike nisinno padesarājānaŋ[22] disvā uṭṭhahanto Satthari agāravaŋ pavedeyyaŋ[23] tasmā na uṭṭhahiŋ' ti. 'Hotu bho tiṭṭhatu te kataŋ[24] tumhe kira diṭṭhadhammasamparāyi-

---

[1] B., C., *a.* ti.
[2] K. *a.* me.
[3] K. *om.*
[4] B. Satthari.
[5] C[a]. *om.* u° ti na.
[6] K. B. *om.*
[7] K. gurūnaŋ.
[8] K. B. *om.*
[9] B. *a.* taŋ.
[10] K. *om.*
[11] C[a]. *om.*
[12] K. atthānatthāna°.
[13] C. C[a]. *om.* ra° ta° gu°.
[14] K. °gane.
[15] K. *a.* taŋ.
[16] B. °naŋ.
[17] K. B. °nā.
[18] B. °tā.
[19] C[a]. mahārāja. K. devarāja.
[20] B. *a.* deva. S. *a. after* mayaŋ.
[21] C. C[a]. *om.*
[22] K. rājaŋ.
[23] C. C[a]. padeyyaŋ. K. agāravo bhaveyyaŋ.
[24] S. C[a]. tiṭṭha te taŋ.

kānaŋ[1] atthānaŋ[2] kusalā tipiṭakadharā amhākaŋ antepure[3] dhammaŋ vācethā' ti. 'Na sakkā[4] devā' ti. 'Kiŋkāraṇā' ti. 'Rājagehaŋ nāma mahāsâvajjaŋ duyuttasuyuttakāni[5] garukān' ettha devā' ti. 'Mā evaŋ vadetha, purimadivase maŋ disvā "na uṭṭhito 'mhī" ti mā kukkuccaŋ[6] karothā' ti. 'Deva gihīnaŋ vicaraṇaṭṭhānaŋ[7] nāma sâvajjaŋ,[8] ekaŋ pabbajitaŋ pakkositvā[9] dhammaŋ vācethā' ti. Rājā 'sādhu bho gacchatha tumhe' ti taŋ uyyojetvā[10] Satthu santikaŋ gantvā Satthāraŋ yāci: 'bhante Mallikā[11] devī Vāsabhakhattiyā ca "dhammaŋ pariyāpuṇissāmā" ti vadanti, pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ nibaddhaŋ[12] gehaŋ gantvā tāsaŋ dhammaŋ uddisathā' ti. 'Buddhānaŋ nibaddhaŋ ekaṭṭhānaŋ[13] gamanaŋ nāma natthi mahārājā' ti. 'Tena hi bhante aññaŋ[14] bhikkhuŋ dethā' ti. Satthā Ānandattherassa bhāram akāsi, thero nibaddhaŋ gantvā tāsaŋ uddesaŋ uddisati. Tāsu Mallikā sakkaccaŋ gahetvā sajjhāyitvā ācariyaŋ paṭicchāpesi.[15] Vāsabhakhattiyā pana n'eva sakkaccaŋ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaŋ paṭicchāpetuŋ[16] sakkoti. Ath' ekadivasaŋ Satthā theraŋ pucchi: 'kiŋ Ānanda upāsikā dhammaŋ pariyāpuṇantī' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kā sakkaccaŋ gaṇhātī' ti. 'Mallikā bhante sakkaccaŋ gaṇhāti, sakkaccaŋ sajjhāyati, sakkaccaŋ uddesaŋ paṭicchāpetuŋ[17] sakkoti tumhākaŋ pana ñātidhītā n'eva sakkaccaŋ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaŋ paṭicchāpetuŋ sakkotī' ti. Satthā therassa vacanaŋ sutvā, 'Ānanda mayā kathitadhammo nāma sakkaccaŋ asuṇantassa agaṇhantassa[18]

---

[1] K. °dammika°.
[2] K. atthānatthāna°.
[3] B. °raŋ.
[4] B. sakkomi.
[5] K. duyuttaka°. B. °ttaŋ su°.
[6] K. kukka°.
[7] S. paricar°.
[8] K. B. mahā°.
[9] K. B. °sāp°.
[10] B. *a.* rājā.
[11] B. *a.* ca.
[12] B. *a.* mama.
[13] B. Cª. °na°.
[14] B. *a.* ekaŋ.
[15] K. sampaṭicchāpeti.
[16] K. sampa°.
[17] Cª. °detuŋ.
[18] B. *om.*

asajjhāyantassa adesentassa vaṇṇasampannaŋ agandhakaŋ[1] pupphaŋ viya aphalo hoti, sakkaccaŋ pana savanâdīni karontassa[2] mahapphalo hoti mahânisaŋso' ti vatvā imā[3] gāthā abhāsi:

51. 'Yathâpi ruciraŋ pupphaŋ vaṇṇavantaŋ agandhakaŋ,
evaŋ subhāsitā vācā aphalā hoti akubbato.

52. 'Yathâpi ruciraŋ pupphaŋ vaṇṇavantaŋ sagandhakaŋ[4]
evaŋ subhāsitā vācā saphalā hoti sakubbato' ti.

Tattha '**ruciraŋ**' ti sobhanaŋ '**vaṇṇavantaŋ**' ti vaṇṇasaṇṭhānasampannaŋ '**agandhakaŋ**' ti gandharahitaŋ[5] pālibhaddakagirikannikājayasumanâdibhedaŋ[6] evaŋ **subhāsitā vācā**[7] nāma Tepiṭakaŋ Buddhavacanaŋ vaṇṇasaṇṭhānasampannaagandhapupphasadisaŋ[8] **yathā** pana agandhapupphaŋ [9]yo naŋ[10] dhāreti tassa sarīre gandho na pharati, evam etaŋ pi yo naŋ sakkaccaŋ savanâdīhi na samācarati tassa sakkaccaŋ asamācarantassa yaŋ[11] tattha kattabbaŋ taŋ akubbato sutagandhaŋ[12] cāgagandhaŋ[13] paṭipattigandhañ ca na āvahati aphalaŋ[14] hoti tena vuttaŋ

---

[1] C^a. agandhaŋ. C. agandha°.
[2] C^a. *a.* pana.
[3] K., B., *a.* dve.
[4] B. su°.
[5] B. °virahitaŋ.
[6] S. pāri°. K. pātali°- S. °kaṇṇaka°. B. °kaṇṇika°. K. °jayakusumâdi°.
[7] K., B., *a.* su° vā° ti.
[8] K. sugandha°. B. °agandhaka°.
[9] B. C^a. agandhaka°. K. agandhakaŋ pu°.
[10] K. *om.*
[11] B. *rep.*
[12] S., C., C^a. sugandhaŋ. B. *a.* ca *here and after* cāga°.
[13] K. dhāraṇaga°, *so infra.*
[14] B. aphalo.

'evaŋ subhāsitā vācā aphalā hoti akubbato' ti. '**Sagandhakan**' ti campakanīluppalapupphâdibhedaŋ[1] evaŋ ti, yathā taŋ pupphaŋ dhārentassa sarīraŋ[2] gandho pharati evaŋ tepiṭakabuddhavacanasaṅkhātā[3] subhāsitā vācâpi sakubbato yo sakkaccasavanâdīhi[4] tattha kattabbaŋ karoti sā assa puggalassa saphalā hoti[5] sutagandhacāgagandhapaṭipattigandhānaŋ[6] āvahanato mahapphalā hoti mahânisaŋsā ti attho.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Chattapāṇiupāsaka-vatthu.[7]

---

8. VISĀKHĀYA-VATTHU.

'**Yathāpi puppharāsimhā**' ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ upanissāya[8] Pubbârāme viharanto Visākhaŋ upāsikaŋ[9] ārabbha kathesi.

Sā kira Aṅgaraṭṭhe Bhaddiyanagare Meṇḍakaseṭṭhiputtassa Dhanañjayaseṭṭhino aggamahesiyā[10] Sumanādeviyā[11] kucchismiŋ nibbatti, tassā sattavassikakāle Satthā Selabrāhmaṇâdīnaŋ bodhaneyyabandhavānaŋ[12] upanissayasampattiŋ[13] disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaŋ caramāno taŋ nagaraŋ pāpuṇi. Tasmiñ ca samaye Meṇḍako gahapati tasmiŋ[14] nagare pañcannaŋ mahāpuññānaŋ[15]

---

[1] B. °lâdi°.
[2] K. sarīre. B. sarīra°.
[3] Cª. ti°.
[4] F. *corr.* K. °ccaŋ sa°.
[5] B. *a.* sakublato.
[6] B. °vācā° *for* °cāga°.
[7] S. °kassa va°. B. *a.* sattamaŋ.
[8] K. *om.* Sāv° upa°
[9] K. mahāup°.
[10] Cª. °mahesi°.
[11] F. °nāya de°. B., K., *a.* nāma.
[12] B. °añ ca.
[13] B. sampadāŋ. K. °sampadiŋ.
[14] C., Cª., *a.* ca.
[15] *Cf.* Mahāvagga VI. 34.

jeṭṭhako hutvā seṭṭhiṭṭhānaŋ karoti.[1]—Pañca mahāpuññā nāma Meṇḍako seṭṭhī Candapadumā nāma tass' eva jeṭṭhakabhariyā,[2] tass' eva jeṭṭhakaputto[3] Dhanañjayo nāma, tassa bhariyā Sumanādevī[4] nāma, Meṇḍakaseṭṭhissa[5] dāso Puṇṇo nāmā ti. Na kevalañ ca[6] Meṇḍakaseṭṭhī eva,[7] Bimbisārarañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuŋ, Jotiyo[8] Jaṭilo, Meṇḍako Puṇṇako Kākavaliyo ti.—Tesu ayaŋ Meṇḍakaseṭṭhī Dasabalassa attano nagaraŋ sampattabhāvaŋ ñatvā puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītaraŋ Visākhaŋ dārikaŋ pakkosāpetvā āha: 'amma tuyham[9] pi[10] maṅgalaŋ amhākaŋ pi maṅgalaŋ,[11] tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiŋ pañca rathasatāni āruyha pañcahi dāsisatehi parivutā Dasabalassa paccuggamanaŋ karohī' ti. Sā 'sādhū' ti paṭissuṇitvā tathā akāsi, kāraṇâkāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā[12] pattikā va Satthāraŋ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaŋ aṭṭhāsi. Ath' assā cariyāvasena[13] Satthā dhammaŋ desesi, sā[14] desanâvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiŋ sotâpattiphale patiṭṭhahi. Meṇḍakaseṭṭhī pi kho Satthāraŋ upasaṅkamitvā dhammakathaŋ sutvā sotâpattiphale patiṭṭhāya svātanāya nimantetvā[15] punadivase attano nivesane paṇītena khādanīyena bhojanīyena Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ parivisitvā eten'eva upāyena aḍḍhamāsaŋ mahādānaŋ adāsi. Satthā Bhaddiyanagare yathâbhirantaŋ viharitvā[16] pakkāmi.

Tena kho pana samayena Bimbisāro ca[17] Pasenadikosalo ca aññamaññaŋ bhaginīpatikā honti. Ath' ekadivasaŋ

---

[1] K. kāresi. B. kāreti.
[2] K. °bhiriyā.
[3] K. putto.
[4] F. Sumanā.
[5] K. B. °ino.
[6] C. C[a]. *om.*
[7] K. B. yeva. C[a]. evaŋ.
[8] B. Jotiko.
[9] C[a]. tumham.
[10] K. *om.*
[11] K. *a.* hoti.
[12] K. paccotaritvā.
[13] K. B. pubba°. F. °yāya va°.
[14] K. *om.*
[15] B. °itvā.
[16] K. *a.* tato ṭhānā.
[17] K. C. *om.*

Kosalarājā cintesi: 'Bimbisārassa vijite pañca amitabhogā[1] vasanti mayhaŋ[2] vijite eko pi tādiso natthi, yannūnâhaŋ Bimbisārassa santikaŋ gantvā ekaŋ mahāpuññaŋ yāceyyaŋ' ti. So tattha gantvā raññā katapaṭisanthāro 'kiŋkāraṇā āgato 'sī' ti puṭṭho, '"tumhākaŋ vijite pañca amitabhogā mahāpuññā vasanti tato ekaŋ gahetvā gamissāmī" ti āgato 'mhī' ti,[3] 'tesu me[4] ekaŋ dethā' ti āha. 'Mahākulāni amhehi cāletuŋ na sakkā' ti āha.[5] 'Ahaŋ aladdhā[6] na gamissāmī' ti.[7] Rājā[8] amaccehi saddhiŋ mantetvā, 'Jotiya-ādīnaŋ[9] mahākulānaŋ cālanaŋ nāma paṭhaviyā[10] cālana-sadisaŋ Meṇḍakamahāseṭṭhissa putto Dhanañjayaseṭṭhī nāma atthi, tena saddhiŋ mantetvā va paṭivacanaŋ te dassāmī' ti vatvā[11] pakkosāpetvā 'tāta Kosalarājā "ekaŋ dhanaseṭṭhiŋ[12] gahetvā va[13] gamissāmī" ti vadati, tvaŋ tena saddhiŋ gacchā'[14] ti. 'Tumhesu pahiṇantesu[15] gamissāmi[16] devā' ti. 'Tena hi parivacchaŋ[17] katvā gaccha tātā' ti. So attano[18] kattabbayuttaŋ akāsi;[19] rājâpi 'ssa mahantaŋ sakkāraŋ katvā, 'imaŋ ādāya gacchathā' ti Pasenadirājānaŋ[20] uyyojesi. So taŋ ādāya Sāvatthiyaŋ[21] ekarattivāsena gacchanto ekaŋ phāsukaṭṭhānaŋ patvā nivāsaŋ gaṇhi. Atha naŋ Dhanañjayaseṭṭhī pucchi: 'idaŋ kassa vijitaŋ' ti. 'Mayhaŋ[22] seṭṭhī' ti. 'Kīva dūre ito

---

[1] K., B., *a.* mahāpuññā.. [2] K. *a.* pana.
[3] K. *om.*
[4] B. tumhe. K. *om.* [5] K. *om.*
[6] K. °ddho. Cᵃ. na laddhā.
[7] K. *a.* atha. Cᵃ., B., *a.* vadati. S. *a.* āha.
[8] K. *a.* Bimbisāro.
[9] K. °yâd°. B. °kâd°.
[10] B. mahāpaṭhavī°. [11] K., B., *a.* taŋ.
[12] S. F. Dhanañjaya°, *om.* ekaŋ. K. dhanena saddhiŋ.
[13] K. B. *om.* [14] K. B. gacchāhī.
[15] K. *a.* ahaŋ. [16] C. Cᵃ. °ma.
[17] B. parisajjaŋ. [18] K. attanā.
[19] B. °akam a°. [20] K. Pasenadikosala°.
[21] F. °tthiŋ. K. sabbattha. [22] *a.* vijitaŋ.

Sāvatthī' ti. 'Sattayojanamatthake' ti. 'Antonagaraŋ sambādhaŋ amhākaŋ parijano[1] mahanto,[2] sace rocetha[3] idh' eva vaseyyāma devā' ti. Rājā 'sādhū' ti sampaṭicchitvā tasmiŋ ṭhāne nagaraŋ māpetvā tassa datvā agamāsi. Tasmiŋ padese sāyaŋ[4] vasanaṭṭhānassa gahitattā nagarassa Sāketaŋ t'eva nāmaŋ ahosi. Sāvatthiyaŋ pi kho Migāraseṭṭhino putto[5] Puṇṇavaddhanakumāro nāma vayappatto ahosi. Atha naŋ mātāpitaro vadiŋsu: 'tāta tava ruccanaṭṭhāne ekaŋ dārikaŋ upadhārehī' ti. 'Mayhaŋ evarūpāya jaṭāya[6] kiccaŋ natthī' ti.[7] 'Putta mā evaŋ kari, kulaŋ nāma aputtakaŋ na tiṭṭhatī' ti. So punappuna[8] vuccamāno, 'tena hi pañca kalyāṇehi[9] samannāgataŋ dārikaŋ labhamāno tumhākaŋ vacanaŋ karissāmī' ti āha. 'Kāni pan' etāni pañca kalyāṇāni nāma tātā' ti. 'Kesakalyāṇaŋ maŋsakalyāṇaŋ aṭṭhikalyāṇaŋ chavikalyāṇaŋ vayakalyāṇaŋ' ti. Mahāpuññāya hi[10] itthiyā kesā morakalāpasadisā hutvā muñcitvā vissaṭṭhā[11] nivāsantaŋ[12] paharitvā nivattitvā uddhaggā tiṭṭhanti, idaŋ kesakalyāṇaŋ nāma; dantâvaraṇaŋ[13] bimbaphalasadisaŋ[14] vaṇṇasampannaŋ samaŋ suphassitaŋ[15] hoti, idaŋ maŋsakalyāṇaŋ nāma; dantā sukkā samā avivarā[16] ussāpetvā ṭhapitavajirapanti viya samacchinnaŋ[17] saṅkhapattaŋ viya ca sobhanti, idaŋ aṭṭhikalyāṇaŋ nāma; kāliyā vaṇṇakâdīhi avilitto[18]

---

1 K. parisajano. 2 Cᵃ. mahantama°.
3 K. rucitha rucceyyātha. 4 B. sayaŋ.
5 C. Cᵃ. *om.*
6 K. bhariyāya. B. jāyāya. F. jaya.
7 C. Cᵃ. *om.* 8 Cᵃ., B., K. °naŋ.
9 K. B. °ṇa°. 10 K. kira.
11 B. °ṭṭhāya. S. °ṭṭhāni.
12 K. nivāsanantaraŋ. S. nivāsanantaŋ. B. nivāsantaraŋ.
13 K. maŋsâv°. 14 B. °isa°.
15 K. samphussitaŋ. B. suphusitaŋ.
16 F. samavi.° B. aviraḷā. K. aviralā.
17 K. samucchinna°. B. samucchinnaŋ.
18 C. Cᵃ. °lutto. K. °lito.

eva chavivaṇṇo siniddho nīluppaladāmasadiso hoti odātāya kaṇikārapupphadāmasadiso hoti, idaŋ chavikalyāṇaŋ nāma; dasakkhattuŋ vijātâpi kho pana sakiŋ vijātā viya avigatayobbanā yeva[1] hoti, idaŋ vayakalyāṇaŋ nāma hoti.[2] Ath' assa mātāpitaro aṭṭhuttarasatabrāhmaṇe[3] nimantetvā bhojetvā, 'pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma[4] hontī 'ti pucchiŋsu. 'Āma hontī' ti. 'Tena hi evarūpaŋ dārikaŋ pariyesituŋ aṭṭha janā gacchantū' ti bahudhanaŋ[5] datvā, 'āgatakāle vo kātabbaŋ[6] jānissāma, gacchatha evarūpaŋ dārikaŋ pariyesatha diṭṭhakāle ca imaŋ[7] pilandheyyāthā'[8] ti satasahassagghaṇikaŋ suvaṇṇamālaŋ datvā uyyojesuŋ. Te mahantamahantāni[9] nagarāni gantvā pariyesamānā pañcakalyāṇasamannāgataŋ dārikaŋ adisvā nivattitvā āgacchantā vivaṭanakkhattadivase[10] Sāketaŋ anuppattā, 'ajja[11] amhākaŋ kammaŋ nippajjissatī' ti cintayiŋsu. Tasmiŋ pana[12] nagare anusaŋvaccharaŋ vivaṭanakkhattaŋ nāma[13] hoti, tadā bahi[14] anikkhamanakulāni pi parivārena saddhiŋ gehā nikkhamitvā apaṭicchannena sarīrena padasā va nadītīraŋ gacchanti. Tasmiŋ divase khattiyamahāsālâdīnaŋ[15] puttâpi attano samanajātikaŋ manāpaŋ kuladārikaŋ disvā, 'mālāguḷena parikkhipissāmā'[16] ti taŋ taŋ maggaŋ nissāya tiṭṭhanti. Te pi[17] brāhmaṇā nadītīre ekaŋ sālaŋ pavisitvā aṭṭhaŋsu. Tasmiŋ khaṇe Visākhā paṇṇarasasoḷasavassuddesikā hutvā sabbâbharaṇapaṭimaṇḍitā pañcahi kumārisatehi[18] parivutā nadiŋ gantvā, 'nahāyissāmī' ti taŋ padesaŋ pattā. Atha kho

---

[1] F. heva. K. va.
[2] K. nāmāti.
[3] K. B. aṭṭhabr°.
[4] K. *a.* kīdisā.
[5] K. B. bahū°. C[a]. bahuŋ dha°.
[6] B. katt°.
[7] K. idaŋ.
[8] B. pilandhanaŋ dadeyyāthā.
[9] C. C[a]. mahantāni.
[10] B. vivaṭaŋ na°.
[11] K. *om.*
[12] B. kira.
[13] C[a]. *om.*
[14] B. hi.
[15] C. C[a]. °lānaŋ.
[16] K. nikkhipissāpissāmā.
[17] B. *a.* kho.
[18] F. °rika°. B. °rikā°.

megho uṭṭhahitvā pāvassi, pañcasatā kumāriyo vegena gantvā[1] sālaŋ pavisiŋsu. Brāhmaṇā[2] olokento[3] tāsu ekaŋ pi pañcakalyāṇasamannāgataŋ na passiŋsu.[4]. Visākhā pakatigamanen' eva sālaŋ pāvisi, vatthâbharaṇāni temiŋsu.[5] Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā, 'alasajātikā amhākaŋ dhītā, etissā sāmiko kañjikamattam pi na labhissati maññe' ti aññamaññaŋ kathayiŋsu. Atha ne Visākhā āha: 'kiŋ vadetha tumhe' ti. 'Taŋ kathema ammā' ti.—Madhuro kira[6] tassā saddo kaŋsatālasaro viya niccharati.—Atha ne puna madhurasaddena[7] 'kiŋkāraṇā kathethā' ti pucchi. '"Tava parivāritthiyo vatthâlaŋkāre atemetvā vegena sālaŋ paviṭṭhā, tuyhaŋ ettakaŋ ṭhānaŋ vegena gamanamattam[8] pi natthi vatthâbharaṇe[9] temetvā āgatâsī" ti ta'mā kathemā'[10] ti. 'Tātā mā evaŋ vadetha, ahaŋ etāhi balavatarā kāraṇaŋ pana sallakkhetvā javena nâgata[11] 'mhī' ti. 'Kiŋ ammā' ti. 'Tātā cattāro janā javamānā na sobhanti, aparam pi[12] kàraṇaŋ atthī' ti. 'Katame cattāro janā[13] na sobhanti ammā' ti. 'Tātā a b h i s i t t o r ā j ā[14] tāva sabbâbharaṇapaṭimaṇḍito kacchaŋ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno[15] na sobhati "kiŋ ayaŋ mahārājā[16] gahapatiko viya dhāvatī" ti aññadatthu[17] garahaŋ labhati, saṇikaŋ[18] gacchanto va[19] sobhati; rañño m a ṅ g a l a h a t t h ī pi alaṅkato javamāno na sobhatī ti,[20] vāraṇalīḷhāya gacchanto va sobhati; p a b b a j i t o javamāno na sobhati "kiŋ ayaŋ samaṇo gihī viya dhāvatī" ti kevalaŋ

---

[1] F. vegenāgatā.
[2] K. *a.* kumāriyo.
[3] K. B. °ntā.
[4] K. *a.* atha.
[5] K. *a.* atha.
[6] B. hi.
[7] K. madhusa°.
[8] B. āg°.
[9] C[a]., K., B. °ṇāni. C. °ṇam pi.
[10] B. *a.* ammā.
[11] F. javenâg°.
[12] K., B., *a.* ekaŋ.
[13] K. *a.* javamānā.
[14] K. B. °tarājā.
[15] C[a]. javanto.
[16] K. B. rājā. C[a]. °rāja.
[17] F. K. °tthuŋ.
[18] B. saŋ°.
[19] K. *om.*
[20] K. B. *om.*

garaham[1] eva labhati samitagamanena[2] pana sobhati; itthī[3] javamānā na sobhati "kim esā itthī puriso viya dhāvatī" ti garahitabbā va[4] hoti;[5] ime cattāro javamānā na sobhantī' ti.[6] 'Katamaŋ pana[7] aparakaraṇaŋ ammā' ti. 'Tātā mātāpitaro nāma[8] dhītaraŋ aṅgapaccaṅgāni saṇṭhāpetvā posenti. Mayam hi vikkiṇiyabhaṇḍaŋ[9] nāma, amhe parakulaŋ[10] pesanatthāya posenti, sace javamānānaŋ dasākaṇṇe[11] vā bhūmiyaŋ vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya[12] kulass' eva bhārā[13] bhaveyyāma, pasādhanabhaṇḍaŋ[14] pana temetvā sukkhissati, imaŋ kāraṇaŋ sallakkhetvā na dhāvit'[15] amhi tātā' ti. Brāhmaṇā tassā kathaŋ kathanakāle dantasampattiŋ disvā, 'evarūpā no sampatti[16] na diṭṭhapubbā' ti tassā sādhukāraŋ datvā, 'amma tuyham ev' esā anucchavikā' ti vatvā taŋ suvaṇṇamālaŋ pilandhayiŋsu. Atha ne pucchi: 'kataranagarato āgat' attha tātā' ti. 'Sāvatthito ammā' ti. 'Seṭṭhikulaŋ kataraŋnāmā'[17] ti. 'Migāraseṭṭhī nāma[18] ammā' ti. 'Ayyaputto konāmo'[19] ti. 'Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma[20] ammā' ti. Sā 'samānajātikaŋ no kulaŋ' ti adhivāsetvā pitu sāsanaŋ pahiṇi: 'amhākaŋ rathaŋ

---

[1] C. °hām.
[2] K. pakati°. S. mita°. F. °ne.
[3] B. itthiyo, *and* °nti.
[4] K. eva.
[5] K. *a.* pakatigamanena pana sobhati.
[6] F., C., Cᵃ. *om.* K. tātā ti.
[7] Cᵃ. *a.* taŋ. K. pan' ekaŋ, *with* aparaŋ.
[8] K. *om.*
[9] Cᵃ. vikkinibha°. B. vikiṇeyya°. K. °ṇḍā.
[10] B. C. °ḷa°.
[11] B. °nā nivāsanadussa°. K. nivatthadussa°.
[12] K. bhañjeyya°.
[13] B. bhāro.
[14] K. bhaṇḍakaŋ.
[15] K. āgat'. B. javit'.
[16] B. dantasampattiŋ.
[17] Cᵃ. *a.* tātā.
[18] B. *om.*
[19] K. B. °nāmā.
[20] B. *om.*

pesetū'[1] ti. Kiñcâpi hi[2] sā āgamanakāle padasā[3] āgatā, mālāya[4] pana[5] pilandhanakālato paṭṭhāya tathā gantuŋ na labhanti,[6] issaradārikā rathâdīhi gacchanti, itarā pakatiyānakaŋ[7] abhiruyhanti[8] chattaŋ vā tālapaṇṇaŋ[9] vā uparikaronti, tasmiŋ[10] asati nivatthasāṭakassa dasantaŋ ukkhipitvā aŋse khipanti[11] eva. Tassā pana[12] pitā pañca rathasatāni pesesi, sā saparivārā rathaŋ āruyha gatā, brāhmaṇâpi ekato[13] gamiŋsu.[14] Atha ne seṭṭhī pucchi: 'kuto āgat' atthā' ti. 'Sāvatthito mahāseṭṭhī' ti. 'Seṭṭhī kataro nāmā' ti. 'Migārasetṭhī nāmā' ti.[15] 'Putto konāmo'[16] ti. 'Puṇṇavaddhanakumāro nāmā'[17] ti. 'Dhanaŋ kittakaŋ' ti. 'Cattālīsa koṭiyo[18] mahāseṭṭhī' ti. 'Dhanaŋ tāva amhākaŋ dhanaŋ upādāya kākaṇikamattaŋ,[19] dārikāya pana ārakkhamattāya[20] laddhakālato paṭṭhāya kiŋ aññena kāraṇenā' ti adhivāsesi. So tesaŋ sakkāraŋ katvā ekâhadvīhaŋ[21] vasāpetvā uyyojesi. Te Sāvatthiŋ gantvā Migārasetṭhissa[22] 'laddhā no dārikā' ti ārocayiŋsu.[23] 'Kassa dhītā' ti. 'Dhanañjayaseṭṭhino' ti. So 'mahākulassa dārikā me laddhā, khippam eva naŋ ānetuŋ vaṭṭatī' ti tattha gamanatthaŋ[24] rañño ārocesi. Rājā 'mahākulaŋ etaŋ mayā Bimbisārassa santikā ānetvā Sākete nivesitaŋ[25]

---

[1] Cᵃ. *a* °ntū.
[2] K. *om.*
[3] K. *a.* va.
[4] K. B. suvaṇṇamā°.
[5] K. *om.*
[6] K. B. °ati.
[7] B. *a.* vā.
[8] Cᵃ. S. °rūh°.
[9] Cᵃ. °vaṇṭaŋ. K. °vaṇṇaŋ.
[10] K. B. *a.* pi.
[11] B. khipantā gacchanti.
[12] Cᵃ. *om.*
[13] K., B., *a.* va.
[14] B. ag°.
[15] F., C., Cᵃ. *om.*
[16] K. B. °mā.
[17] B. *a.* mahāseṭṭhī.
[18] C. Cᵃ. koṭī.
[19] F. °kaṭṭhāṇīyaŋ. B. °ttā. K. *a.* pi na agghati.
[20] B. ārakkhanatthāya.
[21] K. ekâhaŋ dvī°.
[22] C., Cᵃ., K., B. *om.*
[23] K. ārocesu.
[24] C. Cᵃ. gamanaŋ.
[25] F. vāsitaŋ. C. Cᵃ. nivesesiŋ.

tassa sammānaŋ kātuŋ vaṭṭatī' ti,[1] 'aham pi āgamissāmī'[2] ti āha. So 'sādhu devā' ti vatvā Dhanañjayaseṭṭhino sāsanaŋ[3] pesesi: 'mayi āgacchante rājâpi āgamissati, mahantaŋ rājabalaŋ, ettakassa janassa kattabbayuttaŋ[4] kātuŋ sakkhissasi na sakkhissasī'[5] ti. Itaro[6] 'sace pi dasa rājāno āgacchanti[7] āgacchantū' ti paṭisāsanaŋ pesesi. Migāraseṭṭhī nāma[8] tāva mahante[9] nagare gehagopakamattaŋ ṭhapetvā sesajanaŋ ādāya gantvā addhayojanamatte ṭhāne[10] ṭhatvā, 'āgat' amhā' ti sāsanaŋ pahiṇi. Dhanañjayaseṭṭhī bahuŋ[11] paṇṇâkāraŋ pesetvā dhītarā[12] saddhiŋ mantesi: 'amma sasuro kira te Kosalaraññā saddhiŋ āgato, tassa katarageharŋ[13] paṭijaggitabbaŋ, rañño kataraŋ uparājâdīnaŋ katarānī' ti. Paṇḍitā seṭṭhidhītā vajiraggatikhiṇañāṇā[14] kappasatasahassaŋ[15] patthitapatthanā abhinīhārasampannā 'sasurassa me asukaŋ gehaŋ paṭijaggatha rañño asukaŋ uparājâdīnaŋ asukānī' ti saŋvidahitvā, dāsakammakare pakkosāpetvā, 'ettakā[16] rañño kattabbakiccaŋ[17] karotha, ettakā uparājâdīnaŋ, hatthiassâdayo pi tumhe eva[18] paṭijaggatha assabandhâdayo pi āgantvā maṅgalacchaṇaŋ[19] anubhavissantī' ti saŋvidahi. Kiŋkāraṇā? '"Mayaŋ Visākhāya maṅgalaṭṭhānaŋ gantvā na kiñci labhimha, assarakkhaṇâdīni[20] karontā[21] vicarimhā"[22] ti keci vattuŋ mā labhimsū' ti. Taŋ divasam eva Visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā, 'dhītu me mahālatāpasādhanaŋ

---

[1] K. *om.*
[2] B. K. gam°.
[3] B. *om.*
[4] B. °akaŋ.
[5] Cᵃ. *om.* na sa°.
[6] C. *a.* ca pi. Cᵃ. câpi, *om.* sa° pi.
[7] K., C., Cᵃ. *om.*
[8] F., K., S. *om.*
[9] B. mahantena.
[10] K. B. *om.*
[11] B. bahu°. K. bahū.
[12] F., C., Cᵃ. °rāya.
[13] K. B. kataraŋ ge°.
[14] K. vajirati°.
[15] K. °ssa°.
[16] B. °kaŋ.
[17] B. kiccayuttakaŋ.
[18] B. yeva.
[19] C. °ne. Cᵃ. °ṇe.
[20] K. B. °rakkhâdīni.
[21] B. *a.* sukhaŋ na.
[22] C. Cᵃ. car°.

nāma karothā' ti[1] rattasuvaṇṇassa[2] nikkhasahassaŋ[3] tad-anurūpāni ca rajatamaṇimuttāpavāḷavajirâdīni dāpesi. Rājā[4] katipâhaŋ vasitvā va Dhanañjayaseṭṭhissa sāsanaŋ pahiṇi: 'na sakkā seṭṭhinā amhākaŋ bharaṇaŋ[5] posanaŋ kātuŋ,[6] dārikāya gamanakālaŋ jānātū' ti. So pi rañño sāsanaŋ pesesi: 'idāni vassakālo āgato, tena[7] sakkā catu-māsaŋ[8] vicarituŋ,[9] tumhākaŋ balakāyassa yaŋ yaŋ laddhuŋ vaṭṭati[10] sabban taŋ[11] mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissatī' ti. Tato paṭṭhāya Sāketanagaraŋ niccanak-khattaŋ[12] viya ahosi, rājānaŋ ādiŋ katvā sabbesaŋ mālā-gandhavatthâdīni paṭiyattān' eva honti. Te te[13] janā cintayiŋsu: 'seṭṭhī amhākaŋ eva sakkāraŋ karotī' ti. Evaŋ[14] tayo māsā[15] atikkantā pasādhanaŋ pana na[16] tāva niṭṭhāti. Kammantâdhiṭṭhāyikā[17] āgantvā seṭṭhino āro-cesuŋ: 'aññaŋ[18] asantaŋ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacanadārūni nappahontī' ti. 'Gacchatha[19] tātā, imasmiŋ nagare parijiṇṇahatthisālâdayo[20] ca[21] jiṇṇakāni[22] ca gehāni[23] gahetvā pacathā' ti. Evaŋ pacantānam pi addhamāso atikkanto; tato puna pi 'dārūni natthī' ti ārocayiŋsu. 'Imasmiŋ kāle na sakkā dārūni laddhuŋ, dussakoṭṭhâgārāni vivaritvā thūlasāṭakehi[24] vaṭṭiyo katvā

---

[1] K. *a.* vatvā. [2] F. °svaṇṇa°.
[3] B. *a.* datvā.
[4] K. *a.* maṅgale, niṭṭhite.
[5] K. °ṇa°. B. ciraŋ, *and a.* nāma. [6] B. *a.* dāni.
[7] C., C^a., B. na. [8] B. °māse.
[9] C^a. car°.
[10] F. *om.* yaŋ la° va°. C^a. *om. one* yaŋ.
[11] K. *om.* [12] K. B. niccaŋ na°.
[13] F. ne. S. K. *om. one.* B. tato te.
[14] K. eva. [15] C^a. temāsaŋ.
[16] C^a. *om.*
[17] C. C^a. kammadhiṭṭhāyikā. [18] C^a. *om.*
[19] C. gaccha. [20] C. C^a. jiṇṇa°.
[21] B. C^a. c'eva. [22] B. pari°.
[23] C^a. *om.* [24] K. *a.* pi.

telacāṭīsu[1] temetvā bhattaŋ pacathā' ti. Te[2] addhamāsaŋ tathā akaŋsu. Evaŋ[3] cattāro māsā atikkantā, pasādhanam pi niṭṭhitaŋ,[4] asuttamayaŋ pasādhanaŋ rajatena suttakiccaŋ kariŋsu. Taŋ sīse paṭimukkaŋ pādapiṭṭhiŋ gacchati, tasmiŋ tasmiŋ ṭhāne muddikā[5] yojetvā katā[6] suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā, matthakamajjhe ekā muddikā, dvīsu kaṇṇapiṭṭhīsu dve, galavāṭake ekā, dvīsu jannusu[7] dve, dvīsu[8] kapparesu dve, dvīsu kaṭippadesesu[9] dve ti Tasmiŋ kho pana pasādhane ekaŋ moraŋ kariŋsu, tassa dakkhiṇapakkhe[10] rattasuvaṇṇamayāni pañca pattasatāni ahesuŋ, vāmapakkhe pañca pattasatāni,[11] tuṇḍaŋ pavāḷamayaŋ akkhīni maṇimayāni tathā gīvā ca piñjāni[12] ca[13] pattanāḷiyo ratanamayā[14] tathā jaṅghā,[15] so Visākhāya matthakamajjhe pabbatakūṭe ṭhatvā naccanamayūro[16] viya khāyatī ti pattanālisahassasaddo[17] dibbasaṅgītaŋ viya[18] pañcaṅgikaturiyaghoso viya ca pavattati,[19] santikaŋ upagatā yeva tassa[20] amorabhāvaŋ jānanti, pasā-

---

[1] K. °câṭiyâdīsu. [2] K. *a.* punā.

[3] K. paccantānaŋ.

[4] K., B., *a.* tasmiŋ pilandhane (B. pasādhane) catasso vajranāliyo upayogaŋ agamaŋsu, muttānaŋ ekādasa nāliyo, pavālassa dvāvīsatināliyo (B. bā°) maṇīnaŋ tettiŋsa nāliyo iti etehi ca aññehi ca sattaratanehi (B. sattahi ra°) niṭṭhānaŋ agamāsi.

[5] K. °kāyo. [6] C. C[a]. kataŋ.

[7] K. B. jaṇṇukesu.

[8] K. *a.* uresu dve dvīsu gopakesu dve dvīsu. B. *a.* ūrusu dve dvīsu.

[9] S., K., B. °passesu. [10] F. *a.* rakkhasesa (?).

[11] C., C[a]., *a.* ahesuŋ.

[12] C[a]. piñjarāni. B. piñchāni.

[13] B. *a.* pañcasatāni. K. *a.* pañcasatā.

[14] F. pajatamayā. [15] B. °ghāyo.

[16] F. naccata°. K. naccanta°.

[17] F. C[a]. °ssassa sa°. C., C[a]., *a.* viya ca.

[18] F. *om.* [19] K. va°.

[20] B. tassā.

dhanaŋ navakoṭiagghaṇakaŋ[1] ahosi, satasahassaŋ hatthakammamūlaŋ[2] dīyittha. 'Kissa pana nissandena tāy' etaŋ[3] pasādhanaŋ laddhaŋ' ti. Sā kira Kassapabuddhakāle[4] vīsatiyā bhikkhusahassānaŋ cīvarasāṭakaŋ datvā suttaŋ pi sūciyo pi rajanaŋ pi attano santakam eva adāsi, tassa cīvaradānassa nissandena imaŋ pasādhanaŋ[5] labhi.[6] Itthīnaŋ hi cīvaradānaŋ mahālatāpasādhanabhaṇḍena[7] matthakaŋ pappoti, purisānaŋ iddhimayapattacīvarenā ti. Evaŋ mahāseṭṭhī catumāsehi[8] dhītu parivacchaŋ[9] katvā tassā deyyadhammaŋ dadamāno kahāpaṇapūrāni pañca sakaṭasatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāni pañca sakaṭasatāni[10] rajatabhājanapūrāni pañca tambabhājanapūrāni pañca paṭṭavatthakoseyyavatthapūrāni[11] pañca sakaṭasatāni[12] sappipūrāni[13] pañca sālitaṇḍulapūrāni pañca naṅgalaphālâdiupakaraṇapūrāni pañca sakaṭasatāni.[14] Evaŋ kir' assa ahosi: 'mama dhītāya[15] gataṭṭhāne "asukena nāma me attho" ti mā parassa gehadvāraŋ pahiṇī' ti tasmā sabbûpakaraṇāni dāpesi. Ekekasmiŋ rathe sabbâlaṅkārapaṭimaṇḍitā tisso tisso[16] vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañca rathasatāni adāsi, 'etaŋ[17] nahāpentiyo bhojentiyo alaṅkarontiyo vicarathā'[18] ti diyaḍḍhasahassaparicārikā[19] adāsi. Ath' assa etad ahosi: 'mama dhītu gāvo dassāmī' ti. So

---

[1] K. °dhanaŋ a°.
[2] F. °mūle.
[3] K. tāya taŋ.
[4] K. B. °sammāsambuddha°.
[5] K. B. mahālatā°.
[6] K. labhati.
[7] K. °pasādhanena.
[8] K. B. catūhi mā°.
[9] B. parisajjaŋ.
[10] B. *a.* adāsi.
[11] F. patthako°. B. paṭṭunnava°. K. suttava°.
[12] K. *om.*
[13] K., B., *a.* pañca telapūrāni. K. *also a.* pañca phāṇitapūrāni.
[14] K. *a.* adāsi.
[15] K. dhitā.
[16] C. C[a]. *om.*
[17] K. ettakā. B. etā.
[18] K. °āthā.
[19] K. °ssā °ikāyo.

purise āṇāpesi: 'gacchatha[1] bhaṇe cūḷavajassa dvāraŋ vivaritvā tīsu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha, puthulato usabhamattaṭṭhāne[2] ubhosu passesu tiṭṭhatha, gāvīnaŋ tato paraŋ gantuŋ mā daditthā'[3] ti, 'evaŋ ṭhitakāle bherisaññaŋ kareyyāthā' ti. Te[4] tathā akaŋsu;[5] te gāvīnaŋ vajato nikkhamitvā[6] gāvutaŋ gatakāle bherisaññaŋ akaŋsu, puna aḍḍhayojanaŋ gatakāle[7] akaŋsu,[8] puna tigāvutaŋ[9] gatakāle, puthulato gamanaŋ ca nivāresuŋ evaŋ dīghato[10] tigāvute puthulato[11] usabhamatte ṭhāne gāviyo aññamaññaŋ nighaŋsantiyo[12] aṭṭhaŋsu. Mahāseṭṭhī 'mama dhītu ettikā gāvo[13] alaŋ, dvāraŋ pidahathā'[14] ti vajadvāraŋ pidahāpesi. Tasmiŋ[15] pihite[16] Visākhāya puññaphalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppatitvā[17] nikkhamiŋsu, manussānaŋ vārentānam[18] eva saṭṭhisahassā balavagāvo[19] saṭṭhisahassā ca dhenuyo nikkhantā, tattha[20] balavavacchā[21] tāsaŋ dhenūnaŋ[22] usabhā[23] ahesuŋ. 'Kassa[24] nissandena evaŋ gāvo gatā' ti. Nivārentānaŋ nivārentānaŋ dinnadānassa.[25] Sā kira Kassapasammāsambuddhakāle[26] Kikissa rañño sattannaŋ dhītānaŋ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā vīsatiyā bhikkhusahassānaŋ pañca-

---

[1] B. gaccha. K. *om.* ga° bhaṇe.
[2] K. usu°. K. B. °matte ṭh°.
[3] K. detha, *om.* ti. S. dīyitthā. B. adatthā.
[4] F. *om.*
[5] K. kariŋsu.
[6] B. nikkhāpetvā.
[7] K. *a.* bherisaññaŋ.
[8] B. adaŋsu.
[9] B. °uta°.
[10] C. C[a]. *om.*
[11] C. C[a]. puthuḷe.
[12] K. gha°.
[13] K. ettakā gāviyo.
[14] K. pidathā.
[15] B. dvārasmiŋ.
[16] K. B. pidahite.
[17] B. *om.*
[18] F. K. *corr. rep.* B. nivār°.
[19] K., B., *a.* ca.
[20] K. B. tatthakā.
[21] F., K., B., *a.* pacchā
[22] K. *a.* anubaddhā.
[23] B. *a.* uppatitvā anubaddhā.
[24] K. B. kissa.
[25] B. balavadinna°. K. *a.* phalena.
[26] C[a]. *a.* kira.

gorasadānaŋ dadamānā[1] daharānañ ca sāmaṇerānañ ca[2] hatthaŋ pidahitvā, 'alaŋ alaŋ' ti vārentānam pi, 'idaŋ madhuraŋ idaŋ manāpaŋ' ti adāsi, evaŋ tassa nissandena[3] variyamānâpi gāvo[4] nikkhamiŋsu.'[5] Seṭṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle seṭṭhibhariyā āha: 'tumhehi mayhaŋ dhītu sabbaŋ[6] saŋvidahitaŋ[7] veyyāvaccakarā pana dāsadāsiyo[8] na saŋvidahitā, kiŋkāraṇā' ti. 'Mama dhītari sasnehanisnehānaŋ[9] jānananattham; ahaŋ hi tāya saddhiŋ agacchamānake[10] givāya[11] gahetvā no pahiṇāmi, yānaŋ āruyha gamanakāle[12] evam[13] pana "etāya saddhiŋ gantukāmā gacchantu,[14] mā agantukāmā"[15] ti vakkhāmī' ti.[16] Atha 'sve mama dhītā gamissatī' ti gabbhe nisinno dhītaraŋ samīpe nisīdāpetvā, 'amma patikule vasantiyā nāma[17] imañ ca[18] imañ ca ācāraŋ rakkhituŋ[19] vaṭṭatī' ti ovādaŋ adāsi.[20] Ayaŋ pi Migārasetṭhī antaragabbhe[21] nisinno pana[22] Dhanañjayaseṭṭhino ovādam assosi. So pi seṭṭhī dhītaraŋ evaŋ ovadi:[23] 'amma sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na nīharitabbo, bahi aggi anto na pavesetabbo, dadantass' eva dātabbam, adadantassa na dātabbāŋ,

---

[1] B. *a.* therānañ ca.
[2] K. C^a. *om.* B. *a.* pattabhājanaŋ. K. pattaŋ *for* ha°.
[3] F., C^a., *a.* tā. K. *a.* etā. B. *a.* tāva.
[4] K. gāviyo.
[5] K. *a.* yevā ti.
[6] F. bhaṇḍaŋ.
[7] C. B. °itvā.
[8] C. C^a. dāsiyo.
[9] B. sinehâsinehaŋ.
[10] K. B. anicchamānake.
[11] K. °yaŋ.
[12] K. °kkhaṇe.
[13] K. B. yeva. B. *om.* pana.
[14] B. C^a. āg°.
[15] F. āgacchantu^c. S. agacchantu°. K. agantukāmā mā āgacchantū.
[16] K., B., *a.* āha.
[17] K. *a.* itthiyā.
[18] C. C^a. *om.* imañ ca
[19] K. pi sikkhituŋ.
[20] B. akāsi.
[21] K. anantara°.
[22] K. B. *om.*
[23] K. ovadati.

dadantassâpi adadantassâpi[1] dātabbaŋ, sukhaŋ nisīditabbaŋ, sukhaŋ bhuñjitabbaŋ,[2] sukhaŋ nipajjitabbaŋ, aggi paricaritabbo,[3] antodevatâpi[4] namassitabbā' ti idaŋ[5] dasavidhaŋ ovādaŋ datvā, punadivase sabbā[6] seniyo sannipātetvā rājasenāya majjhe aṭṭha kuṭumbike[7] pāṭibhoge gahetvā, 'sace me gataṭṭhāne dhītu doso uppajjati tumhehi sodhetabbo' ti vatvā navakoṭiagghaṇakena mahālatāpasādhanena dhītaraŋ pasādhetvā nahānacuṇṇamūlakaŋ[8] catupaṇṇāsakoṭidhanaŋ datvā yānaŋ āropetvā Sāketassa sāmantā[9] attano santakesu Anurādhapuramattesu[10] cuddasasu bhattagāmesu āṇaŋ[11] carāpesi: 'mama dhītarā saddhiŋ gantukāmā gacchantū' ti. Te[12] saddaŋ sutvā va, 'amhākaŋ ayyāya gamanakāle kiŋ amhākaŋ idhā' ti cuddasa gāmā[13] kiñci asesetvā nikkhamiŋsu. Dhanañjayaseṭṭhī pi rañño ca Migāraseṭṭhino ca sakkāraŋ katvā thokaŋ anugantvā tehi saddhiŋ dhītaraŋ uyyojesi. Migāraseṭṭhī[14] sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaŋ disvā, 'ke nām' ete' ti pucchi. 'Suṇisāya vo veyyāvaccakarā dāsidāsā' ti. 'Ettake ko posessati pothetvā ne[15] palāpetha, apalāyante ito karothā'[16] ti. Visākhā pana, 'apetha mā vāretha[17] balam eva balassa bhattaŋ dassatī'[18] ti āha. Seṭṭhī evaŋ vutte pi, 'amma natthi amhākaŋ eteh'[19] attho,

---

[1] C. adant°.
[2] K. *inverts* bhu° *and* nip°.
[3] C. Cª. parihari°.
[4] K. B *om.* pi.
[5] K. B. imaŋ.
[6] C. Cª. sabba°.
[7] C. Cª. kuṭi°. Cª. *a.* pāṭike.
[8] K. °likaŋ. B. °mūlaŋ.
[9] Cª. sāmante.
[10] F. °mantakesu (*for* °matta°).
[11] K. bheriñ. B. bheriŋ.
[12] B. tā. C., Cª., K. *om.*
[13] S. gāmakā. B. gāme.
[14] B. *a.* pi.
[15] K. *om.* B. te.
[16] K. nikaḍhathā. B. daṇḍaŋ kar°.
[17] K. nivār°.
[18] S. ñassatī.
[19] K. etehi.

ko ete posessatī' ti leḍḍudaṇḍâdīhi[1] pothāpetvā[2] palātâvasesake[3] 'alaŋ amhākaŋ ettakehī' ti gahetvā pāyāsi. Atha Visākhā Sāvatthinagaradvāraŋ[4] pattakāle[5] cintesi: 'paṭicchannayānasmiŋ nu kho nisīditvā pavisāmi[6] udāhu rathe ṭhatvā' ti. Ath' assā etad ahosi: 'paṭicchannayānake[7] me pavisantiyā mahālatāpasādhanassa viseso na paññāyissatī' ti, sā sakalanagarassa attānaŋ dassentī rathe ṭhatvā nagaraŋ pāvisi. Sāvatthivāsino Visākhāya[8] sampattiŋ disvā, 'esā kira Visākhā nāma, evarūpā ayaŋ sampatti etissā va[9] anucchavikā' ti āhaŋsu. Iti sā mahāsampattiyā seṭṭhino gehaŋ pāvisi. Gatadivase yev'[10] assā sakalanagaravāsino 'amhākaŋ Dhanañjayaseṭṭhī[11] attano nagaraŋ sampattānaŋ mahāsakkāraŋ akāsī' ti yathāsatti[12] yathābalaŋ paṇṇâkāraŋ pahiṇiŋsu, Visākhā pahitapahitapaṇṇâkāraŋ[13] tasmiŋ yeva nagare aññamaññesu kulesu sabbatthakaŋ eva dāpesi. Iti sā 'idaŋ mayhaŋ mātu detha idaŋ[14] pitu detha idaŋ bhātu detha[15] idaŋ bhaginiyā'[16] ti tesaŋ tesaŋ[17] vayânurūpaŋ piyavacanaŋ vatvā paṇṇâkāraŋ pesentī[18] sakalanagaravāsino ñātike[19] viya akāsi. Ath' assā rattibhāgasamanantare ājaññavaḷavāya gabbhavuṭṭhānaŋ ahosi, sā[20] dāsīhi saddhiŋ[21] daṇḍadīpike[22] gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaŋ uṇhodakena nahāpetvā

---

[1] K. leṇḍu°. [2] B. pothetvā.
[3] K. palāyetvā va sesake. C. gatâv°.
[4] C. Cᵃ. °nagaraŋ. [5] K. B. sampatta°.
[6] B. pavisissāmi.
[7] Cᵃ. °kena. K. B. °yānena. [8] K. *a*. taŋ.
[9] K. ca.
[10] F. °divasavassā. S. °divase v'assā. B. Cᵃ. c'. K. āgata°.
[11] B. °seṭṭhidhītā. [12] C., Cᵃ., K. *om.*
[13] F. °taŋ °taŋ pa°.
[14] K. B. mayhaŋ, *throughout.* [15] F. S. *om.*
[16] K., B., *a*. dethā. [17] K. Cᵃ. *om.*
[18] B. C. peseti. Cᵃ. pesesi. [19] K. B. °ake.
[20] F. sa. [21] F., K., B. *om.*
[22] Cᵃ. °pake. K. °pakāni.

telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi. Migārasetṭhī puttassa āvāhamaṅgalaŋ[1] karonto Dhuravihāre vasantaŋ[2] pi Tathāgatāŋ amanasikatvā[3] dīgharattaŋ naggasamaṇesu patiṭṭhitena pemena codiyamāno 'mayhaŋ ayyānam pi[4] sakkāraŋ karissāmī' ti ekadivasaŋ anekasatesu navabhājanesu nirudakapāyāsaŋ[5] pacāpetvā pañcasate acelake nimantāpetvā attano[6] gehaŋ pavesetvā, 'āgacchatu me suṇisā, arahante vandatū' ti Visākhāya sāsanaŋ pahiṇi. Sā 'arahanto'[7] ti vacanaŋ sutvā sotâpannā ariyasāvikā[8] haṭṭhatuṭṭhā hutvā tesaŋ bhojanaṭṭhānaŋ āgantvā[9] te oloketvā, 'evarūpā hirottappavirahitā[10] arahantā nāma na honti kasmā maŋ sasuro pakkosāpesī' ti seṭṭhiŋ[11] garahitvā attano vasanaṭṭhānam eva gatā. Acelakā taŋ disvā sabbe ekappahāren' eva seṭṭhiŋ garahiŋsu: 'kiŋ tvaŋ gahapati aññaŋ nâlattha,[12] samaṇassa Gotamassa sāvikaŋ[13] mahākālakaṇṇiŋ idha pavesesi, vegena naŋ imasmā gehā nikaḍḍhāpehī' ti. So 'na sakkā mayā imesaŋ vacanamatten' eva[14] nikkaḍḍhāpetuŋ, mahākulassa sā[15] dhītā' ti cintetvā, 'ayyā[16] daharā nāma jānitvā vā[17] ajānitvā vā kareyyuŋ[18] tumhe tuṇhī hothā' ti te uyyojetvā[19] mahârahe āsane nisīditvā suvaṇṇapātiyaŋ appodakaŋ[20] madhupāyāsaŋ paribhuñjati. Tasmiŋ[21] samaye eko piṇḍacārikatthero[22] piṇ-

---

[1] K. B. vivāha°. [2] F. °nte.
[3] C., Cᵃ., B., S. °karitvā. [4] K. *om.*
[5] B. nirūd°. [6] B. anto.
[7] K. B. °nte. [8] Cᵃ. °akā.
[9] B. gantvā.
[10] F. S. °vajjitā. K. °vivajjitā.
[11] B. dhī dhîti. S. dhîti seṭṭhiŋ.
[12] C. Cᵃ. °tthaŋ. F. na lattha. [13] K. ajānitvā.
[14] K. °na taŋ. B. mattam eva. [15] K. °ss' esā.
[16] K. ācariyā.
[17] Cᵃ. *om.* vā (*bis*). C., Cᵃ., *a.* vyākareyyuŋ.
[18] C. Cᵃ. vyāk. [19] K. B., *a.* sayaŋ.
[20] K. °aka°. B. nirūdaka°. [21] Cᵃ. *a.* pana.
[22] K. piṇḍapātikacār°. B. piṇḍapātacār°. S. piṇḍapātika°.

ḍāya caranto taŋ nivesanaŋ pāvisi. Visākhā sasuraŋ vījamānā[1] ṭhitā, taŋ disvā 'sasurassa[2] ācikkhituŋ ayuttaŋ'[3] ti yathā so theraŋ passati evaŋ apagantvā aṭṭhāsi; so pana bālo theraŋ disvâpi apassanto viya hutvā adhomukho bhuñjat' eva. Visākhā 'theraŋ disvâpi me sasuro saññaŋ[4] na karotī' ti ñatvā 'aticchatha bhante mayhaŋ sasuro purānaŋ[5] khādatī' ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle adhivāsetvâpi nisinno[6] 'purāṇaŋ[7] khādatī'[8] ti vuttakkhaṇe yeva hatthaŋ apanetvā, 'imaŋ pāyāsaŋ ito haratha,[9] etaŋ imasmā gehā nikkaḍḍhatha,[10] ayaŋ[11] kho maŋ evarūpaŋ[12] maṅgalakāle asucikhādakaŋ nāma karotī' ti āha. Tasmiŋ kho pana[13] nivesane sabbe va[14] dāsakammakarā Visākhāya santakā va[15] ko naŋ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena kathetum samattho pi natthi. Visākhā sasurassa kathaŋ sutvā āha: 'tāta na ettaken' eva mayaŋ nikkhamāma, nâhaŋ tumhehi udakatitthato kumbhadāsī viya ānītā, dharamānakamātāpitunnaŋ[16] dhītaro nāma ettaken' eva[17] na nikkhamanti, eten' eva me kāraṇena pitā idhâgamanakāle aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā, "sace me dhītu doso uppajjati sodheyyāthā" ti vatvā maŋ tesaŋ hatthe ṭhapesi, te[18] pakkosāpetvā mayhaŋ dosaŋ[19] sodhāpethā' ti. Seṭṭhī 'esā kalyāṇaŋ[20] kathetī' ti aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā, 'ayaŋ dārikā maṅgalakāle nisīditvā suvaṇṇapātiyaŋ nirudakapāyāsaŋ paribhuñjantaŋ maŋ "asucikhādako" ti

---

[1] K. vijjaya°. B. vījaya°. [2] B. *om.*
[3] F. K. na yuttan. [4] B. puññaŋ.
[5] B. porāṇakaŋ. K. purāṇakaŋ, *so infra.*
[6] K. B. *om.* [7] C. C[a]. purāṇakaŋ.
[8] C[a]. khādissatī. [9] B. *a.* ti.
[10] B. nik°, *and a.* gaṇhatha.
[11] B. *a.* pi. K. hi *for* kho. [12] B. °rūpe.
[13] B. *a.* samaye. [14] B. pi. C. *om.*
[15] K. *a.* upagantuŋ na visahanti. [16] K. °pitūnaŋ.
[17] K. °na va. C. C[a]. *om.* na. B. ettakena na.
[18] C[a]. tena. [19] K. B. dosâdosaŋ.
[20] K. B. ka° esā. C[a]., °ṇakaŋ.

vadatī' ti āha, 'imissā dosaŋ āropetvā imaŋ ito[1] nikkaḍḍhathā'[2] ti. 'Evaŋ kira ammā' ti. 'Nâhaŋ evaŋ vadāmi, ekasmiŋ pana piṇḍapātikathere gharadvāre ṭhite sasuro me appodakaŋ[3] madhupāyāsaŋ paribhuñjanto[4] na manasikaroti, ahaŋ "mayhaŋ sasuro imasmiŋ attabhāve puññaŋ na karoti purāṇapuññam[5] eva khādatī" ti cintetvā, "aticchatha bhante mayhaŋ sasuro purāṇaŋ[6] khādatī" ti avacaŋ, ettha me ko doso' ti.[7] 'Natthi, amhākaŋ dhītā yuttaŋ katheti,[8] kasmā kujjhasī' ti. 'Ayyā esa tāva doso mā hotu, ayaŋ pana ekadivasaŋ majjhimayāme dāsidāsaparivutā pacchāgehaŋ agamāsī' ti. 'Evaŋ kira ammā' ti. 'Tātā nâhaŋ aññena kāraṇena[9] gatā, imasmiŋ pana gehe ājānīyavaḷavāya[10] vijātāya "saññaŋ pi akatvā nisīdituŋ nāma ayuttaŋ" ti daṇḍadīpikā[11] gāhāpetvā[12] dāsīhi[13] saddhiŋ gantvā vaḷavāya vijātaparihāraŋ[14] kārāpesiŋ'[15] ti. 'Ayya amhākaŋ dhītā tava gehe dāsīhi pi akattabbakammaŋ[16] karoti, tvaŋ ettha kiŋ dosaŋ passasī' ti. 'Ayyā idhâpi tāva doso mā[17] hotu, imissā[18] pana pitā idhâgamanakāle imaŋ ovadanto[19] gūḷhapaṭicchanne[20] dasa ovāde adāsi, tesaŋ atthaŋ na jānāmi, tesaŋ me atthaŋ[21] kathetu. Imissā

---

[1] B. gehato.
[2] K. °āpetha.
[3] C., C^a., K. °ka°.
[4] B. *a.* taŋ. K. *a.* taŋ theraŋ.
[5] K. purāṇaka°.
[6] K. purāṇakaŋ.
[7] B. *a.* vatvā, *and* B., K., *a.* ayya idha doso.
[8] B. °esi. F. *a.* taŋ. K., B., *a.* tvaŋ.
[9] B. *om.*
[10] F., B., K. ājāneyyā°.
[11] K. °ake.
[12] B. *a.* uṇhodakâdīni pi gāh°.
[13] B. dāsadāsīhi.
[14] K. vijātāya pa°. B. vijātaŋ pa°.
[15] K. *a.* ettako me doso. B. *a.* ettha me ko doso.
[16] K. kattabbayuttakaŋ.
[17] K. *om. here and above.*
[18] F. imassā.
[19] B. ovādaŋ dento.
[20] K. guyha°. B. guyhe pa°.
[21] C. C^a. *om.* te° me a°.

pana[1] pitā "antoaggi bahi na nīharitabbo" ti āha;[2] sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaŋ aggiŋ adatvā vasituŋ' ti. 'Evaŋ kira ammā' ti. 'Tātā mayhaŋ pitā na etaŋ sandhāya kathesi idaŋ pana sandhāya kathesi: amma tava[3] sasurasāmikānaŋ aguṇaŋ disvā bahi tasmiŋ tasmiŋ[4] gehe ṭhatvā mā kathesi, evarūpo hi aggi[5] nāma natthī' ti. 'Ayyā[6] etaŋ[7] tāva evaŋ[8] hotu, imissā pana pitā bāhirato[9] aggi na anto pavesetabbo' ti āha; kiŋ sakkā amhehi antoaggimhi nibbute bāhirato aggiŋ anāharituŋ' ti. 'Evaŋ kira ammā' ti. 'Tātā mayhaŋ pitā na etaŋ sandhāya kathesi, idaŋ pana sandhāya kathesi: sace[10] paṭivissakagehesu itthiyo[11] vā purisā vā sassusasurasāmikānaŋ aguṇaŋ kathenti tehi kathitaŋ āharitvā "asuko[12] nāma tumhākaŋ evam evañ ca[13] aguṇaŋ kathetī"[14] ti puna mā katheyyāsī ti, etena hi[15] agginā sadiso aggi nāma natthī' ti. 'Evaŋ imasmiŋ pi[16] kāraṇe sā niddosā va ahosi, yathā ca ettha evaŋ sesesu pi. Tesu pana ayaŋ adhippāyo: yam pi hi tassā pitarā[17] 'ye dadanti tesaŋ yeva dātabbaŋ' ti vuttaŋ[18] yācitaŋ[19] upakaraṇaŋ gahetvā ye va paṭidenti tesaŋ[20] yeva dātabbaŋ' ti[21] sandhāya vuttaŋ; 'ye na dentī'[22] ti idaŋ pi ye yācitakaŋ gahetvā na paṭidenti tesaŋ na dātabbaŋ ti sandhāya vuttaŋ; 'dadantassâpi adadantassâpi dātabbaŋ' ti idaŋ pana daḷiddesu[23]

---

[1] K. hi.
[2] K. *a.* kiŋ.
[3] F., B., *a.* sassu°.
[4] F. Cᵃ. *om.*
[5] B. *a.* sadiso aggi.
[6] B. ayyo.
[7] C. Cᵃ. evaŋ.
[8] K. *om.*
[9] K. bahi.
[10] K. *a.* te.
[11] K. itthi.
[12] K. asukā.
[13] C. Cᵃ. ca evaŋ. K. evañ ca. B. evañ ca evañ ca.
[14] K. °ntī.
[15] C. Cᵃ. *om.* K. bahi.
[16] K. Cᵃ. *om.*
[17] K. *a.* amma.
[18] B. *a.* tāŋ.
[19] K. yācittakaŋ.
[20] Cᵃ. *rep.*
[21] K., B., *a.* idaŋ.
[22] K., B., *a.* tesaŋ na dātābban ti.
[23] B. duggata°.

ñātimittesu sampattesu te paṭidātuŋ sakkontu[1] vā mā vā[2] dātum eva vaṭṭatī ti sandhāya vuttaŋ; 'sukhaŋ nisīditabbaŋ' ti idaŋ pi[3] sassusasurasāmike disvā vuṭṭhātabbaṭṭhāne[4] nisīdituŋ na vaṭṭatī ti sandhāya vuttaŋ; 'sukhaŋ bhuñjitabbaŋ' ti idaŋ pana sassusasurasāmikehi puretaraŋ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhâladdhaŋ ñatvā pacchā sayaŋ bhuñjituŋ vaṭṭatī ti sandhāya vuttaŋ; 'sukhaŋ nipajjitabbaŋ' ti idaŋ pi sassusasurasāmikehi puretaraŋ sayanaŋ āruyha na uppajjitabbaŋ tesaŋ kattabbayuttakaŋ vattapaṭivattaŋ katvā pacchā sayaŋ[6] nipajjituŋ yuttaŋ[7] ti idaŋ sandhāya vuttaŋ; 'aggi paricaritabbo' ti idam pana sassum pi sasuraŋ pi sāmikaŋ pi[8] aggikkhandhaŋ viya uragarājānaŋ viya ca katvā[9] passituŋ vaṭṭatī ti sandhāya vuttaŋ; 'antodevatā namassitabbā' ti idaŋ sassuñ ca sasurañ ca sāmikañ ca[10] devataŋ viya katvā daṭṭhum[11] vaṭṭatī ti sandhāya vuttaŋ. Evaŋ seṭṭhī imesaŋ dasa ovādānaŋ atthaŋ sutvā paṭivacanaŋ apassanto adhomukho nisīdi. Atha naŋ kuṭimbikā 'kiŋ seṭṭhī añño pi amhākaŋ dhītu doso atthī' ti pucchiŋsu. 'Natthi[12] ayyā' ti. 'Atha kasmā naŋ niddosaŋ akāraṇena gehā nikkaḍḍhāpesī' ti. Evaŋ vutte Visākhā āha: 'tātā kiñcâpi mayhaŋ sasurassa vacanena paṭhamam eva gamanaŋ na[13] yuttaŋ, pitā pana me āgamanakāle mama dosâdosasodhanatthāya[14] maŋ tumhākaŋ hatthe ṭhapesi; tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca mayhaŋ gantuŋ yuttaŋ'[15] ti 'dāsidāse[16] yānâdīni sajjāpethā' ti āṇāpesi. Atha naŋ seṭṭhī te kuṭimbike gahetvā, 'amma

---

[1] K. °nti. [2] K. *a.* tesan.
[3] K. *om.* [4] F. K. u°.
[5] K. °ñ ca. [6] B. sayanaŋ.
[7] C. C[a]. vuttan.
[8] K. sassusasurasāmike. C. sassusasuram pi.
[9] K. karitvā, *om.* ca. [10] C. sassusasurasā°.
[11] K. namassituŋ. [12] K. na.
[13] B. *om.* [14] K. C[a]. °saŋ so°.
[15] F. K. sukhan. [16] C[a]. °saŋ.

mayā ajānitvā kathitaŋ khamāhi[1] me' ti āha. 'Tāta tumhākaŋ khamitabbaŋ[2] tāva khamāmi, ahaŋ pana Buddhasāsane[3] aveccappasannassa[4] kulassa dhītā, na mayaŋ vinā bhikkhusaṅghena vattāma, sace mama ruciyā bhikkhusaṅghaŋ paṭijaggituŋ labhāmi[5] vasissāmī' ti. 'Amma tvaŋ yathā ruciyā tava samaṇe paṭijaggā'[6] ti āha. Visākhā Dasabalaŋ nimantāpetvā punadivase nivesanaŋ[7] pavesesi, naggasamaṇâpi Satthu Migārasetṭhino gehagamanabhāvaŋ[8] sutvā gantvā gehaŋ parivāretvā nisīdiŋsu. Visākhā dakkhiṇodakaŋ datvā, 'sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me[9] āgantvā Dasabalaŋ parivisatū' ti sāsanaŋ pesesi. Atha naŋ āgantukāmaŋ ājīvakā[10] 'mā kho tvaŋ gahapati samaṇassa Gotamassa santikaŋ gacchā'[11] ti nivāresuŋ. So 'suṇhā[12] hi[13] me sayaŋ eva parivisatū' ti[14] pahiṇi. Sā Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ parivisitvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaŋ pesesi: 'sasuro me āgantvā dhammakathaŋ[15] suṇātū' ti. Atha naŋ 'idāni agamanaŋ nāma ativiya ayuttaŋ' ti dhammaŋ sotukāmatāya gacchantaŋ puna te āhaŋsu: 'tena hi samaṇassa Gotamassa[16] dhammaŋ suṇanto bahisāṇiyaŋ[17] nisīditvā suṇāhī' ti, puretaraŋ ev' assa[18] gantvā sāṇiŋ[19] parikkhipiṇsu. So gantvā bahisāṇiyaŋ nisīdi. Satthā 'tvaŋ bahisāṇiyaŋ[20] vā nisīda[21] parakuḍḍe vā parasele vā paracakkavāḷe vā pana nisīda, ahaŋ Buddho nāma sakkomi taŋ mama saddaŋ sāvetuŋ'

---

[1] B. khamāpehi. [2] K. khamāpi°.
[3] B. °ddhassa sā°. [4] B. avacca°.
[5] K. *a.* idh' eva.
[6] K. °āhī. B. °āhi āha. [7] B. °sane.
[8] B. gehaŋ ga°. K. gehaŋ gata°.
[9] C. Cᵃ. *om.* [10] F. C. °ikā.
[11] K. gacchasī. [12] K. C. suṇisā.
[13] K. *om.* [14] B. *a.* sāsanaŋ.
[15] K. dhammaŋ. [16] B. *a.* santike.
[17] B. Cᵃ. °iyā. [18] Cᵃ. eva.
[19] K. sāṇiyaŋ. [20] K. °iya.
[21] B. nisīdatu (*bis*).

ti mahājambukkhandhe[1] gahetvā cālento[2] viya[3] amatavassaŋ vassanto viya dhammaŋ desetuŋ anupubbikathaŋ ārabhi.—Sammāsambuddhe ca pana dhammaŋ desente purato ṭhitâpi pacchato ṭhitâpi[4] cakkavāḷasataŋ cakkavāḷasahassaŋ[5] atikkamitvā ṭhitâpi akaniṭṭhabhavane ṭhitâpi 'Satthā maṅ ñeva oloketi, mayhaŋ eva dhammaŋ desetī' ti vadanti, Satthā hi taŋ taŋ olokento viya tena tena[6] saddhiŋ sallapanto viya ca hoti. Candūpamā[7] kira buddhā, yathā cando gagaṇamajjhe ṭhito 'mayhaŋ upari cando[8] mayhaŋ upari cando' ti sabbasattānaŋ[9] khāyati evam[10] evaŋ katthaci[11] ṭhitānaŋ abhimukhe ṭhitā viya khāyanti, idaŋ kira nesam alaṅkatasīsaŋ chinditvā añjitakkhīni[12] uppāṭetvā hadayamaŋsaŋ ubbattetvā parassa dāsatthāya Jālisadise putte Kaṇhâjināsadisā dhītaro Maddisadisā pajāpatiyo pariccajitvā[13] dinnadānassa phalaŋ.—Migāraseṭṭhī pi[14] Tathāgatassa[15] desanaŋ vinivaṭṭento[16] bahisāṇiyaŋ nisinno va sahassanayapatimaṇḍite sotâpattiphale patiṭṭhāya acalasaddhāya[17] samannāgato tīsu saraṇesu[18] nikkaṅkho hutvā sāṇikaṇṇaŋ[19] ukkhipitvā gantvā[20] suṇisāya[21] thanaŋ mukhena[22] gahetvā 'tvaŋ me ajja[23] paṭṭhāya mātā' ti taŋ mātiṭṭhāne[24] ṭhapesi.[25] Tato paṭṭhāya Migāramātā nāma jātā

---

[1] K. °ndhaŋ.
[2] F. calanto.
[3] Cᵃ. *om.*
[4] Cᵃ. *om.* pa° ṭhi°.
[5] K. *a.* pi.
[6] Cᵃ. *om.*
[7] B. Condasamā.
[8] F. C. *only once.*
[9] K. *a.* yeva.
[10] F. *om.* K. evam eva.
[11] B. K. yatthaka°.
[12] K. suañjana°.
[13] F. *om.* K. *a.* yācakānaŋ.
[14] K., B., *a.* kho.
[15] B. K. °te.
[16] C. *rep.* S. °ṭṭente. B. °ttente. K. pavattente.
[17] B. acalāya sa°.
[18] K. ratanesu.
[19] F., C., Cᵃ. sāṇiŋ.
[20] K. B. āg°.
[21] F. suṇhāya.
[22] F. *om.*
[23] K. B. ajjato.
[24] K. B. mātu°.
[25] K., B., *a.* sā pi.

pacchābhāge puttaŋ labhitvâpī[1] 'Migāro' ti 'ssa nāmaŋ akāsi.[2] Mahāseṭṭhī suṇisāya thanaŋ vissajjetvā gantvā Bhagavato[3] pādesu[4] patitvā[5] pāde pāṇihi[6] ca parisambahanto mukhena ca paricumbanto 'Migāro 'haŋ bhante'[7] ti tikkhattuŋ nāmaŋ sāvetvā, 'ahaŋ bhante ettakaŋ kālaŋ "ettha nāma[8] dinnaŋ mahapphalaŋ" ti na jānāmi, idāni[9] me suṇisaŋ nissāya ñātaŋ,[10] sabbaapāyadukkhā mutto[11] 'mhi, suṇisā me imaŋ gehaŋ āgacchantī[12] atthāya hitāya[13] āgatā' ti vatvā imaŋ gātham āha :

'So 'ham ajja pajānāmi yattha dinnaŋ mahapphalaŋ,
atthāya vata me bhaddā suṇisā gharaŋ āgatā' ti.

Visākhā punadivasatthāya[14] pi Satthāraŋ nimantesi, ath' assā punadivase pi sassū sotâpattiphalaŋ pattā[15] tato paṭṭhāya taŋ gehaŋ sāsanassa vivaṭadvāraŋ ahosi. Tato seṭṭhī cintesi: 'bahûpakārā me suṇisā paṇṇâkāram[16] assā karissāmi. Etissā hi bhāriyaŋ pasādhanaŋ niccakālaŋ pasādhetuŋ[17] na sakkā, sallahukaŋ assā divā ca ratto[18] ca sabbiriyāpathesu pasādhanayoggaŋ[19] pasādhanaŋ kāressāmī'[20] ti satasahassagghaṇakaŋ[21] ghanamaṭṭhakaŋ nāma pasādhanaŋ kāretvā[22] tasmiŋ niṭṭhite Buddhapamukhaŋ bhikkhusaṅghaŋ nimantetvā sakkaccaŋ bhojetvā Visākhaŋ soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā Satthu sammukhe ṭhapetvā[23] pasādhetvā Satthāraŋ vandāpesi. Satthā anumo-

---

[1] Cᵃ. *om.* pi.
[2] K. kari.
[3] B. *a.* dvīsu.
[4] K., B., *a.* sirasā.
[5] K. nipa°.
[6] B. pāṇīhi.
[7] K. B. *rep.* M° a° bh°.
[8] C. Cᵃ. *om.*
[9] B. *a.* ca.
[10] C. Cᵃ. ñātabbaŋ.
[11] C. Cᵃ. °dukkhamutto.
[12] K., B., *a.* mama.
[13] K. sukhāya. B. *a.* su°.
[14] B. °se.
[15] S. patvā.
[16] B. pasannâkāram.
[17] K. °dhituŋ.
[18] K. ratte.
[19] K. *a.* va.
[20] K. kari°.
[21] K. °ikaŋ.
[22] Cᵃ. kārāpetvā.
[23] K. *a.* taŋ.

danaŋ katvā vihāram eva gato, Visākhâpi tato paṭṭhāya dānâdīni puññāni karontī Satthu santikā[1] aṭṭha vare labhitvā gaganatale candalekhā viya paññāyamānā puttadhītāhi vuḍḍhiŋ pāpuṇi. Tassā kira dasa puttā dasa dhītaro ahesuŋ, tesu tesu[2] ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro[3] ca ahesuŋ, tesu tesu[4] pi ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro cā[5] ti evam assā puttanattapanattasantānavasena[6] pavattāni vīsâdhikāni cattāri satāni aṭṭha ca pāṇasahassāni ahesuŋ,[7] sayaŋ vīsaŋ[8] vassasataŋ aṭṭhāsi, sīse ekaŋ pi phalitaŋ[9] nāma nâhosi[10] niccaŋ soḷasavassuddesikā viya ahosi. Tam puttanattaparivāraŋ[11] vihāram gacchantiŋ disvā, 'katamā ettha Visākhā' ti paṭipucchitāro[12] na[13] honti, ye[14] gacchantiŋ passanti 'idāni thokaŋ gacchatu,[15] gacchamānā va no āyyā sobhatī' ti cintenti, ye[16] ṭhitaŋ[17] nisinnaŋ nipannaŋ passanti 'idāni thokaŋ nipajjatu nipannā va no ayyā sobhatī' ti cintenti. Iti sā[18] 'catūsu iriyāpathesu[19] nāma na sobhatī' ti na vattabbā ahosi;[20] pañcannaŋ kho pana hatthīnaŋ thāmaŋ dhāreti.[21] Rājā 'Visākhā kira pañcannaŋ

---

[1] K. °ike. [2] F. K. *om.*
[3] K. dasa pattā ca dasa dhittaro. [4] K. *om.*
[5] K. *ut supra.*
[6] K. puttānaŋ nataputtānaŋ vasena. F. *om.* panatta.
[7] B. *a.* tenâhu porāṇā:

> 'Visākhā vīsati puttā, nattā ca caturo satā,
> Sanattā aṭṭhasahassā Jambudīpesu pākaṭa' ti.
> Āyu vīsavassasataŋ ahosi, sīse, *etc.*

[8] K. vīsa°. [9] B. palitaŋ.
[10] C. na hosi.
[11] Cª. *om.* °natta°. B. *a.* °panatta°.
[12] B. pari°. [13] F. B. *om.*
[14] C., Cª., *a.* na. K., B., *a.* naŋ. [15] K. *om.*
[16] K., B., *a.* naŋ. [17] C. Cª. seṭṭhinaŋ.
[18] F. *om.* B. 'ssā.
[19] F. K. asukair°. B., S., *a.* asukair°.
[20] B. va° na hoti. [21] K. °si.

hatthīnaŋ thāmaŋ dhāretī' ti sutvā tassā vihāraŋ gantvā dhammaŋ sutvā āgamanavelāyā thāmaŋ vīmaŋsitukāmo hatthiŋ vissajjāpesi, so soṇḍaŋ ukkhipitvā Visākhaŋ[1] abhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā[2] ekaccā palāyiŋsu, ekaccā naŋ[3] parissajitvā,[4] 'kiŋ idaŋ' ti vutte, 'rājā kira te ayye thāmaŋ[5] vīmaŋsitukāmo hatthiŋ vissajjāpesī' ti vadiŋsu. Visākhā imaŋ[6] disvā, 'kiŋ palāyitena, kathaŋ[7] nu kho taŋ gaṇhissāmī' ti cintetvā, 'sace naŋ[8] daḷhaŋ gaṇhissāmi vinasseyyā' ti dvīhi aṅgulīhi soṇḍāya[9] gahetvā paṭipaṇāmesi.[10] Hatthī[11] sandhāretvā[12] saṇṭhātuŋ[13] nâsakkhi, rājaṅgaṇe ukkuṭiko hutvā nipati,[14] mahājano sādhukāraŋ adāsi, sā[15] saparivārā sotthinā gehaŋ agamāsi.

Tena kho pana samayena Sāvatthiyaŋ Visākhā Migāramātā[16] bahuputtā hoti[17] bahunattā[18] arogaputtā aroganattā[19] abhimaṅgalasammatā va,[20] tāvatakesu puttanattasahassesu[21] eko pi antarā maraṇappatto nāma nâhosi,[22] Sāvatthivāsino maṅgalesu chaṇesu Visākhaŋ paṭhamaŋ nimantetvā bhojenti. Ath' ekasmiŋ ussavadivase mahājane maṇḍitapasādhite[23] dhammasavanāya vihāraŋ gacchante

---

[1] K. Ca. °khā. B. °khâbhi°. [2] Ca. *om.*
[3] S. na. K. *a.* n' eva.
[4] C. Ca. paricc°. K. *a.* ṭhitā. [5] B. balaŋ.
[6] Ca. idaŋ. [7] K. kattha.
[8] K. taŋ.
[9] K. soṇḍan. F. °āyaŋ. [10] B. paṭinām°.
[11] K., B., *a.* attānaŋ. [12] F., K., S. °tuŋ.
[13] K. *om.* B. Ca. ṭhātuŋ.
[14] K. pati. B. patito. [15] B. *a.* pi.
[16] K. B. *om.* [17] F.. C., Ca., B. honti.
[18] B. *a.* bahupanattā.
[19] B. puttā nattā panattā arogā. C. Ca. ārogā (*bis*). Ca. *a.* ārogā.
[20] K., B., Ca. *om.* [21] B. panattesu.
[22] C. na hosi.
[23] K. paṭima°. B. °ike.

Visākhâpi nimantitaṭṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanaŋ pasādhetvā mahājanena saddhiŋ vihāraŋ gantvā ābharaṇāni[1] muñcitvā[2] dāsiyā adāsi, yaŋ sandhāya vuttaŋ:

Tena kho pana samayena Sāvatthiyaŋ ussavo hoti, manussā alaṅkatapaṭiyattā ārāmaŋ gacchanti, Visākhâpi[3] Migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraŋ gacchati. Atha kho Visākhā Migāramātā ābharaṇāni muñcitvā uttarâsaṅge[4] bhaṇḍikaŋ bandhitvā dāsiyā adāsi: 'handa je imaŋ bhaṇḍikaŋ gaṇhāhī' ti. Sā kira vihāraŋ gacchantī,[5] 'evarūpaŋ mahagghaŋ[6] pasādhanaŋ sīse paṭimukkaŋ yāva pādapiṭṭhiŋ alaṅkaraṇakaŋ[7] alaṅkaritvā vihāraŋ pavisituŋ ayuttaŋ' ti naŋ muñcitvā bhaṇḍikaŋ katvā attano[8] puññen' eva nibbattāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe[9] adāsi, sā eva[10] gaṇhituŋ sakkoti. Tena taŋ[11] āha: 'amma imaŋ pasādhanaŋ gaṇha, Satthu santikā[12] nivattanakāle[13] pasādhessāmi[14] naŋ' ti[15] taŋ pana datvā ghanamaṭṭhapasādhanaŋ[16] pasādhetvā Satthāraŋ upasaṅkamitvā dhammaŋ assosi, dhammasavanâvasāne Bhagavantaŋ vanditvā uṭṭhāya[17] pakkāmi, sâpi 'ssā dāsī taŋ pasādhanaŋ pammuṭṭhā—dhammaŋ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pammuṭṭhaŋ hoti taŋ Ānandatthero paṭisāmeti—iti[18] so etaŋ divasaŋ mahālatāpasādhanaŋ disvā Satthu ārocesi: 'bhante Visākhā pasādhanaŋ pammussitvā gatā' ti. 'Ekamantaŋ[19] ṭhapehi Ānandā' ti. Thero taŋ ukkhipitvā sopānapasse

---

[1] K. °ṇaŋ.
[2] B. omu°, *al.*
[3] C^a. *om.* pi.
[4] B. °ena.
[5] K., B., *a.* cintesi.
[6] K. B. °ggha°.
[7] B. alaṅkāraŋ. K. *om.*
[8] F. *rep.*
[9] C. C^a. hatthena.
[10] K., B., *a.* kira taŋ. C^a. *om.* sā.
[11] B. naŋ.
[12] C. C^a. °kaŋ.
[13] F. K. nivattakāle.
[14] K. pasādhi°.
[15] C., C^a., *a.* āha.
[16] B. °maṭṭhakaŋ pa°.
[17] K. °yâsanā.
[18] C^a. *om.*
[19] K. °ante.

laggetvā ṭhapesi. Visākhā Suppiyāya[1] saddhiŋ 'āgantukagamikagilānâdīnaŋ kattabbayuttakaŋ jānissāmī' ti antovihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappimadhutelâdīhi atthikā[2] pakatiyā[3] daharā ca sāmaṇerā ca thālakâdīni gahetvā upasaṅkamanti, tasmiŋ pi[4] divase tath' eva kariŋsu. Ath' ekaŋ gilānaŋ bhikkhuŋ[5] disvā Suppiyā[6] 'ken'[7] attho ayyassā' ti pucchitvā 'paṭicchādanīyenā' ti vutte, 'hotu ayya[8] pesessāmī' ti dutiyadivase kappiyaŋ alabhantī[9] attano ūrumaŋsena kattabbakiccaŋ katvā puna Satthari pasādena pakatikasarīra[10] va ahosi. Visākhâpi[11] gilāne ca dahare[12] ca[13] oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā vihārūpacāre ṭhitā 'amma pasādhanaŋ āhara pasādhessāmī' ti āha. Tasmiŋ khaṇe sā dāsī pammussitvā nikkhantabhāvaŋ ñatvā, 'ayye pammuṭṭh' amhī'[14] ti āha. 'Tena hi gantvā gaṇhitvā ehi, sace pana mayhaŋ ayyena Ānandattherena ukkhipitvā aññasmiŋ ṭhāne ṭhapitaŋ[15] hoti mā āhareyyāsi, ayyass' eva[16] mayā pariccattan' ti. Jānāti kira sā 'kulamanussānaŋ[17] pammuṭṭhabhaṇḍakaŋ thero paṭisāmetī' ti, tasmā evam āha. Thero pi taŋ dāsiŋ disvā va 'kimatthaŋ āgatâsī' ti pucchitvā, 'ayyāya me pasādhanaŋ pammussitvā gat' amhī' ti vutte, 'etasmiŋ[18] me[19] sopānapasse ṭhapitaŋ, gaccha naŋ[20] gaṇhā'[21] ti āha. Sā 'ayya tumhākaŋ hatthena āmaṭṭhabhaṇḍakaŋ mayhaŋ

---

[1] K. Suppavāsāya (*Cf.* F. J. i. 407).
[2] F. ha°.
[3] K., B., *a.* va.
[4] B. *om.*
[5] C., Cᵃ., K. *om.*
[6] K. Suppavāsā.
[7] K. kena.
[8] K. ayyassa.
[9] K. B. kappiyamaŋsaŋ na labhantī (B. ala°).
[10] K. °sarīravaṇṇā.
[11] F. *om.* pi.
[12] K. daharasāmaṇere. B. *a.* sāmaṇere ca.
[13] C., Cᵃ., *a.* disvā.
[14] K. pamumhī.
[15] K. ṭhitaŋ.
[16] K., B., *a.* taŋ.
[17] C., Cᵃ., ma°. K. sakala°.
[18] B. ek°.
[19] F. yeva.
[20] K. *om.* ga° naŋ.
[21] K. B. gaṇhāhī.

ayyāya anāharaṇīyaŋ[1] kataŋ' ti vatvā tucchahatthā va gantvā, 'kiŋ ammā' ti Visākhāya puṭṭhā tam atthaŋ ārocesi. 'Amma nâhaŋ mama ayyena āmaṭṭhabhaṇḍakaŋ pilandhissâmi, pariccattaŋ mayā ayyānaŋ[2] pana paṭijaggituŋ dukkhaŋ taŋ vissajjetvā[3] kappiyabhaṇḍaŋ upanessāmi, gaccha naŋ āharāhī'[4] ti. Sā gantvā āhari. Visākhā taŋ apilandhitvā[5] kammāre pakkosāpetvā agghāpesi:[6] 'nava koṭiyo agghati, kārāpaṇikaŋ[7] pana satasahassaŋ' ti vutte pasādhanaŋ yāne ṭhapetvā[8] 'tena hi naŋ vikkiṇathā' ti āha. Tattakaŋ dhanaŋ datvā gaṇhituŋ na koci sakkhissati,[9] tañ ca[10] pasādhanaŋ pasādhetuŋ anucchavikā itthiyo[11] nāma dullabhā, paṭhavimaṇḍalasmiŋ hi tisso va itthiyo mahālatāpasādhanaŋ labhiŋsu: Visākhā mahāupāsikā[12] Bandhulamallasenāpatissa bhariyā Mallikā Bārāṇasīseṭṭhino dhītā[13] ti. Tasmā Visākhā sayam eva tassa mūlaŋ datvā satasahassâdhikā navakoṭiyo[14] sakaṭe āropetvā vihāraŋ netvā Satthāraŋ vanditvā, 'bhante "mayhaŋ ayyena Ānandattherena mama pasādhanaŋ hatthena āmaṭṭhaŋ tena āmaṭṭhakālato[15] paṭṭhāya na sakkā taŋ[16] mayā[17] pilandhituŋ, tam pana vissajjetvā kappiyaŋ upanessāmī" ti vikkiṇāpentī[18] aññaŋ gaṇhituŋ samatthaŋ adisvā aham ev' assa mūlaŋ gāhāpetvā āgatā, catūsu paccayesu katarapaccaye[19] upanāmemi[20] bhante' ti. 'Pācīnadvāre saṅghassa

---

[1] B. °hariyaŋ. [2] B. ayyassa.
[3] F. °itvā. [4] C. āharā.
[5] K., B., *a.* va. [6] K., B., *a.* tehi.
[7] K. °iyaŋ. B. hatthakārāpaṇiyaŋ.
[8] K. ṭhatvā. B. ṭhapāpetvā. [9] K. sakkhi.
[10] K. B. hi. [11] F. K. itthī.
[12] K. up°.
[13] K. *a.* Upallavaṇṇā (*sic*). [14] C[a]. °koṭī.
[15] K. tenâm°. [16] C. C[a]. *om.*
[17] S. mayaŋ.
[18] K. vikiṇāpemi. F. vikkiṇāpe tan ti.
[19] F., K., B., S., *a.* na.
[20] C. C[a]. °nāmi. K. B. °nessāmi.

vasanaṭṭhānaŋ[1] kātuŋ te yuttaŋ[2] Visākhā' ti. 'Yuttaŋ bhante' ti, Visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭīhi[3] bhūmim eva gaṇhi, aparāhi navakoṭīhi vihāraŋ kātuŋ ārabhi. Ath' ekadivasaŋ Satthā paccūsasamaye lokaŋ volokento devalokā cavitvā Bhaddiyanagare seṭṭhikule nibbattassa Bhaddiyassa[4] nāma seṭṭhiputtassa upanissayasampattiŋ disvā Anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccaŋ katvā uttaradvārâbhimukho ahosi. Pakatiyâpi[5] Satthā Visākhāya gehe bhikkhaŋ gaṇhitvā dakkhinadvārena nikkhamitvā Jetavane vasati, Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkhaŋ gahetvā[6] pācīnadvārena nikkhamitvā pubbârāme[7] vasati.[8] Uttaradvāraŋ[9] sandhāya gacchantañ[10] ñeva Bhagavantaŋ disvā, 'cārikaŋ pakkamissatī' ti jānanti. Visākhâpi taŋ[11] divasaŋ 'Satthā uttaradvārâbhimukho gato' ti sutvā va vegena gantvā vanditvā[12] āha: 'cārikaŋ gantukām' attha bhante' ti. 'Āma Visākhe' ti. 'Bhante ettakaŋ dhanaŋ pariccajitvā tumhākaŋ vihāraŋ kāremi,[13] nivattatha[14] bhante' ti. 'Anivattigamanaŋ[15] idaŋ[16] Visākhe' ti. Sā 'addhā ettha[17] hetusampannaŋ kiñci[18] passati[19] Bhagavā' ti cintetvā, 'tena hi bhante mayhaŋ katâkatavijānanakaŋ[20] ekaŋ bhikkhuŋ nivattetvā[21] gacchathā' ti āha. 'Yaŋ rocesi[22] tassa

---

[1] F. °ssâv°. Cᵃ. °ṭṭhānaṭṭhānaŋ.
[2] K. *a.* te.
[3] K. navahi ko°.
[4] K. *om.*
[5] K. B. hi *for* pi.
[6] K. gaṇhitvā.
[7] B. pupph°.
[8] Cᵃ. viharati. K. *a.* ubho kulā.
[9] C. Cᵃ. uttaraŋ.
[10] K. ācchantaŋ yeva.
[11] Cᵃ. *rep.*
[12] K. *om.*
[13] C., Cᵃ., B., *a.* ti.
[14] C. °etha.
[15] C. Cᵃ. anivattiya°. K. B. anivatta°.
[16] C. *a.* ca.
[17] F. B. *om.*
[18] F., C., Cᵃ., S. kañci.
[19] B. passiss°.
[20] K. °aŋ jānakaŋ.
[21] K. °āpetvā.
[22] K. rocasi. B. ruccasi. F. S. ārocesi tassa *for* āha yaŋ ro°.

pattaŋ[1] gaṇha[2] Visākhe' ti.[3] Sā kiñcâpi Ānandattheraŋ piyāyati, 'Mahāmoggallānatthero[4] iddhimā, etaŋ me nissāya kammaŋ lahuŋ nippajjissatī' ti pana[5] cintetvā therassa pattaŋ gaṇhi. Thero Satthāraŋ olokesi, Satthā 'tava parivāro pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta Moggallānā' ti āha, so tathā akāsi. Tassânubhāvena paññāsa saṭṭhi yojanāni pi[6] rukkhatthāya[7] ca pāsāṇatthāya ca gatā[8] mahante[9] rukkhe ca pāsāṇe ca gahetvā taŋ divasaŋ eva āggacchanti, n' eva sakaṭe rukkhe[10] ca pāsāṇe ca āropentā[11] kilamanti, na akkho bhañjati,[12] na cirass' eva dvebhūmaka-pāsādaŋ[13] kariŋsu. Heṭṭhābhūmiyaŋ[14] pañca gabbhasatāni uparibhūmiyaŋ[15] pañca gabbhasatāni gabbhasahassapaṭi-maṇḍito pāsādo ahosi.[16] Satthā navahi māsehi cārikaŋ caritvā puna Sāvatthiŋ agamāsi, Visākhāya pi pāsāde[17] kammaŋ navahi eva[18] māsehi niṭṭhitaŋ[19] pāsādakūṭaŋ ghanakoṭṭimarattasuvaṇṇena[20] saṭṭhiudakaghaṭagaṇhana-

---

[1] C. Cᵃ. *rep.*
[2] F., K., S. gaṇhi.
[3] B. *a.* āha.
[4] B. *a.* pana.
[5] B. puna.
[6] K. *om.*
[7] C. °yañ.
[8] B. gantvā. K. *a.* manussā.
[9] K. B. *rep.*
[10] K. B. rukkha°, *om.* ca.
[11] B. °nto.
[12] K. akkhā bhañjanti. B. bhijjati.
[13] K. B. °ikaŋ pā°.
[14] F. °yā.
[15] K. *a.* ca.
[16] B., K., *a.* aṭṭhakarīse (K. *om.*) parisuddhabhūmibhāge pāsādaŋ kāresi (B. parisuddhe bhū°); suddhapāsādo va (B. pi) na sobhatīti taŋ parivāretvā pañca padhānavattage-hasatāni (B. °vetta°) pañca cūḷapāsādasatāni pañca dīghasā-lasatāni (B. °mālaka°) kārāpesi. B. *a.* atha.
[17] K. °da°.
[18] K. B. *om.*
[19] K. *a.* Visākhā.
[20] Cᵃ. dhana°. Cᵃ. °suvaṇṇanava. K. B. °suvaṇṇen' eva.

kaŋ[1] kāresi,[2] 'Satthā Jetavanavihāraŋ[3] gacchatī'[4] ti ca sutvā paccuggamanaŋ katvā Satthāraŋ attano vihāraŋ netvā paṭiññaŋ gaṇhi: 'bhante imaŋ catumāsaŋ bhikkhusaṅghaŋ[5] gahetvā idh' eva vasatha pāsādaŋ ahaŋ karissāmī' ti. Satthā adhivāsesi. Sā[6] tato paṭṭhāya Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa vihāre eva[7] dānaŋ deti. Ath' assā ekā sahāyikā sahassagghaṇakaŋ[8] ekaŋ vatthaŋ ādāya āgantvā, 'sahāyike ahaŋ imaŋ vatthaŋ tava pāsāde bhummattharaṇasaṅkhepena[9] attharitukāmā attharaṇaṭṭhānaŋ me ācikkhathā'[10] ti āha.[11] 'Sahāyike sace tyâhaŋ "okāso natthī" ti vakkhāmi,[12] tvaŋ "me okāsaŋ adātukāmā" ti maññissasi, sayam eva pāsādassa dve bhūmiyo gabbhasahassañ ca oloketvā attharaṇaṭṭhānaŋ jānāhī'[13] ti,[14] sā[15] sahassagghaṇakaŋ[16] vatthaŋ gahetvā tattha[17] vicarantī tato appataramūlaŋ vatthaŋ disvā, 'nâhaŋ imasmiŋ pāsāde puññabhāgaŋ labhāmī' ti domanassappattā ekasmiŋ ṭhāne rodantī aṭṭhāsi. Atha naŋ Ānandatthero disvā, 'kasmā rodasī' ti pucchi.[18] Sā tam atthaŋ ārocesi. Thero 'mā cintayi, ahaŋ te attharaṇaṭṭhānaŋ ācikkhissāmī' ti vatvā,[19] 'sopānapādadhovanantare[20] pādapuñchanakaŋ[21] katvā attharāhi; bhikkhū pāde dhovitvā paṭhamaŋ tattha puñ-

---

[1] F. saddhiŋ u°.
[2] B. kārāpesi.
[3] K. °mahāvi°.
[4] Cª. °ntī.
[5] K. catumāsaŋghaŋ.
[6] F. *om.*
[7] K. yeva. C. Cª. va.
[8] K. B. °ikaŋ.
[9] B. bhūma°.
[10] K. °kkheyyāhī. F. °kkhā.
[11] K. *a.* sā. B. *a.* sādhu.
[12] C. vadāmi.
[13] C. Cª. olokehī.
[14] B. *a.* āha.
[15] Cª. *om.*
[16] B. satasah°.
[17] K. B. *rep.*
[18] K. *om.*
[19] C. *om.*
[20] B. °pādamûle pādadhovanaṭṭhāne idaŋ pādapuñj° K. *a.* idaŋ. C. Cª. *om.* °pādadho°.
[21] F. °puñjanaŋ.

chitvā[1] anto pavisissanti, evaŋ tava[2] mahapphalaŋ bhavissatī,' ti āha.—Visākhāya kira taŋ[3] asallakkhitaṭṭhānaŋ.—Visākhā cattāro māse antovihāre Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaŋ[4] adāsi, osānadivase[5] bhikkhusaṅghassa cīvarasāṭake adāsi, saṅghanavakena laddhacīvarasāṭakā[6] sahassaŋ agghiŋsu,[7] sabbesaŋ pattāni pūretvā bhesajjaŋ adāsi dānapariccāgena nava koṭiyo agamaŋsu, iti vihārassa bhūmigahaṇe nava koṭiyo[8] vihārakārāpaṇe[9] nava[10] vihāramahe[11] navā ti sabbâpi sattavīsati koṭiyo[12] Buddhasāsane pariccaji. Itthattabhāve ṭhatvā micchādiṭṭhikassa gehe vasamānāya evarūpo pariccāgo[13] nāma aññassā[14] natthi. Sā vihāramahassa niṭṭhitadivase vaḍḍhamānakacchāyāya puttanattaparivutā[15] 'yam[16] mayā pubbe patthitaŋ sabbaŋ me[17] matthakaŋ pattaŋ' ti pāsādaŋ anuparigacchantī[18] pañcahi gāthāhi madhurasaddena[19] imaŋ[20] udānaŋ udānesi:

'Kadâhaŋ pāsādaŋ[21] rammaŋ sudhāmattikalepanaŋ
vihāradānaŋ dassāmi, saṅkappo mayha[22] pūrito.

'Kadâhaŋ mañcapīthañ ca bhisibimbohanāni ca
senâsanabhaṇḍaŋ dassaŋ,[23] saṅkappo mayha pūrito.

---

[1] K. B. ettha pādaŋ puñjitvā. F. pucchitvā.
[2] K. B. te.
[3] K. c'etaŋ. B. kir' etaŋ.
[4] K. mahā°.
[5] B. ava°.
[6] B. °kāni.
[7] B. sahassaagghanikā honti.
[8] K. *om.*
[9] B. vihārassa kārāpanena.
[10] C., C[a]., *a.* koṭiyo.
[11] B. °mahena.
[12] K., B., *a.* sā.
[13] K. B. mahā°.
[14] C. C[a]. aññassa. F. S. °issā.
[15] B. °nattapanatta°. S., C., C[a]. °parivutāya.
[16] B. *rep.*
[17] B. eva.
[18] K. B. anupariyāyaŋ (B. °āya) gacchantī.
[19] F., K., S. °sarena.
[20] F. K. *om.*
[21] K. navapā°.
[22] K. mayhaŋ, *al.*
[23] K., B., S. dassāmi. C. C[a]. demi.

Kadâhaŋ salākabhattaŋ sucimaŋsūpasecanaŋ
bhojanadānaŋ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

Kadâhaŋ kāsikavatthaŋ khomakappāsikāni ca
cīvaradānaŋ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

Kadâhaŋ sappinavanītaŋ madhu telañ ca phāṇitaŋ
bhesajjadānaŋ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito' ti.

Bhikkhū tassā saddaŋ sutvā Satthu ārocayiŋsu: 'bhante amhehi ettake addhāne Visākhāya gāyanaŋ[1] nāma na diṭṭhapubbaŋ, sā ajja puttanattaparivutā[2] gāyamānā pāsādaŋ[3] anupariyāti,[4] kiŋ nu kho assā pittaŋ[5] kupitaŋ udāhu ummattikā jātā' ti. Satthā 'na bhikkhave mayhaŋ dhītā gāyati, attano pan' assā ajjhāsayo paripuṇṇo, sā "patthitapatthanā me matthakaŋ pattā' ti tuṭṭhamānasā udānaŋ udānentī vicaratī' ti vatvā, 'kadā pana bhante tāya patthanā patthitā' ti, 'suṇissatha bhikkhave' ti 'suṇissāma bhante' ti vutte atītaŋ āhari:[6] 'Bhikkhave ito kappasatasahassamatthake[7] Padumuttaro nāma Buddho loke nibbatti, tassa vassasatasahassaŋ āyu ahosi,[8] khīṇâsavānaŋ satasahassaŋ[9] parivāro, nagaraŋ Haŋsavatī nāma, pitā Sunando nāma rājā, mātā Sujātā nāma devī. Tassa aggûpaṭṭhāyikā[10] upāsikā aṭṭha vare yācitvā mātiṭṭhāne[11] ṭhatvā Satthāraŋ catūhi paccayehi paṭijaggati, sāyapātaŋ[12] upaṭṭhānaŋ gacchati, tassā ekā sahāyikā tāya saddhiŋ nibaddhaŋ vihāraŋ gacchati. Sā[13] Satthārā saddhiŋ vissāsena kathanañ ca vallabhabhāvañ ca disvā 'kin nu kho katvā evaŋ Buddhānaŋ vallabhā hontī' ti cintetvā Satthāraŋ pucchi: 'bhante esā itthī tumhākaŋ kiŋ hotī' ti—'upa-

---

[1] F. °itaŋ.
[2] B. °nattapanatta°.
[3] C. Cᵃ. °dā.
[4] C., Cᵃ., B. °yāyati.
[5] B. *a.* vā.
[6] B. *a.* atīte.
[7] F. satasahassakappa°.
[8] Cᵃ. hosi.
[9] B. °ssa°.
[10] B. aggaup°, *and a.* ekā.
[11] B. mātu°.
[12] B. sāyaŋ pā°.
[13] B. *a.* tassā.

ṭṭhāyikānaŋ[1] aggā'[2] ti—'bhante kiŋ katvā upaṭṭhāyikānaŋ[3] aggā hontī'[4] ti — 'kappasatasahassaŋ patthanaŋ patthetvā' ti[5]—idāni patthetvā laddhuŋ sakkā bhante' ti—'āma sakkā' ti—'tena hi bhante bhikkhusatasahassehi[6] saddhiŋ sattâhaŋ mayhaŋ bhikkhaŋ gaṇhathā' ti āha, Satthā adhivāsesi. Sā[7] sattâhaŋ dānaŋ datvā osānadivase cīvarasāṭake datvā Satthāraŋ vanditvā pādamūle nipajjitvā 'bhante nâhaŋ imassa dānassa phalena devissariyâdīnaŋ aññataraŋ patthemi, tumhādisassa pan' ekassa Buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātiṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggituŋ samatthānaŋ aggā bhaveyyan' ti patthanaŋ patthesi.[8] Satthā 'samijjhissati nu kho imissā patthanā' ti anāgataŋ āvajjento[9] kappasatasahassaŋ oloketvā 'kappasatasahassapariyosāne Gotamo nāma Buddho upajjissati, tadā tvaŋ[10] Visākhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātiṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggantānaŋ upaṭṭhāyikānaŋ aggā bhavissasī'[11] ti āha, tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahosi, sā yāvatāyukaŋ puññaŋ katvā tato cutā devaloke nibbattitvā devamanussesu saŋsarantī Kassapasammāsambuddhassa kāle Kikissa Kāsiraññо[12] sattannaŋ dhītānaŋ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā parakulaŋ agantvā[13] tāhi[14] bhaginīhi saddhiŋ dīgharattaŋ dānâdīni puññāni katvā Kassapasammāsambuddhassa pādamūle pi 'anāgate tumhādisassa Buddhassa mātiṭṭhāne ṭhatvā catupaccayadāyikānaŋ aggā bhaveyyan' ti patthanaŋ akāsi.[15] Tato paṭṭhāya pana devamanussesu saŋsarantī imasmiŋ attabhāve Meṇḍakaseṭṭhi-

---

[1] B. *a.* upāsikānaŋ. [2] B. *a.* hotī.
[3] F. dāyikānaŋ. B. upāsikānaŋ.
[4] B. hotī. [5] B. *a.* kiŋ.
[6] F. C[a]. °ssena. [7] F. *om.*
[8] B. paṭṭhapesi. [9] B. °anto.
[10] C[a]. taŋ.
[11] B., C., C[a]. °tī.
[12] B. Kāsikā°. [13] B. ga°.
[14] B. *a.* jeṭṭha°. [15] B. *a.* sā.

puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītā hutvā[1] nibbattā mayhaŋ sāsane bahūni puññāni akāsi. Iti kho bhikkhave na mayhaŋ dhītā gāyatī ti,[2] patthitapatthanāya[3] pana nipphattiŋ[4] disvā udānaŋ udānesī'[5] ti vatvā Satthā[6] dhammaŋ desento 'bhikkhave yathā nāma cheko mālākāro nānāpupphānaŋ[7] mahantaŋ rāsiŋ katvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evam evaŋ[8] Visākhāya nānappakārāni kusalāni[9] kātuŋ cittaŋ namatī' ti vatvā imaŋ gātham āha :

53. 'Yathâpi puppharāsimhā kayirā mālaguṇe[10] bahū,
evaŋ jātena maccena kattabbaŋ kusalaŋ bahun' ti.

Tattha puppharāsimhā ti nānappakārānaŋ pupphānaŋ rāsimhā kayirā ti kareyya mālaguṇe bahū ti ekato vaṇṭikamālâdibhedā[11] nānappakārā[12] mālānikaṭiyo maccenā ti maritabbabhāvatāya[13] maccọ ti laddhanāmena sattena cīvaradānâdibhedaŋ bahuŋ kusalaŋ kattabbaŋ. Tattha puppharāsigahaṇaŋ[14] bahupupphadassanatthaŋ, sace hi appāni pupphāni honti mālākāro ca cheko n' eva bahū mālāguṇe kātuŋ sakkoti, acheko pana appesu bahusu pi pupphẹsu na sakkoti yeva, bahusu pana pupphesu santesu cheko mālākāro 'dakkho kusalo bahū mālāguṇe karoti, evam eva sace ekaccassa saddhā mandā hoti[15] bhogā[16] bahū saŋvijjanti n' eva sakkoti bahūni kusalāni[17] kātuŋ, mandāya

---

[1] B. *om.*
[2] B. *om.*
[3] F. patthanāya.
[4] C. nippattaŋ tîti. Cᵃ. °ttîti.
[5] Cᵃ. °tī. B. °ntī.
[6] B. *a.* imaŋ.
[7] B. °āni.
[8] B. eva.
[9] B. puññāni.
[10] B. mālā°.
[11] B. °vaṇḍika°. S. *only* °bhedā.
[12] K. C. °re.
[13] B. °sabhāv°.
[14] B. °rāsimhā ti ga°.
[15] F. *om.*
[16] F., B., *a.* ca.
[17] C., Cᵃ., K. bahū ku°.

ca pana saddhāya mandesu ca[1] bhogesu[2] uḷārāya ca pana saddhāya mandesu ca bhogesu na sakkoti yeva, uḷārāya ca pana[3] saddhāya uḷāresu ca bhogesu [sati][4] sakkoti,[5] tathārupā ca Visākhā upāsikā taŋ sandhāy' etaŋ vuttaŋ: yathâpi . . . pe[6] . . . kattabbaŋ kusalaŋ bahun ti.

Desanâvasāne bahū sotâpannâdayo ahesuŋ, desanā mahājanassa sātthikā[7] jātā ti.

Visākhāya-vatthu.[8]

---

9. Ānandattherapañha-vatthu.

Na pupphagandho paṭivātaŋ etī ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Sāvatthiyaŋ viharanto Ānandattherassa pañhaŋ vissajjento[9] kathesi.

Thero kira sāyaṇhasamaye paṭisallīno cintesi: 'Bhagavato sāragandho mūlagandho pupphagandho ti tayo uttamagandhā vuttā, tesaŋ anuvātam eva[10] gandho gacchati no paṭivātaŋ, atthi nu kho taŋ gandhajātaŋ yassa[11] paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapaṭivātam pi gandho gacchatī'[12] ti. Ath' assa etad ahosi: 'kiŋ mayhaŋ attanā vinicchitena, Satthāram eva[13] pucchissāmī' ti. So Satthāraŋ upasaṅkamitvā pucchi. Tena vuttaŋ.[14]

Atha kho āyasmā Ānando sāyaṇhasamayaŋ[15] paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā

---

[1] F., B., *a.* pana. [2] B. *a.* na sakkoti.
[3] C[a]. *om.* [4] S. *om.*
[5] C., C[a]., *a.* ti. [6] B. la.
[7] B. *a.* desanā. [8] B. *a.* aṭṭhamaŋ.
[9] B. visajjanaŋ ārabbha.
[10] K. yeva, *om.* gandho.
[11] K., B., *a.* anuvātam pi gandho gacchati.
[12] C., C[a]., S. *om.* a° pi ga° ga°. [13] K. yeva.
[14] Aṅguttara ed. Morris, I. 225.
[15] B. °ye. A. *om.* sâ° pa° vu°.

Bhagavantaŋ etad avoca: 'tīṇ '[1] imāni bhante[2] gandhajātāni yesaŋ anuvātam eva gandho gacchati no paṭivātaŋ. Katamāni tīṇi? mūlagandho sāragandho pupphagandho ti imāni kho bhante tīṇi gandhajātāni yesaŋ anuvātam eva gandho gacchati, no paṭivātaŋ. Atthi nu kho bhante kiñci[3] gandhajātaŋ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapaṭivātam pi gandho gacchatī' ti. Ath' assa Bhagavā pañhaŋ vissajjento: 'Atth' Ānanda gandhajātaŋ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi[4] anuvātapaṭivatam pi gandho gacchatī' ti. 'Katamaŋ pana taŋ[5] bhante gandhajātaŋ yassa anuvātam pi paṭivātam pi anuvātapaṭivātam pi gandho gacchatī' ti. 'Idhânanda yasmiŋ gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā Buddhaŋ saraṇaŋ gato hoti, dhammaŋ saraṇaŋ gato hoti, saṅghaŋ saraṇaŋ gato hoti pāṇâtipātā paṭivirato hoti adinnâdānā[6] kāmesu micchâcārā musāvādā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā[7] paṭivirato hoti sīlavā hoti kalyāṇadhammena vigatamalamaccherena cetasā agāraŋ ajjhāvasati muttacāgo payatapāṇi vossaggarato yācayogo dānasaŋvibhāgarato[8] tassa disāsu[9] samaṇabrāhmaṇā vaṇṇaŋ bhāsanti asukasmiŋ[10] nāma gāme vā nigame vā itthī[11] vā puriso vā Buddhaŋ saraṇaŋ gato . . . pe[12] . . . dānasaŋvibhāgarato devatâpi[13] 'ssa amanussā vaṇṇaŋ bhāsanti, asukasmiŋ

---

[1] K. tīṇi. [2] C. *om.*
[3] K. *a.* taŋ.
[4] K., B., A. *regularly add* gandho gacchati.
[5] C. C[a]. *om.*
[6] K., B., *a.* paṭivirato hoti *regularly.* A. *a.* paṭivirato *regularly.*
[7] C. °pamādā.
[8] A. *a.* ti, *and then goes on to* devatâpi.
[9] B. dasadisāsu. [10] S. amukasmiŋ.
[11] C. itthiyo.
[12] K. la *with* hoti *in front.* A. *a.* hoti. B. *rep. all three with* hoti; *then* la.
[13] K. *om.* devatâpi *and goes on to* idaŋ.

nāma gāme vā nigame vā itthiyo vā puriso vā buddhaŋ saraṇaŋ gato[1] . . . pe . . . dānasaŋvibhāgarato[2] idaŋ kho Ānanda taŋ gandhajātaŋ yassa anuvātaŋ pi gandho gacchati paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapaṭivātam pi gandho gacchatī ti vatvā imā gāthā abhāsi :

54. Na pupphagandho paṭivātam eti
na candanaŋ tagaramallikā[3] va
satañ ca gandho paṭivātam eti
sabbā disā sappuriso pavāti.[4]

55. Candanaŋ tagaraŋ vâpi uppalaŋ atha vassikī[5]
etesaŋ gandhajātānaŋ sīlagandho anuttaro ti.

Tattha **na pupphagandho** ti Tāvatiŋsabhavane pāricchattako[6] āyāmato ca vitthārato ca yojanasatiko, tassa pupphānaŋ ābhā paññāsayojanāni gacchati, gandho yojanasataŋ, so pi[7] anuvātam eva, paṭivātam pana aṅgulam[8] pi gantuŋ na sakkoti, evarūpo pi na pupphagandho **paṭivātam eti**. **Candanan** ti candanagandho. **Tagaramallikā vā** ti imesam pi gandho eva adhippeto, sāragandhānaŋ aggassa lohitacandanassâpi tagaramallikāya[9] pi anuvātam eva yāti[10] no paṭivātaŋ. **Satañ ca gandho** ti sappurisānam pana Buddhapaccekabuddhasāvakānaŋ sīlagandho paṭivātam[11] eti. Kiŋkāraṇā? **sabbā disā sappuriso pavāti** yasmā[12] sappuriso sīlagandhena sabbā disā ajjhottharitvā gacchati tasmā tassa gandho paṭivātam etī ti

---

[1] C^a. *a.* dhammaŋ sa° ga°.
[2] B. *a.* hotîti. A. *a.* ti.
[3] B. tagaraŋ ma°. A. taggara°.
[4] B. K. pavāyati *always.*
[5] K. vassakī.
[6] B. °akarukkho.
[7] K. *om.* yo° so pi.
[8] S. aṭṭhaṅgulam. B. aṭṭhaṅgulamattaŋ.
[9] K. tagarassâpi malikāya.
[10] B. vāyati.
[11] K. anuvātapativātam.
[12] B. *a.* pana.

vattabbo, tena vuttaŋ paṭivātam eti ti. Vassikī[1] ti jātisumanā.[2] Etesan ti imesaŋ candanâdīnāŋ gandhajātānaŋ gandhato sīlavantānaŋ sappurisānaŋ silagandho va[3] anuttaro asadiso appaṭibhāgo ti.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Ānandattherassa pañha-vatthu.[4]

---

10. MAHĀKASSAPATTHERAPIṆḌAPĀTADINNA-VATTHU.

Appamatto ayaŋ gandho ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Veḷuvane viharanto Mahākassapattherapiṇḍapātadānaŋ[5] ārabbha kathesi.

Ekasmiŋ hi divase thero sattâhaccayena[6] nirodhâ vuṭṭhāya 'Rājagahe sapadānaŋ[7] piṇḍāya carissāmîti nikkhami.[8] Tasmiŋ[9] samaye Sakkassa devaraññó paricārikā[10] kakuṭapādiniyo[11] pañcasatā accharāyo 'therassa piṇḍapātaŋ dassāmā ti' ussāhajātā pañca piṇḍapātasatāni sajjetvā ādāya antarāmagge ṭhapetvā[12] 'bhante imaŋ piṇḍapātaŋ ganhatha, saŋgahaŋ no karothā ti' vadiŋsu. 'Gacchatha tumhe, ahaŋ duggatānaŋ[13] saŋgahaŋ karissāmī' ti. 'Bhante mā no nāsetha saŋgahaŋ no karothā' ti. Thero ñatvā puna paṭikkhipitvā puna pi[14] apagantuŋ

---

[1] K. vassakī. [2] K. °âdīni.
[3] K. ca. B. *om.*
[4] K. Ānandathera-vatthu. B. Anandatherapañha-vatthu navamaŋ.
[5] C[a]. K. °therassap°. B. °apassa.
[6] K. °hassa a°. [7] K. sampa°.
[8] K. *om.* [9] B. *a.* pana.
[10] K. °kāyo.
[11] K. kukutapādāyo. B. kukkuṭapādiniyo. K. parivāro *for* acch°.
[12] B. K. ṭhatvā. [13] K. dukkhatānam.
[14] B. *om.* puna pi.

anicchamānā yācantiyo 'attano pamāṇaŋ na jānātha, apagacchathā' ti accharaŋ pahari.[1] Therassa acharasaddaŋ sutvā santhambhitvā[2] ṭhātuŋ asakkontiyo palāyitvā devalokam eva gantva, Sakkena 'kahaŋ gatā' ti puṭṭhā, '"samāpattivuṭṭhitassa therassa[3] piṇḍapātaŋ dassāmā" ti gat' amha devā' ti. 'Dinno pana vo no' ti.[4] 'Gaṇhituŋ na icchatī' ti. 'Kiŋ[5] kathesī' ti. '"Duggatānaŋ saŋgahaŋ karissāmī" ti āha devā' ti. 'Tumhe kena ākārena[6] gatā' ti. 'Iminā va devā' ti. Sakko 'tumhādisāyo[7] therassa piṇḍapātaŋ kiŋ dassantī' ti[8] sayaŋ dātukāmo hutvā jarājiṇṇo mahallako khaṇḍadanto palitakeso obhaggasarīro mahallakatantavāyo hutvā, Sujam pi devadhītaraŋ tathārūpam eva mahallikaŋ katvā, ekaŋ pesakārakavīthiŋ[9] māpetvā tantaŋ[10] pasārento[11] acchi. Thero pi 'duggatānaŋ[12] saŋgahaŋ karissāmī' ti nagarâbhimukho gacchanto bahinagare eva taŋ vīthiŋ disvā olokento te dve jane addasa.[13] Tasmiŋ khaṇe Sakko tantaŋ pasāreti, Sujā tasaraŋ[14] vaḍḍheti.[15] Thero cintesi: 'ime mahallakakāle pi kammaŋ karonti, imasmiŋ[16] nagare imehi duggatatarā[17] natthi[18] maññe,

---

[1] B. *a.* tā.

[2] K. *for* su° sa° *has* saŋkhubhitvā samukhā.

[3] K. Mahākassapatherassa.

[4] S. dinno na dinno pana vo ti. C. Cᵃ. na dinno pana vo. B. dinnā pana vo ti.

[5] K. *a.* vo thero.

[6] K. kenâk°.

[7] K. tumhādisā.

[8] K. *a.* sakko.

[9] B. Cᵃ. pesakāravī°.

[10] Cᵃ. taŋtaŋ.

[11] K. passāronto. C. °anto.

[12] B. duggatajātānaŋ.

[13] K. addassa.

[14] C. Cᵃ. tāsaraŋ. K. tantaŋ saraŋ. *Cf.* Morris *in J.P.T.S. for* 1886, *p.* 160. *The accent may account for the lengthening of the a* (tāsara). *But* S. Sujā saraŋ.

[15] B. °ṭṭesi.

[16] C. Cᵃ. *om.* i°n°. K. tasmiŋ nagare. B. yeva i°n°.

[17] B., Cᵃ., K. °taro.

[18] S. K. natthîti.

imehi dinnaŋ[1] uluṅkamattam pi[2] gahetvā imesaŋ[3] saŋgahaŋ karissāmī' ti[4] tesaŋ gehâbhimukho ahosi.[5] Sakko taŋ āgacchantaŋ disvā Sujaŋ[6] āha: 'bhadde mayhaŋ ayyo ito āgacchati, taŋ[7] apassantī viya tuṇhī hutvā nisīda khaṇena[8] vañcetvā piṇḍapātaŋ[9] dassāmā' ti. Thero āgantvā gehadvāre aṭṭhāsi, te[10] apassantā viya attano kammam eva karontā thokaŋ āgamayiŋsu.[11] Atha Sakko 'gehadvāre eko thero viya ṭhito upadhārehi tāvā' ti āha. Sā 'gantvā[12] upadhāretha sāmī' ti. So gehā nikkhamitvā theraŋ pañcapatiṭṭhitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇukāni olambitvā[13] nitthananto[14] vuṭṭhāya 'katarathero[15] nu kho ayyo' ti thokaŋ osakkitvā 'akkhīni me[16] dhūmāyantī' ti vatvā nalāṭe hatthaŋ patiṭṭhapetva[17] uddhaŋ oloketvā 'aho dukkhaŋ[18] ayyo no Mahākassapatthero cirassaŋ me kuṭidvāraŋ āgato, atthi nu kho kiñci gehe' ti āha. Sujā[19] thokam ākulā[20] viya hutvā 'atthi sāmī' ti[21] vatvā paṭivacanaŋ adāsi. Sakko 'bhante lūkhaŋ vā paṇītaŋ vā ti[22] acintetvā saŋgahaŋ no karothā ti' pattaŋ[23] gaṇhi. Thero 'etehi dinnaŋ sākaŋ[24] vā hotu kuṇḍakamuṭṭhiŋ[25] vā saŋ-

---

[1] K., B., *a.* sākamattam pi. [2] K. *a.* yāguŋ.
[3] B. nesaŋ. [4] B., K., *a.* so.
[5] K. gacchati.
[6] C[a]. K. Sujātaŋ. [7] B. K. tvaŋ.
[8] K. nisīdita°. B. taŋ kha°.
[9] *Note* K.'*s* piṇḍi°, *al.* [10] B., K., *a.* pi.
[11] S. B. āgamiŋsu.
[12] C. C[a]. āgantvā. S. B. āha gantvā.
[13] C[a]. *om.*
[14] C[a]. na tha°. B. K. nitthu° uṭṭhāya.
[15] B. kataro th°. [16] C. C[a]. *om.*
[17] B. K. ṭhapetvā. [18] K. *om.*
[19] C[a]. Sujātā. [20] B. °laŋ.
[21] C. *a.* vatvā. [22] C. B. *om.*
[23] C[a]. *om.*
[24] K. sākamattaŋ. C[a]. sākhaŋ.
[25] K. °muṭṭhi. B. muṭṭhī.

gahaŋ te[1] karissāmī' ti pattaŋ adāsi. So anto[2] pavisitvā ghaṭiodanaŋ nāma[3] ghaṭito uddharitvā pattaŋ pūretvā therassa hatthe ṭhapesi so[4] ahosi piṇḍapāto anekasūpabyañjano sakalarājagahanagaraŋ[5] gandhena avatthari.[6] Tadā thero cintesi: 'ayaŋ[7] puriso appesakkho,[8] piṇḍapāto mahesakkho[9] Sakkassa bhojanasadiso, ko nu kho eso' ti. Atha naŋ 'Sakko' ti ñatvā āha: 'bhāriyaŋ te[10] kammaŋ kataŋ[11] duggatānaŋ sampattiŋ vilumpantena, ajja mayhaŋ dānaŋ va[12] datvā kocid eva duggato senāpatiṭṭhānaŋ vā labheyya[13] seṭṭhiṭṭhānaŋ vā labheyyā' ti. 'Mayā duggatataro atthi[14] bhante?' ti. 'Kiŋkāraṇā[15] tvaŋ duggato devaloke[16] rajjasiriŋ anubhavanto' ti. 'Bhante evaŋ nāma' etaŋ; mayā pana anuppanne[17] Buddhuppāde[18] va kalyāṇakammaŋ[19] kataŋ, Buddhuppāde vattamāne kalyāṇakammaŋ katvā Cūḷarathadevaputto[20] Mahārathadevaputto Anekavaṇṇadevaputto' ti[21] ime tayo[22] samānadevaputtā[23] nibbattā mayā tejavantatarā; ahaŋ mama āsannaṭṭhāne[24] tesu devaputtesu "nakkhattaŋ kīḷissāmā" ti paricārikāyo gahet-

---

[1] B. nesaŋ.
[2] B. *a.* °gharaŋ. K. *a.* °gehaŋ.
[3] C. *om.* C[a]. nā.
[4] C. *om.*
[5] B. °laŋ Rā°.
[6] K. ajjhotthiri. B. ajjhotthari.
[7] C. nâyaŋ.
[8] K. appakkho. C[a]. °kko.
[9] C. C[a]. *om.* pi° ma°. S. °kko.
[10] B. tayā.
[11] K. *a.* Sakka.
[12] C[a]. S. *om.*
[13] K. *om.* C[a]. *a.* ti.
[14] K. natthi.
[15] C[a]. °ṇena.
[16] K. devapuloke.
[17] C[a]. °nena.
[18] B. K. Buddhe.
[19] K. kusalaka°.
[20] K. ca, ca, *and* cāti *after the names.*
[21] C. C[a]. *om.*
[22] K. *after* tayo *has* devaputtā mama āsanaṭṭhāne nibbattā, *etc.*
[23] B. *a.* mama ās°.
[24] B. K. hi *for* mama ās. (B. ahañ hi).

vā antaravīthiŋ otiṇṇesu palāyitvā gehaŋ[1] pavisāmi,[2] tesaŋ hi sarīrato[3] tejo mama sarīraŋ ottharati, mama sarīrato tejo tesaŋ sarīram na ottharati, ko mayā duggatataro bhante' ti. 'Evaŋ sante pi ito paṭṭhāya mayhaŋ mā evaŋ vañcetvā dānam adāsī' ti[3]. 'Vañcetvā tumhākaŋ dāne dinne mayhaŋ kusalaŋ atthi natthī' ti.[5] 'Atthi[6] āvuso' ti.[7] 'Evaŋ sante kusalakammakaraṇaŋ nāma mayhaŋ bhāro bhante' ti. So evaŋ vatvā theraŋ vanditvā Sujam ādāya[8] theraŋ padakkhiṇaŋ katvā vehāsaŋ abbhuggantvā:

'Aho dānaŋ paramadānaŋ Kassape suppatiṭṭhitan' ti udānaŋ udānesi. Tena vuttaŋ:[9]

Ekaŋ samayaŋ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe, tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pipphaliguhāyaŋ[10] viharati, sattâhaŋ ekapallaṅkena nisinno hoti aññataraŋ[11] samādhiŋ samāpajjitvā. Atha kho āyasmā Mahākassapo tassa sattâhassa accayena[12] tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi.[13] Atha kho āyasmato Mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etad ahosi: 'yannūnâhaŋ Rājagahaŋ piṇḍāya careyyan'[14] ti. Tena kho pana samayena pañcamattāni[15] devatāsatāni[16] ussukkaŋ āpannāni[17] honti āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā Mahākassapo[18] tāni pañcamattāni

---

[1] B. gehe.
[2] B. pavisiss°.
[3] C[a]. *om.* t° m° s° o° m° s°.
[4] K. *a.* bhante.
[5] B. na atthîti.
[6] B. atth'.
[7] K. *a.* Sakko.
[8] B. gahetvā.
[9] Udāna III. 7.
[10] K. °gūh°.
[11] C[a]. °ra°.
[12] K. apacc°.
[13] C., C[a]., S. uṭṭh°. C. C[a]. tassa *for* Atha . . . vuṭṭhitassa.
[14] U. K. pavisseyyan.
[15] C. pañca. C[a]. °mattā.
[16] K. B. devaccharasatāni.
[17] C. ussukkhā āpannā. C[a]. ussukkā āpannā na. K. ussukam. U. °kkam.
[18] K. °kassavo.

devatāsatāni[1] paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaŋ nivāsetvā pattacīvaraŋ ādāya Rājagahaŋ piṇḍāya[2] pāvisi. Tena kho pana samayena Sakko devānam indo āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātaŋ dātukāmo hoti,[3] pesakāravaṇṇaŋ[4] abhinimminitvā[5] tantaŋ[6] vināti[7] Sujā[8] asurakaññā tasaraŋ[9] pūreti.[10] Atha kho āyasmā Mahākassapo[11] yena Sakkassa devānam indassa nivesanaŋ ten' upasaṅkami.[12] Addasā[13] kho Sakko[14] devānam indo āyasmantaŋ Mahākassapaŋ dūrato va āgacchantaŋ disvā[15] gharā nikkhamitvā paccuggantvā hatthato pattaŋ gahetvā gharaŋ pavisitvā ghaṭito[16] odanaŋ uddharitvā pattaŋ pūretvā āyasmato Mahākassapassa adāsi.[17] So ahosi piṇḍapāto anekasūpo[18] anekabyañjano anekasūparasabyañjano. Atha kho āyasmato Mahākassapassa etad ahosi 'ko nu kho ayaŋ satto yassâyaŋ[19] evarūpo iddhânubhāvo'[20] ti. Atha kho āyasmato[21] Mahākassapassa etad ahosi: 'Sakko[22] kho ayaŋ devānam indo' ti; iti viditvā Sakkaŋ devānam indaŋ etad avoca: 'kathaŋ[23]

---

[1] B. K. devacchara°. [2] B. *om.*
[3] B. *a.* so. [4] K. °aka°.
[5] K. abhinimmitvā. [6] C^{a}. tanta°.
[7] K. B. vinati. C., C^{a}., S. vāyamāno (*then read* Sujā a° saraŋ). *See* Müller, *P. G.*, *p.* 102.
[8] K. Sujātā.
[9] U. vāsaraŋ (?); *see supra.* C., C^{a}., S. saraŋ.
[10] K. vaḍḍheti.
[11] U. *a.* Rājagahe sapadānaŋ piṇḍāya caramāno.
[12] B. *a.* upasaṅkamantaŋ. [13] K. addassā.
[14] K., C., C^{a}. *om.* [15] U. K. disvāna.
[16] B. ghaṭato. K. ghaṭikāpakkaod°. U. ghaṭiyā. C., C^{a}., S. ghaṭitodanaŋ.
[17] U. padāsi.
[18] K. anekasūpabyañjano. *Then* atha.
[19] K. *a.* ca.
[20] C^{a}. idam ānu°, *om.* ti. [21] C^{a}. *om.*
[22] U., B., *a.* nu.
[23] B., K., *a.* nu. U. kataŋ.

kho te[1] idaŋ Kosiya,[2] mā ssu[3] puna pi evarūpam akāsī' ti. 'Amhākam pi bhante Kassapa puññen' attho, amhākam pi[4] puññena karaṇīyan' ti. Atha kho Sakko devānam indo āyasmantaŋ Mahākassapaŋ abhivādetvā padakkhiṇaŋ katvā vehāsaŋ abbhuggantvā ākāse[5] antalikkhe tikkhattuŋ udānaŋ udānesi:

'Aho dānaŋ paramadānaŋ Kassape supatiṭṭhitan' ti.[6]

Bhagavā vihāre ṭhito eva tassa taŋ[7] saddaŋ sutvā bhikkhū āmantetva, 'passatha bhikkhave Sakkaŋ devānam indaŋ, udānaŋ udānetvā ākāsena gacchatī'[8] ti āha. 'Kiŋ pana tena kataŋ bhante' ti. 'Vañcetvā[9] tena mayhaŋ puttassa Kassapassa piṇḍapāto dinno, taŋ datvā tuṭṭhamānaso udānaŋ udānento gacchatī' ti. '"Therassa piṇḍapātaŋ dātuŋ vaṭṭatī" ti kathaŋ tena bhante ñātan' ti. 'Bhikkhave mama puttasadisaŋ[10] nāma piṇḍapātikaŋ[11] devâpi manussâpi pihayantī'[12] ti evañ ca pana vatvā[13] sayam pi udānaŋ udānesi. Sutte pana ettakam eva āgataŋ:

Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusakāya[14] Sakkassa devānam indassa vehāsaŋ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuŋ udānaŋ udānentassa:

Aho dānaŋ paramadānaŋ Kassape suppatiṭṭhitaŋ,
aho dānaŋ paramadānaŋ Kassape supatiṭṭhitaŋ'[15] ti.

---

[1] K. *a.* kataŋ. B. tvaŋ. [2] B. akāriyaŋ.
[3] B., U., K. *om.* [4] K. *om.*
[5] C[a]. °sena.
[6] K. *repeats three times.* U. *goes on to* assosi. B. *rep. twice, and a.* atha kho.
[7] K. Sakkassa *for* tassa taŋ.
[8] B. K. gacchantan. [9] K. *om.* C. vatvā.
[10] B. puttena sa°. C. C[a]. puttasadisā. K. °sadisan.
[11] K. °ikaṅgaŋ natthi. [12] S. pihenti.
[13] C. S. ti vatvā. [14] U. K. °mānusikāya.
[15] K. *three times, as before.*

Atha kho Bhagavā etam atthaŋ viditvā tāyaŋ velāyaŋ imaŋ udānaŋ udānesi:

'Piṇḍapātikassa bhikkhuno attabharassa[1] anaññaposino
devā[2] pihayanti tādino upasantassa sadā satīmato' ti,

imañ ca pana[3] udānaŋ udānetvā, 'bhikkhave Sakko devānam indo mama puttassa sīlagandhena āgantvā piṇḍapātaŋ adāsī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

56. Appamatto ayaŋ gandho yāyaŋ[4] tagaracandanī
yo ca sīlavataŋ gandho vāti devesu uttamo ti.

Tattha appamatto ti parittaparimāṇo.[5] Yo ca sīlavataŋ ti yo[6] pana sīlavantānaŋ sīlagandho[7] so tagare[8] viya lohitacandane[9] viya ca parittako na hoti ativiya uḷāro[10] vipphāriko[11] tena[12] kāraṇena vāti devesu uttamo ti[13] pavaro seṭṭho[14] hutvā devesu ca[15] manussesu ca sabbatthakam eva vāti[16] ottharanto[17] gacchatī ti.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Mahākassapattherassa piṇḍapātadinna-vatthu.[18]

---

[1] C. Cª. arahantassa. [2] B. devâpi.
[3] K. *om.* [4] B. K. yvāyaŋ.
[5] F. parivattapamāṇo. K. paritappamāno. B. parittappamāṇo.
[6] B. *a.* ca. K. ca *for* pana. [7] K. gandho.
[8] K. tagaraŋ.
[9] K. B. °naŋ. Cª. candane.
[10] K. olāro.
[11] B. °ito. C. Cª. vitth°. K. vitthārito.
[12] B. K. ten' eva. [13] B. K. *a.* ti.
[14] K. *a.* jeṭṭho. [15] K. C. *om.*
[16] B. Cª. vāyati.
[17] K. utth°. B. *a.* viya.
[18] K. Mahākassapatheravatthu sammataŋ, B. °ra°, *and a.* dasamaŋ.

11. GODHIKATTHERAPARINIBBĀṆA-VATTHU.

Tesaŋ sampannasīlānan ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Rājagahaŋ nissāya Veḷuvane viharanto Godhikattherassa parinibbāṇaŋ[1] ārabbha kathesi:[2] So hi[3] āyasmā[4] Isigilipabbatassa[5] Kālasilāyaŋ viharanto appamatto ātāpī pahitatto samādhikaŋ[6] cetovimuttiŋ phusitvā ekassa anusāyikassa[7] rogassa vasena tato[8] parihāyi, so dutiyam pi tatiyam pi chakkhattuŋ jhānaŋ nibbattetvā[9] parihīno sattame vāre uppādetvā cintesi: 'ahaŋ chakkhattuŋ jhānā parihīno, parihīnajjhānassa[10] kho pana aniyatā gati, idān' eva satthaŋ āharissāmī' ti kesoropanasatthakaŋ[11] gahetvā galanāliŋ[12] chindituŋ mañcake nipajji. Māro tassa cittaŋ ñatvā 'ayaŋ bhikkhu satthaŋ āharitukāmo, satthaŋ[13] āharantā[14] kho pana jīvite nirapekkhā honti,[15] te[16] vipassanaŋ paṭṭhapetvā[17] arahattaŋ pāpuṇanti,[18] sac' ahaŋ[19] etaŋ vāressāmi[20] na mama[21] vacanaŋ karissatī' ti,[22] 'Satthārā[23] vārāpessāmī'[24] ti aññātakavesena Satthāraŋ upasaṅkamitvā evam āha:

---

[1] B. °nibbutaŋ.
[2] *Cf.* Saŋyutta I., *p.* 120. [3] B. pi.
[4] K. *a.* ca. [5] B. Isigilipasse.
[6] Cᵃ. samādhiŋ. K. samāhitañ.
[7] F. ānusayikassa. K. anusayikassa. *Cf.* Skt. anuśayī?
[8] K. *a.* jjhāṇato.
[9] B. samāpajjitvā. K. jhānā nibbatto.
[10] B. Cᵃ. parihīnassa jhā°. [11] F. kesolo°.
[12] F. C. °nāli. [13] F. *om.*
[14] S. K. °nto.
[15] K. jīvitena nirapekkho hoti. [16] K. so.
[17] C. Cᵃ. ṭha°. K. paṭṭhatvā. [18] K. pāpuṇāti.
[19] B. sace, *om.* ā.
[20] B. vāri°. K. niv°. [21] B. K. me.
[22] B. K. *om.*
[23] B. Cᵃ. °raŋ. F. *a.* naŋ.
[24] F. Cᵃ. vāressamī. B. nivārāp°.

'Mahāvīra mahāpañña iddhiyā yasasā jalaŋ
sabbaverabhayâtīta pāde vandāmi cakkhuma.[1]
Sāvako te mahāvīra maraṇaŋ maraṇâbhibhū [2]
ākaṅkhati cetayati, taŋ nisedha jutindhara.
Kathañhi[3] Bhagavā tuyhaŋ sāvako sāsane rato
appattamānaso sekho[4] kālaŋ kayirā[5] jane sutā'[6] ti.

Tasmiŋ khaṇe therena satthaŋ āharitaŋ hoti. Satthā 'Māro ayan' ti viditvā imaŋ gāthaŋ āha:[7]

'Evaŋ hi[8] dhīrā kubbanti nâvakaṅkhanti jīvitaŋ
samūlataṇhaŋ[9] abbuyha Godhiko parinibbuto' ti.

Atha kho Bhagavā sambahulehi bhikkhūhi saddhiŋ therassa satthaŋ āharitvā nipannaṭṭhānaŋ agamāsi; tasmiŋ khaṇe Māro pāpimā[10] 'kattha nu kho imassa paṭisandhi-viññāṇaŋ[11] patiṭṭhitan' ti[12] dhûmarāsī[13] viya timirapuñjo viya ca hutvā sabbadisāsu therassa viññāṇaŋ samannesati.[14] Bhagavā taŋ dhūmatimirabhāvaŋ bhikkhūnaŋ dassetvā 'eso kho bhikkhave Māro pāpimā Godhikassa kulaputtassa viññāṇaŋ samannesati[15] "kattha[16] Godhikassa kulaputtassa viññāṇaŋ patiṭṭhitan" ti appatiṭṭhitena ca[17] bhikkhave viññāṇena Godhiko kulaputto parinibbuto' ti āha. Māro pi tassa viññāṇaṭṭhānaŋ daṭṭhuŋ asakkonto kumāravaṇṇī [18]

---

[1] K. °mā. [2] F. °bhuŋ.
[3] F., S., K. kathaŋ hi. Ratanāvaliya, kathan nu.
[4] K. sekkho. [5] K. kariyā.
[6] F. janesabhā. K. jane suto.
[7] C. C[a]. *om.* Sāvako te . . . gātham āha.
[8] C. C[a]. ti. S. pi. [9] B. samūlaŋ ta°.
[10] K. *om.* [11] C[a]. *a.* na.
[12] K. *a.* cintetvā. [13] C[a]. dhūmarāgo.
[14] B. samanvesati. [15] C[a]. samaṇesati.
[16] B. *a.* bhante. [17] B. °n' eva.
[18] S. kumārakavaṇṇī. B. kumārakavaṇṇaŋ. K. °vaṇṇo. C. C[a]. °vaṇṇaŋ.

hutvā beluvapaṇḍuvīṇaŋ[1] ādāya Satthāraŋ upasaṅkamitvā pucchi:[2]

'Uddhaŋ adho ca[3] tiriyaŋ disāanudisāsvahaŋ[4]
anvesaŋ nâdhigacchāmi,[5] Godhiko so kuhiŋ gato' ti.

Atha naŋ Satthā āha:

'So dhīro dhitisampanno jhāyī jhānarato sadā
ahorattaŋ anuyuñjaŋ jīvitaŋ[6] anikāmayaŋ,
jetvāna maccuno[7] senaŋ anāgantvā punabbhavaŋ
samūlaŋ taṇhaŋ abbuyha Godhiko parinibbuto' ti.

Evaŋ vutte[8] Māro pāpimā Bhagavantaŋ gāthāya[9] ajjhabhāsi:

'Tassa sokaparetassa vīṇākacchā abhassatha
tato so dummano yakkho tatth' ev' antaradhāyathā'[10] ti.

Satthâpi 'kin te pāpima Godhikassa kulaputtassa nibbattaṭṭhānena, tassa hi[11] nibbattaṭṭhānaŋ tumhādisānaŋ satam pi sahassam pi daṭṭhuŋ na sakkotī' ti vatvā imaŋ gātham āha:

57. 'Tesaŋ sampannasīlānaŋ appamādavihārinaŋ
sammadaññāvimuttānaŋ Māro maggaŋ na vindatī' ti.

---

[1] K. veḷuvadaṇḍa°. [2] K. gātham āha.
[3] B. pi. C. C^a. *om.* K. tiriyan ca.
[4] K. disāsu vidisāsu ca. F., B., C., C^a. °disā svāhaŋ.
[5] C^a. na adhi°. [6] K. jivittaŋ.
[7] C. jitvā Namuccino. F. jitvā Namcunino. S. jitvā Na°. C^a. jitvāna ma°. B. chetvāna maccuno.
[8] K. evamev' ute *for* evaŋ . . . ajjhabhāsi. B. *om.* M° p° Bh° g° a°.
[9] S. N. 449.
[10] K. °ithā. B. °atī.
[11] C. C^a. *om.* ni °tassa hi. B. parinibbuta°.

Tattha tesan ti yathā appatiṭṭhitena viññāṇena Godhiko kulaputto parinibbuto[1] yeva[2] evaŋ parinibbāyanti[3] tesaŋ sampannasīlānan ti paripuṇṇasīlānaŋ appamādavihārinan ti satiavippavāsasaṅkhātena appamādena viharantānaŋ, sammadaññāvimuttānan ti[4] hetunā nayena[5] kāraṇena jānitvā vikkhambhanavimuttiyā tadaṅgavimuttiyā samucchedavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā[6] nissaraṇavimuttiyā ti imāhi pañcahi vimuttīhi vimuttānaŋ. Māro maggaŋ na vindatī ti evarūpānaŋ mahākhīṇâsavānaŋ sabbathāmena[7] magganto pi[8] Māro gatamaggaŋ na vindati na paṭilabhati[9] na passatī ti.

Desanâvasāne bahū sotâpattiphalâdīni pattā desanā mahājanassa sātthikā[10] jātā ti.

Godhikattherassa parinibbāṇa-vatthu.[11]

---

12. GARAHADINNA-VATTHU.

'Yathā saŋkāradhānasmin'[12] ti imaŋ dhammadesanaŋ Satthā Jetavane viharanto Garahadinnaŋ nāma[13] ārabbha kathesi.

Sāvatthiyaŋ hi Sirigutto ca nāma[3] Garahadinno ca dve sahāyakā ahesuŋ; tesu Sirigutto upāsako,[15] Garahadinno

---

[1] K. °bbatto. [2] K. ye ca.
[3] B. parinibbutānaŋ. [4] B. *a.* sammā.
[5] K. paccayena. B. ñāyena.
[6] C. paṭipassambhi°. C[a]. paṭisambhi.
[7] K. nabbataddhānaŋ. B. °n'eva.
[8] K. *a.* gavesento pi. [9] K. labhati.
[10] K. sotthikā.
[11] B. °tthera°, *and a.* ekādasamaŋ. C[a]. °rassa vatthuŋ. K. Godhikatheravatthu.
[12] K. B. °ṭhānasmin. C. C[a]. °jātasmin.
[13] B. *a.* nigaṇṭhasāvakaŋ. K. *a.* purisaŋ.
[14] K. *om.*
[15] B. *a.* Buddhasāvako.

niganṭhasāvako, taŋ niganṭhā abhikkhaṇaŋ evaŋ vadanti: 'tava sahāyaŋ[1] Siriguttaŋ[2] "kiŋ tvaŋ samaṇaŋ Gotamaŋ upasaṅkamasi[3] tassa santike kiŋ labhissasī"[4] ti vatvā[5] yathā[6] amhe upasaṅkamati[7] amhākañ ca deyyadhammaŋ deti[8] kim evaŋ ovadituŋ na vaṭṭatī' ti. Garahadinno tesaŋ vacanaŋ sutvā[9] abhikkhaṇaŋ gantvā ṭhitanisinnaṭṭhānâdisu Siriguttaŋ evaŋ vadeti: 'samma kiŋ te samaṇena Gotamena, taŋ upasaṅkamitvā[10] kiŋ labhissasi, kiŋ te mama ayye upasaṅkamitvā tesaŋ dānaŋ[11] dātuŋ na vaṭṭatī' ti. Sirigutto tassa vacanaŋ[12] sutvâpi bahū divase tuṇhī hutvā nibbijjitvā[13] ekadivasaŋ 'samma[14] tvaŋ abhikkhaṇaŋ āgantvā[15] maŋ ṭhitaṭṭhānâdisu evaŋ vadesi "samaṇaŋ Gotamaŋ upasaṅkamitvā kiŋ labhissasi, mama ayye upasaṅkamitvā tesaŋ dānaŋ dehī" ti, kathehi tāva me tava ayyā kiŋ jānantī' ti.[16] 'Aho sāmi mā evaŋ vadi,[17] mama ayyānaŋ aññātaŋ[18] nāma natthi sabbaŋ atītânāgatapaccuppannaŋ[19] sabbaŋ kāyavacīmanokammaŋ[20] "idaŋ bhavissatī"[21] ti sabbaŋ[22] bhabbâbhabbaŋ jānantī'[23] ti. 'Vadesī' ti. 'Āma vademī'[24] ti. 'Yadi evaŋ[25] atibhāriyaŋ te kataŋ ettakaŋ kālaŋ mayhaŋ etam atthaŋ anācikkhantena ajja

---

[1] B. K. sahāyakaŋ.
[2] K. *a.* upasaṅkamitvā. C[a]. K. *om.* kiŋ.
[3] B. °kami. K. upasaṅkamitvā.
[4] B. °tī.
[5] K. *om.*
[6] K. *a.* so.
[7] B. °itvā, *om.* ca.
[8] B. dassati.
[9] K. *a.* tassa santikaŋ.
[10] K. upasaṅkamituŋ.
[11] C., C[a]., S. *a.* vā.
[12] B. K. kathaŋ.
[13] B. nipp°.
[14] C. C[a]. mama.
[15] K. B. *om.*
[16] K. *a.* Garahadinno.
[17] B. vada.
[18] B. °takaŋ.
[19] C. °nna°.
[20] K. °vaca°.
[21] K., B., *a.* idaŋ na bhavissatī.
[22] C[a]. sabba°.
[23] K. *a.* sabbaŋ jānantī.
[24] K. vadāmi. C. C[a]. *om.* ti.
[25] K. evakammaŋ *for* evaŋ.

mayā ayyānaŋ ñāṇânubhāvo ñāto, gaccha sāmi[1] ayye mama vacanena nimantehī' ti. So nigaṇṭhānaŋ santikaŋ gantvā te[2] vanditvā 'mayhaŋ sahāyako Sirigutto svātanāya tumhe nimantesī'[3] ti āha. 'Siriguttena sāmaŋ tvaŋ vutto' ti.[4] 'Āma ayyā' ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā 'nippannaŋ no kiccaŋ Siriguttassa amhesu pasannakālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaŋ na bhavissatī' ti vadiŋsu. Siriguttassa pi[5] mahantaŋ nivesanaŋ, so tasmā[6] dvinnaŋ gehānaŋ antare ubhato dīghaŋ āvāṭaŋ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi, bahi āvāṭe dvīsu pariyantesu khāṇuke[7] koṭṭāpetvā[8] tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaŋ purimapāde āvāṭassa purimapasse ṭhapetvā[9] pacchimapāde rajjukesu ṭhapāpesi, 'evaŋ nisinnakāle yeva[10] avaŋsirā patissantī' ti maññamāno, yathā āvāṭo na paññāyati evaŋ āsanānaŋ upari paccattharaṇāni dāpesi, mahantamahantacāṭiyo[11] dhovāpetvā[12] kadalipaṇṇehi[13] ca pilotikābhi[14] ca mukhāni bandhāpetvā tā[15] tucchā eva gehassa pacchābhāge[16] bahi yāgubhattasitthasappiphāṇitapūvacuṇṇamakkhitā[17] katvā ṭhapāpesi. Garahadinno pāto va tassa gharaŋ vegena gantvā 'ayyānaŋ sakkāro sajjito' ti pucchi. 'Āma samma sajjito' ti.[18] 'Kahaŋ pana so'[19] ti. 'Etāsu ettikāsu cāṭīsu yāgu ettikāsu bhattaŋ, ettikāsu sappiphāṇitapūvâ-

---

[1] B. samma. [2] K. *om.*

[3] K. mantesī. B. nimantetī.

[4] K. mayaŋ nimantitā ti vutte *for* sā° . . . ti.

[5] C[a]. *om.* B. °ssâpi. [6] B. tasmiŋ.

[7] C[a]. °kā. [8] C. C[a]. koḍḍh°.

[9] B. ṭhapāp°. [10] K. evaŋ. B. eva.

[11] C. °ntiyo cā°. K. mahantamahanta. B. °ntā °ntā. C[a]. °ntamahanto.

[12] B. ṭhapāp°. [13] K. °pattehi.

[14] B. setapi°. K. °kehi.

[15] K. cāṭiyo. C. C[a]. taŋ. [16] B. K. pacchima°.

[17] B. °sappitelaphā°. K. °kā. [18] B., C., C[a]. *om.* ti.

[19] K. pan' eso. B. eso.

[20] K. ettakāsu. C[a]. ettikācāṭīsu.

dīni,[1] āsanāni paññattānī' ti. So 'sādhū' ti vatvā gato. Tassa gatakāle pañcasatā niganṭhā āgamiŋsu, Sirigutto[2] gehā nikkhamitvā pañcapatiṭṭhitena niganṭhe vanditvā tesaŋ purato añjaliŋ paggayha ṭhito[3] cintesi: 'tumhe kira[4] atītâdibhedaŋ[5] sabbaŋ jānātha, evaŋ tumhākaŋ upaṭṭhākena mayhaŋ kathitaŋ; sace sabbaŋ tumhe jānātha mayhaŋ gehaŋ[6] mā pavisatha,[7] mama gehaŋ paviṭṭhānam pi[8] vo n'eva yāgu atthi na bhattâdīni, sace ajānitvā pavisissatha gūthaāvāṭe vo pātetvā pothessāmī' ti evaŋ cintetvā[9] purisānaŋ saññam adāsi: 'Evaŋ tesaŋ nisīdanabhāvaŋ ñatvā pacchimapasse ṭhatvā āsanānam upari paccattharaṇāni[10] apaneyyātha, mā tāni asucinā makkhayiŋsū'[11] ti. Atha niganṭhe 'ito etha[12] bhante' ti āha; niganṭhā pavisitvā paṭṭharitaāsane[13] nisīdituŋ ārabhiŋsu, atha[14] ne manussā vadiŋsu: 'āgametha bhante mā tāva nisīdathā'[15] ti. 'Kiŋkāraṇā' ti. 'Amhākaŋ gehaŋ paviṭṭhānaŋ ayyānaŋ vattaŋ ñatvā nisīdituŋ vaṭṭatī' ti. 'Kiŋ kātuŋ[16] vaṭṭati[17] āvuso' ti. 'Attano attano pattâsanamūlesu ṭhatvā sabbehi ekappahāren' eva[18] nisīdituŋ vaṭṭatī' ti. Idaŋ kira so[19] 'ekasmiŋ āvāṭe patite mā avasesā na nisīdiŋsū'[20]

---

[1] B. *a.* pūritāni.
[2] K. *a.* tesaŋ āgamanaŋ disvā.
[3] B. *a.* evaŋ.
[4] B. kiŋ-
[5] C. C[a]. bhede.
[6] B. gehe.
[7] K. °visitha.
[8] B. K. hi.
[9] K. *a.* so.
[10] K. °âdīni.
[11] K. makkhiyisū.
[12] K. ettha.
[13] B. paññattâsanesu.
[14] K. *a.* kho.
[15] C., C[a]., S. nisīditvā (*for* °tthā ?).
[16] B. nisīdituŋ.
[17] C. *a.* ti.
[18] C. °ena va, *so infra.*
[19] B. idaŋ kir' assa adhippāyo: 'ek° āv° pa° "mā āvuso avasesā āsane nisīdantū" ti vattuŋ mā labhatū' ti. Te, *etc.*
[20] K. na sīd°. C. C[a]. nisīd°, *om.* na.

ti kāresi. Te[1] 'sādhū' ti vatvā, 'imehi kathitakathaŋ[2] amhehi[3] kātuŋ vaṭṭatī' ti cintayiŋsu. Atha[4] sabbe attano[5] pattâsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaŋsu. Atha ne 'bhante khippaŋ[6] ekappahārena va nisīdathā' ti vatvā tesaŋ nisīdanabhāvaŋ[7] ñatvā āsanānaŋ upari paccattharaṇāni hariŋsu,[8] nigaṇṭhā ekappahāren' eva nisinnā rajjūnaŋ upari ṭhapitā āsanapādā bhaṭṭhā, nigaṇṭhā avaŋsirā āvāṭe patiŋsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraŋ pidahitvā[9] uttiṇṇ-uttiṇṇe 'atītânāgatapaccuppannakammāni[10] jānāthā' ti daṇḍehi pothāpetvā[11] 'ettakaŋ[12] etesaŋ vaṭṭissatī'[13] ti dvāraŋ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyituŋ ārabhiŋsu, gamanamagge[14] pana tesaŋ sudhāparikammakataŋ bhūmiŋ picchilaŋ[15] kārāpesi, te tattha asaṇṭhahitvā patite patite puna pothāpetvā[16] 'alam ettakaŋ tumhākan'[17] ti uyyojesi. Te 'nāsit' amhā tayā vināsit'[18] amhā tayā'[19] ti kandantā[20] upaṭṭhākassa[21] gehadvāraŋ agamaŋsu. Garahadinno taŋ vippakāraŋ disvā kuddho 'nāsit' amhi[22] Siriguttena, hatthaŋ pasāretvā vandantānaŋ[23] cha[24] devaloke yathāruciyā dātuŋ samatthe[25] nāma puññakkhettabhūte[26] mama

---

[1] Cᵃ: so.
[2] Cᵃ. K. kathitaŋ. B. kathitakathitaŋ.
[3] K. amhāhi.
[4] K. *a.* kho.
[5] B. K. *rep.*
[6] K. khippipaŋ.
[7] B. K. nisinna°.
[8] B. nīh°.
[9] K. *a.* te. B. *a.* tesaŋ.
[10] Cᵃ. °nnaŋ kammāni. B. °nnaŋ kasmā na. K. *a.* na.
[11] B. pothetvā.
[12] K. *a.* dukkhaŋ.
[13] Cᵃ. vaddh°.
[14] K. °maggena—*om.* pana.
[15] K. picchalikaŋ.
[16] K. pana pothetvā.
[17] K. tu° e°.
[18] B. K. nāsit'.
[19] B. *om.*
[20] K. kaṇḍitvā.
[21] K. uṭṭhāk°.
[22] Cᵃ. nāsitam pi. B. amha.
[23] K. vanditvānaŋ.
[24] B. sa.
[25] C. Cᵃ. samattho.
[26] K. °khette bhūte.

ayye pothetvā[1] vyasanaŋ pāpesī' ti, rājakulaŋ gantvā tassa kahāpaṇasahassaŋ daṇḍaŋ kāresi. Atha naŋ[2] rājā sāsanaŋ pesesi, so taŋ[3] gantvā rājānaŋ vanditvā 'devà parikkhitvā[4] daṇḍaŋ gaṇhissatha[5] aparikkhitvā'[6] ti āha.[7] 'Parikkhitvā gaṇhissāmī' ti.[8] 'Sādhu deva[9] tena hi gaṇhāhī' ti[10]—'deva mayhaŋ sahāyako nigaṇṭhasāvako, atha[11] maŋ upasaṅkamitvā ṭhitanisinnaṭṭhānâdisu[12] abhiṇhaŋ evaŋ vadesi[13] 'samma kin te samaṇena Gotamena taŋ upasaṅkamitvā kiŋ labhissasī' ti idaŋ ādiŋ katvā Sirigutto sabbaŋ taŋ pavattiŋ ārocetvā,[14] 'deva sace[15] imasmiŋ kāraṇe daṇḍaŋ gahetuŋ yuttaŋ gaṇhathā' ti.[16] Rājā Garahadinnaŋ oloketvā 'saccaŋ kira te evaŋ vuttan' ti.[17] 'Saccaŋ devā' ti. 'Tvaŋ[18] ettakam pi ajānante satthāro[19] ti gahetvā vicaranto "sabbaŋ[20] jānantī" ti kiŋkāraṇā Tathāgatasāvakassa kathesi, tayā āropitadaṇḍo tuyham[21] eva hotū' ti evaŋ sveva daṇḍaŋ dāpito, tass' eva kulūpagā[22] pothetvā nīhaṭā. So[23] kujjhitvā tato paṭṭhāya addhamāsamattaŋ[24] Siriguttena saddhiŋ akathetvā cintesi: 'evaŋ vicarituŋ mayhaŋ nâgghati,[25] etassa kulūpagānam[26] pi mayā vyasanaŋ kātuŋ vaṭṭatī' ti.[27] Sirigutaŋ upasaṅkamitvā āha: 'sahāya Siriguttā' ti. 'Kiŋ sammā' ti.

---

[1] B. pothāp°.
[2] K. ath' assa *for* a°naŋ.
[3] B. K. *om.* taŋ.
[4] B. upapari°.
[5] B. C[a]. *corr. a.* mā.
[6] K. *a.* gaṇhissathā.
[7] K. *om.*
[8] K. *a.* so.
[9] B. *a.* ti.
[10] K. *a.* tena hi bhaṇahîti.
[11] K. *om.* B. paṭhamaŋ.
[12] C. C[a]. nisinna°.
[13] B. °eti.
[14] C[a]. °petvā.
[15] K. sacce.
[16] B., K., *a.* āha.
[17] S. *a.* āma.
[18] B. taŋ.
[19] K. ajānanto sa°. S. satthāre.
[20] K. *a.* te.
[21] C. *rep.* B. tass'.
[22] K. kulupakānam a°. B. °akā (k *al.*).
[23] S., B., *a.* taŋ. C[a]. se tu.
[24] B. *a.* pi.
[25] B. ayuttaŋ. K. na yuttaŋ.
[26] K. °kānaŋ—*om.* pi.
[27] K. *a.* so.

'Ñātisuhajjānaŋ[1] nāma kalaho pi hoti vivādo pi hoti,[2] tvaŋ kiñci na kathesi kasmā evaŋ[3] karosī' ti. 'Samma tava mayā saddhiŋ akathanato na kathemi,[4] yaŋ gataŋ gatam eva, taŋ na mayaŋ mettiŋ[5] bhindissāmā'[6] ti. Tato paṭṭhāya ubho pi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisīdanti. Ath' ekadivasaŋ Sirigutto Garahadinnaŋ āha: 'kiŋ te nigaṇṭhehi, te upasaṅkamitvā kiŋ labhissasi, mama Satthāraŋ upasaṅkamituŋ vā ayyānaŋ dānaŋ[7] vā dātuŋ kin te na vaṭṭatī' ti āha. So pi etam[8] eva paccāsiŋsati,[9] ten' assa kaṇḍuvanaṭṭhāne[10] nakhena vilekhitaŋ[11] viya ahosi. So pi[12] Siriguttaŋ 'tava satthā kiŋ jānātī' ti pucchi. 'Ambho mā evaŋ vada,[13] Satthu me[14] ajānitabbaŋ[15] nāma natthī ti, atītâdibhedaŋ sabbaŋ jānāti, soḷasahi[16] ākārehi sattānaŋ cittaŋ paricchindatī' ti āha. 'Evaŋ[17] na jānāmi kasmā mayhaŋ ettakaŋ kālaŋ na kathesi, tena hi[18] gaccha[19] Satthāraŋ svātanāya nimantehi bhojessāmi[20] pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ mama bhikkhaŋ gaṇhituŋ vadehī' ti. Sirigutto Satthāraŋ upasaṅkamitvā vanditvā[21] evam āha: 'bhante mama sahāyako Garahadinno tumhe nimantāpesi,[22] pañcahi

---

[1] C. C^a. °jjā.
[2] B. K. *om.* C^a. *om.* vi° pi hoti. [3] C^a. *a.* na.
[4] B. °mîti.
[5] B. yaŋ samma kataŋ katam eva, na tena mayan mittiŋ.
[6] B. °mī.
[7] K. *om.* dānaŋ. B. vā *after* dātuŋ.
[8] K. ettakam. [9] B. °sīs°.
[10] S. °uya°. [11] K. vilekhanaŋ.
[12] K. *om.* [13] K. vadi.
[14] K. *om.*
[15] B. Satthā nama sabbattham eva aj°.
[16] K. B. soḷasah'.
[17] K. samma ahaŋ etaŋ *for* evaŋ. B. ahaŋ *for* āha.
[18] B. *a.* tvaŋ. [19] B. *a.* tava.
[20] K. ahaŋ te bhājessāmi. [21] C. C^a. *om.*
[22] B. K. °peti.

bhikkhusatehi kira[1] saddhiŋ sve tassa bhikkhaŋ gaṇhatha,[2] purimadivase kho pana tassa kulūpagānaŋ mayā idaŋ nāma kataŋ, mayā katassa paṭikaraṇam[3] pi na jānāmi, tumhākaŋ suddhacittena[4] bhikkhaŋ dātukāmatam[5] pi na jānāmi āvajjetvā[6] yuttaŋ ce[7] adhivāsetha no ce[8] mā adhivāsayitthā' ti. Satthā 'kin nu kho so amhākaŋ kātukāmo'[9] ti āvajjitvā[10] addasa:[11] 'dvinnaŋ gehānaŋ antare mahantaŋ āvāṭaŋ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā[12] aggiŋ katvā amhe aṅgārâvāṭe[13] pātetvā niggaṇhitukāmo' ti,[14] puna āvajjesi: 'kin nu kho tattha gatapaccayā[15] attho atthi natthī' ti, tato idaŋ addasa: 'ahaŋ aṅgārâvāṭe pādaŋ pasāressāmi, taŋ paṭicchādetvā ṭhapitakilañjo[16] antaradhāyissati, aṅgārakāsuŋ bhinditvā cakkamattaŋ mahāpadumaŋ[17] uṭṭhahissati, atha naŋ[18] padumakaṇṇikaŋ akkamanto gantvā[19] āsane nisīdissāmi, pañcasatā bhikkhū tath'[20] eva gantvā nisīdissanti, mahājano sannipatissati, ahaŋ tasmiŋ samāgame dvīhi gāthāhi anumodanaŋ karissāmi, pariyosāne[21] caturâsītiyā pāṇasahassānaŋ dhammâbhisamayo bhavissati, Sirigutto ca Garahadinno ca sotâpannā bhavissanti, attano ca[22] dhanarāsiŋ sāsane vikirissanti,[23] imaŋ[24] kulaputtaŋ nissāya mayā gantuŋ vaṭṭatī'

---

1 K. *om.* B. kira bhi°.
2 B. *a.* ti.
3 C. Cª. tassa kāraṇam.
4 K. suddhi°.
5 C., Cª., S. °kāmam.
6 Cª. K. °itvā.
7 K. yuttañ c'eva.
8 B. *a.* yuttaŋ.
9 Cª. dātu°.
10 B. °etvā.
11 B. *om.*
12 B. pūrāpetvā. C. Cª. *om.*
13 B. K. °ra ā°, *so* Cª. *infra.*
14 K. *a.* Satthā.
15 K. gamana°.
16 K. ṭhapitaŋ kilañjaŋ.
17 K. °pakhumaŋ.
18 K. B. athâkaŋ.
19 B. C. *om.*
20 C. Cª. tatth°.
21 B. anumodarapari°. K. gāthāpari°.
22 B. *om.*
23 K. vippakir°.
24 C. Cª. idaŋ.

ti bhikkhaŋ adhivāsesi. Sirigutto gantvā Satthu adhivāsanaŋ[1] Garahadinnassa ārocetvā, 'lokajeṭṭhassa sakkāraŋ karohī' ti āha. Garahadinno 'idāni[2] 'ssa kattabbayuttakaŋ jānissāmī' ti dvinnaŋ gehānaŋ antare mahantaŋ āvāṭaŋ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā[3] aggiŋ katvā bhastā yojāpetvā sabbarattiŋ dhamāpetvā khadiraṅgārarāsiŋ kārāpetvā[4] āvāṭamatthake rukkhapadarāni[5] ṭhapetvā[6] kilañjena paṭicchādetvā gomayena lepāpetvā[7] ekena passena dubbaladaṇḍake[8] attharitvā gamanamaggaŋ kāresi, 'evaŋ akkantaakkantakāle[9] daṇḍakesu bhaggesu parivattitvā[10] aṅgārakāsuyā[11] patissantī'[12] ti maññamāno gehe[13] pacchābhāge Siriguttena[14] ṭhapitaniyāmen' eva cāṭiyo ṭhapāpesi, āsanāni pi tath' eva paññāpesi. Sirigutto pāto[15] va tassa gehaŋ gantvā 'kato te samma sakkāro' ti āha. 'Āma sammā' ti. 'Kahaŋ pana so' ti. 'Ehi passāmā' ti sabbaŋ Siriguttena dassitaniyāmen'[16] eva dassesi; Sirigutto 'sādhu sammā' ti āha.[17] Mahājano sannipati, micchādiṭṭhikehi[18] nimantite mahanto sannipāto hoti,[19] micchādiṭṭhikâpi 'samaṇassa Gotamassa[20]

---

[1] K. *a.* viditvā gantvā. B. *a.* viditvā.

[2] C., C[a]., S. dāni.

[3] B. K. asītimattehi khadiradārusakaṭehi pūrāpetvā, *and* B. *has, after* pūr°, te jhāpetvā khadiraṅgārarāsīnaŋ yojāpetvā sabbarattiŋ dhum°. C. C[a]. *om.* bhastā yoj°, *as does* B.

[4] K. hāretvā.

[5] B. °badarāni.

[6] B. ṭhapāp°.

[7] B. K. limpāpetvā.

[8] C[a]. dubbale da°. B. °kena.

[9] B., C[a]., K. *om. one,* akkanta°.

[10] B. °ṭṭetvā.

[11] K. °yaŋ.

[12] C. C[a]. °atī.

[13] B. geha°.

[14] K. *a.* va tattha.

[15] K. *om.*

[16] B. °nayen'.

[17] K. *a.* atha.

[18] K. °kena. B. °kena hi. C[a]. *om.* sannipati . . . mahanto.

[19] K. ahosi. *So* B. *and a.* ti.

[20] K. °ṇa Go°.

vippakāraŋ passissāmā'[1] ti sannipatanti, sammādiṭṭhikâpi 'ajja Satthā mahādhammaŋ[2] desessati, Buddhavisayaŋ Buddhalīḷhaŋ[3] upadhāressāmā' ti sannipatanti. Punadivase Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiŋ Garahadinnassa gehadvāraŋ agamāsi; so gehā nikkhamitvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā purato añjaliŋ paggayha ṭhito[4] cintesi: 'bhante tumhe kira "atītâdibhedaŋ sabbaŋ jānātha sattānaŋ soḷasahi[5] ākārehi cittaŋ[6] paricchindathā" ti evaŋ tumhākaŋ upaṭṭhākena[7] mayhaŋ kathitaŋ sace jānātha mayhaŋ gehaŋ mā pavisatha, paviṭṭhānaŋ hi vo n'eva yāgu atthi, na[8] bhattâdīni, sabbe kho pana tumhe aṅgārakāsuyaŋ pātetvā niggaṇhissāmī' ti evaŋ cintetvā Satthu pattaŋ gahetvā 'ito etha[9] Bhagavā' ti vatvā, 'bhante amhākaŋ gehaŋ āgatānaŋ vattaŋ ñatvā āgantuŋ vaṭṭatī' ti āha. 'Kiŋ kātuŋ vaṭṭati[10] āvuso' ti. 'Ekekassa pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā aññena āgantuŋ vaṭṭatī' ti, evaŋ kir' assa ahosi: 'purato gacchantaŋ[11] aṅgārakāsuyaŋ[12] patitaŋ disvā avasesā na āgacchissanti,[13] ekekam eva pātetva niggaṇhissāmī' ti. Satthā 'sādhū' ti vatvā ekako[14] pāyāsi, Garahadinno aṅgārakāsuŋ patvā apasakkitvā[15] ṭhito 'purato[16] yātha bhante' ti āha.[17] Satthā aṅgārakāsumatthake pādaŋ pasāresi kilañjaŋ antaradhāyi aṅgārakāsuŋ bhinditvā cakkamattāni[18] padumāni

---

1 C^a. passāmā.
2 K. dhammadesanaŋ. B. mahādhammadesanaŋ.
3 K. °līlaŋ.
4 K. *a.* va.
5 C^a. solasa. K. B. solasah'.
6 B. cittâcāraŋ.
7 C. upāsakena.
8 K. *om.* atthi na.
9 C. S. etu. K. ettha.
10 C. C^a. *a.* ti.
11 S. C^a. āgacchanto. C. āgato.
12 B. °yā.
13 K. ga°.
14 B. *a.* va.
15 C^a. °kkh°. K. avas°.
16 C. C^a. S. *om.* B. ṭhitaŋ. S. yathā.
17 K. *a.* atha.
18 K. rathacakka°.

uṭṭhahiŋsu, Satthā padumakaṇṇikā[1] akkamanto gantvā paññattabuddhâsane[2] nisīdi, bhikkhū pi tath' eva gantvā[3] nisīdiŋsu. Garahadinnassa kāyato dāho[4] uṭṭhahi; so[5] Siriguttaŋ upasaṅkamitvā 'sāmi tānaŋ me[6] hohī' ti āha. 'Kiŋ etan' ti. 'Pañcannaŋ bhikkhusatānaŋ gehe[7] yāgu vā bhattâdīni vā natthi, kin nu kho karomī' ti. 'Kiŋ pana tayā katan' ti.[8] 'Ahaŋ dvinnaŋ gehānaŋ antare mahantaŋ āvāṭam aṅgārapūraŋ[9] kāresiŋ,[10] 'tattha pātetvā niggaṇhissāmī' ti,[11] atha naŋ bhinditvā mahāpadumāni[12] uṭṭhahiŋsu,[13] sabbe padumakaṇṇikā[14] akkamitvā gantvā paññattâsane nisinnā, idāni kiŋ karomī' [15] ti. 'Nanu tvaŋ idān' evā mayhaŋ "ettikā cāṭiyo yāgu[16] ettikāni bhattâdīnī" [17] ti dassesī' ti. 'Musā taŋ sāmi,[18] tucchā cāṭiyo' ti.[19] 'Hotu gaccha tāsu cāṭīsu yāguādīni olokehī' ti. Taŋ khaṇaŋ yeva tena yāsu[20] cāṭīsu 'yāgū' ti vuttā tā[21] yāguyā pūriŋsu,[22] 'bhattâdīnī'[23] ti vuttā[24] tā bhattâdīnaŋ[25] pari-

---

[1] K. °kaŋ. B. °ke. [2] B. °tte Bu°.
[3] B. evâg°. K. *a.* āsane.
[4] S. B. *a.* viya.
[5] K. *a.* vegena. B. *a.* veg° gantvā.
[6] B. me tāṇaŋ. [7] K. mayhaŋ.
[8] B. *a.* āha. K. *om.* ahaŋ.
[9] B. °rassa pū°. C. K. °raŋ pū°.
[10] K. B. kāresi. [11] B. *a.* cintesi.
[12] C. Cᵃ. pa°. [13] B. *a.* tattha.
[14] K. °kaŋ. B. °ke.
[15] K. karissāmī. B. *a.* sāmī. [16] K. yāguyā.
[17] B. K. °âdīnaŋ. C. Cᵃ. S. bhattānī.
[18] B. musāvādaŋ *for* musā taŋ. K. musāvadaŋ tāva sami bhaṇāmi.
[19] C. Cᵃ. S. va. [20] B. Cᵃ. yāgu.
[21] B. vuttattā *for* vu° tā. K. vutte tā.
[22] B. K. pūrayiŋsu. C. *a.* yā. K. *a.* yāsu.
[23] S. yāgubha°. C. bhattānīti. B. °âdīnaŋ.
[24] K. vuttāni. B. vuttattā *for* ti vuttā.
[25] K. bhattānaŋ. B. °âdīni. S. yāgubha°.

puṇṇā va ahesuŋ. Taŋ[1] pavattiŋ[2] disvā[3] Garahadinnassa sarīraŋ pītipāmojjena[4] pūritaŋ cittaŋ pasannaŋ;[5] so sakkaccam[6] Buddhapamukhaŋ bhikkusaṅghaŋ parivisitvā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaŋ kāretukāmo[7] pattaŋ gaṇhi. Satthā anumodanaŋ kārento,[8] 'ime sattā paññācakkhuno abhāvena n'eva mama sāvakānaŋ[9] buddhasāsanassa guṇaŋ[10] jānanti paññācakkhuṇā rahitā[11] andhā nāma, paññāvanto sacakkhukā nāmā' ti vatvā imā gāthā abhāsi:

58. 'Yathā saŋkāradhānasmiŋ[12] ujjhitasmiŋ[13] mahāpathe
padumaŋ tattha jāyetha[14] sucigandhaŋ manoramaŋ,
59. Evaŋ saŋkārabhūtesu andhabhūte[15] puthujjane
atirocate[16] paññāya sammāsambuddhasāvako' ti.

Tattha **saŋkāradhānasmin** ti saŋkāraṭṭhānasmiŋ[17] kacavararāsimhī[18] ti attho. **Ujjhitasmiŋ mahāpathe** ti mahāmagge chaḍḍitasmiŋ. **Sucigandhan** ti surabhigandhaŋ.[19] **Manoraman** ti[20] mano ettha ramatī ti manoramaŋ. **Saŋkārabhūtesū** ti saŋkāram[21] iva bhūtesu. **Puthujjane** ti puthūnaŋ kilesānaŋ jananato evaŋ laddha-

---

[1] C[a]. tesam. [2] B. sampattiŋ.
[3] K. *a.* va. [4] C. °pāmu°.
[5] K. parip°. [6] C[a]. sabbaŋ.
[7] K. kātukāmo. [8] K. karonto.
[9] K. °kānañ ca. [10] K. *a.* na.
[11] B. K. °cakkhuvirahitā hi. S. °cakkhurahita.
[12] K. B. °ṭṭhān°, *al.* C. C[a]. °jātasmiŋ, *al.*
[13] K. ucch°. [14] C[a]. jhā°.
[15] K. °esu. [16] K. atirocati.
[17] K. saŋkārarāsimhi. C. C[a]. °jātasmiŋ.
[18] K. kavacara°. [19] K. subhārabhi°.
[20] B. K. *om.* Man °ti. [21] K. saṅkārabhūtam.

nāme lokiyamahājane;[1] idaŋ vuttaŋ hoti: yathā nāma[2] mahāpathe chaḍḍite saŋkāradhānasmiŋ[3] asucijegucchapaṭikkūle[4] pi sucigandhaŋ[5] padumaŋ jāyetha[6] taŋ rājarājamahāmattâdīnaŋ[7] manoramaŋ piyaŋ manāpaŋ upari matthake patiṭṭhitâraham[8] eva bhaveyya, evam eva saŋkārabhūtesu pi puthujjanesu jāto[9] nippaññassa[10] mahājanassa acakkhukassa antare nibbatto pi attano paññābalena kāmesu ādīnavaŋ nekkhamme[11] ca ānisaŋsaŋ disvā nikkhamitva pabbajito pabbajjāmattena[12] pi tato[13] uttariŋ sīlasamādhipaññāvimuttiñāṇadassanāni[14] ārādhetvā atirocetvā[15] sammāsambuddhasāvako khīṇâsavo bhikkhu[16] andhabhūte puthujjane atikkamitvā virocati[17] sobhatī ti.

Desanâvasāne caturâsītiyā pāṇasāhassānaŋ dhammâbhisamayo ahosi, Garahadinno ca Sirigutto ca[18] sotâpattiphalaŋ pāpuṇiŋsu,[19] te sabbaŋ attano dhanaŋ buddhasāsane vippakiriŋsu. Satthā uṭṭhāyâsanā vihāraŋ agamāsi.[20]

Sāyaṇhasamaye dhammasabhāyaŋ kathaŋ samuṭṭhāpesuŋ: 'aho acchariyā[21] buddhaguṇā nāma tathārūpaŋ nāma khadiraṅgārarāsiŋ[22] bhinditvā padumāni uṭṭhahiŋsū' ti.

---

[1] F. Cᵃ. B. °no. [2] B *om.*
[3] K. saṅkārarāsimhi. C. Cᵃ. *ut supra.*
[4] B. jigucchi°.
[5] K. °dha°. B. sugandhaŋ.
[6] Cᵃ. jhā°. K. jāyettha. [7] F. Cᵃ. rājama°.
[8] Cᵃ. ṭhitâraham. B. K. patiṭṭhānârahaŋ.
[9] K. jātesu. [10] Cᵃ. °nn°.
[11] B. nikkh°. [12] B. pabbajitama°.
[13] B. *om.*
[14] K. *rep.* °vimutti°. B. °nâdīhi.
[15] K. āropetvā (*for both*). F. *om.* B. pi. S. atirocati.
[16] B. *a.* tena. [17] F. ro°.
[18] C. Cᵃ. *om.* [19] K. sampā°.
[20] K. *a.* atha bhikkhū. B. *a.* bhikkhū.
[21] K. *a.* āvuso.
[22] B. °rāsiñ hi.

Satthā āgantvā 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi[1] kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'anacchariyaŋ bhikkhave yaŋ[2] mama etarahi Buddhabhūtassa aṅgārarāsito[3] padumāni uṭṭhitāni,[4] padesañāṇe[5] vattamānassa bodhisattabhūtassa pi[6] me[7] uṭṭhahiŋsū' ti vatvā, 'kadā bhante ācikkhatha[8] no' ti[9] yācito atītaŋ āharitvā :[10]

'Kāmaŋ patāmi nirayaŋ uddhapādo avaŋsiro,
nânariyaŋ karissāmi, handa piṇḍaŋ paṭiggahā' ti,

imaŋ Khadiraṅgārajātakaŋ vitthāretvā kathesī' ti.

Garahadinnavatthu.[11]
Pupphavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.
Vaggo catuttho.[12]

---

[1] K. etahi.
[2] B. *om.* bhi° yaŋ.
[3] B. °imhā.
[4] K. *a.* pubbe.
[5] B. aparipakke ñāṇe.
[6] K. °ssāpi.
[7] C[a]. ca.
[8] C. ācikkha. K. *om.* no.
[9] K. *a.* ṭehi.
[10] *See* F. J. I. 231 *ff.* K. *has* āha (ri), *and a.* atīte bhi° Bār° Br° ra° kār° Bodhisatto Bārāṇasīseṭṭhī nāma ahosi ekassa paccekabuddhassa piṇḍapātaŋ dātukāmo bhattapāni (*sic*) sirisi patiṭṭhapetvā paccekabuddhassa santikaŋ gantukāmo; tassa maggantare Māro pāpimā aṅgārakāsuŋ nimitvā mahāseṭṭhi saddhāsampanno 'ahaŋ jīvitaŋ paricajāmi tassa piṇḍipāta pāyā' ti cintetvā samuṭṭhānaŋ katvā gātham āha.
[11] B. *a.* dvādasamaŋ.
[12] B. K. c° va°.

INDICES

I. PROPER NAMES.[1]

[1] Some of very common occurrence have not been exhaustively recorded.

II. WORDS AND SUBJECTS.

III. GĀTHĀS IN THE COMMENTARY.

IV. GĀTHĀS IN THE FIRST FOUR VAGGAS.

V. QUOTATIONS FROM OTHER WORKS.

CORRIGENDA

Page 3, *line* 12, *for* alañkaritvā—alañ°.
" 4, " 9, " °koti°—°koṭi°.
" 4, " 10, " °janāŋ—°janaŋ.
" 5, " 23, *read* [15] *after* °bhesajja.
" 7, " 5, *for* °kale—kāle.
" 7, " 9, " pūressāmī—pūressāmi
" 8, " 8, " vaḍḍhetva—vaḍḍhetvā.
" 9, " 13, " sabbaraṭṭiŋ—°rattiŋ.
" 10, " 7, " 'vejjo mayā—Vejjo 'mayā.
" 12, " 11, " iriyāpaṭhaŋ—°pathaŋ.
" 13, " 19, " dulbalo—dubbalo.
" 14, " 9, " ñatva—ñatvā.
" 14, " 10, " sattharaŋ—satthāraŋ.
" 14, " 20, *dele* ' *before* pabbājetvā.
" 15, " 11, *for* °kotiyā—°koṭiyā.
" 16, " 2, " pāpunī—pāpuṇi.
" 16, " 6, " nāŋ—naŋ.
" 17, " 40, " °sīlā°—°silā°.
" 19, " 1, " pallañke—pallañke.
" 21, " 22, " cakkhaŋ—cakkaŋ.
" 22, " 9, " °kalyānaŋ—kalyāṇaŋ.
" 22, " 15, " tāyo—tayo.
" 22, " 19, " °vaṭṭhuko—°vatthuko.
" 22, " 20, " Uppādaccaya°—Uppādappaccaya°.
" 22, " 24, " vaccati—vuccati.
" 23, " 2, " pubbañagamo—pubbañgamo.
" 26, " 18, " aḷāhaṇe—āḷāhaṇe.
" 28, " 10, " Maṭṭa°—Maṭṭha°.
" 32, " 18, " vacaŋaŋ—vacanaŋ.
" 40, " 11, " nikkamanto—nikkh°.
" 40, " 18 *and* 21, *for* patha°—paṭha°.
" 41, " 6, *for* ti. Taŋ—ti taŋ.
" 42, " 22, " ūṭṭhehi—uṭṭhehi.
" 44, " 7, " upnayhanti—upa°.
" 46, " 13, " putta—puttaŋ.

Page 48, *line* 4 *and* 6, *for* kukkutī—kukkuṭī.
" 50, " 11, *for* thitaŋ—ṭhitaŋ.
" 50, " 21, *after* °âdi° *add* —.
" 55, " 16, *dele period after* pāpesîti.
" 56, " 4, *for* Bārān°—Bārāṇ°.
" 57, " 7, " kāranā—kāraṇā.
" 58, " 18, " °sondiyaŋ—°soṇḍiyaŋ.
" 66, " 17, " kutimbikā—kuṭ°.
" 68, " 2, " tāŋ—taŋ.
" 74, " 11, " nappassahati—nappasa°.
" 77, " 18, *dele period.*
" 82, " 25, *for* aharatîti—arahatîti.
" 86, " 8, " patiññaŋ—paṭi°.
" 86, " 12 " ñānaŋ—ñāṇaŋ.
" 93, " 9, " patiññaŋ—paṭi°.
" 98, " 8, " °pathamaŋ—°paṭhamaŋ.
" 102, " 4, " bhikkhaūnaŋ—bhikkhūnaŋ.
" 106, " 5, " °dessanā—desanā.
" 109, " 6, " °iŋsū—°iŋsu.
" 115, " 7, " gamaṇa°—gamana°.
" 116, " 18, " brahama°—brahma°.
" 116, *dele* , *after* dhanaŋ.
" 124, *line* 1, *for* bhāsetvā 'naŋ—(*with S.*) 'bhāyetvā naŋ.
" 131, " 8, " ganṭhitāni—gaṇṭh°.
" 133, " 5, " paṇ'—pan'.
" 136, " 21, " pathamaŋ—paṭh°.
" 138, " 24, " Devadatthero—Devadattatthero.
" 138, " 25, " yevā—yeva.
" 139, " 9, " bhavissamîti—°āmîti.
" 139, *note* 10 " °minmitvā—°nimmitvā.
" 140, *line* 16, " vissajāpesi—vissajj°.
" 146, " 18, *dele second* ti.
" 151, *read all the fem. present participles with* °ī.
" 177, *line* 25, *for* āvāsaŋ—āvāpaŋ.

END OF VOL. I.